TRACTATVS DE ANTIQVITATIBVS TEMPORVM D. AYMONIS CRAVETTÆ A SAVILIANO, IVRISCONSVLTI CLARISSIMI, & Senatoris Illustrissimi Ducis Ferrariensis:

QVAESTIO ITEM IN VTRANQVE partem super STATVTO FERRARIENSI, *de mulierum indemnitatibus.*

Quibus D. CRAVETTÆ repetitionem RVBRICÆ DE LEGATIS PRIMO, nouè adiecimus.

Editio post alias omnes pluribus in locis recognita, & characterum varietate, allegationibus à textu separatis, nunc primum distincta, per G. G. L.

FRANCOFVRTI,
Sumptibus Ioannis Kinckii Bibliopolæ Colon.
excudebat Erasmus Kempffer.
Anno M. DC. XVI.

AD ILLVSTRISSIMVM DVCEM FERRARIÆ HERCVLEM ESTENsem quartum, Operis dedicatio.

QVi patria procul, in aliena prouincia agunt, princep Illustrissime, gaudijs illis placidissimis intermissi quæ ipsa blanda illa necessariorum atque beneuolo rum consuetudo sponte, & largissime profert, hi moris solennis habent rationem quamcumque petere ineund apud Dominum gratiæ: tum quibus præterea rebus aliis inser uiant, ad quos futurus sit vsus. Quibus autem vestigiis ad lo cum eiusmodi paratioribus conscendat quis, atque muneris v niuscuiuspiam largitione, haud facile video. Cui enim vel bea tissimo viro non munera rideant? Plane donandi genera infin ta, pene dixerim, pro ingenio personarum ac temporum conditio ne, vt cuique ius est, ita benignum agit, quem mihi fructum amplissima iuris disciplina longissime inexaustoq; negotio peper eius ipsius partem in medium nunc affero, & cum nemine qu dem non partiar, qui ipse sacrarum legum studio ducitur, sed nim laboris tanti compendium ita commune omnibus facio illius decus & pretium ad integrum sibi excellentia tua erog vniuersumque vendicet, mirifice enim principibus adblandit antiquitas veneranda, idemque ipsum abdicantium rabie (qu tanti principis iustitia est minime obscura) saluum & incol me præstet. Cui vni tenue hoc opus quidem, sed non otiosum t men, sacratum esse maxime cuipiam, quo scilicet mancipij affectus ad eam vel in partem certe compertos habeat. Ita ipsum munus hoc, quamlibet exile & tenue, à serui manu latum, non reiectum esse commiseris: princeps placidissime animo sane ita leni facilique, quantulum illud, excipies, vt c scat interim ad gratiora animus. Vale princeps ter ampl sime.

TR-

TRACTATVS DE ANTIQVITATE TEMPORUM, longe insignes & Docti, Aymone Crauetta à Sauiliano Iureconsulto clarissimo Authore.

OPERIS PARTITIO.

DIuino prius subsidio ex corde inuocato, quia ex diuisione, aut distinctione quæstionum negotium fit clarius, *c super literis de rescript. Abbas in consi. 96. lib. 1.* & diuisa seu distincta melius intelliguntur. *l. 1. in princip. iuncta gl. de doli except. § sed non usque ... de legatis. Iason in consi 24. lib. 1. sed ante Iaso. illa iura ciuit gloss. in procemio institutio. §. igitur. in verbo, easdem institutiones, ubi gl. quod partitio, seu diuisio librorum tria operatur: ...nimum legentis incitat: mentem intelligentis præparat · memoriam artificiose reformat.* ideo diuidendum duxi hunc ...actatum Antiquitatis, in quinque partes. In prima par...e dicemus, quid dicatur antiquum in materia probatio...is, & in hac prima parte in specie dicemus de multis quæ...ionibus: quomodo, & qualiter probationes leuiores ...fficiant in antiquis. In secunda parte dicemus, quid di...atur antiquum, aut de antiquo in materia præsumendæ ...lennitatis extrinsecæ in actibus iudicialibus: puta in ...ntentia. In tertia parte, quid dicatur antiquum in mate... præsumendæ solennitatis extrinsecæ in actibus extra...dicialibus: puta in alienationibus bonorum ecclesiæ, ...niuersitatis, & minorum. In quarta parte quid dicatur ...e antiquo in materia præscriptionis temporis, cuius ini...ij memoria non extat in contrarium. In quinta videbi-

mus quid dicatur de antiquo in materia feudali, & sin-
læ partes suas habebunt quæstiones & declarationes, n
inepte accommodatas & appositas.

ARGVMENTVM.

Quid dicatur antiquum in materia probatic
nis: tum quæ probationes admittantur in ant
quis, & an etiam leues.

SVMMARIVM.

1 *Probationes leuiores sufficiunt in antiquis.*
2 *Antiquum quando quid dicatur in materia probationis.*
3 *Antiquum quando dicatur in materia probationis, pend ex iudicis arbitrio.*
4 *Antiquum vt quid dicatur, an requiratur tempus centu annorum.*
5 *Tempus excedens quadraginta annos, licet non dicatur antiquo in probationibus: tamen facit, vt inde facilis habeatur plena probatio.*
6 *Tempus quadraginta annorum, sufficit ad plenam proba tionem. vbi quæstio est leuis præiudicij.*
7 *Verba enuntiatiua emissa propter aliud, probant, in anti quis.*
8 *Verba enuntiatiua in priuilegijs aut rescriptis Principis pro pter aliud facti alieni emissa, probant.*
9 *Verbis enuntiatiuis Papæ, aut principis, super facto alieno non creditur. Limit. n. 10.*
11 *Principis assertioni super facto tertij, in antiquis, quando credatur.*
12 *Principis assertioni super facto sui genitoris, creditur, in an tiquis. Idemque iudicium de facto aliorum prædecesso rum.*
13 *Principis assertioni super facto alieno, etiam in non antiquis, creditur, vbi agitur de leui præiudicio.*
14 *Principis assertio de facto alieno, inducit præsumptionem.*

15 Prin-

Principis assertio super facto alieno, quando probandi onus non transferat in aduersarium.

Principis assertioni super facto proprio, ex quo eius pendet intentio, an credatur. distinguen.

Princeps non potest de plenitudine potestatis priuare vasallum feudo sine causa.

Principis assertioni an credatur, si vasallum feudo priuet causa expressa: ea quidem concernente factum proprium Principis.

Principi creditur in ijs, quæ sunt iuris positiui.

Principis assertioni contra ius, vel in præiudicium iuris iam quæsiti, non statur.

Citatio partis requiritur, vbi agitur de interpretatione alicuius actus.

Papa non potest quid rescribere contra statum vniuersalem ecclesiæ sine causa.

Principis assertioni in ijs. de quibus libere statuere non potest, an aut quando credatur, & n.24.

Causa in quibus non præsumatur in principe, nisi expressa. & nu.26.28.& 29.

Causa quando præsumatur in ijs, quæ princeps sine causa facere non potest.

Princeps non potest procedere parte non citata, in ijs, quæ non dependent à libera potestate principis.

Citatio eo instituta est, quod sola causæ expressio non sufficeret.

Causa non præsumitur in principe, in ijs, de quibus ex arbitrio disponere non potest.

Princeps iuri alteri quæsito ex contractu vel aliter, de iure gentium derogare non potest.

Principis assertioni non credendum, quando in actu suo causam mittit & exprimit.

Lex dicitur omne, quod in ratione consistit.

Casus diuersificare non sat est, nisi reddatur ratio diuersitatis.

Principis potestas circa ius positiuum, tanta est, vt facta etiam ab eo, pro infectis haberi possint, quo ad omnem iuris effectum.

6 *Rescriptum dicitur nullum, & obreptitium, continens quod, ad quod is est minus habilis, cuius nomine fit impetratio.*
7 *Habilitas præsupponitur aliunde in eo, de quo disputatur.*
8 *Rescriptum legitimationis non continens ætatem legitimandi, vitiatur.*

CIrca primam partem, non te præterit illud Doctores fere in ore † habere, quod in antiquis propter difficultatem probationis, probationes leuiores sufficiunt. *l. in. ff. de probat. c. cum causam. eo. tit. c. veniens. 1. de testib. & latissime infra dicemus.* Videndum † est igitur, quando aliquid dicatur de antiquo in hac materia probationis: puta vt admittantur testes de auditu, aut credulitate, vt verba enunciatiua aut fama plene probent: & cetera id genus similia. In hac difficultate tres fuerunt opiniones. Vna fuit Ant. de But. *in d. c. veniens. 1. de testib.* quod sufficiat tempus 40. an. *quam opin. sequitur Alex. in consil. 4. ver. potest alius modus seruari in consi. 187. vers. hoc præsupposito lib. 2.* Eandem opin. videtur sequi idem Alex. *in consi. 70. ver. præterea à Host li. 3.* dum dicit quod ad minus requiruntur 40. an. *& idem Alex. in consi. 90. ver. ad prædicta bene facit. li. 6.* Socin. *in consi. 106. lib. 3.* vbi dicit quod tempus antiquum in hac materia dicitur, vel quod excedit 40. an. vel cuius memoria non extat in contrarium: vel ad minus, quando non est de facili factum probabile. 1 2

¶ Secunda † fuit opinio, quod istud relinquatur arbitrio iudicis, quando tempus dicatur de antiquo in materia probationis: *quam tenet Ant. de But. in c. quoniam contra de proba. & idem Ant. post Host in c. illud. de præsumpt. & hanc opinion. sequitur Alex. in d. consi. 4. in consi 187. lib. 2. & in consil. ante fi. ver. nec ob id quod habetur. lib. 3. & in d. consi. 90. li. 6. Soc. in consi. 89. ver. præterea ista conclusio. lib. 1. decis. Neap. 83. ver. item probatur, quod dicta duæ apothecæ, & istam opi. satis ... ur velle Soci. in d. cons. 106. lib. 3.* 3

Tertia † fuit opi. quod requiratur tempus excedens metam centum annorum. *quam opi. finaliter tenet Inno in c. veniens. de verb. signi. & dicunt cōmunem Alex. & Moder. in l. cū aliquis ff. de iur. delib. Idē Alex. in cons. 6. in fi. lib. 1. & in cons. 208. ver.* 4

nec etiam prædictis obstat. lib. 2. in consil. 12. in fin. in consil. 7 Visis lib. 3. in consil. 89. ver. item posito, quod probata esset fama lib. 5. in consi. 24. & in consi. 140. lib. 8. Cor. in consi. 35. in fi. & in consi. 329. lib. 1. Curt. senior in consil. pen. decis. Neapol. decis 245. Decius in capitul. 1. de appellat. in consil. 13 in consil. 42. & in consil. 321. versi. vnde primo non obst. Iason in d. l. cum aliquis. in repetit. l. admonendi. n. 209 ff. de iureiurand in consi 81. & in consi. 114. ver. ego tamen non pono. lib. 1. in consi. 24 lib. 3. & in consil. 148. lib. 4. Curt. iun. in consi. 17. & in consi. 90. Aufrer. in decis. Capel. Tolosa. q. 379. Addo vltra Moder. Paul. de Castr. in consi. 139. Pro declaratione eius, de quo quæritur ante fin. ver.
5 *præterea antiquitas instrumenti. lib. 1.* Ex † quibus patet hanc vltimam & tertiam opinionem esse communem, licet Doct. vario modo legantur locuti. In qua etiam difficultate Decius variauit *in consi. 595. vers. 4. accedit*, vbi, quod tempus 90. an. dicitur de antiquo. Placet tamen opinio Dec. *in d. c. 1. de appe.* vbi dicit, quod licet tempus excedens 40. an. non dicatur de antiquo in hac materia probationis, vt admittatur probatio leuior, quæ sufficit in antiquis: operabitur tamen tale tempus, vt facilius habeatur plena probatio: ideo licet verba enuntiatiua aut fama non plene probent post tempus 40. an. probabunt tamen aliquid plus, quam semiplene, *& adijcit istud velle Fulgo. in consi. 154. Quoniam plurima.* Negari enim non potest, quin post tale tempus dicatur res difficilioris probationis: ob id ratione difficultatis, relaxari aliquid debet de necessitate probandi. *argum. l. filium eum definimus. ff. de ijs. qui sunt sui, vel alien. iur. l. non omnes. §. à Barbaris. ff. de re mili. l. consensu C. de repud.*

6 ¶ Putarem etiam vltra † Dec. quod istud tempus 40. annorum sufficeret ad plenam probationem, vbi non ageretur de graui præiudicio, non dico de ita modico, in quo etiam in facto de rec[en]ti probatio alias imperfecta admitteretur: sed quando præiudicium esset alicuius considerationis, non tamen multum graue. Quod totum in arbitrio iudicis videtur positum.

¶ Viso quid dicatur de antiquo in materia probationis, sequitur videre, quomodo, & qualiter probationes leuiores

... sufficiunt in antiquis. Principio videamus an verba enuntiatiua emissis propter aliud an probent in antiquis. Nam † vbi non sumus in antiquis, clarum est, quod talia verba non probant. *l. non nudu. & l. non epistolis C. de prob. & l. ex his verbis. vbi Maider C. de test. mil. cap. si Papa. de priuil. lib. 6. gloss. in leg. vnic. C. quand. non pet. par.* In antiquis autem dicitur, quod probat. *gl. & d. c. cum olim. in glo. 1. de censib. Ant. de But. & Doct. in c. 1. de success. ab intest. Bald. & Doct. in l. eum aliquis. C. de iur. delib. Alex. in consi. 32. in consi. 4. li. 4. & in consilio. 90. libro 6. Iason. in consilio. 42. libro 3.* Quod procedit † non solum in verbis enuntiatiuis priuatorum contrahentium, sed etiam in priuilegiis aut rescriptis principis: in quibus verba enuntiatiua etiam facti alieni, emissa propter aliud, probant in antiquis. *D. mum. in d. c. si Papa. de priuil. lib. 6. Alex. in consil. 6. lib. 1. & in consi. 1. libr. 5. Dec. in consi. 146. vers. 5. praedicta conclus. & in consi. 152. Iaso. in cons. 65. li. 3.* 7 8

§ Vbi autem † non essemus in antiquis, non creditur verbis enuntiatiuis Papae aut principis super facto alieno, etiam quod super tali facto alieno fundetur intentio rescribentis. *Ant. de But. & Ioan. de Imo. in cle. 1. de proba. quod dicit eum referre, & sequitur Alex. in consi. 112. ver. accedit ad confirmationem praedictorum. lib. 7. Idem tenet Aret. in c. cum à nobis. de testib. & in consi. 163. Sicut Ioannes. versi. 2. ratio Dec. in consi. 198. consi. d. c. 2. & in consi. d. c. 6. Ias. in consi. 34. & in consil. ... in fi lib. 1.* Addo *Cald. in consi. ... in fi. in tit. de priuil.* vbi dicit quod rex. *in d. cle. 1. de proba.* non procedit nisi narratio respiciat factum proprium ipsius narrantis. Idem tenet *Cor. in consi. 31. libr. 3,* vbi, quando agitur de graui praeiudicio, non creditur assertioni Papae, etiam in qua fundatur eius intentio, nisi afferat seu rescribat de facto suo proprio. 9

Sed istud † dictum recipit plures limitationes, & declarationes. Et primo, verbis enuntiatiuis aut assertioni principis super facto alieno, & non antiquo, videtur credendum, quando Papa, aut princeps rescribit, aut aliquid concedit motu proprio, & super tali assertione eius fundatur intentio nam tunc videtur ita enuntiare, & asserere, tanquam informatus de facti veritate. argu. clem. si summus 10

mus Pontifex.de sententia excommunic. *ita Socin.in consi. 266.versicu sed tamen ad præmissa libr. 2.Idem tenet Alexan. in consil. 112. versicul.accedit ad confirmationem.lib.7. Aret.in consi. 23.versic. est enim sciendum. & nouissime Rebuffus super Concord.in tit.de subla.cle.literis.* Sed intellige istam limitationem in facto alieno gesto coram ipso principe, secus si non coram eo: quia tunc indistinctè sibi non creditur. *ita Aret.in dicto consi* 23. faceret tamen præsumptionem talis assertio.*Soc in dicto cons.*266.

11 ¶ Secundo, non † procedit præmissa conclusio, quod non credatur assertioni principis super facto tertij in non antiquis, quando assereret se fuisse informatum de tali facto alieno. *Imol. in d. clemen.* 1.*de probatio. Ange. in consil.* 368.*Serenissimus. Socin.in d.cons.*266.*ver.confirmatur, quia ex narratione.lib.*2.*Corn.in consi.* 312. *libr. primo.* Sed contrarium in hoc tenet *Dec. in cons.*544. Sed dictum Dec. procedit in iis, quæ non dependent à potestate principis: puta quia testificetur in causa eius propria, & pro eius interesse in præiudicium tertij, *de quo latius inf. dicam & idem dicit Dec. in cons* 576.*in fi.& in cons.*606.

12 ¶ Tertio, non † procedit dicta conclusio, quando princeps assereret factum sui genitoris: quia præsumitur, quod informatus ita asseruerit. *Ang. in dicto consil.* 368. *idem de facto aliorum prædecessorum.Card.in d.cle.* 1.*in* 9.*q. & ibi Io.de Imo vbi refert Landinum idem tenentem. idem sequitur Ias.in cons.*65.*in fi.li.*3.

13 ¶ Quarto procedit, vbi † agitur leui præiudicio: nam tunc creditur assertioni principis super facto alieno, etiam in non antiquis, *Aret.in dicto consi.*163.*Sicut Ioan. versi.* 2.*ratio. Corn.in consil.*22 *li.*3.

14 ¶ Quinto præmissa conclusio, procedit respectu plenæ probationis, non respectu præsumptionis: quia assertio principis de facto alieno, inducit præsumptionem, licet non plenam probationem in non antiquis: quæ præsumptio transfert onus probandi in aduersarium. *Ang. in d.consil.*368.*Roman.in consil.*369.*in* 9.*dubio.Paul.de Castr. in consil.* 414.*In facto præsenti.& in consi.* 438. *In quæstione quæ vertitur inter rectorem circa finem lib.*1. *Soc. in dicto consi.*266. *vers. sed*

fuit tamen ad præmissa Alex. in dicto consi. 15. lib. 5. Ias. in consi. 14. libro 1. in consilio 65. & in consilio 86. libro tertio. quod procedit, licet princeps loquatur per verba generalia, & incerta *Baldus in consilio 318. quæritur si tex. lib. primo.*

¶ Quod † tamen non videtur procedere, quando assertio principis esset super eo, quod verisimiliter ignoraret: quia tunc non transfertur onus probandi in aduersarium. *ita Bald. in consi. 359. proponitur li. primo.* 15

¶ Sed quæro, † iuxta prædicta quando Papa, aut princeps aliquid asserit in facto eius proprio, super quo fundatur eius intentio, an indistincte credatur tali assertioni: & sic an indistincte procedat textus *in clementina prima, de probationibus?* Dic, quod non: solum enim procedit in iis quæ dependent a potestate principis secus in aliis: puta, princeps non potest priuare vasallum feudo sine causa, & sine eius culpa. *capitul. 1. de feudo sine culpa non amitten. ca. 1. de nat. feudi. in vsib. feud. Bald. in consi. 326. Rex Romanorum. in consil. 345. Ad euidentiam, præmittendum est, quod Imperator, lib. 1. & in consilio 182. Casus talis est, Rex Cypri, versic. præterea, quid plura. lib. 2. Paul. de Cast. in consilio 229. Visis & ponderatis. libro 1. & in consil. 46. Viso, & examinato puncto. ad fin. lib. 2. Abbas in consilio 3. quæstion. 19. libro 2. Socinus in consilio 38. libro 4. Alexander in consil. 203. versicul. 4. quia libro sexto. Decius in consilio 410. in consi. 445. & in consilio 544. Iaso. in consilio 177. in consilio 227. in consilio 233. libro 2. in consi. 86. & in consilio 93. libro 3. & in l. si pecuniam. ff. de conditio. caus. dat. Curtius iun. in secunda parte tractat. feud. quæst. 12. & in consil. 1. Goza. in consil. 9. & in consilio 26. Alexandri. in consilio 103. in vltimo dubio. in qua tamen re Soci.* fuit sibi contrarius & contrarium tenuit *in consi. 87. vers. postremo ista conclusio. lib. 3.* Dec. etiam visus est sibi contrarius *in consi. 397. ver. 5. quia ius quæsitum.* Ias. etiam fuit sibi contrarius *in consi. 236. ver. pro eadem parte. lib. 2. & in consil. 107. lib. 4.* similiter Goza. fuit sibi contrarius *in consi. 8. & in consilio 92.* 16

¶ Sed tamen vera & communis Doct. resolutio est, quod vasallus non potest priuari feudo sine causa, etiam de plenitudine potestatis: quia feudum dicitur contractus nominatus. *capit. de forma. 22. q. 5. Abbas & Docto. in capit.* 17

quæ in

quæ in ecclesiarum.de constit. sed princeps subiicitur contractibus.*c.1.vbi late Moder.de probat.*

18 ¶ Hoc igitur ita præsupposito, quod princeps † de plenitudine potestatis non potest priuare vasallum feudo sine causa. pone, quod princeps eum priuet, & in priuatione causam exprimat: quæ si vera sit, sufficiens dicitur ad priuandum, an credatur assertioni principis, aut eius verbis enuntiatiuis super tali causa, etiam, quod illa causa concernat factum proprium ipsius principis, & super ea principis priuantis fundetur intentio? Dic, quod non, nam cum priuatio non dependeat ab eius potestate, standum non videtur eius assertioni, cum agatur de interesse ipsius principis, & esset testis in causa propria. *Abbas.in d. consi.3.q.27.lib.2.Baldus in dict cons.326 Rex Romanorum. ad fi.li primo Socin. in consil. 273. lib. 2. Dec. post Felin.in c.quæ in ecclesiarum.versi.sed circa istam conclusionem.de constitutio. in d.cons.410.vers.tertio principaliter.in cons.445.in consi. 544. in consi.576.in consil.602.vbi late.& in consi.606. Ias.in cons. 86. libro 2. Campesius inter consilia Bruni Astensis.in consilio 2.versiculo confirmari possunt. Gozad.in consilio 26. Ripa.libro 2.respon.de rescript.c.19.versicul.& si forte dicatur in Papa.* Idem sentit Dec.*in con.*341. dum allegat l. si forte. ff. de ca-

19 stren.pecu.& dum dicit, quod † statur assertioni principis in iis, quæ sunt iuris positiui.ergo contrarium sentit in iis, quæ non sunt iuris positiui: prout est contractus feud. *Idem tenet glos.pragm.Sanct. in titu. de elect. §. decreuit in verbo exprimenda. Rebuf.super Concor.in titul.de subla.cle. literis.* Addo Oldrad.*in consilio.* 270. *In q. proposita.in 2. dubio.* vbi quod non tenetur quis credere assertioni principis, quod castrum ad eum pertineat nisi aliter doceatur. Loquitur autem Oldr. in casu cuiusdam domini armarij de Pictauia, cui princeps Delphinus præceperat, vt castrum de Rupe & Clariaci sibi restitueret, tanquam ad ipsum Delphinum pertinens. idem tenet Anch. *in cons.* 398.*Præmitto.in fi.* vbi, quod tex.*in d.l.cle.vni.de prob.* non procedit,

20 quando † princeps aliquid asserit contra iura vel in præiudicium iuris iam quæsiti, & sic qua ratione non potest princeps tollere ius alteri quæsitum ex contractu, eadem

[illegible] eius assertioni per quam tale ius tolleretur credi non debet, quia in effectu esset per indirectum tollere ius alteri quæsitum, exprimendo causam, quæ si vera sit, sufficit ad illud tollendum, & quod tex. *in d. clem. vnic.* non procedit quando ageretur de auferendo dominium directum vel vtile quæsitum ex contractu, tradit Paulus de Castro *in consi. 26. Viso & examinato puncto in fin. lib. 2. & ista consilia Ancha. & Paul. de Castr. refert, & sequitur Deci. in consil. 198. versi. item & tertio dici potest declaratione. in consilio 220. ante fin. in consilio 357 versiculo nec obstare videtur. & in consilio 576. in fin. Goza. in consi. 5. glossa pragma. in titulo de subla. clementinis literis in verbo. non praeiudicent folio 200.* Idem † in effectu voluit Alexander *in consilio 11. versiculo tertio respondeo, lib. 7.* vbi quando non agitur de declaratione alicuius verbi obscuri, sed de interpretatione actus, requiritur partis citatio. Ecce, quam aperte vult Alexander, quod vbi agitur de præiudicio tertij, respectu iuris iam quæsiti, non potest princeps talem interpretationem facere, parte non vocata. Ergo multo minus stabitur eius assertioni, quæ non tendit ad interpretandum, sed ad præiudicandum directo & immediate. Ad idem adduco Rom. *in consilio 483. in 2. dubio. & in consilio 499. versi. & si dicatur.* vbi, † quando Papa rescribit contra vniuersalem ecclesiæ statum, necesse est causam exprimi, & probari, cum sine causa id facere non possit. 12 21

¶ Contrariam opinionem, quod imo † credatur assertioni principis, etiam in iis, super quibus libere disponere non potest, puta in iure quæsito ex contractu, tenet Baldus *in consilio 328. quaritur. si Rex libro primo.* Socinus *in consilio 4. & in consilio 87. libro tertio.* Nam in casu Socinus agebatur de dando feudum vni, & tollendo alteri. & loquitur *in d. consi. 4. in* principe Sabaudiæ. & *in dict. consilio 87.* loquitur in Imperatore iudicante aliquem rebellem, & dignum priuatione feudi. Idem tenet Iason sibi contrarius *in consilio. 227. in fin. libro 2.* vbi loquitur † in donatione facta de vna villa ob bene merita per ducem Sabaudiæ, quam sine causa facere non poterat in præiudicium tertij & *consuluit Iason. in eodem* 13 24

in eodem casu. super quo consuluit Socinus in d. cons. 4. lib. tertio. Eandem opinionem sentit idem Iason. *in leg. quo minus in 3. notab. ff. de flumi. & in leg. si testamentum. in 1. notabil. C. de testamen.* vbi, quod in iis, quæ sunt de iure gentium, & † super quibus princeps libere disponere non
25 potest, non præsumitur causa in principe, nisi illa exprimatur.
26 ¶ Fortius † voluit idem Iason. *in d. consil. 227. libro 2.* quod præsumitur causa in principe, etiam quando actum sine causa facere non potest. *& idem tenet Iason. in consilio 236. libro 2. contrariando iis, quæ legendo dixerat in d. leg. quominus, ff. de flum. & in d. leg. si testamentum. dict. cons. 86. libro tertio in consil. 105. versic. secundo respondetur. libro primo. Idem tenet Roma. in consilio 369 in quinto dubio.* Alexander *in consil. 203. versiculo sexto, quia, libro sexto.* Vbi tamen Alexan. hoc dictum restringit in principe non recognoscente superiorem. Et idem
27 dem quod † præsumatur causa in principe, etiam in iis, quæ sine causa facere non potest: puta, si Papa rescribat contra ius diuinum: tenet Abbas, *in consilio 84. libro primo sequendo Cynum in leg. fin. C. si cont. ius vel vtil. publ.* Idem voluit Socinus *in consilio 266. versicul. aliquando, & secundo libro 2. in consilio 4. & in consil. 110. versicu. nam aduertendum est. libro tertio.* vbi tamen Socinus hoc intelligit, quando causa iusta præsumi, aut imaginari potest. *sequendo Imol. in capitul. nam concupiscentiam. de constitut. in antiq.* licet contrarium teneat idem Socinus *in consi. 273. lib. 2. Imola etiam sequitur Iason. in consi. 233. in fin. lib. 2. Curtius Iunior in consil. 176.* Similiter Brunus Astensis, *in consil. 15.* sequitur Iasone
28 *in dicta l. si testamentum.* quod in principe † non præsumatur causa in iis, quæ sunt de iure diuino aut iure gentium, nisi causa exprimatur. Vult igitur quod sufficit expressio sine citatione. Quid tenendum in tanta varietate, & difficultate? Mihi magis placet opinio, † quod
29 non solum non præsumatur causa iusta in principe in iis de quibus ad arbitrium disponere non potest: imo nec etiam

ctum credatur eius assertioni, nisi causam exprimat. *per*
rationes supra adductas pro hac parte. & ista opinio est con-
formis iuri diuino. Ioan. *capitul.* 8. vbi Christus
noluit, quod sibi crederetur, sed voluit se conformare le-
gi diuinæ dicenti, quod in ore duorum vel trium stet o-
mne verbum. Similiter Deus noluit punire peccata So-
domorum, nisi prius eos conuinceret, tanquam iudex,
licet tanquam Deus omnia sciret *capit. Deus omnipotens.*
2. q. 1. & ita arguit glo. pragma. Sanct. in titul. de subla. clem.
literis in verbo non præiudicent. fol.200.

¶ Confirmatur † ista conclusio ex alia vera & communi 30
conclusione, quæ habet, quod in his, quæ non dependent
a libera potestate princ pis, prout sunt contractus, & v-
bi agitur de priuando aliquem iure quæsito sine causa
non potest princeps procedere parte non citata. *Socinus*
in cons.16 vers Et posset forte contraria opinio sustineri. in cons.
266. versicul. sextus, & vltimus casus. lib. 1. in consilio. 27. in
consi 59. versicul. sexto & vltimo. in consilio 63. in consilio. 87.
in sexta difficultate. & in consilio 120. lib. 3. Dec. in cons. 498.
ad fin. & in consilio 528. & dixi in consilio quinto modo si
posset princeps † priuare vasallum, aut alicui auferre ius 31
quæsitum, de iure gentium, exprimendo causam priua-
tionis in rescripto, & eam non probando, sequeretur
quod posset procedere contra aliquem non citatum,
Quorsum enim citatione opus sit, si sola causæ expres-
sio sufficiat?

¶ Rursus † pro ista opinione adduco illam conclusio- 32
nem Doctor. magis communiter approbatam, quod in
his, de quibus princeps ad arbitrium disponere non po-
test, causa in principe non præsumitur. *quam opinionem*
firmat Baldus in consilio 326. Rex Romanorum. in fi. lib. 1. Abb.
in d. consil. 3. q. 27. lib. 2. Ias. in d l. quominus. in 3 notab. ff. de
fluminib. in d. l. si testamentum. in primo notab. C. de testament.
in cons. 105. versic. secundo respondetur. li. 1. & in cons. 234. lib. 2.
Soc. in d. cons. 272. lib. 2. in d. cons. 38. lib. 4. Idem Sociu. post Aret.
in l. Gallus. §. & quid si tantũ. vers. circa tertiũ. ff. de liber. & post.
& idem Soc. inter con. Curt. Seni. in con. 20. vers. confirmatur,
quia Curt. Sen. in cons. 50. vers. secũda cõclus. Gozad. in cons. 26.
Neui-

Neuizanus *alias collega, dum viueret & vicinus meus Tarini, inter consilia Bruni Astensis, in consil. 12. vbi alleg. Claudium de Aquis, in l. vt vim. ff. de iustitia & iure.* vt quod hoc procedit, licet vtatur princeps clausula de plenitudine potestatis. *Modernior. in d c. quæ in ecclesiarum, post*
33 *Abb. ibi de constitu.* Veniamus modo † ad rationem huius conclusionis. Certe non alia est, nisi quod princeps ius quæsito ex contractu vel aliter de iure gentium derogare aut illud tollere non potest sine causa, *ita arguunt Doct.*
34 Sed ista † ratio æque militat etiam, quando princeps in actu suo causam inserit & exprimit quod sicut ius ita quæsitum sine causa auferre non potest: ita de tali causa eius assertioni credi non debeat, alias per indirectum auferri posset ius quæsitum, exprimendo causam. Itaque cum
35 militet eadem † ratio in expressione causæ, militare debet iuris dispositio. *vulg. l illud. ff. ad legem Aquil. l. à Titio. vbi late Moder. ff. de verbor. obligat.* Vbi enim ratio est eadem, non dicitur dispositio extendi, sed enucleari. *l si postulauerit. §. sed si negauit. ff. de adulter. quem text. ad hoc citat Oldrad. in consi. 185. Thema tale est, Titius canonicus in fin.*
36 ¶ Alibi scribit Calder. † *in consi. 1. in tit. vt lit. penden.* quod vbi est eadem ratio, non dicitur quis extendendo nouum casum addere, sed quod in primo casu in ratione includebatur: secundum æquitatem detegere siue declarare, quia lex dicitur omne, quod in ratione consistit. *cap. consuetudo 1. distinct.* ergo vbi habet locum legis ratio, circa id prodita dici debet lex.

¶ Alibi scribit idem Calder. *in consi. 1. in tit. de regular.* quod ratio dicitur lex communis, ad omnes casus: ideo non inspicitur dispositio, an in ea sit idem casus vel non, sed ratio
37 tantum consideratur. Et istud † est quod voluit gl. *in l. sed & si lege. §. item, si rem distraxerit. ff. de petit. hered.* quod non sufficit diuersificare casus, nisi reddatur ratio diuersitatis. Idem dicit Decius *in consi. 35. ver. nec obstant plura.* Et profecto nescio videre rationem diuersitatis, cur magis non præsumatur causa in principe quam quod non credatur eius assertioni super causa; & cum istud sit intro-

... iudicium de iure divino, quod nemini credatur in causa propria, sed in ore duorum vel trium stet omne verbum, illud ius divinum non legitur dispensatum, et relaxatum cum principe ut si testis in causa propria. Ideo dicit Bal. *in cons. 454. quedam scriptur. li. 1* quòd non creditur scripturæ, factæ a principe pro se. ¶ Et si dicatur † non esse disputandum de potestate principis, 38
l. 2. C. de crim. sacrileg. c. si quis suadente §. c. mmitti ut. 17. q. 4 Et qui disputat de potestate principis, facit se superiorem, vel parem principi, & ponit sedem suam ab Aquilone, tentando esse similis altissimo, *Bal. in cō. 395. proponitur quod inter agnatos, li. 1.* Respondetur istud procedere in iis quæ sunt iuris positivi: nam princeps est supra ius positivum & illud tollere potest etiam sine causa idq; de plenitudine potestatis *l. princeps ff. de legib. l. digna vox. C. eodem & c. proposuit. de concessi. præb. c. 1. de transl. & c. 1. de constitut. lib. 6. & cap. si de re ... lib. 6.* Et dicit Innocent. *in ca. cum ad monasterium de statu regu.* Quod princeps potest etiam sine causa dispensare contra constitutionem suam Et tanta est potestas principis circa positivum ut facta haberi possunt pro infectis quo ad omnem iuris effectum. *textus est iuncta gloss. singula in cle. 1. de immunitate ecclesiar. Ab. in con. 74. ve. his præmissis & in con. 99. li. 1.* Ideo princeps † potest derogare statutis municipalibus quæ dicuntur ius positivum. 39
Bald. in consilio. 187. in casu proposito, versic. sed quid primo lib. 2. quod procedit etiam in statuto iurato licet secus in pacto. *Ab. in c. constitutus. de rescr. Gozadin. in consil. 70. in versi. secundo cas.* sed adverte, quòd si statutum esset iuratum ab ipso principe, secus esset. ¶ Similiter † cōsuetudo dicitur in potestate principis. quia dicitur ius civile tacitum, *leg. 3. §. divus ff. de sepul. viol. l. eos. qui C. de usur. Bal. in cons 498. Si princeps. in cons. 401. super eod. & latius in cons. 430. circa primum punctum in fin. libr. 4.* alibi scribit idem Bal. *in auth. navigi. C. de fur. & in auth. omnes peregri. C. de com. de suc. per illa iura.* quod consuetudo potest cassari per legem Imperatoris quo casu post talem cessationem non excusat delinquentē. Quod a. consuetudo a principe tolli possit, tradit Old. *in con. 117. bon. me. &* 40
41

... ſimo ſeptimo, Factum tale eſt, ... licet factum, poteſt habere pro infecto ... Præmiſſa tamen † de iure poſitivo, quod princeps ... a illud, non procedunt in iure poſitivo fundato in ratione, aut æquitate naturali. *Abb. in d. c. quæ in eccl. ... de conſt. & in ca. per tuas de arb. C... in con. 80. verſ. eodem modo Ripa in d. l. quo minus. ff de flum. & li. 2. re... 19 Hypol. in pract. cauſarum crim. na. § seque...s. nu. 39.* 44
... quo facit dictum Bal. *in co. ſi 345. li. 1* ... quod plus eſt ratio naturalis & civilis, quam princeps: Qu... a princeps eſt animal rationale mortale. A... idē ... *in c. 1. § ſi quis feu. da. poſs. in ubi feu.* quod bonæ & naturales rationes ligant principem, *quod dictum refert & ſequitur Calca. in conſ. 52. Iaſ. in conſ. 1 l. 1 Rom. etiam in con. ... verſ. ul. im. patet* quod non eſt † dubium ſummum principem adverſus iuris naturalis æquitatem iuſta nō ... ente cauſa venire non poſſe, *per tex. in l. cas oblig. tio... ff. de cap. demt. in l. 2. ff de uſufr. ear. ... rerum in § fi. inſt. ... agra. tu ... 13 de ... in.* ¶ Rurſus † 47
princeps poſſit alicui auferre iura, & defenſiones ... civilis tollere, poteſt tamen is, cui auferuntur, im... officium ... & conſequi manu regia quod primæ... iure competebat. *Imola poſt Ant. in d. c. ... in eccleſia ... p. r Inn. in c. n. vit. de iud. refert. ... ſequitur S... in d. con. 164. verſ. non omitto. lib. 2.* Tertiò 48
licet princeps poſſit tollere ius poſitivum, & illi ex arbitrio derogare ſine cauſa, de plenitudine poteſtatis: tamen iam quæſitum mediante iure civili poſitivo, ... cauſa auferre non poſſet: puta dominium acquiſitum per aditionem hæreditatis, per præſcriptionem, ... ſententiam: *ut per moder. in l. fi. C. ſi contra ius vel utili & late dix. in conſ. 7. in conſ. 103. in conſ. 135. & in conſil.* ... ibi quod hoc ſine dubio procedit, quādo poſſeſſio apprehenſa eſſet, & dominium perfectè acquiſitum: licet in hoc articulo ſit magna varietas inter doctores. qui iam ſibi ipſis contrariati viſi ſunt, *ut latius oſtend. in d. ... 135.* Addo † ultra ... quod etiam Ia. fuit ipſi in hoc contrarius. nam in lectura ſemper tenuit 49

50

B 2 quod

quod tale ius auferri non possit, ut ostendi in dictis consiliis. Sed tamen contrarium tenuit con[silio] [...] lo *ut patet in cons. eius.* 1. *lib.* 1, ubi, sequitur Bal. *in l.* [...] *C. sen[ten]. resc[i]nd. non posse.* ubi quod princeps potest re[s]scribere contra sententiam, quæ transivit in rem iu[di]catam *dicens illud dictum Bal. esse singulare*, & auferre do[mi]minium acquisitum mediante tali sententia. Simili[ter] idem Ias. *in con* 127. *lib* 3. arguit pro opinio. Pau. de Ca[st]. *in l. cum heredes in prin. ff. de acquis. possess. & in l.* 3. *ff. de* [...] quod princeps possit legitimare spurium post adita[m] hereditatem per agnatos modo possessio bonorum n[on]dum apprehensa sit. Eandem opinio. sentit idem Ias. *in co.* 93 *l* 1. ubi voluit quod Papa eximēdo monasterium decimis in conseq. prẹiudicat laicis, quib. deciæ debētur: quia non attenditur prẹiudiciū, quod venit in consequentiam: nam illud est fundam. doctor. tenentium, quod princeps possit rescribere aut restituere contra sententiam, aut præsumptionem, vel legitimare spurium post aditam hereditatem, per agnatos non considerato præiudicio eius, cui ex sententia præscriptione aut aditione dominium acquisitum est: quia tale præiudicium venit in consequentiam. *ita arguunt mod[ern]. in d. c. que in ecclesiarum de consti* principaliter enim princeps solum restituit in integrum ob quam varietatem tam magnam doctorum consulentium, nō possum interim non male suspicari, ob id magis placet opinio, quam doctor legendo probat, quam quẹ firmatur cōsulendo. Sæpe enim fit, ut rei cupiditate ducti, opinionē aliquam ex affectu tueamur ¶ Quid† dicendū in tanta
51 docto. contrarietate? puto quod idem sit iu iure quæsito, mediante ministerio iuris civilis, & in iure quæsito de iure gentium, quod neutru ius tolli possit, a principe sine causa: sed quod solū sit differentia circa causā ex qua tale ius auferri possit nā in iure quæsito de iure gentiū. ut illud ex causa auferri possit, requiritur quod sit talis causa, quẹ respiciat utilitatem publicam principaliter; *Bar. in l. quæcunq; in fi. C. de fid. & iure hast. fis. lib.* 10. *Old. in* [con] 224. *ista sunt ali[q] Pau. de [C]ast. in con.* 17 [...] *donatio predict. in con.* 229. *Visis & ponder. in con.* 287, *Primum*

[illegible] Dec. in con. 61 ve. 2 r. 3 [illegible] & [illegible] in c. quia in [illegible] f. de c. rfi. t. la[illegible] in l. ba b. [illegible] ff. [illegible] offi. Prator & in con. 233. li 2. Sed † ubi [illegible] auferendo ius quęsitum [illegible] ante iure Civili [illegible] 52
[illegible] non puto quod requiratur talis causa [illegible] utilitatem publicā princip[illegible] sed sufficiat alia [illegible] iusta pertinens ad privatam utilitatem puta si a[illegible] tur de iure quęsito per sententiam quæ transierit in iudicatam, nec subsit remediū aliquod restitutionis in integrum *iux. al. tempor. ff. de re iud. & no. in l. [illegible] ff. de [illegible]* Iusta causa poterit esse, si [illegible]catur sententiā esse [illegible]ta contra ius, & quod si observetur adversarius locu[illegible]tabitur cū aliena iactura: vel quod causa nō fuit [illegible] & [illegible]tudini gentium [illegible] impetrante rescriptū [illegible]ntra sentent. Princeps † enim (sic videatur) poterit 53
[illegible]tituere condemnatū ad audientiā causę nō obstant[illegible] *[illegible] per Ab. in c. n 84 li 1 & in co. 77 ver. Princeps [illegible] 2.* [illegible] fateor, quod nō [illegible] princeps statim [illegible]care ipsam sententiam, [illegible] auferre ius quæsitū sententiæ [illegible], sed rescribere quod victus [illegible] non ob[illegible]stante [illegible] etiā execut[illegible] sine dubio puto quod hæc si [illegible] [illegible] de æquitate, [illegible] quis [illegible] iniquitatis sententiæ, nec potest victor qui [illegible] quod sibi auferatur ius suum [illegible] princeps [illegible] denegare ei suū auxiliū [illegible], & facit [illegible] aut princeps suum deneg[illegible] auxilium, [illegible] au[illegible]ferat *gl. in l. 1. C. si adv. ve[illegible] mag[illegible] in l. [illegible] C. [illegible], in [illegible]o. hab. gl. in § fuerat in v. r. cred. [illegible]* Ideo [illegible] Pau. de Cast. *[illegible] 440. [illegible] 2 [illegible]* [illegible]quod statutum tollens ius mihi quæsitum ex [illegible] mea dicitur iniquum & non valet. *l. [illegible] ff. de [illegible]* [illegible] in iure, quod acquisivi ex alio statuto: quia [illegible] statutum suū non tuum tibi deneg[illegible] auxiliū Ex hac ratione videmus quod princeps ius alii, quæ[illegible]sitū ex ex[illegible] concessione aut privilegio potest tollere, 54
[illegible]nid non transierit in contractum absq; in[illegible] *[illegible] circa [illegible] C. [illegible] de [illegible] in [illegible] lib. 1 & [illegible] facere [illegible] prin-*

…,quod volebat revocare donationē ex …
…itudinis, satis dicitur apparere de eius voluntate,
…eres, mortuo ipso donatore, revocare possit, licet i-
…lat. sibi contrarius cons 22. lib 3. voluerit non dici
…stare de voluntate patris, ut filius spurius legitima-
…r ex eo, quod dixerit se velle filium legitimari; vel
…ain causam preces principi dederit, & licentiā ob-
…erit legitimandi. Bone Deus! tantæ me pudet va-
…atis & inconstantiæ: qui magis apparere posset de
…ntate patris, quàm ex verbis, & facto, principi sup-
…ndo: cum voluntatis † non præsumatur mutatio. 60
…, qui mutatam. ff. de probatio. l. … 1. ff de leg. 2. cap. 1.
…lo in verbo non timore, quod metus caus. c. maioris § fin.
…l in verbo perdurare de bap tismo c. licet. de procur. li. 5. 1
…d procedit etiam non obstante longo temporis in-
…allo, l. sancimus, ubi Iason in 3. notabi. C. de testament.
… in l. si quis in fundi vocabulo ff. de lega. 1 Nisi † probe- 61
…e aliquo facto contrario, ex quo voluntas argua-
…mutata: puta si pater lacerasset literas licentiæ su-
…egitimatione: ex facto enim contrario uoluntati
…cedenti præsumitur ipsius voluntatis mutatio. De-
…in l pacta novissima, C. de pactis. Idem si probetur de
…s verbis patris contrariis: quia postea decidasset
…e spurium amplius legitimare, vel si aliquid de no-
…upervenerit, ex quo verisimiliter arguatur mutatio
…intatis: puta ingratitudo filii contra patrem: argu-
… l. 3. §. fin ff de admen lega Idem videtur concludē-
…in præscriptione: nam cessante casu, quo restitutio
…cedi possit per magistratum adversus præscriptio-
…: poterit tamen princeps ex causa aliqua iusta re-
…ere adversus ipsam præscriptionem.
…vertendum † est etiam circa præmissa, dum dixi so- 62
… esse differentiam circa causam: quia non requiri-
… quod illa causa respiciat utilitatem publicam,
…ndo agitur de auferendo ius quæsitū mediante mi-
…terio iuris civilis: quæ tamē utilitas publica dicitur
…essaria, quando agitur de auferendo ius quæsitū de
… gentium, quod excepta ista differentia in aliis vi-

63 det cōvenientia quia † sicut cōstare debet de ea. quādo agitur de auferendo ius quæsitum de iure g *ut sup. d. xi mus.* æque de causa constare debet, quādo agitur de auferendo ius quæsitum de iure positivo ad supplicationē partis, quoties enim princeps rescribit inter privatos ex aliqua causa oportet causam ꝓbari per impetrantē: quia rescriptum dr̄ conditionale, si preces veritate nitantur, ob id conditio illa debet prius omnibus iustificari: alias rescriptum redditur subreptitium, ex quo nō apparet de veritate causæ. *c. 2. ubi gl. & do. de resc.* quod in-

64 telligi debet quādo opponitur † de falsa assertione impetrantis: qui parte non opponente non videtur necessaria alia probatio narratorum in impetratione, *iuxta doctr. n. Ioa. An. in c. 1. de lit. con. est li. 6. Ab. & doct. in dict. c. constitut. ub: Dec. in quarto not. de rescr. & idem Deci in capt. porrect. vers. subiicit Ab. hic de confir util. vel inut. in co. f. 142. versi. est ergo viden. in cons 198. versi. confirmat præd. conclus.* in quibus locis habetur talem probationem esse necessariam, quando rescriptū impugnatur, vel quando narrata falsa esse dicuntur. Secus si opponatur de taciturnitate veritatis, quod impetrans aliqua tacuerit: quia tūc opponens tenetur probare veritatem eorum quæ dicit exprimi debuisse, *ut habetur in d. c. const. Ab. in consi. 7 o li.*

65 2. ¶Similiter non tenetur impetrans probare ea, quæ narrative in rescripto continētur de consuetudine, non conditionaliter: puta illa verba: vitæ ac morum honestas, quia talis honestas probari non debet. *Inn. in c. fi. in princ. de præsumption. Probus in additio. ad Ioann. Monach. in rubric. de vita & honestate clericorum numer. 22. libr. 6. sequitur do. Rebuff. super Concordant. in tit. de forma mandat. apo.* & ratio huius est, quia talis honestas de

66 iure præsumitur. *l. merito ff pro socio.* ¶ Sed † contra istud dictum videtur aliud dictum Anchar. *in con. 241. Ex tenore privilegii.* ubi rescriptum legitimationis dicitur nullum, & obreptitium, in quo dicitur, attenta probitate & honestate talis. si ille erat infans, in quo non cadit probitas. *Quod dictum refert & sequitur Deci. in con. 576.* Pro solutione cōsidero quod Anch. & Dec. loquuntur

in

...impossib li, quā probitas, & honestas ... superante. Inn. vero & sequaces ... pria habilitate personæ, quod sit talis in qua ...tas, & honestas possit cadere: quoties † enim ... tatur de aliquo, præsupponitur, quod aliunde sit ...s: puta quando quæritur an legatarius possit ...in testamento, præsupponitur quòd aliundè est idoneus, itaq; òd solùm obstet testimonium, ...sit legatarius, percipiens commodum ex testa... si enim aliundè non esset idoneus, quia infa..., vel ob aliam causam, frustra quæritur an obstet ...litas, quòd sit legatarius *l. qui testamento in princ. ff. ...stament.* *Ad idem text. in c. 1. de ætate, & qualitate ... 6. & in cap. 1. de filiis presbyter. eod. lib. 6. de qua ...la sæpe factum Dec. ... facit, ut patet in cap. cùm n o...s. de constit. in 2. lectura. in cap. quæ in ecclesiarum. in ... eod. tit in cap. 1. de iud. in cap. tertio lo o. de pro'atio... nec cum cessante in 7 notabil. ... ¶ † A- 67 68
...r etiam responderi potest, quod videtur rescriptum ...timationis non ex eo quòd probitas, aut honestas ...præsumatur: sed quia tacetur ætas infantis, cuius ...re ... necessaria: quia faciliùs induceretur su...tor ... legitimandum spurium adultum, propter ali...as eius virtutes & spem, quam promittit, quàm v...n infantem, qui forte malus, aut inutilis reipublicæ ...turus sit.

ARGVMENTVM.

...ranciæ consuetudo, vbi agitur de auferendo iure ...i quæsito de iure gentium, vel Ciuili, ex causa quæ ...dem probari debet. Rex enim rescripta consistere ...vult, nisi priùs interueniant per Curias parla...torum, iudices præsidiales, officiarios ue, vbi ... te constare debet: aliâs ea impugnari pos...t. Tum quibus virtutibus princeps debeat esse ...iatus.

SVMMARIVM.

Regis testimonium, maioris est pon.deris q̃ àm notarii in publico instrumento.

Princeps verbum ambiguum declarare potest, etiam in praeiudicium tertii. Limita tamen.

Papa habet plenissimam potestatem in beneficialibus, & num. 37.

Papae assertioni standum est in beneficialibus, qualiter in impetrantiam collatam intellexerit, etiam si alia eius fuerit intentio.

Papa confirmatio super collatione subreptitia perinde valet, ac si primum legitimè facta fuisset.

Papa declarationi in praeiudicium alterius, quando non stetur.

Papa an possit quem priuare beneficio, sine causa. nu. 34, 35 & 36.

Princeps an, & quando possit reuocare concessionem à se factam per viam contractus aut stipulationis.

Papam vti voluisse plenitudine potestatis, planè constare debet.

Princeps vtens plenitudine potestatis an videtur eo voluisse ius alterius euertere. & nu 41.

Principem aut Papam voluisse vti plenitudine potestatis, an sufficiat, eo quòd sine ea non valeret actus.

Princeps ad hoc vt vtatur plenitudine potestatis requiritur vt sciat actum, quem faciat, non valere de potestate ordinaria.

NON omitto circa praemissa, dum dixi, q̃ vbi agitur de auferendo ius tertii acquisitum, vel de iure gentium, vel de iure Ciuili ex causa, q̃ talis causa [...]ari debet, nec illa praesumitur, nec habetur pro [...]ata, n[isi] exp[re]ssa sit. Et ista de causa in regno Fran[ciae] [n]ulla eius rescripta obseruari vult Rex, nisi prius in[u]eniatur per curias parlamentorum, aut iudices praesides, vel ordinarios prout ad eos diriguntur, in quorum [in]ter[pre]tatione de eorum ciuilitate cognoscitur & [c]iuilia videantur illa, renciuntur: quinimò per nonnas constitutiones expressè cautum est, vt rescri[pta ...] [D]eum ciuilitate impugnari possint. Nimirum Dei 1

pote

2 potestatem, † (quatenùs principis mortalis humanitas patitur) æmulari principem oportet per participationem. Deus enim ipse omnipotens, cùm vnus sit, nihil tamen potest quod sit malum aut iniustum: quia posse malum facere, potestas non dicitur, sed infirmitas ac deficientia
3 boni. & nihil est facere, quod malũ sit. Posse † enim peccare, (vt Augustinus ait) non est aliquid posse, imo aliquid non posse: vnde ille solus vocatur omnipotens, qui hoc non potest: quia omnia potest: quę posse, est aliquid posse *quæ verba habentur in c. præcipuum § charitas. de pœnit. dist. 2 & ita in principe arguit Fulg. in cons. 61. Domin. Catharina. Curtius senior in con. 73.* Inest enim plenitudo potestatis in dispositione bonitatis nõ autẽ prauitatis. ob id † quando princeps aliquis vtitur plenitu-
4 dine potestatis ad malũ, dicitur plenitudo tempestatis, non potestatis. *Cardi. M. di. l. in clemen. past. valu. de re iudi. refert. Socin. in d. consi. 120, Idem dicit glo. Pragm. t. Sanctio. in tit. de elect. c. licet de iure, in verbo. regnorum ionis. Ioan de Selua in 2. parte tractatus de beneficio q. 1. versic. item per gl. in c. quanquam.* Addo Bald. *in consi. 345. ad*
5 *euidentiam præmittendum est. quod Imperator. lib.* 1 vbi dicit, quod clausula † de plenitudine potestatis, intelligitur de potestate bona, & laudabili, non vituperabili, vel tyrannica: nec dicitur Imperator quid posse,
6 nisi quod de iure potest. Idem Bald *in d. consi 326. Rex Romanorum. lib. 1.* quod † dicitur proprie potestas, legitime posse: non enim possumus, quod cum iniuria possumus: nam hoc posse, potentia non est, sed de-
7 ficientia quædam, & id o Deus omnia potest: tamen peccare non potest. Hinc † dicit Bald s, quod conditio turpis, non dicitur potestatiua. *l. si ita. ff de co. di. institutio &* lex dicit, quod ea, quæ ad turpem causam referuntur, ad effectum perduci non debent, *l. quidam in suo. ff. de cond. inst. l. [illegible] Pomponius. ff de annuis legat* Alibi scribit idem Bald. *in cons. 327. Pridie lib.* 1. quod illud, quod dicitur, principem esse mundi dominum, intelligitur quo ad bonum, non quo ad malum: ne inde nascatur ex iniuriæ, vnde iura nasci oportet *l. g. [illegible] int.*

C vnd

n ... Ad idem facit, quod dicitur de plenitud... Papæ, quod habet potestatem in l... ...cau... cap. 1 ... dist. cap. sunt quidam. 25 q. 1. ... cum teneamur de præbendis. Ideo Rota. dec ... ...sito facto. v. rfic. modo hic videntur. In nou... r quod clausula † de plenitudine potestatis di- 8
r odiosa, & si princeps ea vtatur in vno articulo, videtur, quod in alio vti voluerit. ¶ Amplius luit Archid. *in c. super eo. de hæretic. libr. 6.* Henric. 9
cap. nulla. de concessio. præbend. quod omnis indecen- in principe dicitur impossibilis: saltem secun- mores. *quod dictum refert & sequitur gl. Pragmat. ...tio. in tit. de collato. §. sed & insuper. in verbo, plura- ...is.* ¶ † Hinc ipsemet princeps, qui leges pro- 10
illud asserit, quod posse id dicimur, quod ho- e possumus: sed omne inhonestum dicitur im- ...ibile. *l. vulgo. ff. de statu hom. l. si cum dies. § com- ...misso v. ... gl. ff. de arbitr. leg. si filius. ff. de conditio. ... cap. vt iuxta. ext. de offic. ord. cap. indecorum. de ...e, & qualit. cap. contingit de arbit. cano deinque. ... 4. d. ... gl. in cap. faciat 22. quest. 2.* ¶ Similiter ...amentum † de parendo mandatis, intelligitur 11
...honestis. *c. veniens, &c. Quintayallis. de iureiur. ...1. de iureiur. libr. 6.* Et ob hanc honestatis rationem t princeps priuilegium suum reuocare possit sine ...sa, quando non transiuit in contractum, *vt sta- ... dixi*: tamen quia talis reuocatio sine causa non ...tur honesta: sanxit princeps vt priuilegium suum t perpetuum. *§. illud in authen. constit. quæ de dignita. quod semel ff. de decretis ab ordin. facien. not. in lib. 1. ...quib. caus. restit. in integr. non est necess.* Nec † vult prin- 12
...s rem semel legitimè gestam rescindi, etiam quòd s rescissio cedat ad commodum eius fisci. *l. raras. C. ...scinde. d. vend.* Ob id scribit Bald *in d. cons. 327. Pridie* ...t. quod vbi princeps reuocat à se gesta, ĕt motu pro- ..., præsumitur circumuentus, adeo quod contrarium ...bati non potest. Vult enim † princeps, quod actus su- 13
...it ab omni malitia & deminutione alienus seu

extra-

extraneus d. § *illud quoque in auth consti. qua de dign*[illegible] *Bald. in consi. 24. ius abbatialis. libr. 2.* & iniuria a principe maximè debet esse aliena, & remota: *arg. l. 1. §. permittitur. ff. de aqua quotid. & aesti. l. ex facto. ff. de vulg. l. meminerint. C. unde vi. Ias. in consil 1. lib* 1. ¶ Hinc
14 dicimus, † quod princeps præsumitur iustitiæ plenus. *leg. 2. §. meritò, & §. si quis à principe. ff. ne quid in loco publ. d. l. ex facto. in princip. ff. de vulg. ita Bald. in consi 395. Pro domino Dinaldo. lib. 2* Nec aliud vult princeps, nisi quod sua iura volunt. § *omnis in auth. de iud. l si quando. C. de in offic. testamen. §. fi. inst. quib. mod. testa. infir. c. causam de rescr. c. iustum 9. dist.* quod procedit. etiam si necesse sit verba impropriari. *c. super c. de offi deleg.* nunquàm enim intendit princeps per sua mandata aliquem prægrauare. *c. ad aures. de rescr. cap. ex multiplici. de decimis, ita Calder. in consi 1. in tit. de translatio. prælat.*
15 ¶ Et semper † præsumitur princeps rescribere, salua iustitia aliorum, & si generaliter confirmat statuta, non censetur confirmare iniusta, aut eá per quæ materia daretur, aut occasio delinquendi, *Bartol. in l. 1. ff. de iis, qui sunt sui, vel alien. iur. Bald. in consil. 134. Copiosè, libro tertio. in l. vnic. C. de monopol. in leg. 1. in princip. ff. de constit. princip. & in cap. 1. in princip. per quos fiat inuest. per text. in d. l. 1. ff. de iis, qui sunt sui, vel alie. iur. & in d. cap. 1. de iureiurand. lib. 6.* facit ad præmissa elegans dictum Bal. *in consil. 19. Factum sic proponitur. lib 4. ubi,* quod princeps, qui tenet supremam potestatem, debet seruare summam honestatem, & summam æquitatem tanquam regulam. Nam † ratio debet edi à capite, ob id
16 in principe veritas debet esse firmior, quàm in ceteris. *Baldus in capitulo 1. § finali. qui feud. dar. poss. in vsib. feud. Calca. in consil. 52.* Similiter in principe debet fides
17 præfulgere, nihil enim est, quod lumine † clariore præfulgeat, quàm recta fides in principe. *epistola inter claras. C. de sum. Trin. & fide catho.* nec debet princeps aliquem circumuenire. *l. 1. in fi. C. de iis qui veniam ætat. impetrare.* & innocentia maximè regum, est nemini malum inferre. *cap. non est. 23. q. vers. cap. sapiens. 6. q. 1.*
Oldr.

r. in con. 364. Illa: Paulus enim ad ... mandat principibus: quod iustum & æquum est, is eorum præstare, scientes, quod & ipsi dominum ent in cœlis. refert Old. in d. cons. 244. Bal. in ... 328. ... si Rex lib. 1. alibi scribit idem Bald. in ... 359 Propensiur, quòd inter agnatos lib. 1. quòd † vbi 18 ... ipse iustus sedet super sedem suam, cui non aduer... quicquam malignum ab eo non emanant, rescri... iniusta. allegat ... inter claras. Nec de... princeps in potentia sua confidere, qui Deum vlto... habet, & qua mensura metitur alios, eadem reme... r. Bal. in con. 311. Præmittendum est ad ... priuilegia. lib. 1. Alibi scribit Old. in cons. 6... quod in † principe tria requiruntur potentia, ... & 19 ... ius cultus, est enim princeps seruus Dei ... per nos ... suos. C. de ... præto. ... Africa. ... æc † inquam omnia & alia ... genus similia a- 20 aduertunt principes fideles, & boni, ... maximè ad prophetæ Regis [De vultu Dei iudicium meum ... eat: & oculi mei videant æquitatem,] ... ad illud ... um iustitiæ, Proverb. cap. octauo. ... [Per me reges regnant] ... eque etiam in ... epistola: ... claras. & quòd per contrarium propter iniustitias ... ria finiuntur & transferuntur. Ecclesiastes capitulo ... o, Danielis c. 2 canon. Nabuchodonosor 23. q. 4. &c. ... ebus. 23 quæstione vltima. Old. in consil ... 9 decisione. ... olitan. decisione 265. gl. Pragmatic. ... in verbo, regnant. Iuris etiam & honestatis, ac diuini ... s rationem maximè habentes, † non ante eorum 21 ... ipta obseruari ac impleri permittūt, & in crimina... & in ciuilibus iudiciis, atque per arresta curiarum ... rum aut sententias iudicum inferiorum (prout ... s referuntur) fuerint interinata, de qua interina... loquitur Aufrerius in decis. Cape. Tholosan. q. 423. ... fi. ¶Itaque infertur † ex præmissis, non esse stan- 22 ... assertioni principis, etiam in facto suo proprio, ... es agitur de præiudicio alterius in iure iam quæ-

fito,

sito, siue de iure gentium siue de iure ciuili: qñ est ta-le ius, quod à principe tolli non potest sine causa, nisi appareat de veritate ipsius causæ, ob id videns Rex quod dispositio d cle. 1. de probatio. durior esset, sublatam eam esse curauit, per pacta Concordatorum: *vt patet in tit. de subla. cle. literis.* ¶ Limitatur nunc

23 præmissa † conclusio, vt non procedat in rescripto concesso motu proprio principis, in quo præsumitur causa, licet non exprimatur. *Roma. in cons. 436 v. cum igitur prohibitum sit. Socin. in d. consi. 273. vers. & si dicatur. lib. 2 & in cons. 64. lib. 3. Ias. in d. l. si testamentum. ad finem primi not. C. de testa. & in consi. 105. libr. 1. Gozadinus in consi. 51. Ribuf. super concord. in tit. de forma mand. apost. li. vers. vltimus effectus est:* si causa præsumitur, à fortiori, si illa expressa sit, tali expressioni & assertioni videtur standum. ¶ Sed aduerte, quatenus

24 † loquuntur doct. in casibus in quibus ius tertij sine causa tolli non potest, istud non videtur tutum: nam ratio quod tali assertioni credi non debeat, semper militat siue motu proprio, siue ad postulationem partis, rescribatur: licet sit maior ratio, quando rescribitur ad postulationem partis. Ideò ista limitatio videtur restringenda, quando princeps dispensat circa ea, quæ sunt iuris positiui. *& ita restringit Dec in d. cap. quæ in ecclesiarum. vers. super est tertium membrum. Ias. in d. l. si testamentum. in fi. primi not. C. de testament.* considerando, quòd in præcedentibus dixerat non præsumi iustam causam in principe, nisi in his, quæ sunt iuris po-

25 sitiui ¶ Secundo limitatur † non procedere dicta conclusio in antiquis: quia in antiquis videtur standum assertioni & verbis enuntiatiuis principis, super quibus eius fundatur intentio, etiam in præiudicium tertii: puta si asserat Papa aut princeps in rescripto, quod talis ciuitas rebellionem commisit. *Corneus in consilio 112. libro primo. Socin. in cons. 266. versic. ad secundum respondetur. libro 2.* vbi tamen Socin. idem voluit

26 † etiam in non antiquis: & pro hac limitatione facit, quia

a scriptura priuata in antiquis, [illegible] *tit. de instru. [illegible] nunc dicendum. [illegible] Ant. de Butr. in cap. 2. versic. tertius casus. de [illegible] Maier in l. admonendi ff. de iureiur.* Ergo assertio [principis] in antiquis, plus operari debet, quam scriptura vnius priuati. imo plus valet testimonium v- 27 [niu]s Regis, quam vnius notarij in publico instrumen- [to] *Andr. de Iser. in c. sancimus. ad fin. prin. quo tempore* [...], quod dictum refert, & sequitur *Ias. in consil. 65.* [...] *& in fine.* quod verbum Regis, habetur pro lege, [...] *at Bald. in c. veterum. de iudic.* non loquitur tamen [...] quando testificaretur princeps in facto proprio [...]ius commodum, in praeiudicium alterius. ¶ Ter- [...] limitatur, vt non procedat respectu declaratio- 28 [...] verbi ambigui, quod a principe declarari potest: [...] talis declaratio tendat in praeiudicium alterius; [...]o ex tali declaratione non inducatur noua dispo- [...] *Paul. de Castro. in l. heredes palam. §. si quid post. [...]am. Sequitur Dec in l. 1. C. de [...] pub in cons. 114. & [...] 229. ante finem. Ad[...] Alexand. in cons. 11. versic. [...] libro 7.* Ex qua limitatione infertur [...] dicti Angeli *in consil. 274. Bonifacius* [...] volo[...], [...] declarationi Papae [...]is, [...] & intentionis, [...] *[...] sequitur [...] in consil. 127 [...] 4 [...] cons. 128 [...]* [...]am [...] & [...]ria; quae consistit circa [...] rim. [...] quam nolla non inducatur dispositio [...] *[...] in d. consil. 11. Dec. in d. consil. 114. & cons. 299.*

[...]d aduerte, quod si loquimur in iis, quae non 29 [...]ndent a libera potestate Papae, & in quibus Papa [...] praeiudicare non potest, in iure quaesito: puta [...]nis temporalibus, talis restrictio dicti Angel. [...] *consil. 274.* videtur bona & iuridica; Sed si [...]mur in beneficialibus, in quibus Papa habet [...]llimitatam potestatem, & in quibus nullum ius [...]te acquisitum beneficiatis, dici potest, aliud

30 videri dicendum. Ideo † in beneficialibus videtur standum declarationi Papæ, qualiter intellexerit eius gratiam, etiam quod illa non fuisset eius intentio: dummodo constet de eius mente in tali declaratione: *ita Dec. in l. edita. C. de edend. allegat Bellameram in cons. 19 versic. alia vero magna pars dominorum.* sed vltra Decium addo Cald. magis stringentem. *in consil. 12. in tit. de resc ip.* vbi dicit, quod potest Papa dispensare circa defectum personæ impetrantis vel eius gratiæ, lite pendente, non obstante, quod interim sit alteri ius quæsitum: dummodo appareat de voluntate Papæ.
31 Ad † idem, quod scribit Gemin. *in consil.* 11 vbi dicitur, quod confirmatio collationis subreptitiæ facta per Papam cum clausula, perinde valere, ac si abinitio legitime facta esset, non præiudicat iuri tertij habentis validam collationem: quia non intendit Papa tali iuri derogare, nisi expresse dicat. Vult ergo, quod possit Papa expresse derogare, si velit. ¶ Sed
32 tamen etiam in † beneficialibus, quod non stetur declarationi Papæ in alterius præiudicium, quando non tendit ad declarationem verbi obscuri, sed inducit dispositionem de nouo: tenet Paul. de Castr. *in d. leg. heredes palam.* §. 1. *Ancha. in d. consil* 398. *pramitto. vers. sed videndum est. Soc. in consil.* 260 *versic. Ex quibus infero. lib.* 2. Cor. *in consi.* 67. *lib.* 3. vbi tenet, quod non statur declarationi Papæ circa factum suum proprium, quando continet manifestam iniustitiam. *Idem sequitur Dec in d. cons.* 114. *col. fi & in d. consil.* 299. Idem nouissime sequitur Rebuf. *super concorda. in tit. de forma mandat. apo*: vbi etiam dicit Rebuf. quod quando declaratio Papæ non consonat verbis declaratis, habendus est pontifex pro circumuento. *allegat Calder. in consil. 7. in tit. de rescrip. & ista opi. vi-*
33 *detur aequior.* ¶ Non obstat, quod Papa † in beneficialibus habet plenissimam potestatem, quia verum est in conferendo, secus in auferendo, postquam contulit: quia non posset quem priuare beneficio sine causa. *late Roma. in consil.* 365. *& in cons.* 447. *maximo per text.*

... in cap. consequente. de rest. spo. & in c. quamuis. ? quasi in cap. 1. in cap. 2. §. priores. in cap. cum ad monasterium. §. Abbas vero. de statu mon. In cap. quanto de transl. pral. in c. inuentum. 16. quæst. 2. in cap. si ut 21 quæst. 4. idem tenet Barb. in cap. quod ad translationem. num. 12. de offic. leg. in antiq. & in consf. 13. lib. 3. las in d. l. fin. vers. facit bene, quod vult Bal. C. si contra ius vel utili. pub. in consil. 145. in consil. 213. libro 2. & in consil. 46. libro 3. Felin. in d. cap. quæ in eccle siarum. de constitut. Ripa. libro 1. response. de legibus, cap. 14. licet omnino non firmet, sed eam firmat Ioan. Selua. in 3. parte tractat. de benefici. quæst. 60. gloss. Pragm. Sanct. in tit. de elect. c. licet dudum in verbo, retecta. fol. 47. Rebu. in tract. nominat. in 21. quæst. princip. num. 55. pagin. 150. ¶ Sed contrarium, quod nunc † possit Papa ad libitum priuare beneficio & sine causa, tenet. Geminianus *in cap. si gratiose. post medium. post gloss. ibi de rescript. lib. 6. idem etiam voluit Geminia. in consil. 9. in consil. 53. circa medium. in cons. 88. circa medium. in consilio 99. post medium in consil. 120. & in consil. 141. Fredericus de Senis, & in consil. 200. Quod permutatio. Paul de Cast. in consil. 253. Ad confirmationem. in consilio 287. Primum dubium. in consilio 414. In facto præsenti. libro primo per text. in cap. per principalem. 9. quæst. ulti.* Idem tenet Roman. *sibi contrarius in consilio 369. in quinto dubio*, vbi voluit, quod Papa potest in totum tollere, ius quæsitum vni ecclesiæ, etiam ex contractu, aduersus aliam ecclesiam; *per text. in cap. ex multiplici. de decimis. & in clem. dudum. § nos etenim de sepulturis.* & quod isto casu in Papa præsumitur iusta causa, *& idem Roma. in consil. 298. Circa præmissam. vers. & hac vera sunt.* Et quod Papa possit † priuare benefi- o sine causa, voluit Socin. *in consil. 13. versiculo tertio ... probatur. & versic. nec dicat quispiam. libro pri... Alex. in consilio 2. versic. non obstat, dum dicitur li... primo. Corn. in consilio 90. libro quarto. Calca. in ... consilio septimo. Decius in dicto capitulo quæ in ecclesi... versiculus secundus casus, de constit. in capi... finali. versiculo postremo. Abb. prosequitur. de*

 confir-

de confirm. utili vel inutili, in consilio 141. ante finem in consilio. 157. versiculo & talia bona. Ias sibi contrarius in l. Barbarius vers. sed non puto. quod ista ultima duo à l. ff. de officio prætor. in l. quoties verb. sed adverte. C. de rei vendi. & in in consi 19. lib. 3. licet in d. l. quoties dicat se non ponere pro ostendendo. Similiter idem Ias. in l. fi. ff. de pactis allegat pro & contra nec aliter determinat more suo.

36 ¶ Eadem † opinio quod possit Papa de absoluta potestate privare quem beneficio sine causa, tenet *Ripa lib. secūdo respon. de rescri. eod. capitulo 19 Ioann. de Selva in 3 parte. tractatu de beneficiis. quæstione ccl. e. va versiculo item in similibus facit: folio 161. in prima impressione. Puto nrat. socer meus tangit hanc dubitationem. in rubrica. ff. de iurisdictione omnium iudicum, & se remittit ad Moderniores.* Ex quibus apparet, quam variè in hoc passu locuti sint doctores etiam sibiipsis minime constantes. Quæ res, & turpitudinem tantæ legali philosophiæ conciliat, & litigantibus præiudicium non tenue adfert.

37 Quid tenendum † in tanta discordia & inconstantia doctorum? Puto de iuris rigore procedere ultimam opinionem, quod possit Papa de plenitudine potestatis privare clericum suo beneficio sine causa: quia in beneficialibus obtinet Papa plenissimam potestatem. *cl. men. 1 ut lite pend. c. 2. de præben. lib. 6.* secus de decentia & honestate. *& ita procedant iura in contrarium allegata.* Tenendo hanc opinionem, non obstat. allegati *per Roma. in contrarium in d. cons. 34. & in cons. 467* quia loquūtur de potestate ordinaria non de absoluta.

38 Confirmatur † ista conclusio ex eo, quod scribit Ias. *in cons. 6. lib.* 1. ubi voluit quod princeps possit revocare concessionem a se factam, etiam per viam contractus, aut stipulationis quando pro tali contractu nullū factum reciprocum aut nulla donatio ex parte adversa intervenit, ita quod sit concessio merè liberalis. *allegat Bald. in l. qui se patris C. unde liber.* sed beneficia ecclesiastica videntur huiusmodi: quia pro eis nulla datur recompensatio considerabilis: imo esset simonia, si quid præstaretur pro beneficio. Illud enim quod confer-

ne [illegible] cedit [illegible] [illegible] m tam [illegible] † [illegible] [illegible] [illegible] ol[illegible] Papæ. quod [illegible] [illegible] ne p[illegible]atis ; quia in [illegible] hoc non [illegible] sed [illegible] tur circum[illegible]us [illegible] *per [illegible] cons. 200. [illegible] ex quibus infer[illegible]* 2 In dubio [illegible] non p[illegible]ur Papa, aut princeps vel clausula de plenitudine potestatis. *Paul. de Castr. [illegible] in testamento. C. de testa. milit. & [illegible] Paul. in [illegible]ors. 3 [illegible] & examinato [illegible] 1. Ias. in cons. 1. lib. 1.* 39

¶ Amplius † etiam, quod [illegible] princeps vtatur clausula [illegible] potestatis, non [illegible] quod voluerit præiudicare tertio [illegible] *in l. 2 [illegible] 6 C. de [illegible] & aqu[illegible] [illegible] vbi ait* quod per talem [illegible] plures velle interuertere [illegible] alteri[illegible] *[illegible]quitur Corneus in consilio [illegible] [illegible] quarto.* & quod per talem clausulam non intelligatur princeps velle tertio præiudicare, tenet idem [illegible]us *[illegible] [illegible] in authentica. hoc inter liber[illegible] C. de [illegible] & [illegible] l. finali C. senten. rescin. non p[illegible] [illegible] in consilio 5 idem tract. Ias. in d. l. ex fact[illegible] quarto nota. ff. de vulg.* Ex hoc [illegible] ad declarationem di[illegible]cti Ancha[illegible] *in d. consil. [illegible]8 [illegible] Paul. de Castr. in d. l. hæredes pala[illegible] § [illegible] pol[illegible] ff. de testa[illegible]* quod dictum sæpius Dec[illegible] [illegible] *[illegible] dictum est*, quòd † procedit [illegible] in dubio. 40

41 [illegible] quia non admittitur declaratio Papæ in [illegible]ium tertii in dubio: Sed si papa [illegible] iure tertii vellet, quod eius declaratio [illegible] nouam dispositionem sortiretur effectum, non obstante iure tertii talis declaratio videretur [illegible] *[illegible]dicta*: licèt difficile esset super hoc in Francia [illegible], & puto quod curiæ parlamentorum [illegible] [illegible] huiusmodi declarationes in p[illegible] [illegible] [illegible]iudici tertio: [illegible] enim interinantur [illegible] Francia talia scripta. Sed † dicet aliquis, satis videtur apparere 42

de voluntate Papæ, aut principis, quod voluerit vti plenitudine potestatis ex eo, quod sine ea actus non valeret. *Paul de Castr. in d. l. ex imperfecto in fin. C. de testam. Alex. in l. quanquam. C. de testa. mil. Deci. in d. l in testamento. C. de testa mili. in c. quoniam Abbas. de offic. del. 2. & in consil. 11.* Respon. quod imo istud solum non sufficit, nisi appareat, quod princeps fuerit informatus de iure tertii: quia non operatur talis clausula in ijs, de quibus princeps præsumitur habere ignorantiam. Ideo si rescribat princeps contra sententiam, cum clausula, de plenitudine potestatis, talis clausula non operatur, quando illa sententia transiuisset in rem iudicatam, & princeps de hoc non fuisset informatus. *Bal. in d. l. fi. C. senten. rescin non poss Abb. in c. pastoralis. §. præterea. de offic. delega & in c. ad aures de rescri. Soci. in dicto con. 120. ver. respondetur etiam li. 3. Deci in consil. 198. Brunus Astensis. in consil. 87.* dixi *in consil. 126.* vbi ex hoc reprobaui vnum dictum Hyppoly. quod dicebat esse lucri, & honoris plenum, & ita notandum, quod nihil supra: & ab omnibus non cognitum, 43 nec recitatum. ¶ Secundo respondeo, † ad hoc vt princeps præsumatur vti de plenitudine potestatis, requiritur quod sciat actum quem facit, non valere de potestate ordinaria. Secus, si princeps erraret, credens actum valere de potestate ordinaria: tunc enim non præsumitur vti plenitudine potestatis: *ita Paul. de Castr. in consilio 414. In facto præsenti. versicul. secundus casus est libro primo*: & requirit Paulus quod sit error in facto, non autem in iure: quia princeps non præsumitur in iure errare: sed vellem quod Paul. declarasset quomodo possit considerari error facti circa potestatem principis absolutam, quod crederet actum valere de potestate ordinaria. Iste enim error an valeat actus de potestate ordinaria, vel absoluta, ad ius tantum videtur pertinere: ob id (dummodo princeps fuerit informatus de iure tertij, cui de plenitudine potestatis possit derogari, si deroget scienter,) videtur vti suæ potestatis plenitudine: cum alias

non

[illegible]on valeat [illegible]. [illegible] cum [illegible] crcderet in facto, quod crederet princeps [illegible] de potestate ordinaria, cum talis (vt dixi) dicatur [illegible] iuris.

A R G V M E N T V M.

Verbis enunciatiuis Papæ, aut principis in causa propria, an stetur [illegible] præiudicium tertii. Et vtrum id sit vniuersale in [illegible] libet principibus. Et quid de assertione [illegible], quando fidem faciat.

S V M M A R I V M

1 *Clemen vnica, de pr[illegible], quando, & in quibus locum habeat, vide num 2. & 4*

2 *Iur[illegible] in causa propria.*

5 *Assertioni [illegible] libet statur in his, quæ dependent a potestate [illegible] præiudicio*

6 *Comit[illegible] assertioni [illegible], in quibus potestatem habet. Et idem iudicium [illegible] iura imperii in suo territorio*

7 *Clemen. v[illegible] probationib. [illegible] sublat[illegible] dispositio.*

8 *Clemen. vnic. de probatio. dispositio [illegible] ad expre[illegible] non extendenda ad omissa.*

9 *Clemen. vnic. de probatio. non habet locum vbi narratur factum alienum, & agitur de graui præiudicio*

10 *Clementi. vnic. de probatio. [illegible] non subditum Papæ aut princi[illegible].*

11 *Clemen. vnic. de proba. non habet locum quando constat de contrario esse, quod princeps expressit.*

12 *Probatio an admittatur contra principis assertionem.*

13 *Clemen. vnic. de proba. non procedit in verbis enunciatiuis Papæ, in bulla executoria. & nu 14.*

15 *Clemen. vnic. de proba. procedit, quando super narratis Papæ aut principis eius fundatur intentio.*

16 *Papæ intentio, quando dicatur fundata super narratis per [illegible]*

17 *Verba quando dicantur principaliter propter se emissa.*

18 *Verba enuntiatiua Papæ aut principis: propter aliud emissa, num inducant præsumptionem. Et quid de verbis enuntiatiuis aliorum inferiorum, emissis propter aliud nu. 19.*

20 *Verba enuntiatiua emissa propter aliud, inter contrahentes, an probent: & contra quos.*

21 *Verba enutiatiua propter aliud, inter inferiores, & priuatos, probant: in principe minùs. Et quid ita.*

22 *Verba enuntiatiua priuatorum, emissa propter aliud, in fauorem tertii, an præsumptionem faciant, & cui sit standum.*

23 *Sententia lata inter alias per verba enuntiatiua, facit præsumptionem contra tertium.*

24 *Verba enuntiatiua emissa propter aliud inter contrahentes, an probationem aut præsumptionem faciant, tertio absente. & num. 25.*

26 *Verba enuntiat. inter extraneos emissa propter aliud, an probent.*

27 *Verba enuntiatiua prolata in iudicio, faciliùs probant, propter calorem iudicii.*

29 *Verba enuntiatiua probant in antiquis.*

30 *Sententia lata inter alios, inducit præsumpt. propter calorem iudicii.*

31 *Verba enuntiatiua, emissa propter aliud plenè probant, quò ad tertium, quando sunt geminata.*

32 *Testis vnus an probet semiplenè: & quid de confessione simplici incidenter facta propter aliud.*

33 *Verba enuntiatiua prolata incidenter propter aliud, an præsumantur enuntiata contra veritatem.*

34 *Probandi contrarii dissimilis ratio.*

35 *Probatio potentior confundit minùs potentem.*

36 *Probatio plena contra confitentem & enuntiantem quid incidenter propter aliud, an faciat præsumptionem & adminiculum.*

37 *Verba enuntiatiua inter contrahentes emissa, propter aliud, an nihil probent quò ad tertium absentem.*

38 *Prodesse, & nocere differ. nec confessio vnius alii præiudicare potest.*

39. Senten-

... & iuramento ... non ... aratur ... magna ... praeiudicii.
41 Privat rumpi potestas in rebus suis.
1 Argumentum de minori ad maius, negative non valet.
42 Iuramentum tertii non prodest neq; nocet a iii tertio sed quoad ipsum iuramentum prodest & nocet in praeiudicium ipsius iurantis.
43 Iuramentum, supplet praesentiam partis de iure canonico
44 Fratres non possunt portionem obv... per conditionem indebiti repetere ab eo, qui facta divisione d bonis paternis communi ... ut posse ... ab re ... atrimonium ... cum aliqua puella, negante cum iuramento se esse filium illius cuius hereditatem diviserat.
5 Negatio vi ac fervore amoris exorta, an sua faciat.
6 Amoris vis.
7 Confessio erronea non rescindit contractum, nisi probetur causa erroris
Doctores legendo, magis nituntur veritati quam consulendo Equitati.
Verba enunciativa incidenter prolata propter aliud saltem inducunt ... praesumptionem ... favorem ... tia ... tis: quae onus probandi ... in ... rat in adversarium. Limit. nu. 50. & 51.
Verba enunciativa emissa incidenter propter aliud, an probent solum ea, quae sunt de substantia actus.
Servus potest stipulari Domino.
Verba enunciativa emissa propter aliud, non probant, inter easdem partes quando postea principaliter disputatur de veritate enunciati. Quid inducant ne saltem praesumptionem. nu. 55. & 59
Confessionem erroneam allegans tenetur illam probare.
Verba enunciativa emissa propter aliud inducunt praesumptionem, cui statur donec firmior probatio in contrarium auferatur. & nu. 58.

 60 Verba

60 *Verba d futuro, dispositionem non indicunt.*
61 *Verba enunciativa, propter aliud emissa incidenter, in probent favore liberorum , [praiudicii.*
62 *Probationes leviores sufficiunt in iis, quæ sunt modici*
63 *Verba enunciativa propter aliud emissa, probant in ter praesentes in his, quæ dependent â potestate libera partiū*
64 *Confessioni inter personas prohibitas statur nisi aliter probetur veritas. & nu 66 67 & 68.*
65 *Clericus concubinæ an donare possit.*
69 *Confessioni inter personas prohibitas statur si verisimilis fuerit, aut habeat aliquam iuris præsumptionē pro se, etiam in tertii praiudicium. & nu. 70.*
71 *Confessione mariti de recepta dote, quando stetur.*
72 *Dotis numeratio unde præsumatur.*
73 *Confessioni personæ prohibitæ & suspectæ quando stetur.*
74 *Legato facto ob collationem bene meritorum, an necessaria sit eorum probatio, ut illud valeat. & nu. 76.*
75 *Facta non præsumuntur nisi probentur.*
77 *Verba enunciativa tum demum probant, si principaliter & propter se sint enunciata.*

PROPOSITUM nostrum principale sequendo materiam antiquitatis temporis, fuit, ostendere quomodo in antiquis stetur verbis enunciativis principis: non inutile tamen visum fuit ponere, quid in non antiquis: cum viderem hanc materiam adeo implicitā, & intricatam, & sic non parum multa & ipsa notatu digna scripta sunt ad intellectum dictę clem unic. de probatio. cuius dispositio, licet in regno sit abrogata, non itidem factum est in omni regione, quę scripto iure utitur. Ob id operæ pretium facturum me existimavi, si ea scriptis commendarem, quæ usui omnibus futura
1 cogitarem ¶ Sed adhuc nonnihil dicendum † superesse video circa dispositionem d. clem. 1. d. probat. o. & primo an generaliter procedat, non modo in Papa, verum etiam in aliis princip. laicis. Curt. Iun. in cons. 61. tenet quod solum habeat locum in Papa. allegat Pau. de Cast. in d consi. 46. Viso & examinato. lib. 2, sed æquivocavit

Curt.

...tius Paulus enim ibi non dicit quod solum locum ... Papa. sed dicit quod solum habet locum ... clericis, quibus Papa potest præiudicare non ... laicis, quibus præiudicare non potest, & sic Paulus potius facit contra Curtium. quod etiam habeat locū in principe laico, eo casu quo subditis præiudicare potest. allegat etiam Curtius Socinum *in consil* 127 *libr.* 2. quod consilium invenire non potui, nec in primo nec ... secundo libro. Reperio tamen eundem Socinum *in consi* 4 *& in con.* 27. *lib* 3. ubi voluit dispositionem dict. clem. unic. procedere etiam in principe temporali non recognoscente superiorem. Quod etiam sentit idem Socin. *in dicto consilio* 266. *versicul confirmatur præm ...* 2. Allegat etiam Curtius Alexandrum *in con.* 112. *lib* 7. Sed certe Alexand hoc non dicit bene dicit quod non procedit in inferioribus, qui superiorem recognoscunt. Ergo aliud sentit in principe non recognoscente superiorem. Allegat etiam Felin *in dicto. ca. cum a nobis in ter... notabi. de testib. ubi Felin hoc tenet contra Cardina. in c ō.* 54. *In causa quæ vertitur inter Andream.* quia dict clem. habet aliquid speciale † contra ius divinum, quo nemini creditur in causa propria, sed in ore duorum vel ...ium stat omne verbum. Ergo extendi non debet ad principem laicum, etiam non recognoscentem superi... *Felinum etiam refert & sequitur Decius in consil* 410. *...si. 3. principaliter. Vbi etiā Dec allegat illud consil um Pau. Cast. in consil.* 46. *lib.* 2. *Socin. in dicto consi.* 227 *lib.* 2 *quod ... consilium non reperio. id est, quod aliquid de hoc dicat. & ...lus in dict. consi.* 46. *nihil de hoc dicit. Sed ultra monitr. hoc ... Geminia. in consilio* 96. 2

¶ Ego puto, quod dispositio † dict clement. ...ic. generaliter procedat in omni principe etiam ...ognoscente superiorem, data paritate terminorum ... præsupposito casu, quo talis princeps iuri alterius ... derogare, aut præsupposito casu quo dispositio ...ndeat à plena potestate principis, & quod illud sit ...ū, probatur, nam doctores dicunt quod illa cle. un. ...edit solū in beneficialib. in quib. Papa plenissimam 3

obtinet 4

obtinet potestatem secus in alijs bonis clericorum quæ Papa sine causa auferre non posset: secus etiam in bonis laicorum subditorum Papæ, quæ Papa ipse ab eis subditis laicis sine causa auferre non potest *ita Paul. de Castr. in d. consil. 46. lib. 2. Dec. in con. 445.* solum enim procedit d. clemen. in casibus, in quibus Papa habet plenitudinem potestatis, secundum Abba. ibi quem refert & sequitur colleg. doctor Floren *inter consilia Curtij iunioris in consi. 21. versi. item prædicta procedunt.* ubi quod si aliter teneremus, posset Papa narrare donationes sibi factas à varijs & diversis personis, & sic dispositio illius clem. unic. non fundatur in Papa solum ex aliquo iure speciali contra ius divinum: sed videtur concernere ius commune: ut eo casu, quo dependet res à libera volũtate & potestate Papæ, tunc credatur eius assertioni. Ius
5 enim divinum † per quod in ore duorum, vel trium stat omne verbum, intelligitur in iis, quæ non dependent à libera voluntate disponentis. In iis enim quæ dependẽt à potestate nostra, quia non agitur de præiudicio alterius, cui dubium, quod statur assertioni nostræ Ob. d. si alimentans album, scribat in libro rationum, vel aliter protestetur, quod intendit alere animo repetendi, statur tali assertioni & protestationi in facto proprio. *l. Nesennius. Vbi Bar. & doct. ff. de neg. gest.* Si statur assertioni privatorum in iis quæ libere dependent ab eorum
6 voluntate & potestate: quanto † magis id concedi oporteat in superioribus, & pro hac mea declaratione adduco Pau. de Cast. *in con. 125. Dubitatur primo an comes. in quinto dubio lib. 2.* Ubi dicitur quod dicta clem. unic. procedit etiam in locum tenente ipsius principis, aut ab eo potestatem habente: puta in Comite Palatino: in iis tamen, in quib. ipse comes potestatem habet, & quæ ipse Comes potest inducere. Similiter procedit d. Clemen. I. in quolibet habente iura imperii in suo territorio, ut *in Comite virtutum tradit Cardi in consi. 128. in causa quæ vertitur* & quod procedat in principe seculari, voluit Dec. *in consili. 127. versic & ad hoc facit declaratio in consi. 198. in prin.*

Sed

¶ Sed dicet aliquis cur igitur per [illegible] dispositio d. clemen. un. c. [illegible] [illegible] connectet Respondeo quod per [illegible] duplici [illegible] poterat Papa præiudicare tertiis in benefici [illegible] *supra dict. in ff.* quod regnicolæ [illegible] tanquam abhorrens ab omni [illegible] deo carum sibi esse voluerunt [illegible] ut dispositionem de [illegible] & [illegible] odiosa dispositio [illegible] quo principe [illegible] plenitudine po[illegible] 8
[illegible] unic. ad [illegible] si Papa narret, [illegible] propter [illegible] tacita citat [illegible] quod citatio [illegible] *Pro responsione [illegible] con 544*
[illegible] Non † procedit etiam dicta unic. quan- 9
[illegible] tu f[illegible], & agitur de magno præ-
iudicio quia [illegible] stat in narratione Papæ, etiam [illegible], quæ transferet unus proban-
[illegible] *cum à nobis detest.* & hanc [illegible] Soc [illegible] consi.
[illegible] sen orum in [illegible] ad hanc obiectionem re- [illegible] eo & in consil [illegible] Floren- [illegible] sed diceret aliqu. quod [illegible] procederet [illegible]
appareret Papa aut principe [illegible]
i facto tertii. *Alex in cons [illegible]*
¶ Similiter non procedit d. clem. unic. contra 10
n subditum Papæ, aut principi sic asserenti. *Paul de [illegible] in d. consi 46 lib. 2.* Similiter videmus, quod ubi causa a præsumitur in principe, illud intelligitur contra [illegible] os tantum. *Ab in d. c. cum à nobis de test. in c. inter [illegible] de maio. & obed. & in d. c. quæ in ecclesiarum [illegible] consi 120. lib. 3. Ias. in d. l. si testam. C. de testam.* Ratio quia sicut non subdito præiudicare princeps non [illegible] ita nec contra eum quid asserere, per quod [illegible] udicium ei fiat. ¶ Rursus † non procedit d. 11

cle-

clem.unic.quando apparet de contrario eius, quod per principem expressum sit, licet enim pro eo præsumatur adeo ut stetur eius assertioni: tamen talis præsumptio cedit veritati, de qua in contrarium appareat. *Ita Socin consi 164. versic sed ad hanc obiectionem libr.2. collegium doctor. Florentinorum inter consil Curtii seniorum in cons. versic. ex hac notorietate Curtii sen.in consil. 50. versi. ul credimus enim verbis principis* ¶Sed contra †Socin. facit, quia dispositio dicta clem.unic.adeo procedit quod non admittatur probatio in contrarium: *ut ibi per gl. & doctor. Gemin in consi.33*. Puto, quod admittatur probatio probata: secus in probatione probanda, & hoc modo in probatione iam facta: puta per scripturam publicam: procedat dictum Socin. Vel dictum Soci. potest procedere, quando aliquid enunciatur per modum demonstrationis. Si illa demonstratio reperiatur falsa, *per id, quod Alexan. scribit in consi.46.lib.1.* Æque non procedit dicta
13 clem unic. de probat.in † verbis enunciativis Papæ in bulla executoria: puta si in bulla executoria fiat mentio de literis Papalibus, ostendi enim debent ipsæ literę alias non probantur per talia verba enunciativa *Rota. decis.697. Dic. quod si in aliqua in antiq.* ¶ Non † procedit
14 etiam d clem unic. quo minus admittatur probatio in contrarium, quando ex tali probatione non arguitur Papa de mendacio: ut quia quid asseruit ex informatione alterius. *Gemi. in d con.33.* ¶ Similiter† procedit dict.
15 clem.unic. quando super narratis Papæ, aut principis fundatur intentio: secus si sint verba narrativa emissa ꝓpter aliud, super quib. Papæ aut principis nõ fundetur intentio, quia illa non probant, & tunc procedit tex. in c. si Papa de privi.lib.6. & in clemen. si sum. pontifex in fi. d: sen. commu ¶Sed quando dicitur† intentio Papæ
16 fũdari super narratis per eũ? dic quando narrata habẽt se per modum causæ ad id, quod in literis continetur *Angel. in consil.368. circa prin. Anto. autem de But. in c. fi. de success. ab intest. dicit.* quod verba narrativa aut enunciativa dicuntur emissa principaliter propter se, & sic super eis dicitur fundari intentio disponentis: quan-

... quæ fuit necessaria, vel confectione ad id de quo agitur, & super quo enunciatur. *Sequitur Al. Sonna in consil. 46. versic. & dicitur in talibus v rbis narrativis libros.* Aret. autem *in dict. consi 23. in 2 dubio* 17 quod † dicuntur emissa principaliter propter se quando sunt fundamentum privilegii & concessionis. & super ipsis princeps se fundat ad concedendum id, quod petitur. *Allegat gl. fi. d. c. si Papa & docto. in d. c. fi. de succession ab intesta.* Baldus autem *in consil. 26. Ver. a instru. procur. libro. 1.* Quod dicuntur principaliter emissa propter se, quando non terminatur ad aliud, nec respiciunt aliam finem, nisi sese. Idem Bald. *in l. si voluntate C. de fideicommiss liber* quod quando dirigitur enunciatio ad aliud propositum, tunc est quoddam dictum, & non dispositum, sed quando consistit in se ipsa, tunc est quoddam dispositum: *per text. in l. tale pactum. in pri. ff. de pact. l. sciendum. § dictum. ff. de ædi. edict.* Idem Baldus *in l. 1. C. de falsa caus. adiect. leg* quod verba enunciativa dicuntur emissa propter aliud quando sunt in præludiis & in præcedentibus prolata ad effectum alterius dispositionis, & non sunt principalia verba orationis, sed sunt transitus ad aliud. *quod dictum refert & sequitur Alex. in consil. 82. ver. præterea. verba dicti Camponis libr. 3 & in consil. 184. lib. 7. Socs. in consil. 228. versic. ... autem multo fortius libro 2. decision. Neapolitan. decision. 83.*

¶ Sed nunquid † talia verba narrativa Papæ aut 18 principis emissa propter aliud, inducunt saltem præsumptionem? Imo. *in d. clemen. si summus pontifex. in fi. post Lapum ibi, dicit, quod non & idem sequitur Cardi. ibi in quinta oppositione.* Secus tamen dicunt ... † & Cardin. post Lapum in verbis enunciati- 19 ... aliorum inferiorum emissis propter aliud, quia ... iudicant.

Quod dictum probatur ex doctrina. *Bartol. in l. hac scriptura. ff. de donatio. tit. gen.* ubi, quod verba enunciativa emissa propter aliud, inter contrahentes præsentes

ſentes inducunt probationem ſeu præſumptionem [illegible] nec probetur contrarium: *per l. quidam ff. de proba.* & *l. optimam. C. de contrah. & commit. stip. sequitur.* [illegible] *conſ. 213. lib. 2. & in conſ. 68 lib. 4. Dec. in conſi 42. in quæſtio dubio*, licet Soci. ſibi contrarius, aliud tenuerit *in conſ. 92. ver. ſed difficultas eſt lib. 3.* ubi dicitur quod etiam præ-

20 ſumptio non inducitur. Et † non ſolum probant contra ipſos contrahentes præſentes: ſed etiam contra alios non contrahentes actui tamen conſentientes *Soc. in d. conſ. 266. verſic. quod potius cenſeri debeat, lib. 2.* ¶ Fortius habetur in apoſtillis ad Bar *in d. l. ex hac ſcriptura.* quod ubi verba enunciativa emittuntur propter aliud ſcienter, ſuper eo, ſuper quo partes poſſunt ſibi præiudicare non admittitur probatio in contrarium *allegatur Cy in l. non nudis in ultim. qu. C. de proba. Bal. in l. cum falſam C. de falſ. cauſ. adiecti. leg. & hoc dictum ſequitur Soci. in conſ. 213. lib. 2. & in con. 46. li. 1.* Sed † dicet aliquis, quæ eſt ratio di-

21 verſitatis, quod verba enunciativa principis emiſſa propter aliud non inducant præſumptionem [illegible] in verbis enunciativis inferiorum aut privatorum? Reſpondeo, licet declaratum non inveniam, quod duplex poteſt eſſe ratio. Prima, quia in principe agitur de maiori præiudicio, quia non ſolum præiudicatur ipſi principi enuncianti, ſed etiam aliis, quibus provideri poſſet de beneficio aut alia re, ſuper qua fit enunciatio ceſſante probatione enuntiari, Secunda ratio, & ipſa magis efficax, quia in principe enuntiante facilius præſumitur error, quam in privatis. Princeps enim plurima enuntiat aſſertione aliorũ, de quib. certior non fit. Secus in priuatis, qui magis præſumuntur ſcire veritatem enuntiari. ¶ Sed hic † quæro iuxta pro-

22 ximè dicta: tu dicis, quod verba enunciativa privatorum emiſſa propter aliud, inducunt præſumptionem in contractibus, cui præſumptioni ſtatur, donec probetur contrarium, an iſtud procedat reſpectu tertii, ſeu in favorem tertii: Rom. *in conſ. 63 Solum eſt videre quod ſic: per tex. in l ne ſatisdatio ff. rem rat. hab. quod conſi. refert & ſequitur Iaſon. in l. iuris gentium. §. quod fere. ff. de pact.* Idem

item tradit Abb. in consil. 62. in tert. o dubio lib. 2 ubi dicit quod talia verba inter contrahentes plene probant, inter extraneos inducunt præsumptionem. Et pro hoc † facit: nam sententia lata inter alios, inducit præsumptionem contra tertium: ut per gl. & docto. in l. si duo patroni. ff. de iureiur. quanto fortius confessio licet incidenter emissa propter aliud, debet inducere præsumptionē contra ipsum confitentem? Sed Ias. in ter[illegible] l. ex his verbis in tertia limitatione. C. [illegible] faciant semiplenam probationem [illegible] allegat B[illegible] in l. a[illegible] ff. de iureiur. & idem dicit Bar. in consil. [illegible] ¶ Sed Bar. in d. l. ex hac scriptura. ff. de donatio. [illegible] † videtur contrarium: dum dicit, quod verba enuntiativa inducunt probationem aut præsumptionem inter contrahentes præsentes; & sic vult secus esse, ubi alter esset absens, ergo a fortiori non videntur probare quo ad tertium absentem. sequuntur Soc. & Dec. s. alle fortius voluit Ias. in consi. 36. li. 3. quod non probent verba enunciativa emissa propter aliud in favorem [illegible], licet fuerint iurata: quia iuramentum sicut non nocet tertio, ita nec prodesse debet. Et aliud dictum, quod verba enunciativa emissa incidenter propter aliud non inducāt præsumptionem in favorem tertii, fortiter cōfirmatur, tenendo aliud dictum, quod etiā non probent talia verba inter ipsas partes cōtrahentes, qū principaliter contingit disputari super ipso enunciato ut trad. Ab. de Eut [illegible] ud in 4. nota. de præsum. de quo infra [illegible] Et quod inter extraneos aut tertios verba enunciativa emissa propter aliud non probent, voluit Rom. in consi. 1[illegible]6. [illegible]nderari etiam potest dictum Barto. in d. l. ex hac scrip. [illegible]i, quod talia verba inducunt præsumptionem inter [præs]entes: cui præsumptioni statur, donec probetur [con]trarium. Si inter præsentes solum inducunt [præ]sumptionem: ergo absurdum videretur, quod [eti]am inter absentes parem aut eundem effectum [pa]rent & operarentur: Et quod inter præsentes solum inducant præsumptionem, tradit Rota decisione [illegible] nota qualiter non creditur. in antiq. Et tenendo † hanc 27

opinionẽ posset responderi ad allegata in contrarium. Primo ad dict. Rom. *in dict. con 63.* quod loquitur in verbis enunciativis prolatis in iudicio, quę facilius probāt propter calorẽ iudicii. *Bar. in d. l. ex hac scr. in fi Cor. in cõ. 305. li. 3.*
28 Non obstat dict. Ab. *in dict.* † *con 62. in ter. du.* quia ibi res erat de antiquo, quo casu verba enũciativa pbāt *ut sup. dixi.*
29 ¶ † Non obstat de sententia lata inter alios, quod inducit præsumptionem: quia illud est ppter calorẽ iudicii. Vel illud est, quia sententia non dicitur lata incidenter propter aliud, sed principaliter super eo, de quo erat quæstio. Vel & tertio, quod illa dicitur levius præsumptio, quæ solum operatur, cæteris paribus sententia feratur pro eo, pro quo militat talis præsumptio. *Rip. in d. l. admonendi* licet multi teneant, quod inducit semiplenam proba. sed hic non examino. Non obstat decisio Ias. *in d. l ex his ver. in ter. li. quem etiam seq. Purpur. soc. meus. in d. l. adm* quia Bar. *per eũ alleg.* videtur loqui in verbis enunciativis emissis principaliter propter se. Nam si in divisione bonorum cõmunium unus frater dicat se restituere alteri fratri cẽtũ quæ mutuo acceperat à Sempro. & in domo posuerat, illa confessio mutui facti per Sempron. non videtur facta incidenter propter aliud: imo principaliter propter se, ut frater restitutionem consequeretur ab altero fratre: propter dictum mutuum, & sine quo mutuo talis restitutio facta non esset. *Ead. resp videtur accommod. ad dict. Bar. in d. con.* 123. Vel dici potest, quod licet sint verba enunciativa propter aliud, tamen denotāt causā finalem actus, in quo prolata sunt *arg. l. emp. §. fi. ff. de rei ven.*
30 ¶ † Quid tenendum? ego puto, quod talia verba enunciativa incidenter emissa propter aliud inducant præsumptionem, quo ad tertium absentem, cui pręsumptioni standum sit, donec probetur contrarium: nā si essent verba enunciativa emissa principaliter propter se, non est dubium, quin faciant semiplenam probationem in favorẽ tertii absentis: quia confessio extraiudicialis, facta absente parte inducit semiplenam probationem, *ut per Bart. & doct. commu. in di. l. admon. Rom. in consil.*

in conf.37. In c 1f. prop. in secund. dub ... rn. in con 26 ...
Ergo si incidenter, & propter aliud fiat confessio, inducere debet saltem præsumptionem.

§ Secundo nos † videmus, quod verba enunciativa emissa propter aliud: plene probant, quo ad tertium quando sunt geminata. *Bartol. in l. cum scimus C de agric. & censit. ... 11. Pau. de Cast. in ... l. ex hac scr pt. & in co. fil. 91 quod præfata sententia lib 2. A... cap. si cautio in fi. de ... str. Alexand. in consil. 19 lib. 6. S... in consi. 65 libr. 1. & in consi. 228 lib 2. Corn. in ... 187 l'b. 4. Dec. in consil. 152. & aliis sæpe doct.* Ergo talia verba semel tantum prolata deberent inducere semiplenam probationem. Nā 32 sicut † duo testes regulariter probant plene ita unus testis probat semiplene. *ita arguunt Bartol. & doctor. in dicta. l. admonendi.* pariter dicamus, quod sicut duplex confessio incidenter facta propter aliud, probat plene: ita una & simplex probare debet semiplene aut saltem inducere debet præsumptionem.

§ † Tertio nemo præsumitur dixisse, quod mente nō 33 cogitaverit *l. lab. §. idem Tub ff. de sup. leg.* Itaq; licet talia verba enunciativa incidenter prolata fuerint, tamen non est verisimile, quod contra veritatem ita fuerint enunciata: ergo illis videtur standum, donec probetur contrarium. ¶ Et si dicatur hoc modo nulla videbitur differentia inter verba enunciativa emissa principaliter propter se, & enunciata incidenter propter aliud: quia etiam enunciatis propter se, non statur, donec probetur contrarium. Respondeo † magnam esse differentiam respectu modi probandi contrarium: quia si solū 34 inducant præsumptionem, illa tolli poterit per aliam præsumptionem fortiorem *l. divus. ff. de restitutione in integrum. l. non solum. ff. de ritu nupt. l. cum de ætate ff. de pro... l. mater. ubi Angel. & Salicet. C. de calumniat. l. 1. in fine. C. qui & adver. quos l. si hi. qui C. de adul. cap. transf qui fi is fin. legitt. & cap. accidens. de fal.* Si autem inducerent probationem, alia & fortiori probatione opus esset: Quia probatio † potentior confundit minus potentem. *l. ob 35 ... §. si test. ff de test. Soc. in con. 266 & in consi. 270 lib. 13.*

& duorum adversariorum plenior & certior probatio prævalet, & ille vincit, qui melius intentionem suam fundat *Bal. in consi.* 390. *Tam profunde lib.* 2. *per text. in l. fi. C. de edicto divi Adriani. tollend.* Constat autem difficilius esse probationes plenas præstare & facere, quam præ-
36 sumptiones inducere. ¶ Quarto in terminis † quod talia verba enunciativa emissa incidenter propter aliud faciant adminiculum, & præsumptionem etiam respectu tertii. *adducto Bald. in capit. series. de testib.* Vlterius voluit Ias. in *d. l. iuris gentium* §. *quod fere versic. limita prædicta omnia. ff. de pac.* quod inducatur plena probatio cōtra sic confitentem aut enunciantem: *per dictum Bald. in dicto capit. series.* Sed certe Bal. ibi solum loquitur respectu adminiculi. allegat etiam Roma. *in dicto consi.* 63. sed certe Roma. se fundat. per dict. l. ne satisdatio. ff. rem
37 ratam haber. quæ loquitur in iudicio. ¶ Et † tenendo hanc opinionem quam puto veriorem, non obstant allegata supra in contrarium, primo non obstat, quod etiam inter ipsos contrahentes talia verba enunciativa emissa propter aliud non probant plene, sed præsumptionem tantum inducant, ergo, quo ad tertium absētem nihil videntur probare etiam præsumptive, quia dico, quod imo inter ipsos contrahētes præsentes plene probant, nisi doceatur de contrario per veras ac plenas probationes, ita quod confessio prius facta probetur erronea, & ita loquuntur doct. in hac materia & licet Bar *in d. l. ex hac scriptur.* locutus fuerit alternative, quod inducūt probationem seu præsumptionem: illud fecit propterea, quod admittebatur probatio in contrarium ad docendum de errore ipsius confessionis. ¶
38 Non obstat † dictum Iaso. *in dicto con* 36. *li.* 3. Vbi, quod non nocet talis confessio etiam stante iuramento: quia Ias. male loquitur. primo allegavit Barto. & docto. loquentes contra ipsum Iaso. nec aliter respondet ad eorum iura, & rationes: sed per generalia quædam nititur evadere: utitur enim fundamento debili, quod sicut confessio iurata, tertio absenti non nocet: ita nec prodesse debet: ut contrariorum eadem sit disciplina Sed illa

illa regula non procedit, ubi est diversa ratio in contrario. ut in *l. si quis negotia ff. de neg. gest. gl. in* [illegible], *fi. de appel. B. r. in l. inter stipulantem § sacr. ff. de verb. obl. in consi. 136. li. 4.* Sed hic differentia est manifesta inter prodesse & nocere. Ideo enim nocere non potest tertio confessio, quia factum unius alii præiudicare non potest *l. si quis in suo §. legis C. de inoffi. testa. l. non debet ff. de reg. iur. c. non debet eo. t. lib. 6.* Sed sibiipsi confitendo præiudicare quis potest. Potest enim quis confiteri ad sui præiudicium in iis, super quibus libere potest disponere & statur eius confessioni in sui præiudicium & ad commodum alterius. *l. si forte. ff. de castren. pecul. l. si d. nat. C. de collat.* arguendo ab oppositis, & attenta ratione Ias. sequeretur, quod etiam confessio facta absente parte, semiplene non probaret. Cuius contrarium firmat ipse Iaso *in d. l. admonendi. dictum est & supra.* ¶ Non obstat †argumentum Ias. quod iuramentum & sententia æquiparantur; sed sententia inter alios lata, aliis non præiudicat ergo nec confessio iurata. quia dico, quod non æquiparantur sententia, & iuramentum respectu maioris præiudicii. quia iudex nō intendit per eius sententiam præiudicare tertio, seu quo ad tertios non vocatos, nec si vellet præiudicare, id facere posset. sed cōfitēs in re sua est moderator † & arbiter, & sibi præiudicare potest in iis, quæ a potestate sua dependent, & plus possunt privati in rebus suis ad sibi præiudicandum quam iudex in rebus alienis. Imo maiorem potestatē habent privati in rebus suis, quam princeps: nam trāsactio tolli potest, de communi consensu partium. *l. si diversa. C. de transact. facit l. fi. C. de pact.* & tamen per rescriptum principis, transactio tolli non potest *l. causas vel lites. C. de transactio.* Similiter partes possunt renūtiare exceptioni peremptoriæ expresse vel tacite, eam nō opponendo. *l. peremptorias C. sen. et int. rescind. non poss.* & tamen tolli non potest exceptio peremptoria, per rescriptum principis: quia esset tollere defensionem. *c. ex parte B. de fo. compet.* Præterea in confessione a-

dest consensus confitentis, sententia autem tertio, contra invitum *d. l. inter stipulantem. §. sti. hnm. ff. de ver obli.* non est igitur bona consequentia: sententia non prodest tertio: ergo nec confessio. Amplius retorqueo fundamentum Ias contra eum: nam tex. *in l. 2. ff. de iureiur.*
41 dicit † quod iuramentum habet maiorem auctoritatē, quam res iudicata. Ergo non valet argumentum Ias de minori ad maius negative: sententia, quæ est minoris auctoritatis, & potestatis, non præiudicat: ergo nec cōfessio iurata. ¶ Non obstat † tex. *in l. 3. §. pen ff. de iureiur.*
42 ubi habetur quod iuramentum unius, alteri neq; nocet, neque prodest, qui tex loquitur in iuramento tertii, quod non prodest nec nocet contra alium tertium sed contra ipsum iurantem bene prodest, & nocet in præiudicium ipsius iurantis. Aliter etiam responderi
43 potest, quod iuramentum unius alteri non prodest de iure civili, secus de iure † Canonico: quo iure supplet iuramentum præsentiam partis. *gl. in c. quoties cordis oculus 1. quæst 7. cum simil. ut Alex. tradit in con. 31. & in consi 185. lib. 6. & in confessione iurata. tradit Corn. in consil. 113 lib. 1. Addo Old. in consi. 291. Hæ sunt rationes Bal. in consi.* 344 *In causa Domini Ludovic.* lib. 4. & constat quod stamus iuri Canonico, ubi agitur de observatione iuramēti *c. si. de for. comp. lib. 6.*
44

¶ Non † obstat decisio Ioan. And. *in addi Spec in tit. de obl. & sol § fin. versic. sed & indebitum in addi. incipien. ordine quo supra. &c.* ubi si quis facta divisione cum fratribus de bonis paternis communibus, ut posset contrahere matrimonium cum aliqua puella, negavit cum iuramento se esse filium illius cuius hereditatem diviserat, ob talem confessionem iuratam non poterunt fratres repetere ab eo portionem illi obventam, per condictionem indebiti, quia est res inter alios acta. Quia respondeo, quod diversa ratio reformat pactum, *l. interpositas. c. de transact.* nam in casu Io. Andr. illi fratres habuerāt ipsum dividentem pro fratre, & eum ut talem confessi fuerant, & verbis & facto dividendo hered ita-

[illegible] ... cum ipsi agendo venire, contra propriam [illegible] sionem.

¶ Secundo respondeo † quod ibi illa negatio, iurata contrahentis matrimonium non fuit spontanea & libera, sed vi ac fervore amoris extorta, cum aliter libidinem explere non posset, *qua ratio assignatur etiam in ther per lo. An* Est autem amor tortura quaedam intrinseca ob id dicitur, quod amoris furore nihil est vehemen- 45
tius. [illegible] *quod in auth* [illegible] *mod* [illegible] *gl* [illegible] *de* [illegible] *sc.* [illegible] *laudia tollend.* [illegible] *in § 2.* [illegible] *ubi.* [illegible] *text in l 2 §* [illegible] *ff de* [illegible] quod captus amore virginis, omne fas atque nefas committeret, & *ibi* dicit Bal. quod amor puellarum pervertit sensum. Hinc videmus, quod peccans per talem amoris furorem mitius puniri debet: puta si quis amoris furore invocat daemones, ut venere expetita potiri valeat, non ut haereticus puniri debet, licet graviter [illegible] sit animadvertendum. *Ol. in con. 210.* Non [illegible] tamen, quo- 47
d [illegible] confessio ob causam amoris sic dicatur coacta, ut contractus [illegible], [illegible] dixi [illegible] tura intrinseca [illegible] & [illegible] *con. 36* respo[illegible] ni [illegible] contrariis, & nescio [illegible] consulere, quod possit quis [illegible] contra confessionem per eum iuratam non probato errore ipsius confessionis qui error erat evidens in casu [illegible] Io. An. [illegible] confessione [illegible] orum fratrum, qui confessi fuerant, & verbis, & facto alterum esse eorum fratrem [illegible] videndo paternas facultates cum eo, ut tali.

¶ Tertio responde[illegible] † ad illud consilium Iaso. [illegible] 48
quod [illegible] est [illegible] de auctoritate [illegible] quia fuit [illegible] contrarius & contrarium tenuit. *in d. l. ex his in*

in 6. limitatione. C. de testam. milit & in consi 91. lib 3. ybi
48 voluit quod verba enunciativa iurata emissa incidenter propter aliud plene probant, & † reperio quod doct. legendo magis nituntur veritati quam consulendo: quia in lectura cessat affectio & cupiditas æris: cuius libido, vel quot mortalium animas ad inferos pertrahit, in qua ipsa re minus excusationis habent viri doctores, qui seculi huius bona caduca esse nō ignorant, & quod alius nobis thesaurus apud superos querendus sit. ¶ Ex
49 præmissis habetur † conclusio, quod verba enunciativa incidenter prolata propter aliud, saltem inducunt præsumptionem in favorem tertii absentis, quæ onus probandi transferat in adversarium. Quæ conclusio maxime procedit, qñ talia verba significant causam finalem eius de quo agitur, & habito respectu ad qualitatem p-sonarum: quas verisimile non est mentiri voluisse. Bal. *in con 310. An patronatus l. b 5.* ¶ Limitarem † tamen istā
50 conclusionem non procedere qñ talia verba emissa essent ab eo, qui de veritate facti incidenter enunciati, verisimiliter notitiam non haberet ex eo, quod Feli. scribit *in d. c. per tuas ver secundo restringit. ista fallentia de probat.* ubi quod confessio filiationis incidenter & propter aliud facta non inducit præsumptionem, aut effectum quasi possessionis in filio: quo minus teneatur probare se filium, quando emissa est confessio ab eo, in quo verisimilis non cadit ignorantia.

51 ¶ † Secundo limitarem quando emanasset confessio incidens & propter aliud super aliquo facto non cōvenienti tali confessioni: quia tunc ex ea non induceretur etiam præsumptio, ex eo quod scribit las *in con. 102. li. 4.* ubi quando quis nominatur filius incidenter in actu indifferenti, qui etiam non filio convenire potest; puta si dicatur, fili mi, veni huc, vade illuc, fac sic, &c. talia verba, non inducunt præsumptionem pro filio, ut adversarius teneatur probare, nec constituitur quis in quasi possessione filiationis: Secus quando talia verba enunciantur in actu, qui non solet convenire nisi filio: puta si dicatur: Bene veneris, fili mi,

mi volo q tractes negotia mea *all gat Pau.de Castr. in d.l.non nudu. C.de probationib Gemina.in a c. si Papa in princip.Anchar.in dict.clemen.fina.de sententia ex communicatis.* Si enim proferantur aliqua verba enuntiatiua incidenter, non conferentia aut conuenientia ad actum, apparet quod sine mysterio, & solennitate, ac animi deliberatione prolata sunt, ob id operari non debent, & multum confirmatur ista limitatio ex d cto Bal. *in d.consil,310. lib 5. vbi,* quod talia verba faciunt magnum adminiculum, quando significant causam finalem ejus de quo agitur: ergo secus, si causam finalem non significent. *Confirmatur ista limitatio ex dicto Salice.in d. l. non epistolis. C. de probationib. quod refert & sequitur Alex. in consi.181. versic,hoc plenius lit. 7.* ¶ Infertur † etiam ex præmissis ad intellectum dicti Anto.de Butr.*in d. c. illud.de præsumptionib.* vbi voluit, quod verba enuntiatiua emissa incidenter propter aliud, solum probant ea, quæ sunt de substantia actus & tendunt ad eius validitatem, vt actus ille valeat. Secus, si principaliter postea contingat disputari de veritate ipsius enuntiati: quia tunc non præiudicant. Exemplum in d.l. optimam C de contra.& commit stipul Nam regulariter alter alteri stipulari non potest. Hoc fallit † in seruo, qui potest stipulari domino. Pone, quod Titius Sempronio, tanquam eius seruus, dicendo Titius, seruus Sempronij, ista verba enuntiatiua probant, quò ad hoc, vt stipulatio valeat: sed si postea contingat principaliter disputari de dominio serui: cuius sit, etiam inter promissorem & Sempronium: talia verba non præiudicant etiam inter easdem personas, ut partes. ¶ Idem † voluit Baldus *in l. ad probationem. locati.* vbi si ego conduco à te talem domum, tanquam tuam, ista verba bene probant dominium tuum, quantum ad validitatem conductionis, sed si contingat postea disputari principaliter de dominio ipsius dom⁹ inter te, & me, illa confessio incidenter facta & propter aliud non præiudicat, & præsumitur facta per errorem. Ad idem adduco Baldum. *in l. fina. circa fi. C. si à*

52
53
54

non competenti iudice ubi, si dicatur: Titius de Papia, promisit: ista verba bene probant, quod Titius sit de Papia quo ad hoc, ut Papiae posset conueniri. Secus, si postea principaliter disputetur de hoc, an sit Papiensis vel non: & istud dictum, & verba enunciatiua emissa propter aliud, non probent, etiam inter easdem partes, quando postea disputatur principaliter de veritate enunciati: *sequitur Alex. in consil. 136. Viso & examinato processu libr. 1. in consil. 202. lib. 2. & in consil. 69. vers. ad idem, quod notat Bal. libr. 5. Ma[illegible]anus num. 79. Corne. in consil. 209. versi. qui imo & verba. libr. 3. Decius in authen. si quis in aliquo documento. C. de edend. in cap. per tuas in cap. cum causam in quinta fallentia, de probationibus, in consil. 18. in eo si. 178. in consil. 213. in consil. 310. versic. nec obstat quod post interrogationem in consil. 343. circa principium. consil. 348 & in consil. 360. Iason in d. l. iurisgentium. §. quod fere ff. de pactis, in d. authen. si quis in aliquo documento in d. l. ex iis verbis. in septima limitatione. C. de testam. mihi in consil. 8. libr. 1 in consil. 24. in consil. 36. libr. 3. & in consil. 102. libr. 4. ubi etiam allegat Felin in d. cap. per tuas. versi. secundo restringitur ista fallentia. de probationibus Idem tenet Curtius iunior, in consil. 95.* Nam circa istud dictum doctores

55 nimium leuiter videntur transire. ¶ Dubitari † etiam probabiliter potest, an saltem talia verba enunciatiua incidenter emissa propter aliud, inducant praesumptionem inter easdem partes, quando principaliter contingit disputari de ipso enunciato? In qua re mihi quidem videtur concludendum sine dubio quod sic, & quod istud clare probatur ex proxime dictis. Si enim talia verba inducunt praesumptionem, quo ad certum absentem (ut supra probauimus:) quanto magis tale[illegible] praesumptionem inducere debent, si in [illegible] partis praesentis? ¶ Secundo, † dico quod istud videtur [illegible]

56 tire Baldus *in d. l. ad probationem. C. [illegible]* dum dicit, quod ego conduxi a te talem rem, tanquam tuam, si postea contingit principaliter disputari de dominio, non praeiudicat ista confessio: sed praesumitur error. *l. cum [illegible]. C. de*

[illegible] *[illegible] pro[illegible]* [illegible]
[illegible] probet in confessione [illegible] confessio
[illegible]eam, [illegible]etur probare. *Bar. in l. non fat [illegible] ff. de
[illegible] habetur in l. si post diuisionem & in l. error. C. de iu-
ris & facti ignorantia. Corneus in consil. 250 li. 4* præsuppo-
nit ergo Bald. cum allegat errorem, quod probatus sit
error. Et si dicas, si error esset probatus, non præsu-
meretur, quia cessat præsumptio [illegible] clara & proba-
ta *l. continuus §. cum ita ff. de verborum obligationibus*. Re-
spondeo, quod Baldus intelligit quod præsumatur er-
ror in illa confessione incidenti, quod [illegible] per errorem
confessus sit eo respectu, quod [illegible] certa scientia con-
[illegible]xisset rem suam tanquam alienam, sibi præiudicat-
[illegible] *iuxta l. si rem aliquam ff. de [illegible] [illegible]* [illegible] sic
[illegible] contrario, quod res non esset [illegible], vult
[illegible] quod quis præsumatur [illegible] confessus errore, &
[illegible] [illegible]nter: quia si scienter, sibi præiudi[illegible] cass[illegible], & ista
[illegible] vera mens Bald. Nec est verum [illegible] d. vo-
[illegible] intelligere, quod confessio [illegible] erronea,
[illegible] errore non prob[illegible]. ¶ Tertio, quod tal[illegible] † verba 57
[illegible] inducant præsumptionem, clare voluit Aretinus *in d.
pertinens [illegible] & [illegible] n. 13. in versi. [illegible]
[illegible] confessio.* [illegible] quod dictum [illegible] de
[illegible] procedat, [illegible] in [illegible] [illegible]-
[illegible], est al. quatorte [illegible] pro in [illegible]. &
[illegible] clare vult Aretin. quod tali[illegible] ver[illegible] incid[illegible]nter & ob
[illegible] enunciata inducant præsumptionem [illegible]
[illegible] donec contrarium probetur per probationes aut alias
[illegible] præsumptiones fortiores in contrarium. *[illegible]
[illegible] Alexander in apostil. ad Baldum in dict. l. ad probatio-
nem. C. l. [illegible], Abbas etiam in consilio 16. lib. 1. quod verba e-
[illegible] emissa pro ter aliud, [illegible] præsumptionem.*
¶ Quarto sine dubio istud procedit, tenendo opinionem 58
[illegible] *85 vir. [illegible] p[illegible] auctu. dict. [illegible]. lib. 2.
c. 1. in c. n. 8 l. 4.* vbi volunt quod talia verba inducunt
[illegible] probationem inter easdem partes, etiam quando
[illegible] contingit disputari de ipso enunciato inciden-
[illegible] & propter aliud. Sed tamen non placet istud dictum,
quod

quod inducatur plena probatio: & contrarium voluit Abb. sibi contrarius *in d.c. illud de præsumptio. vbi reputat illud dictum Ant. de But. & Hostien. solennem limitationem ad d. l. optimam.* Similiter Soc. fuit sibi contrarius. nam *in consil. 92. versi. Sed difficultas est. lib. 3.* voluit, quod ne præsumptio quidem inducatur ex talibus verbis enunciatis incidenter propter aliud, quando principaliter super eis contingit disputari, illæ vulgi adlatrationes contra. Adduco etiam Abb. *in d.c. fi. de successio. ab intest.* vbi, quod talis confessio incidenter facta propter aliud in præsentia partis, probat semiplene, & loquitur Abb. quando principaliter disputatur de veritate enũtiati.

59 ¶ Putarem tamen, quod duæ † limitationes suprà datæ ad proximam conclusionem præcedentem, quæ habet, quod verba enuntiatiua emissa incidenter propter aliud, inducunt præsumptionem, etiam respectu tertij, conueniant ad hanc conclusionem. Similiter puto dictum Ant. de Bu. non procedere in antiquis, & quod in antiquis verba enuntiatiua emissa propter illud, probent inter easdem partes: aut habentes causam ab eis, etiam quando principaliter contingit disputari de enuntiato: *per ea, quæ infra dicam de verbis enuntiatiuis in antiquis.* ¶ Non confundam hic in materia verborum enuntiatiuorum, quæ doctores in locis communibus & vulgaribus passim tractant. Aliqua tamen subiiciam,

60 quæ non ita passim offendi puten. Ad regulam † quod verba enuntiatiua incidenter prolata propter aliud nõ probant, datur vna limitatio inter alias, ut non procedat fauore piæ causæ. *vt per Iaso. in d. l. ex his verbis in quinta limitatione. C. de testamen. mili. & tradit Abb. in consil. 11. libr. 1.* intellige istam limitationem in verbis enuntiatiuis de præterito: secus, si de futuro: quia verba de futuro, dispositionem non inducunt: puta si quis dicat volo instituere ecclesiam *Ita Paul. de Cast. in consil. 137. In causa quæ vertitur Pergami. lib. 2. quod dictum refert & sequitur Deci. in consil. 159. vers. nec obstat, si dicatur, quod licet frater Marcus.* Sed † numquid iste favor piæ causæ habeat etiam locum ubi agitur de favore liberorum Si sint

...nt verba enunciativa patris, quod testatus est inter liberos si reperiatur scriptura testamenti minus solennis Bald. quod fecit in *consil. 179. Quando sapiens. in princip. lib.* ... & licet in casu Bald. essent uerba enunciatiua principaliter prolata propter se: tamen eius ratio adaptatur etiam ad verba enunciatiua emissa propter aliud: dum dicit, quod in testamento inter liberos sufficiunt indicia voluntatis *l. fina C. famil. erciscund.* Sed ex istis verbis enunciatiuis emissis propter aliud incidenter, fit indiciũ & præsumptio etiam in fauorem tertii absentis, ergo etc. & hanc opinionem puto de iure veram, & æquitati amicam. Similiter probant † verba enunciatiua emissa propter aliud, quando agitur de modico præiudicio: vt in quæstione finium. *gl. ff in cap. cum olim. in versic. instrumentis de confessibus. Abb. in cons. 64. vers. item videtur in hoc dub. ... libr. faciunt quæ late scripsi in cons. 182 vbi late ... quæ sunt modici præiudicij sufficiunt leuioro...* 62

¶ † Adde etiam, quod licet verba enunciatiua emissa propter aliud probent inter præsentes, ... in his, quæ dependent è potestate partium, & super quibus possunt partes libere disponere: ... in iis, quæ a potestate earum non dependent: puta ... catur in instrumento alienationis bonorum: habita ... ntia Episcopi, & ... præcedentibus *Abb. in ... 41. libr. 1: Decius ... si quis in aliquo do... nto. C. de edend.* isto n. ... statur tali confessio... quod principaliter fi..., & ppter ie. Cùm. n. pro... tur alienatio rei ecclesiasticæ nisi interueniant debitis solennitatibus, non statur confessioni alienanti... per ipsis solennitatibus nisi veritas aliter probetur. 63

...d est † generale in qualibet materia, quod non ... confessioni inter personas prohibitas: nisi aliter ... ur veritas *l. qui testamentum. ff. de probation.* & ... fessio præsumitur facta in fraudem legis prohi... actum fieri, nisi cum qualitate enunciata aut con... *l. si forte vbi Bar. ff. de castren. pecul. l. cum ... ff. de lega. 3 gloss. & doct. in d. l. si donatione. C.* ... vbi qñ quis prohibetur donare nisi propter 64

bene

benemerita, non statur confessioni ipsius donantis super benemeritis. *& alia similia congerunt moderni in dict. l. si donatione* Similiter clericus † concubinæ donare non potest: *vt notat. Bar in l. affectionis ff de donationibus. tit. gener. Alb. in c. 1. de clericis agrotantib. & in c. de ordi ab episcop* potest tamen donare pro bonis seruitijs vsque ad concurrentem quantitatem ipsorum seruitiorum: *vt habetur in d. dictis locis. & notatur decision Neapolitan. decisio.* 102. Pone modo, quod clericus confiteatur se debere centum suæ concubinæ pro bonis seruitiis, vel ex alia causa legitima, puta depositi: certe non stabitur eius confessioni: quia præsumitur facta in fraudem legis prohibentis donationem: videntes enim clerici se expresse donare non posse, vt fraudent legem confitebuntur se teneri concubinis ex causa seruitiorum depositi, mutui, aut aliter. *ita Ancharan. in cons.* 248 *dubium facit: sequitur Decius in consi.* 132. *Ripa in l. si plagii. ff. De verb. oblig.* ¶ † Similiter per statutum regium Delphinale prohibentur donationes inter viuos sine certis solennitatibus, exceptis donationibus, quæ fiunt contemplatione futuri matrimonij: pone quod quis donet inter vivos non adhibitis solennitatibus statuti, & quod in donatione confiteatur quod alias talem donationem fecerat aut promiserat in contractu matrimonii, & eius contemplatione, nunquid stabitur tali confessioni? certe non, nisi aliter probetur veritas donationis aut promissionis antea factæ: quia alias de facili posset fraudari & eludi statutum regium Delphinale, faciendo eiusmodi confessiones in donationibus. *& ita consului in ciuitate Gratianopol. vt patet in consilio meo* 175. *& secundum illud consilium fuit iudicatum per iudicem ordinarium Gratianopolis, adhibitis assessoribus, in quibus erat magnificus dominus Felix Crucc, dominus Briarum nunc senator regius Delphinalis splendidissimus.* ¶ Similiter † in obligatione monasterii non statur confessioni prælati & capituli quod suberat iusta causa obligandi, cum sine ea obligatio contrahi non posset. *Ancha, in consil.* 3

... diligenter tradit Soci. in ... libro ... in cons. ...
... nunc proxime † dicta: nisi talis confessio ... personas prohibitas sit verisimilis, vel habeat aliquam præsumptionem iuris pro se: quia tunc statur tali confessioni etiam in præiudicium tertij, puta maritus confitetur recepisse rem de pecunia vxoris, quæ confessio sit verisimilis: quia vxor aliundè habebat bona, nam talis confessio attenditur, etiam in præiudicium creditorum, *Salic. in l. si mater. C. de contrahend. emptione*. Similiter, si pater † confitetur habuisse pecunias à filio, statur tali 70 confessioni, nec censetur facta in fraudem legis prohibentis donationem inter patrem, & filium, quando talis cōfessio est verisimilis: quia filius esset in aliquo exercitio vnde lucrum faceret. *Argeius in consil. 341. Pater emit domum. refert & sequitur Alex. in consil. 18. lib. 3. Decius in consil. 96. versic. nec obstat, quod talis confessio. vbi tamen Alex. & Decius corrupte allegant illud consilium Arg. sub. num. 153 dictum etiam Salic in d. si mater. sequitur Soc. in consil 65. vers. 20. probatur lib. 1.* Addo Bald. *in l. vnic. versic. vnde quæritur, pone quod per aliqua indicia. C. de priuilegio dotis.* vbi quod statur † confessioni mariti de 71 dote recepta in præiudicium creditorum, quando iuuatur talis confessio aliquibus indicijs aut coniecturis. *quod dictum refert, & sequitur Socin. in consil 82. in consil. 2 lib. 3. Decius in consil 536. versic. & ad hoc etiam facit ...adinus in consil. 42. & dixi in consilio meo. 40.*

¶ Aduertendum tamen, quod coniectura Bald. *d. l. vnic. C. de priuilegio dotis*, quod † numerario do- 72 ... præsumatur, quando maritus diu vxorem aluisset ... non est verisimile, quod tandiu indotatam habere ... exhibere voluerit, non videtur sine dubio & contra e... tenet Bald. nouellus *in tractatu de dote, in decima par... quarta limitatione.* Socinus *in l. 1. versi secundum co... rium est ff. soluto matrim.* vbi, quod posset procedere ... Bald. quando fieret confessio dotis receptæ an... contractum matrimonium: licet etiam isto casu di... ...esse dubium. Et sic vides, quod Socinus fuit sibi

con-

opinionẽ posset responderi ad allegata in contrarium. Primo ad dict. Rom. *in dict. con 63.* quod loquitur in verbis enunciativis prolatis in iudicio, quę facilius probãt propter calorẽ iudicii. *Bar. in d.l. ex hac scr. in fi. Cor. in co. 305. li. 3.*
28 Non obstat dict. Ab. *in dict.* † *con 62. inter du.* quia ibi res erat de antiquo, quo casu verba enũciativa ꝓbãt
29 *ut sup. dixi.* ¶ † Non obstat de sententia lata inter alios, quod inducit præsumptionem: quia illud est ꝓpter calorẽ iudicii. Vel illud est, quia sententia non dicitur lata incidenter propter aliud, sed principaliter super eo, de quo erat quæstio. Vel & tertio, quod illa dicitur levius præsumptio, quæ solum operatur, cæteris paribus sententia feratur pro eo, pro quo militat talis præsumptio. *Rip. in d. l. admonendi* licet multi teneant, quod inducit semiplenam proba. sed hic non examino. Non obstat decisio Ias. *in d.l. ex his ver. in ter. li. quem etiam seq. Purpur. soc. meus. in d.l. adm* quia Bar. *per eũ alleg.* videtur loqui in verbis enunciativis emissis principaliter propter se. Nam si in divisione bonorum cõmunium unus frater dicat se restituere alteri fratri cẽtũ quæ mutuo acceperat à Sempro. & in domo posuerat, illa confessio mutui facti per Sempron. non videtur facta incidenter propter aliud: imo principaliter propter se, ut frater restitutionem consequeretur ab altero fratre: propter dictum mutuum, & sine quo mutuo talis restitutio facta non esset. *Ead. resp videtur accommod. ad dict. Bar. in d. con.* 123. Vel dici potest, quod licet sint verba enunciativa propter aliud, tamen denotãt causã finalem actus, in quo prolata sunt *arg. l. emp. §. fi. ff. de rei*
30 *ven.* ¶ † Quid tenendum? ego puto, quod talia verba enunciativa incidenter emissa propter aliud inducant præsumptionem, quo ad tertium absentem, cui pręsumptioni standum sit, donec probetur contrarium: nã si essent verba enunciativa emissa principaliter propter se, non est dubium, quin faciant semiplenam probationem in favorẽ tertii absentis: quia confessio extraiudicialis, facta absente parte inducit semiplenam probationem. *ut per Bart. & doct. commu. in di. l. admon. Rom. in consil.*

in conf.373 in c.f.prop.in secund.dub. ... in ... con ... Ergo hinc deuter, & propter aliud fiat confessio, ... cere debet saltem præsumptionem.

¶ Secundo nos † videmus, quod verba enunciativa emissa propter aliud: plene probant, quo ad tertium quando sunt geminata. *Bartol. in l. cum scimus C de agric. & cen. ... 11. Paul. de Cast. ... l. ex hac ... pr. & ... fil. 92. quod præfata sententia lib. 2. Al... cap. ... cautio in fi. de fide instr. Alexand. in consilio 190. lib 6. Soc. in ... 65. lib. 1. & in consi. 228. lib. 2 Corn. in ... 187 lib. 4. Dec. in consil. 152. & aliis sæpe doct.* Ergo talia verba semel tantum prolata deberent inducere semiplenam probationem. Nā 32 sicut † duo testes regulariter probant plene ita unus testis probat semiplene. *ita arguunt Bar ol. & doctor. in dicta. l. admonendi.* pariter dicamus, quod sicut duplex confessio incidenter facta propter aliud, probat plene: ita una & simplex probare debet semiplene aut saltem inducere debet præsumptionem.

¶ † Tertio nemo præsumitur dixisse, quod mente nō 33 cogitaverit *l. lab. §. idem Tub ff. de sup. leg.* Itaq; licet talia verba enunciativa incidenter prolata fuerint, tamen non est verisimile, quod contra veritatem ita fuerint enunciata: ergo illis videtur standum, donec probetur contrarium. ¶ Et si dicatur hoc modo nulla ... differentia inter verba enunciativa emissa principaliter propter se, & enunciata incidenter propter aliud: quia etiam enunciatis propter se, non statur, donec probetur contrarium. Respondeo † magnam esse differentiam 34 respectu modi probandi contrarium: quia si ... inducant præsumptionem, illa tolli poterit per aliam præsumptionem fortiorem *l. divus. ff. de restitutione in integrum. l. non solum. ff. de ritu nupt. l. cum de ætate ff. de probat. l. mater. ubi Angel. & Salicet. C. ne calumniat. l. 1. in fine. C. qui, & adver. quos l. si hi. qui C. de adul. cap. transl ... in. leg. ii. & cap. accedens. de fal.* Si autem inducerent probationem, alia & fortiori probatione opus esset. Quia probatio † potentior confundit minus potentem. *l. ob 35 ... ff. si test. ff de test. Soc. in con. 266 & in consil. 270 lib. 13.*

illa regula non procedit, ubi est diversa ratio ... contrarium l. si quis negotia ff. de neg. gest. gl. in ... ff. de appel. B. in l. inter stipu. ant. §. sacr. ff. de verb. ... in consi. 136. li. 4. Sed hic differentia est manifesta inter prodesse & nocere. Ideo enim nocere non potest tertio confessio, quia factum unius alii præiudicare non potest l. si quis in suo §. legis C. de in ... testa l. non debet ff. de reg. iur. c. non debet eo. t. lib. 6. Sed sibiipsi confitēti præiudicare quis potest. Potest enim quis confiteri ad sui præiudicium in iis, super quibus libere potest disponere & statur eius confessioni in sui præiudicium & ad commodum alterius l. si forte. ff. de castren. pecul. l. si d... nat. C. de collat. arguendo ab oppositis, & attenta ratione Ia. sequeretur, quod etiam confessio facta absente parte, semiplene non probaret. Cuius contrarium firmat ipse Iaso ind. l. admonend. dictum est & supra. ¶ Non obstat † argumentum Ias. quod iuramentum & sententia æ- 39
quiparantur: sed sententia inter alios lata, aliis non præiudicat ergo nec confessio iurata. quia dico, quod non æquiparantur sententia, & iuramentum respectu maioris præiudicii quia iudex nō intendit per eius sententiam præiudicare tertio, seu quo ad tertios non vocatos, nec si vellet præiudicare, id facere posset. sed cōfitēs in re sua est moderator † & arbiter, & sibi præiudicare potest in iis, quæ a potestate sua dependent, & ... 40
possunt privati in rebus suis ad sibi præiudicandum ... quam iudex in rebus alienis. Imo maiorem potestatē habent privati in rebus suis. quam princeps: nam trāsactio tolli potest, de communi consensu partium. l. si diversa. C. de transact. facit l. fi. C. de pact. & tamen per rescriptum principis, transactio tolli non potest l. causas vel lites. C. de transactio. Similiter partes possunt renūciare exceptioni peremptoriæ expresse vel tacite, eam nō opponendo. l. peremptorias C. sent. resci. nd. non p... & tamen tolli non potest exceptio peremptoria, per rescriptum principis: quia esset tollere defensionem c. ... parte B. de fo. competent. Præterea in confessione a-

 deest

deſt conſenſus confitentis, ſententia autem tertio, cõtra invitum. *d. l. inter ſtipulantem. §. sti. hmn. ff. de ver obl.* non eſt igitur bona conſequentia: ſententia non prodeſt tertio: ergo nec confeſſio. Amplius retorqueo fundamentum Iaſ contra eum: nam tex. *in l. 2. ff. de iureiur.*
41 dicit † quod iuramentum habet maiorem auctoritatẽ, quam res iudicata. Ergo non valet argumentum Iaſ de minori ad maius negative: ſententia, quæ eſt minoris auctoritatis, & poteſtatis, non præiudicat: ergo nec cõfeſſio iurata. ¶ Non obſtat † tex. *in l. 3. §. pen ff. de iureiur.*
42 ubi habetur quod iuramentum unius, alteri neq; nocet, neque prodeſt, qui tex loquitur in iuramento tertii, quod non prodeſt nec nocet contra alium tertium ſed contra ipſum iurantem bene prodeſt, & nocet in præiudicium ipſius iurantis. Aliter etiam reſponderi
43 poteſt, quod iuramentum unius alteri non prodeſt de iure civili, ſecus de iure † Canonico: quo iure ſupplet iuramentum præſentiam partis. *gl. in c. quoties cordis oculus 1 quæſt 7. cum ſimil. ut Alex. tradit in con. 31. & in conſi 185. lib. 6. & in confeſſione iurata. tradit Corn in conſil. 113 lib. 1. Addo Old. in conſi. 291. Hæ ſunt rationes Bal. in conſi. 344 In cauſa Domini Ludovic.* lib. 4. & conſtat quod ſtamus iuri Canonico, ubi agitur de obſervatione iuramẽti *c. ſi. de for. comp. lib. 6.*

44 ¶ Non † obſtat deciſio Ioan. And. *in addi Spec in tit. de obl. & ſol § fin. verſic. ſed & indebitum in addi. incipien. ordine quo ſupra. &c.* ubi ſi quis facta diviſione cum fratribus de bonis paternis communibus, ut poſſet contrahere matrimonium cum aliqua puella, negavit cum iuramento ſe eſſe filium illius cuius hereditatem diviſerat, ob talem confeſſionem iuratam non poterunt fratres repetere ab eo portionem illi obventam, per condictionem indebiti, quia eſt res inter alios acta. Quia reſpondeo, quod diverſa ratio reformat pactum, *l. interpoſitas. c. de tranſact.* nam in caſu Io. Andr. illi fratres habuerãt ipſum dividentem pro fratre, & eum ut talem confeſſi fuerant, & verbis & facto dividendo hereditatem

[illegible] a[illegible] etiam ipsi agendo venire, c[illegible] [illegible] sionem.

¶ Secundo respondeo † quod ibi illa negati[illegible] rata contrahentis matrimonium, non fuit spontanea & libera, sed vi ac fervore amoris extorta, cum aliter libid[illegible] ne explere non posset. *q[illegible] ratio assignatur eti[illegible] [illegible] per [illegible]. An.* Est autem amor tortura quædam intrinseca, ob id dicitur, quod [illegible] furore nihil est vehemen- 46
tius. *§. [illegible] q[illegible] in auth [illegible] mod na[illegible] [illegible] legi[illegible] gl[illegible] in v[illegible] bo: casta. C de [illegible] sc. [illegible] laudia tollend. & in § [illegible] in v[illegible] bo: bacch[illegible] ta. In titu[illegible] [illegible] cess. [illegible] ublat & d[illegible] text in l. 2 § [illegible] ff de [illegible]* quod captus amore virginis, omne f[illegible]s, atque nefas committeret, & *bi* dicit Bal. quod amor puellarum pervertit sensum. Hinc vidimus, quod peccans per talem amoris furorem mitius puniri debet: puta si quis amoris [illegible] invocat dæmones ut venire expectata posset, v[illegible] [illegible] æret[illegible] puniri non debet [illegible] graviter [illegible] sit animadvert[illegible] *Ol[illegible] co[illegible] 210 R[illegible]* Non [illegible] intelligo tamen, quod 47
t[illegible] confess[illegible] [illegible] mor[illegible] sic licatur coacta, ut contra[illegible] tortura intrinseca, q[illegible] & [illegible] *I[illegible] in [illegible] con 36.* respon[illegible] [illegible] [illegible] multiplicasset [illegible] contrariis, & nescio qua c[illegible] [illegible] consulere, quod possit quis [illegible] per eum iuratam, non probare errore ipsius con[illegible] lionis [illegible] error erat evidens in c[illegible] Io An[illegible] p confessione [illegible] orum fratrum, qui c[illegible] fuerant & ve[illegible] & fa[illegible] alterum esse eorum fratrem dividendo paternas facultates cum eo, ut tali.

¶ Tertio respondeo † ad illud con[illegible] 48
[illegible] est c[illegible] de auctoritate [illegible] quia [illegible] contrarius & contrarium tenuit. *in a. l. ex his in*

 6 l in.

in 6. limitatione. C. de testam. milit & in consi 91. lib. 3. ubi
48 voluit quod verba enunciativa iurata emissa incidenter propter aliud. plene probant, & † reperio quod doct. legendo magis nituntur veritati quam consulendo: quia in lectura cessat affectio & cupiditas æris: cuius libido, vel quæ mortalium animas ad inferos protrahit, in qua ipsa re minus excusationis habent viri doctores, qui seculi huius bona caduca esse nõ ignorant, & quod alius nobis thesaurus apud superos quærendus sit. ¶ Ex
49 præmissis habetur † conclusio, quod verba enunciativa incidenter prolata propter aliud, saltem inducunt præsumptionem in favorem tertii absentis, quæ onus probandi transferat in adversarium. Quæ conclusio maxime procedit, qñ talia verba significant causam finalem eius de quo agitur, & habito respectu ad qualitatem personarum: quas verisimile non est ment. ri voluisse. Bal.
in con. 310. An patronatus lib 5. ¶ Limitarem † tamen istã
50 conclusionem non procedere. qñ talia verba emissa essent ab eo, qui de veritate facti incidenter enunciati, verisimiliter notitiam non haberet ex eo, quod Feli. scribit *in d. c. per tuas ver secundo restringit. ista fallentia deprobat.* ubi quod confessio filiationis incidenter & propter aliud facta non inducit præsumptionem, aut effectum quasi possessionis in filio: quo minus teneatur probare se filium, quando emissa est confessio ab eo, in quo verisimilis non cadit ignorantia.

¶ † Secundo limitarem quando emanasset confessio
51 incidens & propter aliud super aliquo facto non convenienti tali confessioni: quia tunc ex ea non induceretur etiam præsumptio, ex eo quod scribit las *in con. 102. li. 4.* ubi quando quis nominatur filius incidenter in actu indifferenti, qui etiam non filio convenire potest; puta si dicatur, fili mi, veni huc, vade illuc, fac sic, &c. talia verba, non inducunt præsumptionem pro filio, ut adversarius teneatur probare, nec constituitur quis in quasi possessione filiationis: Secus quando talia verba enunciantur in actu, qui non solet convenire nisi filio: puta si dicatur: Bene venerις, fili

mi,

mi: volo quo tractes negotia mea *all. gat. Pan. de ... &c. in d. l. non nudu. C. de probationib. Geminia. in a ... si Papa in princip. Anchar. in dict. clemen. fina. de senten. tia ex communicatio.* Si enim proferantur aliqua verba enuntiatiua incidenter, non conferentia aut conuenientia ad actum, apparet quod sine mysterio, & solennitate, ac animi deliberatione prolata sunt, ob id operari non debent, & multum confirmatur ista limitatio ex dicto Bal. *in d. consil. 310. lib. 5. vbi*, quod talia verba faciunt magnum adminiculum, quando significant causam finalem ejus de quo agitur: ergo secus, si causam finalem non significent. *Confirmatur ista limitatio ex dicto Salice. in d. l. non epistolu. C. de probationib. quod refert & sequitur Alex. in consi. 181. versic. hoc plenius lib. 7.* ¶ Infertur † etiam ex præmissis ad intellectum dicti Anto. de Butr. *in d. c. illud. de præsumptionib.* vbi voluit, quod verba enuntiatiua emissa incidenter propter aliud, solum probant ea, quæ sunt de substantia actus & tendunt ad eius validitatem, vt actus ille valeat. Secus, si principaliter postea contingat disputari de veritate ipsius enuntiati: quia tunc non præiudicant. Exemplum in d. l. optimam C. de contra. & commit. stipul. 52
Nam regulariter alter alteri stipulari non potest. Hoc illi † in seruo, qui potest stipulari domino. Pone, quod ... Sempronio, tanquam eius seruus, dicendo: Titi... seruus Sempronij, ista verba enuntiatiua probant, quo ad hoc, vt stipulatio valeat: sed si postea contingat principaliter disputari de dominio serui ... cuius sit, etiam inter promissorem & Sempronium ... talia verba non præiudicant etiam inter easdem personas, ... partes. ¶ Idem † voluit Baldus *in l. ad probationem. ... cati.* vbi si ego conduco à te talem domum, tan... tuam, ista verba bene probant dominium tuum, ... ad validitatem conductionis, sed si contingat ... ea disputari principaliter de dominio ipsius dom⁹ ... te, & me, illa confessio incidenter facta & pro... aliud non præiudicat, & præsumitur facta per er...m. Ad idem adduco Baldum. *in l. fina. circa fi. C. si à* 53 54

non competen. iudice vbi, si dicatur: Titius de Papia, promisit: ista verba bene probant, quod Titius sit de Papia quo ad hoc, vt Papiæ posset conueniri. Secus, si postea principaliter disputetur de hoc, an sit Papiensis vel non: & istud dictum, & verba enuntiatiua emissa propter aliud, non probent, etiam inter easdem partes, quando postea disputatur principaliter de veritate enuntiati: *sequitur Alex. in consil. 136. Viso & examinato processu lib. 1. in consil. 202. lib. 2. & in consil. 9. vers. ad idem, quod notat Bal. lib. 5. Mathesilanus num. 79. Corne. in consil. 209. versi. qui imo & verba. lib. 3. Decius in authen. si quis in aliquo documento. C. de edend. in cap. per tuas in cap. cum causam in quinta fallentia, de probationibus, in consil. 18. in consil. 178. in consil. 212. in consil. 310. versi. nec obstat quod post interrogationem in consil. 343. circa principium. consil. 348. & in consil. 360. Iason in d. l. sursgentium. §. quod fere ff. de pactis. in d. authen. si quis in aliquo documento in d. l. ex iis verbis in septima limitatione. C. de testam. milit. in consil. 8. libr. 1. in consil. 24. in consil. 36. libr. 3. & in consil. 102. lib. 4. vbi etiam allegat Felin. in d. cap. per tuas. versi. secundo restringitur ista fallentia. de probationibus. Idem tenet Curtius iunior, in consil. 95.* Nam circa istud dictum doctores
55 nimium leuiter videntur transire. ¶ Dubitari † etiam probabiliter potest, an saltem talia verba enuntiatiua incidenter emissa propter aliud, inducant præsumptionem inter easdem partes, quando principaliter contingit disputari de ipso enuntiato? In qua re mihi quidem videtur concludendum sine dubio quod sic, & quod istud clare probatur ex proxime dictis. Si enim talia verba inducunt præsumptionem quo ad tertium absentem (vt supra probauimus:) quanto magis talem præsumptionem inducere debent, si in factum partis præsentis? ¶ Secundo, † dico quod istud voluit
56 sentire Baldus *in d. l. a. l. probationem. C. de reb. cred.* dum dicit, quod si ego conduxi à te talem rem, tanquam tuam, & postea contingit principaliter disputari de dominio, non præiudicat illa confessio, cum præsumitur error. *l. cum falsa. C. de*

[illegible] *Marsign[illegible]* [illegible] [illegible] conf[illegible]ssione. Idem allegans [illegible] [illegible]roneam, [illegible] probare. *B[illegible]r. in l. non fat [illegible] ff. de [illegible] ha[illegible]. si post diuisionem & in l. error. C. de iu[illegible] [illegible]* [illegible]. *Corneus in consil. 250 li. 4* præsuppo[illegible] [illegible] Bald. [illegible]um alleg[illegible]t errorem, quod probatus sit error. Et si dicas, si error esset probatus, non præsu[illegible]eretur, quia cessat præsumptio in re clara, & proba[illegible] *l. [illegible]on. [illegible] §. cum [illegible] ff. de ver[illegible] [illegible]ga[illegible]nibus*. Re[illegible]ndeo, quod Baldus intelligit quod præsumatur error [illegible]lla confessione incidenti, [illegible] per errorem c[illegible]fessus sit eo respectu, quod [illegible] ex certa scientia c[illegible]n[illegible]xisset rem suam tanquam alienam, sibi præiudicat[illegible] [illegible] *l. si rem aliquam: ff. [illegible] end. [illegible]* & sic p[illegible]to contrario, quod res non esset locata[illegible]s, vult [illegible] quod quis præsumatur [illegible] conf[illegible]ssus erronee, & [illegible] sc[illegible]nter: quia si scienter [illegible] [illegible]asset, & ista [illegible] vera mens Bald. N[illegible] [illegible] Bald. vo[illegible]erit [illegible]ligere, quod confessio præsum[illegible] erronea, [illegible] errore non probato. ¶ Tertio, quod tali[illegible] † v[illegible] a 57
du[illegible] præsumptionem, clare voluit Aretinus *in d.* [illegible] *[illegible] & in [illegible] 13 in versi. præterea, [illegible] confessio* [illegible], quod [illegible] illud [illegible] de [illegible] procedat, qu[illegible] [illegible] in [illegible] et [illegible]n[illegible]cum, est aliqua fort[illegible] [illegible] in contrarium: & clare vult Aretin. quod tal[illegible] [illegible] & [illegible]b [illegible]d enunciata inducunt præsum[illegible] [illegible] nec contrarium probetur per probationes aut alias [illegible]umptiones fortiores in contrarium. [illegible] *clarissime [illegible] Alexander in apostil. ad Baldum in dict. l. ad probatio[illegible] C. l. cati, Abbas etiam in consilio 16 lib. 1. [illegible] verba e[illegible] [illegible] emissa propter aliud, in[illegible] præsumptionem* [illegible] [illegible]to sine dubio istud procedit, tenendo opinione 58
[illegible] *85 vir. [illegible] [illegible] lib. 2. [illegible] in c[illegible] n. 8 l. 4.* vbi volunt quod talia verba inducunt [illegible]m probationē inter easdem partes, etiam quando [illegible]cip. contingit disputare de ipso enuntiato inciden[illegible] propter aliud. Sed tamen non placet istud dictum, quod

...hat verba enunciativa patris, quod testatus est inter liberos si reperiatur scriptura testamenti minus solennis Bald. quod fic in *consil. 179. Quando sapiens. in princip. lib. 4.* & licet in casu Bald. essent uerba enuntiatiua principaliter prolata propter se: tamen eius ratio adaptatur etiam ad verba enuntiatiua emissa propter aliud: dum dicit, quod in testamento inter liberos sufficiunt indicia voluntatis *l. fina C. famil. ercifcund.* Sed ex istis verbis enuntiatiuis emissis propter aliud incidenter, fit indiciũ & præsumptio etiam in fauorem tertii absentis, ergo &c. & hanc opinionem puto de iure veram, & æqu[i]tati amicam. Similiter probant † verba enuntiatiua emissa 62
propter aliud, quando agitur de modico præiudicio: vt in quæstione finium. *gl. ff in cap. cum olim. in versic. instrumentis de censibus. Abb. in consi 64. vers. item videtur in hoc ... libr. faciunt qua late scripsi in cons. 182. vbi late ... quæ sunt modici præiudicij sufficiunt leuiores probationes.* § † Adde etiam, quod licet verba e- 63
nuntiatiua emissa propter aliud probent inter præsentes, ... intelligitur in his, quæ dependent è potestate partium, & super quibus possunt partes libere disponere: ... in iis, quæ a potestate earum non dependent: puta ... icatur in instrumento alienationis bonorum: habita ... entia Episcopi, & ... præcedentibus *Abb. in ... fil. 41. libr. 1. Decius in ... si quis in aliquo do... mento. C. de edend.* isto n. ... tali confessio... tiam quod principaliter fiat, & propter se. Cum. n. pro... atur alienatio rei ecclesiasticæ nisi interueniant de... iuris solennitates, non statur confessioni alienanti... super ipsis solennitatibus. nisi veritas aliter probetur. ...ud est † generale in qualibet materia, quod non 64
...r confessioni inter personas prohibitas: nisi aliter ...etur veritas. *l. qui testamentum. ff. de probat. ...* & ta... confessio præsumitur facta in fraudem legis prohi... actum fieri, nisi cum qualitate enuntiata a ... con... *l. si forte vbi Bar. ff de castren. pecul. l. cum ... Titia. ff. de lega. 3 gloss. & doct. in d. l. si donatione. C. ... vbi* qn̄ quis prohibetur donare, nisi propter bene

... gentir tradit Soci. in ... consil. ... lib. ...

¶ ...ita nunc proxime † dicta, nisi talis confessio ... personas prohibitas sit verisimilis, vel habeat aliquam præsumptionem iuris pro se: quia tunc statur tali confessioni etiam in præiudicium tertij, puta maritus confitetur se emisse rem de pecunia vxoris, quæ confessio sit verisimilis: quia vxor aliundè habebat bona, nam talis confessio attenditur, etiam in præiudicium creditorum, *Salic. in l. si mater. C. de contrahend. emptione.* Similiter, si
70 pater † confitetur habuisse pecunias à filio, statur tali confessioni, nec censetur facta in fraudem legis prohibentis donationem inter patrem & filium, quando talis cõfessio est verisimilis: quia filius esset in aliquo exercitio vnde lucrum faceret. *Angelus in consil. 341. Pater emit domum. refert & sequitur Alex. in consil. 18. lib. 3. Decius in consil. 96. versic. nec obstat, quod talis confessio. vbi tamen Alex. & Decius corrupte allegant illud consil. um Ang. sub. num. 153 dictum etiam Salic. in d. l. si mater. sequitur Soc. in consil. 65. vers. 20. probatur lib. 1.* Addo Bald. *in l. vnic. versic. vnde quæritur, pone quod per aliqua indicia. C. de ...tuile ...o dotis.* vbi quod statur † confessioni mariti de
71 ...ote recepta in præiudicium creditorum, quando iuua...r talis confessio aliquibus indicijs aut coniecturis. *...od dictum refert, & sequitur Socin. in consil. 82. in consil. ...2 lib. 3. Decius in consil. 536. versic. & ad hoc etiam facit ...Zadinus in consil. 42. & dixi in consilio meo. 40.*

¶ Aduertendum tamen, quod coniectura Bald.
72 *...l. l. vnic. C. de priuilegio dotis,* quod † numeratio do... præsumatur, quando maritus diu vxorem aluisset: ...a non est verisimile, quod tandiu indotatam habere ...xhibere voluerit, non videtur sine dubio & contra e... ...enet Bald. nouellus *in tractatu de dote, in ... parte quarta limitatione.* Socinus *in l. 1. versic. secundum co... ...rium est ff. soluto matrim.* vbi, quod posset procedere ...um Bald. quando fieret confessio dotis receptæ an... ...ntractum matrimonium: licet etiam isto casu di... ...sse dubium. Et sic vides, quod Socinus fuit sibi

con-

contrarius. *So inum etiam, in d.l.1. & Baldum nouellum sequitur G Zadinus sibi contrarius in con. 28.v.septimo fortius. & ver. ad sextum dico.* & profecto quando fuisset illa coniectura sola in casu, in quo ego consului, non ita firmassem: sed plures in casu meo constabant coniecturæ & quidem leues, ex quibus veritas confessionis de
73 dote recepta plurimum iuuaretur. ¶ Vltra † modet. quod sietur confessioni personæ prohibitæ, & suspectæ; quando talis confessio haber præsumptionem iuris pro se, addo Abbatem *in c. si diligenti. in quarto notab. per illum textum de præscriptio:* vbi, quod statur confessioni prælati, quod ecclesia non sit sibi subiecta: quia præsumptio iuris erat pro tali confessione, cum tota Sardinia, in qua erat dicta ecclesia, pertineret ad ecclesiam beati Petri. Sed istud dictum Abbatis reprobat Crotus *in l. re coniuncti. in fine ff. de legatis 3.* nam, *secundum eum*, quilibet præsumitur benemeritus, nisi probetur demeritus. *l. seruos ff. de manumiss. testament. l. omnimodò. C. de inofficioso testamento.* & tamen non statur assertioni patris super benemeritis ad validandum donationem factam filio: *vt habetur in d. l. si forte ff de castrensi peculio. & in d. l. si donatione. Codice de collatio.* Sed respondeo ad argumenta Croti, quod iura per eum allegata non probant, nec dicunt id; quod dicit: quia solum probant, quod quis præsumitur bonus, & quod contra alium nihil indigne egerit: non tamen dicunt illa iura, quod præsumatur quis contulisse in alium beneficium: & istud clarissime probatur in d l. seruos. dum dicit non esse necesse exigere talia officia, aut seruitia; quibus legatum libertatis quis meruerit: quasi dicat, si in legato
74 libertatis, de † quo ibi relicto seruis; qui promeriti essent, necessaria essent officia aut benemerita, quæ sufficiant ad libertatem, tunc necessaria esset probatio talium officiorum & seruitiorum: sed cum sufficiat seruos abstinuisse à malo citra præstationem officiorum, non est necessaria alia probatio talium officiorum, & sic ille tex. bene ponderatus aperte probat con-
75 tra Crotum. Præterea consideratio † Croti est contra

iura

lura expressa, quibus passim cauetur facta non præsumi, nisi probentur. *l. denique ff. ex quibus caus. maior. l. quacunque ff. de publicis. l. in bello. §. facta ff. de captiuis & postl. l. vnic. C. de mand. prin. l. 1. C. de prob. l. assenerattio. C. ... num. pec. l. si emancipati tibi, te que emancipatum esse probatum fuerit C. de coll. c. cum in iure peritus. de offi. de leg. c. in præsentia. de prob. c. Raynutius. & c. Raynaldus. de testam. Bar. in consil. 117. Accusatio. in fi. Abb. in consil. 1. lib. 1.* Sed † benemerita consistunt in facto, an quis illa contulerit, aut præstiterit, vel non: ergo non præsumuntur, sed probari debet, & sic defensatum habes dictum Abb. ab impugnatione Croti. Sed enim longe iam nimium videor euagatus, & ab antiquitatis iure longius discessisse, dum enuntiatiuorum materiam factis in recentibus agimus. Enimuero venia ei danda sit, qui & ipsius iuuentutis blanditiis non illaudatis inducitur: sic tamen, vt ad ipsam antiquitatis grauitatem reuertamur. ¶ Conclusio habita est, quod regulariter verba enuntiatiua incidenter emissa propter aliud non probant. Ad quam ipsam conclusionem limitatio vna accommodata est, vt ne procedat in antiquis, siue in actibus superiorum & principum, siue in actibus priuatorum. Itaque † conclusio habetur, quod in antiquis talia verba enuntiatiua propter aliud emissa probant, fortius, si principaliter & propter se fiat enuntiatio: ... m facilius inducatur probatio ex verbis enuntiatiuis ... issis principaliter & propter se, quam incidenter ... pter aliud, quod ex eo apparet: quia talia verba ... ncipaliter propter se emissa, plene probant, etiam in ... is recentibus. *d. l. ex hac scriptura: vbi late Bar. ff. de Corn. in cons. 269. lib. 3.* Nam verba eiusmodi enuntiatiua principaliter propter se emissa, in antiquis no... iam inducunt facti permanentis. *Bald. in d. cap. cum ... em: de probatio. quod Baldi dictum refert & se... r Dec. in consil. 146: versic. quinto prædicta con-*

ARGVMENTVM.

Verba enuntiatiua, emissa propter aliud, num probent: etiam si ea tempore actus celebrati, aut enuntiationis factæ, interuenire non potuerint: & id quidem in antiquis.

SVMMARIVM.

1 *Verba enuntiatiua emissa propter aliud, in antiquis probant: & si ea non interuenerint tempore actus gesti.*

2 *Verbis enuntiatiuis instrumenti non creditur, nisi illud enuntiatum interuenire potuerit tempore confecti instrumenti. Limita num. 3. 7.*

4 *Verba enuntiatiua emissa propter aliud, in antiquis, an probent in praeiudicium tertii. & num. 5.*

6 *Verba instrumenti, etiam facti inter alios, in antiquis probant confines.*

8 *Fama plene probat, in antiquis.*

9 *Verba enuntiatiua an plene probent in antiquis, vbi agitur de magno praeiudicio. Et an saltem quid probent. num. 10.*

11 *Testes mortui probant in antiquis, etiam in tertii praeiudicium.*

12 *Verba enuntiatiua contra tertium, plene probant, in antiquis quorum est probatio difficilis.*

13 *Filiationem probat sola nominatio in antiquis.*

14 *Verba enuntiatiua plurium instrumentorum de antiquo, plene probant. Limita num 17. 18 & 19.*

15 *Verba enuntiatiua plurium instrumentorum, etiam in facto recenti, probant.*

16 *Consuetudo notoria probatur ex inspectione plurium instrumentorum.*

20 *Verbis enuntiatiuis probatio facta, confirmatur, vbi vltra antiquitatem temporis, concurrit longa rei possessio.*

21 *Possessionis praescripta titulus, an etiam probari debeat verbis enuntiatiuis contra tertium.*

22 *Tertius, contra quem non probant verba enuntiatiua, etiam*

etiam in antiquis, quando agitur de graui praiudicio, quomodo accipiatur.

23 Probationes facta contra auctorem, probant contra singularem successorem. Limita.nu.24.

25 Confessio auctoris, post cessionem praiudicare potest cessionario in duobus casibus.

26 Verba enuntiatiua probare plene vel semiplene aut praesumptiue, siue in antiquis, siue in facto recenti, quomodo hoc ipsum accipiatur.

27 Confessio appellati, non sufficit, quod fuerit appellatum, nisi probetur fuisse appellatum infra decem dies, & per habentem potestatem interponendi appellationem.

28 Verba triplicis generis, in materia probationis.

29 Verba enuntiatiua & dispositiua, quid differunt: & num.30.

31 Verba enuntiatiua & assertiua, quid inter se differant.

32 Verba enuntiatiua, an aliquando disponant: & quomodo nume. 34.

33 Pater si prohibet bona alienari extra familiam censetur relictum fideicommissum inter eos de familia.

35 Dominium rei tacite legata, an transferatur ipso iure, in legatarium, sine traditione, sicut rei legata expresse, & num. 36.

37 Dispositio collecta ex verbis enuntiatiuis prolatis per modum causa, an dicatur expressa, vel tacita, vt dominium rei legata transeat in legatarium.

Expressum dicitur, quod ex verbis infertur & colligitur.

Promissio de dote restituenda, an expressa dicatur, ex eo quod maritus confessus est eam se recepisse.

Statuto stante, quod instrumenta habeant executionem paratam: mulier habens instrumentum, quo vir confessus est, se dotem recepisse, de cuius restitutione etiam verbum nullum, poterit mulier vti beneficio statuti, contra heredes mariti, virtute stipulationis, ad executionem ipsius instrumenti.

41 *Præsumptum à iure & subintellectum, pro expresso habetur, & num. 42.*

43 *Tacitum non dicitur, quod vis verborum expressorum infert & significat.*

44 *Verba enuntiatiua, prolata per modum causæ plene disponunt, etiam quo ad actionem realem in vltimâ voluntate.*

45 *Verba enuntiatiua, prolata per modum causæ, plene an disponant in actibus inter viuos vide & num. 46. & 47.*

48 *Verba enuntiatiua principaliter emissa propter se, in vltima voluntate, inducunt dispositionem omnino expressam.*

49 *Verba enuntiatiua, propter aliud prolata, ex verisimili mente disponentium, dispositionem inducunt.*

50 *Verba enuntiatiua, emissa propter aliud, disponunt, quando probare non possunt.*

51 *Verba enuntiatiua disponunt in sententia censuræ.*

52 *Voluntas & potestas, actum perficiunt.*

53 *Verba enuntiatiua emissa propter aliud, non disponunt in materia odiosa & pœnali.*

54 *Verba enuntiatiua propter aliud, non disponunt, quo ad antecedens necessarium.*

55 *Verba enuntiatiua emissa propter se principaliter, non disponunt.*

1 AMpliatur † nunc memorata conclusio, quæ habet, quod in antiquis verba enuntiatiua probant etiam emissa propter aliud: vt procedat, licet talia enuntiata, aut narrata sint talia, quod tempore actus celebrari, aut enuntiationis factæ interuenire non potuerint, *Specul. in tit de instrumen. edi. §. ostenso. vers. sed quid, si post publicationem. refert & sequitur Paul. de Cast. (nec alibi legi) in cons. 202. in causa confinium ver. secundus casus fallentia. libro* 1. Regulariter
2 † enim contra, quia verbis enuntiatiuis instrumenti non creditur, nisi illud enuntiatum potuerit interuenire tempore confecti instrumenti. *gl. in lib. 1. C. de fide*

fide instr. & iure hasta fiscal. lib. 10. Inno. & doct. in cap. quoniam contra. de prob. Bar. & doct. in l. sciendum. ff de verb obl Abb. in cons. 18. vers tertio facit. lib. 2. Barto. in d auth si quis in aliquo documento. & ibi Dec. C. de edendo.

¶ Sed aduerte circa † hanc ampliationem & circa 3
hoc dictum Paul. de Castr. quod videtur dubitabile, arguendo hoc modo. Aut enim loquimur quo ad ipsos contrahentes, & qui fuerunt præsentes tali enuntiationi, & res non videri habere aliquid specialitatis propter antiquitatem temporis: quia etiam in facto recenti statur verbis enuntiatiuis instrumenti, quoad partes præsentes, licet enuntiatum sit tale, quod interuenire non potuerit tempore ipsius enuntiationis *Ita Paul. de Cast. in consilio 186 In causa quæ vertitur P[illegible] lib. primo.* Aut loquimur quo ad tertios absentes, & tunc contra eos non probant verba enuntiatiua etiam in antiquis, *vt infra statim dicam.* Solutio. Oportet intelligere hanc ampliationem eo casu, quo alia verba plene aut semiplene probant contra tertium, *vt infra proxime dicam*: vel potest intelligi ista ampliatio, vt procedat, licet principaliter contingat disputari super eo, quod incidenter fuerat enuntiatum: imitando dictum Antonij de Butrio *in d cto capitulo illud quoque notu. in quarto notabili de præsumption bus. quo supra latius dictum est* ¶ Limitatur † prædicta 4
conclusio, quæ habet, quod verba enuntiatiua etiam emissa propter aliud, probant in antiquis, non procedat contra tertium, seu in præiudicium [illegible] *ita Paul. de Cast. in consil. 139. pro declaratione eius [illegible] quæritur lib. 1. Alexand. in [illegible] 50. versi. sed po[illegible] sine præiudicio lib. 5. in consil 219. vers. non obstat etiam in nouissimis libr. 6 Soci in consilio 266. versic. [illegible]rmatur ista conclusio libr. 2 Corn. in consil 22. vers. [illegible]bstat gl ff. in d. cap. nonnulli. lib. 3.* ¶ † Contra 5
, quod imo in antiquis verba enuntiatiua probent contra tertium, & inter alias personas, tenet *[illegible] c[on]s[il] 65 libr. 3.* Idem clare præsupponit *Dec. in [illegible] 13. vers. nam per instrumenta.* Nam Dec. *ibi*

primo dixerat verba enuntiatiua instrumenti probare alios, postea arguit contra, propter antiquitatem temporis, nec aliter dicit quod in antiquis non probent contra tertium. Idem colligitur ex verbis Socin. *in cons. 187. versic. secunda ratio. lib. 2.* vbi arguit hoc modo. Nam res inter alios acta facit qualemqualem fidem: ergo in antiquis debet plene probare: quia in antiquis sufficit probatio qualisqualis. *hoc etiam arguendi modi in terminis vtitur Cor. in consil. 247. versic. & licet posset dici lib. 2. Alexand. in cons. 15. versic. vbi autem essent verba*
6 *narratiua, libro quinto.* ¶ † Quid tenendum? puto, quod si agatur de modico præiudicio, verba enũtiatiua in antiquis plene probent, etiam in præiudicium tertii: *argumen. l. thesaurus. ff. ad exhib. & probatur in c. cum causam. de probatio. gloss. in ca. cum olim in gl. 2. de consuetud. doct. in l. cum aliquis. C. de iure deliberan.* vbi, quod in antiquis confines ꝓbantur per verba enuntiatiua plurium instrumenti, etiam facti inter alios. *Tradit Ias. in repetit. l. admo-*
7 *nendi. ff. de iureiuran.* Docto. tamen † videntur relinquere verba enuntiatiua plurium instrumentorum, quando sunt verba enuntiatiua propter aliud. Si vero esset vnum instrumentum principaliter factum super confinibus, illud videtur sufficere in antiquis, etiam in præiudicium tertii. *Corne. in cons. 171. libro primo.* ¶ Sed aduer-
8 te: quia † vbi sunt verba enuntiatiua, plurium instrumentorum in antiquis, illa videntur æquipollere probationi famæ: *vt inferius dicemus.* fama autem in antiquis plene probat, etiam vbi agitur de graui præiudicio: puta de probatione dominij: *prout inferius etiam dicetur.* Ergo vbi agitur de modico præiudicio, sufficere videntur verba enuntiatiua vnius instrumenti: & quod vnum instrumentum sufficiat, tradit Ias. *in consil. 65. li. 3.*
9 ¶ Aut agitur † de magno præiudicio: & tunc non videntur plene probare contra tertium verba enuntiatiua in antiquis. *Istam distinctionem, an agatur de magno vel paruo præiudicio, volunt Abb. & Moder. in d. cap. cum causam. de prob. ibi, antiqui non probant contra tertium, quando agitur de graui præiudicio. Eandem distin-*
ctio-

ſionem tradit Cor. in d. conſil. 22. verſ. nec obſtat, & in d. cap. nonnulli. lib. 3. Idem ſentit Alb. in conſil. 54. verſ. [illegible] tertio probatur. libro primo. ¶ Sed hic quæro, licet † plene non probent contra tertium, quando agitur de graui præiudicio, an aliquid ſaltem probent? Reſpondeo, quod facient probationem ſemiplenam: nam [illegible] res inter alios acta, etiam in facto de recenti, inducit aliqualem præſumptionem: vt habetur in l. ſi duo ff. de iureiurand. & in lib. 2. vbi Moder. C. de edendo. Imo voluerunt plerique ſemiplenam [illegible] probationem: ergo vt antiquitas temporis [illegible] operetur, dicendum eſt ex talibus verbis enunciatiuis ſemiplenam induci probationem. Et hoc ſatis ſentit Corn. in dict. conſilio 22. dum citat dictum Bart. in d. l. admonendi hoc etiam probari videtur ex alio d. Bart. & Moder. in d. l. admonendi. vbi, quod teſtes † mortui, qui amplius repeti non poſſunt, contra tertium ſemiplene probant propter impoſſibilitatem probationis. Sed iſta ratio impoſſibilitatis pariter militat in antiquitate temporis: ergo eadem eſſe debet iuris diſpoſitio, l. illud ff. ad legem Aquiliam cum ſimilibus. Idem etiam probari videtur ex his, quæ infra dicam de ſcriptura priuata vbi quod in antiquis ſemiplene probat contra tertium. Idem ſimiliter probatur ex iis, quæ infra dicam in ſecunda parte circa illum articulum, an præſumatur pro ſententia contra tertium. ¶ Memorata † concluſio, quod in antiquis verba enunciatiua, plene non probant contra tertium: limitatur non procedere in antiquis, quorum probatio eſt difficilis, non ſolum propter ipſam antiquitatem & lapſum temporis: ſed etiam propter qualitatem ipſius facti, puta in filiatione, cuius probatio eſt difficilis l. [illegible] ff. de iu qui ſui ſunt, vel alien. iuris. l. Lucius ff. de con. t. & demum. Ideo filiatio plene probatur per verba enunciatiua in antiquis etiam contra tertium. ita Alexand. in conſilio 90. verſic. [illegible] eſt reſponſum libro ſexto. & [illegible] hoc [illegible] ratio. [illegible] in probatione filiationis, etiam de recenti, ſufficit probatio per indicia: vt ibi per Alexand. & habetur in cap. 10 11 12

13 in cap. per tuas, de probatio. Ergo † vt antiquitas aliquid operetur, dicendum est per talia verba enunciatiua plenam induci probationem. *Idem nouissime tenet dominus Rebuf. in tractatu suo nominatio. vers. primo fallit: vbi, quod sola nominatio probat filiationem in anti-*
14 *quis.* ¶ Secundo † limitatur prædicta conclusio, vt non procedat in verbis enuntiatiuis plurium instrumentorum de antiquo: nam illa plene probant, etiam in præiudicium tertij: nam plura instrumenta de antiquo habent vim probationis famæ *Bal. Salic. & Paul. de Castr. in d. l. cum aliquis. C. de iure delib. Aret. in consil. 42. vers. tertio. per rationem. Soc. in cons. 86. In causa communitatis. in consilio 89. In causa agitata. versiculo praeterea ista conclusio probatur libro primo. Curtius Senior in consilio 77. Super motiuis. Decius in consilio vndecimo. versiculo ad hoc fundamentum.* Fama autem in antiquis plene probat, licet agatur de graui præiudicio: puta de probatione dominij: *vt habetur in dicta l. cum aliquis: tradit Socin. in dict. consilio 86. & infra late dicam de probatione famæ in antiquu. & hanc limitatio* consentit *Alexand. in dicto cons. 12. ante finem. libro quarto. & clare eam vult in dicto consilio 90. versiculo ex his est responsum. lib. 6* Si enim verba enuntiatiua vnius instrumenti in antiquis probant semiplene contra tertium: ergo ge-
15 minata debent plene probare. Imo † verba enuntiatiua geminata plurium instrumentorum, etiam in facto recenti, probant, *Iaf. in consiliis 114. libro primo.* Idem tamen Iaso. *in consilio 65. libro tertio.* voluit, quod geminatio plurium instrumentorum confectorum inter alios, non operatur in præiudicium tertij, etiam super confinibus aut territorio. Sed tamen in antiquis
16 aliud concludit. Et pro hac secunda † limitatione facit aliud dictum, quod consuetudo notoria probatur ex inspectione plurium instrumentorum. *l. vetustissimam. C. de iure domi. imp. tr. vbi Ang. Soc. in consil. nonagesimo quarto. versiculo circa secundum fundamentum libro primo. Curtius Iunior in consilio* 106. & tamen probatio

..o consuetudinis non videtur esse modic praeiudi-
. ¶ Intelliges † modo hanc secūdā limitatione procé- 17
e, quando ista plura instrumenta de antiquo habe-
t originem a diversis personis: secus si ab eisdem.
m si habeāt originem ab eisdem personis semper vi-
ur unicum & idem testimonium ob id famae effica-
m habere non possent. *Ita Aretin. in dicto cap. cum
sam. de probationi. Sequitur Socin. in consil. 194. versiculo
ad primum respondetur. libro secundo.* ¶ Intellige secun- 18
† hanc secundam limitationem, quando essent
ra instrumenta de antiquo quam duo. *Socinus in dicto
lio 194. vers. sed ad primum respondetur. & in dict. consi.
versic. nec relevat. quod simus in antiquu. libr. secundo.*
quid aliter dixerit Aretinus *in consilio 162. Diligenter
rio dubio.* ubi voluit, quod unum privilegium Papae
ntiquo habet vim probationis famae. Imo Baldus
nsi 286. Thema proponitur. versiculo nec enim totidem
cund. videtur requirere instrumenta confecta inter
ies de populo, aut maiorem eius partem ¶ Sed ra- 19
† Aretin & Felin. *in d. c. apostolo. cum causam de pro.*
volunt sufficere duo instrumenta. *& idem sent. t So-
dicto cons. 160 dum dic t quod unum instrumentum non
it.* Nec obstat quod aiunt Innocent & Speculat.
ati per Socin. in dicto consil. 194. quia non loquūtur in
quis. *Ita respondent Aret. & Felin. in dicto cap. cum cau-*
¶ Tertio † limitatur praedicta conclusio, quae 20
t, quod verba enunciativa non probant in anti-
contra tertium, quando agitur de gravi praeiudicio,
n procedat quando ultra antiquitatem temporis
rreret longa possessio rei correspondens talibus
s enunciativis: quia tunc plene probant, vel saltē
ferunt onus probandi in adversarium. *Ita Alexan.
silio 229. vers. non obstat etiam dum novissimis. libr. 6.*
ta alternativa, vel, quod probandi onus transfe-
in adversarium: mihi non satisfacit: quia aliud est
ire, aliud praesumptionē inducere, quae onus pro-
in adversarium transferat: cum una praesumptio
ur per aliam praesumptionem fortiorem: non ita

facile tollitur probatio videtur ergo ex hac longa possessione rei, confirmari probationem plenam verborũ
21 enunciativorum. ¶ Sed hic adverte † circa hanc tertiam limitationem, quod si detur possessio temporis sufficientis ad præscriptionem, non videtur tractandum de verbis enunciativis, nisi ut ex eis probetur titulus, quo titutulo stante minus tempus requiritur ad præscribendum, ob id durum videtur probari titulum ex iis verbis enunciativis contra tertium, ut sic sufficiat tempus 10. vel 20. annorum, quia dicitur tũc tractari de gravi præiudicio. Nisi dicas, quod sicut in præscribendo sufficit titulus habitus à tertio: ita sufficiant ista verba enunciativa inter alios, iuncta possessione longi
22 aut longissimi temporis. ¶ Quæ autem † dicta sunt de tertio, quod contra eum non probant verba enunciativa, etiam in antiquis, quotiens agitur de gravi præiudicio, intellige tertium cum quo non habet causam à contrahente & enũciante, sive titulo universali sive particulari. Si enim esset singularis successor. causã singurem habens à contrahente aut enunciante, non diceretur tertius, imo verba enuntiativa, quæ probant cõtra auctorem probant, etiã contra singularem successorem. *Bar. in l. 1 § .si her. ff. ad Treb. Are. in con. 112. Consid. circa fi. ver. de succeff. etiam sing. Soc. in cons. 11 & in con. 3. ve. si. & illa probatio & in consi 82. ve. si secunda conclusio libro 3.*
23 † Idem in aliis probationibus factis contra auctorem: quia probant contra singularem successorem *Soc. in d. consil. 266. ver. 9 .ex quibus etiam respond. tur lt. 2* & in scriptura privata quod probet contra scribentem, & habentes causam ab eo, tradit Anch. *in consi. 44. Primo de viribus. versi. Ex quibus infero duo quod Anch. d. etiam ie qui ut ias. in reverti. d. l. admonendi versi qui etiam d. libro* 111. Successor enim singularis non debet esse melioris conditionis, quam eius auctor, l. fin § fi ad Vel. et iuncto eo, *quod not. in l. cum res. C. de proba. 1. glossa. in magna circa medium Paulus de Castro consil. 247. in causa qua vertitur Sago. 4. libr. 1. Dec. in reg. aliud est vendere § fi. ff. de regulis.*

Qu-

¶ Quid † tamen sane intelligi debet ... ic auctoris facta ante cessionem iuris sui ... illa noceret singulari successori ut habetur ... d... § heres tradit. Paul. de Cast. in co... fi.131 ... n. cau... l. ... Bertini in consil. 228. Pro declaratione lib. 1. & in consi... 7. Si prima duo statuta libro 2. So... in consilio. 41 libro 4. 24

...a † tamen confessio auctoris post cessionem præiu... care potest cessionario in duobus casibus. Primo quā... cedens tenetur cessionario de euictione ut per Barto. ... dict. §. si heres. sed hoc mihi non placeret, quando ce... ns non esset solvendo, & dictum Barto. debet intelli... quando cedens tenetur de evictione cum effectu, ita ...od effectualiter agi possit de euictione, ita post scripta ... reperi te... ere Cor. in con. 9. l. 3. Secundus casus est quan... cessio fit ad commodum ipsius cedentis, ita quod o... ne commodum esset ad eum reue... surum. Pau. de Cast. ...onsi 79. Ad id de quo quæritur in fin. libro 2. 25

¶ Postremo, † in omnibus casibus, in quibus dictū ..., verba enunciativa probare plene vel semiplene, ...t quo ad præsumptionem sive in antiquis, sive in... ... de recentioribus intelligeh... c procedere, quando in specie ...d expri... ... & enunciatur: ita quod ipsa verba e... nuntiativa ... clara ... c sufficeret aliquid simpliciter ...t in genere enuntiari, quia talis enunciatio simplex ... generalis dicitur dubia, incerta & obscura. Ita in ... bis enuntiativis voluit Oldra. in cons. ... 3 ... in quest. ... f. d prædictis obstare videtur. ubi si in instrumento ... n...s dicatur quod unio fuit facta cum omnium ... m solennitate, talia verba non probant solennita... præcessisse nisi in specie exprimantur omnes solen... ...ates ad unionem necessariæ. Idem voluit Ro... dec. 26

Quo ad revocationem in novis ubi, q... d non ... ... confessio † appellari quod fuerit appellatum nisi ...bitur fuisse appellatum intra decem dies, et per ha... ...em potestatem interponendi ipsam appellatio... n. Idem voluit Paulus de Cast. in consi. 139. Pro declara... ...e eius, de quo quæritur ante fi. li. 6. ubi ... ū in quo 27

cau...

enunciatur instrumentum transactionis inter præsentes, ipsum transactionem non probat, quando tenor ipsius transactionis in specie non exprimitur. *& dixi in consilio n. o. 29.*

28 ¶ Postremo, † sciendum est in hac materia, quod habemus verba triplicis generis: aliqua dicuntur narrativa seu enunciativa, aliqua assertiva, & aliqua dispositiva. Dispositiva à narrativis seu enũciativis & assertivis differunt: quia contra enunciativa & assertiva admittitur probatio in contrarium. *secundum ea, quæ in præcedentibus abunde dicta sunt.* Sed contra verba dispositiva non admittitur probatio in contrarium. *Paulus de Cast. in consilio. 406. Satisfaciendo in 2. dubio. libro 1.*

Quando enim aliquid disponitur, puta donando, vẽdendo, vel legando, ridiculum esset dicere, quod admittatur probatio in contrarium, quod verba prolata non disponant, seu quod talis dispositio facta non sit, nisi quis vellet probare falsitatem.

29 ¶ Et si † dicatur, data paritate casuum non videtur differentia inter verba enunciativa & dispositiva respectu probationis in contrarium: quia etiam verbis enunciativis statur, nisi probetur de falsitate eorum, quod non sint vera. Respondeo, in verbis enunciativis potest probari de contrario ipsorum contra oppositionem falsitatis: quia dicam, quod licet ita enunciatum sit, veritas tamen aliter habet: secus in dispositivis: quia si concedam ita dispositũ esse, non admittitur quis ad probandum de contrario, nisi negaverim ipsam dispositionem fuisse factam. Est etiam † alia differentia inter verba enunciativa & di-

30 spositiva: quia enunciativa respiciunt tempus præteritum, dispositiva autem tempus præsens. *Paulus de Cast. in d. consi. 406. in 2. du. li. 1.* ¶ Verba autem enunciativa

31 & assertiva inter se differunt: † quia assertiva videntur disponere, quando proferuntur super negotio, de quo principaliter agitur: puta si principaliter agatur de aliqua dignitate alicuis prælati, & Papa asserat eum esse

in tali

in tali dignitate, etiam quod non esset, videtur Papa de novo eam dignitatem conferre. Secus in verbis enunciativis aut narrativis, quæ tantum probant, non etiam dispositionem inducunt. Verba autem assertiva non disponunt, quando proferuntur super alio negotio, de quo principaliter non agebatur: puta principaliter non agebatur de dignitate prælati & tamen Papa in alio negotio asserit aliquem esse in tali dignitate, certe nõ inducitur dispositio, quod de novo collata censeatur talis dignitas *ita inter ista ver. enu & assertiva trad. eadem in consi. 2. in tit. de privileg.* ¶ Sed posset † hic 32 dubitari an verba enunciativa aliquando disponant, cum ipsorum natura sit probare non disponere, *l. Sub. §. si ff. depofit.* dic, quod disponunt quando proferuntur in modum causæ super eo, quod prius dispositum non erat: puta testator peculium filio non reliquit: tamen dixit se exheredare filium contemplatione peculii, eo quod peculium filio concessisset l. certe ex talib. verbis enunciativis per modum causæ inducitur dispositio, & perinde est ac si pater filio peculium reliquisset expresse. *textus est in l. emptor. §. ancilla. ff. de rei vendicatione. ubi Bar. ad idem text. in l. fi. §. 1 ff. de exceptione doli. l. qui volebat de her. instituen glo. & doct. in l. si socer. § Luc. ff. soluto mat. Bar. in d. l. ex hac scriptura ff. de donatio.* Similiter † si pater 33 prohibet bona alienari extra familiam: quia vult bona in familia remanere, censetur relictum fideicommissũ inter illos de familia. *Bar. in l. pater filium § fundum ff. de leg. 3. sequitur Deci. in consi. 23 & in consi. 425.* ¶ Sed du- 34 bium † est, an disponant per modum actionis, aut exceptionis tantum, ita quod possidenti competat exceptio tantum, aut etiam ut agere possit. glo. *in d. l. emptor* quod respectu exceptionis tantũ. *sed gl. in d. l. si so. §.* quod etiam respectu actionis. Bart. vero *in d. §. Luc.* quod disponunt, quo ad actionem personalem, nõ etiam realem: sed Imola *ibi* idem tenet etiam respectu realis actionis, *& idem tenet Roma. ibi.* idem videtur velle Baldus *in d. l. ex his verbis.* dum respondet ad d. § ancil. quod ideo *ibi* non competit actio, quia erat filia in pos-

sessio-

ſione & ſic ſenſit Bald. quod ſi filia non fuiſſet in poſſeſſione, ei competeret rei vendicatio ad ancillam, & ita ponderat Cornæus *in con. 18. li. 2. eſt verū*, quod Cornæus in reſpectu actionis realis non audet firmare.
35 Similiter non audet firmare, Cornæus *in conſilio 269. libro. 3.* Difficultas † iſtius dicti conſiſtit in illo dubio, an dominium rei tacite legatæ transferatur ipſo iure in legatariam ſine traditione, ſicut transfertur dominium rei expreſſè legatæ. In quo dubio Bart. *in l. 1 ff de leg. 1.* tenuit quod non *& idem Barto. in d. l. emptor. §. ancilla ſequuntur Bal. Ange. Floria. Pau. de Caſt. Alexand. & Iaſ. in l. ſervum. filii. § final. ff. de legat 1. Paulus de Caſt. in d. l. 1. ff. de leg. 1. Decius in l. traditionib. C de pact. Berthachin. in verb. dominium transfertur. verſic 9 & hanc opinionem dicunt communem Socinus & Iaſon. in d. l 1 de legat. 1.*
36 Contrarium † quod imo dominium rei tacite legatæ tranſeat ipſo iure in legatarium, ſine traditione, tenent Imol. Alexand. & Aretin. *in d l. 1. ff. de leg. 1* ad quorum fundamenta reſpondetur Socinus, & Iaſon *ibi* ſ. utarem tamen, quod ſi res tacite legata, eſſet apud legatarium, quod tunc transfertur in eum dominium: per tex. *& §. interd. in. de rer. diviſ.* & quod ſcribit Bald. *in l. 1 verſic. quæro teſtator. legavit. c. commu. de lega.* ubi quando teſtator legat rem heredis, tranſit dominium recta via in legatarium, quando res erat apud eum. Infertur igitur quod in caſibus, in quibus recta via dominium rei legatæ tranſit ſine traditione in legatarium, in his verba euunciativa prolata per modum cauſæ, plene diſponunt etiam quo ad actionem realem.

37 ¶Sed pūctus eſt † videre an iſta diſpoſitio, quæ colligitur ex verbis enunciativis prolatis per modum cauſę dicatur tacita, vel expreſſa. Si enim dicit᷑ expreſſa dominiū tranſit recta via in legatariū & tunc verba enunciativa plene diſponunt. etiam quo ad actionem realem, ut ſupra dixi: ſi verò dicatur tacita, non tranſit dominiū ipſo iure, niſi quando eſſet res apud legatarium. Barto. *in d. l. emptor. §. ancilla. in d. l. ſi ſocer. §. Lucius.* tenet quod di-

... voluit, quod ... in ... dispo-
, quod ad exceptionem, & quo ad ... perso-
nam, non realem.

Sed videtur, quod imo talis † dispositio dicatur ex-
pressa non tacita nam expressum id dicitur, quod ex ver-
bis infertur & colligitur. Bald. *in l. ad probat orem. 1 C.
probatio ... ubi* quod præsumptio sumpta ex instru-
mento, reputatur eius tenor, *tradit Ar... in l. ... rator ait
operis novi nunciatione*. Bene facit, quia illud, quod
infertur & elicitur ex verbis scriptis, dicitur esse in scri-
*l. 1. §. sin autem. & quod ibi Bartolus ff de h. re... in
... & quod notat Angelus. in l. quotius. in princip. ... vers. l-
textum. ff. eodem tit.* & satis expressum dicitur, quod
... ex eo, quod expressum reperitur. *Bal. in l. unic.
... qui ante apertas tabulas refert, & sequitur Decius
... 15. in consi. 68. vers. & cum talis ... in con 369.
consi 397* Sed illa dispositio, quæ inducitur ex ver-
bis enunciativis per modum causæ, infertur & colligi-
tur ex ipsis verbis, & ex eis sequitur: ergo expressa dici
debet & non tacita. Ultra † Decium magis in terminis 39
... textum *in l. si duo patroni. §. Marcellus. ff de iure-
iurand.* ubi si quis iuravit se habuisse fundum in dotem
... tha, videtur iurasse se eiusdem restituere debere, ut
... possit ex tali iuramento, ad dotis restitutionem,
... quamvis super restitutione expresse iuratum non sit,
... iuramentum sit stricti iuris. *cap. penult. de iureiurand.*
... illius textus est Quia satis dicitur expresse pro-
... de dote restituenda, ex quo maritus confessus est
... recepisse. Eodem modo in casu d. §. an ... l. quan-
... ter exheredat filiã adiecta causa: quia peculiũ ei
... erat: licet peculiũ expresse non leget: satis tamen
... sse legare dicit filiã exheredando contemplatio-
... ob causam peculii ¶ Ad idem † facit quod scribũt 40
... Im. *in l. 1. ff. de iis quæ in test. del* ubi stante statuto
... instrumenta habẽt executionem paratam si mu-
... bet instrumentum, in quo vir confessus est doté
... sse, nulla tamen in eo facta promissione de do-
... tuenda: poterit tamẽ mulier uti beneficio statuti

con-

contra heredes mariti, petendo executionem istius
instrumenti, virtute stipulationis, quæ a lege subintel-
ligitur: quia talis stipulatio a iure præsumpta, dici-
expressa dicitur. *Sequitur Bald. N. v[illegible] ad [illegible]*
d. te. in sexta parte, privilegio 2 & privil. 7. [illegible] Alexand. in
cons. 126 lib. 6. Socinus in cons. 290. in fi. lib. 2. Iason in § [illegible]
versi. & ex hoc apparet secundum [illegible] inst. de action. &
in l. certi condictio. in prin. versi. pro [illegible] Lud. [illegible]
41 *ff. si certum petatur.* Ecce † quod licet si [illegible]
a stricti iuris, & odiosa: tamen privilegium [illegible]
expresso, trahitur ad illud, quod a iure præsumitur
& subintelligitur: quia pro expresso habetur.

Eodem modo imo fortius in ultima voluntate,
in qua latior fit in qua latior fit interpretatio *l. in*
testamentis. ff. de regulis iuris. privilegium, quod datur le-
gato, ut eius dominium recta via transeat in legatarium
debet trahi etiam ad legatum quod iuris præsumpti-
one intelligitur. *prout in casu d. l. emptor. § [illegible]*
perinde est ac si testator verbis expressis [illegible] peru-
42 lium legare. ¶ Nec obstat tex. † *in d. l. servum [illegible] § fi-*
nal. ff. de leg. 1. super quo fundatur opinio Bartoli, & se-
quacium: quia dico, quod *ibi* legatum erat omnino
tacitum ex tacita & præsumpta voluntate testatoris,
nec sequebatur aut inferebatur ex verbis testatoris ex-
presse prolatis. Nam *ibi* testator habens duos fundos
legavit mihi usumfructum unius, & alterum fundum
legavit Titio: ego legatarius usufructus non possum
accedere ad fundum, cuius usufructus mihi relictus est
nisi per fundum Titii, quæritur an possim uti aditu aut
accessu per fundum Titio legatum, si servitus aditus
fuisset expresse relicta non est dubium, quod sic quia
illud ius servitutis ipso iure in me transisset ab adita
hereditate: sed quia est servitus tacita, oportet quod
ab herede præstetur, eam redimendo a Titio, & sic vi-
des quod in d. §. fi. verba nullo modo inferebant servi-
tutem itineris, aut aditus cum de ea mentio nulla ha-
bita esset: secus in terminis nostris & in casu d. l. emp-
to §. fi. ff. de rei vendicatio. quia *ibi* de peculio facta erat
mentio

[illegible] per [illegible] causa, & [illegible]
colligeb[illegible] ex verbis expressis. [illegible] est, [illegible]
Imola in d. l. 1. ff. de legat. 1. quod [illegible]
dat in tacito le[illegible]to, [illegible] ex vi ver[illegible]
ud non dicitur tacitum, cum verborū v[illegible]
et, l. si p[illegible] ff. de pecul. leg. & quid [illegible]
[illegible] sibi [illegible] Socin [illegible]
ositio legati peculii, co[illegible] & [illegible]
[illegible] enunciativorum, quæ [illegible]
a sunt.

¶ Ex præmissis plac[illegible]
nciativa prolata [illegible]
nt, etiam quæ ad ac[illegible]
tatæ in qua dominium [illegible]
n eo, quod reprob[illegible]
ne legato, transeat in [illegible]
o dict[illegible] Bar. proc[illegible]
od solum colligitur ex [illegible] voluntate [illegible]
[illegible] legato non dominium tacito [illegible]
[illegible], & colligi potest prout [illegible]
¶ [illegible] concludo quod verba enunciati-
[illegible] modum causæ [illegible] disponunt, [illegible]
ocedit [illegible]
vivos: quia [illegible]
onem inducun[illegible]
per secundo punct. in 3 [illegible]
ur nimium restringere [illegible]
am doctores generaliter [illegible]
entium, & regulariter valet a[illegible]
untatibus ad contractus, & contra, cessante ratio-
diversitatis. d. l. seruum filii §. cum qui ch[illegible] ff.
[illegible]. 1. Sed nulla videtur ratio diversitatis inter con-
[illegible] & ultimas voluntates, quando [illegible] in matè-
[illegible] dependet à potestate disponentis [illegible]
ucat[illegible] dispositio in contractibus ex verbis enunti-
vis prol[illegible] in modū causæ, sicut in ultima volun-
e & contra [illegible] adduco Al. in con. 46 [illegible] vol[illegible],
od verba enunciativa laudi prolata [illegible]

eo super quo poterat arbiter libere disponere, ... dispositionem: quanto fortius idem dicendum ... actu contrahentium, propter eorum maiorem ... sum, cum ... dum feratur etiam contra invitum ... liter Cornæus *in d. con. 108. lib. 2* non loquimur in ... voluntate sed in dispositione statuaria, & in actu ... vivos loquitur Corn. *in d. cons. 269 lib. 3.* & hanc ... tia inter ultimas voluntates & contractus expr... probat Bart. *in l. 1 in princ. in 3. q. ff. de operis novi* ... *ar. n.* ¶Rursu † contra Paulum de Castro ... deto Bart. *in d. l. ex hac scriptura in princ. ff. de do*... dam dicit quod in casu d. l. ex hac scriptura, ... non potest valere, ut donatio inter vivos, vel ... tis: quia in eis requiritur præsentia partis. V... perte Bartolus, quod ubi inducitur dispositio ex ... enuntiativis illa ita inducatur in actibus inter vivos, sicut in ultimis voluntatibus, dummodo ... habilia requisita in actu inter vivos ... præsentie partis. Concludendum igitur videtur verbis enuntiativis prolatis per modum causæ, dispositionem induci, tam inter vivos, quam in ultima voluntate, & tam quoad exceptionem, quam etiam ... actionem

48 personalem & realem *secundum supra dicta.* ... conclusio procedit † in verbis enuntiativis propter ... in modum causæ: Si enim essent verba enuntiativa principaliter emissa propter se, illa sine dubio ... dispositionem omnino exprimerent: adeo quod ... enuntiativa proferentur principaliter propter ... voluntate ... qua dominium transfertur ... dicione *l. Papinianus ff. de servitut. gl. & doc.* ... tunc inducitur dispositio, ... ad actionem ... *etiam secundum Bart.* ... Nec ... ratio Bartol. *in d. l. emptor* § ... quod ex ... dominium ... quod ... ex verbis ... citum aut præsumptum sed evidenter expressum ...

[illegible] ad [illegible] maxime [illegible]
tu ion [illegible]

¶ S[illegible], principaliter induci potest [illegible] dispositio ex verbis enuntiatiuis propter [illegible] 16
ex [illegible] disponere [illegible] quia [illegible] dispositionem non importent: debet tamen [illegible] mens *l. Rom. in pulchro* [illegible] *ad rem* [illegible] anciani ciuitatis [illegible] remouerant quosdam officiales [illegible] fierent [illegible] deinde [illegible] ordinamentum, in quo [illegible] dubiosita fieri potuisse, & [illegible] dictum fuit, quod [illegible] omnem dubitationem. Dicit [illegible] dicunt dispositionem & confirmationem [illegible] per ancianos cum ita appareat [illegible] rum, ex eorum [illegible] quod volebat tollere omnem dubitationem, & [illegible] bat de eorum voluntate, quod volebant [illegible] anno [illegible] e, licet illa expresse non [illegible] erant, quod [illegible] videtur notabile [illegible] efficax [illegible] & confirmatum [illegible] quod [illegible] *const. pec* ¶ Tertio [illegible] 17
enuntiatiuis [illegible] possunt: quia si prob[illegible] sponere. *l. quidā. ubi An ff* [illegible] ad creditorem Titii, quod illa [illegible] pro creditore mutuo accepit, [illegible] apud ipsum [illegible] bentem ex talibus verbis inducitur [illegible] de constituta, contra ipsum [illegible] entem, Ratio: quia alias illa verba nihil operarentur, quia non [illegible] tertius co[illegible] præiudicium [illegible] & [illegible] talis [illegible] a non potest probare contra debitorem absentem, sed quia non est verisimile quod tertius voluerit ita superfluo & sine causa scribere [illegible], quod [illegible] scripserit animo se obligandi pro [illegible]

ob id datur actio de constituta, contra scribentem, de quo etiam infra habetur, *nu.* 285. & illum textum & An. *ibi* ad hoc citat Praepositus *in ca. praeterea de a. pelat. & ibi*
51 subdit Praepositus quod ubi inspicimus † mentem potius, quam verba, puta in sententia censurae: verba enunciativa disponunt, ex quo d. plurimum confirmatur dictum Romani. *in d. cons. 65. de quo supra in proxima praecedenti limitatione.* licet Iason *in d. l. ex his verbis. in fine.* hoc indecisum reliquerit, ponderando illum textum in contrarium, quod imo non inducatur dispositio ex verbis enunciativis emissis propter aliud à pagano licet constet de eius voluntate in contrarium: licet dicat se non ponere pro cõstanti & bene. Titubabit enim Iason in re clara. Cum enim simus in permissis, & in iis, quae dependent à potestate disponentis, si apparet de eius
52 voluntate, nihil est dubitandum. Concurrunt enim † duo, voluntas & potestas: quę duo actum perficiunt. *c. cum super abbatia. de offic. de legat. l. nolle. ubi Bald. ff. de acq. hered. l. cum te. ubi Bald. C. de donation. ante nuptias* & dicit idem Bald. *in cons. 326. Rex Romanorum. lib. 1* quod voluntas & potestas cum debito modo, canonizant omnes actus, idem Bald. *in l. omne verbum. in ul. nota. C. commun. de le.* quod voluntas & potestas perficiunt omnes actus humanos, *tradit Barb. inter consilia Alex. in cons. 123. Scripsit ecclesiasticus. in princ. li. 4.* ¶ Sed ad unum advertendum
53 † quod ubicunque verba enunciativa emissa propter aliud, disponunt, illud procedit in materia favorabili, secus in odiosa aut pœnali, Bald. *in l. 2. in fin. C. de necess. servis here. inst. Sequitur Dec. in d. c. per tuas vers. sed replicari potest. de prob. Ias. in d. l. ex iis verbis. C. de testam. milit.*
54 ¶ Illud omittendum † non est, quod verba enunciativa emissa propter aliud, non disponunt etiam quo ad antecedens necessarium: puta, in mandato procuratoris nulla datur potestas substituendi sed postea in eodem instrumento dicitur, quod dominus promisit relevare indemnem procuratorem & substitutum ab eo, per ista verba non censetur data potestas substituendi. Rursus

ca [illegible] 46. [illegible] in [illegible] con[illegible] 1. [illegible]

¶ Circa [illegible] conclusionem [illegible] cem [illegible] principaliter, [illegible] disposit [illegible] probatur [illegible] l. [illegible] hac scriptura ff. de de [illegible] in l. cum [illegible] de [illegible] ff. de leg. [illegible] 2. Bar. & [illegible] in d. l. ex hac scriptur. C. [illegible] in d. [illegible] declarationis & limitationis [illegible] non insistendum putavi, quia plenius [illegible] & l. ex hac scriptura. Super his ipsis [illegible] putavi, quia [illegible] & [illegible] in locis communibus haud facile inveniantur.

ARGVMENTVM.

Scriptura privata, in antiquis an plenam faciat probationem, tum ex auctoritate antiquitatis, aut levioribus contenta sit probationibus.

SVMMARIVM.

1 Scriptura privata an [illegible] in antiquis.
2 Probatio [illegible] scriptura privata in antiquis, an [illegible] habeat contra [illegible].
3 Scriptura privata [illegible] contra [illegible] in antiquis, an [illegible] tur scripsisse [illegible].
4 Dispositio omnis [illegible].
5 Probationes leviores an sufficiant in scriptura privata contra tertium, in antiquis.
6 Scriptura privata in facto non antiquo [illegible] non probat. Facit tamen aliqualem præsumptionem [illegible].
7 Scriptura privata, an habeat iuris præsumptionem pro se, & nu. 12.
8 [illegible] C. de contrahend. & [illegible] instrumento p[illegible] nu. [illegible]
10 Scriptura privata h[illegible] [illegible] quibus [illegible].

13 *Scriptura privata non probat, nec præsumptionem facit in antiquis, nisi habeat requisita solennia ad scripturam publicam.*

14 *Scriptura privata non probat, etiam favore piæ causæ.*

15 *Scriptura privata recognita per scribentem probat contra eum, & habentes causam ab eo.*

16 *Scriptura privata fidem facit contra tertium habentem causam à re cognoscente, ante cessionam, alium [illegible]*

17 *Scriptura privata an probet, contra partem, quando pars dixit, quòd semper fidem scribentis [illegible]*

18 *Persona probatio non trans fert dicti aut facti approbationem.*

19 *Factum quis alicuius approbare potest, & quandoque [illegible] probare.*

20 *Ratificatio & approbatio non inducitur ex [illegible] taciturnitate.*

21 *Approbatio inducitur ex facto aliquo: non ex [illegible]*

22 *Scriptura privata an censeatur approbata ab eo, qui eam scriptam manibus habuit, nec contradixit.*

23 *Taciturnitas quando consensum inferat.*

24 *Sponsalia quando censeantur ex taciturnitate [illegible] probata.*

25 *Scriptura privata approbatio in antiquis, an valeat, [illegible] nu 26.*

27 *Consuetudo, quod scriptura privata [illegible] valeat.*

28 *Privilegium quod detur plena fides scripturis [illegible] Hebræorum an valeat. Et quid item de lu[illegible] Christiano cum Christiano. nu. 29*

30 *Pactum in repro[illegible] quam statutum.*

31 *Pactum inter partes scribens, privatum, non [illegible]*

32 *Statutum, vel consuetudo, quod credatur scripturæ privatæ [illegible] quomodo debeat accipi.*

33 Considera[illegible]

33 [illegible]

34 [illegible]

35 S[illegible] [illegible] numero 36.

37 [illegible] approbare. & [illegible] numero 38.

39 [illegible]

40 [illegible]

41 [illegible]

42 [illegible]

43 [illegible]

44 A[illegible]

45 C[illegible]

46 [illegible]

48 [illegible]

49 [illegible]

50 S[illegible] cont[illegible] [illegible] numero 51

52 I[illegible] [illegible]

53 [illegible]

55 [illegible]

sione & sic sentit Bald. quod si filius non fuisset in possessione, ei competeret rei vendicatio ad antillam & ita ponderat Cornæus in con. 18. li. 2. est verum, quod Cornæus in respectu [illegible] realis non audet firmare

35 Similiter non au[illegible] firmare, Cornæus in consi. 269 libro. 3 [illegible] difficultas † istius dicti consistit in illo dubio, an dominium rei tacite legatæ transferatur ipso iure in legatarium sine traditione, sicut transfertur dominium rei expresse legatæ. In quo dubio Paul. in l. 1 ff de leg. 1. tenuit quod non & idem Barto. in d. l. emptor. §. ancilla sequuntur Bal. Ange. Floria. Pau. de Cast. Alexand. & Ias. in l. ir[illegible] um. fili. § fin. ff. de legat. 1. Paulus de Cast. in d. l. 1. ff de leg. 1 Decius in l. traditionib. C de pact. [illegible] verb. dominium transfertur. versic 9 & hanc o[illegible]nionem dicunt communem Socinus & Iason. in d. l. 1 de le-

36 gat. 1 Contrarium † quod imo dominium rei tacite legatæ transeat ipso iure in legatarium, sine traditione, tenent Imol. Alexand. & Aretin. in d. l. 1. ff. de leg. 1. ad quorum fundamenta responderunt Socinus, & Iason ibi Putarem tamen, quod si res tacite legata esset apud legatarium, quod tunc transfertur in eum dominium: per tex. & § interd. in de rer. divis. & quod scribit Bald. in l. 1. versic. quæro testator legavit. c. commu. de lega. ubi quando testator legat rem heredis, transit dominium recta via in legatarium, quando res erat apud eum. Infertur igitur quod in casibus, in quibus recta via dominium rei legatæ transit sine traditione in legatarium, in his verba enunciativa prolata per modum causæ, plene disponunt etiam quo ad actionem realem.

37 ¶Sed pũctus est † videre an ista dispositio, quæ colligitur ex verbis enunciativis prolatis per modum causę dicatur tacita, vel expressa. Si enim dicitur expressa dominiũ transit recta via in legatariũ & tunc verba enunciativa plene disponunt etiam quo ad actionem realem, ut supra dixi: si vero dicatur tacita, non transit dominiũ ipso iure, nisi quando esset res apud legatarium. Bartolus in d. l. emptor. §. ancilla. in d. l. si socer §. Lucius. tenet quod di-

68-

[illegible] tacite dum [illegible] quia [illegible] fictē, quo [illegible], atque ad [illegible] personalem, non realem.

¶ Sed videtur, quod imo tali † [illegible] dicatur expressa, non tacita: nam expressum [illegible] dicitur, quod ex verbis infertur & colligitur *Bald.* [illegible] *ad* [illegible] *de* [illegible] quod præsumptum [illegible] ex instrumento reputatur [illegible] tenor, *tradit Angel. in l.* [illegible] *ff. de operis* [illegible] [illegible] quia [illegible] quod infertur & [illegible] ex [illegible] scriptis, [illegible] scriptis *l. 1. §* [illegible] *& quod* [illegible] *Bartolus ff de h*[illegible] *instituendis. & quod notat Angelus in l. quotiens. in princip.* [illegible] *textum. ff. eodem tit.* & satis expressum [illegible] quod sequitur ex eo, quod expressum reperitur. *Bal. in l.* [illegible] *ante apertas tabulas refert, & sequitur Decius* [illegible] *15* [illegible] *68. versi. & cum talu*[illegible] *in con. 3*[illegible]*9. & in cons.* [illegible] *39.* Sed illa dispositio, quæ [illegible] ex verbis [illegible] per [illegible] causæ, infertur & colligitur ex ipsis verbis, & ex eis [illegible]: ergo expressa dici debet & non tacita. [illegible] Dec. [illegible] in terminis; 3 [illegible] textu *in l. si du*[illegible] *§. M*[illegible]*ellus ff de iureiurand.* [illegible] si quis iur[illegible] se [illegible] dotem a Bertha, [illegible] restituere debere, ut agi possit ex tali [illegible] ad [illegible] restitutionem, quamvis super [illegible] expresse [illegible] & iuramentum sit stri[illegible] *in* [illegible] *iurand.* Ratio illius textus est. Quia [illegible] expressa promissio de dote restituenda, ex quo maritus [illegible] se eam recepisse. Eodem modo in casu d. §. ancill[illegible] pater exheredat filiā adiecta causa: quia pe[illegible] [illegible] licet peculiū expresse non leget: satis tamen expresse legare dicit filiā exheredando contemplatione [illegible] causam peculii. ¶ Ad [illegible] facit quod [illegible] 40 *Ang.* [illegible] *in l. 1. ff. de iis quæ in test. d.* [illegible] quod [illegible] habēt executionem [illegible] mulier habet [illegible] mentum, in quo [illegible] habuisse, nulla tamen in eo facta [illegible] de dote restituenda: poterit tamē mulier uti [illegible] statuti

con-

contra heredes mariti, per modum executionem instrumenti, virtute stipulationis, quæ a lege subintelligitur, quia talis stipulatio a iure præsumpta, [illegible] expressa dicitur. *Sequitur Bald. [illegible] de [illegible] dote in sexta parte, privilegio [illegible] Alexand. in cons. 126. lib. 6. Socinus in cons. 290. [illegible] lib. 2. Iason in § [illegible] vers. & ex hoc apparet secundum [illegible] inst. de action. [illegible] in l. certi condictio. in prin. versi. pro [illegible] ne Luc. [illegible] ff. si certum petatur.*

42 Ecce [illegible] quod licet [illegible] nus in materia stricti iuris, & odiosa: tamen privilegium comprehensum expresso, trahitur ad illud, quod a iure præsumitur & subintelligitur: quia pro expresso habetur.

Eodem modo imo fortius in ultima voluntate, in qua latior fit in qua latior fit interpretatio. *l. in testamentis ff. de regulis iuris.* privilegium, quod datur legato, ut eius dominium recta via transeat in legatarium, debet trahi etiam ad legatum quod iuris præsumptione intelligitur. *prout in casu d. l. emptor § annilla.* Quia perinde est ac si testator verbis expressis dixisset se peculium legare.

43 ¶ [illegible] ex [illegible] *in d. l. servum filii. § final. ff. de leg.* 1. super quo fundatur opinio Bartoli, & sequacium, quia dico, quod *ibi* legatum erat omnino tacitum ex [illegible] & præsumpta voluntate testatoris, nec [illegible] aut inferebatur ex verbis testatoris expresse prolatis. Nam *ibi* testator habens duos fundos legavit mihi usumfructum unius, & alterum fundum legavit Titio: ego legatarius usufructus, non possum accedere ad fundum, cuius usufructus mihi relictus est, nisi per fundum Titii, quæritur an possim uti aditu & accessu per fundum Titio legatum, si servitus aditus fuisset expresse relicta non est dubium, quod sic, quia illud ius servitutis ipso iure in me transiisset ab a[illegible] hereditate: sed quia est servitus tacita, oportet quod ab herede præstetur, eam redimendo a Titio, & sic vides quod in d. § fi. verba nullo modo inferebant servitutem [illegible] aut aditus cum de ea mentio nulla [illegible] esset: secus in terminis nostris & in casu d. l. emptor § [illegible] ff. de rei vendicatione, quia *ibi* de peculio facta erat [illegible]

[illegible]

[illegible] & collig[illegible] illud [illegible] fuit [illegible]
cedat in [illegible] quod venit ex [illegible]
illud [illegible] dicitur [illegible], cum [illegible]
fieret, [illegible]
sequitur [illegible]
[illegible] legem [illegible]
[illegible]
lata sint.

¶ Ex praemissis [illegible]
enunciat [illegible]
[illegible]
[illegible] dominium [illegible]
[illegible] quod [illegible]
[illegible] legati [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

¶ [illegible] contra [illegible] quod [illegible] 40
va [illegible] plene [illegible]
procedit [illegible]
ter vivos [illegible] non [illegible]
ctionem inducunt [illegible]
Super secundo puncto 3 [illegible]
[illegible] nimium restring[illegible] 15
quam doctores generaliter [illegible]
[illegible]ium & regulariter v[illegible]
[illegible]atibus ad contractus, & [illegible]
[illegible] diversitatis *d. l. si rursum filii* § [illegible]
[illegible] nulla videtur ratio diversitatis inter con-
tractus & ultimas voluntates, quando [illegible]
[illegible] dependet a potestate disponentis [illegible]
[illegible] dispositio in contractibus [illegible]
[illegible] modu causa. [illegible]
[illegible] & contra [illegible] adduco Al. *in cons.* 4 [illegible]
quod verba [illegible]tiva laudi prolata [illegible]

[illegible] disponere [illegible]
dispositionem [illegible]
[illegible] propter [illegible]
[illegible] fertur [illegible]
[illegible] *d. con.* 108. [illegible]
voluntate [illegible] in dispositione [illegible], & in [illegible]
[illegible] loquitur Corn. *in d. con.* 269. [illegible] & hanc [illegible]
[illegible] ultimas voluntates & contractus [illegible]
[illegible] Bart. *in l.* 1. *in princ.* [illegible]
47 *al. n.* ¶ [illegible] contra [illegible]
[illegible] B[illegible] *in d. l.* [illegible] *hac scriptura in princ.* [illegible]
dam [illegible] in casu [illegible] disponi
non potest valere, ut [illegible] vel causam [illegible]
[illegible] Vult [illegible]
[illegible] Bartolus [illegible] ex verbis
[illegible]
[illegible]
[illegible] praeten-
[illegible] parte [illegible] ex verbis e-
[illegible] dispositionem
[illegible] in ultima voluntate [illegible]
[illegible] quam etiam [illegible] ad [illegible]
48 [illegible] *dum* [illegible] *dicta.* Q[illegible]
clusio [illegible] in verbis enunciativis propter [illegible]
[illegible] verba enunciativa [illegible]
[illegible] propter se, illa [illegible]
[illegible] verba [illegible]
[illegible] propter [illegible]
[illegible] transferendi [illegible]
[illegible]
[illegible] etiam [illegible]
[illegible] *dum* [illegible]
[illegible]
[illegible] *leges* 1. quod ex lege
[illegible]
[illegible] ex [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible] maxime [illegible]

[illegible]

¶ Secundo, principaliter [illegible] patet [illegible] tio [illegible] verbis [illegible] propter [illegible] meo [illegible] Rom. [illegible] publico [illegible] [illegible] poterit. [illegible] quod [illegible] volebat [illegible] quod [illegible] quod [illegible] de *const. pec.* ¶ Tertio [illegible] enunciativis [illegible] possunt: quia si [illegible] disponere. *l. quidam ubi* [illegible] ad creditorem Titii, quod [illegible] pio creditore mutuo accepit, [illegible] ipsum [illegible] habentem ex talibus verbis [illegible] de constituta, contra [illegible]. Ratio [illegible] quia alias illa verba nihil [illegible] transco [illegible] [illegible] epistola non potest probari [illegible] absentem [illegible] quia non est verisimile [illegible] & [illegible] causa [illegible] quod [illegible] animo se obligandi [illegible]

ob id datur actio de constituta, contra scribentem, de
quo etiam infra habetur, *nu. 285.* & illum textum & Ar-
chi. ad hoc citat Præpositus *in ca. præterea de appelat.* & sub-
51 subdit Præpositus quod ubi inspicimus [illegible] po-
tius, quam verba, puta in sententia censuræ verba e-
nunciativa disponunt, ex quo plurimum confirmatur
dictum Romani. *in d. consi. 65 de quo supra in proxima præ-
cedenti limitatione.* licet Iason *in d. l. ex his verbis.* [illegible]
hoc indecisum reliquerit, ponderando illum textum in
contrarium, quod imo non inducatur dispositio ex ver-
bis enunciativis emissis propter aliud a pagano, licet
constet de eius voluntate in contrarium licet dicat se
non ponere pro cõstanti & bene. Titubabit enim Iason
in re clara. Cum enim simus in permissis & licitis, quæ
dependent a potestate disponentis, si appareat de eius
52 voluntate nihil est dubitandum. Concurrunt enim †
duo, voluntas & potestas: quę duo actum perficiunt *c.
cum super abbatia. de offic. deleg. l. nemo. ubi Bald. ff. de acq.
hered. l. cum te. ubi Bald. C. de donat. an. ante nuptias* & dicit
idem Bald. *in consi. 326. Rex Romanorum lib. 1.* quod vo-
luntas & potestas cum debito modo canonizant omnes
actus, idem Bald. *in l. omne verbum in ul. nota. C. commun.
de le.* quod voluntas & potestas perficiunt omnes actus
humanos, *tradit Barb. inter consilia Alex. in consi. 123. Scri-
psit ecclesiasticus. in princ. li. 4.* ¶ Sed ad unum advertren-
53 dum † quod ubicunque verba enunciativa emissa pro-
pter aliud, disponunt, illud procedit in [illegible] favo-
rabili secus in odiosa aut pœnali, Bald. *in l. 2. in fin. C. de
[illegible] hære. inst. Sequitur Dec. in d. c. per tuas [illegible] re-
plicari potestat. de prob. Ias. in d. l. ex his verbis. C. de testam.
mili.*

54 ¶ [illegible] non est, quod verba enunciativa
emissa propter aliud, non disponunt etiam quo ad [illegible]
[illegible] puta, in mandato procuratoris
[illegible] potestas substituendi sed postea in eodem
instrumento [illegible], quod dominus promisit releva-
re [illegible] procuratorem & substitutum ab eo, per
illa verba [illegible] data potestas substituendi [illegible]

ta [illegible] 48 [illegible] *in antiq.* [illegible] *cons.* 17 [illegible] 15 [illegible]

¶ [illegible] in verborum [illegible] ex [illegible] prineipaliter, quod [illegible] *ut probatur in d. l. ex hac scriptura ff. de donat.* [illegible] *cum* [illegible] *in d. l. ex hac scriptur. C.* [illegible] *in d. cons.* [illegible] declarationes, & [illegible] haud [illegible] stendum putavi, quia plene habetur in d. l. ex hac scriptura. S[illegible] in [illegible] locis communibus haud facile [illegible].

ARGVMENTVM.

Scriptura privata in antiquis an plenam faciat probationem, [illegible] antiquitatis [illegible] levioribus [illegible] sit probationibus.

SVMMARIVM.

1 *Scriptura privata an probet in antiquis.*
2 *Probatio* [illegible] *scriptura privata in antiquis,* [illegible]
3 *Scriptura* [illegible] *ant quis, an* [illegible] *ter scriptis, si* [illegible]
4 *Dispositio* [illegible] *pra*[illegible]
5 *Probationes leviores* [illegible] *scriptura privata* [illegible] *tra tertium, in antiquis.*
6 *Scriptura privata in factis non antiquis non probat. Facit tamen aliqualem præsumptionem* [illegible]
7 *Scriptura privata, an habeat iuris præsumptionem pro se,* [illegible] *nu. 12.*
8 [illegible] *am. C. de contrahend. & committen. stipulat. an* [illegible] *strumento* [illegible] *loquitur,* [illegible] *nu.* [illegible]
10 *Scriptura privata* [illegible] *an & in quibus* [illegible]

Lex

33 [illegible] ad [illegible].

34 [illegible].

35 S[illegible] [illegible] num. [illegible].

37 [illegible] an [illegible] apprehare [illegible].

39 [illegible].

40 [illegible].

41 [illegible].

42 [illegible].

43 [illegible].

44 A[illegible].

45 Con[illegible] parte, [illegible].

46 [illegible].

48 [illegible].

49 [illegible].

50 Scripturam [illegible] contra eum [illegible] numero 51.

52 I[illegible] [illegible] probat [illegible] 53.

54 [illegible] adversarii [illegible].

55 [illegible].

56 [illegible]

56 Confessio contentorum in instrumento producto, directe vocari an & quando possit.

57 Absens ertius, an pendente iudicio in quo scriptura minus solennis producta est, poterit se iuvare in alio iudicio instrumento producto contra producentem.

58 Litis pendentia idem operatur, quod sententia.

59 Eventum rerum inspicere debemus, quando verisimile est quid tale eventurum.

60 Scripturam aliquam producens an censeatur fateri etiam ea quæ enunciative scripta sunt. & nu. 61.

62 Probationes finium, quæ & quales requirantur.

63 Confessio tacita resultans ex productione instrumenti an possit revocari. & nu. 64.

65 Probatio erroris in facto proprio, quando agitur de damno vitando, an admittatur. Et quomodo id accipiendũ nu. 66. & 67.

68 Scripturam minus solennem contra se productam an possit quis acceptare in parte, & in parte non, data capitulorum diversitate.

69 Librum rationis adversarii acceptans in parte tenetur in toto acceptare.

70 Librum rationum acceptare in parte; & in parte non, [illegible] etiam arbitrio [illegible] tegrum est.

71 Scripturam producens continentem plura capitula, an possit in parte eam producere, & in parte non & num 74.

72 Statuta privata, facta minus alicuius tertii non possunt in parte acceptare etiam in capitulis [illegible].

73 Universaliter loqui plus est, quam generaliter aut indefinite.

75 Scriptura fidei indivisibilis est.

76 Instrumentum quid hic differat à scriptura privata.

77 Instrumentis publicis & solennibus a probatio, an dependeat à potestate producentis.

78 Instrument producti sine protestatione scriptura simpliciter & generaliter approbata, uerum ambiliter possit reprobari.

79 Instrumentum producens videtur fateri contenta in eo esse vera, [illegible] quatenus ipsum instrumentum probat.

80 Confessio resultans ex productione, non nocet quo minus possit producens falsum dicere.

81 *Appellationem partis [illegible] [illegible] pro-[illegible], non [illegible] tempore [illegible] narra-tionis partium [illegible].*

82 *Protestatio [illegible] in partibus tantum [illegible] facien-tibus quando eum non iuuet.*

83 *Instrumentum quando possit produci cum illa protesta-tione, non obstante contradictione aduersarii.*

84 *Instrumentum productum cum illa protestatione, non obstante contradictione aduersarii, [illegible] pro-ducentem [illegible].*

85 *Rescriptum [illegible] non dicitur impugnare narrata [illegible] in ipso re-scripto.*

VISO de verbis enunciatiuis, an probent in anti-quis, videamus [illegible] an probet in antiquis. Super quo [illegible] pr-[illegible] ex ea [illegible] *[illegible] nunc dicendum [illegible] se-quitur [illegible] de Butr. [illegible] de fide in-strumentorum [illegible] similiter [illegible] antiquitatis lib. [illegible] cum [illegible] probatur [illegible] repetitio. d. l. [illegible] ibi R pa ff. de [illegible] C. de iure deliberand.* [illegible] *6 [illegible] versic. Tertio confirmatur [illegible] ad [illegible] praedicta accedat lib. 4* infidelite [illegible] Anto. de Butr. *in d. cap. 2. de fide instru.* vt [illegible] re-[illegible] plene probationis, dum simpliciter dicit, quod probat [illegible] appellatione probationis, intelligitur de plena. Sed [illegible] aduertendum hic, an talis probatio semi- 2 plena, quae inducitur ex scriptura priuata [illegible] s, locum habeat contra tertium? puto quod [illegible] con-tra [illegible], aut eius heredes, vel [illegible] probat plene, etiam in non antiquis *l. [illegible] C. de non nume. [illegible] nunc [illegible] Bald. in [illegible]*

con[illegible] 9. quod intellig[illegible], [illegible] non negetur [illegible]
cognita sit, aut aliter [illegible] *Par. in* [illegible]
contract[illegible] C. de[illegible] de [illegible]ument. Dec. ind. [illegible] 2. [illegible]
3 *[illegible]ru* S[illegible] [illegible] hic, ad hoc vt talis [illegible]
pro[illegible] plene, contra tertium in [illegible]
necesse constare, quod sit scriptura illius, qui dic[illegible]
a[illegible]fisse, si negetur. Videtur dicen[illegible]
argu. l. [illegible] *& quod ibi Bart. ff. de testa. mil.* vbi [illegible]
statuto, quod contra instrumentum nihil opp[illegible]
sit, potest tamen opponi, quod non sit instrum[illegible]
& sic constare prius debet de substantia rei, quod [illegible]
4 instrumentum. Omnis [illegible] positio, p[illegible]
substantiam actus: *[illegible] Cal a.* [illegible]
t[illegible]co fol. 87 [illegible] *Dec[illegible] con[illegible] in tertio n[illegible]*
Ias. in l. [illegible] *quando in quarto n[illegible]* [illegible] *6 &* [illegible]
quæritur, an scriptura priuata [illegible]
probet contra tertium in a[illegible] de-
bet, quod sit scriptura illius [illegible]
5 [illegible] quod in [illegible] tempo-
ris, & [illegible] probationes [illegible]iores
[illegible] comparationem literarum in
casu in quo [illegible] Alias enim, nisi dican[illegible]
t[illegible] probationem esse necessariam, daretur materia
de inquirendi & [illegible]andi scripturam priuatam [illegible]
[illegible] de antiquo, & ex hac consideratione
videtur [illegible] ad argumentum, quod [illegible]
missam [illegible] soceri & domini mei [illegible]
pur[illegible] *ad* [illegible], videlicet, quod si a[illegible]cha [illegible]
[illegible] probetur au[illegible], d[illegible] videretur [illegible]
ca[illegible] quia, [illegible], constare oportet
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
6 [illegible]

[illegible] habet [illegible] [illegible] *Bart.* [illegible] *C.* [illegible] *n* [illegible] *& ol* [illegible] [illegible] *instrument* [illegible] [illegible] *circa principium* [illegible] intellige de [illegible] transferret [illegible] probandi in ad [illegible] *Bart.* [illegible] [illegible] pr[illegible] *Bart.* [illegible] *ad* 7
[illegible] *numero* 8 [illegible] *libro* [illegible] & [illegible] praesum[illegible] [illegible] data [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] *& de* [illegible]. Rursus operatur illa praesumptio quod [illegible] [illegible] *libro primo.* ¶ Sed [illegible] 8
[illegible] *quaerio* [illegible] [illegible] de [illegible] quae d[illegible] allegat [illegible] [illegible] *loquatur in* [illegible] *in ca*[illegible] [illegible] *quod licet privata* [illegible] *B*[illegible] *in dicta. l.* [illegible] *l.* [illegible] *in fin. ibi, quod* [illegible] *privato.*

[illegible] [illegible]eo † ad dictum Socin. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in instrumento publico [illegible] [illegible], & [illegible] & [illegible] [illegible] requireretur [illegible] [illegible] *de pignor* [illegible] *Alex* [illegible] *ad* [illegible] *in consilio* 132 [illegible] *in consilio* 216. *Confirmatur* [illegible] *capitulo* [illegible] *de* [illegible] [illegible]

[illegible]

... ut hoc procedere, quia ad praeiudicium ... Socinus, ubi ageretur de eius commodo, ... necessario venit probandum ... ita arguit ... l. ... §. ... ad finem ff de oper. ... Ubi, quod textus in l. 1. C. de apo ... decimo, loquitur in apocha publica, non privata ... d. l. 1. requiritur dies & consul, quae non requiruntur in scriptura privata, & profecto si videantur ... dicentes requiri appositionem diei in publico instrumento, allegant ad hoc dict. l. optimam ergo necessario praesupponunt illam legem loqui in instrumento publico.

10 ¶Secundo respondeo ad dictum Socin. ... quod illa l. optimam, loqueretur in scriptura privata, tamen debet intelligi de tali scriptura privata, quae fidem facit: quia habet subscriptionem trium testium, qui recognoverunt eius subscriptionem iuxta l. scripturas. C. qui potior. in pigno. hab. & ita intellexit Cyn. ... in quarta op. ... Bal. tamen. in con. 143. ... appellat talem scripturam habentem subscriptionem trium

11 testium solennem non tamen publicam. ¶ Tertio tex. in d. l. optimam loquitur in instrumento publico, probatur ex alio quia dicunt, quod instrumentum publicum, ad hoc ... probetur per testes, debent esse testes omni exceptione maiores & ... hoc allegant d. l. optimam ... Ita Salic. in d. l. optimā in secundo notabili Bart. in lib. ... § si quis neget ff quemadmo. testam. aper. an. ubi Bart. expresse intelligit dictam l. optimam in instrumento recepto per notarium. Idem tenet Bal. in cons. 37. qued in tabellio. circa fi. lib. ... in exercendo C de fide instrument C ... in consil. 232 ... primo & ... 461. libro 4. Iason. in consil. 13. versiculo ... princ. ... quod tamen intellige, ... consil. ... num. 9. & ... mirandum est, quod ... Socin. ... verbum tale ... quod scriptura privata habeat praesumptionem iuris pro se. ¶ D...

12 ... procedere quando constaret ... scripturam manu eius ... & ... esset ... ut dicta ... vel absente parte ... tunc praesumitur ... fraus

fine, parte scripta [illegible] *contrahenda & [illegible]* *casus in prin. libr* [illegible] non probat, nec [illegible] procedunt. licet talis scriptura facta [illegible] non habet [illegible] *Bal. in consil. 458* [illegible] 18 cedit memorata conclusio [illegible] de fauore piæ causæ: quia [illegible] Quod [illegible] bat. [illegible] vox [illegible] *Ratione* [illegible] *consil. 204* [illegible] credi debet [illegible] *Alexander consil.* [illegible] in pia causa [illegible] quod [illegible] verbum [illegible] *& in cap.* [illegible] fauorem piæ causæ [illegible] tæ. & eadem [illegible] ta vnius [illegible] *pra* diximus circa [illegible] probatio: quod non [illegible] tertii in iure iam quæsito, ¶ [illegible] conclusionem, vt non procedat [illegible] ita per ipsum scribentem: quia probat [illegible] habentes causam ab eo: licet non habeat [illegible] testium, nec iuuetur comparatione [illegible] *per l. Publia §. fi. ff. deposit. l. cum de* [illegible] *§. ff.* [illegible] *contra qui propriam C. de non* [illegible] *Bal. in d. consil. 275 libr. 3. &* [illegible] *Ad intel*[illegible] *in prin. lib. 5* [illegible] *Ad primum respondetur. in 2.* [illegible] ¶ [illegible] quod [illegible] talem scripturam [illegible] etiam contra tertium [illegible]

[illegible]

groſcente: proceſſit in re [illegible] ſecus [illegible]
nem in alium [illegible] ſecus [illegible]
facta poſt ceſſionem, ſeu [illegible] qua eſt [illegible]
facta ante [illegible] vel [illegible] *quæ* [illegible]
enu[illegible] *an* [illegible] *per* [illegible]
ſtud [illegible] quod [illegible] cunt Doctor. quod [illegible]
iudicio [illegible] quam ſcribens [illegible]
[illegible]ta, requiritur tempus ut ſcriptor [illegible] tempore [illegible]
ſit, & quod vere appareat [illegible] de [illegible]
cum fieri poſſet ſub alio tempore [illegible] in p[illegible]
tu *vt per Alex. n. in* [illegible]
17 *lios doct. ſupra alleg.* § [illegible] ſecundo non pr[illegible]
ſcriptura priuata eius, cuius perſona eſſet [illegible]
parte aduerſa, [illegible]
ſemper [illegible] pro [illegible]
bus eius [illegible] & [illegible]
probat contra patrem [illegible]
rit ſcripturam, [illegible]
18 *nec ob*[illegible] [illegible] quod [illegible] perſo-
na tantum ſcribentis [illegible] pars dicat ſcri-
bentem eſſe [illegible] probatam, non au-
tem in [illegible], vel in ſpecie [illegible]
retur [illegible] operari: quia [illegible]
ba[illegible] nihil fiat quo ad appro[illegible]
dict. [illegible], *l.* [illegible] *ſi quis teſtib. C. de teſtib.* [illegible]
quis [illegible] *4. q.* [illegible] *3. cap. præſentiam. &* [illegible]
teſti. Similiter ſi approbo per [illegible] iudicis [illegible]
l[illegible] eius [illegible] *er* [illegible] *nem d.* [illegible]
Geminian[illegible] quod [illegible] approbationem [illegible]
[illegible] faciat ſemiplenam probationem, ex eo, quod ſcri-
[illegible] *in* [illegible]
cr[illegible] quando approbatur teſtis in perſona [illegible]
iudicis, eius teſtimonium probat ſemiplene, quod [illegible]
[illegible] *dinem* [illegible]
v[illegible] *teſti* [illegible] *7* [illegible]
[illegible] quod [illegible]
[illegible] teſtamentum [illegible] voluntate [illegible]

an ex [illegible] verbis [illegible] appellatio [illegible]
[illegible] quod quia ex [illegible] [illegible] appell[illegible]
tum [illegible] [illegible] quod [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] quod
plur [illegible] [illegible] & [illegible] o[illegible]
factum, & qualitatem eius [illegible] *pro hoc* [illegible]
l. 12 [illegible] *Pau. de Cast.* [illegible] *§.* [illegible]
ra. hab. [illegible] *quod* [illegible] *ge-*
stura, [illegible] *ba*[illegible]
[illegible] 20
[illegible]
[illegible] appell[illegible] [illegible]
qui ex sola tac[illegible] [illegible] aut
[illegible] *nn*[illegible]
[illegible] appellationem [illegible] ex [illegible] & [illegible]
[illegible] eam ex c[illegible]
[illegible]
[illegible] appel[illegible]
[illegible] are [illegible] appellatio[illegible]
t[illegible] Ap-
p[illegible] facto [illegible]
facto. Sic [illegible] ex [illegible] 21
indicatur [illegible]
do Bald. *in l.* [illegible]
ex falsis instru. vbi [illegible] pro-
cura[illegible], & dominus [illegible]
[illegible] non censetur [illegible] ap[illegible]
[illegible] est, *quod Bal.* [illegible]
[illegible] *ve*[illegible] *expr*[illegible] *vo*[illegible]
[illegible] *12. Ver*[illegible] *a com*[illegible]
[illegible] non dici[illegible]
[illegible] concordi[illegible] er quid [illegible] 22
[illegible] atatis ¶ C[illegible]
[illegible] pura pr[illegible]
ex [illegible]
[illegible] determinat Paul. de Castr. [illegible]
[illegible] L. [illegible]

[illegible]

vbi taciturnitas patientis ædificari, ipsi tac[illegible] dicat ne ædificans cogatur ædificium demoliri [illegible] tex. patum facit. quia taciturnitas ibi facit, quod [illegible] agere non potest: non tamen, vt o[illegible]lem tac[illegible] tem conueniri possit: prout [illegible] in scriptura pri-
23 uata, si illa dicatur approbata. S[illegible] pro opi[illegible] adduco Abb. *in cap. cum virum. in tertio notab. de regula-rib.* vbi, quando taciturnitas habet in se [illegible] aliquod factum positiuum, semper [illegible] censetur consentire. *sequitur Ias. in l. quæ dotis ver. de* [illegible] *& vltimus casus est ff. solut. matrim.* Sed [illegible] vltra taciturnitatem interuenit factum p[illegible], id est receptio & tractatio illius scripturæ priuatæ. [illegible] quo tex. optimus *in clem. 1 de procurat.* [illegible] instrumentum mandati, in quo [illegible] rator, censetur se obligare ad [illegible], vt [illegible] us recusare non possit, *quem tex.* [illegible]
24 ¶ Ad idem [illegible] Adduco [illegible] *salib.* vbi quando sponsalia ab [illegible] impedimentum consanguin[illegible] dispensationem Papę contrahentes taceant [illegible] sponsalia, censentur illa approbare. R[illegible] huius dicti est: quia [illegible] taciturnitatem contrahentium interuenit factum [illegible]
25 [illegible], id est interpretatio dispensationis. ¶ Sed [illegible] præmissis præsupponitur approbari posse [illegible] priuatam: quæro an talis approbatio valeat? [illegible] Iun. *in c. cum P. tabellio post medium de fide instrumento-rum.* tenet non valere conuentionem: quia partes [illegible] possunt creare aliquem notarium: [illegible] videtur [illegible] si daretur plena fides scripturæ vnius priuati [illegible] *sequuntur Bald. & Abb. ibi. idem Bal. in l. Imperat* [illegible] *hominum Rom. in consil. 204. Pro discutienda,* [illegible] *eundem idem proba & in consil. seq. 205. Decius in d.* [illegible] *Ias.* [illegible] *non* [illegible]*ibile de pactis. in l. Iusiurandum, quod* [illegible] *ne in prin. ff. de iureiurand. & idem Ias. in* [illegible] *f. vers.* [illegible] *præmissis obstar* [illegible] *dictum* [illegible] *communiter approbatur.* I[illegible] [illegible] *in* scriptura priuata [illegible] & [illegible]

[illegible]

[illegible] ... quam generaliter [illegible] ¶ Contra [illegible] aliam opinionem, quod [illegible] valeat [illegible] contrarius [illegible] de quibus [illegible] per [illegible] *legibus* [illegible] ... [illegible] *Eodem* [illegible] ... *& quid* [illegible] ... [illegible]

¶ [illegible] verior & [illegible] opinionem [illegible] doctores volunt [illegible] datur scriptura [illegible] *quia etiam* [illegible] *bili o. cum simil. qua* [illegible] *casus est* [illegible] *de instr.* [illegible] *in d. cap.* [illegible] *& in cap. 1 de fide instrum.* [illegible] *consi. 119. Nulli dubium in* [illegible] quicquid aliter tenuerit [illegible] voluit hoc procedere solum [illegible] creare tabelliones [illegible] *tabell.* [illegible] *de prob.* [illegible] *de fide instrumen.* [illegible]

56 *Confessio contentorum in instrumento produ[illegible] [illegible] vocari an & quando possit.*

57 *Abse[illegible] [illegible], an pendente iudicio in quo scriptura mi[illegible] nus sol[illegible] produ[illegible] [illegible], pot[illegible] se [illegible]vare in al[illegible]o iudi[illegible] ci [illegible] instrumento producto [illegible]ntra producentem.*

58 *Lit[illegible] pend[illegible] [illegible] ide[illegible] operatu[illegible], quod s[illegible]ntentia.*

59 *[illegible] rerum in[illegible] [illegible]picere deb[illegible]mus, quando verisimile e[illegible] [illegible]d [illegible] eventurum.*

60 *[illegible]uram ali[illegible] [illegible]m producens an censeatur fateri [illegible] ea [illegible] en[illegible] [illegible] tative scripta sunt. & nu. 61.*

62 *Pr[illegible] [illegible]ones finiu[illegible], quæ & quales requirantur.*

63 *Con[illegible]o tacita re[illegible]sultans ex productione instrumenti an [illegible] [illegible]car[illegible] & nu. 64.*

65 *[illegible] in facto proprio, quando agitur de damno [illegible], an adm[illegible]ttatur. Et quomodo id accipienda[illegible] nu. [illegible] & [illegible]*

68 *[illegible] minus solennem contra [illegible] productam an pos[illegible] [illegible] accep[illegible]are in parte, & in parte non, d[illegible] capi[illegible] [illegible] dive[illegible]tas.*

69 *[illegible] ra[illegible]on[illegible] adversarius acceptans in parte tene[illegible] [illegible] accept[illegible]re.*

70 *[illegible] [illegible] num a[illegible]are in parte, & in parte non, [illegible] etiam arbitr[illegible] [illegible] integrum est.*

71 *Scr[illegible]uram pr[illegible] con[illegible]nentem plura capitula, an p[illegible]ssit in parte producere, & in pa[illegible]te non & num 74.*

72 *Statut[illegible] priva[illegible]a, facta m[illegible]nu alicuius tertii no[illegible] po[illegible] in parte a[illegible]ce[illegible]are etiam in cap[illegible] [illegible] s[illegible]p[illegible]r[illegible]tu.*

73 *Universaliter l[illegible]qui plus est, quam generaliter aut indefinite.*

75 *Scripturæ fides indivi[illegible]ibilis est.*

76 *Instrumentum qui[illegible] hic d[illegible]at à scriptura privata.*

77 *Instrum[illegible]nti [illegible]ub[illegible] & [illegible] probatio, an dep[illegible]ende[illegible] à pot[illegible]state pr[illegible]d[illegible]ntis.*

78 *Instrum[illegible] pr[illegible]du[illegible] sine pro[illegible]statione [illegible]riptura [illegible] [illegible] [illegible] approb[illegible]ta, [illegible] pos[illegible] r[illegible]pr[illegible]bari.*

79 *Instrum[illegible]um [illegible] [illegible] videtur fat[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]um [illegible]rum[illegible] [illegible] [illegible]*

80 *Con[illegible] [illegible] ex produ[illegible] non nocet qu[illegible] [illegible] produ[illegible] [illegible] dic[illegible]re.*

81. Ab-

81 *Appellationem partis producentis [illegible] [illegible] [illegible], non [illegible] [illegible] partis [illegible] [illegible] parti.*

82 *P[illegible] [illegible] producentis in partibus tantum pro se faciun[illegible], quando eum non iuuet.*

83 *Instrumentum quando possit produci cum illa protestatione, non obstante contradictione aduersarii.*

84 *Instrumentum productum cum illa protesta[illegible], non obstante contradictione aduersarii, [illegible] [illegible] iuuet producentem [illegible] [illegible] non.*

85 *Rescriptum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non dicitur impugnare narrata & [illegible] in ipso rescripto.*

VISO de verbis enuntiatiuis, an probent in antiquis videamus de [illegible] [illegible], an probet in antiquis. Super quo dubio [illegible] [illegible] vide[illegible] [illegible] [illegible] ex e[illegible] probationem [illegible] [illegible] [illegible] *[illegible] 6 [illegible] dicendum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Butr. in [illegible] [illegible] tertium [illegible] de fide in[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] antiquitatib. [illegible] [illegible] cum [illegible] [illegible] [illegible] d. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] d. l. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] R pa ff [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de iure deliberand.* [illegible] [illegible], quod [illegible] [illegible] *6 [illegible] versic. Tertio confirmatur* [illegible] [illegible] [illegible] *ad [illegible] radicta accedat lib. 4* in [illegible] [illegible] [illegible] A[illegible] de Butr. *in d. cap. 2. de fide instru.* vt procedat re[illegible] plene probationis, dum simpliciter dicit, quod probat, quia appellatione probationis, intelligitur de plena, sed [illegible] aduertendum hic, an talis probatio [illegible]- 2 plena, quæ inducitur ex scriptura priuata [illegible], loquendo [illegible] contra tertium puto quod [illegible] [illegible] tra [illegible], aut eius heredes, vel [illegible] [illegible] [illegible] probat plene, etiam in non antiquis *l. [illegible] [illegible] [illegible] generaliter C de non nume. pec. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dicendum [illegible] in con 275 [illegible] [illegible]*

[illegible] quod [illegible], [illegible] cognita sit, aut [illegible] [illegible]
[illegible]

3 *[illegible]* S[illegible], ad hoc vt talis [illegible] prob[illegible] comp[illegible] tertium [illegible] n[illegible], quod sit scriptura illius, [illegible] a[illegible], negatur. Videtur dicendum, quod [illegible] *[illegible] quod ibi Bart. ff. [illegible]* [illegible] quod contra instrumentum [illegible] opponitur [illegible] tamen opponi [illegible] & [illegible] prius [illegible] de [illegible], quod [illegible]

4 [illegible] Omnis [illegible], [illegible] *[illegible] Cal a. [illegible] in tertio [illegible] in quarto [illegible] 6 & [illegible]* [illegible], an [illegible] tertium [illegible] [illegible]

5 [illegible] quod [illegible] [illegible] a [illegible], [illegible] leuiores [illegible] in [illegible] nisi [illegible] necessitatem daretur ma[illegible] [illegible] & fabricandi scripturam [illegible] [illegible] de antiquo, & ex hac [illegible] [illegible] ad argumentum [illegible] ad[illegible] [illegible] fieri [illegible] & [illegible] p[illegible] *[illegible] l. [illegible]* [illegible], [illegible] [illegible] in an[illegible] [illegible] q[illegible]

[illegible]

[illegible] nec habet [illegible] prius [illegible] *Bart. in l.* 1. *C.* [illegible] *cap.* 2 [illegible] *instrument.* [illegible] *divisionem* [illegible] *de* [illegible] *quae transit* [illegible] *in al*[illegible] *Bart.* [illegible] *facit* [illegible] *praesumptionem Bart.* [illegible] *d.* 7
[illegible] 8 [illegible] & illa [illegible] praesumptio [illegible] a parente [illegible], [illegible] *in dicta* [illegible] *ff. de* [illegible] *operatur illa praesumptio* [illegible] *ab* [illegible] *hoc probat* [illegible] *licet* [illegible] *fuit* [illegible] *prima.* ¶ [illegible] 8
[illegible] *mortuo* [illegible] *privata* ha[illegible] de contrario [illegible] quae d[illegible] a[illegible] *loquat* [illegible] *n. in ca*[illegible] *quod licet privata* [illegible] *Baldus in dicta. l.* [illegible] *in fin. ibi, quod l*[illegible] *illa lex in* [illegible]

Sed respondeo † ad dictum Socin. quod imo [illegible] in instrumento publico [illegible], & t[illegible] & [illegible] esse [illegible] non requiretur tempus [illegible] *Alexand.* [illegible] *Alexander in consilio.* 132 [illegible] *in* [illegible] 216. *Confirmando* [illegible] *de fide instrumentor.* [illegible]

[illegible] tur hoc procedere, quoad præiudicium [illegible] [illegible] tis Socius, vbi ageretur de eius commodo, & tempus necessario venit probandum. *& ita arguit Iason. in l. de curatio. §. qui nunciat circa finem ff de operis noui nunciatio.* Vbi, quod textus *in l. 1. C. de apochis public. libr decimo*, loquitur in apocha publica, non priuata: quia in d. l. 1 requiritur dies & consul, quæ non requiruntur in scriptura priuata, & profecto si videantur docto[res] dicentes requiri appositionem diei in publico instrumento, allegant ad hoc dict. l. optimam. ergo necessario præsupponunt illam legem loqui in instrumento publico.

10 ¶ Secundo † respondeo ad dictum Socin. posito, quod illa l. optimam, loqueretur in scriptura priuata: tamen debet intelligi de tali scriptura priuata, quæ fidem facit: quia habet subscriptionem trium testium, qui recognouerunt eius subscriptionem: *iuxta l. scripturas. C. qui potior. in pigno. hab. & ita intelligit Cyn. ibi in quarta oppos.* Bald. tamen. *in con. 149 Proponitur. ante finem. li. 1.* appellat talem scripturam habentem subscriptionem trium

11 testium solennem: non tamen publicam. ¶ † Tertio tex. *in d. l. optimam.* loquatur in instrumento publico, probatur ex alio quia doctor. dicunt, quod instrumētum publicum, ad hoc vt reprobetur per testes, debent esse testes omni exceptione maiores *& pro hoc allegant d. l. optimam. Ita Salic. in d. l. optimā in secundo notabili Bart. in lib. 1. §. si quis neget. ff quemadmo. testam. aperian, vbi Bart. expresse intelligit dictam. l. optimam. in instrumento recepto per notariū. Idem tenet Bal. in cons. 37. quid in tabellio, circa fi. lib. 1. in l. in exercendis C. de fide instrument. Cornel in consil 232. libro primo. & consil. 261. libro 4. Iason. in consil. 13. versiculo tertio principaliter libro tertio.* quod tamen intellige, vt dixi *in consil. 56 num 9.* & profecto mirandum est, quomodo Socin ausus fuerit verbum tale effutire, quod scriptura priuata habeat præsumptionem iuris pro se. ¶ Dictum

12 tamen Socin posset procedere, quando constaret scripturam priuatam esse scriptam manu eius, cuius esse dicitur, & solum esset quæstio, an dicatur facta præsente, vel absente parte: nam tunc præsumitur, quod præsente

[illegible], patre scripta [illegible] *[illegible] & [illegible]* [illegible] *in prin. [illegible]* [illegible] 15
non probat, [illegible] licet talis scriptura [illegible] non habet [illegible] *Bal. in consil. 438* [illegible] Secundo [illegible] 16
cedit memorata [illegible] quia [illegible] Quod [illegible] vox [illegible] *C. de [illegible]* [illegible] *R.* [illegible] *104* [illegible] *d. [illegible]* [illegible] *2.* [illegible] quod [illegible] *de [illegible]* [illegible] in favorem [illegible] c [illegible] tæ. & ea[illegible] ta vnius [illegible] *pra* diximus circa [illegible] probatio: quod non [illegible] tertii in iure iam quæsito. [illegible] 17
conclusionem, vt non procedat in scriptura [illegible] cognita per ipsum scribentem [illegible] a [illegible] habentes causam ab eo: licet non habeat [illegible] testium, nec inueniatur comparatio [illegible] *[illegible] l. Publia. §. fi. ff. deposit. l. cum de [illegible] ff. de [illegible] contra qui propriam C. de non [illegible] generaliter [illegible] Bal. in d. consil. 2[illegible] libr. [illegible] & in [illegible] Ad intelligentiam in prin. lib. 5 [illegible] Paul. de [illegible] Ad primum respondetur. in 2 [illegible]* [illegible] 18
men, quod [illegible] talem scripturam [illegible] etiam contra tertium habentem causam [illegible] probatio [illegible]

guo [illegible] procedit [illegible] cognitione facta [illegible]
nem in [illegible] factam; secus si [illegible]
facta posset [illegible], seu [illegible] esset [illegible]
facta ante [illegible] vel [illegible] *[illegible]*
[illegible] probent [illegible] per [illegible]
st[illegible] quod dicunt Doctor. quod ubi a[illegible]
iudicio [illegible] quam scribentis [illegible] in scriptura [illegible]
[illegible] requiritur tempus ut [illegible] quo tempore [illegible]
[illegible] & quod vere apparet eam factam [illegible] tempore
[illegible] posset [illegible] alio tempore in praeiudicium [illegible]
[illegible] per Alex. in. in [illegible] 32 [illegible] & [illegible]
17 *[illegible] supra alleg.* ¶ [illegible] in ta[illegible] casu [illegible] non procedit [illegible]
scriptura privata eius, cuius persona esset approba[illegible]
parte adversa, in dictis & factis [illegible] pars [illegible]
semper [illegible] prudentem [illegible] persona [illegible] in omni-
bus eius dictis & scripturis. [illegible]
probat contra partem [illegible] approbaverit scripturam, [illegible] 13 [illegible]
18 *nec obstat si [illegible]* ¶ [illegible] quod si [illegible]
ne tantum scribentis [illegible] pars dicat scri-
bentem [illegible] & probatam, non a[illegible]
tem [illegible] genere, vel in specie. [illegible]
[illegible] approbationem nihil operari: quia appro-
batio personae nihil facit quo ad approb[illegible]
dicti aut facti, *l. g. si quis testib. C. de testib. [illegible]*
quis testib. 4. quaest. 3. cap. praesentium. & ibi no[illegible]
testib. Similiter si approbo personam iudicis, non [illegible]
ligo approbare eius [illegible] *[illegible] quaest. [illegible]*
Gemin[illegible] 15 [illegible] approbat [illegible]
[illegible] semiplenam [illegible] ex eo [illegible]
[illegible] *[illegible] dubitatur [illegible]*
[illegible] ubi quando approbatur testis [illegible]
[illegible] probat [illegible]
[illegible]
[illegible] 7 ¶ [illegible] ratio [illegible]
19 [illegible] quod in [illegible]
p[illegible] testamentum [illegible]

[illegible] ex talibus verbis cen[illegible] [illegible] facta, si non erat [illegible] quod non, quia ex illis verbis [illegible] tum factum, id est quod testamen[illegible] [illegible] ru. sed non censetur approbata qualitas facti, id est quod ipsum testamentum sit validum & potest quis approbare factum, & qualitatem eius reprobare [illegible] *pro ho[illegible] l.1. C. de furtis. Pau. de Cast. in l. 3 § [illegible] ex ff. [illegible] rat. hab. vbi quod potest quis [illegible] tanquam gestum, & [illegible] probare tanquam [illegible] d. [illegible] n. 12.* Quid si quis [illegible] talem scripturam 20
[illegible] præ manib. nec vnquam contradixerit, [illegible] censetur illam approbasse, videretur [illegible] quod non: [illegible] ex sola taciturnitate non [illegible] ratificatio aut approbatio. *Inno. in c. [illegible] fi. [illegible]* vl. si iudex post appellationem [illegible] & ego tollerem ac sustineam ex communicationem, abstinendo ab his, quæ ex communicato prohibentur, ex tali patientia, tolerantia aut taciturnitate non [illegible] approbare [illegible] communicationē, & renuntiare appellationi [illegible] *tur [illegible] Abb. & Mod[illegible] in c. gr[illegible] de [illegible]* approbatio enim [illegible] ex facto aliquo, non ex non facto. Soc. in c[illegible] 1 [illegible] 4 [illegible] 4 & quod ex taciturnitate non 21
inducatur approbatio [illegible] Dec. *in [illegible]* Addo Bald. *in l. ei qui non [illegible] ex falsis instru.* vbi [illegible] lata [illegible] contra falsum procuratorem, & dominus tacuit [illegible] ex [illegible] silentio non censetur sententia approbata [illegible] silentium nihil est, *quod Bal. dictum [illegible] & sequitur [illegible] cons. 191 vers. hoc expressum vol. [illegible] Bald. [illegible] Bal. in consilio 32 Verba compromissi. l. [illegible]* vbi quod ex solo silentio non dicitur aliquid fieri in concordia quando concorditer quid fieri debet, [illegible] declarandæ voluntatis. ¶ Contrarium † in [illegible] quæstione, quod imo scriptura priuata censetur [illegible] ex tali non contradictione eius qui eam præ manibus sæpe habuit, determinat Paul. de Castr. *[illegible] 1 [illegible] primo. li. 2* argum. l. Lucio, ff. de aqu[illegible] 22

[illegible] subscriptione roborata [illegible] quæ [illegible] in l. [illegible] de prætor. stipul. [illegible] & aduertere [illegible] plenius [illegible] res [illegible] velle etiam in scriptura iam facta [illegible] cum generaliter loquuntur. ¶ Contrariam opinionem, quod imo talis conuentio [illegible] valeat, tenuit idem Bald [illegible] 16
sibi contrarius *in l. de quibus. vers. item per pactum ff. de legibus quem Dec. [illegible] in d. [illegible] cons. 612 inaduertenter allegaui pro opinione Innocen. cum ibi Bal. expresse [illegible] contra Innocentium. Addo eundem Bal. in [illegible] fi. 275 Factum [illegible], quidam [illegible] versi. [illegible] primo [illegible] lib. [illegible] & quod valeat conuentio, tenet Alexan. in l. [illegible] ff. de verborum obligationibus sequendo Bal. in [illegible] quem [illegible] Alexan. [illegible] 11 lib. 4 sequitur Dec. [illegible] cap. [illegible] versiculo [illegible] similiter [illegible] conuentio de [illegible] in fin. de testib. & in cap. [illegible] versiculo [illegible] tamen est de fide instrumen. Eandem [illegible] ten [illegible] & defend. [illegible] Ias. in rep. [illegible] versiculo nunquid autem partes [illegible] 4 [illegible] in dicto capitulo 2 in 6 [illegible], de fide instrument.*

¶ Et [illegible] contra Innocen. videtur verior & [illegible] 17
doctores volunt [illegible] datur scripturæ [illegible] discrepat: *quia etiam [illegible] tabellio. cum simil. quæ Ias [illegible] versicul. septimus casus est & pr[illegible] est [illegible] de fide instrum. Dec. in d. cap. 2 de probat. [illegible] in d. [illegible] de testib. & in cap. 1 de fide instrum. Add. Feleric. [illegible] Senen. in consi. 119. Nulli dubium in fi. Idem dicunt doct. in statuto*, quicquid aliter tenuerit Inn. *in d. c. cum P. tabellio* [illegible] voluit hoc procedere solum in statuto eius, qui potest creare tabelliones: sed quod idem sit in statuto alterius obtinentis potestatem statuendi, licet non creandi notarios, puta in statuto vniuersitatis [illegible] *Fel. in d. c. cum P. tabellio Dec. in d. cap. 2 [illegible] circa pri[illegible] de prob. [illegible] c. 1. in 2. notab. de fide instrumento & in*

Aymo Crauetta de antiq. tempo. um. [illegible] *f 1*

[illegible] quia [illegible] an [illegible] deci [illegible] idem [illegible] contra [illegible] & [illegible] etiam Aldo G[illegible] *in con[illegible]* [illegible] tum [illegible] dare potestatem [illegible] instrumenta publica, & fidem facientia in territorio, [illegible] personis etiam non notariis [illegible]
28 *A[illegible] de B[illegible] ind. [illegible] cum P[illegible]* Aldo † Alexand[illegible] *iam in consil. 53. lib.* [illegible] fortius [illegible] valere capitulam privilegia, quòd detur plena fides [illegible] scripturis privatis libris Hebræorum [illegible] *con[illegible] ratione ver[illegible] respondetur [illegible]* Quid [illegible] turis [illegible] Christianorum? est [illegible] turum [illegible] Hebræo [illegible] *in d[illegible]* [illegible] *dict[illegible]* [illegible] contra Christianum [illegible]
29 itatem h[illegible] [illegible] & irrationabili, [illegible] contra Christianum [illegible] Christianos, quod valeat tale statutum, [illegible] plena fides scripturæ privatæ, tenet [illegible] *170. circa princ[illegible] 7*
30 ¶ H[illegible] † [illegible], quòd valeat statutum, per quod [illegible] scripturæ privatæ [illegible] [illegible] valere [illegible] plar [illegible] a plus possint partes in [illegible] & [illegible], qua [illegible] *in [illegible] appellatio in [illegible] c.* [illegible] m [illegible] hoc [illegible] quòd partes, [illegible] appellationem, in [illegible] *[illegible] sentes* dicitur [illegible] valere [illegible] *[illegible] tul.* [illegible] *D[illegible]* [illegible] Itaque si valet [illegible] scripturæ privatæ in [illegible]

[illegible]

[illegible] prædicto [illegible] notarius, & quod [illegible] publicum [illegible] fides [illegible]

l. [illegible] § *in* [illegible] *vers.* [illegible] *in* [illegible] 13 [illegible]

[illegible] præcedens [illegible] contra omnes [illegible] communitates [illegible]

¶ [illegible] respondere [illegible]

[illegible] contra [illegible]

¶ [illegible]

ra [illegible] intentio [illegible] superuenit [illegible] mores in [illegible] *argume. to l. de* [illegible]

¶ *Aduertendum* [illegible] valere consuetudinem [illegible] scriptura priuatæ [illegible] consuetudo vel statutum [illegible] generale [illegible] scriptura [illegible] &rerum [illegible] mercatoris & [illegible] *ff* [illegible] statutum [illegible] veris [illegible]

[illegible]

narum ad bonam æstimationem mercatorum. *ita Bal. in l. vnic. C. de confess. quod dictum pro singulari sequitur [illegible] in d. c. 2. in 2. fallentia de probationib. & in cap. [illegible] eodem titu. Decius in dict. capitulo primo, versic. [illegible] & nota. quod li-bris & in cap. 2. de probatio. Iason. in d. l. quidam. § num-mularios. ff. de edend. & in repetit. d. l. admonendi, versic. dicit tamen singulariter Bald. & in consil. 103. lib. 1. [illegible] Alex. in consil. vlt. in fin. versic. fortius dixit lib. 7. S[illegible] in consil. 87. lib. 1.* & ista ratione occasionis delinquendi Bald. *in consil. 349. Si hoc quæritur in 2. dubio. lib.* [illegible] non ausus fuit decidere, an tale statutum valeat, vel non. Dubitare tamen non debebat, *propter tex. in d.* [illegible] *[illegible] ectus. de fide instrument.* sed poterat modificari, *prout fuit in d. l. vnic. cuius modificatio prude[illegible] placuit.*

33 ¶Talis tamen consuetudo, quod [illegible] libro mer-catoris, in eius favorem, dicitur [illegible] *[illegible] dem cum eod. in princ. versic. [illegible] ff. de iurisdi-ctione omnium iudicum.* Contrarium [illegible] *in consi. 24. versi. quinimo dici potest lib.* [illegible] ¶[illegible] abun-de declarata habentur 2. [illegible], quod scriptura pri-uata probat, quando est [illegible] & quod te-neatur [illegible] approbatio, [illegible] casus nonnullos adduxi-mus, in quibus approbatio facta censeatur, non citra magnæ [illegible] in consulendo & iudi-cando. Equidem nihil [illegible] pono, quod non in [illegible] [illegible] sententiis [illegible] ipse audeam in foro [illegible] & poli, & [illegible] aliud Deum obsecro, quam [illegible] s [illegible]

34 [illegible] Neque [illegible] hac [illegible] vti debe-[illegible] vel pro [illegible] aut [illegible] Quem [illegible] er nobis propositum habe[illegible], [illegible] leuitatem audi[illegible] nostri obscurationem. Quod [illegible] veritatis [illegible] contra [illegible] aut gloriæ [illegible] philosophiæ [illegible] decus [illegible] ha-bemus

... Cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectum innoua in visceribus meis. Nemini tamen terribile futurum sit, quod inter doctores non omnino conueniat de mortalium scientia, quando & illa Dei ... ipsius ex ... & sola ipsa vera & irrefragabilis impie hodie ... dolor vetitur, in pessimo Christianorum malo Deum obtestor, vt ad ecclesiam suam respiciat, quod omnino futurum spes est non mediocris.
¶Non omitto, tamen circa hanc secundam limitationem, vnam quaestionem in practica vtilissimam. Pone, ego produxi in iudicio ... scripturam minus solennem, an ex tali productione, dicar eam approbare? Innoc & Abb *in c. cum venerabilis. de exceptio.* ... quod non sequitur Roma. *in consil 294. Hec continuo.* vbi rationem adducit. Quia producens instrumentum, censetur illud approbare & confiteri prout in eo continetur ... tali instrumento non solenni ... qualiter continetur, ex quo effectus probationis ... nullus ... & parte ... nihil continueri, vel contineri quidem, sed id, quod continetur apparere non possit, ob defectum probationis ... *ff de testa. ... Eandem opinionem tenet Al... in cons. 108 versi ... si ... tur. l. b. 5. & in consil. ...* ¶ ... quod producens ... de tali solennitate, quae ... non negotium principale ... cum indictione, & Consule ... illud ... fuit Bald. *in l. alia. versi. sed pone, quo ... C. de ius, quibus vt indig. sequitur Dec. in c. cum venerabilem. ver. ... de except. & ibi Felin in 2. limitat ... Idem tenet Ias. in cons. 160. lib 2. vbi Ias. alleg. Bald. in l. 2 in fin. C. de ... Addo ... Alex. in cons. 84 ... & ... quod etiam aliquo modo lib. 7. vbi sequitur Bald. in d. l. alia Idem tenet A...g. in cons. 132. Quidam Nicolaus.* Ex quibus apparet opinionem Bald. esse magis communem. Et aduerte, quod producens scripturam non solennem non solum censetur approbare, ... ipsa ...
 plura

[illegible] in loco [illegible] ergo plus [illegible] ¶ [illegible]
8 † tamen non [illegible] ac [illegible] nocceret; [illegible] alex [illegible] ¶ Sed † quid [illegible] principali [illegible] instrumentum [illegible] esse vera [illegible] instrumenti [illegible] cestandi: puta septem testes, vel p[illegible] in [illegible] alterationi [illegible] instrumenti [illegible] sexti [illegible] Innocen. & Abb. [illegible] & [illegible] in quarta [illegible] fides [illegible] valere. Si e[illegible] & ita etiam [illegible] quitur Roman. [illegible] Bald. in [illegible] certa ¶ Communiter [illegible] Bald. in d. [illegible] testamentum [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] Rip. [illegible]

[illegible]

voluntate approbarit, s. quo casu præsentia partis non requiritur. *Bart. in l. Pomp nius. vers. item ex eo. ff. de neg. gest. & in l. à quo enim, ff. rem ratam habet.* ¶ Non obstat,
45 quod † confessio absente parte, solum semipl ne probat: quia illud procedit, quando confessio directe tendit ad obligandum aliquem confitentem. Secus, si principaliter tendit ad approbandum aliquid, ex qua approbatione absent acquiratur obligatio. *& istud dictum Ang. pro notabili r fert, & sequitur Ias. in l. non solum § mort.. versic. Item pro conclusio e Bald. ff. de operis novi*
46 *nuntiatio. & pro † hoc dicto Ang. facit Bart. in l. u po. si vers. nunc videamus. ff. de acq. hered. in l. si. ff. de in iure ro act. Bald. in l. si C. de petit. hered. Ang. in l. sicut C. de repu. hered. vbi, quod declaratio voluntatis, facta cum vno, præiudicat quo ad omnes. sequitur Dec. in co. si. 35 vers. & sic pa. et ex prædictis.* Ideo videmus, quod ratificatio actus fieri potest absente parte, & absenti proderit: quia solum dependet a voluntate ratificantis: licet ex tali ratificatione ratificans obligetur. *vbi in d. l. Pomponius. ff. de neg. gest. & in d. l. quo enim ff. rem ratam habir. Alexand. in consil. 12 in [illegible] Abb in c. Cum ina. de electio. Dec. in consil. 286 in [illegible] 29 & in l. semper qui non prohibet. num. 9 in [illegible] ff. de reg. iu. Addo Ioan de Ana.*
47 *in consilio 85.* ¶ [illegible] contra † prædicta adduco Soc. *in consil. 105 lib 4* vbi, quod ratificatio facta in absentia partis, solum absenti prodest, quando tendit ad declarandum voluntatem ratificantis: secus, si ad obligandum ei, in cuius fauorem fit ratificatio: quia tunc requiritur partis præsentia *allegat Ang. in consil. 1. Anchar. in consil. 127. Ad dubia elicita versic non obstat, quod ratificatio* ¶Sed illud dictum Socin. aperte confundi [illegible] per dictum Angel. s. alleg. *in d. §. si vero expressim, de hered. & falc. & contra istud dictum Socin est communis opi. doct. volentium sufficere ratificationem fieri in absentia partis: licet ex actu ratificato ratificans obligetur. Nec obstat dictum Ang. *in d. consil.* 1. [illegible] Ang. *ibi* nihil loquitur de hac materia, non etiam ob. Anchar. *in d. consil.* 127. quia Anch. loquitur, quando

... ndo ... quod non ... in specie ... pro personis incertis ... Soci.

¶ Non obst † quod ubi agitur de obligando requi- 48
ritur partis præsentia quia fateor, ubi nullius p... præsentia eius, cui acquiri debet ... sed ubi præcessit contractus præsente eo, ... debet, & solum restat declaratio voluntatis ... eius nomine actus est factus ... talis declaratio voluntatis per ratihabitionem etiam parte absente. Satis est enim ... fuerit præsens, & quod appareat ... eius ... quod volu... acquiri ex eo actu non enim ... requiritur præsen... partis ad alium finem, ... de eius consensu. Patet, quia sufficit nuntiis vel ... *consensu* ... Sufficit ergo, quod vere ... de tali consensu per præsentiam quæ ab initio interveniti in ... actu ad quem postea retrotrahitur declaratio volun... subsecuta ... declaratione enim fit retrotractio 49
etiam ... extremum ad quod, sit inhabile. *Ioan. And. in add. utio ... de teste. § nunc dicendum ver. nec etiam hoc ... probat. ubi Fel. in decima ... non. 25. Curt. Iun. in co...* 50
..., dictum est, quod producens ... solenne, aut scripturam minus solennem ... probare, quid † si adversarius, contra quem ... ratio, impugnat talem scripturam, an producens ... illi stare, ut contra eum fidem faciat ... *Bal. in l. si quis testib. versiculo sed nunquid prod... ens. ... in dicta l. alia. versiculo quæ ... quibus ut indig* quod non præiudicat tacita confessio, quæ elicitur ex productione instrumenti si adversarius contra quem producitur, probat de con... qui a tunc apparet de errore tacitæ confessionis. *... Bal. Innoc. in d. cap. cum venerabilis de except.* Ant-

 phi

[illegible]

[illegible] non est iudicandum, sed procedendum [illegible] [illegible] producta est [illegible] *versic. a [illegible]a.* [illegible] 54
[illegible] Tholen adversarii [illegible]
[illegible] nde, quod non [illegible] per [illegible] reprobar [illegible] 55
[illegible] est, pendente iudicio [illegible] Breviter [illegible] impugnat [illegible] potest [illegible] *l. [illegible] gatum [illegible]* [illegible] impugn [illegible] facere potest [illegible] *91 [illegible]* [illegible] *229* [illegible] si confitens [illegible] impugnationem, & responsionem [illegible] confessione, aut productione [illegible] Quod tamen intelligetur [illegible] probat [illegible], de errore, & [illegible] impugnandi: quia in [illegible] producta non esset authentica: [illegible] ad probationem erro [illegible] aut producens acceptavit [illegible] impugnationem.

¶ [illegible] in *c. imputari. versi.* [illegible]

[illegible]

ma d. clar... de fi... instrum... nto [illegible], quod [illegible] cor... n in instrumento producto diverso [illegible] ri non potest, quia confessio scr pta n... revoca... illud p... ce..., quando quis v... ller eam revocare [illegible] citer, sine probatione alicuius erroris, sed [illegible] tur error, semper potest revocari, non obstante [illegible] confessio sit redacta in scriptis, & etiam quod [illegible] ta *ut l... te per Socin. ... consil... 9 ... 4. De... in d. ... cum venerabil. s. ver. tertia conclusio. de except. Iaso. in l. ... not. C. de errore calc.*

11 ¶ Sed quid † in tertio absente, an, pendente [illegible] dio, in quo scriptura minus solennis producta est, poterit se iuvare in alio iudicio, instrumento [illegible] contra producentem? & an producens poterit opponere de non fide probatoria non obstante eius productione & dicere, quod nondum fuit [illegible] in causa in qua produxit. Et quod fieri possit, [illegible] bitur contra ipsum instrumentum [illegible] casu productio non nocet [illegible] confessio videretur nocere confessioni tacitæ [illegible] ex productione, ante, quam contra eam [illegible] instrumentum productum pronuntietur. Solum enim non nocet confessio expressa vel etiam tacita, quando contra eam pronuntiatur ergo interim ante, quam pronunciet[ur] standum erit confessioni, & productioni: & hoc videtur tenere Abb *in d. ca. mulier ... ante finem d... tur ... tur.* [illegible] ante reprobationem non licet venire contra confessionem, ut si secundum eam ... esset pronuntiatum, & [illegible] pendente iudicio, confessio, confessio habetur [illegible] ta, ac si secundum eam pronunciatum foret. Sed [illegible]

12 [illegible] quod ad impediendum [illegible] partis, idem videtur iudicandum de salu[illegible] [illegible] debitam solutionem pendente [illegible] potest [illegible] condictio [illegible] [illegible] & [illegible] impediendum [illegible] pro [illegible] Similiter [illegible] [illegible] hostes, dene[illegible]

[illegible]

proditori, & obstat Macedonianus. ¶ *Macedonianum*, imo ad impediendum actum idem operatur pendentia litis quod sententia. *l. Iulianus in 2. respon. ff. de condi. indeb. & Imola in eo. fi l 11 2 libro* pendente dubio, an pronunctietur contra instrumentum productum, impediri debet intentio tertii se fundantis in tali productione. ¶ Sed adverte, quod si in veritate apparet illud instrumentu esse minus solenne, & is, contra quē producitur in alio iudio, ab eo recedat, & revocet productionem prius per se factam, putarem esse locum revocationi, quando instrumentum minus solenne continet factum alienum: in quo probabilis cadit ignorantia, & quod tunc habeatur proinde ac si pronunciatum esset contra tale instrumentum: quia habemus conclusionem iuris: Inspiciendum esse, quod evenire potest, quando verisimile est illud eventurum: *Bald. in l. fin. § sed quia communia. de legat. per tex. in l. fi. stante in prin. ff solu. matr. quod dictum refert & sequitur Dec. in l. ... eum eodem § si una ff de iuris. & fa. omnium iudicum.* Sed verisimile est, quod contra tale instrumentum minus solenne iudicabitur, ex quo refertur non solenne, & pars illud impugnabit. Idem ... dicendum, licet tale instrumentum ... producentis. *per tex. in ... mul.* videtur ... quod producens teneatur ... instrumento, & narratis in eo, quando contra illud ... Et ... um, quod si veritas ita habeat ... instrumento continetur, non esset producenti ... venire contra veritatem, non obstante tali productione contra fidem instrumenti: *prout dicitur in ... c. mul.* ¶ Sed † quaero hic an producens scripturam ... quam ... fateri non solum ea, quae dispositive ... prolata in ipsa scriptura: sed ea etiam quae ... & enunciative scripta sunt? Bald. *in c. cum venerabilis* quod solum ... facere ea quae dispositive prolata sunt, sequitur Alexand. *in con. 16. versi praeterea ... lib. 5. Felin. in d. cap. cum venerabilis versic. ...*

¶ Sed

61 ¶ Sed contra [illegible]

[illegible]

& [illegible]. Nec [illegible]

62 respondeo, [illegible]

[illegible] non [illegible]

[illegible] ceteris [illegible]

[illegible] Abbas prod[illegible]

[illegible] contra [illegible]

[illegible] necessaria ad actu[illegible]

[illegible] non essent. [illegible]

[illegible] verba enuntiativ[illegible]

[illegible]

63 ¶ Quod [illegible]

[illegible]

[illegible]

¶ [illegible] 64

[illegible] de facto [illegible] opinio. [illegible] instrumentum pro [illegible] probatio [illegible] probatio.

¶ Sed [illegible] tenda probatio [illegible] de damno [illegible] *habetur* [illegible] *& si* [illegible] *de iure* [illegible] *Aretin in consilio* [illegible] *& in consilio* [illegible] *143* [illegible] *ut sit* [illegible] *ista* [illegible] Iunius [illegible] quia tunc dicitur tractari de damno [illegible]

Hoc

66 Hoc tamen † quod admittatur probatio erroris in facto proprio, quandoque agitur de damno evitando, videtur intelligendum quando error esset probabilis *Dic in l. 1 C de error. ref. calcu.* & multo magis admitteretur error in facto proprio, quando tractaretur non de praeiudicio errantis, sed tertii *Dec in c. ex parte 1 in quart. no de offic. de leg* Hanc tamen † conclusionem, quod in facto

67 proprio toleratur error, quotiens agitur de damno evitando, intellige & limita, ut per Ias. *in l. si res. supra & in verbo si resciat ff de leg 1.* ¶ Non obstat modo ratio Specul. *in d. tit. de instrument. edi §. videndum. s. alleg in contrarium.* super quo est imputandum producenti, qui potuit praevidere: quia respondeo, quod argumentum procederet, praesupposita scientia, & lata culpa producentis, si sciebat veritatem aliter habere. sed nos loquimur in errore probabili. Praeterea attenta ratione Specul. sequeretur, quod confessio geminata, & iterata revocari non posset, quasi sit imputandum toties confitenti & iteranti: & tamen contrarium supra pro-

68 bavimus. ¶ Amplius † quaero an is, contra quem producitur scriptura omnibus solennis, possit eam acceptare in parte, & in parte non: etiam quando capitula sunt separata. Corn. *in con. 81. ver. & saltem videtur standum lib. 4.* quod non: sed quod fieri debet acceptatio in totum, aut in totum repudiari. *Allegat Ang in l. sumptus C. de administ tut. Contrarium sentit Bar. in l. quaedam. § nummularios ff de edend Idem tenet Abb in c. 2. de fide instr. & cons. 36 libro 2 Roma. in consi. 346. Angel. in cons. 304 Visa dicta scriptura. Geminia in cons. 9. in fin. Guido Papa. in dicta quaest. 503. Ias. in repetitio d. l admonendi versic. quid tenendum ff de iureiurand. & ibi Ripa numero 123. Iason. in l. non solum § morte versiculo. hic infertur notabiliter. ff de operis novi nunciatione.* ubi Iason rationem adducit: quia approbatio scripturae dependet a potestate approbantis seu acceptantis. Sed certe ista ratio videtur nimium generalis: & ea attenta idem videretur dicendum etiam in capitulis connexis. *Idem tenet Aufred in decisio Capel. Tolosa. q. [illegible] versi. ad 1 quod si lib. r* Ad idem adduco Alex. *in cons. [illegible]*

[illegible]

... approbatio ... traditur ... diversa. Ex quibus apparet istam opinionem esse communem & de iure verio-
rem. Limitatur † nunc ista conclusio, ut non procedat in scriptura alicuius administrationis, puta in libro rationum tutoris: quia si adversarius velit acceptare in parte tenebitur stare in toto, & hoc propter unitatem officii. l. cum quaeritur ff. de adm. tuto. ... terminis loquuntur ... l. & Cor. a. supra in ... allegati. & Angel. in d. l. semper expresse dicit, ... exemplo ... rationem administratoris ... aliis scripturis posse fieri acceptatio in parte tantum, quando capitula sunt separata. Secundo, limitatur † non procedere, quando aliud videretur iudici causa cognita, & ex ... ab qualitate personae scribentis, quod ... in aliis partibus separatis contineat ... veritatem, puta si agatur de modica summa, & scribens sit bonae famae. ita Bal. in consil. 16. Cum duabus ... & ... hoc totum videtur ... in arbitrio iudicis, & ... idem ... Delius ... allegat in l. 1. C. de ... & in ... ubi quid hoc totum residet in arbitrio ... qualitate causae & personae. 70

Tertio † limitatur ... privata ... cuius tertii quia illa non ... in capitulis separatis ... quid si producto ... 21

Sed iuxta † praedicta, ... quaestionem, plus quam necessaria, & ... in practica. Dictum ... supra, quod is, contra quem producitur scriptura, potest eam acceptare pro parte tantum, quando continet plura capitula, eademque separata, *cum limitationibus ... memoratis*: quid in ipso producente, an possit producere ... parte, & parte non: & sic pro parte solum approbare, ita quod si instrumentum productum reprobaturi ... eam, ... possit impugnare in parte separata. ... quod ... conclusum in Camera ... all. ... Paris. in l. Aurelius. §. idem quaerit. ff. de liber. legat. ... Cravetta de Antiq. temp. H tenet 22

tenet Felin in cap. imo ut ait in fi. de fide instrumentor. Sed dubito plurimum de isto dicto Guido. Papæ: nam *(ut iam vidimus)* producens instrumentum censetur confiteri omnia, quæ dispositive in eo continentur. Nec distinguunt doctores an capitula sint connexa, vel separata, imo loquuntur universaliter, quod censeatur confiteri omnia in ipso instrumento contenta. *ita Decius a'… referens in d. c. cum venerabilis. versic. successive Abb. post … nocent. de exceptionib. Iason. in l. 1. §. editiones. ff. de edendo.* Nam qui universaliter loquitur, nihil excludit *l. Iulian … d. lega. 3. l. a procuratore C. mandati. l. omnes C. sine cens. vel reliq.* & † plus est loqui universaliter, quam generaliter aut indefinite *Oldrad. in consil. 268. Quæstio est … principium, & in consil. 30. Factum est tali magistro … Bartolus in l. generali. § usus ff. de usufruct. legat. Baldus … consil. 395. Pro Domino Donaldo. l. … 2. Decius in consil. 27 … abbreviatissime.* & adeo producens instrumentum illud censetur approbare quod non relevat protestatio, si dicat se illud producere in parte & passibus facientibus pro ipso producente tantum: quando adversarius non consentit eiusmodi protestationi. *ut per Decium post alios in dicto capitulo. cum venerabilis. versi. ul. secundum supra dicta. conclusio limitatur. Iason in dicto § editiones ff. de edend. in l. certi condictio. §. si nummos. versicul. ad prædicta adde. ff. si certum petatur. in l. non solum §. morte … 2 ad istam regulam adde ff. de operis novi nuntiatione. & … consilio 27 lib. 1.* quicquid aliter voluerit Socin. … vicen. *in d. cons. 36 lib. 3.* Stringo fortius istud fundamentum contra Guidonem Papæ, nam si non iuvat talis protestatio, cui adversarius contradixit, quid dicemus in casu Guidon Papæ, in quo nulla proponitur protestatio eiusmodi?

74 Secundo dico, quod Guido Papæ nimium generaliter loquitur. Pone enim, quod instrumentum productum sit authenticum, & fidem faciat: quomodo poterit producens illud in aliqua parte impugnare … in alio iudicio, & cum alia persona, nisi illud de falso velit redarguere, vel de errore eius probare. Secundum

fundum præmissi . . . aut . . . approbat authenticum, & in forma probanti . . . producens, cēsetur illud approbare respectu fidei probatoriæ, quo ad omnia, *ut supra diximus allegando . . . in dicta l.ab.a. C.de iis quibus ut indi. & alios doctores de quibus supra*

Fides enim scripturæ est indivisibilis, quia non potest instrumentum approbare pro parte & pro parte non. *Bar. & doctores in l.si ex falsis.in fin.C de transactionibus Baldus in consil 405 quæstio. & libr.4. Decius in cap. ad audientiam. versi. . . 2.ampliatur dicta con . . .* Itaque videtur concludendum, quod producens aliquod instrumentum minus solenne, quo ad fidem probatoriam, si illud reproducatur contra producentem, etiam per aliam personam & in alio iudicio, non videtur quod illud impugnare possit nisi probando de falsitate quando ignoranter produxisset, aut de errore secundum supra dicta Nec obstat doctrin. *Bartolus.in d. l. Aurel § . idem quæsiit allegata per Guidonem Papæ.* quia respondeo, quod licet Bartolus formet quæstionem in instrumento: tamen eius doctrina . . . respectu scripturæ privatæ: *ut patet ex l. Publia. ff. . posit. quam Bart. ibi allegat.* & in hac materia † est differentia inter instrumentum, & scripturam privatam, quia fides scripturæ privatæ dependet à potestate eius . . . quem producitur quia si velit eam approbare, fidem faciet alias secus. Ideo cum talis fides dependeat a potestate approbantis, poterit approbari in parte, & in alia parte reprobata non: secus in instrumento, cuius fides dependet a lege. Istam differentiam ponit Alexand *in l.1.C ut quæ desunt advoca. Iason licet Alexandrum non alleget in dicto § mortem vers. ul. hinc infertur notabiliter. ff.de operis novi nunciation* 16

¶ Sed dicet aliquis: ista responsio procedit in eo, qui producit instrumentū publicū & solenne quo ad fidem probatoriam: secus quando instrumentū esset minus solenne qui tunc videtur in potestate partis, illud probare: vel non respondeo, quod imo non dependet a

potestate partis eius [illegible] si impugnetur [illegible] contra quem producitur. Ideo si adversarius, contra quem producitur, illud acceptet, [illegible] partibus tunc ob confessionem utriusque [illegible] tali instrumento, ob id Alex. *in d. l. un.* & Ias. [illegible] *te* [illegible] loquuntur in scriptura privata [illegible] facta a parte adversa, cuius approbatio omnino [illegible] dei a potestate producentis. Pars enim, quae [illegible] contra quam producitur, non potest contra [illegible] suscriptu[illegible]. *l. generaliter & auth. nec ostraqui* [illegible] *C. de* [illegible] *um* [illegible] Ideo in tali scriptura privata [illegible] cta ab adversario voluit Alex. & Ia. quod [illegible] ci ab alia parte, cum illa protestatione in parte & [illegible] bus facientibus pro ipso producente. & [illegible] protestatio iam videmus, [illegible] etiam scriptura [illegible] non potest accep[illegible],

8 facta manu tertii, [illegible] duximus [illegible] iuris videatur in [illegible] scriptura omnino [illegible] quod utrum [illegible] produci cum illa protestatione: tamen aliud videtur quando simpliciter fit productio sine protestatione [illegible] Papie, & ex quo semel scriptura fuit simpliciter & generaliter approbata, non videtur quod amplius possit reprobari. *reg. quod semel* [illegible] *re*[illegible] *in terminis tradit Bal. in l. unic. C. de* [illegible] *& in* [illegible] *lectus. ver. item recipiu*[illegible] *divi*[illegible] *tudine*[illegible] *d.*[illegible] *cum veter. ver. qui* [illegible] *ultimus* [illegible] *est* [illegible] Et si bene consideretur [illegible] § [illegible] *em* [illegible]. Bar. loquitur [illegible] eo, qui statim ab [illegible] aliquid acceptat in parte, & parte non: quia [illegible] ct[illegible] non videtur [illegible] particularis & [illegible] ceptatio. [illegible] c. [illegible] si [illegible] quando [illegible] producitur instrumentum cum [illegible] protestatione. R[illegible] tamen ac [illegible] al[illegible] [illegible] opinionem meam subiectam esse [illegible].

9 ¶ Sed [illegible] † [illegible] praecedentibus colligitur est ex productione instrumentum [illegible] solemni, quum [illegible] probat [illegible] approbatum [illegible]

[illegible]

[illegible] per iudicem [illegible] contra[illegible] quod [illegible] quod [illegible] producens [illegible] continere [illegible] esse vera, nisi [illegible] instrumentum proba[illegible]bat. Ideo [illegible] quia [illegible] habeat, nisi [illegible] cum duo fuerint rogati, non nocet talis protestatio, nec censetur producens confiteri contenta in ipso instrumento esse vera *all[illegible] B[illegible] in d. l. [illegible] de [illegible] quibus ut indignis.* Sed respondeo quod Bart. ibi loquitur, quod 80 [illegible] confessio resultans ex [illegible] producens falsum dicere, & sic [illegible] Bartol. quod noceat protestatio nisi probet [illegible] de falsitate [illegible] contento in ipso instrumento. Ex quo apparet, quod Alex. [illegible] & intelligere dictum Bart. [illegible] contrariari [illegible] quae [illegible] Alexand. *in [illegible] consil. 1[illegible]4 [illegible] posito [illegible] lib. 7* ubi [illegible] est [illegible] *ut indignis.*

¶ [illegible] tamen in praemissis, quod si 81 quis [illegible] partis [illegible] quatenus facit pro producente, [illegible] verba narrativa [illegible] verbis [illegible] ipsius producentis [illegible] protestatio. *Ro. de [illegible] 2 [illegible]* dicendo quod conclusio [illegible] producto in parte [illegible] facientibus, non iuvat, quia [illegible] tali protestationi, non ita [illegible] generaliter & simpliciter [illegible] in omnibus instrumentis, sed in illis [illegible] quae [illegible] communia [illegible] aut quae pars tenentur [illegible] ita, quia in libello actoris fuerunt narrata [illegible] *pro hoc fa[illegible] quia [illegible] ut quae de [illegible] x sup & in d. con 124. ante [illegible]* Idem in [illegible] 82 [illegible] instrumentum non conficitur [illegible] sed ad petitionem alterius ita quod [illegible] non [illegible] commune inter partes, nec [illegible] excipiens

p[illegible]ns te[illegible] illud producere, possit talem instrumentum t[illegible] n produci cum illa protestatione: non obstante contradictione adversarii. *Ale[illegible] in d.* [illegible]

84 ¶ Sed dum [illegible] valet non levare talem protestationem, quando esset instrumentum confessionis ipsius producentis, de hoc dubitat Feli. *in d. c. cum tener* [illegible] *primus est*, de excepti. & sic videtur velle Feli. [illegible] tale instrumentum proprium possit pro [illegible] & pro parte reprobari, [illegible] *etiam expresse firm*[illegible] *in c. imputari* [illegible] *de fide* [illegible] *dicens ita esse* [illegible] Sed quomodo p[illegible] producens contravenire facto suo proprio, nisi probetur error, eo casu [illegible] sup dix [illegible] tolerabile esse errorem in facto proprio, & [illegible]

85 proprio producentis, quod tamen [illegible] tradit [illegible] Ca. [illegible] *in cau.* [illegible] Præmiss[illegible] cõclusio, quod protestatio [illegible] producente [illegible] adversariis non [illegible] non procedit in aliis, quæ [illegible] *secundum Cal*[illegible] Sed [illegible] volunt [illegible] quod productum [illegible] cum illa pro[illegible]

86 [illegible] *vert que* *caf* [illegible], *ut habetur in d. l. 1. §* [illegible] *tion* [illegible] communibus non rele-

87 vat illa protestatio, *ut supra diximus* ¶ Non [illegible] etiam præmissa conclusio, quando producens [illegible] non potest, cur non prævalet, quo [illegible] producere [illegible] propter angustiam temporis coacti [illegible] produce [illegible] producere cum illa protestatione [illegible] cum

88 illa protestatione, [illegible] producens *Vel* [illegible] ¶ [illegible] præmissa. A[illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] expresse [illegible] [illegible] quod [illegible] [illegible] esse [illegible]

quod

[illegible] pert [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] & cepreſſi [illegible] [illegible] [illegible] *[illegible] um [illegible] de [illegible] [illegible] 2. Iaſon. in conſil. 116. libro 2*

ARGVMENTVM.

R[illegible] [illegible] & [illegible] an lice-at, [illegible] produ[illegible] [illegible] produ[illegible], iuramentoque illi [illegible] & [illegible] in iudicio [illegible] & detrahe-re.

SVMMARIVM.

1 *Scriptu[illegible] ã [illegible] im[illegible] [illegible] re[illegible]are [illegible] [illegible]tus.*

2 *[illegible] vel produ[illegible], an [illegible] [illegible].*

3 *[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ſ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].*

4 *I[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] lum [illegible].*

5 *Inſt[illegible]ume[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] & [illegible] caſ[illegible] [illegible].*

6 *Inſtrum[illegible]ntoru[illegible] prod[illegible] [illegible] [illegible], ſufficit fieri pro[illegible] [illegible] [illegible].*

7 *[illegible] loquens de inſtrum[illegible] produ[illegible]tione [illegible] ac[illegible] [illegible] & nu. 8.*

9 *[illegible] non ſufficiunt, vbi eſt f[illegible].*

10 *[illegible]ntum non dicitur prod[illegible] [illegible] n[illegible] [illegible] pa[illegible] c[illegible] [illegible]datur a quo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] man[illegible] num. 11.*

12 *[illegible] produ[illegible]re fa[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], non iur[illegible] deb[illegible] [illegible] [illegible].*

13 *[illegible] d[illegible] credul[illegible] [illegible] an [illegible]ſ[illegible]atur [illegible] [illegible] ro[illegible] [illegible] qu[illegible] [illegible].*

H 4 14 Teſtes

14 Testes [illegible] ponentur [illegible] lum de [illegible] de, [illegible] poteʃt ne [illegible] in contrarium [illegible] tione [illegible]

15 Teʃtes [illegible] approbare

16 [illegible] & [illegible] nu [illegible]

19 Procurator [illegible] generali pro omnibus [illegible] nu. 21.

20 [illegible] producti.

22 Expreʃʃum & certum quod [illegible] dicitur per relationem ad aliud.

23 Scriptura [illegible] parte, contra quem producitur [illegible] nu. 24.

25 Ta[illegible]

26 Procurator [illegible] Quid [illegible] nu. 27. [illegible] nu. 28.

29 Ta[illegible] partis pro [illegible] conʃtitre.

30 S[illegible] n alla qua [illegible] a parte [illegible]

31 T[illegible] plus operatur interdum in iudicio, quam [illegible]

32 Scripturam minus [illegible] eam [illegible] qui [illegible] nu. 33.

[illegible] Fœmina [illegible] var[illegible] & [illegible] mutab[illegible] commoda [illegible]

[illegible] Teʃt[illegible]

[illegible] [illegible] p[illegible] v[illegible] nu. [illegible]

[illegible] Teʃt[illegible] aut per [illegible]

[illegible] [illegible] bona [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] Scriptura [illegible] & p[illegible]

[illegible]

[illegible] & num. 43

44 Scriptura requirens [illegible] subscriptionem an con[illegible] ta [illegible] signo [illegible]

45 Signum subscribentis non sufficit, quando requiritur subscriptio [illegible] proforma.

46 Signum quibus [illegible] subscriptionis, ad arguendum [illegible] re esse [illegible], vel mandato eius, [illegible] nomine eius appositum.

47 Sig[illegible] an [illegible] attestari se [illegible] signum apposuisse, & num. 48 49.

50 Scriptura [illegible] subscripta à partibus, & tribus testibus, an perfectam faciat, [illegible] requiritur [illegible] testium.

51 Testium uno ex tribus subscriptis mortuo, [illegible] reliqui duo recognoscerent [illegible] & mortuus subscri[illegible] [illegible] & num. 52 & 53.

54 Scriptura pro [illegible] testibus mortuis, modo [illegible] literarum comparatione.

55 Probatur an plena [illegible] ex subscriptione testium & partium [illegible] & num. 56

57 Scriptura [illegible] tantum & [illegible] er [illegible] am respectu subscriptionis [illegible] probabit.

58 Scriptura an [illegible] debet [illegible] trium testium, quando agitur [illegible] principalem, qui negat [illegible] scriptum [illegible] ver[illegible], quando agitur contra [illegible]

59 Testium subscriptorum in scriptura, qualis re[illegible] gnitio esse [illegible]

60 Testium subscriptorum debet esse nimis generalis & in[illegible] ce [illegible] re[illegible].

61 Testes recognoscentes suam subscriptionem, debent etiam recognoscere [illegible] scriptorum [illegible].

62 Partis, e cuius praiudicio agitur, subscriptis tantum, ... si in casu ... plures Limita ... num. 63

64 Literarum comparatio in priuata scriptura probat ... ex ... apoch ...

65 L Comparationis, an sit correcta in epistola, & aliis ... pturis priuat... & nu. 67

66 Ajo ... datur reditori a debitore, & remanet pene ... ditorem.

68 Epistola à parte ad partem transmissa fidem sibi ... solam comparationem.

69 Scriptura priuata ex ... probat ... tionem literarum ... fide ... contra tertium ... cet non habeat partium subscriptionem, & testium

70 Scriptura priuata, adiuta comparatione literarum ... probat etiam ... contra tertium.

71 Test... ... talem scriptu... ram ..., an fidem faciat, non adiuta literarum ... paratione.

72 Literarum sola comparatio, an, & quando plene p... bet.

73 Pactum & ... partium, quod ex sola literarum comparatione ... tur apocha, modo de tali co... ne ... pareat, an valeat.

74 Scripturarum comparatio quomodo, & qualiter fa... d...

75 Scriptura, quam testis dicunt debitorem co... f... tertio de ... tan ... scriptu... proba...

76 Testi... ... probet in apoc...

77 Scriptura tertii ... vtraque parte ma... dante ... an necessaria sit partium sub... num ...

79 Scrip... probatio quando fit ex re... ne ... literarum, an ... literarum comparatio, etiam quo ad subscriptio...

80 ... in ... debitori ... ad ...

ciat, constanteri [illegible] lite[illegible] transiti[illegible] & [illegible] tione literarum dist. num. 81

82 Doctum sa[illegible] [illegible]

co [illegible] scripture [illegible]

83 Falsitas alligare non p[illegible] contra propriam [illegible] nem.

QVÆRITVR † etiam in hac materia, an producens aliquam scripturam, [illegible] productionem reuocare, & pœnitere, [illegible] quod facit contra producentem [illegible] in instrument. edit. § vid[illegible] quasi liquis pro [illegible] Guido Pape quæst. 1[illegible] in [illegible] quæst. 243 ubi, quod ita seruatur de [illegible] teneat Az[illegible] [illegible] Roman. in consi 433. vbi [illegible] probat [illegible] esse licitum [illegible] pœnitentiæ post instrumentum [illegible] non tamen allegat Spe. vbi supra [illegible] nisi producens d[illegible] produx[illegible] probare[illegible] per ea, quæ supra di[illegible] Spec. in dicto § videndum. ¶ Sed quid [illegible] 2
ductione [illegible] reuocare [illegible] produx[illegible] quis testes, [illegible] producens non vult [illegible] vult eos examinari [illegible] quod examinentur. An [illegible] Dic quod non: sed debent [illegible] hunc & doctores in c. præsen[illegible] in eo fil. 140. factum sic proponitur vbi [illegible] quando testes iam essent examinati.

¶ Quæro † etiam notarius [illegible] instrumenti conficiendo ad consilium [illegible] instrumentum fuit productum in iudicio, an post talem productionem poterit sapiens [illegible] addere [illegible] detrahere. Dic quod non quando [illegible] productum, sine aliqua reseruatione [illegible] Ita [illegible] in consil 41 [illegible] & examinato [illegible] 3

[illegible] 2. ¶ Vlterius † quæro, an ea, quæ [illegible] 4

bus

bus sunt, c[illegible] produc[illegible]
scripture, locum habent in [illegible]
bali tantum, quando quis [illegible]
tum produxit [illegible] quod [illegible]
ne tantum [illegible] dicitur pro[illegible] instrumentum,
quod in iudicio solum allegat [illegible] *Bald. in cons.* [illegible]
[illegible] a fi. lib. [illegible] & [illegible]
mentum produxit, [illegible] potest [illegible]
5 & ab eius reali productione [illegible] ¶ Sed tamen
aduertendum, quod licet qui [illegible]
non produxerit, sed verbo tantum allegauerit, [illegible]
men per hoc [illegible] locus [illegible] allegat
instrumentum [illegible]
tur illud [illegible] *iuxta ea, quæ* [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
6 [illegible]
[illegible]
ex [illegible]
mentum [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] Sed [illegible] Ro[illegible]
7 8 [illegible] *A*[illegible] loquendo de productione [illegible]
[illegible] & cum [illegible]
[illegible]
[illegible] *Bamin.* [illegible]
[illegible]
[illegible]
& [illegible] *Bald.* [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] productione [illegible]
8 [illegible]
[illegible]
[illegible] quibus [illegible]

allegat Bar. [illegible] debet statutum [illegible] quæ producitur intra [illegible] terminum, non [illegible] quod sufficiat verbaliter opponere intra terminum licet probatio fiat post terminum. Nec obstat, quod dicit Paul [illegible] satis esse, quod testes iurent in termino licet deponant post terminum. Quia ratio est: quia examinatio, & depositio testium, refertur, & retro trahitur ad tempus iuramenti, & sic censetur facta in termino. Quæ ratio cessat in productione reali facta post terminum: quia illa non potest referri ad tempus productionis verbalis: cum talis productio verbalis [illegible] v- 9
bi opus est facto, verba non sufficiunt *l. demonium. ff. ad manic. l. alimenta. C. de neg. gest. l. accep. iam C. de* [illegible] *ff. C. de tu. pupill. c. 1 de eo, qui mit. in pos.* Sed in testes intrant in termino, ibi interuenit [illegible] tex diuersis, & separatis in ratione ¶ Aduertendum [illegible] ta- 10
men est, quod non sufficit instrumentum [illegible] in iudicio produci, nisi eius copia parti concedatur: alias productum dici non potest si copia a parte [illegible] consequenter tale instrumentum non probat *l. [illegible] Sal. C. de fid. i. str. Bart. in extrauag. ad reprimen. [illegible] verb. de plano* [illegible] *cons. 156. Honorand.* [illegible] *519. Soci. in consil. 10* [illegible] tum illud statim reportat [illegible] *instru. edit. §. videndum.* [illegible] & quod scribit Aret. *in con. 110. C.* [illegible] dicitur mandatum productum [illegible] 11
actis. licet appareat in actis illud fuisse productum *sequitur Curt. Senior in cons. 77. Super* [illegible] ¶ [illegible]
† tamen non procedunt in productione simplici quæ 12
non fit ad effectum probationis, sed tantum pro informatione animi iudicis. puta ad tollendum aliquam suspicionem, quam iudex forte contra producentem concipere poterat. In tali enim productione non requiritur, quod parti detur copia. *Bal. in l. quando* [illegible] *vult C. de testi. Roma. in d. consil. 519 in princ.* [illegible]

[illegible]

241. Idem, quando fit productio ad effectum, ... cat tempus præfixum à statuto ad producendum ... talis productio fieri potest etiam parte non ... per las in leg 1. circa fin. Cod qua ... ¶ ...
13 quæri ... † ... terius: Aliquis produxit ... stium, qui solum deposuerunt de credulitate ... cetur approbare eorum dicta, quo ad ... dem. Roman. in consil. 104 Pater reuerend... quod sic, quod d ... pro singulari refert, & ... consil. 57. lib. 1. ¶ Sed aduerte: quia illud ...
14 ita simpliciter intelligendum. † vbi enim produ... quis testes nondum publicatos, quorum dicta ignora... licet censeatur approbare eorum personas ... censetur approbare eorum dicta. Ideo si testes ... ... esseut contrarii, statur testibus melioribus: & potest aliquorum dicta approbare, & aliorum reproba... re. Ita Bald. in c. cum nostra. versic. tertium ... de test... ... idem Bald. in l. bonafides. C de reb. cred... sequitur A... lexan in consil. 66. versic. Item non obstat, ... lib. ... Ideo si testes producentis aliquid deponerent contra eum, non solum de credulitate, sed etiam de scientia, & affirmatiue, posset producens reprobare talia ... probando de contrario, quando ignorans talia ... produxisset. Secus, si scienter quis produceret ... stium, puta post publicationem. Felin. in d cap. ... versic. quarta declaratio. de fide instrum. vbi, quod ... parantur pr. d ... testationum & instrumentorum.
15 ¶ Nec illud omitto, † quod producens ... adeo censetur eorum personas approbare: quod ... potest contra eos opponere, si ab altera parte ... cantur, licet non fecerit eos iurare, nec examinare, ... eo ipso, quod nominauit, videtur approbasse ... ... bestias ff. de postul. cum simil. vt per Curt. Sen...
16 ... 56 ¶ Hic etiam † quæritur in materia produ... ctionis, an sufficiat productio generalis: puta ... iura mea, vel documenta mea ... quod non, ... generalitas certificetur per relationem ad aliud ... ... quæ in sacculo habeo: vt per d ...

imputari.de fide instr. Alphons. pastoralis. extra. de except. tit de exceptione generali de excep. Quod tamen non procederet, quãdo talis productio fieret cũ protestatione, quatenus faciunt iura pro producente; quia tunc videtur productio incerta. sec. Anton. in d. c. imputari. Calca. in d. cons. 8. Ias. in l. Titia textores vir 3. adde ff. de leg. 1.

¶ Contrarium f. † quod non valeat talis productio 17
generalis iurium, quæ quis habet in sacculo: licet simpliciter fiat fine illa protestatione, quando aduersarius contra quem fit productio, opponi de generalitate: tenet Barb. in cons. 8. in ult. dubio. lib. 1. Ad quem se remittit Dec. in l. 2. C. de ede. d. Idem voluit Bertach. in prima parte sui repertorii, in verbo: acta. ver. 77. vbi, quod non sufficit producere acta simul in filza & in genere; sed omnia sunt specificè producenda: allegat Bar. in l. naturaliter § nihil commune vers. 2 quæro, vtrum in casibus. ibi: sit tamen cautu. ff. de acquir. pos. Alex. in d. l. 2. in fin. C. de eden. Idem tenet Steph. Aufrerius in decisionib. Capel. Tolosa. q. 388. quod non sufficit processum in genere producere, nisi acta specificentur. Allegat Bar. in d. § nihil commune. Addo Spec. in d. tit. de instrum. edi. §. videndum. ver. quid ergo, vbi quod non valet productio quatuor, aut quinque instrumentorum, nisi illa specificentur: quia non potest dici fuisse producta magis illa, quã illa: quod dictum sequitur Cor. in cons. 14. ad fi. lib. 2. ¶ Sed puto primam opin. veriorem, quod sufficiat productio generalis iurium, 18
quæ quis habet in sacculo: modo simpliciter fiat, & sine illa protestatione, quatenus faciunt pro producente. Quam opin. tenet Ant. in d. c. imputari. sequitur Felin. ibi post Alb. & Imol. per eum allegatos, sequitur etiam Calca. in dict. consil. 8. Decius in dict. cap. pastoralis. de exceptio. Et
† confirmatur ista opin. ex dicto Bar. in leg. accipientis. ff. 19
de auctor. tutor. vbi, quod valet cõparitio generalis procuratoris: compareo pro omnibus meis causis coram vobis pendentibus: quia non dicitur incerta talis comparitio: cum certificetur per relationem ad aliud, id est, causas pendentes. Eodem modo non dicitur incerta productio, quando certificatur per relationem ad iura,

quæ

20 quæ sunt in sacculo. Est [illegible] incer[illegible]
quando quis non produceret [illegible]
sacculo: sed ea tantum, quæ [illegible] pro pr[illegible]
21 ¶ Nec † procedit responsio Bar[illegible] ad [illegible]
accipiuntur quod in c. [illegible] Barto. comparatio [illegible]
ta; quia illa responsio confunderet etiam Bar[illegible]
tiam in productione [illegible]rium, quæ sunt in sacculo. [illegible]
sit incertitudo: imo eadem & [illegible] certitudo, quæ est in
comparatione procuratoris per relationem ad [illegible]
¶ Non obst quod dicit Berta. *ind. verb. acta* [illegible]
spondeo, quod Bart. & Alex. per eum allega[illegible]
cunt de eo, ad quod allegantur per ipsum Ber[illegible]
Solum enim dicunt necessariam esse reprod[illegible]ctione
actorum in alio iudicio, Sed quod reproduci debeant [illegible]
specie, & quod non sufficiat productio generalis [illegible]
tamen certificetur per relationem ad aliud, hoc non [illegible]
cunt. Sic etiam male allegatur [illegible] per [illegible], qui
fidem Berta. hi. simpliciter secutus est. A[illegible] re-
spondeo, quod tunc in specie dicitur [illegible] productio,
quando illa specificatur & certificatur per relationem
22 ad aliud. Expressum † enim & certum quid dicitur, per
relationem ad aliud. *l. prætor ait. § si iudex & l. in [illegible]*
§. 1. ff. de re iudi. l. pe. C. de sen. quæ sine certa quanti. p[illegible]
mi. in cap. præterea, in tertio nota 23. dict. & per moder[illegible]
§. si iudex. ¶ Non obstat dictum Spe. *in d. ti. de instru[illegible]*
editio §. videndum. vers. quid ergo, quia respondeo, quod [illegible]
quæstiones Speculatoris, productio [illegible] omnino [illegible]
ralis, & incerta: non specificatis instrumentis per [illegible]
per relationem ad aliud, adeo quod sciri non pote[illegible]
quæ essent illa quatuor aut quinque instrumenta pro-
ducta. Idem si producens diceret: produco quatuor, aut
quinque instrumenta, quæ teneo præ manibus, vel [illegible]
apud notorium actorum relinquo: vel quæ sunt in [illegible]
sacculo, sine dubio putarem non procedere dictum
23 Specular. ¶ Visum est † in præcedentibus & circa [illegible]
secundam limitationem, quod scriptura pr[illegible]
facit, quando est approbata a parte expresse vel [illegible]
producendo eam Sed nunquid dicatur approba[illegible]

[illegible]

[illegible] quam [illegible] quam [illegible] citus, nihil opponit contra eam [illegible] *in l.* [illegible] *oppo. C.* [illegible] quod non con[illegible] Ioan. de Aret. [illegible] de[illegible] *in* [illegible] *ex* [illegible] *in quarta quæst. C.* [illegible] pes quod ubi producitur scriptura continens confessionem rei, [illegible] aut contra e[illegible] opponat, censetur [illegible] approbare: adeo quod confessioni suæ con[illegible] potuit [illegible] dicta Bal. male conve[illegible] Alex[illegible] *Bart. in l. quo* [illegible] *temporalem haber.* [illegible] bene not[illegible] aliter [illegible] ¶ Q[illegible] ma- 24
g[illegible] † [illegible] [illegible] ap-probata [illegible] non oppon[illegible] *quam opinio. tenet Ant[illegible]* [illegible] *quod* [illegible] *contra. de proba.* [illegible] *Alex. in* [illegible] *Bert[illegible]ch. in tertia part.* [illegible] *in verb.* [illegible] *vers.* 147 & pro hac opinione [illegible] Guid[illegible] *qu.* 404. ubi, quod [illegible] instrumen[illegible] [illegible]ter sum-ptum [illegible] pa[illegible] non opponente [illegible] quod [illegible] de stylo curia parlamenti [illegible] dē
put[illegible]: quia † tacens in iudicio, habetur 25
pro [illegible] *c. 2.* [illegible] *l. 6 Bar. in l. unic.* [illegible] *de relatio. Veron.* [illegible] *l. 6* [illegible] *D.* [illegible] *quo* [illegible] *contra vers. & prædi.* [illegible] *n. &* [illegible]

¶ Et si † dicatur [illegible] cui partes tacendo, & non opponendo [illegible] escere: sed nos loquimur [illegible] actu [illegible] cuntia quē opponitur transit in rem iudicat[illegible] quod idem videtur in actu partis. Nam videmus, quod si falsus procurator producit instrumentum mandati [illegible]nus legitimi, & pars non opponat, censetur mandatum approbare *Bar. &* [illegible] *t[illegible]bil.* [illegible] *fallentii.* [illegible]*tur.* ¶ Similiter † pater non [illegible] 27
testis pro filio, nec [illegible] *l. parentes. ubi gl.* [illegible] *de testib.* & tamen si pars non opponat, admittitur [illegible] patris pro filio *Bart. in l.* [illegible] *§.* [illegible] *testamento offert & equi.* [illegible] *Decius in l. quisquis* [illegible] *omn.* [illegible]

28 Idem † in testimonio fratris pro fratre & uxoris, pro marito: quod admittitur parte non opponente, *Spec. in tit. de teste. §. 1. ver quid ergo si adversarius. sequitur R p in l 4. § hoc autem iudicium ff. de damn. infe. Aufrerius in decisio. Tolos. q*

29 4 ¶ Similiter tacens in iudicio, & non opponens, contra protestationem partis, censetur ipsi protestationi consentire. *glo. in l. si fideiussor. in prin. in verbo: recusare ff. si satuda. cogu. Bal. in consi* 318. *Practica ciuitatis. lib. 1. Prapos. in c. sollicitudinem. in sexta fallentia. de appel* ¶ Similiter so-

30 lennitas extrinseca † præsumitur intervenisse in actu, quando defectus ipsius solennitatis non fuit a parte allegatus. *Compost. in cap. cum dilectus. de consuetud. Math. de Afflic. lan. nota. 13. Anto. & Imo. in cap. sicut de re iudi. refert & sequitur Socin. in consi. 270. versi. & hoc maxime. lib 2.* Eodem modo dicendum est, quod præsumatur veritas scripturæ privatæ, id est, quod in veritate gestum sit negotium prout in tali scriptura continetur, postquam pars non opposuit. Pro hoc, quod scribit collegium doctor. Bononiæ *inter consil. Curtii senioris. in consilio quinto. versi. quarto.* qui ubi, quod agensut agnatus debet obtinere, licet non probet se agnatum, quando non fuit in specie oppositum, & sic fortius vult, quod non sufficiat oppositio generalis: de quo tamen dubitarem stante oppositione generali, Est verum, quod contra doct. Bononiæ videtur decisio Cardi. *in consilio 72. quem sequitur Decius in consilio 61. post prin.* ¶ Imo fortius † quandoq; operatur

31 taciturnitas in iudicio, quam consensus expressus. Patet quia substantialia iudicii, expresse remitti non possunt, & tamen remittuntur tacite, non opponendo. *& per Zasium in l. vinum. ff. si cert. pet.* Iam videmus generaliter quod non opponens in iudicio ius sibi competens, illi censetur renuntiare. *c. super literis de rescriptione. c. cum olim. 1. de offic. de leg. qua duo iura ad hoc citat Prapo. sit in cap. si duobus. de appellation. chart.* 14 *tradit Calca. in consilio.* 16. *Decius in l. si per errorem. versicul. quinto fallit. ff. de iurisdict. om iud.*

32 ¶ Hanc † tamen opinionem quod non opponens contra scripturam minus solennem censetur eã approbasse

intellige quando [illegible] opponeret exceptionem [illegible] [illegible] pars [illegible] productis [illegible] quia [illegible] aperit & partibus [illegible] conclusit per [illegible] [illegible] Nam [illegible] opponere contra productos [illegible] [illegible] vellet non posset [illegible] quia [illegible] ver[illegible] producti [illegible] deberet condemnari, non [illegible] *l. [illegible] non [illegible] verbis ff. [illegible] cum simil.* Ex premissis [illegible] abun-[illegible] hanc secundam [illegible], quod [illegible] [illegible] fidem facit, [illegible] parte expresse vel tacite eam producente, [illegible] eam nihil opponente. Tertio, [illegible] 33
[illegible] scriptura [illegible] partibus & [illegible]bus testibus integrae & probatae opinionis [illegible] *in [illegible] qui [illegible]* S[illegible] 34
[illegible] limitationis, de [illegible] & [illegible] In [illegible] [illegible] tenet, quod [illegible] [illegible] *[illegible]* *[illegible] n. c. 2 de [illegible]* [illegible] *[illegible] n. 2 4 ver-sic. p. [illegible] id quod [illegible] ff. de [illegible]* contrarium [illegible] *Iaf. in l. 1 ff. de [illegible]* [illegible] appositum gratia frequentioris [illegible] [illegible] censeantur exclusae mulieres. [illegible] Alexan. *in l. 1 ff. de [illegible]* [illegible] Iaso. subscribit. *sed Alexand. [illegible] in [illegible] in verbo, subscri. [illegible] ve. [illegible] 34* Sed respondeo, quod [illegible] tex. [illegible] non loquitur de [illegible], gratia frequentioris usus, sed [illegible] mysterio. quia in dubio verba debent censeri apposita cum mysterio alicuius operationis *l. [illegible] de [illegible] l. [illegible] & [illegible] ff. quod met. caus. l. 1 in fin. [illegible] ubi nota. [illegible] ad municipalem.* ¶ Rursus [illegible] quando lex [illegible] 35
non constituit differentiam inter masculos & feminas in testimoniis ferendis, loquitur impersonaliter de [illegible]bus, quod est verbum commune tam masculis quam feminis

C[illegible] scriptura [illegible] testibus [illegible]
r[illegible]s apud [illegible] videtur [illegible] [illegible]
30 [illegible] *l. maritus C. de [illegible] 01.* ¶ Tertio, [illegible] illa
[illegible] cum [illegible] loquatur [illegible] & [illegible]
[illegible] evidenter probatur. quia vult quod [illegible]
[illegible] atæ & integræ opinionis: quę integritas [illegible]
[illegible] facil[illegible] in mulieribus invenitur, quia varium [illegible]
[illegible] genus fœmina. *c. forus circa fin. de v[illegible]* &
quod in muliere non cadat integ[illegible] [illegible] intellectus [illegible]
[illegible] tex. *in l. 1. in fi. ff. qui pet. tut.* Ad idem tex. *in* [illegible]
[illegible] mulier, & minor æquiparātur. Ad idē [illegible] quod
[illegible] sæpe laborat contra propria commoda, [illegible] 4. [illegible]
C. [illegible] quanto magis poterit laborare contra cō
moda aliena. *Ad idem tex. l. imper. alu. in principio C. de nuptiis. ibi l. [illegible] mulierum sexus imbecillitate [illegible] & mutabile sit mulieris consilium gl. in l. 1 C. de co[illegible].* [illegible]
Nam in mulieribus [illegible] [illegible]num est & invalidum [illegible],
ob [illegible] faciliter educuntur, *l. cuius bonu. post [illegible] furti. [illegible] 204 lib. 2.* Fortius Aq[illegible]
l[illegible]bus [illegible] omnes mulieres fatuas, quod tamen di-
37 ctum [illegible] placuit domino Rebuf. *in pro[illegible]* nec
nob[illegible]. ¶ Ex præmissis [illegible] quod [illegible]
tex. *in d. [illegible] scriptura* expresse non loqueretur de viris, [illegible]
huc tamen de solis viris videretur [illegible] intelligendum
pro[illegible] illam qualitatem quod oportet tales testes
esse probatæ atq; integræ opinionis, [illegible] quæ qualitas non
æque in fœminis cadit, atq; in masculis. Ideo [illegible]
38 [illegible] testes masculi præferuntur fœminis *Pal[illegible] 451. Qu[illegible] meltus lib. 4.* ¶ Secundo quæro in hac [illegible]
tatione, quando scriptura privata reperitur [illegible]
tribus testibus masculis, an debeat probari, quod [illegible]
tres testes sint probatæ & integræ opinionis, an [illegible]
ista qualitas iure præsumatur. Videretur dicendum
[illegible] a fronte talem qualitatem præsumi: quia [illegible]
[illegible] præsumitur. *l. m[illegible] ff. [illegible] l. quo[illegible] §. q[illegible] l. si quis servum ff. de serv. [illegible] commun[illegible] ff. de in. [illegible] quod ista sit [illegible] præsumptio. l. omnimodo. C. de in offi. test.*

l[illegible]

[illegible] quod [illegible] debet esse [illegible] re-
tinuit, [illegible] quod [illegible]
[illegible] quod [illegible]
[illegible] 7 Curt [illegible]
[illegible] voluit præsum-
cio [illegible] ¶ Contrarium, † [illegible]
probatur [illegible] qualitas probatæ & integræ o[illegible]
[illegible] s[illegible] c[illegible] tur, [illegible] Spec[illegible]
[illegible] *commenio [illegible] lib. 2 quæst. [illegible] refert [illegible]*
tur [illegible] u.
16 Non obstat [illegible] quilibet præsuma-
tur [illegible] quia verum est, sed [illegible] quis
[illegible] in superlativo gradu, [illegible]
[illegible] quod non
præ[illegible] quis [illegible] opinione [illegible] debe-
at [illegible] qualitas voluit A[illegible]
[illegible] *in [illegible] prætextu [illegible]*
[illegible] *n. 4 verò [illegible]*
[illegible] *o*
[illegible]
2. [illegible] qualitatem [illegible]
op[illegible]
quandam in superlativo gradu [illegible]
274.

¶ Fortius † voluit Corn [illegible]
quod [illegible] in teste requiritur qualitas, quod [illegible] 13
honesta & fide digna in positivo gradu [illegible] pro-
bari, idem voluit Cornæus *in cons.* [illegible]
[illegible] lib. 3 ubi in calce cap. licet ex qua [illegible] quan-
do te[illegible] in [illegible] auditu qui [illegible] quod [illegible]
[illegible] persona gravis dicit Corn [illegible] esse [illegible]
qual[illegible] *idem v[illegible]*
[illegible] De[illegible] 121 Idem sen[illegible] Aret[illegible] 81 *[illegible] multa*
per [illegible] ubi generaliter voluit [illegible]
[illegible] qualitas [illegible] 39
[illegible] & sic loquitur Aret[illegible] qualitate
I [illegible] Idem

Idem & clarius voluit Soc. *in ord. [illegible] ta lib. 1.* ubi quando exigitur in personis [illegible]s, debet intelligi de legalitate ultra, quam ius [illegible] *d. l. me[illegible]to ff. prof.* [illegible] Alias dicit Soc. [illegible] ens intentionem de legalitate, nihil operab[illegible] per sit necessaria bonitas & legalitas. Idem [illegible] tenuere Alexan. *in d. con.* 122. *l.* 7. nam ibi recitat o[illegible] Imo. *in d.* 9. *si quæ negat.* quod qualitas bonæ opinionis præsumatur in teste, postea dicit Alexan. [illegible] præcedentia fundamenta tutiora, & se nolle [illegible] insistere super dicto I. nol. & sic apparet quod Al[illegible] habuit illud dictum I. nol. pro dubitabili & [illegible] mihi magis placet, quando opponeretur c[illegible] personas testium, etiam in genere, quod non est [illegible] quia tunc si lex, aut statutum requirit teste[illegible] opinionis, probanda erit ista qualitas, nec illa [illegible] & [illegible] a [illegible] mysterio censeatur oppositu[illegible]
40 [illegible] 136 Et pro eo †adduco [illegible] [illegible] cons. 28. ubi licet bo[illegible] præsumatur, tamen si statutum requirat [illegible] [illegible] probari debet, ne statutum censeatur [illegible] [illegible] ut [illegible] operetur ultra ius commune. Sed circa [illegible] Bartha. non puto quod requiratur
14 [illegible] probatio illius † bonæ fidei, quæ [illegible] [illegible] de iure cōmuni inspecte non [illegible] [illegible] mala fides sęp[illegible] præsumitur. Sed ex [illegible] arguitur, an quis dicatur in bona vel mala [illegible] possessione longi temporis arguitur bona [illegible] [illegible]gitur mala fides *iuxta ea quæ* [illegible] *l. C.* [illegible] *ff. de usura.* Eædem coniecturæ videntur [illegible] re, quando requiritur per statutum. Nam [illegible] statutū alias nihil operatur: quia [illegible] de bona fide explicite exprimitur q[illegible] [illegible] cum semper bona fides sit necessaria [illegible] tutum aliter non operatur [illegible] [illegible] *de Cath. fac.* [illegible] *in l. 3* [illegible]
4 † [illegible] quæro circa hanc tertiam [illegible] in casu d. l. scripturas. requiritur subscriptio partium [illegible]

[illegible] sufficere [illegible] ut [illegible] *Innocentius* [illegible] quod [illegible] scriptura [illegible] sit, [illegible] scripturam [illegible] *Rom.* [illegible] *de fide* quod [illegible] subscriptio [illegible] manu [illegible] scriptione *per text. ad l. cum antiquitas* § [illegible] *scripturas* [illegible] *Aretinus* [illegible] *o 64* [illegible] *dicere. Addebat* [illegible] *instrumenta* [illegible] *fuerint* [illegible] *manu propria* [illegible] *ad quem est argumentum de* [illegible] *l. 1.* ¶ [illegible] casu scilicet [illegible] 43 [illegible] necessaria attestatio alterius partis [illegible] pro [illegible] *um antiqui* [illegible] subscriptio partium in casu d. l. scriptura [illegible] quando scriptura [illegible] manu [illegible] subscriptio [illegible] velle talem [illegible] *meus Pu* [illegible] *d. l. cum antiquitas* § *fi* [illegible] requiritur pro forma: [illegible]

¶ Quarto quaero an in casu [illegible] 44 subscriptionem partium, sufficit [illegible] subscriptionis. ut si sigillum [illegible] *d. i. en 3c3* [illegible] *Ad* [illegible] *A* [illegible] *ma* [illegible] quod ex solo sigillo [illegible] conferatur *eq. Dec.* [illegible] *Fel.* [illegible] *c 21* [illegible] pars, quam subscriptio. *Parp.* [illegible] *casu* [illegible] *in l. a lm.* quod [illegible] est sigillum [illegible]

 sequuntur

requiritur alia probatio [illegible] comp[illegible]
literarum: sed [illegible]ora vis [illegible] in probanda v[illegible] sigilli,
secundum Pau. quo[illegible] n[illegible] intelligi contra partem si-
gillantem, & in eius præiudicium, secus contra [illegible]
45 ¶ Quod † tamen non procedit quando requ[illegible]
[illegible] de solennitate & pro forma. quia [illegible] si-
gillum non sufficeret pro[illegible] in testamento in scri[illegible]
[illegible] pro forma requiritur subscriptio testium. *l.* [illegible]
§. [illegible] *quis ff. de testa. ubi Bar. Alex.* [illegible] *nd in d. l. qua* [illegible] *& alex.*
[illegible] *n. ver. si. per ista sequitur Decius in d. ca. 2. in fin. de* [illegible]
46 ¶ Rursus † etiam in casibus, in quibus subs[illegible]
non videtur de solennitate & forma, ut sigillum suf[illegible]
ciat loco subscriptionis ad arguendum consensum ne-
cesse videtur apparere tale sigillum fuisse impressum ab
e[illegible], cuius est, vel de eius voluntate *Alexand.* [illegible]
d[illegible] & clarius. in d. l. ad testium §. si quis in [illegible] *ad* [illegible]
ff. de testament. sed tamen Dec. [illegible] *Anton. de B*[illegible] *5* [illegible]
[illegible] *& subtilis Anton. de pro*[illegible] vult, quod [illegible]
sumatur sigillum appositum de voluntate [illegible] cuius est
sigillum *Idem* [illegible] *in d. c. 2. de fid. instr.* [illegible] Bene-
factor, quod constare debet sigillum [illegible], cuius
[illegible] appositum [illegible] *in* [illegible] *c. 2. in fine* [illegible] *instru-*
47 *mentorum* [illegible] ¶ Sed an † sit necessari[illegible] quod
sigillans [illegible] pturam [illegible] se illud sigillum ap[illegible]
[illegible] Innoc. *in* [illegible] *c. 2. de fide instrum.* dicit, qu[illegible]
& sequitur Ber. [illegible] *parte su*[illegible] *t* [illegible]
gillatio, ver. si 57 & idem Bertachi. in tractat. [illegible]
prima parte [illegible] *versic. ulterius nota.* [illegible]
citat additio ad ipsum Bertach. [illegible] *repe*[illegible] *in d.* [illegible]
48 *ver.* [illegible] ¶ Sed advertendum, quia Inno. [illegible] op[illegible]
niones. Primam, quod requiratur talis atte[illegible] Secun-
dam, quod non requiratur, quando sunt sigilla Episco-
porum, aut aliorum prælatorum habentium [illegible]
[illegible] & sic quando essent sigilla authentica [illegible]
secundæ opinioni videtur Inno. inhærere [illegible]
[illegible] Abb. Sed Abb. [illegible] vult, quod etiam si esset sigillum
privatarum personarum, puta [illegible] non sit
necessaria talis [illegible] testatio: dummodo sit sigillum [illegible]

[illegible]

earium, non [illegible] finalor [illegible]

¶ Sed tamen [illegible] quod [illegible] subscriptio [illegible] necessaria [illegible] solennitas [illegible] quæstione, quod [illegible] cum vim habeant [illegible] 303 necessaria [illegible] l. *cum antiqu.tas* [illegible] *C. d* [illegible] vbi [illegible] manu eius, cuius [illegible] dictum subscriptionis supplet [illegible] attestetur se manu eius [illegible] *notat* [illegible] *Ar* [illegible] *cons.* 64 [illegible] *potest dicere.* ¶ Quinto, [illegible] quæro in casu [illegible] an scri- 50 ptura [illegible], scripta, [illegible] & tabus [illegible] sidem per se faciat [illegible] alia recognitione [illegible] testium, [illegible] cognoscant eorum subscriptiones, & [illegible] vel præterea [illegible] quando [illegible] *vt* [illegible] *ind. scripturas. Ar* [illegible] *in* [illegible] *ex* [illegible] *quæstum* [illegible] 129 [illegible] *4. quæ* [illegible]

¶ Sexto, [illegible] ex [illegible] testibus subscriptis vnus [illegible] subscriptiones eorum recognoscant [illegible] defuncti, deponendo [illegible] præsens, & subscripsit: [illegible] contineatur [illegible] scriptione: an sufficiat recognitio [illegible] & [illegible] *in l. c m. arationis. C. de fide instrum.* [illegible] *quod si* [illegible] *ut et refert Ar. t in d cons.* 64 [illegible] *in plus pot* [illegible] *aratio.* ¶ Sed contrarium, quod [illegible] 52 [illegible] duorum, tenet A[illegible] *in* [illegible] *dato, sine præiudicio per* [illegible] *ex in §* [illegible] *inuenerimus in auth* [illegible] *strum.* [illegible] *&* [illegible] *sine* [illegible] *vt* [illegible] *sponde* [illegible] *Ar t ad te* [illegible] *in l. compa* [illegible] *per qua* [illegible] *Ba* [illegible] *&* [illegible] 74 *ver* [illegible] *opinc* [illegible] *&* [illegible] *aliquid.* [illegible] contra [illegible] Aret. & Socin. adduco Paul. de Castro, in [illegible]

in fortiore casu, *in co fil.* 134 [illegible] *lib.* ¶ vbi fortius voluit, quod, etiam mortuis [illegible] tribus testib. subscriptis, probet talis scriptura [illegible] recognitione ipsorum testium. Sed ad illud [illegible] respondet Soc. *in d. cons.* 274. *ver. circa tertium* [illegible] Paul. satis & nimis inaduertenter locutus est. Sed [illegible] Soc. addo, quod contrarium expresse tenet Spec. [illegible] *de instrum. editio. § nunc dicendum restat post principium* [illegible] *vers. regulariter. bi si tamen testes inscriptu.* vbi [illegible] cul. quod talis scriptura habens subscriptionem [illegible] testium, mortuis testibus, non probat [illegible] *2 de fide instrument. Speculatorem refer.* [illegible] *Paul. de Cast. sibi contrarius, in cons.* 406. *Satis* [illegible] *Ad quam Paul. contrarietatem Soc. non aduertit* [illegible] *Calca in consil.* 29 *versic. sed tunc posset opponi* [illegible] *cap.* 2 Bertachin. *in v. rs scriptura.* [illegible] *versic.* 84 [illegible] non probat talis scriptura, etiam mortuis [illegible]

54 bus. ¶ Sed opinio † Paul. *in dicto cons.* [illegible] 54 [illegible] procedere, quando, mortuis testibus [illegible] retur scriptura comparatione literarum [illegible] 33. *ver.* [illegible] *contradictis sequi* [illegible] 41 [illegible] *sic. non est* [illegible] *argumentum* [illegible] a contrario sensu. vbi Soc. [illegible] voluit quod talis [illegible] non probat mortuis testibus subscriptis, [illegible] comparatione literarum: ergo secus [illegible] literarum comparatio. Sed hoc clarissime voluit Calca. *in d. cons.* 29. vbi tamen hoc intelligit, [illegible] scriptura subscriptionem testium, & [illegible] testium tantum: quia tunc duo copulative [illegible] cessaria, & recognitio testium & comparatio [illegible] & sic, testibus mortuis, talis scriptura [illegible] subscriptionem partium nihil probaret [illegible] [illegible] *Idem* [illegible] *Calcan. voluit* [illegible] *consil.* [illegible] *vers. Item si* [illegible] *comparatio* [illegible] *consil.* 274 [illegible] *tertius* [illegible] *quando* [illegible] [illegible] *lib.* [illegible] *Ar* [illegible]

55 utrue, † in quantum praefati doctor. voluerat [illegible]

[illegible] scriptura [illegible] [illegible] [illegible] portendit, quod [illegible] scripturam non [illegible] recognitione [illegible] testium [illegible] p[illegible] literarum, [illegible] ad plenam fidem [illegible] quendo [illegible] *in d. l. admonendi* [illegible] *allega.* nam Iaf. *in d. l. admonendi* [illegible] *ver.* [illegible] *uerte, in quantum Bartol.* [illegible] *in rebellion. v[illegible]. l. m[illegible] vid tur,* [illegible] contra Bartol. in casu, in [illegible] loquitur, & dicit Iason quod opinio contra Bartolum [illegible] vera, & communiter, quod si vera [illegible] sit, idem a fortiori [illegible] in casu nostro. Nam Bartolus loquitur in scriptura priuata non habente subscriptionem [illegible] testium tantum, vel præsentiam ipsorum [illegible], & dicit Bartolus, quod si testes deponant se fuisse præsentes tali scripturæ, & quod eam scribi viderunt [illegible], & eam recognoscant, quod talibus testibus plene non creditur, nisi concurrat comparatio [illegible] Iason opinionem contra Bartolum esse [illegible] communem: quia ex quo testes deponunt se [illegible] præsentes [illegible], & vidisse [illegible], [illegible] deponere [illegible], & [illegible] ipsa scriptura. [illegible] inducitur plena probatio ex [illegible] positione testium, qui fuerunt præsentes etiam non subscripti, [illegible] fortius [illegible] testes sunt subscripti. *&* [illegible] *Alex. in dict. consil. 46* [illegible] *230* [illegible] *velut Hostien.* [illegible]. ¶ Ego [illegible] quod communior opinio sit [illegible] & primo quo ad autoritatem Alexand. [illegible] curandum: quia *vt Iason dicit,* fuit sibi contrarius, & contrarium tenuit *in consil. 181* [illegible] *secundo* sed [illegible] Alexand. [illegible] variationibus, quæ dixit in d. l. admonendi [illegible] curandum est, quomodo Iason de contrarietate [illegible] notauerit. variauit tamen Alexand. *in consil. 212* [illegible] *præterea dicta proba.* [illegible] *libro* [illegible] *& in consil. 103* [illegible] *lib. 7 vbi* [illegible] *Bart.* [illegible] & [illegible] quod Alex. ibi vltra † comparationem [illegible] 56
[illegible] recognitionem testium: quia [illegible]

allegauit

allegate Bar[illegible] quod sola c[illegible] literarum ple[illegible] prob[illegible] sed clarius variauit [illegible] Alexand[illegible] *Viso r[illegible] e[illegible] lib.4* Similiter Ia[illegible] lucis contra [illegible] *in d consil.64* vbi dicit Aretin. prim[illegible] arguat [illegible] tamen *versic. quin imò etiamsi [illegible].* [illegible] dit opinionem Bart *Bart e iam [illegible]. sequitur [illegible] ca[illegible] 2 de [illegible] instr. Corn. in consi[illegible] 8 l[illegible] 2. & in d [illegible] li[illegible] 1 Calca. & Socin in cons[illegible] supra alleg[illegible] D[illegible] c 2. versic sed tamen pro d[illegible] sensi[illegible] de instrum[illegible] quod[illegible] p[illegible] Imol contra Bar vi[illegible] contra Te[illegible] & si quis. in auth. ban. de instrum. c[illegible] ex vtroque percipiat: ergo non [illegible] testes [illegible] compara-tione literarum.* Opinionem autem Bart [illegible] Socin *in d. co[illegible] 274 versic. [illegible] principaliter* [illegible] spondet ad ea, quæ in c[illegible] dicuntur. [illegible] *tium resp[illegible] C[illegible]rn. in [illegible]* Hic tamen videndum est pro intellectu [illegible] traditum

57 *quæst[illegible] tertia limitat[illegible]* ¶ [illegible] quæro termin[illegible] scriptur[illegible] plura ha[illegible] scriptor[illegible] & [illegible] testis tantum, & pro[illegible] tur talis [illegible] per comparationem literarum, [illegible] respe[illegible] illius testis, an aliquid p[illegible] talis scriptura: A[illegible] *in d. consil. 103 [illegible] lib. 7* quod [illegible] ba[illegible] p[illegible]squam semiplenè. Ideo locus erit iuran[illegible] supplend[illegible] etiam in causa magna: *secundum eum* [illegible] dubio, quia si loquimur in apocha, si sola compar[illegible] literarum non probat etiam contra partem, qu[illegible] pturam negat. *§. si quis [illegible] auth. de instr [illegible] C [illegible]* licet compa[illegible] literar[illegible] probet semiplene c[illegible] partem [illegible] tamen [illegible] tertium *C[illegible]r. in [illegible] lib. 1* Quan[illegible] igitur [illegible]tiò subscr[illegible] [illegible] per [illegible] comparationem f[illegible] quam [illegible] enim proba[illegible] valde [illegible] plenam contra tertium. Nam ad plen[illegible] [illegible] contra tertium per solam comparat[illegible] [illegible] & tr[illegible] testi[illegible] testis [illegible] videtur [illegible] a[illegible] probatio [illegible] quia [illegible]

[illegible]

[illegible] [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
2 [illegible] 4 ver[illegible]
[illegible]
[illegible] Sed [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] sufficientem [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] præs[illegible] [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ¶ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] & quod [illegible]
[illegible] Non autem [illegible]
[illegible] in ipsa scriptura, esse vera [illegible]
[illegible] prout in ea con[illegible]
[illegible] de veritate actus, [illegible]
[illegible] recognoscere. & deponendo de veritate [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ¶ [illegible] quia
[illegible] testes [illegible]
[illegible] scriptum [illegible]
[illegible] vel procur[illegible]
[illegible]
[illegible] cuius manu fuerit scripta [illegible]
[illegible]

sonam eam scribi viderint, & quod scribentem cognouerint, ac cognitum habeant. *[illegible] amp. [illegible] dno* & sic non sufficit, quod testes [illegible] deponant [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] scripturæ, & [illegible] [illegible] certa persona [illegible] scriptura facta sit, & scribentis personam cognitam habeant: quod etiam voluit Alex. *in d.* [illegible]
61 *[illegible] tamen [illegible]* vult etiam, † quod [illegible] quod tales testes recognoscant subscriptiones [illegible] dicendo se fuisse præsentes ipsis subscriptionibus [illegible] sufficeret dicere, quod habent notas eorū literas [illegible] etiam scrib[illegible] quod [illegible] testes [illegible] scripturam recognoscere, & [illegible] [illegible]
62 illiterati non valerent. ¶ † Decimo quæro, in [illegible] scripturis an requiratur subscriptio vtriusque partis [illegible] sufficiat subscriptio illius [illegible] pars [illegible] iudicio agitur. puta debitoris vel [illegible], [illegible] non agitur de contractu vltro citroque obligatorio [illegible] quo dicitur [illegible] [illegible] vtriusque partis? Im[illegible] [illegible] [illegible] subscriptio illius partis [illegible] cuius præiudicio agitur. [illegible] *Felin. ibi* [illegible] *Aldo Alex. in cons. 81. vers. & dicit Lud. Rom.* [illegible] *quod est repetitum in cons. 118. lib. 4. idem sequitur* [illegible] *socer meus in d. l. admonendi. n. 166.* Addo Bologn[illegible] *addit ad co fil[illegible] Ioan. de Ana. in cons. 40. in fin.* [illegible] pliciter voluit, quod sufficiat subscriptio vnius parti[illegible]
63 tantum. ¶ Sed aduerte [illegible] † istud non videtur [illegible] cedere, quo ad effectum [illegible] scripturas. quem [illegible] mo[illegible]dimus. videlicet [illegible] vbi est subscriptio [illegible] & testium, sufficit vel sola recognitio testium, vel [illegible] comparatio literarum. quia [illegible] necessaria videtur [illegible] scriptio vtriusque partis. *Ita [illegible] determi[illegible] [illegible] tra mol. in d. consil. 64. versic. quinimo etiam* [illegible] *d. cons. 274.* [illegible] *& hoc etiam voluit, & clarius* [illegible] [illegible] Itaque [illegible] agatur de præiudicio [illegible] tantum, quæ subscripsit tamen si pars ipsa [illegible] ius subscriptionem [illegible], & quæ [illegible] sit de fide scripturæ [illegible]

[illegible] ex comparatione li-terarum [illegible] [illegible] [illegible] A[illegible] Alex [illegible] S[illegible] intelligens, quod [illegible] in apocha tantum. Secus in alia scriptura priuata, quod præiudicat ipsi parti scribenti, vel [illegible] [illegible] in alijs [illegible] priuatis excepta apocha, sola cōparatio literarū ple-nè probat: *vt habetur in l. coparationes. C de fide instr. Bar. in auth. & si contractus vers. item oppono. C de fide instrum.* vbi, quod [illegible] cōparationes [illegible] ex comparatione li-terarum plenam fidem, [illegible] est correcta in apocha, non in alijs scripturis priuatis; [illegible] *Alex. in cons. 18 & in cons. 114. lib. 7* [illegible] vbi Socin. voluit, quod etiam in epistola sufficiat sola comparatio literarum, quo ad plenam fidem. Sed tamen in epistola contrarium [illegible] [illegible] Bart. *in d. auth. & si contractus in vltimis [illegible] vbi in hac materia æquiparat epistolam apochæ.* Sequi-[illegible] Alex *in cons. [illegible] lib. 3* vbi [illegible] quod d. l. compara- [illegible]
tiones, est correcta in omni scriptura priuata, præter quam in libro rationum *quod Alex. [illegible] [illegible] [illegible] Dec. in cons. 61.* Sed quod non [illegible] in epistola & alijs scripturis priuatis, tenet [illegible] Alex. *in d. cons. 18* [illegible] *cons. 114 lib.* [illegible] *Dec. in d.* [illegible] *2 de fide instr. &* [illegible] *Cur.* [illegible] [illegible] *18.* [illegible] 162. nec Alex *in d. cons.* [illegible] contrariam opin. audet [illegible] mare, si bene ponderetur [illegible] quod d. l. cōpa-rationes, non sit correcta in epistola, & alijs scripturis priuatis, (nisi in sola apocha) [illegible] *[illegible]menda.* Itaq; vbi sumus in scriptura priuata, in qua sola comparatio literarum sufficit ad plenā fidem in præ-[illegible] ipsius scribentis, sufficere etiam videtur sub-scriptio illius partis, de cuius præiudicio agitur, vbi scri-ptura [illegible] ab alio tertio confecta, vel [illegible] ma-nu [illegible] partis de cuius præiudicio tatū agitur. ¶ Am- [illegible]
plius [illegible] Imolæ, & sequacium, [illegible], quod superflua [illegible] videtur subscriptio illius partis, de cuius fauore tantùm agitur, puta creditoris. Videtur [illegible] quasi ridiculum dicere, quod aliquid plusculum [illegible] tali scripturæ ex subscriptione creditoris in

[illegible]

facto suo prop[illegible] cau[illegible] sua propt[illegible] *gu[illegible] b. C. de [illegible]* n[illegible] contra [illegible] cedere, quando ageretur inter creditorem, & [illegible] secus, si cum terti[illegible] quia tunc pluralit[illegible] mul [illegible] operatur, & facit cel[illegible] suspicione[illegible] Vel etiam considerabilis videtur sub[illegible] eo mo[illegible] tu[illegible] qu[illegible] eius heredes c[illegible] a debitore [illegible] ren[illegible] non sit verisimile, quod in peccato [illegible] scriptionis mori voluerit: quae ratio [illegible] ce[illegible] uente creditore & agente c[illegible] debitorem, [illegible] potest debitor opponere quod c[illegible] scriptura [illegible] ptione ipsius creditoris: quia [illegible] tur necessaria, [illegible] creditore agente. [illegible] approbat [illegible] *l. Paulus [illegible] verb[illegible] ff. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]*

66 *[illegible]* ¶ Non [illegible] circa praemissa dictum [illegible] singularissimum [illegible] Cast. [illegible] l.compensatione [illegible] quo ad aliam [illegible] apocham, [illegible] scriptura p[illegible] penes [illegible] partem. Ratio [illegible] quare d. l. [illegible] correcta in apoch[illegible] quia ap[illegible] debitore [illegible] & sic reman[illegible] pocha [illegible] Ob id [illegible] comparatio[illegible] c[illegible] [illegible] qui literas [illegible] exprimere[illegible] (ut vulgariter loquar) contra [illegible] illa ratio pariter militat in libro rationis, aut [illegible] plura priuata, quae rem insistet penes creditorem [illegible] eadem debet esse [illegible] dispositio *l. [illegible] ff. ad l[illegible]*

67 ¶ Sed non [illegible] dictum Paul de iure pr[illegible] re: quia d[illegible] rationem cur d. l. compensatio[illegible] nes. sit correcta in apocha, [illegible] considerant, qu[illegible] cha remaneat penes creditorem, & possit [illegible] ri. sed considerant rationem. quia datur a debitore creditori ob id implicandum videtur cred[illegible] [illegible] sibi prouiderit per [illegible] instrumentum [illegible] alterius [illegible] scripturae cum subscriptione [illegible] [illegible], & testium. Et quod doct. non considerent [illegible]

[illegible]

[illegible] tempore, quod [illegible] quando [illegible] loquuntur, quando [illegible] scriptura per [illegible] distantem, & sic necessario presupponunt, quod essent apud eum [illegible] producere nō posset [illegible] processio, dum sequuntur in [illegible] parte ad 18
partem transferretur, & sic [illegible] ¶ [illegible] & tamen [illegible] plenam, aut per [illegible] comparationem [illegible] non potest, cū [illegible] solennitas [illegible] inter [illegible] ex alio [illegible] procedere non potest, [illegible] dicunt, quod facilius [illegible] potest, quam [illegible] aut alia [illegible] Ergo [illegible] [illegible] & [illegible] apud [illegible] dicerent, quod [illegible] falsificari possit [illegible] una apocha. ¶ [illegible] 22
[illegible] scripturis privatis [illegible] apocha [illegible] comparatio [illegible] probatur [illegible] per comparationem [illegible] contra [illegible] licet [illegible] respondetur [illegible] scripturam [illegible] scriptionem [illegible] [illegible] compa [illegible] solum [illegible] ab eo: *[illegible]* Sed [illegible] quia in [illegible] instrumento publico requiritur quod [illegible] solennis, habens subscriptionem partium & te- 30
stium, prout requirit d. l. scrip [illegible] non probat, *ut [illegible] nu. 178 [illegible] lib 1. quem sequitur Pierp [illegible] istud sit verum, probatur [illegible] 177. & per dict. commenta [illegible]* quod [illegible] scriptura privata habens subscriptionem [illegible], non etiam [illegible] sola testium recognitio, [illegible] simul, & copul [illegible]

[illegible] de antiq. tempor. [illegible] sed

t atertium *quā etiam opi. ten. Al. x in cō 150* [illegible] *e [illegible] duo test l 5. Par. in d. l. ad.* & tñ contra partem [illegible] sola comparatio, modo non sit scriptura apoch[illegible] ex pmissis reddi†videtur dubitabile dictum *Bar.* [illegible] *m. in sex. q. huius tert. lim.* dum vult quod [illegible] tura non habet subscriptionem partium, sed [illegible] cum qui recognoscunt suas subscriptiones, v[illegible] subscriptione deponunt de sua præsentia, q̄ v[illegible] lem scripturam fieri, & ei præsentes fuerunt, [illegible] probatio non sufficit, nisi concurrat compa[illegible] rum. retulit ibi las *post ali sper eū all.* tenere con[illegible] & licet adduxerim Aret. Soc. Cor Dec. & Purp[illegible] & defendentes opi. Bar. tamen contra Bar. q[illegible] quimur de fide scripturæ contra partem aut [illegible] videtur facere conclusio s. firmata, videlicet, q[illegible] cepta apocha in alia scriptura privata sola com[illegible] literarum videtur sufficere ad plenam probation[illegible] tra partem. Si sufficit sola cōparatio, a fortiori su[illegible] recognitio testium subscriptorum vel eorum dep[illegible] super præsentia. Q[illegible] m videtur tutius ac c[illegible] multo te[illegible] a sit comparatio, & sic B[illegible] pinio videtur [illegible] ngenda vel in scriptura apoch[illegible] si lo[illegible] amur in alia scriptura privata, in qua suffi[illegible] comparatio, quando ageretur contra tertium [illegible] tia ipsum debitorem, vel partem ipsam princ[illegible] pale [illegible] omitto†etiam circa præmissa unum dictum notat Ripæ *in d. l. adm.* quod in casibus in quibus sola com[illegible]

72 ratio literarum sufficit, & plene probat illud proc[illegible] quando ageretur civiliter secus, si criminaliter, [illegible] crimine falsi, quia ad probandum falsitatem sola cō[illegible] ratio literarum non sufficeret. *Id. tradit Dec in* [illegible] Purp. tamen *in d. l. adm.* voluit fieri posse indiciū [illegible] tura[illegible] secundum qualitatem personarum, quod [illegible]

73 mittere, contra personam malefamatam ¶ Vnum [illegible] non omitto, quod licet in apocha sola comparat[illegible] terarum non sufficiat, *ut s. dict. [illegible]* [illegible] vel et [illegible] aut conventio partium, quod ex sola comparatio[illegible] rarum fides detur apochæ, modo de tali conventi[illegible]

[illegible] ex [illegible] & [illegible] ex [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], sed [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ¶ [illegible] [illegible] ad formam [illegible] compar[illegible] [illegible] tamen [illegible] [illegible] sed d[illegible] [illegible] [illegible] a tertio de par[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] scriptura[illegible] [illegible] *[illegible] iudicatum* [illegible] debitoris, vel [illegible] & pro hoc allegat Rom[illegible] [illegible] [illegible] scripturā facta a [illegible] sed a testibus, q[illegible] [illegible] [illegible] voluntate & mandato [illegible] [illegible]

¶ Sed adverte, licet [illegible] decisio N[illegible] quod nullus ex [illegible] [illegible] [illegible] invenire possum, & quod [illegible] [illegible] casum hunc con[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] supra in sexta & decima [illegible] [illegible] videtur q[illegible] [illegible] per [illegible] de Afflict. [illegible] *in dictis sexta & decima* [illegible] [illegible] quod [illegible] a non [illegible] [illegible] [illegible] tactum vel [illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] conjectatione literarum. [illegible]
[illegible] recognitio non sufficit, [illegible]
[illegible], & dicant se vidisse eam scribi [illegible]
[illegible] tali recognitio sola [illegible] in quæstione [illegible]
quando testes non fuerunt præsentes, sed solum [illegible]
[illegible] sic scripta [illegible] per [illegible]
[illegible] casu dictæ [illegible] quod [illegible]
contra opi[illegible] communiter approbatam, [illegible]
poch[illegible], *ut* [illegible] *inde dictum* [illegible] *quod* [illegible]
tum [illegible]. Bene fatetur [illegible] in casu dictæ [illegible]
[illegible] per [illegible] subscriptio [illegible]
e[illegible] esset illa [illegible] qui [illegible]
re præsentes non [illegible] de [illegible]
ne debitoris, [illegible]
re [illegible]
veritatem [illegible] quod ita subscripsit debi-
[illegible] ¶ Decimo [illegible] materia, [illegible] scriptu-
ra [illegible] fuisset [illegible] a [illegible]
[illegible] & mandato [illegible]
[illegible] quod sic quia [illegible]
[illegible] quod [illegible] mandato [illegible]
[illegible]
[illegible] *prox* [illegible] *tr* [illegible]
[illegible] *de* [illegible]
[illegible] dicit quod [illegible]
[illegible]
7 [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible], quando [illegible]

[illegible]

81 [illegible] necessariã [illegible] intelligi [illegible] pturam manu [illegible] quam scriptam [illegible] & [illegible] videretur isto casu necessaria, nisi [illegible] illam scripturam confectam manu [illegible] si debitor non negaret scripturam, sed [illegible] debitum & diceret non esse haben [illegible] crediti- r s in facto eius proprio: tunc sola recognitio testium sufficeret sine literarum comparatione. [illegible] Ita [illegible] declaratio ad omnia præcedentia [illegible] est comparationẽ literarum esse necessariam [illegible] dant, quando utrunque negatur, id est, & scripturam & debitum. Si vero debitum tantum negetur, scriptura [illegible] concedatur quo [illegible] attinet fidem [illegible] probatio per comparationem literarum [illegible]

82 [illegible] necessaria, quando negatur debitum, [illegible] [illegible] scripturam [illegible] scriptorem, [illegible] qui [illegible] tes non esset necessaria [illegible] debitum [illegible] recognoscit [illegible] con- [illegible] a- [illegible] esse de- bitorem [illegible] debitor non sum, quo [illegible]

83 [illegible] allegari non potest [illegible] allegare [illegible] *l.* [illegible] *C de transl.* [illegible] *C. de re* [illegible] *d. l.* [illegible] *fraud. cred.* [illegible] de [illegible] est tamen necessaria recognitio testium [illegible] quando [illegible] subscriptionis pars [illegible] & fateretur [illegible] [illegible] habere [illegible] [illegible]

A R G V M E N T V M.

[illegible]

[illegible] in publico [illegible]
[illegible] de libro [illegible]
[illegible] debeat continere [illegible]

SVMMARIVM.

[illegible]

C [illegible]

A [illegible]

C [illegible] tudo quod [illegible] valet.

Cr [illegible] in [illegible]

[illegible]

19 *Conf[illegible] [illegible] test [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] error [illegible].*

20 *Scriptura privata reperta in actis plenam fidem [illegible].*

21 *[illegible] nihil potest contra mandatum [illegible] [illegible] quidquantumque opera [illegible] [illegible].*

22 *Scriptura privata reperta in actis [illegible] fidem facit [illegible] testimonium notarii actorum.*

23 *Notarius actorum attestatur vel subscriptio scripturam privatam [illegible] repertam apud acta, habent vim [illegible] [illegible].*

24 *Liber rationum tutoris [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].*

25 *Tutor [illegible] [illegible] [illegible] quantum [illegible] fidem [illegible] [illegible].*

26 *Pro [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] gestoris comparet [illegible] [illegible].*

27 *[illegible] [illegible] curatoris, & similium, qui [illegible] [illegible] [illegible] probatur a parte, an fidem [illegible] [illegible] maxime in gravibus & magnis [illegible] [illegible] [illegible] verisimile.*

28 *[illegible] [illegible] [illegible] sine causa [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].*

29 *[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].*

30 *[illegible] [illegible] & libri rationum, an [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].*

31 *[illegible] [illegible] facta [illegible] [illegible] [illegible].*

32 *A[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] rationum [illegible].*

con[illegible] que fit per [illegible]

55 *Liber [illegible] scriptus ab aliquo [illegible], an [illegible] ter socios, atque inter ipsum [illegible]. Et qui [illegible] scriptus ab uno sociorum. num. 56*

57 *Mandatum tacitè probatur ex [illegible] tia & patientia [illegible] tu, ex eo quod quis agit scienter & patiente domino*

58 *Procurator an eo censeatur constitutus, quod d[illegible] comparet cum eo in causa, & asserit eum suum procuratorem.*

59 *Liber rationum, scriptus ab omnibus [illegible] modo ab illo, prout locus & necessitas [illegible] facit.*

60 *Liber rationum sociorum [illegible] bet, an ea requirantur [illegible] omnia, quae necessaria sunt in libro [illegible] unius administratoris.*

61 *Liber sociorum, & administratorum, in quo [illegible] ant.*

62 *Liber [illegible] notarius. Quid [illegible]*

63 *Liber massarii, an [illegible] num 6[illegible]*

64 *Soluens [illegible] referens à thesaurario [illegible], [illegible] à notario subscriptam [illegible]*

66 *Liber o[illegible] institui, probat pro tertio aut contra [illegible] in fauorem [illegible]*

67 *No[illegible] probat [illegible] contra eum, non pr[illegible]*

68 *Liber [illegible] publicè instituti an [illegible] pertinent tamen ad [illegible]*

69 *Liber [illegible] probat [illegible] & [illegible]. Et id [illegible] 70*

71 *[illegible] ato[illegible]um, non probat [illegible] sentem [illegible] probat [illegible]*

72 *[illegible] tantum probat [illegible]*

73 *Gab[illegible] pr[illegible] c[illegible], an [illegible] bet contra [illegible] a[illegible]*

74 *[illegible] ad probationem [illegible]*

75 *Liber*

[illegible] b[illegible] Æ que vi-
[illegible] archiui non 11
[illegible] detur ra-
[illegible] ũ ne-
[illegible] in
[illegible] lenn[illegible] scriptu[illegible]
[illegible] quibus [illegible]
[illegible] grauioris [illegible]
[illegible] Secundò, [illegible]
[illegible] scripturis [illegible]
[illegible] probari [illegible]
[illegible] aliæ scripturæ priuatæ [illegible] ratione [illegible]
[illegible] & [illegible] occultationis. Tertiò considero [illegible]
[illegible] archiui publici [illegible]
[illegible] sit omnino priuata, non [illegible]
[illegible] & facilius fit extensio [illegible]
[illegible] aut limitatoria, [illegible] 12
[illegible] solemnitate [illegible]
[illegible] scripturæ omnino priuatæ, illa [illegible]
[illegible] *dicebimus* ¶ Secundò [illegible] 13
[illegible] procedat, qui ageretur de crimine
[illegible] scriptura minus solenni, licet
reperta in [illegible] Adverto
[illegible] qa Iasõ[illegible] scriptura [illegible]
[illegible] minus solẽnis [illegible]
[illegible] imẽ probari non pot[illegible]
[illegible] *in l. contra negantem C.* [illegible]
in c. cum in ecclesiis. de maiorit. & [illegible] ¶ [illegible]
limitatur dicta conclusio, vt non procedat in scriptu- 14
priuata, longo tempore obseruata pro publica [illegible]
[illegible] *& consil. 138. versic.* [illegible] 1
[illegible] *de Butr. in d. c. 2* [illegible]
[illegible] *quod infra dicam n.* [illegible] ¶ [illegible]
dum est [illegible] istud dictũ: quia [illegible] Alex. [illegible] de 15
[illegible] erua [illegible] scripturæ pro publica, ex [illegible]
[illegible] & habeatur [illegible]
pro publica, nõ videtur necessarium [illegible]
pro tali, si publica fuerit obseruata, [illegible]
[illegible]

productione dicatur approbari: *vt suprà late vidimus in materia productionu.* Nisi dicas, quod illud procedit inter ipsas partes. Secùs quo ad alios tertios contra quos necessaria videtur obseruantia longi temporis, *& de ista obseruantia loquitur Alexand. in consil. 187. lib. 7. Bald. in l. exemplo. C. de probat. Bart. in extrauagantis, qui sunt rebelles: vbi ma Gl. ff. Geminia. in consil 15. Reuertende.* Secun-
16 do † modo potest intelligi dictum Alex. de obseruantia, non ex productione & vsu scripturæ: sed quia iuxta eius formam & tenorem aliquid fuerit obseruatū: putà in scriptura minus solenni continetur, quod Titius vendidit Sempronio fundum, reperitur, quod Sempronius longo tempore tenuit illum fundum prout disponitur in ipsa scriptura. Vel producitur testamentum minùs solenne: tamen reperitur, quod legata fuerunt soluta ad formam ipsius testamenti: quo casu licet certum sit scripturam solennem non esse: tamen veritas facti, an ita actum sit, prout in scriptura continetur, est in dubio. Quæ dubietas videtur certificari ex obseruantia subsecuta, *arg. l. nimime. & l. si de in erpr:tatione. ff. de leg.* & sic ista obseruantia videtur habere vim testium deponentium super veritate facti, quando scri-
17 ptura non est solennis, & quod † ex tali obseruantia detur fides scripturæ minùs solenni, tradit Cyn. *in l. allegat. sui. quæ sunt inter consilia Bald. post cons. 400. Super primo iuncto. lib. 4.* & dicit Bald *in consil. 402. quæritur, an per solam diffamationem. in fin. lib. 5.* quod instrumenta per sententiam & obseruantiam partium transeunt perpetuam fidem. Idem voluit Ias. licet præmissa non alleget,
18 *in consil. 61 lib. 2.* vbi quod patientia † secuta iuxta tenorem præcedentis instrumenti, non solennis, dat fidem instrumento: quia quando patientia habet aliquod præambulum seu dispositionem præcedentem, præiudicat, & disponit. *allegat Bal. in l. licet. C. de iur. delib. & in rub. de inuest. de alien. fact. in vsib. feud.* & quod fides scripturæ non solennis iuuetur ex obseruantia subsecuta, scripsi *in consil. meo. 101. & in cons. 158.* Quibus addo *Ias. in l. 1. in l. 2. & l. si veritas. C. de fideicommiss.* vbi, quod testa-

instrumentum

:um minus folenne cenfetur approbatum ex eius
vantiã & implemento. *qua iura citat Rom. in consil.*
dubitatur Sed hoc intellige, quando † expreffa cõ- 19
præiudicaret. Ideo in teftamento non indiftinctè
procederet: quia confitens teftamentum effe factũ
minus folenniter, fibi non præiudicat: *ut supra vidi-*
mus. 108. 120. ob id non præiudicat obfervant a; nifi
dum terminos d. l. 1. 2. & l. fi veritas. C. de fideicom.
is in ifta obfervantia habenda eft ratio, an quis fci-
vel ignoraverit ipfam fcripturam & defectum e us
itat: ŝ in cafibus, in quibus toleratur error iuris:
qua habentur in l. si certus annis. C. de pa & quod i-
ns defectum folennitatis, nõcenfeatur fcripturã
bare, tradit Veronenfis. *in consi. 53. per text. in l post*
m. in princ ubi gl. ff. & Bar. ff de iu. quib. ut indign. in l.
am. ubi Bal. & Ang & in l. legitimam. ubi gl. ff. de pet he.
dit Socin. in consi. 79. li. 3. Deci. in consi 6 8. ¶ Sex- 20
limitationem ponit Ia. *in rep. d. l. admonend. versic.*
xtum casum quando privata fcriptura reperitur
is; quia fidem plenam facit. *allegat Bald. in l. ne in*
s. in tertio notab. per illum textum. C de arbitr. fed Iaf.
eundem Baldum. *in auth offeratur. C. de litis conte.*
leclarantem, quando notarius actorum redegit
actis & proprio teftimonio confirmavit. Idem
afon, quando privata fcriptura fieret coram iudi-
oram teftibus & publicaretur. *allegat Ant. de Butr.*
i defi. inst Sed dicit Iafo. fidem tunc fieri propter
qui interveniunt in publicatione. Addo ultra Ia-
. de An. *in consilio 40.* ubi voluit quod privata fcri-
facta in iudicio probet, propter calorem iudicii:
: † videmus, quod contra mandatum factum in 21
o nihil opponi poteft. *Angel. in §. fin autem. institu.*
d. per text. in l. 1 C. *de satisdat.* Similiter fubfcriptio
m notariorum alias neceffaria, non requiritur,
o actus fit in iudicio. *Dec. in c. sicut de prob. Hyppoli.*
ic. C. de probationib. versi. intellige etiam praecicta. Re-
tract. nom. in 12 qu prin. nu. 17. pa. 71 Addo dict. Bal.
18. *Quia plenissime libr. 3.* ubi quod notariatus pro-

probatur ex quasi possessione, etiam non longi temporis quando fecit quis scripturas in iudicio: quia non est verisimile, quod iudex eum tolerasset pro notario, si non fuisset: & sic calor iudicii multum roboris addit fidei
22 probatoriæ. Ista autem † sexta limitatio videtur procedere, dummodo appareat scripturam factam esse in iudicio per attestationem notarii actorum, quo casu non videtur scriptura omnino privata, & solum speciale videtur in tali scriptura, quod non requiritur illa solennitas, de qua in d. l. scripturas. C. qui pot. in pig. hab. sine testimonio autem notarii actorum esset absurdum, quod scriptura privata reperta in actis fidem faceret: quia in actis multa producuntur, quæ fidem non faciunt. Ideo oportet quod notarius actorum testetur, non quod talis scriptura in actis producta est, sed quod apud acta
23 facta est, & † talis attestatio aut subscriptio notarii actorum vim habet subscriptionis testium. *Guido Papæ q. 175. allegat Salicet. in l. ad instructionem. C. de episc. & cler.* & licet Guido Papæ requirat etiam sigillum, illud est in literis iudicialibus: quæ non recipiunt fomentum à cōsensu, aut rogitu partiū: secus in scriptura iudiciali, quę
24 fit de mandato, & voluntate partium. ¶ Septima † datur limitatio in libro rationum scribentis, quando continet verisimilia. Gul. de Cun. *in l. edita. vers. sed quæro, quem effectum habet C. de eden.* ubi quod libro rationū tutoris, procuratoris, seu negotiorum gestoris, creditur cum iuramento scribentis, quando continet verisimilia: *arg. l. si quis pro redemptione. C. de donat. ου. & l. per hanc C. de erog. milit. anno. libr. 12. sequitur Bald. in l. 1. ante fi. C. de edend. & ibi Alex. ante fi. ver. extra gl. & ibi Alexa. in con. 54. ver. & tanto magis li. 2. Deci. in d. l. 1. in 2. no. C. de ed.*
25 ¶ Sed † advertendum est circa hanc limitationē ad multa, & primo dum videntur æquiparari tutor, procurator & negotiorum gestor circa fidem librorum. Nam videt quod inter eos magna sit differentia: & inprimis nō videtur magna differentia inter tutorem, & negotiorum gestorem, quia officium tutoris est necessarium, gestoris vero negotium voluntarium & magis videtur impu-

tan-

andum negotiorum gestori, qui ultro se ad gerendum obtulit, cur non cautius sibi providit, quam tutori: *arg. si fideiussor. §. qui necessaria ff. qui satis. cog.* Rursus tutoris persona videtur approbata, sive à testatore, sive à iudice. quando sumus in tutore testamentario, vel dativo, cuius approbationis ratione fides maior habenda videtur eius scripturæ, quam scripturæ unius negotiorum gestoris: *per ea quæ sup. dicta sunt in 2. lim. & per ea quæ statim dicam in scriptura procuratoris.* ¶ Similiter † non bene videtur æquiparari procurator tutori, & minus negotiorum gestori, quia persona procuratoris, expresse & immediate approbatur a domino constituente, sive ad negotia, & dominus constituendo procuratorem, videtur confessus de eius legalitate: ob id scriptura unius procuratoris sic approbati, maiorem fidem videtur facere, & plene videtur probare, pro scribente contra constituentem cum iuramento ipsius scribentis. *& ita hac ratione in libr. præpositi negotiationi exercendæ decidit Pau. de Castr. in consi. 314. omisso primo lib. 2. allegat nota. in l. fi. §. in computatione. super gl. in verf. approbaverit. C. de iur. delib. & l. fi. §. ut autem. C. de bo. auct. iud possi. l. Theopompus. in argumen. ff de dote. prælega.* Ad idem facit quod Soc. scribit *in cons. 291. vers præterea. etiam prædicta comprobantur. lib. 2.* ubi dicit, quod scripta à communi institore, continentia data & recepta præsumuntur scripta de voluntate & mandato sociorum: quia præsumitur pro institore deputato & approbato ipsis partibus. Secundo † 27 advertendum in libro administratoris, puta tutoris, curatoris, & similium, quorum personæ non ita immediate à parte approbantur, quod nō simpliciter liber ille videtur fidem facere, etiam in verisimilibus, & cum iuramento. Quid enim si agatur de magna sūma? Certe si in magnis fidem faceret, occasio videretur præstari delinquēdi, & pupillos aut adultos spoliandi, & sic dict. illud Gul de Cūn. *in dicto l. edit.* restringendum videtur ad summas parvas aut mediocres: non etiam intelligendum in summis magnis, quæ res arbitrio iudicis cōmitti videtur. *ita Al. in cō. ul. ver. consid. etiā aliud li. 7. & in*

L 2 con-

expensis magnis quod non probent lib. rationum administratoris: tradit Ang. de Castr. *inter consilia Cal. a. in consil 94. ver. quantum vero ad secundum d. expens Bald. in .id quod pauperibus. ante fin. versi. secundo quaro & in l. nulli. vir ex prædictis seq. determinatio. C. de epis. & cler. quem refert & seq. Pau. de Cast. in con 301. Ad bene examinand. m. in tertio dubio libr. 1. Deci. in d. l. in secundo not. C de edendo. & in d. c 2. versi eodem modo. de fide instrum* ¶ Sed considera
28 † circa istas summas magnas, quod imo videntur probari libro rationũ si sunt verisimiles ex eo, quod scribit Bart *in d. l fi. §. in computatione. ver. ultim. possumus dicere. C. de iure delib.* ubi quod etiam expensam magnam iudex taxat inspecta qualitate causę, in qua expẽditur: prout etiam dicitur de expensis litis, si iudex taxat expensam magnam, secundum qualitatem causæ: quid aliud importat qualitas causæ, quam ipsa verisimilitudo? Si enim qualitas causæ ob quam expensum sit, nõ suadeat tantam expensam, quanta in libro descripta sit, iam liber dicitur continere expensam nõ verisimilem. & quod Bart. voluerit expensam magnam probari libro rationum, quando est verisimilis, adduco Soc. *in consil. 82.* ubi Soci. allegat Bart. *in d. §. in computatione.* velle expensam probari assertione tutoris, quatenus est verisimilis: *per l. fi. de aliment. pup pra* & tamen dum Barto. allegat d. l. fin. loquitur in ista expensa magna: ob id tota vis consistere videtur in ista verisimilitudine, an sit vehemens aut levis. Quid enim, si administrator scripsit in libro se dedisse annulos aut iocalia pro sorore pupilli, aut adulti, etiam magni valoris, & hoc sit multum verisimile, secũdum qualitatem personarum, & consuetudinem regionis, & ipse administrator sit persona legalis & fide digna? Vel quid, si etiam de summis magnis administratores instrumenta fieri facere non consueverunt? Certe isto casu cessare videtur fundamentum. Bald. in *d. l. id quod pauperibus. & d. l. nulli. C de epi. & cle.* ubi voluit imputandum esse administratori, cur non curaverit in-
29 strumentum fieri de summa magna. nam dico † culpã administratori imputandam non esse, si id non egit, quod

quod ab aliis fieri consuetum non est, sed satis est quod mitatus fuerit consuetudinem aliorum omnia descri-bendo in libro rationum. *l. si p ignor. §. fi. ubi Bar. ff. de pig. act. Pau de Cast. in cons. 423. quia scio. li 1. ubi quod sufficit fieri, quod ab aliis consuetum est fieri. & in pulchro casu tradit An h. in consi. 348 pro decisione ioan de Anan in consil. 71. Aret. in consi 31. c. nisi. lerata, praeterea, ut in facto. Cor. in cōs. 08. versi nec etiam obstat, quod plur. s. li: r 1. & in consi. 28. lib. 3. cū simil.* Et in terminis quod expensæ magnæ pro-bentur libro rationum administratoris quando de ea instrumenta fieri non consueverunt: tradit Corn. *in con. 31. libr* 4. Ad idem facit Abb. *in cons 36. lib. 2* ubi quod liber rationum probat, pro scribente in iis, de quibus instrumenta fieri non consueverunt. ¶ Considero † 29
etiam circa magnitudinem causæ aut expēsarum, quod illa probatur solo libro rationum cum iuramento scri-bentis, quando talis expensa probatur verisimilis ex evi-dentia operis: puta testator mandavit construi capellā, quam tutor ædificari fecit, vel domus minoris refecta est evidentia enim ædificii satis arguit veritatem ipsius libri *ita Bald. in d. rub. C. de fide instru versi. sequitur v. d. re.* quid si ex alio expensa magna sit verisimilis, & ex aliis coniectutis? certe idem iuris videtur statuendum: *ut ibi per Bal.* & verisimilitudo est illa, quæ totum facit, sive ex-pensa sit parva, sive magna: bene fateor, quod verisimili-tudo maior desideratur in expēsa & causa magna quā in parva ¶ Nō omitto † circa dictum Bal *in d. l. ita quod paup.* 30
& *in d. l nulli. C. de epis. & cler.* q ex eo videtur impugnari dictum Pau. de Cast. *in d. con.* 314. *li.* 2 ubi voluit standum esse libro institoris etiam pro eo, aut in eius favorem contra dominos constituētes, quasi eius fides censeatur approbata, nam Bal. *in d. l nulli.* ex hac ratione primo ar-guit in favorem executoris, quod eius assertioni & libro rationum credatur, quasi eius conscientiæ totum com-missum sit: & tñ contrarium determinat Bal. q imo ei nō credatur in summis magnis, sed q ei videtur impugnandū cur non super magnis instrumentum fieri curavit. So-lutio, dici potest, quod, data paritate terminorū nulla sit

repugnantia inter dictum Bald. & Pau. quia aut est in utroque consuetudo, quod de magnis fiant instrumenta: & idem in utroque videtur dicendum. Aut est consuetudo contraria, quod non fiant instrumenta: & idem similiter ius. Aut nulla probetur consuetudo: & tunc forte dictum Bal. videtur verius, etiam in institore. Nec obstat approbatio domini præponentis eum: quia licet approbetur persona, non tamen censetur approbatum eius dictum, & scriptura: *ut habetur in l. si quis testibus. C.*
31 *de testib.* Præterea † constitutio institoris, censeri debet facta secundum dispositionem iuris communis, & prout ius commune disponit *l. quæro. §. inter locatorem. ff. loca. l. Gallus. §. quidam recte. ff. de lib. & posthu. l. si aut. ubi Bal. ff. de acq. her. c. ex literis. de consti. cap. sedes. de rescript. c. 2. evitentes. de iureiur. Bar. & doct. in l. heredes mei. §. cum ita. ff. ad Treb. Bald. in l. precibus. versicul. procedo ulterius & quæro. C. de impub. & al. subst. Calderic. in consil 11. in fi. in tit. de feu.* Itaque si ius commune disponit, quod administratores de rebus magnis instrumenta confici curent, secundum ipsius iuris formam debet institor facere: cum aliter
32 approbatus non dicatur, quam ius disponat. ¶ Tertio principaliter, advertendum † pro declaratione huius septimæ limitationis, quod in casibus, in quibus liber rationum administratoris probat, illud videtur intelligendum, dummodo scribens sit persona fide digna *Bal in d l unic. C. de confessis Alexand in eo consil. ult. lib 7. Soc nus in consi. 161. vers. nec obstat si dicatur li. 2.* Et pro hoc facit,
33 nam stante statuto, quod credatur iuramento † alicuius, oportet iurantem esse omni exceptione maiorem. *dictum est Anton de Alex. in l. qui accusare C. de edendo. seq. Decius in consi. 37. vers. 3 principaliter*, ob id infamis infamia facti non gauderet beneficio huius statuti. *Felin. in c. fi. de testib. sequitur Ripa in d. l. 2. ff. de damno infect. illud etiam dictum Anton de Alex sequitur Ias. in rep d l. admonendi: ver. Trigesimo sexto. Istud iuramentum.* Similiter licet stetur assertioni iuratæ eius, à cuius animo, aut conscientia quid dependet istud intelligitur, dummodo iurans sit bonæ famæ. *glo. in c significasti. in ver. si ita est de homici.*
Bal.

Bald.in l.falſ.C.de furt. Iaſ. in § ſed iſte nu.96.inſt. de a[illegible]*10.*
¶ Quarto †procedit iſta ſeptima limitatio concurrente 34
difficultate aliter probandi, quam per librum rationũ: cum ſit difficile ſuper ſingulis actibus adminiſtrationis teſtes adhibere. *Alexand.in d.con.ultim.lib.7. A.d. Bal.in d.l.ante fi.C.de edend per l ration s.C.de proba. & not.in d.l. fi.§.in computatione.C.de iure deliberan.& tradit Iaſon.in reper d.l.admonendi.verſ.quarto princi, aliter.* & iſta difficultas probationis argui videtur in actibus qui communiter fieri conſueverunt, ſine præſentia teſtium, & ſi ſint actus, qui fiant communiter in domo, tunc etiam per domeſticos res probari poterit: *ut in term.trad.Cor. in d con.8.lib.quarto* & talis difficultas ſatis eſt, quod virtualiter, & effectualiter allegetur, licet non expreſſe. *Rom.in conſ.77.in princ.* ¶ Quinto † requiritur ut proce- 35
dat hæc ſeptima limitatio, quod res, quæ probari debet per librum rationum, ſit veriſimilis *ut ſ̃ ſæpe dictum eſt.& tradit Paul.de Caſtr in conſi.114.In cauſa, quæ vertitur coram domino vi*[illegible]*rio.in quinto dubio* [illegible]*.Iaſ.in d.l.admonend.verſ quarto fallit in prima lectu*[illegible]*Deci.in con.510. & in conſi 596.* & pro hoc bonus text. *in l ſancimus.& authent.ibi poſita. C.de iud.* ubi quando ſtatur aſſertioni alicuius de expenſis, intelligitur dummodo dicat veriſimilia. *Quæ iura ad propoſ.noſt.citat Are.in co.ſ.159 Longa. ver inten*[illegible]*to tamen.Bal.So.in con.82.li.4 ubi etiam.Soc alleg. tex.in l.ſi C de alim.pup.præ.* Et de iſta veriſimilitudine, 36
iudici conſtare debet *Alex.in d.con.u.l.li.7.* Conſtare autem debet per probationes, non per divinationes. *Bald. in con.78.Text.li.3.* Probationes autem conſiſtunt in coniecturis, cum aliter probatio fieri non poſſit, & coniecturæ idoneæ erunt, qualitas cauſę & perſonarum, facultates bonorum legalitas ſcribentis, conſuetudo loci & familię. Si enim expenſa non ſit exceſſiva, ſecundũ vires patrimonii, & qualitatem perſonæ eius, cuius bona adminiſtrantur, & ſcribens ſit bonæ famæ & in aliis pro nis ſimilis conditionis & patrimonii talis expenſa fieri conſueverit, certe dicetur tunc liber continere veriſimilia: talis etiã veriſimilitudo haberi poterit p̄ relationem

expertorum aut peritorum in arte. *Pau. de Ca. in con. 114. in 3. dubio. li. 2 secundum impressionem novissimam.* Et pro
37 † hoc, quod liber rationum probet ratione verisimilitudinis, facit Ang. *in cons. 367. vers & secundum ea, qua vidi:* ubi, quod testi alias non idoneo creditur, quando deponit verisimilia ¶ Similiter statur assertioni iudicis, ubi alias non staretur, quando illa est verisimilis: *Anch. in in cons. 277. Ex prædicta facti narratione. quod est repetitum*
38 *in cons. 439.* ¶ Similiter † statur confessioni alterius, etiã in præiudicium tertii, quando illa est verisimilis: puta, quando maritus asserit se emisse bona de pecunia uxoris: nam statur tali confessioni etiam in præiudiciũ creditorum, quando est verisimilis: quia uxor aliunde haberet bona. *Sa. i. l. si mater. C. de contrahen. emptio.* Idem in confessione patris, qui confitetur se habuisse pecunias a filio: nam licet sit multum suspecta: tamen attenditur, si verisimilis sit: quia filius esset in aliquo exercitio *Ang. in consil 153. Pater emit fundum. sequitur Al. in consilio 18 b 3 De [illegible] consi 95 versic. nec obstat, quod tolu conf.* Similiter licet [illegible] stetur simplici assertioni prælati super benemeritis, quando vult aliquem remunerare, tanquam benemeritum de ecclesia: hoc tamen fallit, qñ talis assertio esset verisimilis ex aliis coniecturis. *Bal. in l. iubemus. 2. in fin. prin. C. de sacros. eccl. refert & seq. Deci in c. quoniam contra. vers. sed respondeti potest de prob. de quo scripsi in consi. 50. & supra nu. 64 & 65.* ¶ Idem † econtra non
39 attenditur confessio quando non est verisimilis. *Baldus in l si quis in hoc genus. versi. deinde noto. C. de epi & cle. cum simil ut Decius tradit in l. cum te. 2. C. de tranf* ¶ Idem † in
40 testibus plene deponentibus, quibus potest iudex fidem non adhibere, quando deponunt non verisimilia. *Bar. Bal. & Ang. in l. Lucius. in fi. ff. de tu. qui not. infamia, quos ita intelligit Felin. in c. auditu de præscriptio. Curtius Iunior in cons. 17. post med. & in con 52. ver puto igitur* . Idem in libro rationum de quo loquimur: cui non creditur, quãdo continet non verisimilia: ubi alias crederetur. *Alex. in con. 84 versicul præterea dicta script. li. 7.* ¶ Imo † fortius
41 idem in publico instrumento, ut non probet, quando continet

continet non verisimilia. *Bal. in l. scriptura. circa med. C. de fide instrumento. sequitur Dec. in consil. 11. versic. nam quod non possibile. in consil. 94. versic. & in probationibus. in consil. 189. ver. 2. ad hoc facit. in consil. 399. versic. sic etiam concludit Bald. Curtius iunior in d. consil 17. & in consil 178. Addo Abb. in consil. 99. in fin lib. 1.* ¶ Idem † in iuramento, 42
quod seruari non debet, quando continet non verisimilia. *Soc. in consil. 194. ver. tertia ratio est. lib. Allegat Gloss. inter alia. in c. nulli. in verbo; verisimiliter. de electi. li. 6.* Idem in articulis dantibus non verisimilia, qui admitti non debent. *Rota decision. 630. articuli. in antiquis.* ¶ Iam verisimilitudo adeò † est efficax, quod probatio verisimi 43
lis sufficit, vbi proceditur sola facti veritate inspecta. *Bal. in l. solam. in fin. C. de testib.* vbi, quod sufficit probatio persuasiua refert *quod sequitur Aret. in consil. 62. versi. praeterea dato. in consil. 84. versic. & hoc maximè est dicendum. & in consil. 127. In causa domina Antonia. versic & certè in casu nostro tradit Dec. in cap. dilecti. de iudic. in consil. 595 in consil. 631. in fin. & in cons 699. in fin.* Addo Bald. *in consil. 240. Donatio in fin. lib. 1. vbi,* quod sufficiunt leuiores probationes coram arbitratoribus: quia procedũt sola facti veritate inspecta. Ista enim verisimilitudo tota fundatur in iure naturali, & dicitur cognata naturae. *Bald. in consil. 180. Mortuo filio. lib. 3.* & ista verisimilitudo habetur pro lege *Oldr. in consil 13. cùm quaest. in fin.* & idẽ iudicamus de verisimili, quod de ipsa veritate. *Hyppol. in pract. caus. crimin. §. expedita. num. 8 & in l. 1. in prin. nu. 51. ff. de quaest.*

¶ Sextò requiritur, † ad hoc, vt procedat haec septi- 44
ma limitatio, quod liber rationum contineat data, & recepta, aliâs si data solùm contineret, non crederetur ei, etiam concurrentib. aliis circunstantiis, *Alex. in dict. consil 3 lib. 7. post Ioan. And. Nicol. Matar. & Bal per eũ alleg.* Addo Bar. *in l. comperimus. C. de nauicular lib 11.* vbi, quod non sufficit scribere recepta nisi scribatur à quo receptũ sit nominatim, & ex qua causa. Rursus, quod non sufficit scribere data simpliciter: sed scribi debet cui nominatim datũ sit, & similiter dies receptionis & dationis,

ſcribi debet. *refert & ſequitur Cor. in conſ. 196. col. fi. lib 3.* & quod ſpecificè & ſigillatim omnia ſcribi debeant in libro rationum, puta ex tali fundo, à tali colono, & tali anno tantum, vt poſſit reperiri veritas vel falſitas, tradit idem Bartol. *in conſil.* 150. *Cum prædicta examinarem. in fi. refert & ſequitur Soc. in conſil. 46. colum. 2. poſt med. verſic. 2 pars concluſionis. in conſil. 73. lib. 1. in conſil. 159. in conſil. 190 & in conſil 213. lib. 2. Iaſ. in conſil. 4. lib. 3.* Ex
45 † præmiſſis apparet, quod licet regulariter in ſcriptura priuata non requiratur appoſitio diei aut temporis: *vt habetur in l. cum tabernam § item quæſiit. ff. de pignor. & dictum eſt ſuprà num.* 101. iſtud tamen fallit in libro rationum: *pro quo text. in l. 1. rationes. ff. de edend. cum ſi vt Alexand trad t in conſil.* 70. *lib.* 1. *& in conſil.* 77. *lib.* 6. talis tamen liber non continens debitam formam libri, puta data & recepta, probaret contra ſcribentem: licet non pro eo. Purpuratus *in d. l. admonendi.* [illegible]*um* 199 vbi tenet, quod tantum probat, quantum coſeſſio, abſente parte facta, *de quo infra dicam.*
46 ¶ Septimò † requiritur, quod liber contineat cauſam Ideò ſi quis in libro rationum ſcriberetur debitor ſine aliqua cauſa, talis obligatio eſſet inefficax. *l. nuda. vbi Bart. & doct. ff. de donat l. 2. ff de dol. mo excep. Alex in conſil.* 182 *lib.* 2. *in conſil.* 172 *lib* 6. Probaret tamen ſemiplenè talis ſcriptura cauſam non continens. *Roma. in conſil. 192. in fi. & in conſil. 373. in 2. dubio. Cor. in conſil. 99 lib. 3. I ſ. in repet. d. l. admonendi.*
47 ¶ Octauò † requiritur iuramentum ſcribentis, quod iuret contenta in libro rationum, eſſe vera. *Guliel. de Cuneo in d. l. edita. & ita volunt omnes doct ſuprà memorati, tenentes quoties tenet librum rationum fidem facere.* Pro hoc facit dictum Bart. *in d. l. Theopompus. ff de dote præ eg.* vbi ſtante ſtatuto, quod debeat ſtari dicto denuntiatoris, intelligitur, dummodò denuntiator iuret ita verum eſſe. *tradit Ant. d. But. in c. veniens. 1. de teſtib. Alexand. in conſil. 71. verſic Secundò reſpondeo. lib. 3. Iaſ. in conſil. 147. lib.* 2 & profectò plus ſatis abſurdum videretur credi alicui in cauſa propria, ſine iuramento: cùm illud ſit neceſſa-

rium

gium in teste deponente in facto alieno. *l. iurisiurandi. C. de testibus. c. fraternitatis. in fin. extra eod. tit.* Imò ne quidem religiosis tale iuramentum remittitur, *c. in tua. & c. nuper de testibus.*

¶ Sed quid, † si scribens sit mortuus? videretur dicendum talem librum non probare: per ea, quæ suprà diximus, *in sex. a quæstione tertia limitationis.* vbi quod textus. *d. l. scripturas. C. qui potio in pig. hab.* non procedit, quando aliqui ex testibus subscriptis essent mortui, qui suas subscriptiones recognoscere non possent. Contrarium in hac difficultate determinat *Paul. de Castr. in d. consil. 301. Ad bene examinandum. in tertio dubio. lib. 1* vbi, quod mortuo scribente, liber rationum probat: quia eius mors vim habet iuramenti *sequitur Dec. in d. l. 1. in 2. notab. C. de edend. & in d. c. 2. versic. eodem modo. de fide instrum.* Imò ex eo, quod scribens mortuus est, liber eius rationum maiorem fidem facit. *Bald. in l. comparationes. ver. Cyn. firmat. C. de fide instrum. & in l. inter chartulas. C. de conuenien. fisci debi lib. 10 refert, & sequitur decisio. Neapolita decis. 40. in fin. Add. Bart. in d. l. admonendi. ver. circa secundum. Socin in consil 161. versic nec obst. si dicatur. lib. 2. decis. Cape. Tolos. quæst 496 & 161 Aufrer. Boerius in suis decisionibus. quæst. 105 & alii in consil 158.* Et quod † dicitur de instrumento minùs solenni, aut defectuoso, quod probat semiplenè notario mortuo *Bart. in d. l. admonend. vers. quæro, quod si in instrumento & ibi scribentes. Alex. in leg. de pupillo. §. qui nuntiat. ff. de oper. no. nunt. in consil. 59. lib. 2. & in consil 189. lib. 7. Corn in consil. 22 lib. 3.* & si scriptura defuncti fortiùs probat, non puto requiri maiorem legalitatem in scribente mortuo, id est, quod fuerit persona magis legalis, atque si ageretur res ipso scribête superstite: licet contrarium velle videatur socer meus Purp. *in d. l. admonendi. n. 204.* ¶ Nec obst. † argumentum in contrarium de d. l. scripturas. quia illud procedit in casu illius legis propter instrumentum publicum alterius paris: esset enim absurdum, quod scriptura priuata cuius subscriptiones per testes in ea subscriptos non recognoscuntur præferretur probationi instru-

48

49

50

inſtrumẽti publici. Rurſus procedit ille text quia, mortuis teſtibus, non ita probari poteſt, quod ipſi ſubſcripſerint: nos verò loquimur in libro rationum, de cuius ſcriptura non dubitatur, quin facta fuerit à defuncto, ob id ſtante hac certitudine mortuo ſcribente dicitur maioris fidei.

51 ¶ Nonò, † requiritur in tali libro rationum adminiſtratoris, vt fidem faciat, quod ſolùm contineat rationes eius, cuius bona aut negotia adminiſtrat quis, ſine alia miſtura rationum ipſius adminiſtratoris: aliâs talis culpa in eo deprehenditur, ex qua iuramentum in litem deferri poſſet. *Soc. in d. conſil. 159. verſic. 2. probatur lib. 2. allegat Imol. poſt Innoc. & Ant. in c. cum in officiis. de teſtam. Bal. in auth. licentiam. ver. ſed reuoco ad dubium. C. de epiſc.*

52 *& cler.* ¶ Ampliatur † nunc præmiſſa concluſio, quod liber rationum adminiſtratoris probat concurrentib. nouem requiſitis, *de quibus ſuprà*, vt procedat etiam in fauorem abſentis. *Bar. in d. l. nuda. ver. quæro. quid ſi in libro rationum. ff. de dona. vbi, quòd ſcriptura ſemper loquitur: ideò perinde eſt, ac ſi cum præſentes res acta ſit. ſequitur Paul. de Caſt. in conſil 433. Viſis omnib ſuprà ſcriptu. lib. 1. Alex. in conſil. 245 lib. 6* Alexan. quod hoc ſine dubio procedit in iis, qui conſueuerunt facere & tenere librum rationum: quia tacitè videtur eis mandatum, quod ita ſcribant. *Idem tradit Felin in c. ſi cautio. in decima fallentia, de fid. inſtrum. & latiùs in d. c. 2 ver. ſecunda concluſio. eo. tit. Aretin. in conſil. 51. Videtur dicendum. in princ.* ¶ Et quod non

53 † noceat abſentia in ſcriptura: tenet Socin. *in conſ. 64. in fin. lib. 3.* Bald. Nouel. *in tractat. de dote. in 6. parte priuilegio. 78. ver. nec obſtat ratio Bar.* vbi tamẽ quod hoc procedit, quando verba ſcripturæ directò diriguntur in abſentem, vt creditorem: ſecùs, ſi enuntiatiuè fieret mentio de abſente, & propter aliud Bar etiam opinio *in d. l.*

54 *nuda.* quod abſentia † partis, non noceat in confeſſione, quæ fit per ſcripturam generaliter tenet & defendit Dec. *in d. c. 2. verſic. 2. Abb. concludit. de fid. inſtrum* Aliquas alias declarationes ad hanc ampliationem, tradit Felin. *in d. c. 2. verſic. ſecunda concluſio. de fide inſtrum. quas ibi videre*

re liceat. Adverte tamen, quod in præiudicium ipsius ribentis, non videntur necessaria illa nouem requisita.

Sed quid in libro † sociorum, an probet pro scribē 55 ? Breuiter, aut talis liber sociorum scriptus reperitur er institorem ad hoc deputatum per ipsos socios, & inc sine dubio videtur probare, tam inter ipsos socios, uàm pro ipso institore, cum eius persona fuerit appro- ata & quia scripta per institorem, videntur scripta per sos socios m ndantes: *reg.qui per aliū. & trad t Paul. Cast. in d. c nsil 314. l. b. 2.* Ideò quicquid reperitur scri- tum in tali li to per institorem, scriptum præsumitur è voluntate & mandato ipsorum sociorum: *vt suprà xi, allegando S n in d. consil. 291. versic. præterea etiam ad ēta comprob tur. lib. 2.* Idem, si talis † liber scriptus 56 t ab vno ex ipsis soci s, tantùm, de commissione tamen ut mādato aliorum: de qua commissione apparere de- et *Ale . in consil 186. lib 2* & sufficeret apparere de tali ommissione t citè probando, quod scribens esset so- iüs, & quod ipse solus consueuerit scribere negotia cō- uta societatis, aliis sociis scientibus & non contradicē- bus, imò ipso tali libro vrentibus aut eo se iuuantibus: nandatum enim † tacitè probatur ex scientia, & pa- 57 entia patris, ex eo quod quis agit sciente & patiente omino. *Innoc. in c. ex parte decani. de re iud. Abb. in consil. in secundo dubio, & in tertio dubio. lib. 2. Calderi. in consil. in tit. de procur Bart. & d. ct. in l. sæpè. ff. de re iud. decisio Neapolit. decis. 308. num. 8 & hoc dictum Inn. pro singulari efert, & sequitur Alex. in consil. 157. versic. bene facit, quod ingular. ter. lib. 2.* hoc etiam dictum sequitur in ciuilibus aufis, non etiam in criminalibus Bertachi. *in prima arte sui repertorii, in versic. agere ver. 59.* & licet dictum nn. patiatur multas difficultates maximè in extraiu- dicialib. *vt p r Alex. in consil. 80. Viso processu & fi. lib. 4. v- bi quod illud d ctum Innoc. magis communiter impro atur. Similiter Aufrerius in dec. cap. Tolos. quæst. 271. circ. istud di- ctum Innoc. refert doct. pro & contrà: nec aliter determinat.* Fortius † voluit Guido Papæ *quæst. 40.* quod licet do- 58 minus compareat in causa cum aliquo, quem afferat

suum

ſuum procuratorem: ex hoc cenſetur conſtitutus procurator: quod tamen dictum confunditur ex iis, quæ Alex. ſcribit *in l ſæpè. verſ. 7 ſaluar. poteſt ff. de re iud.* tamē iſtud dictum Inn videtur procedere in caſu noſtro, cū faciliùs cenſeatur quis conſentire in facto vnius ſocii, quàm alicuius extranei, ex his, quæ ſcribit Alex *in d. l. ſæpè ver. 2, poteſt ſaluari.* vbi, quod dictum Inn. procedit in coniuncta perſona, vel in amico agente pro coniuncto, vel amico: quia tunc ex patiētia & taciturnitate arguitur mandatum. Idem & à fortiori dicendum videtur in ſocio, cum habeat ius in rebus communib. ſuper quib.
59 liber rationum conficitur ¶ Si verò † talis liber rationū ſcribatur ab omnib. ipſis ſociis: quia modò ab vno, modò ab alio, (prout neceſſitas deſiderat,) ſine dubio videtur fidem facere: *vt per Bal. in d rub. C. de fide inſtr. ver. ſequitur de ſcripturis ſociorum. Alex. in d. conſ. 186. lib. 2. Soc. in d. conſ. 162. in d. conſ. 291 & in conſil. 240 ver. 4. & vltim. lib. 4. Corn. in conſil. 319. lib. 3. Dec. in conſil 68. in fi. primi du-*
60 *bii.* ¶ † Sed quæro hic, an in tali libro rationum ſociorum, ad hoc, vt probet, requirantur illa nouem requiſita quæ ſuprà dixi neceſſaria in libro rationum vnius adminiſtratoris? loquor, vt probet in fauorem ſcribentis. doct. non aperiunt, ſed ſimpliciter loquuntur, excepto de veriſimilitudine: quia volūt rem deſcriptam eſſe veriſimilem: vt probetur per librum rationum. *Ita Bald in d. rub. de fide inſtr. Alex. Soc. & Corn. in d. conſiliis ſuprà allegatis* tamen putarem requiri etiam iuramentum & alia
61 requiſita, niſi in aliquibus. Puto † enim hanc eſſe differentiam inter librum ſociorum, & adminiſtratorum, quod in libro ſociorum non fiat diſtinctio, an ſumma ſit parua, vel magna, dummodo ſit veriſimilis: niſi aliud habeat conſuetudo. Similiter, quod non quæratur in tali libro ſociorum an verſetur difficultas probandi, vel non: putarem tamen opponi poſſe, quod perſona ſocii ſit fidei non integræ, ſi aliqua improbitatis indicia de nouo poſt contractam ſocietatem ſuperueniſſent: cum aliàs approbata cenſeatur ſocii perſona: & in omnibus locis conſuetudo ſeruanda eſt, ſi qua ſit circa libros ſociorum:

ciorum. *per tex. in d. c. cum. dilectus. de fid. instr.* & sine dubio non videntur necessaria illa nouem requisita, quãdo in tali libro oẽs socii scriberent: quia sic scribendo videntur eorũ scripta inuicem approbare. ¶ Quid † in libro alicuius officialis de publico deputati, an fidem faciat: 62
licet talis persona nõ sit publica, i. e. notarius publicus? Dic, quod sic *Bar. in l. quadam §. nummularios. in fi ff. de eden. & ibi Ias. Alex in cons. 179. ir pr lib. 6. Soc. in d. cons. 159. in prin lib. 4. & in cons. 205. ver. tertiò probatur. eo lib. 2. Dec. in d c. cum causam. ver. & ista limitatio ampliatur de proba. Ias. in repet. d. l. admonendi. ver. circa tertium casum.* Addo Bal. *in cons. 249. Super libru. lib. 1. quod est repetitum in consil. 400. lib. 5.* vbi, quod liber thesaurarii præsumitur verus: ad quem recurritur tanquàm ad speculum & fontẽ veritatis: *per tex. in l. 1. C. de exact. tribu. lib. 10. & in §. publicorum. in authen. de manda prin. & tradit idem Bal. in cons. 265. Creditor. lib. 1.* & de scriptura officialis fiscalis, tradit idem Bald. *in consil. 353. Literis. lib. 4. Imo. in consil. 37 in secundo dubio.* ¶ Intellige hanc conclusionẽ procedere in officialib. de publico deputatis: secùs in officialib. priuatis: puta in libro massarii alicuius communitatis. *Alex. in dict. consil. 186. lib. 2. allegat Bald. in leg. Imperator. vers. sed an creditur. ff. de statu homin. Bald. etiam refert, & sequitur Ias. in repet. d. l. admonendi. vers. nunquid autem partes.* ¶ Sed dubito † de hac limitatione si enim massarius electus est ad officium massariatus per communi- 63
tatem, nonne dicitur deputatus de publico? quare ergo scriptura aut liber eius, non debet fidem facere, si eius officium se extendat ad contenta in tali libro? bene fateor, quod si aliqua scriberet non pertinentia ad eius officium, ei non crederetur, *per ea, quæ inf. dicam.* & si dictum Bal. sit verum, oportet falsam esse conclusionẽ suprà firmatam, quam tamen doct. communiter tenẽt. Puto igitur dictum Bal. non procedere. Nec obstat tex. per eum allegatus *in l. 2. C. de conuen. fisci debi lib. 10.* Vbi si soluens † tributum debitũ, fisco reportauerit quitationem à thesaurario aut ab exactore, cui soluit, non 64
subscriptam à notario, non plenè liberatur: quia dico illud

nentibus ad eius officium, multo magis credi debet libro talis officialis.

¶ Secundo † intellige quod talis liber officialis de publico deputati, probat pro tertio, aut contra tertium: nō autem in favorem ipsius scribentis. *Bar & doct. in dicto § nummularios. Ias. in con.103. li.1.* Nam *secundum Barto. & d. cto.* etiam instrumentum publicum notarii, non probat pro eo. *l. de eo. & l. d. vna. ff. de falsis. & C. de his qui sibi ascri. per tot.* minus debet probare talis liber officialis publici in eius favorem. Et de † notarii scriptura, quod solū probet contra eum, non pro eo. tradit *Bal. in co. sil.43. Quadam scriptura lib.1 quod est repetitum in cons.467. libr 5. Bart. & Bal. in l. si consul. ff. de adopt. Bar. in l.2 ff. de stipul. servorum. Alexand. & Modern. in l. sciendum. ff. de verborum obligatio. Idem Alexand in cons.184. versic. concurrit etiam. & in consilio 185. versicul. accedit etiam ad corroborationem. libro septimo. Decius post Felinum in capitul. quoniam contra falsam. versic. tertio per Abbatem colligitur de probationibus.* 66 67

¶ Sed puto † advertendum circa hoc: quia si officialis de publico deputatus, scriberet aliquid pro se, quod pertineret ad eius officium, videretur ei credendum: puta in massario communitatis, si teneatur reddere rationem administratorum, per eum ipsi communitati, de concernentibus eius officium, qua re minus ei credetur, quam uni privato administratori cōficienti librum rationum: imo magis videtur credendum libro unius officialis ratione publici officii, quam scripturæ unius privati administratoris: *argu. l. 2. in vers. quod non arbitramur. C. de offi. ciuil. iudic. c. in nostra de procu. c. n præsentia. de renuntia. & in terminis tradit Iason. in l. decem. in fine versic. multum enim præsumitur ff. de verb. oblig.* Privatus enim administrator solum à privatis approbatur: publicus autem à tota universitate: pro qua est maior præsumptio, quam pro uno particulari. Old. *in consi.313. Thema tale est contra promissionem.* ubi quod præsumitur capitulum habere maiorem zelum, & maiorem affectionem quam unus particularis. Similiter magis præsumitur 68

pro consilio unius collegii doctorum, quam pro consiliis particularium. *Abb. in c prudent. ä in princi. in 3. notab. de offi. del leg.* *De: ius in consi. 615. Iason in consil. 43. libro. 3.* & si creditur libro unius institoris aut procuratoris, eo quod persona eius dicatur approbata, *ut sup. dictum est*, quid dicemus in libro unius officicialis approbati per totam universitatem? ¶ Quod igitur dicunt doctores non esse credendum libro publici officialis pro se, puto intelligendum contra tertium: qui non approbasset, & cum quo res gesta non sit: vel quando aliquid scriberet alienum ab eius officio.

69 ¶ Tertio † intellige quod talis liber officialis probat pro tertio aut contra tertium, cum quo tamen res acta sit: per ea, quæ statim dicam in proxima declaratione, quo ad probationem semiplenam tantum. Iason. *in dicto consil. 103 columna. 1. libr. 1.* ubi loquitur in libro publicani. *allegat Bart. & scribent. in dict. §. numularios.* Sed

70 puto † quod Ias. male dicat. quia Bart. & doctor. *in di. §. nummularios* dicūt, quod libro officialis de publico deputati, datur plena fides: *ut ibi per Alex. in 2 not. & dicit ibi Ang quod ita communiter observatur.* Nec obstant not. per Bartol. & doct. *in d. §. nummularios.* dum loquuntur de semiplena probatione: quia loquuntur in libris mercatorum, qui non deputātur de publico, & Bartol. aperte facit contra Ias. nam Bartol. quærit an hodie libri nummulariorum: quia non deputantur de publico, sicut olim, plene probent? & sic Bart clare præsupponit, quod si idem esset hodie, quod olim: quia argentarii & nummularii deputarentur de publico, libri eorum plene probarent. Imo clare istud dicit Bart. *in fi. d. §. nummular.* ubi dicit, quod qua ratione libri argentariorum, & nummulariorum olim plene probabant: quia de publico deputabantur: eadem ratione hodie probant plene libri officialium publice constitutorum. & loquitur in libris publicanorum, quia deputantur ad recipiendas gabellas, vel collectas. ob id dictum Iasonis, quod tales libri semiplene tantum probent, videtur omnino falsum & contrarium tenet ipse Iason *in repers-*

sio

tion. dicto loco admonendi. versiculo tertio. casu principali.

¶ Quarto † intellige quod tales libri officialium de publico deputatorum, plene probent inter eos, inter quibus res gesta sit: secus contra tertium absentem: per regu generalem, quod res inter alios acta aliis non nocet Pura, stat statutum, quod de quolibet contractu solvatur gabella. venit emptor ad publicanum, & solvit gabellam: dicens se emisse domum à Titio, ipso tamen Titio absente publicanus scribit in libro, quod tal s tali die solvit tantum nomine gabellæ emptionis talis domus per Titium venditæ: numquid talis liber faciet fidẽ contra Titium, quod vendiderit ipsam domum? certe non: quia factum solventis gabellam, non potuit tertio absenti præiudicare *ita Alex. in cons. 36. libro 5. imola in cons. 96 in fin.* nec enim maior fides danda sit libris taliũ officialium quam instrumento publico unius notarii, sed publicum instrumentum non probat contra tertios absentes, quibus contrahentes præiudicare non possunt, *ut habetur in d. l. admonendi* Imo dubitatur, an probet ipsis tertiis absentibus, ergo multo minus præiudicabit liber talis officialibus de publico deputatis. Ideo videmus, quod liber æstimi nõ probat dominium in præiudicium tertii. *ut per Alex. in d. cons. 36. & tradit Dec. in d. c. cum causam super glo de prob. in prin. d. fide inst. late Mod. in l. decem ff de verb. oblig.* 71

¶ Quinto † intellige, quod probet talis liber officialis de publico deputati, in his tantum, quæ pertinent ad eius officium. *Io. And. in a. di. Spe. in tit. de instrum. ed. §. nunc dicend. circa prin. magna adduc. quod dict pro sing. ref & seq. Alex in con. 33 consulta in 1. dub & in con. 44. in proposita consult. ver. sed etiam ex alio cap cum sim. qua ins. adducit in rep. d. l. adm. versi. 3. diligenter attende. in l. age. C. de transl. & in d. cons. 103 li. 1. Dec. in c. post cessionem. vers. secunda conclu. de prob addo Alex. in con. 113. li. 7.* 72

¶ Infertur † ex hac declaratione, ad unam ampliationem dicti Alexand. *in d. consi 36. lib. 5.* ubi voluit, quod ex solutione gabellæ pro contractu, non probetur con- 73

contractus contra tertium absentem, tanquam sit res inter alios acta: nam idem videtur, licet ille tertius fuerit præsens: quia ad officium publicani aut exactoris gabellæ nihil pertinet de contractibus: sed solum de solutionibus gabellæ. *& ita in terminis tradit Socin. in con. 208. versic. tertio ex libris. libro secundo.*

¶ Sed ista ampliatio mihi non placet: quia, data præsentia contrahentium in solutione gabellæ ex causa contractus videtur probari, ille contractus, non quod officium exactoris gabellæ se extendat ad contractus,
74 aut eorum probationem: sed quia solutio † gabellæ pro contractu necessario probat ipsum contractum contra partes præsentes; ex accessorio enim necessario infertur ad probationem principalis. Ideo probata promissione usurarum dotis, necessario probata dicitur promissio ipsius dotis *l. 2. ubi Bal C. de do. promis. tradit Decius in rub. C. de edend. in l. si creditores. C. de pact. in c. præterea versi. & videmus. quod probato. in c. prudentiam. §. si vero. de offic. de legat. in rubr. extra de iudic. versi. & quandoque ex accessorio in c. pastoralis. §. verum in 4. notab. de appel. ubi rationem ad. lucit in consi io. 588. & in consi'. 682. Curtius Iunior. in consil 168.* Probatur igitur contractus ex solutione gabellæ, tanquam in vim antecedentis necessarii ad ipsam gabellam.

75 ¶ Sexto, intelligo † præmissam conclusionẽ quod liber officialis de publico deputari probat in civilibus vel in criminalibus quando agitur de levi crimine: secus si de gravi. Puta, constituitur quis denuntiator maleficiorum ab universitate: iste denuntiator scribit in suo libro, quod talis tali die egit tale quid, ex quo crimen grave nascitur: certe tali libro in gravibus fides non habetur. *Alexand. in cons. 75. versic. & si dicatur, fuit descriptus libr. 5. allegat Bart. in l. divus. versi. tertio quæro. ff. de custo. reor.*

76 ¶ Sed quæro † iuxta præmissa, an credatur tali libro officialis, contra non subditum: puta exactor collectę scribit in suo libro collectam fuisse solutam per

forensem

forensem, possidentem bona in loco: modo universitas fundat ius suum contra forensem ex solutionibus præteritis, allegando præscriptionem aut consuetudinem Alex. *in d. cons. 136. lib. 2.* dicit talem librum fidem facere. Sed idem *Alex in consi. 68 vers. ac te. sunt etiam libri impositionum. lib. 2.* quod tales libri præbent adminiculum ad probandum. Ego puto, quod talis liber plene non probat contra non subditum: quia universitas non posset constituere aut creare notarium, qui posset instrumenta recipere extra territorium constituentis positum: haberet alias potestatem notarios constituendi. † Solus 77 enim notarius constitutus a principe, potest ubique instrumenta recipere. *Bartol. in l. 1. ff de of. procon Rota. deci. 291 Instrumenta in Novis. Ias. in consi. 168 li. 4. Purpura in l. 1. nu. 387. ff de offi. eius.* Eadem ratione videtur, quod officialis unius universitatis, nihil possit contra non subditos, & quod eius fides, & auctoritas non extendatur contra forenses extra territorium. Rursus † iste officia- 78 lis universitati, seu exactor collectarũ si examinaretur in testem, pro ipsa universitate non videretur testis idoneus contra universitatem forensem. *per ea quæ habentur in l. in tantum. §. universitatis ff de rer. divin. & in c. nuper. extra de testi.* ergo videretur absurdum, si detur fides eius scripturæ in ea causa, in qua non esset testis integer. & in simili arguit Bart. *in l si pater ff de fal.* ubi arguit primo quod pater notarius non possit recipere instrumentum in causa filii, cum pater pro filio testificari non possit *l. parentes. C. de testib* & licet Bar. non obstante illa ratione determinet contrarium: tamen ratio, ex qua movetur Bar. facit pro hac conclusione Ideo enim dicit Bar. potest pater recipere instrumentum ad utilitatem filii, & illud probat: quia rogatur pater ab utraq; parte, & sic eius fides & persona approbatur Quæ ratio nõ militat in casu nostro, quando exactor collectarum scribit solutiones forenses, à quo non rogatur, & qui rogi tum & scripturam negat. Præterea † non sequitur, unus est officialis de publico constitutus: ergo eius scriptu- 79 ra fidem facit ex eo, quod scribit Iohann. Andr. *in regul.*

cum quid unā via de reg. iur li. 6 i. mere ubi quod notarius qui est procurator meus, non potest in causa, in qua est procurator instrumenta conficere ratione affectionis quam habere præsumitur in causa, nisi cogeretur ratione officii, quia esset notarius Episcopi. *sequitur Dec. in consi 42 ver. 3. & praecipue moveor.* Quod tamen dictum non puto procedere, quando rogatur procurator ab utraq; parte *per supra dicta* sed ista ratio affectionis videtur militare in isto officiali universitatis, ut ipse de universitate exonerentur per solutiones forensium. Et si dicatur ista ratio affectionis cessat, quando officialis universitatis esset unus extraneus, nullum prætendens interesse, sive teneantur forenses ad talea, sive non. R. quod qua ratione, universitas non dicitur testis omnino integer & redditur suspecta: etiam talis officialis videtur suspectus, quia † ubi caput est suspectum: etiam illi, qui caput verisimiliter sequuntur, suspecti sunt. & idem de eis, quod de capite iudicatur *Bald in l. 1 C si rect. pro Abb & dict. in c. 1. de iu i. facit tex. in c. accedens 1. & quod ibi Abb u lt. non. comm. tradit Decius in cons. 151. ver. modo sic. quod dicitur ver. ad hoc in quo tota diffi. la. in con. 16. in fi. li. 3* Et licet plures de universitate possent esse testes: tamen videretur absurdum, quod uni officiali universitatis tantum fides haberetur. ob id puto quod talis liber † contra non subditum solum adminiculetur. *ut dicit Alex. in d. con. 68. li. 2.* alias de facili daretur occasio delinquendi, & modū inveniendi, quo forenses tenerentur ad onera, scribendo solutiones ab eis factas. Faciet igitur fidem tali liber inter ipsos subditos, & intra territorium, & etiam extra territorium, inter ipsos tamen subditos tantum: quia † etiam notarius creatus ab inferiore, potest recipere instrumenta extra territorium creantis inter subditos tantum. *Pa. de Cast. in con 226 Sup primo. quo queritur li. 2.* in quo tamen contrarium tenuit Bellam. *in con. 42 & la. & in con. 43. quod est con. Io de Arm.* sed pro Pau. facit Felin. *in d. c. ad audientiam ver. quintum non neg nt de præscrip*

80

81

82

83 ¶ Sed hic quæro † de una quæstione non minus elegan-

ganti, quam utilis in practica. Statuto cavetur quod solutio probari non possit instrumentum publicum, an satis erit eam probari per scripturam, aut librum talis officialis publici aut de publico deputati eo casu, quo eius libro fidem habendam diximus: hanc quæstionem tangit Ro n *inc. n 77 in fi & ibi* determinat, quod non: quia appellatione instrumenti publici non venit talis 84
scriptura: & solum † dicitur instrumentum publicum, quod est rogatum per tabellionem partibus præsentibus *secundum eum, & tradit idem Roman. in con. 23. Nisi o r. secundo dub o. Fel. in rub. de fid. i. st. Dec. in c. tertio loco. in 1. nota. de pr. batio idem præsupponit Imo. in cons. 37. in 2. dubio.* Sed contra istu l dictum Roma. adduco. Abb. *in rub. extr. de fide instrum.* ubi, quod appellatione publici instrumēti venit scriptura privata, quæ tamen de se fidem faciat *& d. ci. Abb. hoc esse notandum pro statutis.* Sequitur Dec. *ibi in fin.* & licet Abb non exprimat, quando fit mentio de instrumento publico: sed tantum de instrumento: simpliciter tamen idem videtur etiam, quando dicitur de instrumento publico. Socin. *in consi. 63. li. 1.* allegat Spe. *in tit. de instrum. edit. §. nunc dicendum ver. & general.* ubi, quod scriptura † publica dicitur, cui de iure vel cō- 85
suetudine speciali creditur, *arg. c. cum dilectus de fid. inst. & quod not. inn. in c. 1. de e. tit.* & sic veniret appellatione publici instrumenti, non solum scriptura unius officialis de publico deputati; sed etiam scriptura alterius personæ, quoties illa fidem faciet. statutum enim requirens probationem per instrumentum publicum, solum videtur considerare effectum probationis, quod scriptura fidem faciat. Quo casu considero, quod licet appellatione instrumēti publici non veniret scriptura privata fidem faciens: tamen adhuc stante tali statuto deberet sufficere probatio per talem scripturam, quia † in iis 86
in quibus consideratur effectus, non refert, quid ex æquipollentibus fiat. *l. mulier. ad Treb. l. si mat. ubi Dec. in 2. no C. de su st. & inst. & quod pub. hr. cas. scrib. Pau. de Cast in con. 53. Statu. lib. 1* & tota vis huius quæstionis solum vr̄ consistere, an in tali scriptura privata fidē iñ faciente sit

eadem vel similis ratio, quæ in publico instrumento, aut maior ad hoc ut sit locus statuto. per æquipollens: & an in casu æquipollenti militet mens aut voluntas statuentium: *Ita Ias. in consi. 203 & in consi. 221 li. 2.* Itaq; si sit talis scriptura de cuius fide minime dubitetur, adeo quod militet & ratio, & mens statuentium, idem iuris videtur in tali scriptura, quod in publico instrumento & sindicatus. Attenta hac ratione sequeretur, quod etiam hac

87 †ratione videmus, quod appellatione instrumentorum venit confessio. Ideo commissarius deputatus ad recipiendum testes & instrumenta, potest etiam recipere confessionem partis, quæ dicitur iudicialis. *Rota. dec. f. 585 Decreta. in antiq.* similiter licet lex aut statutum requirat probationem instrumentalem: tamen admittitur probatio per iuris præsumptiones *Bal in l. 1. vers. quæ o quid si statut. C. de fide com. quod dict. pro nota r. f. & seq. Dec. in rub extra de probatio. hæc vera sunt & procedunt. Addo Ale. in cons. 126. ver. fortificantur prædicta lib. 6 & tradit id. Dec. in con. 45 ver. nā sole: dici.* licet istud dict. Bal. conetur impugnare Cur. sen. *in con. 79. Domina Francesch.* ubi etiā Cur. quod illud dictū posset procedere, quando statutum nō esset contra ius, & non pararetur alteri grave præiudiciū.

88 Sed †dicet aliquis, attenta ista ratione, sequeretur, quod posset etiam fieri probatio per testes, quando statutu n requirit probationem per instrumentum publicum: qa non refert, quid ex æquipollentibus fiat, quando consideratur effectus Respondeo quod in testibus non militat eadem ratio, nec mens statuentium, qui consideraverunt finē brevitatis causæ & occurrere voluerūt malitiis calumniantium, & protelantium lites, & solutionem debiti.

ARGVMENTVM.

Liber officialis unius monasterii, aut alterius collegii, an fidem faciat. Et an id extra monasterium pereat, & protendatur. Tum, unde probationum adminicula soleant peti,

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Liber officialis vnius monasterii, aut collegii, an probet.*
2 *Liber monasterii continens solutiones pensionum & censuum an fidem faciat.*
3 *Liber censu. ff. de probat. an intelligatur de publicis instrumentis, receptis manu notarii, fidem habentib. indubitatam, aut de quibus scripturis intelligatur.*
4 *Libris monasterii plena fides datur quando agitur de modico praeiudicio. Quod quando sit, in arbitrio iudicis est situm.*
5 *Iuramentum administratoris monasterii, an sit necessarium, vt eius libro fides detur.*
6 *Liber rationum administratoris monasterii, facit fidem contra ipsum monasterium.*
7 *Liber ecclesiae, continens solutiones annui census, an probat plenè contra soluentem, quando lapsum est sufficiens ad inducendum praescriptionem contra eum. & numer 8.*
9 *Instrumenta publica ecclesiae probantia solutiones census, an eis solutionibus probatur ius census, nisi finitum sit tempus ad praescriptionem sufficiens.*
10 *Soluens, & tertius an quid differant.*
11 *Liber continens veritatem in vna parte, an in alia etiam praesumatur idem. & nu 12. quid de confessione mariti de dote recepta.*
13 *Scripturae maior fides datur ex morte viri inculpatae & integrae vitae & opinionis.*
14 *Solutiones vtriusque pensionis saepius confunduntur.*
15 *Pro prouinciali maximè praesumitur, perinde ac praefecto praetorio.*
16 *Probatio admittitur contra praesumptionem iuris & de iure, propter qualitatem & honestatem personae.*
17 *Probatio ad iuuatur ex numero testium.*
18 *Testes duo de vniuersitate sufficiant ne, quando plures habere non possunt.*
19 *Testium numerus, non supplet defectum, quādo testes sunt omninò inhabiles.*

20 Fra-

20 *Fratres prædicatores non possunt habere proprium, vt singuli.*
21 *Testes de vniuers. an sint idonei, quando aliàs est impone. d. i collect.*
22 *Religiosi an possint esse testes pro monaster quando deponunt in eius commodum: & singuli viuun. ex re stib. monasterii.* Et *quid de testib. de vniuersit deponentib. solutionem factam cre litori vniuersitatis.*
23 *Liber monasterii in quo reperiuntur scriptura diuersorum religiosorum, an plenè probet.*
24 *Liber monasterii continens veritatem in aliqua particula, an fidem in cætero faciat.*
25 *Iudicis arbitrio pauca & rarò relinquenda sunt*

1 QVID in libro † officialis vnius monasterii, capituli, aut collegii, an fidē faciat. Breuiter, data paritate terminorum, idem videtur, quod in libro officialis vnius vniuersitatis, aut ciuitatis. Nam liber officialis de publico deputati, ideò fidem facit, quia eius persona fuit approbata per totam ciuitatem, & sic probat inter subditos qui approbauerunt, & tali constitutioni officialis consenserunt: secus contra extraneos & non subditos: *vt sup. dixi* Idē videtur in libro vnius monasterii: quia probabit inter ipsos de monasterio aut ei subditos tantum eadem ratione: contra extraneos verò non videtur probare *Sal. in d. l. exemplo. C. de probat. Fel. in d. c. ad audientiam. ver. decima & vlt ma conclusio. de præscript. Bal. in d. l. exemplo. Alex. in d. cons. 187. lib. 7 vbi limitat* & tradit decisio Neapol. *decis 364. in fi.* vbi, quod
2 si in libro † monasterii scribatur, quemadmodum monasterium habet redditum talis terræ, ex hoc non probatur possessio ipsius monasterii in illa terra. Similiter si in libro monasterii sint descriptæ solutiones canonum aut censuum, ex hoc non infertur ad probationem census, aut emphyteusis *Anch. in cons. 44 Pri. ò de virtutis, ver. videndum est itur. quod consilium refert & sequitur Io. de Ana. in cons. 84. idem tet et Paul de C stren. in consil 105. Quæstio, quæ speratur mou. rt lib. . Abb. . consil. 67. ver. & si dicatur. lib. 2.* ¶ Contrarium, quod in d talibus

alibus libris monasterii continentibus solutiones cē-
sium, aut pensionum fides detur, tenet Rom. *in consi. 127.*
*c[illegible] o. per text. in l. censu. ff. de probat. secundum v[illegible]am le-
[illegible]a. in cap. a[illegible] audientiam. de praescript. sequitur Dec. in consil.*
36. ver. 4. ista conclusio. Boerius in decisi [illegible] q. 105. Sed i-
sta duo iura allegata per Roma. nihil videntur probare.
Nam tex. † *in d. l. censu.* intelligitur in publicis instru- 3
mentis receptis manu notarii, quae habent fidem indu-
bitatam. *ita Fel. in d. c. ad audientiam. in fin. versic. item d.
l. censu. de praescript. idem sentit Spec. in tit. de instrum. e[illegible]o.
§. restat videre. versic. sed si alii testes Bal. in consil. 37. Quo-
dam tabellio. post med. versic. prat[illegible] ad hoc facit & in con-
sil. 420 verba principiis. circa prin. versic. item sui er ulus fa-
[illegible] antiquis. lib. 1.* Bertach *in verbo, instrumentum prob[illegible].
versic. 94. ubi,* quod secundum verā lecturā d. l. census.
intelligitur in instrumentis antiquis, quod satis ex ver-
bis suadetur, dum dicit: *census & monumenta publica.* &
sic loqui videtur de scripturis publicis: *de[illegible] & clarè vo-
luit Ioan. de Anan. in consil. 85. in princip.* vel si intelliga-
mus illam legem etiam in scriptura non facta manu
notarii, debet intelligi de scriptura archiui publici:
*secundum Spec. in dict. tit. de instrumen. editio. §. nunc dicen-
dum. versic. 6. dicitur publicum.* ¶ Non obstat etiam tex.
in d. c. ad audientiam allegatus per Rom. quia loquitur
in scriptura archiui publici, de qua in praecedentib. di-
ctum est, quod fidem facit: & praetereà etiam scriptura
archiui publici solum videtur probare contra subditos,
ut latè suprà vidimus. Ex quibus videtur concludendum
tales libros monasterii contra tertios non subditos fi-
dem non facere, ēt[illegible] in archiuo publico inueniātur: *se-
cundum ea, quae de archiuo publico in praecedentibus dicta
sunt.* Boerius tamen *in dicta quaest. 1[illegible] in fin.* quod libri re-
perti in archiuis ecclesiae de consuetudine Franciae fidē
faciunt, licet archiuis non praesit aliquis officiarius, vel
notarius publicus, dummodò fiat extractus parte vo-
cata. ¶ Limitatur † nunc praemissa conclusio aliqb. 4
modis. Et primò, vt non procedat, qñ ageretur de mo-
dico praeiudicio: quia tūc talib. libris monasterii datur
plena

plena fides. *Anch. in d. consil 44 Primo, de viribus. versic. quia istæ solutiones* & *ibi* Anchor. appellat summas minimas, de 30. l. centum solidorum annuatim: sed hoc tamen tum relinquitur arbitrio iudicis an quid dicatur magnum vel paruum secundum qualitatem personarum *l. sed & si susceperit. §. 1 cum ibi n. t ff. de iud. Ang. in l. 1 ... rem. ff. de man. testa. n. quem sequitur Ias. in authen. ex causa ver. Adde quod hoc firm. t Ang C. de lib. praeterit. tradit ... m. n. in consil. 85. circa fi. Guid. Papa. quaest. 564 in fi.* & tradunt doct. *in locis sup. à all. g.* circa librum rationum ad-
5 ministratoris, quod ei creditur † in summis paruis, & verisi[mi]libus cum iuramento, quod etiam iuramẽtum hic putarem necessarium, cum illud religiosis non remittatur. *d. c. tuis & c. nuper. extra de testibus*, & sic iurabunt œconomi monasterii, aut alii, qui scripserunt, si agant inter viuos: aliâs supplebit mors iuramenti efficaciam: *vt in praecedentib. dictum est*: & ista limitatio optima videtur facere pro monasterio fratrum prædicatorum Gratianopolis, in causa, quam habent contra magistrum Antonium Bessonis. in qua solum agitur de ... quinquaginta coram curia parlamenti Gratianop...
6 ¶ Secundò † limitatur contra ipsum monasterium, contra quod liber eius fidem facit. *Anch. in d. consil 44. Ioan. de Anan. in d. consil. 84. Abb. in d. consil. 67 lib. 2 Alex. in dict. consil. 187. lib. 7. Felinus in dicto cap. ad audientiam*
¶ Tertiò limitatur, nisi consuetudo aliud habeat, quod talibus libris monasteriorum fides habeatur. *Anch. in Alex. & Felin. in d. c. locu. & pro hoc tex in d. c cum dilecti de fide instrum*
7 ¶ Quartò † limitatur, quando lapsus esset tempus sufficiens ad inducendum præscriptionem contra soluentem: quia tunc talis liber ecclesiæ in quo describuntur solutiones annui census, plene probat contra soluentem, propter lapsum tanti temporis Contra tertium autem inducit præsumptionem, quæ sufficiat ad iuramentum suppletiuum *ita Rom. in 1. consi ... quem ita intell. git & citat Felin. in d. c. ad audientiam ver. decima, & vltim. 1 conclus. de præscript. sequitur Bu... in d.*
8 *105.* ¶ Sed † dubito de hac limitatione, quia (vt dicit Rom...

om.*in d.conf.*127.mouetur per duo iura, quæ non pro-
ãt eius dictum. Rursus vt ex lapsu temporis probatio-
es leuiores sufficiant, requiritur tempus cētū annorū,
t in principio huius tractatus dictum est. Amplius etiam,
fimus in antiquis & in tempore cētū annor. tñ vbi a-
itur de graui præiudicio, liber ecclesiæ nō probat, nisi
emiplene:*vt habetur in d.c.cum causam.vbi Dec. ver. 2. li-
itatur. de probat.* nisi dicas, ꝙ illud sit contra tertium nō
escriptum iu libro ecclesiæ, & qui soluisse non dicitur:
ed tñ etiam contra soluentem non videretur sufficere
empus 30. aut 40. ann. quia doct dicunt, ꝙ libris cēsua-
ib. ecclesiæ non datur plena fides ad probationem cen-
us aut emphyteusis: ergo clarè præsupponunt istud ꝓ-
edere, licet agatur de solutionib. temporis longissimi,
ꝙ sufficiat ad præscriptionem: quia alias præsupposito
maiori tempore, frustra tractatur, an tales libri fidē fa-
ciañt: non enim potest tractari de fide libri ob tales so-
lutiones, nisi ad effectū probandi dominii, & iuris ipsius
census, aut emphytheusis. † Posito.n. ꝙ probaretur de 9
solutionib. census per instrumenta publica: ex talib. tñ
solutionib. non probatur ius cēsus, nisi finitum sit tem-
pus ad præscriptionem sufficiens. Nisi dicas quæri posse
de solutionibus minoris temporis, ratione possessorii.
Sed (vt dixi) doct. scribentes in hac materiá, loquuntur
etiam, qñ agitur petitorio: & maximè ponderanda sunt
verba Alex. *in d conf.* 187. *lib.* 7. *vbi in finalib. verbis* cōsulit
parti, ꝙ se informet, an factæ fuerint ex veritate solutio
nes. 40. annorum ecclesiæ: quia tunc non esset tuta pars,
nec in foro contentioso, nec in foro conscientiæ, tenēdō
contra ecclesiam: & iñ in præcedentib. dixerat non
probari solutiones per librum ecclesiæ. & sic vult Alex.
ꝙ aliter appareat de solutionib. 40. annorū, q̃ per librū
ecclesiæ. Fortius vult ibi Alex. ꝙ etiam nō inducatur se-
miplena probatio ex talib. libris. ꝙ etiam probari vide-
tur ex suprà dictis, dum dictū est libros ecclesię sem ple-
nè tantum probare in antiquis, quotiens agitur de graui
præiudicio: ergo secus videtur dicendum in non . nti-
quis. Ex quibus patet periculosam esse hanc quartam
limi-

10 limitationem. ¶ Rursus † aduertendum hic est, quatenus Rom. & Fel. constituunt differentiam inter soluentem, & tertium: quia libr. ecclesiæ magis probat cõtra soluentem q̃ contra tertium: nam illud procederet, qñ veritas solutionum non vocaretur in dubium & illæ nõ negarentur: sed vbi descriptus in libro ꝓ soluente, negat se soluisse certè non videtur differentia inter talem negantem, & tertiũ: cùm sic negans satis videatur tertius.

11 ¶ Quintam † limitationem posui *in d. meo cons.* 158. videlicet quando in tali libro essent multæ partitæ, & aliquæ comprobantur veræ: nam præsumitur, ꝙ etiam in aliis partitis cõtineat liber veritatem: quæ limitatio videtur generalis ad omnes libros etiam aliarum personarum. *ita Paul. de Cast in d. cons.* 301. *Ad bene examinandum. lib.* 1. *confirmauit, quem refert, & sequitur Ias. in repet. d. l. admonendi. in quinta limitatione.* Confirmaui hoc dictũ Paul. ex dicto Soc. *in cons.* 82. *lib* 3. vbi, ꝙ confessio mariti de dote receptam constante matrimonio, si in parte probetur vera, in totum præsumitur vera, *iuxta nota per Gl. & doct. in l.* 2. *C. de non num p. c. arguendo ab opposito.* Cõfirmatur etiam hoc dictum Paul. ex dicto Anch. *in cons.* 436. *In his dubiis vers. preterea præsumendum.* vbi arguit summam centum librarum fideliter fuisse erogatã, put debebat: quando constat reliqua, quæ erogatum oportebat, fideliter fuisse erogata? & pro hoc facit reg semel malus arguendo ab oppositis, & si semel malus, semper præsumitur malus in eodem genere mali: à fortiori semel bonus semper præsumi debet bonus. *arg. l. merito. ff. pro socio.*

12 Cõtra † istam limitationem in partitis, aut capitulis separatis eiusdem libri tenet Ripa *in d. l. admonendi n* 125. *& ibidem socer meus Purpur.* dicens quod Ias. nimiùm effrenatè locutus est. Dec. etiam *in d. c.* 2. *de fide instr.* dicit hoc dictum Paul non esse sine dubio in capitulis separatis. Est verum, quod moder. *ibi* mentionem non faciunt de dictis Anchar. & Soci. suprà commemoratis. ¶ Quid tenendum? puto quod ista limitatio ita simpliciter intellecta non sit vera: & quidem in casu, in quo consului plura concurrebant, & concurrunt ex

quibus

quibus sine dubio putem libros dicti monasterii fratrũ prædicatorum fidem plenissimam facere, quicquid aliter iudex à quo pronuntiauerit. Procedere igitur potest, & debet hæc conclusio aut limitatio, aliis puta ex vehementi verisimilitudine. *de qua in d.cons.158.* Nam fratres prædicatores agentes produxerunt vnum instrumentũ, licet minùs solenne, continens negotium, de quo agitur repertum inter papyros & scripturas notarii defuncti, quod instrumentum quantumlibet defectuosum semiplenè probat notario mortuo. *Bar. & doct. in d.l. admonendi. & latè suprà diximus in octauo requisito septimæ limitationis num 123.* ¶ Alia verisimilitudo: quia in libris dicti monasterii sunt descriptæ solutiones a diuersis religiosis integræ vitæ, & opinionis, modò defunctis: vt verisimile non sit tot religiosos vitæ inculpatæ mori voluisse in peccato falsitatis. ex qua † morte fides maior scripturæ datur: *vt suprà dictum est in dicto octauo requisito septimæ limitationis num. 122.* & in terminis libri monasterii, quod maiorem fidem faciat propter mortem religiosorum, qui scripserunt, tradit Socinus *in consil.295. vers. sic 3 principaliter lib.2.* ¶ Alia † verisimilitudo & ipsa efficacissima: nam dictus Bessoni aut eius vxor tenetur dicto monasterio ob causam alterius pensionis octoginta aureorum, de qua nulla fit controuersia, & in solutionibus confunduntur quandoq; solutiones vtriusq; pensionis: puta soluit talis tantum ex causa talis, & talis pensionis, nec specificatur tantum ꝓ vna, & tantum ꝓ altera: cùm ad integrum pensio vtraq; non soluatur: ob id illæ scripturæ solutionum videntur connexæ: in connexis aũt nemo contradicit dicto Paul. de Cast. ¶ Alia verisimilitudo violẽta: quia in redditione computorum facta per œconomos de administratis ꝑ eos, & contentis in ipsis libris, fuerunt ipsi libri subscripti per reuerendum patrem prouincialem, & duodecim religiosos ipsius monasterii, in qua re † considero duo: primum qualitatem personarum vnius prouincialis, ꝓ quo maximè præsumi debet: sicut dicitur de præfecto prætorio, quod pro eo adeò præsumit lex, vt noluerit ab

13 (beside line "mori voluisse in peccato falsitatis. ex qua † morte fi-")
14 (beside line "in consil.295. … Alia † veri-")
15 (beside line "religiosos ipsius monasterii, in qua re † considero duo:")

eius

eius sententia appellari posse. *leg. vnic. ff. de offic. praefecti pratorio* Similiter quando ordinans ad sacerdotium erat vir notabilis, præsumitur, quod viderit literas diaconatus. *Innoc. in c. 1. de cleric. per. grin. Abb. in c. nisi essent. de praben. Cardin. in c. Albericus. de testib. Socin. in consil. 270. lib. 2. & quod scribit* Calderin. *in consil.* 10. *in tit. de rerum permutation.* vbi, quod præsumitur titulus ex laudo arbitrorum, qui erant viri magnæ scientiæ: quia non est verisimile, quod pronuntiauerit in fauorem intrusi, aut non habentis titulum in beneficio. ¶ Similiter † pro-

16 pter qualitatem aut honestatem personæ admittitur probatio contra præsumptionem iuris, & de iure *Anto. de Butr. in c. vidua. in fi. de regul. sequitur Dec. in c. postremò. de appellat. & in consil. 575.* ¶ Similiter si succumbens in causa, sit vir magnæ, & approbatæ fidei, excusatur à cōdemnatione expensarum: quia non est verisimile, quod calumniose litigauerit. *Hostien. in c. finem litibus. de dolo. & contum. Alex. in l. properandum § sin autem alterutra. & ibi Ias. C. de iudic. & idem Ias. in authen. iubemus. versic. facit. C. eod. tit. & in consil. 170. lib. 2. vbi etiam multa similia adducit.* ¶ Secundum, † quod hic considero, est nu-

17 merus subscribentium: ex quo numero fortiter iuuatur probatio. *Gl. in l. 3 & quod ibi Iac. Butrig ff. de testib. Alex. & Moder. in l. Prætor. §. cogentur. ff. de edend. idem.* Alexan. *in consil. 5. versic. 2. respondeo. lib. 1.* ubi licet duo testes domestici non sufficiant: tres tamen testes sufficiunt: nam illi de vniuersitate possunt testificari pro vniuersitate, quādo commodum causę ad eos particulariter non spectat: *vt habetur in l. in tantum. §. vniuersitatis. ff. de rerum. diuis. & in c. insuper. de testibus,* & in religiosis pro monasterio, quod admittatur tradit Paul. de Cast. *in consil. 227 Dubium facit. vers. Item, etiam Abb. lib. 1 Corn. in consil. 309 lib. 4.* & licet non dicantur omni exceptione maiores: tamen numerus supplet defectum: quia quotiens testes omninò non repelluntur, numerus defectum supplet: secus, quando repelluntur ex toto. *Alexand. in consil 57. in consil. 187. & in consil. 81. lib 7.* Imò † Corn. *in consil. 47.*

18 *lib. 3.* voluit, quod duo testes de vniuersitate sufficiant, quando

quando plures haberi non possunt: & si plures habeantur, quod tunc numerus supplet defectum: & licet sit dubium, an duo sufficiant. quod Dec. *in d. c. insup.* voluit relinqui arbitrio iudicis: tamen ubi sunt plures, quam duo, docto. conveniunt numerum supplere, *quod etiam voluit idem Corn. in cons. 333. in fi. vers. item sunt mul. lib. 1. Idem est de mente Alex in cons. 68. versi praeterea, non videtur verum. lib. 2 sed clare hoc voluit Alex in consi 99. versic. non obstat, etiam si diceretur. li. 5 sequitur Deci. in cap. tertio loco. versi. item quod non sint integri. de probat.* Secus quando † 19 commodum pertineret ad illos de universitate in particulari, & ad singulos, prout in pascuis & in nemoribus: quia tunc numerus nō suppleret defectum, ex quo sunt omnino inhabiles, & omnino repelluntur *Alex in d. c. n. 57. libro 7. & clarius Corn. in d. con 333.* Esset enim absurdū quod plures testes omnino inhabiles possent se idoneos facere, & quod unus adderet fidem alteri, quam ipse non habet, *ut dixi in co. f. 6. & in c. n. 99.* Pro hoc, quod scribit Alexan. *in consi. 143 versicul. & per hoc patet, quod non est tractandum lib 2* ubi quando sunt duo testes contrarii, eorum dictum non potest suppleri ex probatione famae: Ratio, quia uterque ipsorum omnino repellitur: ideo suppletio fieri non potest per famam, quae non est sufficiens probatio. hoc tamen dictum Alex. [illegible] nisi alter testis esset ita dignior altero, quod iudicialiter videretur: quia isto casu posset iudex deferre iuramentum suppletivum ex dicto dignioris. *Alex. in con. 18 in fin. lib. 1. allegat Io Andr & dict. in [illegible] in nostra de test.* & hac ratione † Corn *in con. 217. li. 4.* voluit, quod religiosi non possunt esse testes pro monasterio, quando dependent ad eius commodum, & singuli vivunt ex redditibus ipsius monasterii, quia commodum dicitur pertinere ad singulos. Quod dictum confirmari potest ex dicto Bal. *in con. 443. Quaero lib. 5.* ubi quod illi de universitate non sunt idonei testes in probanda solutione facta creditori universitatis: quando ea non probata solutio, seu solvendi onus pertineret ad singulos de universitate ex necessitate per impositionem collectae: & tradit idem 20

Bal. in d.c.insuper de test. & in c.tertio loc. de testib. la. in l. sed & si hac. § qui manumittitur quam legit simul.cum l. 2. §. pair. num. ff de in ius vocando sed tamen contra Cor. facit, quod Bal. scribit, *in c. tertio loc. de probat. & ibi Decius & idem Dec. in consi. 62 & in consi.* 342. ubi, quod fratres prædicatores possunt esse testes pro relicto facto eorũ ecclesiæ: & tamen constat, quod fratres prædicatores vivunt non solum ex eorum reditibus, si quos habent ex dispensatione Papæ, sed etiam eleemosynis: cum sint

21 mendicantes, & movetur Bald. quia † fratres prædicatores non possunt habere proprium, ut singuli: & sic non possunt prætendere interesse probabile. Nec obst. ratio Corn. quod vivunt de reditibus monasterii: quia attenta hac ratione, nulli religiosi possent esse testes pro monasterio, cum vivant ex eius reditibus, & ista ratio Cornæ. posset considerari, quando ageretur de totali reditu, aut maiori eius parte: secus, quando de aliqua re particulari, sine qua non propterea victus eorũ

22 deficeret, ¶ Nec obstat, † dictum Bal. *in d. consi.* 443. *li.* 5. quod testes de universitate non sunt idonei, quando alias esset imponenda collecta: quia illud procedit, quando esset certum, quod collecta imponeretur: ita quod de necessitate testes ad eam teneantur. *ita Bald. seipsum declarat.* Secus quando esset incertum, an collecta esset imponenda vel non: quia tunc admittuntur testes de universitate, *ut etiam declarat Alex. in in dict. consi. 99 versi. 2. responueo. li. 5. alleg. iac. Bu. r. in d. l. in tantũ. ff de rerum divisio.* & hoc modo retorquetur dictum Bal. contra Corn. quia quando religiosi deponunt pro monasterio, super aliquo legato, non est certum, quod si monasterium in causa succumbat, quod ipsi religiosi damnum sustineant: ita quod vitam non agere possint: imo contrarium verisimiliter præsumendum est, quod æque victuri sint citra illud relictum: cum dicatur de religiosis, *tanquam nihil habentes & omnia possidentes.* Ideo idem Cornæus *in consilio 261 lib. 1* melius videtur locutus: ubi solum dicit, quod tales religiosi non sunt omnino integri aut idonei saltem quando essent tota

duo

duo. Ex quib. infertur, quod si in dicta causa, in qua consului, monasterium habet aliquos religiosos antiquos superstites, qui de memoratis solutionibus scientiam habeant, illi erunt testes idonei saltem concurrentibus 23
aliis adminiculis: *de quibus in d. consilio meo. 158.* ¶ Et ultra † præmissa considero, quod ex eo solũ quod in libro monasterii reperiuntur scripturæ diversorum religiosorum vr̃ liber plene probare: sicut dicitur de scriptura privata scripta per duos mercatores, pro tertio, & contra, quod plene probat *Bal. in d. c. quoniam contra. d. prob. & infr. dicam.* Ergo idem in scriptura plurium religiosorum, qui etiam in causa monasterii dicuntur scribere pro tertio & contra tertium. ¶ Alia verisimilitudo † dari potest: qua dictum Pau. de Cast. *in d con. 301.* 24
procedat, quando talis liber veritatem contineret, non in aliquibus partitis tantum: sed in plurimis & pro maiori parte. *arg. l creditor. §. Lucius ff mand & l. omnes §. Lucius. ff. quæ in f-au. cred. arguendo à contrariis.* concurrente legalitate scribentis, & quod liber contineat verisimilia, ita quod non contineat aliquam summam nimis magnam, quæ non sit verisimilis: quod totum iudicantis arbitrio relinquendum sit.

¶ Iudices tamen † plerique tali arbitrio abutuntur ob id relinqui debet arbitrio iudicis minus, quam 25
sit possibile, & dicit Arist. *relatus per Baldum in consilio 427. Quadam mulier. ante finem lib. 5* oportet recte positas leges omnia determinare ipsas, & quam paucissima committere iudicantibus. Ideo in istis arbitrariis multum gravantur conscientiæ iudicum. *dicit Baldus.* & qualiter versari debeat iudex in arbitrariis, aliqua dixi *in conf. 90.*

ARGUMENTUM.

Libris rectorum ecclesiasticorum an credatur, quantum ad probationem mortis sepultorum. Tũ, quod tractatus de quavis re, non probat rei eventum. Libri item mercatorum, an pro se, idque contra se admittantur. Et quando qui-

busve concurrentibus. Præterea, an patris libro & matris testimonio stetur super filiorum ætate. Et quid de libris statutorū universitatis. Postremo, cuius generis epistola obligationē inducat.

SVMMARIVM.

1 *Mors sepultorum, an probetur ex libris rectorum ecclesiasticorum. Et quid de excommunicatione.*

2 *Mercatorum libro an credatur, nulla intercedente consuetudine.*

3 *Mercatoris libro an credatur pro se, in magnis summis. dist. nu. 4.*

5 *Dolus præsumitur contra eum, qui non utitur remediis opportunis ad actum.*

6 *Statutum aut consuetudo, quod credatur omni scripturæ mercatoris, aut personæ alterius privatæ, non valet. Fallit, nu 7.*

8 *Consuetudo, aut statutum, quod credatur libro mercatoris, intelligitur de iis, quæ pertinent ad causam mercantiæ.*

9 *Mercatoris libro super quantitate mercium traditarum cuiquam, an standum, saltem adhibito iuramento.*

10 *Creditor iuramento stari debet, concurrentibus aliis cōiecturis, ubi aliunde constat de veritate debiti, licet non probetur certa quantitas.*

11 *Creditor licet probet mutuum, nisi probet quantitatem, dicitur incertum.*

12 *Creditor probans debitorem à se centum mutuo petiisse, non eo probat quantitatem crediti.*

13 *Testes deponentes de tractatu, non probant.*

14 *Crediti incertitudo non vitiat, ex quo potest certificari per iuramentum creditoris.*

15 *Probatio per iuramentum in litem, admittitur ob solam probationem delicti: licet non probetur substantia debiti.*

16 *Delicti*

16 *Dolus arguitur ex mendacio & ad torturam indicium facit. nu 18.*

17 *Iuramentum suppletivum defertur etiam in causa magna, contra eum, qui in aliquo convictus est de mendacio.*

19 *Mercatoris liber licet per se solus non probet, facit tamen præsumptionem aliquam supplendam ex aliis adminiculis.*

20 *Præsumptionem pro libro mercatoris, quæ adminicula adferant.*

21 *Scriptura facta aliena manu pro se magis probat, quam si propria. Contra vero seipsum, magis probat propria. nu. 22.*

23 *Obligatio causam continere debet.*

24 *Scriptura ubi continet plura capitula diversa & separata, potest acceptari in parte, & in parte non.*

25 *Libro mercatorum additis adminicula ad fidem faciendã, simul iuncta an quis operetur.*

26 *Liber rationum mercatoris, an, & quando probet contra scribentem, in favorem absentis.*

27 *Mercatoris scriptura, non habens formam libri, an plenam fidem faciat contra scribentem in favorem absentis.*

28 *Mercator dicens, se non illud scripsisse, quod contra se scriptum est in libro rationum, scriptumq; contra suum voluntatem, an audiatur.*

29 *Mercatoris scriptura, in magnis probat semiplene, pro tertio: & contra eum.*

30 *Mercatorum duorum scriptura super eodem facto, an plene probent.*

31 *Mercatoris scriptura quando probet pro tertio, & contra tertium. Et id quomodo accipiendum. nu. 32.*

33 *Mercatoris iuramentum generale super sua scriptura debet ab initio intervenire non subsequi scripturam, cui vult fidem haberi.*

34 *Ætas an probetur ex libro patris in quo describitur nativitas filiorum. Et quid, si sit mortuus pater. nu. 36.*

35 *Matris testimonium, an admittatur ad probandam ætatem filii.*

37 *Liber statutorum unius universitatis minus solennis, an probet. Et quid de scriptura epistola num. 38.*

39 *Obligatio licet non contrahatur per epistolam: contracta tamen probatur.*

40 *Confessio, quæ fit per epistolam principaliter propter se, non habetur pro confessione facta absente parte: sed habetur perinde ac si facta esset parte præsente.*

41 *Epistola probat contra scribentem non solum pro eo, ad quem directa est: sed etiam pro tertio.*

42 *Epistola commendatitia, non obligat scribentem.*

43 *Epistola exhortativa inducit consensum scribentis sibi præiudicialem. Et in quo id maxime procedat. nu. 44.*

45 *Obligatio ad protestationem indemnitatis, an inducatur ex his verbis: ne dubites hoc facere: quia nolo, quod inde aliquid damni sustineas.*

46 *Obligatio an arguatur ex his verbis: sum paratus recuperare talem rem.*

47 *Legatum vel fideicommissio an inducatur ex verbis testatoris commendatitiis emissis.*

1 VIDIMUS † & abunde, & utiliter de libro monasterii. Sed quid in libris rectorum ecclesiarum, in quibus describitur mors sepultorum in eorū ecclesiis, an ex eis probetur mors? Breviter, si consuetudo sit, quod detur fides, standum erit consuetudini: ea quid cessante? dic, aut agitur de magno præiudicio, & non puto probari mortem: secus, si de modico præiudicio agatur: *per ea quæ habentur in l. si quidem. sol. mat.* cum etiam unus testis deponens de visu mortis, non probet mortem, licet tollat præsumptionem, quod præsumitur quis vivere annis centum. *Iaso in l. fin. circa fin. C. de sacros. eccl.* Facit tamen præsumptionem aliquam talis liber. *Imol. in cons. 110. in fi.* similiter talis liber rectoris, in quo describi consueverunt nomina excommunicatorum, probat excommunicationem eius, qui invenitur in tali libro, aut matricula rectoris excommunicatus non abrasus. *c. 1. 2. quæ. 1. Fede. de Sen. in cons. 119 Nulli aubium circa fi.*

2 ¶ Quid in libris † mercatorum cessante consuetudine: dic quod libro mercatoris pro se, credi-

creditur in postis minutis quando est fide dignus. *Bald. in d. l. un. C. de confess. Curt. Iun. in consil. 122 Ias. in rep. d. l. admonendi. ver. 4 principaliter ubi refert illud dict. Bald. in d. l. unic. pro sing.* & hoc intellige concurrentibus illis requisitis, de quibus supra in libro rationum administratoris: maxime cum mercator non sit persona ita approbata partibus, sicut persona administratoris ¶ Sed quid † in summis magnis, an liber mercatoris fidē pro se faciat de iure? Doct. concludūt, quod non, ita Barto. *in d. l. admonen.* ubi, quod solum facit aliquam præsumptionem, quando scribens esset bonus homo *idem vide Bald. in d. l. rationes. C. de prob. ubi Bart. taxat, qu[illegible] tulerit verba N co. de Mat. suppresso actorum nomine. Barto etiam in d. l. admonendi. sequitur Io. de Ana. in consil. 53 & sequuntur Doct. communiter in d. l. admonend.* ¶ Sed adverte quia Bal. *in d. l. unic. C. de confess.* videtur velle, quod tali libro mercatoris credatur etiam in summa magna, arguendo à contrario sensu: dum dicit, † quod non creditur in summa magna, quando esset magnum præiudiciū adversarii & suspectus, & sic cessante suspicione, quia res verisimilis sit, videtur velle, quod fidem faciat. Idem videtur sentire Io. de Ana. *in d. con.* 53. sed durum videtur credi scripturæ privatæ mercatoris in eius favorem, cuius vivæ voci etiam cum iuramento non crederetur. *ut doct. considerant in hac materia* Rursus aut consuetudo est, ꝙ mercatores de rebus magnis confici faciant instrumenta, nec credatur eorum libris, & imputandum vr̄ ei, qui instrumentū confici non curavit. Aut consuetudo est, ꝙ non conficiantur instrumenta, sed stetur libris, & consuetudini standū erit. Si autē nō cōstet aliqua consuetudo legitima, nec pro, nec cōtra imputandū est ei, qui ius ignoraverit. *l. leg. C. de leg.* vel si nō ignoravit, multo magis imputandum est, cur nō illud observatum curaverit. † Imo dolus præsumitꝰ contra eū, qui non utitur remediis opportunis ad actū. *Bal. in cō. 395. ro Dn. Din l. [illegible] ex. in l. idemq. §. si ignor[illegible] ff. man. & i l. fi. §. illud [illegible] vers. Summa ope. C de t. mp app.* Præterea etiam scripturis notariorum & officialium de publico constitutorum in

3 4 5

corum favorem, non creditur: *ut in praecedentibus dictũ est*: ergo minus credi debet scripturis mercatorum: immo non † valeret statutum aut consuetudo indifferens quod credatur omni scripturæ mercatoris, aut alterius privatæ personæ, *ut in praecedentibus vidimus nu.* 115 quia præstaret occasionem delinquendi & fabricandi falsũ: licet Cor. *in cons.* 319. *li* 3. voluerit librum mercatoris fidem facere eo casu, quo liber sociorum probat, *ex identitate rationis*. sed certe longe diversa est ratio sociis, quorum personę sunt invicem approbatæ: *per ea quæ supra diximus de libro sociorum*. ¶ Limitatur † præmissa conclusio non procedere, quando statutum vel consuetudo esset in contrarium, quod credatur libro mercatoris. *d. c. cum di... de fid. instrum late moder. in d. l adm... & in d. c. 2. de fid instrum.* dummodo tale statutum aut talis consuetudo nõ sit indifferens, & nutriva peccati, quod indifferenter indistincte credatur omni scripturæ mercatoris: *ut supra alibi unde vidimus in secunda limitatione principali ... regulam: quod scriptura privata non probat. versic adverte ... tamen n.* 115. ¶ Rursus † talis consuetudo aut tale statutum, quod credatur libro mercatoris, restringitur in his, quæ pertinent ad causam mercantiæ tantum. *Rom. in cons. 2.4 & in cons. seq. 205. Aret. in consi. 33 in con. 44 & in cons. 45. cir. a fi. Iaf. in repet. d l. adm. n... in d l. age. C. de tra. ... & in cons. 103. li. 1. & dixi supr. circa scripturam officialis publici, in 5 requisi. o nu 236.*

¶ Secũdo limitatur † pręmissa cõclusio, quando vere appareret mercatorem tradidisse merces alicui: sed solum dubitaretur de quantitate eorum: nam quantitas licet magna, videtur pbari libro rationũ: puta, mercator tradidit merces mulioni aliquo vẽdendas, quas mulio culpa sua amisit, modo quęritur de taxatione interesse mercatoris, aut de valore merciũ: mulio nõn negat merces sibi fuisse commissas, sed quæstio tantum est de quãtitate carũ, certe super quantitate standum vr̃ libro mercatoris saltẽ cum iuramẽto eius. *Ita Cor. in cõ 318. in fi. li. 4* ubi tñ quod iudex poterit arbitrari, prout sibi ęquũ videbitur

bitur: & nihil allegat Corn. sed † pro hoc dicto Corn. 10
adduco Bar. *in d.l. admonendi. vers. sic quaero, quid si testis ue fic at in dicto.* vbi quando ex testibus vel actis constat de veritate debiti, licet non probetur certa quantitas: tamèn super quantitate debet stari iuramento creditoris, concurrentibus aliquibus aliis coniecturis: puta, quia per alios testes probatur, quod debitor petierat à me 10. mutuo: fortiùs voluit Ray. de Forl. *in l. 1. ff. de in lit. iur.* idem etiam, licet non probentur aliæ coniecturæ: sed satis sit probari substantiam debiti, licet quantitas non probetur: quia super quantitate statur iuramento creditoris. *sequitur & commendat Veron. caut. 210 Dec. in leg. certi condictio. § quoniam. ff. si cert. pet. in l. in actionibus. ff. de in lit. iur. in l. fin. C. de edendo in c. 1. de prob. & in consil. 146*

¶ Sed istam † decis. Rayn. duriorem putat socer meus 11
Purpu. *in d. l. admonendi. n. 265* vbi quod paria sunt non probare vel obscurè probare. *l. duo sunt Titii. ff. de testa. tut.* sed quamuis creditor probet mutuum nisi non probet quantitatem, illud dicitur incertum. *l. certum ff. si cer. pet.* Ideò offerendo minimum, videtur debitor liberari. *arg. l. legato generaliter. ff. de leg. 1. cum ibi not.* & quod videtur absonum stari iuramento actoris, qui nihil iurauit respectu quantitatis: quia posset in immensum iurare: quod non conceditur, nisi in iuramento in litem. ¶ Sed aduertendum † hic circa impugnationem dicti Ray. quia attenta ratione incertitudinis etiam dictum Bart. non videretur procedere. Licet enim probet creditor, quod debitor petiit ab eo centum mutuo: non sequitur, ergo centum mutuauit: cùm multò minus soleant creditores mutuò credere & gratuitò concedere, quam ab eis desideretur: quod ipsum videmus ipsa rerum experientia: & sic etiam in dict. Bartoli versatur incertitudo circa quantitatem, nisi probetur de conclusione actus, quod tantum fuerit mutuatum, quantum postulabatur. Multa enim tractantur etiam ab vtraque parte, quæ tamen non perficiuntur, ob id testes deponentes de tractatu, non probant. *Gloss. in leg. eleganter. in princip. in vers. pu. to. Digest. de condit. indeb. quam pro not. ad hoc refert Bal-* 12

dus in cap. fin. de iuram. calum. & *in leg. multum interest C si quis alteri vel sibi. Dec. in c. fi. ad fi. de probat. in consil 11. Ias. in d. l. eleganter. in 2. not super Gl in verbo puto. in consil. 8. in consil 22. & in consilio 24. lib 3. & alibi sæpè. Doctor.* si tractatus vtriusque partis non attenditur, nec ille rem certam reddit: quantò minus tractatus vnius partis tãtum, petentis certam pecuniam mutuò? ¶ Non obstat igitur ratio incertitudinis: quia procederet, quando ipsa substantia esset incerta: secus si substantia certa sit.
14 Et licet quantitas sit incerta, talis tamen † incertitudo non vitiat, ex quo potest certificari per iuramẽtum creditoris: *arg. l. hæc venditio. § 1. ff de co tr. empt. Oldr. in cons. 61. Cum Regi & quod dicitur de libello incerto, quod admittitur, dummodò ex post certificetur. Abb. in c. significantibus. de lib. l. obl* Similiter stipulatio tritici in genere non vitiatur ratione incertitudinis: quando ex probabilibus cõiecturis certificari potest. *l. triticum. ff. de verb. oblig vbi*
15 *Bart. & doct.* ¶ Non obstat † quod talis incertitudo quantitatis non debet declarari & certificari per iuramentum creditoris, cessante dolo aut culpa partis, cum talis declaratio cadat in iuramento in litem. Quia respondeo, quod in iuramento in litem plus est: quia admittitur probatio per iuramentum in litem ob solam probationem delicti, licet non probetur substantia debiti: nam ex eo, quod probo violentum ingressum in domum, licet non probem quod bona in domo haberem, tamen statur iuramento meo, tam ad probationem substantiæ, quam quantitatis: licet illud iuramentum per iudicem moderetur. *l. si quã to. C. vnd. vi.* Secus in casu Ray. quia iuramentum solum defertur ad probationem quantitatis, constito priùs de substantia. ¶ Secundo respondeo, quod arg. contrarium posset procedere, quando aduersarius non negaret debitum: sed solum quantitatem: quia fateretur quidem debitum, sed non tanta quãtitate se debere: quã tunc opin. & decisio. Ray. videretur satis dura: quare magis super quantitate debeat credi iuramento actoris, quam rei, & debitoris. Sed Ray. & sequaces præsupponunt, quod ipsa substantia

debiti negata sit. Patet: quia non esset aliàs necesse de ea probare per testes aut acta: ob id præsupposita negatione debitoris & eius mendacio, iam † apparet de eius dolo: cum ex mendacio dolus arguatur *l. si quis affirmauerit. §. 1. l. quod venditor. §. 1. l. eleganter §. item Pomponius. ff. de dol. & l. falsus. § si quis. ff. de furt.* Ideo propter mendacium priuatur quis commodo possessionis, & de possessore & reo fit actor *l. fin. ff. de rei vend.* imò ex eo solum, quod debitor reperitur mendax in vno, i. e. in substantia debiti, videtur præsumi contra eum in alio, id est super quantitate ipsius debiti citra aliud iuramentum creditoris, nisi ipse debitor probet de contrario, id est, de mutuo minoris quantitatis quam creditor allegauerit. *l. cum de indebito. post princip. ff. de prob. Paul. de Castr. in consil. 331. In causa Silue lib. 1. & in consil. 302. Ego Paulus. lib. 2. & quod scribis idem.* Paul. *in cons. 87. Quantum ad contenta. lib. 2.* vbi, † quod defertur iuramentum suppletiuum, etiam in causa magna contra eum, qui in aliquo conuictus sit de mendacio: *facit text. in auth. contra qui propriam. C. de non num. pecu.* & adeò † ex mendacio dolus arguitur, quod ex eo index cium sit ad torturam. *R m. in consil. 8. Imol. in consil. 2. versi. aduertendum. Alexand. in consil. 63. ib. 1. D. nus in leg. 2. Digest. quod quisque iuris.* cessante tamen mendacio, & negatione principalis, bene fateor coniectur s aliquibus opus esse. ¶ Tertiò † limitatur præmissa conclusio, quod licet liber mercatoris per se solus non probet: facit tamē præsumptionem aliquam, quæ suppleatur ex aliis adminiculis, vt fiat plena probatio: *vt per Bar. & doct. in d. l. admonendi. & sup. dictum est.* Sed punctus est scire quæ sint ista adminicula, ex quibus perficiatur plena probatio. Guido Papæ *quæst. 441. qu. m simpliciter e quitur Bier. in quæst. 105.* ponit sex adminicula. Primò † legalitatem mercatoris, Secundò quod ipse scripserit manu sua: *per leg. generali. C. de non num. pec.* Tertiò quod verit tem scribere consueuerit. *l. v l vniuersorum. ff. de pig. act.* Quartò, si scripserit causam videlicet si ipse mercator aliquid contra se in eod. m libro scripserit: *Per leg. Paul. in fin. ff. de posi.*
Sextò

Sextò, si ex verisimilibus circumstantiis præsumi possit esse verum, quod per eum scriptum est: vtpote, habito respectu ad tempus debiti contracti ac solutionis factæ, & ad personas contrahentes, & ad locum contractus: quibus concurrentibus ex scriptura priuata, & libro rationum infertur probatio, *per l. instrumenta & l. ratio es*
21 C. *de probat.* ¶ Sed † aduertendum circa dicta Guid. Pap. & primò circa secundum requisitum, quod ipse mercator scripserit manu sua. nam puto totum contrarium, quod maior fides libro haberetur, quando in lib. mercatoris pro se scriptum quid esset manu aliena. Videmus enim, quod liber mercatoris pro tertio & contra tertium semiplenè probat, quando mercator est legalis: *vt habetur in d. §. numularios. & inf. dicemus.* & sic scriptura tertii magis probat pro aliquo, quam scriptura propria: & istud suaderi debet ratione naturali. Sicut enim vox & depositio tertii potest probare pro aliquo, tanquam verum testimonium: & tamen vox propria non admittitur. *l. nullus. ff. de testibus & l. omnibus. C. eod. tit.* Idem & pariter dicendum est in scriptura, cum à pari procedant. *l. in exercendis C. de fide instr.* nec magis credi debet scripturæ alicuius, quam viuæ eius voci. *Ancha. in d. consil. 28. Ratione vt sic vlt. reum hoc probatur. Paul. de Cast. in consil. 285. & in consil. 406. lib. 1. Alex. in consil. 134. ver præterea posito lib. 2. & quod dictum est suprà n. 105* ¶ Nec obstat tex. *in d. l. generaliter C. de non num. pec.* allegatus per Guid. Papæ: quia facit contra eum: quia text. loquitur de scriptura aut confessione in præiudicium scribentis aut confitentis: & sic contra eum, non pro eo. Quo casu
22 bene fateor † quod contra debitorem maiorem fidem faciet eius scriptura aut confessio propria, quam alterius tertii: sed in eius fauorem, absit. Similiter circa tertium requisitum, quod veritatem scribere consueuerit, illud videtur idem cum primo requisito, quod scribens sit bonus homo: nam probitas scribentis hoc importat, quod consueuerit ad veritatem scribere. Similiter
23 † circa quartum requisitum, quod scriptura contineat causam: ex eo non videtur addi maior fides scripturæ

quia

quia etiam quod esset scriptura publica, si causam non contineat, esset inefficax: quia obligat, o debet continere causam: *ut habetur in l. I tito. ff ver obl & in c. si caut o. de fide instr.* & sic causa obligationis non consideratur in scriptura, respectu fidei probatoriæ: sed solum respectu validitatis actus. Circa quantum autem illud, quod scribens aliquis scripsit contra se, illud videtur satis tenue: & eo attento daretur videretur occasio delinquendi: quia semper mercator aliquid scriberet contra se, vt in maiori staretur eius scripturæ. ¶ Nec aliquid facit tex. *in d. l. Publia in fin.* quia bene dicit quod statur propriæ scripturæ contra se: sed non dicit, quod stetur: sed quod iudex æstimabit. & Gl. ibi dicit, quod si pars consensit illi scripturæ, etiam quatenus facit contra se, in totum probabit: aliàs secus. Ideo doct. † cõmuniter concludunt, quod vbi 24 scriptura continet plura capitula diuersa & separata, põt acceptari in parte, & partim non, *ut in præcedentib. abunde vidimus. in ver. amplius quæro, an si contra quẽ &c. n. 134.* Sextum requisitum est nimium generale, & solum tendit in genere ad arguendum, quod scriptura mercatoris contineat verisimilia: quod requisitũ semper est necessarium, etiam quod agatur de summa modica. Ideo puto, quod cessante statuto aut consuetudine, dictũ Guido. Papæ procedere non posse in summis magnis, & quoties ageretur de graui præiudicio. Ista enim † admi 25 nicula de per se & singulariter considerata, videntur omnino leuia in grauib. ob id simul iuncta operari non possunt. *l. 1. cum Gl. C. qui numer. tutel. Bald. & doct. in l. si quis ex argentariis § 1. ff de edend. habetur per doct. in d. l. admonendi. vbi las.* Nec possunt plura imperfecta constituere vnum perfectum. *c. tam l. tertia. in pr. de testib. c. inter dilectos. de fide instr. c. dum sanctum. de pœnit. dist. 2. quæ iura ad hoc citat Calderin. in consil. 5. in fin. in tit. de regulari.*

¶ Quartò † limita non procedere contra ipsum mer- 26 catorem scribentem: quia contra eum plenè probat: licet non pro eo. *d. l. quidam. § numularios. & quod ibi notat. d. l. exemplo lege rationes. & lege instrumenta. C. de probationibus. l. prima, vbi Doc. Cod. ac etiam. capitulo secundo. de fide instru-*

instrumento. In libro autem rationum habente formam libri, doctor. conueniunt, quod talis liber fidem faciat contra scribentem etiam in fauorem absentis: licet cõfessio viua voce facta absente parte solùm semiplenè probet: quia talis liber videtur factus de mandato saltem tacito eorum qui cum mercatore contrahunt.

27 ¶ Sed difficultas † est in scriptura mercatoris non habente formam libri, an fidem plenam faciat contra scribentem pro absente: quia tunc cessat ratio taciti mandati. D. c. *in d.c. 2. versic. 2. Abb conclu. ill. de fide instrum.* tenet, quod sic: contra Felin. & profectò videtur mihi cum scriptura semper loquatur, quod postquam peruenit ad manus absentis, dicatur debitor confessus in præsentia partis, nisi appareret quod antea reuocasset scribens contenta in tali scriptura: vel nisi probare vellet de eius errore. *de qu etiam in præcedentibus diximus n.*

28 22. Sed pone, † quod mercator, in cuius libro quid scriptum est cõtra eum, dicat se non illud scripsisse, & quod contra eius voluntatem itá scriptum sit? Dic eum audiendum non esse: quia quicquid scriptum reperitur in eius libro, de mandato & voluntate eius præsumitur scriptũ. *Bal. in d. rub. C de fid. instr. v. sed hic quæro. sequitur Alex. in co fi 147. l b 2. & in consi. 245. lib. 6. Dec. in l fin C. de edicto diui Adr. toll. in d.c. 2. de fid. inst. & in consil 105.*

29 ¶ Quinto † intellige, quod licet scriptura mercatoris in magnis pro eo non probet nec plenè, nec semiplene: tamen secus est pro tertio, & contra tertium: quia tunc probat semiplenè. Si partes accedunt ad mercatorem, & rogent, ut velit scribere in eius libro contractum ipsarum partium, modò mercator sit persona legalis. *ita Bar & doct. in d. §. numularios. & in d. l. admonendi. vbi Iaso. vers 3. casu principali. & est communis opin. vt Decius testatur in d. c. capit. 2 de fi le instrum. tradit Alexander in consil. 72. versic nec etiam obstat, si dicatur. libro sexto.* Imò si

30 sint † scripturæ duorum mercatorum super eodem facto plene probabunt. *Baldus in cap. quoniam contra. de probat quod dictum pro notabili refert, & sequitur Decius in dict. cap. 2. de fide instrument.* facit quod Socinus scribit in

onsil.295.versic preterea: ictis omnes libri. lib. 2 vbi quod ilures libri simul iuncti, in quibus continetur de eadem e, fortius probant, *ter regulam iuris 1 & qua non pro unt ingula, multa iuuant. Gloss in leg. 2. in princip. Digest. de xecut. tutor.* Quod tamen Socini dictum mihi non placet in pluribus libris eiusdem personæ, vt eis credatur pro scribente: quia coniungi non possunt ad plenam probationem, cùm singuli de per se non operentur, nisi alia concurrant. Aliâs de facili posset quis plures libros tenere, si ad eum modum fides haberetur scriptis eius.

¶ Similiter † plenè probat liber mercatoris pro tertio & contra tertium, quando solum agitur de probanda scientia & mala fide ipsius tertii, quod habuerit notitiam de tali re. *ita Abb in consil 81. versic. quod autem filia sciuerit. lib. 1.* Idem quando agitur de sciendo qualitate obligationis. *Bald. in leg final. in fin. Cod ad legem falc. sequitur Dec. in consil 7 versic. & hoc vlterius probatur.* Similiter ex libro probatur status, vel nominatio alicuius, *Zenzeli. in clem. 2 in fin. de praben. quem refert & sequitur* Calca. in consil. 90. Sed † quod suprà dictum est librum mercatoris semiplene probare, pro tertio & contra tertium, hoc intellige in mercatore, qui ab initio iurasset eius artem probè & fideliter exercere. *Barto. in dicta lege nuda. Digest. de donat. Alexand. in consil. 134. versic. praterea, posito libro secundo. Ias in dict. repet. l. admonendi. versic. item in quantum Bartol. num. 108. & ibidem Purpura. versic. & ex Bart. infertur. vbi etiam allegat Bologni in addit. ad consil. Ioann. de Ana. in consil 53. Idem vult Decius in dict. cap. 2. de fide instrumen.* & sic † non sufficeret iuramentum mercatoris superuenire post eius scripturam: sed requiritur tale iuramentum generale ab initio: magis enim præsumitur, quod scribat quis ad veritatem propter iuramentum iam præstitum, quam quod iuret ad veritatem super eo quod iam scriptum sit: quia metuens argui de falsitate scripturæ, non dubitabit periurium committere. Et quia regula iuris est, quod quotiescunque requiritur aliqua qualitas

litas ad habilitatem aut idoneitatem personæ, illa debet
adesse ab initio: nec sufficit si ex post superueniat *capitu-*
lo dudum primo. vbi Abbas n. 2a. de el ction. Dec in capitu
post quam. in tertio notab. eodem modò qualitas iuramen-
ti in mercatore requiritur, ad habilitandum eius perso-
nam: vt sit idoneus & habilis ad ferendum testimoniu
per eius scripturam saltem seruı, quo ad semiplenam
probationem: ergo oportet qualitatem eiusmodi ab
34 initio interuenire. ¶ Quid † in libro patris, in
quo describitur natiuitas filiorum, an ex eo probetur
ætas? Alexand. *in apostil. ad Bartolum in leg. de ætate. D.*
gest de minor. in addit. o. sup verbo tanius se refert ad Bal-
dum *in leg neque natales. Cod. de probat.* vbi Baldus quod
probat præsumptiuè numerum annorum. *idem sequi-*
tur Bernardus Landrianus in addit. ad Bartolum in cons.
92: Ego puto, quod talis liber patris faciat semiplenam
probationem, si pater viuit, & ita iuvet: nam testimo-
nium parentis sufficit ad semiplenam probationem in
ætate *Paul. de Castren. in consil. 124. lib. 1.* Imo Bartolus
35 *d. consil. 92.* simpliciter † dicit, quod in ætate admittitur
testimonium matris. *per l. etiam ff. de probat. Idem te[...]*
in tit. de teste. §. 1. Veron. n. in cons. vlt. Aufrer *in decis Capel.*
36 *Tolos. q. 3* & si pater, qui scripsit, sit † mortuus [...]
mors vim habeat iuramenti, *per ea, quæ sur. [...] si [...]*
scripturas. C. qui potio. in pign. hab. & hoc nisi pater esset
aduersarius filii: quia non admitteretur eius testimo-
nium super ætate contra filiū *Bal. in cons 19. lib 5.* ¶ Q[uid]
37 in libro † statutorum alicuius vniuersitatis in [...]
lenni: quia nō habeat subscriptionem alicuius n[...]
Dic quod probat, si fuit habitus, & obseruatus pro au-
thentico *Bartol in extrauag. ad reprimendum qui si [...]*
bell s. in vltim. Gloss. Domini in consil 15. Reuer [...]
cano in summa. 19 distinct. quæ allegat text. in c. Isido [...]
dist. quod dicit summè notandum. D. Rebuff. super Concord.
in tit. de collationibus. §. monemus versi. decimò non [...]
tiator. pag. 114. & latiùs declaraui suprà in quinta p[...]
li limitatione ad reg. quod scriptura priuata non proba[...]
38 *mor. 199.* ¶ De scriptura † epistolæ, late p[...]

mo[...]

moder. *in d.l.admonendi. vbi Iason.vers.3. & vlt. principaliter.* nam hic transferam eorum dicta, aliqua tamē adiiciemus, quæ non legentibus ingrata aut incommoda videantur. Illud igitur † sciendum, quod licet per epistolam 39 obligatio non contrahatur: inducta tamen probatur. *l.epistola.l.emptor §.Lucius.ff.de pactis.l. Lucius.ff.de fideiussor.l. 1.C.de vsur. Iason post Angelum in l.sciendum.versic.& non eundo per mendicata suffragia.ff de verb.oblig.* Addo, quod etiam per epistolam cōtrahi potest obligatio contra constituentem se soluturum pro alio, quando in persona alterius obligatio iam erat contracta, & sic noua omnino obligatio per epistolam contrahi nō potest: sed iam contracta extendi potest ad personā constituentis se pro alio soluturum in epistola, vt contra eum actio competat de cōstituta. *l.fin.§.fin.ff.de act.& oblig.cum simil. vt Paul. de Cast. tradit in consil.397. Ad primum quæsitum respondeo.lib.1.* Idem tradit Bal. *in auth.si quando.C. de const.pecun.* vbi fortius voluit, quod vbi quis confitetur se teneri soluere id, quod alius debet in epistola, licet verba nō sonent in obligationem, sed solū in cōfessionem: tamen ex quo talis confessio probationem operari non potest in præiudicium alterius, operabitur nihilominus obligationem, vt teneatur sic cōfitens actione de constituta: *per text. in l.quidam ff.de const.pecun. vbi dicit esse casum vnicum, & menti tenendum. de quo dictum est etiam supra num 9.* Et confessio, † quæ 40 fit per epistolam principaliter propter se, non habetur pro confessione facta absente parte, sed habetur perinde ac si facta esset parte præsente. *d.l. Publia. §.fin.ff.depositi. Cinus in l. non nudu.C.de probationib. Alexander in consil.18. versic. & propter epistolam.lib.7.* ¶ Amplius † probat episto- 41 la contra scribentem non solum pro eo, ad quem directa est, sed etiam pro tertio. Rota *decisio.340. Nota.ego misi, in antiquis.* Sed *ibi* postea arguit in contrarium. Puto quod dependeat ab illa quæstione, an confessio facta in aliqua scriptura priuata, cessante mandato expresso, vel tacito alterius, plene probet? de qua supra visum est *in duobus locis, videlicet num. 225. & num. 276.* & Decium retulimus *in d. l. 2. vers. secundo. Abbas concludit, de fide instrum.* tenen-

Aymo. Crauet. de Antiq. tempor. O tem,

tem, quod sic, contra Fel. quod indistincte scriptura quomodocunque facta sit probet contra scribentem, cũ se [illegible] per dicatur loqui. Ideo vbi epistola peruenit ad manus [illegible] tij, qui eam acceptat, & ea vtitur, videtur confessio facta [illegible] pso tertio pręsente. extraneum sane mihi videtur, q̃ [illegible] scribenti aduersus eius confessionẽ scriptã venire, [illegible]

42 rore nõ probato. ¶ Ad vnũ † etiam attende in hac materia epistolæ, q̃ epistola commendatitia non obligat scribentem. Ideo si quis propter epistolã patris aut domini [illegible] filius vel seruus alteri commẽdatur, pecuniam [illegible] filio vel seruo, non tenetur scribens nomine illius [illegible]

43 actione quod iussu. *l. si C. quod cum eo.* ¶ Sed aduerte [illegible] quod licet epistola commendatitia non obliget: tamen epistola exhortatiua inducit consensum scribentis [illegible] iudicialem, puta sunt duo fratres communiter h[illegible] non tamen sunt socij omnium bonorum, vt filia alterius dotari debeat de bonis communibus, alter frater habet filiam, inuenit bonã conditionem pro ea, sed futurus [illegible] sus desiderat maiorẽ dotem: ob id pater difficile se red[illegible] Alter frater absens, re cognita, scribit ad fratrem, vt ne [illegible] mittat conditionem illã matrimonij per pigritiam, ignorantiam aut diuitias: quo audito pater perficit matrimonium, & dotẽ desideratam constituit. certe ex tali epistola arguitur cõsensus scribentis, q̃ voluerit neptem [illegible] aut fratris filiã, dotari de bonis communib. *ita Soc. in cons.*

44 291. *vers. tertio principaliter. lib. 2* ¶ Sed † aduerte: quod [illegible] dictum Soc. posset tolerari in fratre, in quo facilius præsumitur donandi animus ratione cõiunctionis [illegible] *si seruus communis. ff. de don. inter vir. & vxo. no. in l. [illegible] tus. ff. sol. matrim.* Sed in alio coniuncto, non puto [illegible] talibus verbis inducatur donatio, quæ in dubio non præsumitur. *l. si cum aurum. ff. de solutio. l. Campanus. de oper. li-*

45 *ber. cum simil.* fortius † voluit Alex. *in cons. 199. lib. [illegible]* quod si quis dixerit alicui; noli dubitare hoc facere, quia [illegible] quod ex eo damnum aliquod sustineas, ex his verbis [illegible] inducatur obligatio ad præstationem indemnitatis [illegible] tamẽ dictum mihi non placet. Si enim non [illegible] damnum sustineat: ergo antecedens necessarium [illegible]

tu promisisse indemnitatem, sine qua promissione posset damnum sustinere. *l. 2 ff. de iurisdiction. omnium iudic. l. illud. ff. de acquiren. haredi. l. 3. §. scio. ff. de minor. l. indebitam ff. de condict. indebit.* quod procedit etiam in materia odiosa, puta in dispensatione, quæ extenditur ad omnia necessaria ad actum. *gloss. in cap. quia in tantum. de praben. in cap. non potest. de praben. lib. 6. & in cap. si quis in clero. 7. quaest. 1 Dec. in cap. quanto. versic. sed ista responsio non satis facit, de iudici.* imo † idem Alexand. *in cons. 53. lib. 1.* 46
voluit, quod si quis dicat alicui: sum paratus recuperare talem rem, ex hoc arguatur obligatio, quod esset obligatus ad ita recuperandum. Sint igitur cauti scribentes epistolas aut literas missiuas, quod si animum obligandi se non habeant, non effuso nimis sermone vtantur, ne in promptum incidant periculum, *l. fin. Cod. de dotis promiss.*
¶ Et † an ex verbis testatoris commendatitus inducatur 47
legatum vel fideicommissum, si testator commendet aliquem hæredi? Vide Alexand. *in cons. 158. lib. 7.* Ex præmissis absolutam habemus hanc septimam limitationem ad regulam, & conclusionem, quod in non antiquis scriptura priuata non probat. In qua non parum multa ad practicam efficacissima liceat inuenire.

ARGVMENTVM.

Arbitrator, qui, sola facti veritate inspecta, procedit, an priuatam scripturam debeat aut possit admittere. Item, ille non est solutus legibus iuris diuini vel naturalis. Et quo nam eius potestas pateat. Scripturæ item priuatæ plena fides datur, modo sit in loco publico & patenti.

SVMMARIVM.

1 *Scriptura priuata, an probet coram arbitratore, & nu. 3*
2 *Fama probatio, an sufficiat coram arbitratore.*
4 *Arbitrator an non possit dare fidem vni testi, etiam idoneo.*

5 *Iuris naturalis, & primaeui aut secundarij obseruantia non censetur sublata per concessionem amplissimæ potestatis data a arbitris.*

6 *Arbitrator habens potestatem procedendi de facto secundum veritatem, & sola facti veritate inspecta, potest secundum suam conscientiam procedere, sine alia probatione, modo ipse veritatem norit. Et quid si ignoret eam. num 7.*

8 *Arbitrator non debet dare vni, & auferre alteri, nisi ex æquo, si verisimiliter ita sibi videatur faciendum.*

9 *Arbitrator potest admittere probationes per suas [illegible].*

10 *Conuenire potest quis de stando dicto sui aduersarij.*

11 *Iudex debet iudicare secundum allegata & probata, [illegible] autem sola veritate facti inspecta.*

12 *Scriptura priuata facit fidem, modo sit in loco publico & manifesto: idque de partium voluntate.*

13 *Scriptura in publico loco sita, in antiquis, præsumitur in dubio de partium consensu ibi locata.*

14 *Scriptura priuata incisa in lapidibus aut columnis, an probet plene, aut certe semiplene, in antiquis. Et [illegible] in facto recenti. num. 15.*

16 *Scriptura non priuata omnino, in aliquo deficiens, an probet in antiquis.*

17 *Instrumentum minus solenne, an probet in antiquis.*

18 *Scriptura priuilegij antiqui, non probat, quando [illegible] est corruptum, aut non plene apparet.*

19 *Instrumentum, cuius originale non inuenitur, sed [illegible] tum reperitur in priuilegio principis, an fidem faciat.*

1 OCTAVA datur † limitatio de arbitratore, [illegible] scriptura priuata videtur probare, cum [illegible] la facti veritate inspecta. *Rom. in repet. rubr. de arb[illegible]* *dictum refert & sequitur Corn. in consil.* 221. *circa* [illegible] Nam coram arbitratore sufficiunt leuiores probationes Bald. *in l. solam. in fin. C. de testib.* vbi, quod arbitrator potest credere testi reddenti rationem dicti sui verisimilem, licet non concludentem. *sequitur Dec. in consil.* 17[illegible] & per istud dictum Bal. [illegible] Aret. *in consil.* [illegible]

[illegible]

tera. dato † quod probatio famæ, non sufficeret coram 2
iudice, debet tamen sufficere coram arbitratore, [illegible]
voluit Bald. *in cons. 333. Considerato. versic. & ad hoc indu-*
citur. lib. 2. q arbitrator nõ tenetur recipere probationes si
nolit: a fortiori poterit recipere probationes minus inte-
gras, & pondero, quod in casu Bald. etiam agebatur de co-
dicibus rationum, & sic videtur præsupponere, quod ar-
bitrator possit eis fidem habere. Quod † sine dubio vide- 3
retur procedere, quando arbitratori data esset potestas la-
ta procedendi etiam de facto: quia tunc videntur partes
voluisse stare etiam simplici dicto ipsius arbitratoris. *Soc.*
in cons. 121. lib. 3. & quod arbitrator habẽs potestatem pro-
cedendi de facto, possit procedere sine probatione, tenet
Bart. *in cons. 82. Punctus quæstionis vertentis inter Albertum*
Leonis, sequitur Alex. in cons. 189. in fin. lib. 6. ¶ Sed contra
hanc † limitationem tenet Veronensis *in cons.* [illegible] vbi di- 4
cit, quod arbitrator non potest dare fidem vni testi, etiam
idoneo: quia coram arbitratore non censetur remissa so-
lennitas iuris diuini, vel naturalis: quo cauetur, quod in o-
re duorum, vel trium stet omne verbum. *Matth. c. 18.* Am-
plius, quod si causa sit maxima, non potest arbitrator de-
ferre iuramentum suppletiuum ex dicto vnius testis,
quantumcunq; idonei, & idem Veronensis *in cons.* [illegible] quod
solum censetur remissa solennitas iuris ciuilis, vel cano-
nici. Idem est de mente Corn. *in cons. 57. lib. 3.* [illegible] quod
arbitrator licet habeat potestatem procedendi [illegible]
non tamen poterit dare fidem scripturæ testamenti [illegible]
solennis, non habentis legitimũ numerum testium. Idem
Corn. *in cons. 114. lib. 2.* quod per concessionem † amplissi- 5
mæ potestatis concessæ arbitris, aut arbitratoribus, quod
possint de facto procedere, nõ censetur sublata obseruan-
tia iuris naturalis primæui aut iuris secundarii, id est, [illegible]
[illegible]um. *allegat Bar. in l. filius familias. ff. de donat. in ex-*
trauag. ad reprimendum. in ver. figura & in verb. videtur
qui sint rebell. Bart. Ang. & Doct. in l. 1. ff. de testa. mil[illegible] &
magis in terminis tradit idem Corn. *in con. 163. lib. 2.* quod
habens arbitrium cognoscendi & iudicandi de veritate,
etiam per verba quantumcunque latissimam potestatem

concedentia, non poteſt credere vni teſti tantũ: qu[illegible]
cēſetur remiſſa ſollennitas iuris diuini aut iurisge[illegible]
& idem tradit Corn. in conſ. 220 verſ. quantumcunq; [illegible]
reſcribens. lib. 2. ſi arbitrator nō poteſt credere vni te[illegible] de-
ponenti in cauſa aliena, quāto minus poterit credere p[illegible]-
priæ ſcripturæ alicuius? quia hoc modo crede[illegible]
6 tantum in facto ſuo proprio. ¶ Quid † tenendum [illegible]
puto, quod ſi arbitrator habet poteſtatem proc[illegible]
facto, ſecūdum veritatem aut ſola facti veritate [illegible]
quod poſſit procedere ſine probatione alia, [illegible]
conſcientiam, prout princeps iudicat: dummo[illegible]
bitrator ſciat facti veritatē. & hoc modo proc[illegible]
Bar. Bal. & Alex. *ſupra allegatum*, quod ar[illegible]
poteſtatē procedendi defacto, poteſt proce[illegible]ere [illegible]
batione: & ſic iſto caſu ſine dubio pote[illegible]
pturæ priuatæ in fauorē ſcribentis, modo (v[illegible]
arbitrator facti veritatem *& hoc voluit Dec* [illegible]
ſi. & in conſil. 699. vbi, qui poteſt iudicare ſola [illegible] *verit*[illegible]
inſpecta, iudicat tanquā Deus, ſecundū ſuam con[illegible]
Tradit etiam Bal. in l. ſcimus. ante finē prin. C. de iure d[illegible]
& latius ac clarius in c. 1 §. inueſtitura. verſ. & pro[illegible]
ne facit, de noua forma fidel. in vſib. feud. & ſicut [illegible]
qui iudicat ad veritatem facti, pot[illegible]ſt & [illegible]
cundū ſuam conſcientiam, ita arbitrator: cui [illegible]
poteſtatem dare potuerūt ad ſui præiudicium. Si [illegible]-
7 bitrator facti † veritatem ignoret, non puto [illegible]
poſſe ſine probatione, niſi verba comprom[illegible]
ampla, q; ſeu per viam tranſactionis negotium [illegible]
dando vni & auferendo a[illegible] modo immodic[illegible]
& dolus ab eo abſit. & hoc modo plus fidei ha[illegible]
ſcripturæ priuatæ, quã meus iudex. Non pu[illegible]
ſi agatur de graui præiudicio, poſſit tali ſcriptu[illegible]
fidē habere, & partem condemnare ex probatione [illegible]
8 b[illegible]i, quaſi omnino fidem faciat, taleq; † arbitram[illegible]
do vni, & auferendo alteri, non debet fa[illegible]cere [illegible]
& æquo, ſi veriſimiliter videat i[illegible] eſſe faciendum, [illegible]
talis ſcriptura priuata veriſimiliter illi fide[illegible]
reatur, *per ea, quæ habentur in l.* [illegible] § [illegible]

*pro socio.per Bal.in cons.*181.*Primo quaero.lib.*3 *cu sim. & per Dec.in cons.*15.*vers.*4.*principaliter.in cons.*39 *vers.*2.*principaliter.pulchre Bellamera in cons.*24. *Ex facto.vers.in* 2.*vero casu.* Licet.n.corā arbitratore leuiores ꝓbationes sufficiant: tñ quod absq; vlla ꝓbatione legitima condēnare aliquem possit,qñ ipse veritatē nō scit.hoc nō videtur pmissum.Et hoc † casu videntur ꝓcedere dicta doct.qđ corā arbitratore nō censetur remissa solennitas iuris diuini, aut iuris naturalis, vel gentium:ꝙ tñ intelligo scil.in totum : secus in aliquo:quia, *vt dictū est*,arbitrator non tenetur admittere probationes tm̄, ꝙ omnino concludant sicut iudex : sed potest credere probationib persuasiuis : *vt per Bal.in d l.solā. in fi.C.de testib.& post scripta haec repetit* Imol. *in cons.* 91. *in fin.*vbi tradit,ꝙcoram arbitratore sufficiant leuiores probationes qñ agitur de modica lęsione tantū.¶Sed dicet aliquis:tu dicis,ꝙvbi arbitratori datur potestas procedendi de facto,aut sola facti veritate inspecta , ꝙ potest iudicare ad suam conscientiam, citra aliam probationem,sicut princeps, modo veritatē facti notam habeat. Sed quid respondebis ad argumentum supra adductum in contrarium , ꝙ non censetur remissa solennitas iuris diuini , naturalis , vel gentium , quo iure testimonium duorum vel trium est necessarium? Ad illud respondeo , ꝙ tali iuri introducto in fauorē partium litigantium potuerunt partes cōpromittentes renunciare : cū concernat eatū fauorem tantū.Ideo † pōt quis cōuenire de stando dicto sui aduersarij : *vt habetur per Bar.in l.fin.ff.de pretor.stipulat.Bal.Alex.& Moder.in l.iusiurandum quod ex conuentione.in princip ff. de iureiur. Alex. in cons.*54 *in cons.*67. *versic faciunt no.plene & in cons.*202.*lib.* 2. sed dando potestatē arbitratori , quod procedat & iudicet de facto & sola facti veritate inspecta, videtur remissa illa solennitas & quod possit arbiter pro sua conscientia pronunciare , si illa ad veritatem pertineret : Aut si arbitrator facti veritatem ipse notam non haberet , quod posset testibus credere, quos certos & veridicos videret : licet non ita plene deposuerent , & quod etiam scripturae priuatae alicuius fidem maiorem haberet , quam alius iudex, *secundum praemissa.*

9 (margin, at "Et hoc † casu")
10 (margin, at "Ideo †")

11 *missa.* Videmus enim, † quod iudex etiam, qui non potest iudicare sola veritate facti inspecta, sed secundum allegata, & probata. *l. illicitas §. veritas ff. de off. praesid.* Potest tamen ex causa testibus etiam non plene deponentibus fidem habere *Bart. & Doct. in l. Lucius. ff. de iis, qui not. infam.* Ideo potest iudex fidem plenam adhibere testibus singularibus, si ex eis inducatur ad credulitatem. *Paul. de Castr. in d. l. admonendi & in d. l. Lucius. quod dictum eius elegantis refert, & sequitur Socin. in consil. 262. vers. ... certo lib. 2. Veronensis in consil. 3. in fin. Dec. in consil. ... versic. & per hoc non obst. quod confessiones. & ... in fin. Curt. iun. in consil. 1 6* Iusta autem causa ... est integritas, & legalitas personarum. *Dec. in d. ... in fin. Marsil. in consil. 39. & in consil. 73.* Adde aliam causam, quando deponerent verisimilia: *per d. ...*

12 *214. & num. 2 6. arguendo ab opposito.* ¶ ... liminatio in scriptura priuata facta in lapidibus ... mnis: quia fidem plenam facit in antiquis ... priuata in antiquis solum faciat probationem ... nam & sic quando talis scriptura priuata est ... blico, & manifesto, in antiquis plene probat ... *cum causam d. probatur per text. in cap. ... tert. loquitur de scriptu sanctorum ... lapidibus, id est, columnis ... vt ibi exponit ... l. ff. ... cal. in tit. de probation. § videndum restat vers. ... bros.* Bal. *in consil. 310. an patronatus. lib. 5* ... libus literis probatur ius patronatus *sequitur Dec. in consil. 135. post princ. Idem tenet Imol. in consil. 6... in consil. 9...* Sed Bar. *in l. ... in princip. ff. ... secund. tabul.* hoc intelligit, quando tales ... scriptae aut incisae de partium voluntate. *sequitur ... d. cap. cum causam de probat. per text. in l. ...*

13 *... de relig.* ¶ Sed ad d. l. † monumentorum ... Bal. *in d. consil. 310.* quod loquitur in scriptura ... centi, non de antiquo. ¶ Secundo, respondet ... Bal. *in d. l. monumentorum* quod illa lex loquitur ... casu, in quo appareret illam scripturam factam ... numento, non fuisse appositam de voluntate ... quem

quem negotium pe[illegible] Sed in [illegible] quod præsumitur facta de voluntate partis. ¶ [illegible] da † responsione Bartol. & Bald. infertur, quod tal[illegible] 14
ptura incisa in lapide, aut columnis, plene probat, etiam in non antiquis, quando non apparet eam factam contra voluntatem domini: quod etiam voluit Calcan. *in d. consil. 90.* vbi, quod saltem inducit præsumptionem, donec probetur contrarium. Imo sine dubio vi[illegible] at semiplenam probationem in an[illegible] & [illegible] antiquis. Si enim in antiquis plene pro[illegible] ergo in no[illegible] [illegible] debet semiplene probare & ratio [illegible] [illegible] scripturam priuatam incisam in lapidibus aut columnis & alias scripturas priuatas, [illegible] in lapidibus aut columnis, pu[illegible] [illegible]us [illegible] & inducit notorium, *vt dicunt Bar. & Bald. in d. [illegible] Calca. in d. consil. 90.* Ob id imputandum [illegible], de cuius præiudicio agitur, cur non contradixerit. ¶ Et sine dubio † probant tales literæ incisæ in lapi[illegible] aut 15
columnis, etiam in factis recentibus: quando non agitur de præiudicio [illegible], puta, quod ecclesia fuerit [illegible] *[illegible]* Idem quando agitur de præiudicio [illegible], non tamen magno [illegible] quæstione con[illegible] *[illegible] [illegible] nian. in consil. [illegible].* ¶ [illegible] 16
bet in antiquis, & non [illegible] scriptura omnino non priuata: puta [illegible] notarij, tamen defectuosa: quia caret [illegible] bus, an illa probet? Breuiter si sumus in [illegible], & notarius adhuc viuit, talis scriptura nihil probat [illegible] [illegible]tur parti producenti, cur non adeat notarium, & [illegible] eam faciat in formam legitimam. Si vero notarius [illegible] est, tale instrumentum defectuosum probat semiplene. *Bar. & doctor. in d. l. admonendi. versic. quæro, quid si in instrumento reperitur defectus. sequitur Anton. de Butr. in cap. fin. de [illegible] Alexand. in l. de pupillo. §. qui n[illegible] versic. non omitto tamen ff. de oper. noui nunciat. in consil. [illegible] 9. versicul. nec prædictu etiam obstat, si diceretur. lib. 2. [illegible] consil. 18[illegible] lib. [illegible] Ias. in d. l. admonendi. versic. quæ-*

 tus

tus & vltimus. & in repet. versicul. quarto & [illegible]
rit Bartol. numer.132. Corne. in consil.22. lib.3. [illegible]
quod Bald. *in consil.179. Instrumentum. in fin.* [illegible]
3. dicit, quod tale instrumentum defectu [illegible] n, [illegible]
nus solenne facit indicium: sed *ibi* non aperit de vi[illegible]
morte notarij. Ideoque quod dicit de in[illegible]
procedere viuente notario: quia eo mortuo n[illegible]
facit indicium, sed semiplene probat: *vt etiam* [illegible]
17 *ctum est. numer.223.* ¶ Ex præmissis † videtur [illegible]
quod tale instrumentum minus solenne, [illegible]
antiquis: si enim, mortuo notario, probet sem[illegible]
iam in facto de recenti: ergo in antiquis [illegible]
probare. Quod ipsum vtique conc[illegible]
testes, signum, & subscriptionem notarij [illegible]
qua alia solennitate: puta indictione, loco [illegible]
do quæstio non esset in tempore aut loco [illegible]
ceat signo aut subscriptione notarij, vel t[illegible]
quod est scriptura omnino priuata. ob [illegible]
18 dum, quod, in scriptura omnino priuata [illegible]
de scriptura priuilegij antiqui, quod non [illegible]
do sigillum est corruptum, aut non [illegible]
mille fraudes committi possent. *cap. inter dilect* [illegible]
instrum. Socin. in consil.258. versicul. preterea & [illegible]
spondetur. lib.2. & dixi in consil.46. videtur [illegible]
strumentum minus solenne sine dubio pro[illegible]
non antiquis, quando repetitur in archiuo publico [illegible]
ne. in consil.171. versicul. quantum autem ad [illegible]
19 *bro.* ¶ Quid † in instrumento, cuius or[illegible]
uenitur, sed insertum reperitur in priuileg[illegible]
fidem faciat? Dic quod non, nisi fuerit in[illegible]
sensu partis, aut ea legitime citata: *vt habe*[illegible]
in capit. venerabilis vbi Deci. de confirma. [illegible]
Cessante autem consensu aut vocatione partis, [illegible]
in antiquis, vel recentibus: recurrendum est [illegible]
quæ supra diximus circa verba enun[illegible]
principis & intellectum e[illegible]
de probat.

ARGVMENTVM.

Fama an fidem faciat in antiquis, vbi agitur de probatione dominij.

SVMMARIVM.

1 *Fama an probet in antiquis, vbi agitur de graui præiudicio. Et an ibi requirantur alia adminicula, & quænam. 2 & 3.*

4 *Dominium an per famam probari possit. & n. 5.*

6 *Res sacra præscribi non potest, neque etiam possideri.*

VIso in hac prima parte huius tractatus, an verba enunciatiua, an scriptura priuata probet in antiquis: videndum est † de fama, an in antiquis plene probet, etiam vbi agitur de graui præiudicio: puta de probatione dominij? Dic quod sic. *Innoc. in cap. veniens. de verbor. sign. Bald. in l. proprietatis. in fi. Cod. de proba. cum simil. vt Alex. tradit in cons. 4. vers. potest alius modus seruari lib. 2. in cons. 15. in cons. 24 lib. 5. & in cons. 101. Quarto dubio. lib. 7. Aret. in cons. 15. Calcan. in cons. 11. in princip. Corn. in cons. 4[illegible] libr. 4. De[illegible]. in d. cap. cum [illegible] in 2. n[illegible] de probatio. in cap. 1. de appellat. in cons. [illegible]2. in cons. 12[illegible] in cons. 146. in cons. 1[illegible] in repet. d. l. admonendi[illegible] cum aliquis. versic. confirm[illegible] & in cons. 128 lib. 1.* ¶ Contra[illegible] 2 ma non plene probet in antiquis, [illegible] adminicula. tenet Corne. *in consil. [illegible] tamen non obstantibus. libro 3.* vbi, quod solam plene pro[illegible] in his, quæ sunt notoria, seu pro notorijs habentur, de antiquo: ita quod communis omnium opinio sine aliqua contradictione ita habet: post mortem Christi redemptoris humani generis, donationem factam ecclesiæ per Constantinum Imperatorem, vel si præ[illegible] status rei, correspondeat dominio de præterito: vt quia de præsenti probatur possessio 10. 20. 3[illegible] aut 40. annorum. nam ex ista possessione coadiuuatur possessio, & dominiũ de præterito. Secus, si volo simpliciter probare per famam, quod talis res fuit talis, sine alio adminiculo præsentis possessionis, vel

vel communis omnium opinionis, quæ notorium in[illegible] cat. Aliud etiam adminiculum considerat Cor. [illegible] quando appareret de aliqua emptione facta per eum, [illegible] cuius dominij antiqui probatione agitur, dum r[illegible] ad gl. *in d.l. proprietatis in verb legitimus.* ¶ Sed contra C[illegible]
3 [illegible] com[illegible] em opin. esse Dec. *in d.c.1. de [illegible]* [illegible] u[illegible] vl[illegible] De[illegible]nam Cor. non negat, quod si pro[illegible] titu[illegible] acquisitionis illius, de[illegible]ius dominio a[illegible] b[illegible] dominium eius per famam, q[illegible] talis fama [illegible] tiv[illegible]s & correspondens tali titulo plene prob[illegible]t, h[illegible] [illegible] l. si *in d.l. proprietatis.* Ergo idē si producat[illegible] a[illegible] fact[illegible] per eum, de cuius dominio q[illegible] [illegible] vivo[illegible], siue in vltima voluntate Par enim [illegible] ratio & sic semper erit verū dicere, q[illegible] fama co[illegible] alio adminiculo, nec fere t[illegible] tractatu de probando domini[illegible] [illegible] uius de antiquo, nisi vt probe[illegible] & [illegible]
4 tituli, siue in acquirendo, siue in alienando ¶ S[illegible] qu[illegible] hic, an ista probatio dominij antiqua per fam[illegible] suffi[illegible] ad probandum dominium etiam de præsenti [illegible] vo[illegible] probare, q[illegible] sum dominus huius domus, nihil pbo de p[illegible] sessione mea, q[illegible] ego possederim per tempus suffi[illegible] præscribēdum, saltem iuncto tempore auctorū meo[illegible] sed tantum probo de dominio auctorum meorum [illegible] mā in antiquis, an ista probatio sufficiat? Ab *in c. veni[illegible] el 1. & in c licet ex quadam. de testib.* tenet quod non [illegible] Ant. de But. Ideo dicit Abb si probo, quod sunt ia[illegible] anni, quibus domus tua fuit ecclesiæ consecrata h[illegible] sufficit ad domum tibi auferendam, cum nō prob[illegible] ecclesiæ de præsenti, *sequitur Cor. in cons 35. lib. 1 [illegible] ver. nec obst. quod [illegible]acta, lib. 3. in con[illegible] 24 & in cons[illegible]* ¶ Sed contra dicit com. opin. esse Dec. *in d.c 1. de [illegible] latius tradit ide Dec in cons. 4 8 & ibi,* quod A[illegible] *in d.[illegible] niens. el 1. de testib.* respondet rationib[illegible] quę in c[illegible] adducuntur. Ripa autem *in l. rem quæ nobis ff de [illegible]*
5 detur concordare opin. distinguendo, † quod aut [illegible] status repugnat dominio de præterito: put[illegible] re[illegible] prophana olim fuerit consecrata ecclesiæ [illegible] status repugnat: & non probetur dominium [illegible]

[illegible] tantum de præterito per famam. Aut præsens status [illegible] non repugnat: & tunc probetur etiam dominium de præsenti. sed ista distinctio videtur contra doct. communiter. nam quando probatur de dominio auctorum meorum [illegible] antiquis, & modo reperitur res apud aduersarium non habentem causam ab eis, præsens status satis videtur antiquo repugnare. & tamen doct. communiter tenent probationẽ dominij de antiquo sufficere, etiam de præsenti, modo præsens meum dominium præscriptum non sit ab aduersario. ob id illud solum puto cõsiderandum, an cum ista repugnantia præsentis status cum antiquo, concurrat præscriptio vel non: quia si concurrat præscriptio, frustra tractatur de antiquo dominio: quod per causam præscriptionis perditum dicitur. Quæ tamen consideratio cessat in re ecclesiæ consecrata: quia res sacra possideri non potest, ob id ne præscribi quidem. § *sed aliquando. instit. de vsucap* Ideo si probatur per famam rem olim fuisse ecclesiæ consecratam, talis probatio videtur sufficere, quo ad ius de præsenti: licet aduersarius longissimo tempore eam, vt prophanam possederit. ¶ Possem in materia famæ (qualiter probari debeat, & de eius effectibus) quasi volumen infarcire: sed interim non permittit tempus. Tum etiam habetur eius materia in locis vulgaribus, plura etiam de fama consulendo scripsimus, tam in consiliis iam proditis, quam aliis quandoq; in lucem Deo auspice exituris. 6

ARGVMENTVM.

Testes deponentes de credulitate in antiquis, an probent plene, vel semiplene. Tum de auditu, & auditu auditus.

SVMMARIVM.

1 *Testes de credulitate an probent plene.*

2 *Testimonium de auditu, & de auditu auditus, an plene probet. num. 4.*

3 *Testimonium de auditu, an probet cui fama inest necessario.*

5 Testimonium de auditu, non sufficit, nisi vbi agitur de causa consanguinitatis aut parentelæ.
6 Consanguinitas vt probetur per testes de auditu, duodecim sunt requisita.
7 Testimonium de auditu licet non probet in antiquis, attamen onus probandi transfert in aduersarium. [illegible] num. 10.
8 Præsumptio est contra partem, quæ non produxit eos, qui facti veritatem magis intelligunt vbi dicitur multos præsentes fuisse.
9 Testimonium de auditu, prosternitur, si testes in aliquo deficiant.
11 Testes de auditu vbi admittuntur, est necesse nominare personas, à quibus dici audiuerunt, an sufficiat, quod à diuersis personis & pluribus dici audiuerint.
12 Testes dicentes se à diuersis personis audiuisse, an dicantur singulares.
13 Testes domestici, etiam vxoris, admittuntur in antiquis alijs probationibus deficientibus.
14 Antiquum dicitur in materia probationis, quod excedit centum annos.
15 Testimonium domesticorum, quo casu, etiam in non antiquis, admittatur.
16 Testimonium domestici pro domestico, an admittatur in antiquis. Et quid contra domesticum.
17 Vxor an cogi possit ad deponendum contra maritum. Et quid de marito contra vxorem.
18 Testimonium domesticorum contra domesticos requiritur subsidium quomodo accipiendum.
19 Testis inhabilis quando admittatur in subsidium.
20 Constitutũ non probatur, nisi probetur, quod constitutorem teneret tempore constituti.
21 Possessio an probetur ex instrumento antiquo, in præiudicium tertij.
22 Fama plene probat in antiquis, etiam vbi agitur de [illegible] ui præiudicio.
23 Instrumento producto de antiquo, an sit necessaria [illegible] tio notariatus.

24 D[illegible]

24 *Instrumēti qualitas, aut solennitas, facilius præsumitur quam substantia.*
25 *Rescripti qualitas probari potest.*
26 *Præsumptio in antiquis plus potest respectu transferendi onus probandi in aduersarium, quam semiplena probatio. & num. 28.*
27 *Præsumptio iuris, est liquidissima probatio.*
29 *Præsumptionem iuris ubi quis habet pro se, & alius semiplene probat, an locus sit iuramento suppletiuo.*
30 *Probationes leuiores faciliores que sufficiunt in antiquis.*
31 *Probatio præsumptiua & adminiculatiua, item per indicia, sufficit in antiquis.*
32 *Probatio præsumptiua & coniecturalis in antiquis, non admittitur contra eum, de cuius possessionis iustitia apparet. lim. & distingui. num. 33.*
34 *Probationes leuiores non admittuntur, si agatur de non antiquo.*
35 *Probationes per indicia & coniecturas, non sufficiunt in antiquis, in materia, in qua lex vel statutum requireret plenam probationem.*
36 *Probatio coniecturalis, ubi, & quando repellatur.*
37 *Probatio præsumptiua, in antiquis habetur pro vera, ubi etiam requiritur probatio instrumentalis.*
38 *Probatio præsumptiua, dicitur euidens, quando præsumptiones sunt à iure approbatæ. Et iuris præsumptio, habetur pro notorio.*
39 *Temporis antiquitas, an suppleat fidem instrumenti, ubi substantialia instrumenti corrosa, vel deleta sunt ex temporis antiquitate.*
40 *Sigilli consumptio aut deletio, ob temporis antiquitatem, instrumenti fidem tollit. Et quid de cæteris solennitatibus.*
41 *Indictionis corruptæ vitio temporis, & antiquitatis iniuria, appositio, an vitiet instrumentum.*
42 *Corneus ad consulendum contra formam instrumenti, procliuis. Ibidem consulentium & patronorū munus: Deque iuris prolatione.*

1 VISO † de fama in antiquis, an, & quomodo [illegible]
videamus de testibus. In qua re sciendum est, quod
in antiquis admittuntur testes deponentes de [illegible]
te, & plene probant. *cap. quoties. in fin. in versic. [illegible]
[illegible] ribus suis, & credere de testibus. Abb. in capit. [illegible]
qu[illegible] est. Alexand. in consil. 187. lib. 2. Ias. in rub[illegible]
[illegible] versic. 4. & vltimo. in consil. 65. lib. 3. & in consil.* [illegible]
2 *lib. 4.* ¶ Similiter † in antiquis testimonium de [illegible]
& de auditu auditus, plene probat. *d. cap. licet ex quadam*
vbi late doctor. Alexand. in d. consil. 187. lib. 2. Aret. in [illegible]
3[illegible] equen[illegible] ordinem, in secundo dub. o. Soc. in consil. 20[illegible] ver-
sic. 4. optime ad propositum. lib. 2. Ias. in consil. [illegible] *lib. 1. in*
consil. [illegible] *lib. 3. & in d. consil. 166. lib. 4.* ¶ Sed ad [illegible]
3 [illegible] istud testimonium de auditu [illegible]tiq[illegible], quo [illegible]
puto quod plene probet, vbi agi[illegible] de gr[illegible]ui præ[illegible]
nisi ex tali testimonio inferatur ad probationem fam[illegible]
qua fama necessario inest testimonium [illegible] &
tenet Abb. post Hostiens. & Ioan. A[illegible] in d. [illegible] *et ex qui-*
dam. quod tamen Aretin [illegible] l. quis inde[illegible]
sum. Idem sentit Decius *in consil. 148. ante fin. versic. n[illegible]*
quando de tanto tempore, dum loquitur copulatiue de [illegible]
ma & auditu. bene dicit Dec. quod ad probandũ præ[illegible]
ptionem tanti temporis, cuius initij memoria nõ ex[illegible]
contrarium, sufficiunt testes de auditu, sed in pr[illegible]
ne coadiuuatur probatio ex possessione præs[illegible] *per*
4 *supra circa probationẽ per famam.* † Et quod solũ testimo-
nium de auditu non sufficiat, etiam in antiquis, [illegible]
videtur [illegible] & Dd. communiter concludunt quod [illegible]
in antiquis probatur per solã famam, *vt sup. dictum* [illegible]
ma autem debet legitime probari *secund. doctr. Bar.* [illegible]
in l. de minore. § plurimum. ff. de quæst. Ergo in [illegible]
sario, quod testimonium simplex de auditu nõ [illegible]
nam si sufficeret, non esset necesse famam [illegible]
c[illegible]m (vt dixi) in probatione famæ inlit testimon[illegible]
de auditu necessario. Ideo Corn. *in consil. 33[illegible]*
itaq; communitas capli[illegible] 1. dicit, quod in antiquis a[illegible]
q[illegible] testimonium de auditu, quasi dicat nõ [illegible]
sufficeret testimoniũ de auditu simpliciter, sine [illegible]

ba[illegible]

batione famæ, illud est in iis, quæ de sui natura sunt difficilis probationis: prout est probatio parentelæ aut consanguinitatis in terminis d. c. licet ex quadam. quo casu videtur sufficere testimonium de auditu tantum, sine alio adminiculo, dũmodo deponãt testes ad formã d. c. licet ex quadam. *Cor. in cons. 78. vers. his tamen non obstantibus. lib. iij.* Secus, vbi ageretur de probatione dominii aut alterius iuris præiudicialis: cuius probatio de sui natura non est difficilis: quia tunc sine dubio testes de auditu tantum non sufficerent, nisi concurreret probatio famæ, aut aliud adminiculum. fortius † voluit Pau. de Ca. *in cons. 56. Super primo quæsito. lib. i.* quod tex. *in d. c. licet ex quadam.* solum procedat, quando agitur de probanda parentela aut consanguinitate in causa matrimonii, non etiam si ageretur de consanguinitate ob causam alicuius successionis, aut hereditatis. Et sic Paul. directo contrariatur Cor. *in d. consil. 78. lib. iij.* vbi Cor. dicit probari consanguinitatem per testes de auditu: licet agatur de hereditate. quod dictum videtur confirmari ex eo, quod dicitur quasi possessionem filiationis sufficere, etiam vbi agitur de hereditate obtinenda. *Pau. de Ca. in cons. 151. lib. 1. & in cons. 392. lib. ij. Cor. in consil. 1. lib. iij. Dec. in cons. 54.* tamen doct. conueniunt in hoc, quod excepta causa consanguinitatis, aut parentelæ, testimonium de auditu non sufficit. Sed multa super hoc dici possent: quia Dec. fuit sibi contrarius *in consil. 321.* Et aduertendum, † quod ad hoc, vt probetur consanguinitas per testes de auditu, debent concurrere duodecim requisita, *quæ enumerantur in d. c. licet ex quadam. Pau. de Ca. in d. consil. 56. lib. 1. Soc. in cons. 47. lib. iij. Cor. in cons. 146. lib. iij.* & circa illud requisitum, quod testes debent deponere se audiuisse dici post litem motam, addo, quod si testes deponerent, se audiuisse dici post litẽ motã non facerent etiam præsumptionẽ. *Dec in con. 82. allegat Arch. in c. 1. XXXV. q. vj.* vbi vero sumus non in antiquis, † testimonium de auditum, licet non probet. *l. testium C de testibus. c. tam literis. de testibus. c. inquisitionis. de accus.* tamen transfert onus probandi in aduersari-

5 6 7

um. *Archi in c. hoc videtur. XXII. q.V. quod dictum pro mirabili refert & sequitur Rom. in sing.* 341. *Testimonium de auditu Deci. in cons.* 272. *& in cons* 595 *addo Soci in cons.* 295 *versic.* 2. *principaliter. lib.* 4. *& vltra Socin & Deci. addo Bal in cons.* 219 *Testes. lib. iiij. Curtium sen. or.* 70. ¶ Sed aduerte: quia non sine causa Rom. *in d sin.* 341 reputat hoc dictum mirabile: quia videtur continere iniquitatem, si ita simpliciter intelligatur. Nam pone, q personæ, à quibus testes audiuerunt dici, agant in humanis, & possint examinari, nonne videtur durum, q testes deponentes de auditu, faciant talem præsumptionem, q
8 onus probandi transferat in † aduersarium? imo isto casu præsumptio, & suspicio videtur contra partem producentem testes, cur non eos produxerit, & examinari fecerit, qui verisimiliter facti veritatem magis intelligerent, & a quibus alii audiuerunt dici. Pro hoc quod scribit Aret in *cons. XIII. versi præterea, cum in matrimonio & in cons.* 82. *versi. nisi forte obstat.* vbi, q suspicio est contra partem, quæ paucos testes sibi magis amicos fecit examinari super eo, in quo dicitur multos fuisse præsentes, ob id illud dictum videtur intelligendum mortuis authoribus testium, id est, personis, a quibus testes audiuerũt, vel eis longe adeo absentibus, quod examinari non possint. Alias istud dictum videtur durum & abhorrens à iuris ratione & æquitate. ¶ Nec dicatur istud dictum intelligi per d. cto. quando testes deponerent de auditu à parte; quia tunc tractaretur de confessione extraiudiciali, quæ præsente parte plene probat: ea vero absente semiplene, *vt habetur in d. l. admonendi*
9 ¶ Vnũ † etiam omittendum non est in hac materia testimonii de auditu, quod tale testimonium quia fundatur in iure speciali, prosternitur, si testes in aliquo deficiant. *Raph. Cuma. in consil* [illegible] *libello ver ad quartum.* Quod dictũ pro notabili refert & sequitur Curtius Iunior *in cons.* 17. *in princ.* [illegible] dicit in probatione famæ. *& allegat in arg. tex.* [illegible] *militis. §. militia missus. ff de test. mili.* vbi, q ius [illegible] sa citius tollitur, quam ius commune, tanquam de [illegible] Addo vltra Curtium Anchar *in consil.* 194. *In c* [illegible]

quæstione Ioannis. vers. non est etiam verisimile. Vbi quod de facili inueniuntur testes, qui dicāt sic & sic audiuisse. & sic sentit Anchar. quod tale testimonium de auditu non solum sit debile, sed etiam multum suspectum. & hoc dictum Anchar. optime videtur facere ad id, quod supra proxime dixi: quod testimonium † de auditu non videtur inducere præsumptionem, quæ onus probandi transferat in aduersarium, quando supersunt personæ à quibus dici audierunt. 10

¶ Quæro † etiam in præmissis, & ad intellectum præmissorum, in casibus, in quib. admittitur testimonium de auditu vel ad plenam probationē, vel ad presumptionem: quo casu necesse est quod nominentur personæ à quibus testes dici audierunt: *vt habetur in d. cap. licet ex quadam. de testibus.* an sit necesse, quod testes dici audierint ab iisdem personis: aut sufficiat, quod à plurib. & diuersis personis dici audierint. Cor. *in consil 78. lib. iij.* quod non nocet diuersitas personarū, à quibus auditum sit. 11

¶ Sed † contrarium tenet Alex. *in consil. 82. versiculo præterea secundum Host. lib. 1.* vbi, quod testes dicuntur singulares, quando dicunt se audiuisse à diuersis personis, *allegat Hosti. & Io. And. in d. c. licet ex quadam. sequitur Deci in consil. 321.* & ista opinio magis placet: maxime: quia (vt dixi) istud testimonium de auditu valde fundatur in iure speciali. Ideo specialia non sunt multiplicanda *l 1. C. de dot. promiss.* & quia alias *dicit Anch in d consil. 194.* de facili possent inueniri testes, qui dicerent se audiuisse vnus ab vno, alter ab altero, & sic deinceps. 12

¶ Amplius † circa materiam testium in antiquis, sciendum est, quod admittuntur in antiquis etiā testes domestici, etiam vxoris, aliis deficientibus probationibus. *Bald. in c. 1. §. vasallus. circa fi. si de feudo fuerit controuersia inter domi. & agnat. in vsib. feu. per tex. in l y C quan. & quibus quart. pars lib. X sequitur Bertachinus in prima parte sui repertorij, in verbo: domesticus. vers. 23. cuius dicta ad verbum transportauit Aufrerius in decis Thol q. 4.* 13

¶ Sed aduertendum † circa hoc dictum. nam aut quæritur de testimonio domesticorum per sensum corporis alium, quam auditus: puta, 14

quod ipsi domestici sciant factum per visum aut auditum proprium, si sit quæstio de probando aliquam confessionem extraiudicialem, & istud videtur impossibile quia in materia probationis antiquum dicitur quod excedit centum annos, *vt supra dictum est ab initio huius primæ partis tractatus.* Ideo oporteret rem probari per domesticum excedentem annos decem supra centum quotusquisque autem inueniatur, qui perueniat ad id ætatis? Aut † quæritur de testimonio domesticorum per

15 auditum auditus, & sic per auditum alienum. in casu quo tale testimonium admittitur, & tunc posset procedere dictum Bal. in iis, quæ in domo tantum fieri consueuerunt, & quæ per alios sciri non possunt: quo casu testimonium domesticorum admittitur etiam in non antiquis, modo deponant concludenter per sensum corporis, aliter quam per auditum alienum. *l. consensu. C. de repud. vbi Bal. Bar. in l. si quando C. vnde vi. Alex. in cons.* 24 *ver. pro hoc bene facit. lib.* 4. Imo in talibus testes domestici præferuntur aliis, tanquam melius scientes veritatem facti. *l. quotiens. vbi Bar. C. de naufra. lib. XII. Are. in consil.* 13. *Viso. versic. venio nunc ad quintum.* sed in iis, quæ per alios etiam non domesticos sciri possunt, non puto admitti testimonium domesticorum. & sic dictum Bal. videtur restringendum in iis, quæ nisi per domesticos de facili sciri non possunt, prout in casu, in quo loquitur Bal. ad sciendum an aliqua bona fuerint possessa, tanquam feudalia. ¶ Amplius † considero, quod Berta. &

16 Aufrerius male videntur intellexisse Bal. *in d. § vasallus.* quia Bal. *ibi.* non dicit, quod admittatur testimonium domestici pro domestico in antiquis. Imo sensus Bal. videtur, quod in istis antiquis quando agitur de probando bona esse feudalia, poterunt interrogari domestici contra domesticum: vt cogantur deponere, an talia bona fuerint possessa, tanquam feudalia in subsidium

17 † Bald. in specie loquitur de vxore, quæ regulariter cogi non potest ad deponendum contra maritum *lib.* 4. *C. de testibus.* sed hoc fallit in subsidium, propter inopiam probationum, quando veritas aliter haberi non potest

in c. in literis in fi. de testibus Alexand. in consil. ij in vltimo dubio. lib. VII. Capella Tolos. q. iij. licet secus in marito, qui cogitur testificari contra vxorem, *vt ibi habetur per Capellam. & in dec.* 123. quia non imminet ratio periculi in marito deponente contra vxorē, quæ in vxore deponente contra maritum. ad quod respectum videtur habuisse Bald. *in d. §. vasallus.* vt scilicet in istis antiquis, quorum probatio est difficilis, vxor cogatur testificari contra maritum. & domesticus contra domesticum, & quod iste fuerit sensus Bal. probatur ex lege quam allegat in d. l. ij. C. quan. & quibus quarta pars. lib. x. vbi gl. *in verbo. iurata fide.* notat quod vxor cogitur manifestare bona heredibus mariti per iuramentum, & similiter vasalli feuda. Conuertenda est igitur conclusio, quod in antiquis domestici coguntur testificari contra domesticos. Pro eis autem testificari non poterunt, nisi vt supra. ¶ Istud † autem, quod domestici coguntur te- 18
stificari contra domesticos in subsidium, videtur intelligendum in iis, quæ de sui natura ab aliis sciri nō possunt: & sic ab aliis probari non possunt, prout in his, quæ fiunt in domo: *per ea, quæ not. Ant. de But. Imo. & doct. in c. tertio loco. de prob.* 1. Anto. de But. *in consil.* 24. *Quæstio hac. circa fi.* vbi testis † inhabilis admittitur in subsidi- 19
um, quando res per alios verisimiliter probari non potest, nec actu, nec habitu: secus si habitu, licet non actu. & in terminis coactionis testium, ita tradit Alexand. *in consil. 64. versi. secundo respondeo. lib.* j. In hac † etiam ma- 20
teria antiquitatis, non solum admittitur probatio leuior: verum etiam ipsa antiquitas probationem videtur præstare. puta constitutum nō operatur, nisi probetur, quod constituens rem teneret, & possideret tempore constituti. *Aug. & Alexand. in leg. quamuis. §. si conductor. ff. de acquirēda poss. cum simil. vt per Dec. consil.* 400. *Ias. in l. quoties. C. de rei vendic.* Istud tamen fallit in antiquis, in quibus non est necesse probare possessionem constituentis de tempore constituti: sed illa præsumitur. *Soc. in consi.* 187. *In controuersia ver. secunda ratio. lib. ij. sequitur Dec. in consi.* 302. *versi. non obstat, quod non ap-*

 paret,

paret, quod possessio. allegat Pan. de Casti. *in consil* 81. *In causa, qua vertitur inter reuerendum patrem* ... *patet etiam ex instrumento. lib ij.* vbi quod possessio probatur per instrumentum antiquum, in quo dicitur ... sionem esse apud talem. *quod Pan. dictum etiam refert, & sequitur idem Dec. in consil.* 36. *vers.* 1. *igitur non obstat.* Addo Panor. *in ca. cum nobis. de praescriptio. quem* ... *quitur Curtius iunior in consil.* 90. vbi quod in anti... possessio potest probari per sola instrumenta Addo ... Dec. & Curt. Soci. *in consil* 106 *lib iij. vbi idem* ... *quod in d. consil.* 187. quod scilicet in antiquis praesum... tur possessio constituentis de tempore constituti. Sed

11 † aduerte: quia istud dictum, quod probetur poss... ex instrumento antiquo in praeiudicium tertii, videtur dubitabile, quando talis possessio adferret graue praeiudicium, puta: quia ex ea ... ad probationem dominii. & istud dictum eo casu videtur contra communem conclusionem doct. supra firmatam, quod verba enuntiatiua instrumenti, non probant contra tertium, in antiquis, siue prolata sint principaliter & directo propter se, siue incidenter propter aliud. Ideo non puto rem, quod ex simplici const. ... in antiquis probetur possessio constituentis, quando per tale constitutum agitur de probatione dominii contra tertium, quo ... plenam probationem. sed semiplena tantum inducat probatio, quae suppleatur ex aliis in ... us aut adm... lis. *iuxta ea, qua in praecedentibus dicta sunt de probatione verborum enuntiatiuorum in antiquis, contra*

12 *tertium.* Nec obstat † dictum Bal. *allegatum per* ... *in dictis consiliis. in authen quas actiones. circa* ... *sac. sanct. eccles.* vbi, quod possessio probatur per instrumenta successiue facta super possessione, & ... bus *per leg. Pomponius. ff quibus mod. v. usufr. amitt.* quia Bal loquitur in pluribus instrumentis quae ... pollent probationi famae, *vt in praecedentibus di...* non est igitur mirum, si ex talibus pluribus instrumentis fit plena probatio: quia fama in antiquis ple... probat, etiam vbi agitur de grauii praeiudicio, & de pro... ...

ne dominii: *vt supra vidimus.* ¶ Non obst. etiam Ab. *in d. c. cum nobis.* quia Ab. loquitur eo casu, quo etiam probaretur possessio in recentibus: puta quando in scriptura continetur, quod quis missus est in possessionem rei, auctoritate iudicis, ita quod per scripturam notarii apparet, quod missus apprehendit possessionem. vel quando in rei præsentia venditor tradidit rem emptori: & de hoc notarius attestatur. & quando Abbas loquitur de cõstituto, præsupponit habilia aliunde, id est, q. non sit dubium de possessione constituentis: *per l. qui testamento. in prin. ff de testamen.* ¶ Sed dicet † aliquis: quando producitur instrumentum de antiquo, non videtur necessaria probatio notariatus, sed ille præsumitur propter antiquitatem temporis. *Bal. in authen. quas actiones circa fi. & infra dicemus.* ergo eadem ratione idem videtur didicendum in constituto, aut recognitione, quod præsumatur possessio de tempore constituti, aut recognitionis in antiquis. ita, quod agens ex tali constituto, aut recognitione habeat intentionem fundatam, saltem donec probetur de contrario. Respondeo, quod magna inter ista videtur ratio diuersitatis. primo, quia in notariatu non agitur de præsumenda substantia rei, sed de qualitate aut solennitate tantum requisita ad fidem instrumenti: † q̃ qualitas aut solennitas facilius præsumitur, quam substantia, *arg. no. per Bar. & doct. in l. certi condictio. §. quoniam. ff si cert. pet.* vbi quando aliquid non potest probari, nisi per instrumentum: eius tamen qualitas probari potest per testes. Similiter † licet rescriptum testibus probari non posset, sed scripturam requirat: *Bal. in leg. humanum C de legib. & in l. nec exemplum. C. de fals. Mod. in rub. extra, de constitutio.* qualitas tamen rescripti testibus probari potest. *c. auditus. vbi Ab. in ij. nota. de resti. in integr. Dec. in c. pastoralis. de rescript.* sed quando agitur de probatione dominii, aut possessionis, dicitur agi de probatione substantiæ & ipsius negotii principalis. ¶ Secundo respondeo, quod lex facilius præsumit pro instrumento publico, quam pro adsertionibus priuatorum

23

24

25

 aliquid

aliquid afferentium super dominio aut possessione, ex
16 qua inferatur ad probationem dominii. ¶ Sed rursus † instabit aliquis: tu dicis, quod in antiquis probatur possessio constituentis aut recognoscentis de tempore constituti aut recognitionis semiplene ; ergo fortius videris concedere, quam Soc. & Dec. qui dicunt præsumi talem possessionem in antiquis. Probatio enim semiplena plus videtur in se habere, quam præsumptio: *ut habetur in l. admonendi. ff. de iureiurando.* Respondeo, quod respectu transferendi onus probandi in aduersarium plus efficacia videtur obtinere præsumptio, quam semiplena probatio. Patet: quia iuris præsumptio, transfert onus probandi in aduersarium. *leg. fi. in prin. ff quod me. cauſ. l. nuptura. in fi. ff. de iure do. leg. si chirographum. leg. verius & l. ab ea parte ff. de probatio. l. generaliter. §. si petitum. ff. de fideic liber. l. siue possidetis. C. de proba. c. ex insinuatione. de procur. c. vnic. vt eccl. benefic. Old. in cons 261. In vnione & in consil. 277. Quod Abbas. in fi Calderi. in consil. v in fi. in tit. de probat.* & tamen non sic videtur in semiplena probatione: quia actor probans semiplene, non obtinet, licet reus nihil probet, nisi sit casus, in quo actori deferatur iuramentum suppletiuum. & quod iuris præ-
27 sumptio efficacior † sit probatione semiplena, apparet: quia iuris præsumptio dicitur probatio liquidissima. *l. [illegible] licet Imperator vbi gl & doct ff. de leg. I & latius in præcedentibus vidimus*, quod non æque dicitur in probatione
28 ne semiplena. Quod † igitur dicitur præsumptionem minus esse quam probationem semiplenã, id videtur intelligendum in præsumptione hominis, vel in alia leui [illegible] præsumptione, *de qua per gl. & doc. in leg. si duo patroni in prin ff. de iureiur.* vbi quod ex sententia inter alios lata, sit aliqualis præsumptio iuris, non tamen talis, quæ onus probandi transferat in aduersarium: sed quæ cæteris paribus faciat obtinere partem, pro qua talis præsumptio
29 sit. ¶ Sed posset † hic dubitari: pone, quod aliquis habet præsumptionem iuris pro se, & alius semiplene probat, an sit locus iuramento suppletiuo? Dic, quod non: quia eliditur semiplena probatio ex præsumptione [illegible]
q[illegible]

quæ est contra eam *leg. I. cum gl nota. vbi Bar C. qui. & aduer. quos. Rom. in consi. 91. versi Item procedit dicta regula Ias. in repe. l. admonendi, versi. decimusnonus casus.* & sic vides fortiorem esse præsumptionem iuris probatione semiplena. ¶ Vidimus in specie multos casus, in quibus propter antiquitatem temporis faciliores, ac leuiores admittuntur probationes: sed non erit inconueniens post specialia subiicere clausulam, aut conclusionem generalem, quod regulariter in antiquis probationes leuiores sufficiunt. *l. si seruus seruum § inquit lex. ff. ad l. Aquil.* Generalis † igitur habetur conclusio, quod 30
in antiquis probationes leuiores facilioresq; sufficiunt: & sufficit probatio per indicia & coniecturas. *l census & monumenta. & quod ibi no ff. de probat. l. qui ex literis ff. de bo. pos. sec. tab. c. cum causam. de probat. c. cum olim. de censibus. & vtrobiq; no. tradit Pau. de Castr in consil. 164. In præsenti causa, quæ vertitur coram maiore. lib. ij. Anch. in consil 310. Tres domini magnifici. versi. & istæ probationes.* & dicit idem Anch. *in consil vltimo*, quod in antiquis sufficit probatio † præsumptiua & adminicularis. & quod in antiquis sufficiat probatio per indicia, 31
tradit Calca. *in consil. VIII.* Idem voluit Ias. *in consil. 128. lib. 1.* vbi, quod in antiquis sufficit probatio coniecturalis, licet necessario non concludat. & varia ac plurima id genus dicta & exempla lector assiduus inuenire poterit apud doct. tam legendo, quam consulendo. ¶ Limitatur † nunc ista conclusio, quod in antiquis probationes leui- 32
ores sufficiunt, vt non procedat contra possessorem, aut eum, de cuius possessionis iustitia appar*t: quia probatio, quæ fit ex temporis antiquitate, dicitur præsumptiua, & coniecturalis: ideo admitti non debet contra veritatem, id est, contra eum, de cuius possessionis iustitia apparet. ita Soc *in consil. 194. lib. ij.* vbi quando is, contra quem agitur, apparet iustus possessor, actor debet plene probare, non obstante antiquitate temporis. *alleg. Inn. & doct. communiter in d c cum causam. de proba.* ¶ Plane aduertendum † est circa istã limitationem Soci. quia aut 33
reus possidens præscripsit rem, quam possidet, & tunc

 fru-

frustra tractamus de probatione actoris. posito enim quod plenissime probet de iure suo: talis tamen probatio non releuat siue in antiquis, siue in recentibus quia præsens ius rei, extinguit ius actoris antiquum & præs. *Corne. in consil* 142. *ad fi. lib. iy.* Aut reus nondum præscripsit contra actorem, & tunc licet sit iustus possessor cũ titulo, & bona fide: dico sufficere probationes per indicia, & coniecturas, in antiquis. nec obstat, quod actor debet plene probare de iure suo: quia fateor: sed dico, quod talis probatio in antiquis dicitur plena, & legitima.
34 ¶ Secundo † limitatur dicta conclusio, vt procedat, quando agitur de probando aliquid, quod sit de antiquo: tunc enim probationes leuiores sufficiunt. Secus si agatur de probando aliquid, quod non sit antiquum: quia tunc illud non probaretur per instrumentum de antiquo: vbi alias tale instrumentum probaret, si res esset de antiquo. *Ita Dec. in consil* 13 *versiculo secundo dato.* sed aduerte vltra Dec. quia videtur impossibile, quod res non antiqua probetur per instrumentum antiquum: quia non potuit fieri instrumentum super re, quæ nondum erat de tempore ipsius instrumenti. Bene fateor, quod instrumentum de antiquo, posset iuuare probationem rei non antiquæ, incipiendo ab origine & probando, quod res præsens habet originem a re, de qua instrumentum de antiquo loquitur: puta in casu, in quo Decius loquitur: videlicet in consanguinitate de præsenti, quæ non probatur per instrumentum de antiquo, in quo fit mentio de prioribus gradibus ipsius consanguinitatis. nam tale instrumentum solum non sufficeret: quia præsens consanguinitas potest aliter probari, incipiendo ab vlterioribus gradibus: tamen si sit quæstio de gradu anteriore, de quo fit mentio in ipso instrumẽto, & quod ego sim de descendentibus illo, forte non procederet dictum Decii: quia tunc videtur agi de re antiqua, licet gradus sequentes non sint antiqui.
35 ¶ Tertio † limitatur dicta conclusio, vt non procedat in materia, in qua lex, vel statutum requireret plenam probationem: nam non sufficeret probationes leui-

batio per indicia & coniecturas etiam in antiquis. *ita Soc. in d. consil. 194. vers. sed ad ambo fundamenta. lib. 4.* & exemplificat Soc. quando ageretur de retractione sententiæ per viam restit. in integ. nam tunc probationes desiderantur luce ipsa clariores. *l. fi. in vers. luce clarior. vbi Bal. C. si minor se maior. dix.* isto enim casu quo probatio plene requiritur, non sufficeret semiplena, etiam cum iuramento: ergo multo minus sufficient indicia & coniecturæ. ¶ Sed aduertendum † circa hanc limitationem Soc. nam fateor, quod vbi probatio plena requiritur, non sufficeret semiplena cum iureiurando: sed dico, quod in istis antiquis per indicia & præsumptiones fit plena probatio, non semiplena tantum & licet dicatur probatio coniecturalis: plena tamen est, & sufficit talis probatio, licet actor tendat ad aliquid infringendum, aut impugnandum. Pau. de Cast. *in consil. 281. In causa ista quinque. vers. nec obst. si dicatur. & in consil. seq. 282. vers. & si dicatur dictus Albert. lib. 1.* vbi quod solum repellitur ista probatio coniecturalis in causa criminali: *per l. fi. C. de proba.* sed in causa ciuili sufficit, licet tendat ad impugnationem aut rescissionē alicuius actus. 36
Iā † ista limitatio Soc. aperte confunditur per dicta Dec. *in rub. ext. de prob. ver. 4 conclusio.* vbi, quod probatio præsumptiua habetur pro vera probatione, etiam vbi requiritur probatio instrumentalis. *alle. Bal. in l. 1. v. quæro quid si statutum. C. de fideicom. & idem Dec. in cons. 54. vers. nam solet Dec. Addo. Alex. in cons. 126. vcr. fortificantur prædicta. l. 6.* & tradunt Mod. *in d. l. licet Imperator ff. de l. 1.* vbi, quod † probatio præsumptiua dicitur euidens, quando sunt præsumptiones iure approbatæ. *vbi tamen non alleg. consilia Pau. de Cast. supra memorata.* Addo etiam Calde. *in consil. 15. in fi. in tit. de vsur.* vbi, quod manifestum quid dicitur ex sola præsumptione, inferens ad vsurarium manifestum: licet hoc dictum de vsurario manifesto, ad præsens non discutiam. Præterea, attenta ista limitatione Soci. sequeretur, quod lex præclusam esse voluisset quodammodo viam probandi in istis antiquis: cum aliter probari non possint, quam per 37 38
præ-

præſumptiones, indicia, aut famam. Amplius dicitur quod præſumptio iuris habetur pro notorio. *c. litera de præſumptio. c. clericos de cohabi. cleri. & mulie. c. tua. ... cta gl. in ver. non ex euidentia co. ti. gl. in c. Michael de filiis presby. quæ iura ad hoc citat gl. Pragma. Sanctio in tit. de concubina. § publici in verbo, dimit. ti. u. in fi.*

39 ¶ Quarto † limitatur præmiſſa concluſio, vt non procedat in ſubſtantialibus alicuius inſtrumenti corroſis vel deletis ex temporis antiquitate: puta indictio. licet appareant anni, ex quibus inferri poſſit, quæ indictio curreret de illo tempore. quia tali caſu antiquitas temporis non ſupplet fidem inſtrumenti. *Ita Corn. in conſil. 91 lib. iiij. reprobando Bal. in l. vnum ex familia § ſi omiſſa ff. de leg. ij.* ¶ Sed puto, quod ipſe Cornæ. reprehenſione egeat, & quod Bald. melius loquatur. Nam ſi ex antiquitate temporis præſumitur notariatus, ſine alia probatione, vt *ſupra dictum eſt, & inferius dicemus*, multo fortius præſumi debet pro indictione, q̃ declarari poſſit ex ipſa expreſſione annorũ, licet indictio ipſa ſit deleta ob tẽporis antiquitatẽ. ¶ Secundo, nos videmus, quod inſtrumentum minus ſolenne probat ſemiplene mortuo notario, licet res non ſit de antiquo. *Bar. & docto. in d. leg. admonendi & ſupra latius diximus*, quanto fortius dicendum eſt, quando defectus ſollennitatis apparet prouenisse non ex vitio, aut culpa notarii, ſed ſolum propter lapſum temporis omnia conſumentis, & verbum aliquod ſubſtantiale corrodentis? Imo ſupra diximus, quod inſtrumentum minus ſolenne, & cuius defectus proceſſit vitio notarii omittentis aliquam ſolennitatem, puta locum aut dictionem, videtur plene probare in antiquis, vt quo in non antiquis ſemiplene probat: quando fortius quanto apparet, quod inſtrumentum ab initio fuit ſolenne, ſed poſt ob temporis lapſum verbum aliquod ſubſtantiale oblitum aut deletum ſit, maxime quanto ex præcedentibus aut ſequentibus ſciri poteſt, quid illud importaret?

40 ¶ Nec † præmiſſis obſtat tex. *in conſ. inter dilectos de fide inſtrument. allegatus per Corne. in d. conſil. 91 lib. iiij.* quia ſcriptura *ibi.* tota nitebatur ſuper ſigillo, nimirum

mirum, si consumptio, aut deletio sigilli vitiat eius fidem. Secus est in instrumēto, in quo plura sunt alia solēnia, & in quo solennitas indictionis consumptę ex temporis antiquitate, suppleri potest ex annorum expressione, cum vel interpretationes ad hoc inuentæ sint, vt actus substineatur, & non pereat. *leg. quoties. ff. de ver. ob. l. iij ff. de testa. mili. cum simi.* Baldi opinionem amplector tanquā benigniorem, & de iure etiam veriorem: quicquid in cōtrarium arguat Corn. Præterea, contra Cornæ. adduco Bar. *in leg. nominatim. ff. de condi. & demon.* vbi dicit 41
† quod appositio indictionis corrupte facta, non vitiat instrumentum: quia ex appositione annorum apparet de qua indictione notarius senserit: & sic apparet omnino de errore notarii in appositione indictionis. *sequitur Ias. alia allegans in d l. admonendi. versi. intellige tamen ff. de iureiur. & in rep. versi. item attende. dum dicit Bar.* si appositio indictionis erronea, non vitiat, quando ex annis de ea potest apparere: multo minus debet vitiare consumptio ex antiquitate temporis; aut saltem eadem est ratio, non vitiandi in vtroque. sed magis in terminis contra Corn. adduco Imo. *in l. 1. ff. de iis, quæ in testamen delen.* vbi, quod si indictio est erronea, & consumpta ex toto, & omnino non apparet, instrumentum non probat. *sequitur Feli. in d c inter dilectos. vers Vnde dicit Imo. de fide instru.* & sic Imo. & Feli. non solum volunt instrumentum probare, quando indictio est consumpta, si ex annis de ea possit apparere: sed etiam si duo concurrant, quod sit consumpta & erronea. Itaque † facilis perni- 42
mium fuit Corn. ad consulendum contra fidem instrumenti, & forte iudex sententiam dixerit ad formam illius consilii Cor. fraudando partem iure suo optimo, cuius probatio in promptu erat per instrumentum eiusmodi. Equidem non breuis fit consulētium sarcina, pleriq; animo ostentandi, vt plus sapere videantur, opiniones rectas impugnabunt cauillosis quibusdam interpretationibus & iure nostro hodie abutimur: plurimumq; præstitisse arbitramur, quoties clientis causam etiam per iniuriam ad victoriam pertulimus. ita fit, vt cruciatus nobis laboremus

remus, dum gloriç aut alieno ſtudemus commodo. Non tot, tantæq; doctorum varietates in iure forent, ſi ad veritatem omnes reſpicerent: ſed enim quoties caſus conſulentis propoſitus ſit, illud primum omnium nõnulli quærunt, quomodo veras rectasque opiniones, clientis deſiderio minime commodas liceat effugere: etiam opiniones alias reprobatas, & ab omni ratione æquitateq; alienas manibus pedibusque (quod aiunt) pertinaciter ſuſcipiendo, ac tutando.

PRIMÆ PARTIS FINIS.

SECVNDA PARS TRACTATVS DE ANTIQVITATE TEMPORIS,

Aymonis Crauettæ à Sauiliano.

ARGVMENTVM.

De præſumptione ſolennitatis extrinſecæ, ob temporis antiquitatem, in actibus iudicialibus. Primo quid [illegible] quid dicatur de antiquo: vt præſcriptioni locus ſit, [illegible] eſſe conteſtatam, partem citatam, & alias ſolennitates [illegible] ſententiam requiſitas, interueniſſe. Et an id ſpecifice [illegible] neceſſum exprimere: an vero ſufficiat generaliter com[illegible]plecti. Tum an in vera, fictaue contumacia præſumatur quid antiquum.

SVMMARIVM.

1 *Antiquum quando quid præſumatur in ſententia, vt om[illegible] præſumantur ſolenniter acta.*

2 *Sententia dicitur de antiquo, quando lata eſt contra ab[illegible] & contumacem vera contumacia.*

3 *Contumax fictus an poſſit appellare à ſententia. Et [illegible] quantum tempus. Et an habeatur pro abſente. Et an [illegible]*

tra eum præsumatur solennitas ex antiquitate temporis decem aut viginti annorum.

4 Sententia lata præsentib. partib. non præsumitur habere omnes solennitates enuntiatas, nisi post lapsum tempus ad appellandum.

5 Pro sententia, in antiquis, an præsumitur quo ad acta, non facta de eis in ea mentione. & nu. 6. Quid de laudo. Quid de instrumento vnionis, ibid.

7 Pro decreto iudicis, quando sit præsumptio.

8 Sententia an præsumatur continere acta requisita nō facta de eis specifica mentione disting. Pro qua facilius præsumitur quo ad acta, quam respectu solennitatis.

9 Pro sententia, in qua exprimitur solēnitas in genere, præsumitur.

10 Notariorū aut priuatorum actus nō tantam habent præsumptionem, quantam iudicis actus. Et an in eis sufficiat solennitates in specie enuntiari.

11 Iudicis assertioni super solennitatib. sententiæ aut decreti quando stetur. Et quid de actu notarij.

12 Iudicis super assertioni solēnitatib. quib. nec iudex, nec partes potuerunt renuntiare, non creditur.

13 Iudici asserenti se detulisse iuramentū suppletiuum causa cognita, non creditur & super quibus præterea illi non credatur.

14 Iudex, itē & partes, non possunt renuntiare solennitatib. iudicij substantialibus.

15 Sententia, & decretum, quid differāt. Et an æque super eis iudicis assertioni credatur, quantum ad solennia.

17 Pro sētētia an magis præsumatur, quā pro decreto. di. nu. 18

19 Sētētiæ approbatio præsumitur, ex præsentia & taciturnitate partium.

20 Iura pro iudice magis præsumunt, quā pro priuato: nec tāta in eum cadit suspicio quanta in priuatum.

21 Iudici an credatur super tā. sine qua quis actum facere nō potest, & quid de his, super quibus potestatem non habet.

22 Iudicis assertioni creditur, quādo eo cōcurrit verisimilitudo. Et quando illa ipsa verisimilitudo adsit. Et vnde causetur n. 23.

24 *Pars an, & quando contra sententiam reclamare possit.*
25 *Sententia iudicis reclamans post debitum tempus, tenetur probare aliter esse, quam iudex asseruerit: si ex tali assertione velit arguere nullitatem.*
26 *Iudicii solēnia possunt tacite remittere partes præsentes, & nō contradicentes iudicis assertioni.*
27 *Iudex an dicatur causa cognita procedere, eo quod partes sunt præsentes, vel contumaciter absentes. distin. & nu. 3*
28 *Præsentia partis, non necessario infertur ex citatione.*
29 *Iudicii solennitates, quæ potuerunt interuenire sententiæ v[...] decreti iudicis tempore, præsumanturne interuenisse. & nu. 30.*
31 *Notarius potest conficere instrumentum, & de eo attestar[...] quod gestum est, modo rogatus à partibus.*
32 *Sententia postquam transiuit in rem iudicatam, solennita[...] tum præsumptionem habet quando agitur ad eum effect[...] ad quem iudex pronuntiauit. Et quid si agatur ad aliu[...] finem, modo non ex diuersa causa: maxime vbi obstat ex-ceptio rei iudicatæ. nu. 33.*
34 *Notarius, item & partes possunt fateri factum in specie: [...] in genere.*
35 *Testis debet solum deponere super facto, non super iure. [...] quid de notario.*
37 *Sententia, quando dicatur de antiquo lata, vt pro ea præ[...] matur, et in ea non facta mentione solenniū aut actoru[...]*
38 *Iudicis arbitrio relinquendū quando sententia dicatur ant[...] qua: qui iudex varie arbitrabitur secundum qualitate[...] iudicum, qui pronuntiarint.*
39 *Sententia lata de antiquo, an ita pro ea demū præsumatur, [...] lata sit contra præsentem, aut contumaciter absentem. [...] vero etiam si contra absentem non contumacem. disti[...]*
40 *Sententiæ notitia, præsumitur propter temporis diuturnit[...] in his casibus, in quibus absens post notitiam habitam [...] netur appellare.*
41 *Sententia an sit de recenti vel de antiquo, vt præsum[...] ea, distinctione opus: maxime an solennium enuntia[...] necessaria.*
42 *Contra tertium non præsumitur pro sententia.*

43 *Sententia in quibus praeiudicat tertio, videtur pariter contra tertium praesumi pro sententia.*
44 *Res inter alios acta, quae alius plene nō praeiudicat: an saltem aliquod aut quale praeiudicium pariat.*
45 *Scriptura priuata inter duos cū vno teste integro an plene probet. Quid de libro astimi: num praesumptionem faciat contra tertium?*
46 *Iuris praesumptio vt probandi onus transferat in alium, num plena requiratur probatio?*
47 *Socius criminis, an admittatur contra apprehendentem vel custodientem seipsum. Tum quot, & quales testes requirantur contra legis praesumptionem.*
48 *Res inter alios acta, quod praesumptionem aliqualem & leuem faciat contra tertium.*
49 *Res inter alios acta, in antiquis, contra tertium inducit semiplenam probationem.*
50 *Pro sentētia praesumitur, quae transiuit in rem iudicatam contra praesentem vel absentem, in his, in quibus non valet sententia ex defectu consensus partium.*
51 *Sententiam latam sine causae cognitione, vbi apparet cessat praesumptio, quae cessat in casu claro, vbi aliter de de veritate apparet.*
52 *Pro sententia, quae transiuit in rem iudicatā, praesumitur etiam respectu solennitatis & ordinis iudiciarij.*
53 *Sententia nullitas causatur ex libelli ineptitudine. Et an pro ea sententia possit praesumi.*
54 *Acta an probent sententiae solennitatem non interuenisse.*
55 *Acta producenti sufficit negare, quod sint alia acta. Quod si aduersarius plura adseueret, tenetur probare.*
56 *Actorum pluralitas, non praesumitur.*
57 *Sententia instrumentum, nisi fuerit publicum, & in forma probante, pro ea non praesumitur.*
58 *Praesumptio non est pro his, quae non fiunt coram iudice: vt pro mandato facto in absentia iudicis.*
59 *Mādatum an praesumatur ex antiquitate temporis in vtramq; partem acuta dissertatio: maxime affirmatiuam. num. 60.*

61 *Mandatum videtur probari propter antiquitatem temporis, vbi in sententia aut instrumento fit mentio de ipso instrumento.*

62 *Verba enunciatiua alterius instrumenti, an illud non probent, nisi inter ipsos contrahentes.*

63 *Qualitas, facilius quam substantia probari potest. Item & facilius inducitur. num. 64.*

64 *Mandatum an probetur propter antiquitatem temporis, in actu, ad quem quis verisimiliter non accederet sine mandato.*

65 *Mandati ratificatio præsumitur ex antiquitate temporis, vbi agitur de modico praiudicio.*

66 *Mandatum de custodiendo, præsumitur ex temporis antiquitate: & diuturnitate custodia precedentis.*

67 *Mandatum præsumitur, concurrentibus quasi possessione, & diuturna patientia & quid de mandato vicarij episcopi. num. 68.*

69 *Mandati extrinseca solennitas præsumitur, concurrentibus aliquibus indicijs aut coniecturis.*

70 *Mandatum præsumitur ex antiquitate, quando agitur de fauore & commodo allegantis mandatum.*

EX præmissis absolutam habemus primam hanc partem tractatus, nostri de temporis antiquitate, c[illegible] materiam probatoriam. In qua ipsa prolixior longe [illegible] quam existimarem: sed non potui breuius scribere, [illegible] difficultatum, & casuum onere non breui. Veniamus [illegible] terim ad secundam partem circa materiam præsumen[illegible] solennitatis extrinsecę ob temporis antiquitatem in a[illegible] iudicialibus, quando quid dicatur de antiquo, vt fiat [illegible] pręsumptio, & de quæstionibus oportune occurr[illegible] 1 bus, secundam materiam subiectam. ¶ Primo [illegible] quæro, in hac secunda parte, quando quid dicatu[illegible] antiquo in sententia, vt omnia præsumatur solennit[illegible] cta: puta litem fuisse contestatam, partem citatam [illegible] lias solennitates fuisse adhibitas necessarias ad ipsam [illegible] tentiam. Respondeo, quod vario modo res dicitur d[illegible] [illegible] in hac materia nam quandoque sufficit lapsu[illegible]

cem dierum, quod tempus datur ad appellandum ... si lapsum sit tempus appellandi, & solennitates enunciantur in sententia & illa feratur præsentibus partibus, & non appellantibus, omnia præsumuntur solenniter acta: prout in sententia enunciatur. *Bar. in l. 1. Cod. de rela. in l. acta. ff. de re iudica. & in l. final. ff. quando appel. sit. Bal. in consil. 217. Citatio. libro quarto. Abb. in consil 92. libro primo. & in consil. 60. libro secundo. Veronens. in consil. 63. Alexand. in consil. 42. Viso processu. circa princip. libro quarto. Dec. in consil. 42. versic. Secundo hoc deducitur. Aufrer. in decis. Capel. Tolos. quæstio. 328. habetur in authent. si quis in aliquo documento. vbi Iason. in fin. commenti. Cod. de eden.*

¶ Idem, † si lata sit sententia contra absentem, & contumacem vera contumacia. *Rota decis. 301. si petatur. in nouis. Corn. in cons. 278. lib. 4.* & opin. quod requiratur vera contumacia: attestatur communiter Aret. *in cons. 62. In facto. Addo Gemin. in consil. 53* ¶ Sed quod † idem sit in ficto contumace, tenet Fel. *in c. quoniam contra. vers. quarta conclusio. de probat.* sed magis placet prima opinio. nam fictus contumax potest appellare: *vt habetur in l. fin. ff. de restit. in integr. in l. proponendum § sin autem reus. C. de iudi. & in l. ea, quæ. C. quom. & quan. iud.* ergo intelligitur, quod poterit appellare intra decem dies à die notitiæ habitæ de sententia. *authent. hodie. gloss. C. de appell. cap. concertationi de appell. lib. 6.* quod procedit, licet statutum dicat, quod tempus appellandi currat à die sententiæ. *Corn. in cons. 17. lib. 1.* & sic apparet, quod ficte contumax non habetur pro præsente, sed pro absente: nec propter contumaciam fictam, censetur approbare sententiam: quia si censeretur approbare, non posset appellare. Si non censetur approbare sententiam: ergo nec solennitates in ea enunciatas: & sic quo ad istum casum fictus contumax habebitur pro absente: vt solennitas enunciatorum in sententia non præsumatur contra eum, post lapsum decem dierum à tempore sententiæ: sed computabitur istud tempus decem dierum à tempore notitiæ. Potest tamē dici, quod contra fictum contumacem præsumatur solennitas ex ... te temporis decem aut viginti annorum: *per id quod ... bit*

4 *Gemin.in consil.53.* ¶ Aduertendum autem † hic est, quod licet Bar. & Dd.pleriq; in hac materia simpliciter loquantur, quod tales solennitates enunciatæ in sententia præsumantur, quando lata est sententia præsentibus partibus, nec distinguãt, an lapsum sit tempus appellandi vel non: tamen necessario debent intelligi post lapsum tempus ad appellandum. nam qua ratione ante lapsum id tempus possunt, non censentur approbare sententiam: eadem n... enunciata in ea. *& ita intelligunt moder. in d. cap. quoniam contra. vbi Felin. vers. quarta conclusio. Dec. vers. 2. prædicta conclusio. de probat. Addo Paul. de Castro in consil. 16. Si ponderentur. versic. restat nunc respondere. lib. 1. Bal. in d. consil. 217. lib. 4. Abb. in d. consil. 92. lib. 1.* vbi Bal. Paul. & Abb. hoc volunt procedere, quando pars non appellauit, & consequenter lapso tempore ad appellandum: quia ante eius lapsum dici non potest, quod non appellauerit, cum adhuc possit appellare.

5 ¶ Secundo † quæro in hac secunda parte, tu dicis, quod vbi lapsum est tempus appellandi, sententia dicitur de antiquo, quo ad hoc, vt præsumantur solennitates enunciatæ in ea, quando est lata contra præsentem vel vere contumacem: quæro inquam, an istud procedat indistincte etiam quod tales solennitates non enuncientur in ipsa sententia. Paulus de Castro in *consil 202. In causa confinium. lib. 1.* refert Innoc. *in c. cum in iure. de offic. delegat* tenentem quod sic. Paul. tamen non bene firmat, nisi simus in antiquis. Opin. etiam Innocent. quod præsumantur solennia sententiæ post decursa fatalia, & sic postquam sententia transiuit in rem iudicatam: licet illa in sententia non exprimantur, saltem in antiquis, tenet Veronensis *in consil. 26. In secundo dubio. & in consil. 63. versicul. vltra etiam prædicta* idem videtur tenere Corne. *in consil. 333. libro primo.* vbi, quod creditur sententiæ antiquæ, licet acta non producantur, maxime si acta refert. ergo idem videtur velle, licet acta non referat. idem & clare voluit Gozadin *in consil. 96. versiculi sexto adducto.* vbi, quod præsumitur pro sententia, quo ad citationem, lapso tempore ad appellandum, licet de citatione mentio non fiat idem voluit ...

lin. *in d.cap. quoniam contra. versicul. quinimo est unus casus.* vbi, quod præsumitur pro decreto in antiquis, etiam quo ad solennitates in eo non expressas. idem voluit Iaso. *in l.4.§.condemnatum.ff.de re iudic.* vbi, quod præsumitur pro sententia, à qua non fuit appellatum, respectu citationis, licet de ea in sententia mentio non fiat. *post Speculat. per eum allega.* & quod non requiratur enunciatio in antiquis, tenet Aret. *in consil. 36. versicul. ad secundum duo breuiter.* Sed † contrarium etiam in antiquis, 6
tenet Paul. de Castr. *in consil. 76. In facto isto quatuor. lib. 2.* vbi, quod non præsumitur pro sententia etiam in antiquis quo ad acta, nisi de eis fiat mentio in sententia. *Idem voluit Bal. in consil. 104 Longum thema, versicul. & hæc vera, si constat, &c, lib.3. Idem videtur velle Alexand. in consil.* 123. *versicul. præterea prædicta sententia. libro secundo.* Pro hoc, quod scribit Aret. *in consil. 68. versicul. præterea posito.* vbi quando iudici creditur attestanti de actis, intelligitur quando de eis attestatur particulariter. Ad idem quod scribit Paulus de Castro, *in consil.130. Pro declaratione eius, de quo quæritur, ante finem, libro primo.* vbi, quod laudum, in quo enunciatur instrumentum transactionis inter præsentes, ipsam transactionem non probat, quando tenor ipsius transactionis in specie non exprimitur. Ad idem quod scribit Oldrad. *in consil.262 In quæstione. versicul. Sed prædictis obstare videtur,* vbi si in instrumento vnionis dicatur, quod vnio fuit facta cum omnium iurium solennitate: talia verba non probant solennitates præcessisse, nisi in specie exprimantur omnes solennitates ad vnionem necessariæ. Ad idem, quod scribit Rota *decision.* 190. *Quod ad reuocationem in nouis.* vbi, quod non sufficit confessio appellati, quod fuerit appellatum, nisi dicatur & probetur in specie, quod fuerit appellatum intra decem dies, & per habentem potestatem interponendi ipsam appellationem, *de quo dixi in consil. 29. & supra etiam dictum est in prima parte.* Addo Dec. *in d.cap. omnium contra. ver. & istud † quod dictum* 7
est de decreto, de prob. vbi, quod tunc demum præsumitur pro decreto iudicis, quando in eo enunciantur solennitates

tes ad actum necessariæ. addo Bal. vltra eum, *in c. in præ-*
sentia. de renun. Soc. *in cons. 29 vers. secundum argumentum.*
similiter non obstat, lib. 1. vbi, quod non præsumitur sole-
nitas extrinseca, de qua non fit mentio in instrumento,
quamuis potuerit adhiberi de tempore actus: & quam-
uis partes illi potuerint renunciare. & *in decreto tradit Bal.*
in cons. 184. Ad intelligentiam. circa prin. lib. 2. Paul de Cast.
in cons. 174 Contra superius consulta. vers. Praeterea dicebat
8 *Bal. lib. 1.* ¶ Quid † tenendum in tanta varietate & diffi-
cultate? Breuiter resoluendo distingue. aut loquimur in
præsumptione sententiæ respectu actorum: aut respectu
solennitatum. Si respectu actorum, quæ pertinēt ad iusti-
tiam causæ: puta circa testes, instrumenta aut alias pro-
bationes, considerandum est, quod facilius præsumitur
pro sentētia quo ad acta, quam respectu solennitatis. *Bal.*
in consil. 492. In causa vertente inter Blasium. vers. modo re-
stat respondere. lib. 3. Soc. in cons. 158. vers. sed ego etiam respon-
deo clarius. libr. 2. Dec. in c. super eo. vers. quartus & vltimus
casus est, de appell. & in c. consuluit 1. ante fin. eod. tit. Ideo
respectu actorum videtur præsumi debere pro sententia
siue referat acta, siue non: quia non est verisimile quod
iudex aliquem condemnauerit vel absoluerit, sine proba-
tionibus. & ita in probationibus loquitur Alexan. *in cons.*
105 in princ. lib. 5. vbi, quod præsumitur iudicem pronun-
ciasse ex causa vera, & iusta: licet non appareat de proba-
tionibus, & quoad acta probatoria. *idem voluit Bal. in*
9 *c. præsentia de renuncia.* Aut † loquimur respectu solenni-
tatis, & tunc aut solennitas exprimitur in sententia [illegible]
in genere, & similiter videtur præsumendum pro senten-
tia. Paul. de Cast. *in l. ... §. si prætor. ff. de transact. ...* vbi
quod satis est exprimi in decreto iudicis, quod [illegible]
gnita processerit, licet in specie non exprimantur [illegible]
solennitates requisitæ ad tale decretum, *sequitur* Alex. [illegible]
con. 80. lib. 5. in con. 179. ver. & tanto magis. si in instrumento [illegible]
& in con. 213 in fi. lib. 7 Dec. in con. 241. in fi. in con 373 [illegible]
cons. 4... ver. tertio respondetur. lib. ... addo eundē Paul. [illegible]
in d. cons. 174. Contra superius consulta. vers. præterea [illegible]
Bal. lib. 1. si vero tales solennitates nō enunciantur [illegible]

pro-

tentia, secus videtur dicendum. ¶ Sed dicet † [illegible], quid 10
respondebitur ad contraria supra adducta, in [illegible]bus ap-
paret, quod tales solennitates debent in specie enunciari. Respondeo, quod procedunt in actib. priuatorum aut notariorum tantum, pro quib. non ita præsumitur, sicut pro actu iudicis. istã responsionem tradit Dec. *in d. c. quoniam contra. vers. postremo in casib.* vbi, quod aut verba concipiuntur in personam iudicis, & sufficit expressio generalis, quod causa cognita aut solennibus adhibitis processerit. Aut concipiuntur in personam notarij, & tunc requiritur expressio specifica. *& istud dicit colligi ex decisione Io. Fabri in §. fi. Inst. de fideiuss.* ¶ Sed aduertendũ circa istam responsionem Decij: quia videtur dubitabilis multum. Nã procederet quãdo ageretur de præiudicando tertio: quia magis præsumeretur pro actu iudicis, quã notarij, aut vnius priuati: sed quando agitur de præiudicio ipsarũ partium præsentium, & consentientium expresse vel tacite, quare non ita sufficere debet generalis expressio ad earum præiudicium, sicut in actu iudicis? Præterea contra istam responsionem arguitur sic. Doct. dicunt, quod ad hoc vt solennia sententiæ præsumãtur, requiritur quod partes fuerint præsentes, vel quod habuerint notitiam, & nõ appellauerint, & sic ista præsumptio non fundatur propter personam iudicis: sed in præsentia aut notitia partium: quibus imputandum est, cur non appellauerint: sed consenserint actui iudicis, tacendo & non appellando. quæ ratio pariter militat in aliis actibus priuatorum, in quibus partes consenserint expresse vel tacite. Ob id puto non esse differentiam, an verba concipiantur in personam iudicis vel notarij, super enunciatione solennitatum, quando actus legitur habitus inter partes præsentes, & quæ sibiipsis potuerunt præiudicare, & quod vtroque casu præsumatur solennitas, licet in genere tantum exprimatur. Quæ tamen conclusio clarius explicabitur limitationibus, quas statim subiiciam. nam istud intelligo, quando notarius ita attestaretur in præsentia iudicis: secus si per ipsum solum cum ipsius officium non sit, qualis sint iuris solennia, *per ea, quæ infra dicã de enunciatione notarij.* ¶ Limita-

11 mitatur † igitur præmissa cóclusio, quod statur assertioni iudicis [illegible] solennitatibus sententiæ aut decreti, vt procedat contra ipsas partes præsentes & consentientes expresse, vel tacite: puta non appellando aut contra alios causam habentes ab ipsis partibus præsentibus: secus contra tertios absentes. *ita volunt Doct. supra alleg. in princip prima quæstionis huius secundæ partis tractat. nostri. vbi expresse ponderant præsentiam partium.* & idem dico in actu notarij eo casu, quo actus geritur inter præsentes & eos, qui sibiipsis poterunt præiudicare, & multo fortius in actu notarij procedet hæc limitatio, vt eius enunciatio
12 non præiudicet tertiis absentibus. ¶ Secundo † limitatur, vt non procedat in solennitatibus, quibus nec iudex nec partes potuerunt renunciare Ideo si iudex interponat decretum super alienatione rerum minoris, vel ecclesiæ, & asserat se adhibuisse plenam causæ cognitionem, non videtur credendum tali assertioni, *per l. si forte. ff. de castren. pecu. l. si donatione. C. de collationi vbi late meuer. Ita in specie determinat Paul. de Cast. in cons. 38. Super eo, quod quæritur. lib. 2. sequitur Dec. in cons. 556. Hyppol. in sing. 399. multi sunt d. Rebuffi super concorda. in titul. de conclusio. Lateran. conci. pag. 251. versicul. Tertio infertur. Idem sequi videtur Ias. in l. nec quicquam. §. vbi decretum. versicul. no. & secundo diligenter. ff. de offic. procon.* Ad idem facit, quod Bal. scribit *in l. admonendi versicul. quæro, an stetur ff de iureiu-*
13 *rand.* vbi, quod non † creditur iudici asserenti se detulisse iuramentum suppletiuum causa cognita: cum sine causæ cognitione deferre non posset. Ad idem facit dictum Bal. *in l omnem C. ad Tertyllia.* vbi, quod non statur soli assertioni iudicis dicentis se dedisse tutorem cum causæ cognitione, *quod dictum pro notabili refert & sequitur Ias. in consil. 149. lib. 2.* Ad idem facit Dec. *in cap. quæ in ecclesiarum. versic. non obst. quod præsumatur. de constis.* vbi, quod nõ creditur iudici super causa, sine qua actum facere non potest, in qua fundamentum suæ potestatis consistit. Albi scribit Angel. *in cons. 107 Iacobellus. in fin.* quod non creditur iudici dicenti se sequestrare possessionem timore tumultus, & ratione scandali euitandi, sine quo scandali

talis sequestratio fieri nō potest, *sequitur Dec. in cons. 366. hoc etiam dictum Paul. de Cast. in d consil. 38. in specie rejsti. & sequitur Felin. in cap. ecclesia S Mariæ. versicul. undecimo pro hac parte. extra, de constit.* ¶ Sed ista limitatio videtur dubitabilis, & ea attenta, sequi videtur, destructio communis conclusionis *supra firmata in prima quæst. huius secundæ partis*, quod vbi sententia fertur contra præsentes præsumitur pro eius solennitatibus enunciatis in ea. nam nec † iudex nec partes possunt renunciare solennitatibus 14 iudicij substantialibus: ita quod sententia sine eis lata valeat, vt sententia: *vt habetur in l. ius publicum. ff. de pact. & in l. si conuenerit ff. de re iud: c, Bal. in consil. 427. In causa spectabilis. lib. 1. Guido Papæ quæst. 216. cum similib.* Ergo sequeretur, quod licet tales solennitates omnes in specie enuncientur in sententia, & lapsum sit tempus appellandi: non tamen præsumantur: quia non credatur iudici in iis, quibus per eum nec per partes renunciari non poterat. ¶ Rursus ista limitatio videtur contra communem conclusionem doct quod stetur assertioni iudicis in decreto, quod illud interposuit causa cognita, etiam quod in specie non exprimantur solennia requisita ad ipsum actum, super quo decretum interponitur. & loquuntur Doct. etiam in actu, in quo tales solennitates remitti non poterant, vt in alienatione bonorum ecclesiæ, vel minorum: *ita licet videre in casibus & exemplis, in quibus Doct supra commemorati loquuntur: in d. l. cum hi. §. si prætor. ff. de transact. vbi Bal. & Paul & in aliis locis supra relatis. iam cotra Paul. de Castr. in d. consil. 38. dicit communem opinio. esse Socin. in consil. 115. Circa primam quæstionem, in primo dubio, lib. 1 contra Paul. etiam in specie tenet Alexand. in l. sciendum. ff. de verb. oblig.* ¶ Sed dicit † aliquis: tu confundis in hac materia sententiam iudicis, & eius decretum, quod vtroq; casu 15 credatur iudici super solennibus, modo sententia transierit in rem iudicatam: cū tamen videatur differentia, quia magis videtur credendū iudici in decreto, quā in sententia: quia decretum interponitur de plano, extraiudicialiter, inter consentientes & requirentes: sententia vero fertur inter nolētes per viam cōtentiosæ iurisdictionis: ob id

 solen

solennia sententiæ præsumi non debent, nisi de eis appareat ex actis. *ita Bal. in d. l. cum hi. § si prætor. in fin. alibi verbu. ff. de transact. in l. non aliter. vers. & no. tamen quod vbi decretum. ff. de adoptio. & in c. in præsentia. de renunciatione, quitur Imol. in cons. 89. Soc. in d. cons. 115. vers. & quod quando superior. lib. 2. Corn. in cons. 71. vers. & quod quando superior. lib. 3.* Aliam rationem diuersitatis adsignat Imol. *in d. cons.* 98. quia in decreto potuit iudex se informare extraiudicialiter ante, quam illud interponeret: ideoq; non est mirum, si in decreto magis præsumitur pro iudice. Adde Bar. *vltra alios in l. ambitiosa. vers. præterea, in ... ex. ratu dictalib ff. de decret. ab ord. fac.* vbi quod magis ... assertioni alicuius: puta decurionũ in extraiud... quam in iud. cialib. *idem voluit Oldr. in cons.* 101 *Quia ...*

16 Ideo Doct † in hac materia, quod præsumatur pro ... in decreto, non distinguunt, an res sit de antiquo vel no... Amplius & fortius voluit Alex. *in cons. ... lib. 5* quod præsumatur pro decreto iudicis, quod causa cognita, processerit, & solennitatib. adhibitis, licet hoc nõ exprimatur in eo: dũ dicit, quod tanto tutius præsumitur, quando ... exprimitur: ergo idem vult, si non exprimatur. *idem voluit Soc. in d. cons. 115. lib. 1. clarius Imol. in d. cons.* 98. ¶ Sed contra

17 istam † differentiam aperte tenet Alex. *in cons. ... lib. 5.* vbi, quod magis præsumitur pro sententia, quam pro decreto: quia sententia transit in rem iudicatam. secus in decreto. Addo vltra Alex. quod idem tenet Ang. *in l. quæcunq;. §. fi. ff. de publicia.* vbi vult, quod nõ præsumatur pro decreto: secus pro sententia: quando est lata cõtra ... tem, & non reclamantem: quo ad omnia enuncia... etiam ꝙ nõ potuerunt interuenire tempore actus ... enim, ꝙ per præsentiam, & taciturnitatẽ confir... ea interuenisse Sed vltra authoritatem Alex & Ang ... sidero rationem. Nam aut loquimur de pręsumptione pro sententia respectu personæ iudicis, aut respectu partium præsentium, & non reclamantium Si respectu iudicis, videtur, ꝙ magis præsumi debeat pro eo in foro contentioso, quã in foro voluntario: & ita magis in sententia quæ dicitur fori contentiosi, quã in decreto: quod ...

voluntarij. quia in foro cõtentioso timet vel ... ... de reuocatione suorum gestorũ per appellationem ... in decreto, quod interponit partibus postulantibus. Et videmus à communiter accidentibus, quod in huiusmodi decretis, † quæ interponuntur inter præsentes & consentientes, nihil aliud quærit prætor, quam partium concordiam. *l. si conuertit. ff. de re iudic.* & raro videas decreti interpositionem denegari metu amissionis emolumenti pro decretis constituti, & apud iudices plerosque inferiores, solum valent decreta eiusmodi ad commodum bursale, nouit Deus, si præter vectigal hoc, aliud iudices eiusmodi quærunt. Videmus etiam à communiter accidentibus, quod maturius & deliberatius procedunt iudices in iudicialibus, & contentiosis, quam in istis extraiudicialibus, ob id plus placet opinio Alexand. quod magis præsumatur pro iudice in sententia, quam in decreto. & si præsumatur pro decreto iudicis, a fortiori pro eius sententia. Similiter si consideremus personas partium, eadem videtur ratio, præsumendi † præsupposita earum præsentia & taciturnitate ex qua re approbatio sententiæ inducitur. Sit igitur conclusio, quod præsumitur pro iudice, quo ad enunciata siue in sententia, quando transiuit in rem iudicatam, siue in decreto, etiam in casu, in quo solennitas enunciata non dependet à potestate iudicis, neq; partium, & in sententia, a qua non est appellatum: quod omnia præsumantur solenniter acta, *tenet Alex. in l. sciendum. ver. item fallit à iudice. ff. de verb. oblig.* & *ibidem* Alex. *versic. pro hoc optime facit. æquiparat ista duo sententiam & decretum.* Imo maius dubium præsupponit in decreto, quam in sententia. Et in decreto, quod pro eo non præsumatur, adduco Bal. sibi contrarium, *in cons. 376. q. lib. 1.* ¶ Nec obstat † argum Paul. de Cast. *in d. cons. 38. lib. 2.* fundatum super regula d. l. si forte. ff. de castrens. pecul. quia illa regula procedit in priuatis, non in iudice, pro quo iura præsumunt: nec ita cõtra eum suspicantur, sicut contra priuatum. *Ita in specie respondet Alex. in d. l. sciendũ. ver. & istam partem simpliciter tenet. it. ff. de verb. oblig. Eandem responsionem ad illud consil. Paul. de Cast & ad dict. l. si forte. tradit*

tradit Iaf. in l. 1. ff. de officio eius. Confirmatur ista responsio ex his, quæ Bar. scribit in d. l. ambitiosa. versic. visis & examinatis, iuncto eo, quod dixerat in eadem l. ambitiosa. versic. quæro, vtrum liceat. vbi dixerat decuriones non posse donare, nisi ex causa remunerationis, si remuneretur aliquis benefaciens, aut benemeritus de ciuitate, aut vniuersitate. postea in d. versic. visis quærit Bar. an in casibus, in quibus decuriones quid facere possunt ex aliqua causa, stetur eorum assertioni super tali causa: puta, si in præfatione donationis faciant mentionem de benemeritis: & concludit Bar. quod sic, propter qualitatem & grauitatem personarum ipsorum decurionum: per text. in l. 1. ff. de offic. præfecti prato & sic aperte vult Bar. quod tex. in d. l. si forte solum procedat in personis priuatis: secus in personis publice electis: pro quibus iura præsumunt. & illud dictum Bar. refert & sequitur Alex and. in consil. 34. ante fin. lib. 4.
21 Dec. in c. cons. 191. Iaf. in cons. 101. lib. 4. ¶ Sed istam responsionem impugnat Dec. in c. cum sit Romana. in tertio not. de appellat. vbi vult, quod iudici non credatur super causa, sine qua actum facere non potest, & quod regula d. l. si forte procedit etiam in iudice. Sed idē Dec. in d. l. 1. ff. de offic. eius, videtur velle, quod d. l. si forte, non procedat in iudice, quando ad eum commodum non pertinet & iudex interesse proprium prætendere non potest, & forte [illegible] Decij in d. cap. cum sit Romana. quod indistincte non creditur iudici in his, super quibus potestatem non habet, seu quæ non dependent ab eius arbitrio, videtur [illegible]
22 ¶ Ideó vltra † Alex. & Iaf. aliter & secundo respondetur ad d. l. si forte quod non procedit quando cum tali assertione concurrit verisimilitudo, quod ita sit, prout [illegible] Salic. in l. si mater. C. de contrahen. emptio. Alexand. in cons. 18. lib. 3. & latius supra dixi in prima parte, in quinto requisito septima limitationis, num. 64. 65. & nu. 215. & ibi [illegible] minus allegaui dictum Anch. in consi. 277 quod est repetitum in cons 439 vbi, quod statur assertioni iudicis, quando alias non staretur, vbi illa est verisimilis. sed dico, quod assertio iudicis siue in sententia, siue in decreto [illegible] quam verisimilis, postquam partes sunt præsentes, & [illegible]

contradicunt, nec appellant a sententia, eo modo [illegible]
sententiam approbando. *l.1.C.de postulan.l.1.C. si sæpe [illegible]*
integr.rest.postul.c.quod ad consultationem.de re iud. neq; e-
nim verisimile est, quod si assertio iudicis in eius senten
tia, aut decreto veritatem non contineret, pars, de cuius
præiudicio agitur, contineret: *argu.l.cum de indebito ff.de*
prob. Ideo non ab re Doct. loquuntur, quod præsumitur
pro assertione iudicis cõtra partes præsentes, vel quando
sententia transiuit in rem iudicatam, & sic nolunt Doct.
quod simpliciter, & indistincte præsumatur pro iudice,
solum habito † respectu ad qualitatem eius personæ: sed 23
propter verisimilitudinem, quæ causatur ex eo, quod par-
tes acquiescunt eius sententię, & illam approbant expres-
se vel tacite. & ex hac responsione, tolluntur omnes deci-
siones doct supra allegatæ in contrarium, per quas appa-
ret non credi assertioni iudicis, in his, quæ nõ dependent
ab eius arbitrio. nam si doct. consideres, loquuntur quan-
do partes non consentiunt actui iudicis: sed reclamant
infra tempus debitum. ¶ Hic tamen omittendum non
est, † esse differentiam an pars reclamet intra tempus ap- 24
pellandi, an post: quia si intra tempus, reclamans non
tenebitur probare de contrario: sed satis erit appellanti
producere sententiam iudicis, aut acta, ex quibus nõ ap-
pareat de veritate assertorum per iudicem. sed quando
post debitum tempus reclamatur, quia actus iudicis fuit
approbatus, si habet iudex præsumptionem pro se, talis
præsumptio transfert onus probandi contrarium in ad-
uersarium: & tenetur aduersarius ꝓbare aliter esse, quam
iudex asseruerit: si ex tali † assertione velit arguere nul- 25
litatem, quæ nunquam transit in rem iudicatam, & de
qua perperuo dici potest vsque ad 30. annos. *gloss. in cap.*
vnde quaritur.in fin gloss.magna. 35. quæst. 9. Ang. in l.sicut.
per not.per gl.ibi.C.de præscriptio.30. vel 40. ann. Bal.in l.sci-
re oportet.§.fin.ff.de excu.tut.cum similib. quæ Ias.adducit in
cons. 21.lib.1. Addo Bal. *in l.post mortem.in princ.ff.de adopt.*
vbi quod ius agẽdi de nullitate est perpetuum nisi in cau-
sa status in qua durat solum annis decem. Itaque recla-
mans contra sententiam post tempus appellandi tenetur
pro-

probare de eius nullitate vel per inspectionem a... vel aliter per testes quando de actis non apparet: quia præsumitur pro iudice, ex quo pars fuit præsens & non contradixit: sed quando contradixit infra tempus, si nulla sint acta, non tenebitur probare per testes: quia tunc iudex non habet præsumptionem pro se, nisi quatenus appareat ex actis. Ex præmissis apparet hanc secundam limitationem de iure non procedere. Et quod imo præsumitur pro iudice in sententia lata contra præsentes, vel a qua non fuit appellatum, etiam quoad solennia: quæ nec iudex, nec partes potuerunt renunciare: quia præsumitur interuenisse, ex quo non fuit appellatum & licet partes expresse renunciare non possent: tamen præsumitur adhibita, ex quo non contradixerunt. & sic non obst. l. si forte. *alleg. per Paul. de Castr. in d. consl. 38 lib. 2.* ... sunt coniecturæ, ex quibus iustificetur assertio ...

26 ¶ Sed † hic considero aliam & tertiam responsionem ... l. si forte. & ad dictum Paul. de Cast. *in d. consi.* ... posito, quod dictum Paul. sit verum in se, quod ... dicte non credatur iudici sic asserenti: tamen ex quo partes fuerunt præsentes & non contradixerunt, dico quod ... remittere potuerũt substantialia iudicij licet ... id facere non possent. *c. fin. de prob. vbi Dec. vers. 3* ... *potest. & idem Dec. in l. vinum. vers. sed respondere p... cert. pet.* & hoc modo considerando, in totum cons... clusio, quod præsumatur pro sententia iudicis, q... lennia, quando ab ea non est appellatum: quia quod sententia teneat, quando est lata contra præsentes & nõ contradicentes, illud non est propter præsumptionem ... tiæ: sed propter tacitam renunciationem talium solennitatum, etiã substantialium. Sed tamẽ ista tertia responsio nõ satis facit: quia procederet, quando appareret ... ex quorum inspectione apparet solennia non fuisse ... bita, nec etiam partes opposuisse defectum omissionis solennitatum: sed conclusio loquitur, quando solum apparet de sententia sine actis lata contra præsentes, ... nia præsumantur solenniter acta. ¶ Quarta † responsio potest accommodari ad consilium Paul. de Castr. ...

præsuppoſita præſentia partium, ceſſet ratio præſumptionis: ſed tūc ſumus in caſu claro, quod cauſæ cognitio præceſſerit: quia cauſæ cognitio conſideratur, & arguitur ex hoc, quod iudex procedit partibus præſentibus, vel contumaciter abſentibus, *l. in cauſa §. cauſa cognita. ff. de minor. Bar. in l. prolatam. C. de ſent. & interloc. Paul. de Caſt. in conſ. 412. Viſis punctis, ſeu caſibus. lib. 2. Soc. in conſil 46. verſ. præterea dicta conſignatio. lib. 4. Iaſ. in l. ait prætor. §. ſi iudex. circa med. ff. de re iudic.* ſed etiam iſta reſponſio non ſatisfacit: quia ex ſola præſentia partiū non dicitur iudex procedere cauſa cognita. Quid enim ſi ex abrupto, & velo (ꝙ aiunt) leuato, præſentē ſtatim condemnet, dicetur ne adhibita cauſæ cognitio? ſed hoc intelligitur quando appareret de actis geſtis contra præſentē vel cōtumaciter abſentem. Ideo ſecunda reſponſio per nos conſiderata videtur cæteras anteire. Aduerte † tamen, ꝙ ex ſola citatione non 28
argueretur partē fuiſſe præſentem. maxime quādo negaret pars ſe fuiſſe citatam. *Frede. de Senu in conſ. 170. quæſtio.*
¶ Tertio † limitatur, vt procedat in ſolennitatibus, quæ 29
potuerunt interuenire tempore ſententiæ, vel decreti iudicis: quia quo ad eas præſumitur pro iudice ſecus, quo ad eas, quæ tempore actus interuenire non potuerunt. *ita Paul. de Caſt. in conſ. 428. Viſis, & conſideratis. lib. 1 & in d. conſ 38. lib. 2. Alexan. in conſil. 17 . verſ. item, in quantum in priore conſ. lib. 7. Soc. in conſ. 29. lib. 1. Curt. iun. in conſ. 29. d. Rebuffi ſuper concordia. in tit. de concluſ. Latera. concil. verſicul. ſecundo infertur. Addo Bal. vltra moder. in conſ. 37 . quæſtio. lib. 1. Aret. in conſ. 33. Conſultatio. ver. his ita præmiſſis.* ¶ Sed nec iſta † tertia limitatio placet. nam concluſio 30
loquitur, quando iudex procedit partib. præſentibus vel contumaciter abſentibus, & ſic quando, partes tacite cōfitentur & approbant vera eſſe, quæ in ſententia aut decreto enunciantur, quo caſu ita poſſunt confiteri & approbare illa fuiſſe adhibita ante actum, ſicut tempore actus. & in terminis ita tenet Angel. *in dict. l. quacunque §. final. verſicul. nec etiam præſumitur. ff. de publicia.* vbi, quod non præſumitur pro enunciatis in inſtrumento ſententiæ, quæ non potuerunt interuenire tempore ipſius ſententiæ,

tentiæ, nisi illa lata sit contra præsentem, & non reclamantem. ergo vult, quod si dicatur sententia contra præsentem, & non reclamantem, quod præsumatur pro enunciatis in ea, licet illa tunc nō potuerint interuenire. Ad idem adduco Paul. de Cast. *in cons. 186. in causa, quæ vertitur Pi-*
31 *sis. & in cons. 202. In causa confinium. lib. 1.* vbi, † quod creditur enūciatis per notarium, in instrumento, inter ipsas partes præsentes, & consentientes: licet illa interuenire non potuerint tempore ipsius instrumenti. facit, quod scribit Anton. de Butr. *in consil. 32. In quæsito prædicto. circa finem.* vbi, quod notarius potest conficere instrumentum, & attestari de eo, quod in præteritum gestum est,
32 quando de eo rogatus est. ¶ Quarto limitatur, † vt procedat, quando ageretur ad eum effectum, ad quem iudex pronunciauit: quia tunc præsumitur pro ipsa sententia, quoad solennia, & iustitiam, postquam sententia transiuit in rem iudicatam: secus, si agatur ad alium effectum, ita Alexand. *in consil. 21. versic. potest etiam responderi. lib. 1.* vbi licet præsumatur pro decreto iudicis, vt minor præsumatur, cui iudex tanquam minori curatorem decreuit. Istud procedit, quando agitur ad sustinendum validitatem illius decreti: secus, si quoad alium effectum. & pro hoc facit: nam exceptio rei iudicatæ non obstat, quotiens agitur ad alium effectum, aut ad alium finem. *l. vindicantem. cum l. seq. vbi Bar ff. de euict. & Bartol. in l. qui Romæ. §. duo fratres. in 5. oppos. ff. de verb. oblig. Socin. in consil. 264. in 6. quæstio in lib. 2. si non obst. sententia* ergo nec enunciata in ea. *argum. l. cum principalis. ff. de reg.*
33 *iur.* Tamen † istud argumentum nō videtur bene tutum: quia exceptio rei iudicatæ videtur obstare, licet agatur ad alium finem, modo non agatur ex diuersa causa. *Alex. in repet. l. sæpe. vers. non obstat, quod mutetur finis & vers. sed aduerte: quia non puto. ff. de re iud.* Ideo etiam quarta limitatio videtur dubitabilis, nec obst. arg. Alex. quod verba enunciatiua propter aliud, non probant, quando principaliter disputatur de veritate enunciati: *iux. not. per Ant. de But. & Dd. in cap. illud. de præsumpt. & late supra vidimus in 1. parte, in materia verborum enunciatiuorum*, quia l

non sumus in verbis enuntiatiuis propter aliud: imo ista solennia iudicii principaliter enuntiantur propter se, & ad effectum principalis sententiæ. Puto igitur, quod in casib. in quibus obstat exceptio rei iudicatæ, in eis procedat conclusio, quod præsumitur pro sententia, quoad solennia, & iustitiã: & è contra, quod pro sententia non præsumatur, quotiens exceptio non obstat: quia frustra tunc quæritur de præsumptione. ¶ Sed circa præmissa † quæro, dictũ fuit satis esse, quod iudex asserat in genere causæ cognitionem adhibuisse vel solẽnia præcessisse, an idem sit in assertione notarii aut partium, videretur dicendum, quod sic: quasi partes potuerint ista fateri ad sui præiudicium: cum maiorem potestatem habeant partes in rebus propriis: vt sibi ipsis præiudicare possint, quam iudex. Contrarium puto verius, quia partes nihil possunt confiteri in iis, quæ sunt iuris: quia ad eas non pertinent. *l. ornamentorum. ff. de aur. & arg. leg.* & sic partes bene possunt cõfiteri factum: puta quod ita & ita factum est in specie: sed in genere asserere, quod causę cognitio pręcessit, istud ad eas non pertinet, nec ad notarium: sed ad ius & iudicẽ ministrũ iuris, sicut † dicitur de teste, quod solũ debet deponere super facto, non super iure. *Inn. Bal. & doct. in c. cum causam de test. Bal. in l. solam. C. eo. tit. in cõ. 81. In causa ista. l. 3. & in cons. 323. Præmittendum est. in fi. li. 4 & in cõs. 425. Statuto cauetur, quod nullus. li. 5. Bar. in cons. 113. Processum est in fi. & alibi sæpe doct.* & isto casu procedant allegata in contrarium, quod enuntiatio solennitatũ debet esse specifica, nec sufficit generalis: quia intelligitur, quando fieret à notario aut ab alio, ad quem non spectat iudicare, quæ & qualia sint iuris solennia. *& ita procedant quæ ego scripsi in cons.* 29. & in notario, quod non sufficiat expressio aut enuntiatio in genere tradit Ias. *post Alb. in d. l. sciendum. vers. limita istam doctrinam Bar. ff. de verbo. obl.* 34 35

Ex præmissis habetur † conclusio, quod vbi sententia lata est de recenti contra pręsentem, vel contumaciter absentem, & transiuit in rem iudicatã, ita demum præsumitur pro ea si acta & solennia referat, saltem in genere. Si vero de antiquo lata sit, præsumitur pro ea, licet acta nõ referat. 36

37 ¶ Sed hic † videndum est, quando dicatur de antiquo lata: vt pro ea præsumatur: licet de solennitatibus aut actis non habeatur in ea mentio secundum aliquos, sufficit biennium: secundum aliquos, post 20. annos: secundum omnes, cõmittitur iudicantis arbitrio. *Alex. in con. 219. versic. præterea, vt præsupponitur. lib. 6. idem voluit ipse Alex in consil. 17. ver nec obstat, quod no. Cyn. lib. 4. dum se remittit ad doct per eum alleg. in d. con 219. & hanc opi. quod relinquatur arbitrio iudicis sequitur Aret. in c. 36.* Sed idem Alex. *in l fi. §. illud ff. quando appel. sit in addi. ad Bar* sequitur opi. quod sufficit biennium, *refert & sequitur Bertach. in 3. parte sui repertorij. in verb. sententia præsumitur ante finem primi versic.* Idem Alex. *in c. 123 vers, præterea prædicta sententia. libr. 2.* voluit, quod sufficiat tempus 10. annorum. *refert & sequitur Goza. in cons. 29. versic. 6 Addo Veronensem in consil. 26.* Abb. autem *in consil. 61. versicul nunc venio ad responsionem libro primo* sequitur opinionem Ioan. Cald. *in d. c quoniam contra. de probat.* quod requiratur tempus viginti annorum. *eandem opi. tenet Calca in cons. 8.* Ex præmissis apparet, quod certa doctrina dari nõ potest circa istud tempus: ob id totum videtur relinquendum arbitrio iu-

38 dicis: qui varie arbitrari poterit secundum qualitates iudicum, qui pronuntiauerunt: quia † magis præsumeretur pro sententia vnius iudicis maioris, quam inferioris in dubio. *l. 1. ff. de of. præf. Bal. in leg. tutores ff de confir tut. Ias in. l. pacta nouissima in tertio not. C. de pact. [illegible] ca 1. qui feu. dare poss in vsib. feud & in rub. C. qui admi* & hoc quando qualitas iudicis maioris non esset nota iudici arbitrãti. Si enim nota esset, & iudicem sciret imperitum, præcipitem, aut alias conscientiæ nebulosæ aut minus integræ, arbitrium eius considerabit tempus longius, quam in iudice recto, & integro, perito æque & inculpato. vbi vero tempus exactum esset annorum triginta, illud sine dubio videtur sufficere. *Veronen in cons.* [illegible]

39 ¶ Sed hic quæro, † quando sententia lata est de antiqua an ita demum præsumatur pro ea, si lata sit contra præsentem aut contumaciter absentem: an vero etiam, si c[illegible]

tra a[illegible]

tra absentem non contumacem? Corn. *in cons. 333. li. 1.* quod dicta distinctio, an feratur sententia contra præsentem aut contumaciter absentē, vel absentē citra contumaciā, solum fit, quando sententia est de recenti. Sed vbi de antiquo est, indistincte pro ea præsumitur. Addo rationem vltra Cor. nam ideo præsumitur pro sententia recenti cōtra præsentem vel contumacitet absentem: quia imputādum est ei, cur non appellauit, vel cur contumacem agit: & quod non appellans censetur acquieuisse sententiæ, & approbasse omnia enuntiata in ea. Sed ista ratio militat etiam contra absentem, non contumacem, vbi sumus in antiquis: quia † propter diuturnitatē temporis præsumitur scientia. id est, quod, is contra quem pronuntiatū est, notitiā habuerit de sententia. *Salic. in l. auctoritatē. v. quaro de quæstione facti. C. vnde vi. quem refert & sequitur Dec. in cō. 185. Addo Cal. in cō. 15. v. ex quo sequitur. in tit. de praben. licet contrarium voluerit Bellamera in cons. 19. vers. quo ad primam difficultatem.* 40

¶ Et ex ratione infertur, quod vbi alias posset probari scientia absentis non contumacis, quod notitiam habuerit de sententia: & ab ea non appellauerit infra tempus debitū a die scientiæ, ita præsumetur pro sententia contra talem absentem, etiam non contumacem, sicut contra præsentem. *ita Bartol. in cons. 98. Apparet sententia. 2. versi. & idem intelligo, Calca. in cons. 76. & in cons. 80. Imol. in l. 4. §. condemnatum. ff. de re iudic. quem refert, & sequitur Goza. in cons. 96. vers. 7. ad. luco.* Quod intellige in casibus, in quibus absens post notiam habitam tenetur appellare.

Ex præmissis † habes duas differentias, an sententia, quæ transiuit in rem iudicatam sit de recenti, vel de antiquo: quia vbi est de recenti, oportet quod sit lata contra præsentem, ita quod appateat sententiam transiuisse in rem iudicatā per cōsensum præsentis expressum vel tacitum, & hoc vt præsumatur pro tali sententia Secūdo oportet, quod sententia solennia refetat saltem in genere, vbi vero est de antiquo, ista duo non videntur necessaria. Est verū circa secundū requisitum: vt opotteat solennia sentētiæ enūtiari saltē in genere, quod multi talē enuntiatio- 41

 nem

nem non requirunt & etiam in sententia de recenti, postquam transiuit in rem iudicatam: vt in præcedentibus visum est. ¶ Conclusio etiam ex præmissis infertur, quod præsumitur pro sententia, quando transiuit in rem iudicatam contra præsentem vel contumaciter absentē, licet sit sententia de recenti: si vero de antiquo, etiam contra
42 absentem circa contumaciam. ¶ Quæ conclusio † limitatur, vt non procedat in præiudicium tertii contra quem pronuntiatum non est: quia contra eum non præsumitur pro sententia, etiam in antiquis. *Pau. de Cast. in cons. Circa primum quæsitum. vers. nec obs. quod præsumitur. li. 2. Soci. in cons. 158. sed ego etiam respondeo clarius. lib. 2. Abb. in c. cum inter. R. de elect. Fel. in d. c. quoniã contra. de proba. Rip. in leg. 2. § voluntatem. ff. sol. matr. vbi tamen de Pau. & Soci. non meminit. faciunt quæ scripsi supra in 1. part. verbis enuntiatiuis, quod tertio præiudicant, etiam in antiquis.*
43 Sed aduerte, † quod ista limitatio dependet ab illa quæstione, an sententia lata inter alios aliis præiudicet: quia in casibus, in quibus præiudicat tertio, pariter videtur ꝙ pro ipsa sententia præsumatur cõtra tertiũ. & siquidem sentẽtia in totũ plene præiudicet tertio pariter dicendum videtur, quod plene pro ea præsumatur contra tertium; si in parte, pro ea parte. *Quæ materia an sententia præiud. cet tertio, habetur plenissime in l. sæpe. ff. de re iud. Alex. repetendo eand. mat. vers. fortius dixit. post notam*
44 *verborum, quod semiplene probat contra tertium.* Non tamen hic quando res inter alios acta, aliis plene præiudicet, sed pro intelligentia huius limitationis videndũ est in casibus in quibus plene non præiudicat, an saltem præiudicium aliquod pariat. Alex. *in d. l. sæpe.* fortius dixit, *num.* 71. quod parit præiudicium, quo ad semiplenam probationem *& idem Alex. in consil 158. in fi. lib. 2. Aret. in consil. 276. Visa diligenter. vers. ego his non obstantibus. Roma. in consil. 343. ante fi. vers. quod autem aliquale præiudicium. Soci. in consil 149. vers. confirmatur prædicta. lib. Deci. in cons. 42. in cons. 109. in consil. 272. & in consil.* Corn. *in consil 319. libro 3.* vbi voluit, quod scriptura
45 uata † inter alios cum vno teste integro, plene pro-

ergo vult quod talis scriptura semiplene probet. *& dicit Ias. in l. decem. vers. sed vnum fortiter obstat. ff. de verb. obl.* & liber æstimi, aut catastri inducit præsumtionem contra tertium, quæ onus probandi in eum transferat: quæ saue præsumptio iuris plus videtur habere quam probatio semiplena: cum talis probatio semiplena non transferat onus probandi in aduersarium, nisi eo casu, quo semiplene probanti deferendum sit iuramentum suppletiuũ. quo etiam casu ad euitandum tale iuramentum sufficere videtur aduersario, quod parem, & semiplenam probationem præstet: *per ea, quæ habentur in l. admonendi. ff. de iureiur* sed vbi †præsumptio iuris transfert in alium onus 46
probandi, necessaria videtur probatio plena: imo fortior videtur necessaria probatio ꝓpter talẽ pręsumptionẽ, quę sit contra eũ *per c. quia verisimile. vbi Abb. in secundo not. de præsumtio.* Imo isto casu probationes debent esse apertissimæ & tales testes, de quibus non sit aliqua verisimilis dubitatio, quod debeant deierare: *per text. cum gl. in l. non est verisimile. ff. quod metus caus. in c. super hæc de renunt. & in d. c. quia verisimile. habetur per gl. & doct. in l. transactione. C. de transact. Soc. in consil. 263. vers. respondeo lib. 2. Deci. in consil. 105. in consil. 175. & in consil. 177. Ias. in leg. si extraneus. in 4. nota. ff. de condict. caus. du. & in leg. sciendum. ff. de verbor. oblig.* Addo bonum text. *in leg. sicuti. C. de quæstio.* vbi, quod testimonium socii criminis †non 47
facile admittitur contra apprehendentem, vel custodientem eum, quia non est verisimile, quod eum apprehendisset aut custodiret, si se conscium aut complicem videret. & sic ista iuris præsumptio, quæ est contra testimonium socii criminis, illud repellit, vbi alias admitteretur. Amplius quando, quis vult probare contra illud, ꝙ lex præsumit, requiruntur tres testes idonei, vel saltẽ duo excellentes, vt resultet plena probatio. *Specul. in titulo de probationibus. §. fin. versic. fin. quod dictum pro stupendo refert, & sequitur Ias. in dicta. l. sciendum. versic. not. tamen stupendum dictum. ff. de verb. obl. illud etiam dictum pro singulari refert & sequitur Curtius iunior in con.* ,2. Idem est in suspicione: quia fortiores requiruntur probationes in

 eo,

eo, contra quem manat suspicio. *Areti. in cons. 64. vers.*
48 *item ex clausulis.* ¶Sed † quod res inter alios acta, non pariat præiudicium semiplenæ probationis contra tertium, sed tantum præsumptionem aliqualem, aut leuem faciat, tenet Areti. *in consil. 163. Sicut Io. versic. vtrum autem ista probationes. Curt. senior in consil. 73.* idem tenet Deci. sibi contrarius *in lib. 2. C. de eden.* vbi quod solum inducit semiplenam probationem in causa connexa, ratione connexitatis. *Idē tenet Ias. in l. si duo patroni. in prin. ff. de iureiurand.* Addo Bald. *in consi. 2. Si egressa. in fi. lib.* 4. vbi, quod confessio maioris ætatis facit indicium inter alios: tamen in confessione videtur, quod faciat semiplenam probationem: *vt habetur d. l. admonendi. & tradit Veronensis in cons. 45.* Ripa etiam *in d. l. admonendi. & in d l. 2. C. de edendo.* quod res inter alios acta solum inducit qualem qualē præsumptionem, quæ operatur, vt data paritate probationum, is causam vincat, pro quo sit talis præsumptio: *per gl. in d. l si duo patroni. in princ.* Alium effectum ponit Cu[illegible]. *in dict. cons. 73.* vt iudex faueat in deferendo iuramentum suppletiuum habenti vnum testem, cum ista qualiquali præsumptione. & dicit Cu[illegible] quod istud qualequale præiudicium nō fit tertio ex sententia iniusta, aut nulla, etiam confirmata rescripto principis.
49 ¶ Et hanc † vltimam opi. puto de iure veriorem in facto de recenti: in antiquis autem procedat prima opinio quod inducatur semiplena probatio. & in antiquis ita tenet Are. *in consil 15. vers. & istud indubitanter.* Curt. *in d. cons. 73. vers. tertio respondemus.* vbi quando ex antiquitate temporis verisimiliter acta, & processus forent deperdita, tunc, ex sententia fit præiudicium tertio, quo ad semiplenam probationem. *Ias in d l. si duo. ff. de iureiurand. & quæ scripsi supra in prima parte circa verba enuntiatiua & circa scripturam priuatam, quod in antiquis probant semiplene contra tertium,* & sic quatenus sententia inter alios lata aliis præiudicat, eatenus pro ea
50 præsumetur. Secundo † limitatur præmissa conclusio quod pro sententia præsumitur, quando transiuit in rem iudic. contra præsentem vel absentem, secundum sup[illegible]

di[illegible]

dicta: vt procedat in iis, in quibus non valet sententia ex defectu consensus partium: quia partes non appellando, censentur consentire, & tacite remittere talem defectum: secus, si sententia aliunde sit nulla, quam ex defectu consensus partium : vt quia lata sit sine causæ cognitione. *ita Calca. in consil.* 88. Sed nescio, quid velit Calca. dicere. nam si velit intelligere, quod non præsumatur pro solennitatibus, quas partes expresse remittere non possunt, tanquam substantiales, male loquitur: quia fateor, quod partes expresse non possunt remittere. Sed dico, ꝙ lex præsumit eas interuenisse quando sententia transiuit in rem iudicatam, vel quando lata est de antiquo: & sic isto casu non consideratur consensus partis non appellantis circa remissionem solennitatum: sed consideratur præsumptio iuris pro sententia, quod rite recteq; lata sit: *vt supra visum est.* & quod dicit Calca. quod non præsumitur pro cognitione causę, quod cã cognita lata sit: quia tunc nonnulla ex defectu consensus partis: dico, ꝙ male loquitur: quia doct. non dicunt, ꝙ præsumitur pro sentẽtia, & quo ad solẽnia & quo ad iustitiam: imo facilius respectu iustitiæ quã solennitatis. Causæ aut cognitio, magis respicit iustitiam, quã solennitates, & in specie supra probatum, ꝙ præsumitur pro sententia respectu cognitionis causæ, dum diximus non esse differentiã inter decretum iudicis, & eius sententiã. sed in decreto iudicis doct. cõiter conueniunt, ꝙ præsumatur adhibitũ, causa cognita. Bene fateor, ꝙ † si vere appareret latam esse sententiã 51
sine cognitione causæ, tunc cessaret præsumptio, quę cessat in casu claro, vbi aliter de veritate apparet. *l. continuus. §. cum ita. ff. de verb. oblig. & ita declarat Felin in d. c. quoniam contra. versic. secundo declara. de prob. & latius infra habetur. nu.* 53. Et si bene consideres Calca. voluit vnum, quod est contra omnes doct. communiter, quod magis præsumatur pro sententia respectu solennitatis, q̃ iustitiæ. Nec ob. argumentũ Cal. ꝙ sentẽtia nulla, ratificari, non potest, vt valeat tãquam sententia: quia fateor, vbi apparet de nullitate. Sed dico, ꝙ in dubio non præsumitur nulla ex defectu solennitatũ, quando, fertur

contra præsentes,& transiuit tẽpus appellandi.vel quãdo contra absentes, & sumus in antiquis: quia omnia præsumuntur solenniter acta, & sic cessat nullitas. ¶ Tertio
52 † limitatur prædicta conclusio, vt solum procedat, quo ad iustitiam & veritatem sententiæ, pro qua præsumitur: non respectu ordinis iudiciarii. *Bal.in consil.* 492. *In causa vertente. inter Blasium. versiculo modo restat respondere. libro tertio.* sed ista limitatio non placet; quia (*vt sæpius dictum est*) præsumitur pro sententia, quæ transiuit in rem iudicatam etiam respectu solennitatis,& ordinis iu-
53 diciarii. ¶ Quarto † limitatur, vt non procedat, quando libellus est ineptus. *Bal.in consil.*2 51.*Posito.lib.* 4. Sed ista non est proprie limitatio: quia conclusio loquitur, quod præsumitur pro sententia in casu dubio: sed quando apparet de ineptitudine libelli, sumus in casu claro: in quo clare constat de nullitate sententiæ, propter ineptitudinem libelli. Quando enim producuntur acta ex quibus apparet de nullitate, aut iniustitia sententiæ, tunc vere,& clare dicitur probari de nullitate & iniustitia: nec tunc tractari potest aliqua præsumptione pro ipsa sententia. *Bar.in l.* 1. *ff. si.tutor, vel curator appel.in l.* 2. *qui ad ciuilia C.de appel. & in cons.*98. *Apparet sententia.in fi. Fels.in d. quantum contra.vers.* 2. *declara.de probatio. Soci. in cons.* 46.*versic.sed clare etiam respondetur lib.*4. *Aret.in cons.*6. *Ex facto ante fi. Ias.in lib.* 4. *§.condemnatum.versi.*2.*contra Bar.facit.ff.de re iud. & quæ infra dicam in tertia parte huius tract. in* 7. *limitatione. nu.* 15. *& in* 4.*parte in* 12. *q. &*
54 *quod proxime dictum est nu.* 51. Sed istud, quod † probetur solennitatem sententiæ non interuenisse ex inspectione actorum, non videtur procedere in iis, quæ sunt voluntariæ iurisdictionis: quia potuit adhiberi solennitas in aliis actis, *ita Cor.in consi.penul.l.* 1. facit Imo. *in cons.* 86 vbi, quod magis præsumitur pro decreto iudicis, quod est voluntariæ iurisdictionis quam pro sententia: quia in decreto potuit iudex se informare extraiudicialiter, antequam illud interponeret. Sed istud dictum Cor.non videtur tutum: quia pluralitas actorum non præsumitur. *in l. omnium. C.de test.Sali in leg.*2.*C.de errore aduoc.*obs

no

non potest præsumi de aliis actis, de quibus non apparet. & sufficit † parti producenti acta negare, quod sint alia acta, & si aduersarius prætendat esse plura, tenetur probare. *gl. in l. cum de lege. ff. de prob. Bald. in cons. 6. generalitas. lib. 4. Roma. in cons. 222. Dubitatur in fi. Pau. de Castr. in consilio 177. Viso supra scripto puncto, primo veniam. & in consil. 212. Supra dicta omnia quæsita. in secundo dubio. lib. 1. Alexand. in consil. 41. in fi. libro tertio in consilio 71. libro quarto. & in consilio 16. libro 5. Ias. in l. cum ex causa. ff. de re iud. Curtius iunor in consilio 150. vbi, quod illa gloss. in dicta l. cum de lege. est communiter approbata, quam etiam nouissime sequitur Goza. in consil. 94.* & sine dubio procedit illa gl. quando præsumptio est pro negante aliquid de pluri esse. *Ias. in l. si constante. nu. 120. ff. solu. matri. & in c. 34. l. 1.* sed hic præsumptio est pro negante, quod alia sint acta, præter producta, quia pluralitas factorum non præsumitur, *vt supra dixi.* 55

¶ Non obst. etiam † ratio Imolæ, quod potuit iudex extraiudicialiter se informare ante decretũ: quia fateor: sed dictum Imo. procedit, quando simpliciter producitur decretum, nec apparet de aliquibus actis cognitionis causæ circa ipsum decretum: nos vero loquimur, quando producuntur acta, ex quorum inspectione apparet de defectu solennitatum: tunc enim non militat præsumptio, quod potuerint procedere alia acta: quia pluralitas actorum non præsumitur, & verisimile est, quod si alia acta præcessissent, etiam illa in scriptis redacta essent. Dictum tamen Corn. saluari posset in vno casu, quando non appareret notarium rogatum de ipsis actis: & in actis productis multa enuntiantur, de quibus non apparet: vnde rogari potuit alius notarius, vt verisimile sit alia plura esse acta. & ita erat in casu Corn. Sed aduerte si non apparebat in casu Corn. de persona notarii rogati quomodo poterat probari negatiua ex inspectione aut productione actorum, cum illa productio fidem non faceret? 56

¶ Quinto † limitatur præmissa conclusio, vt procedat, quando producitur sententia in forma probãte, ita quod fidem facit, tunc enim pro ea præsumitur respectu certi- 57

tudinis,& rectitudinis.Secus,si instrumentum sententiæ non sit publicum, nec fidem faciat: quia aliqua requisita desint ad fidem instrumenti: nam tunc frustra tractatur de præsumptione sententiæ, ex quo de ea non apparet. *ita Soci. in cons. 2. l. 3. allegat Bal. & clarius Imo. in l. 1. ff. de iis, quæ in testament. delen.* sed de hoc dubitare Socinum non oportebat: quia paria sunt, quod nulla sententia lata sit, vel quod de ea non appareat. *l. in lege. ff. de contrah.empt. l. duo sunt Titij. ff. de testament.tute.c.1. de presby.nondum bapti.ministran. c. solennitates.* 1. *de consecra. distinc.* 1. & qui non probat, quod allegat aut producit, dicitur carere iure *leg. argentarius. §. cum autem. ff de eden.l.quidam tabularum.ff. de furtis, quæ duo iura ad hoc citat Bal.in consil.67. Quia ex facto. lib. 3. & de hac limitatione habetur infra in 3. parte.*

58 ¶ Sexto † limitatur, vt procedat in iis quæ fiunt coram ipso iudice: secus in aliis, quæ coram iudice non fiunt: puta in mandato, quod fit in absentia iudicis, ob id pro mādato non præsumitur etiam in antiquis. *Bal.in l.2. C. si ex falsis instr. & in l.1.de rebus alien.non alien. sequitur Alex in d.l. sciendum. ff. de verb.obl. in l. qui in aliena in prin. ff. de acquir.hered. in consil.1. lib. 4. & in consil.191. versiculo nec obstat longitudo temporu libro sexto. Veronensis in cons. 26. Soci. in consilio 254. vers. preterea non sumus in casu certo. lib. 2. decisio. Neapoli. decisio. 345. & decisio.368. versic. item allegabatur. Feli in c. sicut. versiculo sexto aduerte de re iud. Decius in consi!. 215. versiculo vlterius in tali instrumento. Bertachi.in prima parte sui repertorij: in verb diu.versi.antepen. Curti.senior in cons.49. vers. & dum subiiciebatur. Curtius iunior in prima parte tracta. feud. quæstio. 1. Ias. in cons.140. libro quarto.* Contrariam opinio-

59 nem † quod imo præsumatur mandatum ex antiquitate temporis, tenuit Bal. sibi contrarius, *in cons. 337. In primis. libro primo quem citat & sequitur Deci. licet sub alio numero & libro, in consi.199. circa fin.versic. preterea, etiam in mandato. & in cons. 297. vers.nec obstat, quod licet Decius in dictis consiliis hoc non bene firmet: firmat tamen idem Decius in consi!. 486. vbi pro hoc allegat tex*

in l.fi.ff.de vsu cap.pro empto. Curtium seniorem.in cons. 77. Super motiuu. latius hoc idem firmat Deci. *in consil.* 638 vbi, quod dictum Bal. *supra allegatum in 6. limitatione,* quod mandatum non præsumatur ex antiquitate temporis,non est verum : & quod loquitur ex capite suo, & sine lege: *secundum Curtium in dict. consil.* 76. Et quod præsumatur mandatum ex temporis antiquitate, tenet Ias.sibi contrarius *in d.l.sciendum. vers. limitat de Alexan. ff. de verb.obliga. & l.1. secunda limitatione. C.qui admitti. Addo vltra Moder. Pau. de Castr. in consilio* 84. *Visa dicta facti narratione, & his, quæ copiose. circa fi. libro primo.* & profecto, si præsumuntur solennia substantialia,quibus partes renuntiare non possunt, nescio videre rationem diuersitatis, cur non idem in mandato : imo facilius in mandato, cum possit quis approbare personam falsi procuratoris: *vt habetur in l. licet. C. de procura. & pro hac opinione faciunt,quæ infra dicam in 3. parte huius tract. versiculo* 11. *ex antiquitate temporis, vbi,quod præsumitur potestas tutoris & executoris ob temporis antiquitatē.*† Sed tenendo hanc sextam limitationem sine iuris præiudicio, 60 eam sublimita multis modis.¶ Primo, vt non procedat, quando apparet productionem mandati esse factam. vel cessante productione litem cum aliquo tanquam procuratore fuisse contestatam, tunc enim pro mandato præsumitur. *Imo. in de leg. sciendum. versiculo per prædicta decidi potest.ff. de verb. obli. refert & sequitur Gozadi. in consilio* 96. *versiculo quarto adduco.* ¶ Secundo † sublimita, nisi in sententia aut in alio instrumento fiat 61 mentio, de ipso mandato : quia tunc videtur probari propter antiquitatem temporis. *Ita Deci. in consilio* 36. *versiculo non obstat,quod mandatum. sequitur Gozadi. in consilio* 11. *Purpura. in authen. si quis in aliquo documento. in fin. C.de edendo.* Addo vltra moder. Bal. *in consilio* 112. *Quæritur, qui intelligantur . versiculo quæritur vlterius, libro* 1. vbi quod præsumitur mandatum, quando est executum ex verbis narratiuis, au enuntiatiuis in antiquis, dum æquiparat comptimissum mandato : quia sicut per mandatum datur potestas procuratori : sic per compromis-

promissum arbitro aut arbitratori: Et vtrumque mandatum dici potest. & quod ex verbis enuntiatiuis præsumatur mandatum in antiquis, voluit Veronēsis *in cons. 26. in secundo dubio.* facit Soci *in consil. 158. versic. sed tamen præmissis lib. 2.* vbi, quod solennitas citationis facilius præsumitur, quando enuntiatur in actu iudicis, quam quando non enuntiatur, quod etiam voluerunt docto. tenentes ita demum præsumi solennia sentētiæ, si in specie enuntientur, *de quo abunde superius diximus.*
62 † Sed contra hanc secundā sublimitationem videtur facere, quod Alex. scribit *in consil. 50. vers. non obstat prædictu. lib. 5.* vbi, quod verba enuntiatiua alterius instrumenti, illud non probant, nisi inter ipsos contrahentes. Rursus in contrarium faciūt, quæ supra diximus *in prima parte*, circa verba enuntiatiua, quod non probant in antiquis, contra tertium, nisi semiplene. Sustinendo hanc secundam sublimitationem: dici potest, quod aliud sit in verbis enuntiatiuis sententiæ, quam alterius actus vnius priuati aut priuatorum hominum: quia magis præsupponitur pro iudice. Vel & secundo dici potest. quod Alexand. & allegata in contrarium loquuntur & procedunt, quando ageretur de probatione substantiæ rei aut actus: puta vnius instrumenti. Nos vero loquimur in probatione qualitatis, id est, solennitatis mandati: licet talis solennitas sit substantialis apparet de ipsa substantia rei: id est de sententia. ob id si ageretur de probanda vna sententia per talia verba enuntiatiua, illa non probaretur plene: secus, quando agitur de probatione solennitatis, licet substantialis: cum † facilius probetur qualitas
63 quam substantia. Ideo licet damnum probari non possit nisi per instrumentum: quia ita conuentum sit, aut statuto caueatur, quantitas tamen damni testibus probari poterit. *Bartolus, Alexand. & doct. in l. certi condicti. §. quoniam. ff. si cert. pet.* Similiter licet rescriptum probari testibus non possit: sed scriptura tantum: *Bal. in l. humanum. C. de legibus. & in l. nec exemplo. C. de falsis. Mod. in rub. de consti.* qualitas tamen rescripti testibus probari potest *c. auditu. vbi Abb. in secundo not. de rest. in integ. D.*
in

in c. pastoralis. de rescript. similiter facilius inducitur qualitas, quã † substantia rei. Ideo licet alteri stipulari quis nõ 64
possit, vt ei acquiratur actio: tamen potest stipulari, respectu qualitatis, vt acquiratur qualitas ad ipsam actionem, quæ omnino alteri competebat. *lib. 3. in prin. ff. quod vi, aut clam. vbi Bart. l. si quis solutionis. §. fi. ff. de vsuris. l. si cum exceptione. §. in hac. in fin ff. quod metus cau'. Ad idẽ gl. in l. talis scriptura. in glo. fin. circa fi. ff. de leg. 1. vbi Mode. Ias. in l. si seruum Stichum. §. nunc videamus vers. tu aduerte, quod gl. ff. de verb. obli.* sed tamen durum videtur, quod præsumatur talis qualitas mandati ita substantialis, contra tertium. Præterea contra tertium non videtur plene præiudicare ipsa sententia sed semiplene tantum, etiam in antiquis (*vt supra diximus, in fine prima limitationis*) ergo non magis præiudicabit tertio solennitas mandati enuntiata in sententia, quam ipsa sententia. & ista videtur veritas. & sic intelligi debet ista secunda sublimitatio quando ageretur inter ipsas partes, inter quas pronuntiatum est aut habentes causam ab eis.

¶ Tertio sublimitatur † non procedere in actu, ad quem 65
verisimiliter quis non accederet, sine mandato: puta si quis soluit pensionem nomine alieno: quia præsumitur soluere de mandato eius, pro quo soluit: cum verimisile non sit, quod velit iactare suum, *ita Rota Dec. 25. Nota, quod vbi dicit se aliquis. in antiq. refert & sequitur Soci. in cons. 46. l. 3. Dec. in d. cons. 36. vers. 2. respendetur. in cons. 42. vers. 3. respondetur. & in l. 1. C. qui admi. Gozadi in d. cons. ... Addo Curt. seniorem in d. cons. 77. Super motiuis. vers. fa... quod not. do. de Rota.* Aduerte tamen: quia ista tertia sublimitatio non apte videtur cõuenire ad terminos nostros: quia dicta in hac tertia sublimitatione, videntur procedere etiam in factis recentibus, cessante antiquitate temporis. ¶ Quarto † sublimitatur, quod licet non præ- 66
sumatur mandatum ex antiquitate temporis: præsumitur tamen ratificatio ipsius mandati. *Bertachi. in prima parte sui reperto. in verb. diu. vers. 3. Socin. in d. cons. 46. Dec. in d. cons. 299. Gozad nus in d. cons. 11.* ¶ Sed Ias. *in d. cons. ... lib 4.* istud intelligit, quando ageretur de modico præ-

præiudicio: secus si de magno, quia tunc non præsumitur ratificatio ex antiquitate temporis; nisi cõcurrat alia præsumptio. sed certa præsupposita scientia eius, de cuius ratificatione agitur, videtur absurdum dicere ex temporis antiquitate ratificationem non induci, sed quia Iaf. allegat Bar. *in dispu. Mulier habens amplum patrimonium.* de cuius dicto latius videbimus *in 3. parte huius tracta.* ad ibi dicta me remitto.

66 ¶ Quinto † sublimitatur, vt non procedat in mandato de custodiendo: quod præsumitur ex antiquitate temporis, seu ex diuturnitate custodiæ præcedentis, *Alex. post Bart. in l. si vxor. §. si quis vxorem. ff. de adulte. sequitur decisio Neapolita. decisio. 345. Bertachin. in secunda parte sui repertorii: in verbo, mandatum qualiter. vers. 7.*

67 ¶ Sexto † sublimitatur, vt non procedat concurrẽte quasi possessione, & diuturna patientia: quia tunc mandatum præsumitur ex lapsu triginta annorum. *Alex. in d. cons. 1. l. 4. sequitur Brunus Astensis in cons. 95.*

68 ¶ Septimo sublimitatur † non procedere in mandato vicarii Episcopi, quod præsumitur, si non negetur: & in eo sufficit probare communem nominationem & reputationẽ. *Feli. in d. c. sicut. de re iudica. post Rotam per eum alleg.*

69 ¶ Octauo † sublimitatur non procedere, concurrentibus aliquibus indiciis aut coniecturis: quia tunc præsumitur solennitas extrinseca mandati. *Curt. senior in d. cons. 77. Super motiuus. vers. tertia conclusio.*

70 ¶ Nono non † procedit, quando ageretur de commodo, & fauore allegantis mandatum: quia tunc videtur præsumi ex antiquitate temporis. *Areti. in cons. 42. Viso cons. vers. præterea, vt tetigit.*

SECVNDÆ PARTIS FINIS.

TERTIA

TERTIA PARS TRACTATVS DE ANTIQVITATE TEMPORIS,

Aymonis Crauettæ à Sauiliano.

ARGVMENTVM.

Tempus de antiquo præsumi in materia solennitatis extrinsecæ, concurrentibus possessione vel quasi longi temporis: item scientia, & patiẽtia aduersarii. Et vnde præterea illa præsumptio nascatur. Tum an solennitatis præsumptionem tollat negatio vel oppositio partis, cũ qua actum est.

SVMMARIVM.

1 *Antiquum quid dicatur in materia præsumendæ solennitatis extrinsecæ in extraiudicialibus.*

2 *Solennitas extrinseca, quot annorum tempus desideret, vt res dicatur de antiquo.*

3 *Titulus non præsumitur ex solo temporis lapsu, concurrente etiam possessione decem annorum. & nu. 5.*

4 *Præscriptio an currat contra minorem & ecclesiam. Et si currat, an debeant restitui.*

6 *Solennitas extrinseca an præsumatur, quando concurrit sola antiquitas temporis, sine alio adminiculo possessionis: aut alio, & agitur de magno præiudicio. Et an tempus 30. annor. sufficiat contra tertium. nu. 7. disting. nu. 8.*

9 *Solennitas extrinseca an præsumatur ex lapsu decem annorum, vbi agitur etiam de graui præiudicio, concurrente possessione decennali, cum scientia & patientia partis, idq; in præiudiciũ tertij dist. n. 10.*

11 *Solẽnitas extrĩseca an præsumatur in extraiudicialib.*

licet

licet illa non enuntietur in actu. Et an sit necesse illã enuntiari in sententia in antiquu. disting. nu. 12.

13 *Solennitas curatoris, an præsumatur per adsertionem adultorum post lapsum viginti annorum.*

14 *Iuris declarandi magna hodie est necessitas. Et raro committendum est arbitrio iudicis, quod tempus dicatur de antiquo.*

15 *Solennitas extrinseca, ex sola temporis antiquitate an præsumatur, etiam ex lapsu 30. ann. nisi concurrat alia præsumpti', vt possessio vel quasi.*

16 *Solennitas extrinseca an propter antiquitatem temporis non præsumatur, eo forte quod pars, cum qua actum est, negat solennitatem interuenisse. Et quando pars debeat opponere. num. 17.*

18 *Solẽnitas extrinseca vt præsumatur, an necessario debeãt concurrere scientia, & patientia eius, cuius consensus erat necessarius ad actum disting. nu. 19.*

20 *Dispensatio an præsumatur ex temporis antiquitate: aut quando, quibusue concurrentibus. nu. 21.*

22 *Solennitas non præsumitur ob antiquitatem temporis, vbi agitur de substantia actus. disting. nu. 23.*

24 *Emancipationis præsumptio, an inducat titulum contra patrem.*

25 *Solennitas extrinseca ob temporis antiquitatem, an præsumatur in eo, qui actum gerere non potest.*

26 *Solennitas extrinseca, ob temporis antiquitatem, nõ præsumitur, vbi instrumentũ de antiquo fidẽ nõ faceret.*

27 *Solennitas extrinseca, non præsumitur ob temporis antiquitatẽ, vbi ex inspectione instrumenti probaratur solẽnitatẽ nõ esse adhibitã. Et id quomodo intelligatur.*

28 *Probatio in contrarium contra præsumptionem antiquitatis, an admittatur.*

29 *Præsumptio veritati cedit.*

30 *Solennitatis præsumptio precedens ex temporis antiquitate, tollitur etiam per aliam præsumptionem in aliũ.*

31 *Solennitas citationis & sententiæ nõ præsumitur, vbi producuntur acta, ex quib. apparet sententiã esse nullam cõtra Dec. falso quid in eũ locũ tribuẽtẽ. Pa.' de Ca*

VEnio-

VENIO † nunc ad Tertiam partem tractatus nostri, quando quid dicatur de antiquo in materia praesumendae solennitatis extrinsecae in actibus extraiudicialibus. In qua materia, quia latus apparet campus certaminis, in quo variè inter milites belli nostri certatum reperitur, vt veritatis victoriam pertingere liceat, puto ex doct. mente aliquos casus considerari posse. ¶ Primus casus est, quando cum antiquitate tẽporis concurrit alia praesumptio: puta possessio, vel quasi longi temporis, sciente, & patiente aduersario: & tunc tempus decem annorum, dicetur de antiquo, & illud sufficiet, vt praesumatur solennitas extrinseca: Puta alienata est res ecclesiae, vel minoris, non apparet de solennitatibus requisitis: tamen emptor rem possedit decem annis parte sciente, & patiente: certè post lapsum decem annorum praesumi videtur solennitas extrinseca requisita in tali alienatione interuenisse. *Ita habetur in c. peruenit de empt. & vend. & Paul. de Cast. in consil. 202. In causa confinium & in consil. 375. Nam sub aequiuoco. versic. dicet aliquis in 1. Alex. in consil. 45. in fin. lib. 3. Socin. in consil. 28. versic. respondetur & secundò lib. 2. Corn. in consil. 348. lib. 3. in consil. 145. in consil. 284. lib. 4.* Addo Bald. *in consil. 511. Quidam prelatus. lib. 5.* vbi, quod assidui actus, & continuatio possessionis, non solum faciunt praesum. solennitatem, sed etiam titulum in alienatione rei ecclesiasticae: & multò magis praemissa procedant vbi concurreret possessio longissimi temporis: tunc enim siue dubio omnia praesumuntur solenniter acta. *Corn. in consil. 109. in fin. lib. 3. vbi loquitur in alienatione bonorum minoru.* 1

¶ Secundus casus † est, quando concurrit sola antiquitas temporis sine possessione vel quasi, & sine alia praesumptione, & agitur de modico praeiudicio: etiam illo casu sufficit tempus decem annorum, vt praesumatur solennitas extrinseca. *l. si filius. C. de petitio. heredita. quam text. ita intelligit Bart. in d. q. Mulier habens amplum patrimonium. in fin. Alex. in d. l. qui in aliena. in princ. ff. de acq. hered. in consil. 12. & in consil. 113. lib. 4. Dec. in c. 1. versic. non obstat ratio Aob. de fide instrum. & in consil. 442. versic.* 2

tertiò illa præsumptio. Ias. in d. l. 1. in 4. limitatio. Cod. qui admitti in consil. 176. lib. 2. & in consil. 148. lib. 4. Sed dicet aliquis: Imò *in dict. l. si filius.* concurrebat possessio longi temporis: quia filius *ibi* tenuit bona hereditaria, in quibus fuerat institutus parte sciente, & patiente, ex qua possessione arguitur consensus patris in adeundo. Solutio illa non erat possessio bonorum patris, sed alterius defuncti: & isto respectu dicitur tractari de modico præiudicio, cùm bona patris non essent: sed vbi ageretur de possessione bonorum eius, cuius consensus esset necessarius, tunc multo fortiùs argueretur eius cōsensus, licet agatur de magno præiudicio: quia non esset verisimile, quod passus esset possideri bona per a-
3 lium, in quibus ius prætendit. Non † intelligo tamen, quod ex solo lapsu temporis, concurrēte ista possessione decem annorum præsumatur titulus: sed præsupposito titulo habito ab eo, de cuius præiudicio agitur, dico præsumi solennitatem ipsius tituli, & ob *in d. l. si filius.* dicitur agi de modico præiudicio: quia non agitur, vt præsumatur titulus: nam is verè præcesserat: scilicet, titulus testamenti, in quo filius institutus erat: sed agebatur tantùm de solennitate requisita in executione illius tituli, & de consensu patris in additione: cuius interesse nullum aut modicum versatur, quod filius adeat, cùm ex hoc pater non obligetur. ¶ Imò non videtur forè necessaria diuturnitas temporis ad præsumendum solennitatem extrinsecam, quando agitur de modico præiudicio. *Curt. Senior in cons. 77. vbi generaliter dicit præsumi solennitatem extrinsecam, quoties agitur de modico præiudicio allegat Abb. in cap. 1 de iudic. in c. si fraternitatu. & in c. Alberic. de testib. in c. nisi essent. per Illum text. de praben. & in c. fraternitati de cle. non resid. post Innoc. in c.*
4 *1. de cler. æ greg.* ¶ Sed iterum † instabit aliquis ad maiorem declarationem: tu ergo ais, quod vbi emens ab ecclesia, vel minore, rem tenuit longo tempore decem annorum, quod præsumatur solennitas extrinseca: cōsequenter, quod emptor sit securus: sed istud non videtur procedere, cùm non præscribatur contra ecclesiam minori

minori spatio 40 annorum: *vt habetur in leg. fin. Cod. de sacrosanct. eccles.* & similiter contra minorem, vel non currit præscriptio, vel si currit, minor restituitur: *vt habetur in leg. etiam. Digest. de minor. per Bartolum.* Solutio, hic non tractatur de præscribendo, vbi habitus est titulus ab ecclesia vel minore, quo casu solùm quæritur, an titulus sit validus, vel non: nam si validus sit, statim securus est emptor citra præscriptionis opem: in qua † re 5
dicitur, quod lapso tempore decem annorum, & concurrente possessione emptoris solẽnitas extrinseca præsumitur, ex qua præsumptione titulus fiat validus iuris præsumptione, ob id lapso decennio non poterit ecclesia aut minor allegare nullitatem contractus ex defectu solennitatis extrinsecæ: nisi poterit negatiuam, quod solennitas verè non interuenerit. Poterit tamen nullitatem proponere, si eam probet, vel agere remedio rescissorio aut restitutorio, si læsio intercesserit. ¶ Tertius casus est, † quando concurrit sola antiquitas tempo- 6
ris sine aliquo adminiculo possessionis, aut alio, & agitur de magno præiudicio, isto casu non sufficit tempus decem annorum: sed tempus longissimum requiritur annorum 30. *Alexa. in dict. leg. qui in aliena. in princip. ff. de acquir. hered. & in consil. 179. vers. nec obstat longitudo temporis. lib. 7.* licet Iason. *in dict. consil. 140. lib. 4.* requirat tempus, cuius initii memoria non extat in contrarium: de quo curandum non est tanquam sibi contrario, *vt statim dicam.* Sed hic † quæro, circa hunc tertium ca- 7
sum, an istud tempus triginta annorum sufficiat etiam contra tertium, & vbi agitur de præiudicio tertii? Respondeo quod sic, *Ale. in d. con. 179. lib. 7. Soc. in cons. 270. vers. confirmatur: quia ex quo longissimo tempore. & in consil. 154. versic. sed contra præmissa videbatur obstare. lib. 2. per text. in dict. cap. peruenit de emption. & vend. Idem tenet Cor. in consil. 181. versic. sed solùm dubitatur. lib. 2. Curt. Senior in consil 77. Super motiuis Dec. in d. consil. 442. vers. tertiò illa præsumptio. & in consil. 638. vers. & contra Bald. est regula. nec sibi contrarius in cons. 54. lib. 1.* Sed considero circa hanc

 quæ-

quæstionem, quod aut contractus de cuius solennitate agitur, est potens vt præiudicet tertio, si validus & solennis sit: & tunc qua ratione præsumetur solennitas contra ipsum contrahentem, eadem videtur præsumenda contra tertium, cui præiudicat. Aut contractus eiusmodi, de cuius validitate, & solennitate non dubitatur, tertio non præiudicat: & tunc frustra quæritur an con-
8 tra tertium præsumatur solennitas. ¶ † Secundò quæro, circa primum casum, in quo dictum est præsumi solennitatem extrinsecam ex lapsu decem annorum, etiã vbi agitur de graui præiudicio, concurrente possessione decennali, cum scientia, & patientia partis, an istud procedat etiam in præiudicium tertii? Alex. *in d. l. qui in aliena. in princ. ver. sic. sed contra prædicta. ff. de acq. hered.* tenet quod sic: dũmodò ille tertius sciuerit & passus fuerit rem possideri per tantum tempus, & respondet Alex. ad tex. *in d. c. peruenit. de emp. & vend.* vbi requiritur tempus 30 annorum, quod *ibi* non apparebat de scientia, & patientia illius mulieris *& idem tenet Alex. in cons. 17. vers. confirmantur prædicta. lib. 4. & clariùs in cons. 219. vers. non obstat & dum in nouissimu. lib. 6. idem tenet Ias. in d. l. 1. in 3. limitatio. C. qui admitti. quicquid aliter & nimiùm perfunctoriè senserit Ripa in l. 1. num. 105. ff. solut. matrim. si benè ponderetur.* Ista opinio videtur rationabilis: cùm per tempus decem annorum bona immobilia præscribantur, data scientia, & patientia domini, licet agatur de
10 magno præiudicio. Sed hic aduertendum: quia † aut contractus principalis nocet tertio, si validus sit, & solennis, & eadem ratione præsuméda videtur contra tertium solennitas. Aut tertio nòn præiudicat, & frustrà quæritur de eius solennitate. Potest autem præiudicare tertio, respectu tituli, vt sufficiat minor præscriptio propter titulum, puta decem annorum inter præsentes, & viginti inter absentes: & isto casu tractari potest de præsumptione solennitatis extrinsecæ contra tertium.
11 ¶ Tertiò quæro † in casibus, in quibus dictum est præsumi solennitatem extrinsecam in istis extraiudicialibus, an istud procedat, licet solennitas non enuntie-

tur

tur in actu? Dic quod sic Felin. *in d. c. sicut. versic. primo & vltimo. Decius in consil. 341. versic. non obstat, si dicatur & in consil. 558. Ias. in d. l. sciendum. versic. quid tenendum in tanta varietate. ff. de verborum obligationib.* Si enim enunciatur solennitas in contractu, & sit talis, cui enuntiantes renuntiare possint, talis enunciatio statim probat inter ipsos contrahentes *l. optimam. C. de contrah. & commit. stipula.* Si verò renuntiare non possint, illa non præsumetur, etiam inter partes, nisi per temporis antiquitatem, quæ antiquitas in hoc vim probationis obtinebit ¶ Et ex præmissis inferri potest ad dicta suprà *in 2. parte*, circa solennia sententiæ, † an sit necesse illa enunciari in sententia in antiquis. Si enim talis enunciatio non est necessaria in actibus extraiudicialibus priuatorum: multo minùs in actis iudicialibus, in quibus pro iudice magis præsumitur. Ex præmissis habes, quando quid dicatur de antiquo in materia præsumendæ solennitatis extrinsecæ in actis extraiudicialibus & quod sufficit tempus decem aut triginta annorum, *secundum distinctionem factam in dictis tribus casibus.* 12

¶ Sed † dum fuit conclusum requiri tempus triginta annorum, quando agitur de graui præiudicio, & cessat possessio, seu quasi longi temporis: in contrarium videtur facere, quod scribit Anchar. *in consil. 222. Subtiliter.* vbi voluit, quod præsumatur solennitas curatoris per adsertionem adultorum post lapsum viginti annorum. & tamen in casu Anchar. agebatur de graui præiudicio. Solutio in casu Anch. concurrebat aliud: quia obligatio, super qua curator liberationem concesserat, erat contracta cum eodemet curatore, ob id factum illud curatoris, adulti impugnare non poterant. Præterea concurrebat adsertio, aut confessio ipsorum adultorum, quia faciliùs præsumitur solennitas enunciata, *vt sæpius dictum est.* Sed iterum opponitur contra præmissa ex eo, quod scribit Alex. *in consil. 218. versic. præter. à Host. lib. 6* vbi voluit necessarium esse tempus centum annorum, vt præsumatur solennitas extrinseca; sed puto quod Alex. malè loquatur, contrariando his quæ idem 13

Alexand.dixerat *in locis suprà alleg* & doct. *per eum alleg.* loquuntur, quando agitur de præsumendo titulo aut substantia actus, non de eius solennitate. Rursus etiam opponitur contra præmissa, ex iis quæ scribit idem Alexand. *in consil.79.versic.fortificatur per id.lib.1. & in consil.9.lib.3* vbi voluit, quod in ista materia præsumendi solennitatem extrinsecam in contractibus ob temporis antiquitatem, relinquatur arbitrio iudicis, quando tempus dicatur de antiquo. Sed certè non puto, quod iudex possit arbitrari de minori tempore decem aut triginta annorum, secundum casus præmissos. Ex quibus
14 † vides, quod licet plerique multitudinem scriptorum hodie deuoueant, instar languentis stomachi, cui ciborum displicet apparatus: nunquam tamen declarandi necessitas tanta fuit, quanta interim videmus. Plerique enim vel iudicum vel aduocatorum, vt primum vident decisionem aliquam doctoris alicuius maximè celebris nominis, non ab ea sanctum putant discedere. Sed scribentis auctoritas nunquam tanta fuerit, quin rationes iuris præcellant: *secundum Senecam relatum per Fulg.in l.penult.Cod.de cond.ind.* Fieri enim potest, quod vnus longè minoris scientiæ, & auctoritatis, in aliquo superet plures & maioris auctoritatis & scientiæ *leg. 1. circa med.C.de veter.iur.enuc.* Cor.*in consil.55.lib.4.* & dicit Decius *in consil.74.in vltimu verbu* quod rationes metiri debemus propter seipsas, & non proferentis auctoritate. Relinque arbitrio iudicis, quando tempus dicatur de antiquo, continuo iudex præceps, rudis & culpatæ conscientiæ pro amico aut priuato suo commodo arbitrium dicit. Sed opponitur
15 † adhuc contra præmissa, & videtur quod nunquam ex sola antiquitate temporis præsumatur solennitas extrinseca, etiam ex tempore 30.annorum, nisi concurrat aliqua præsumptio alia vltrà temporis lapsum: puta possessio, vel quasi, *ita Abb.in c.Albericus.de testibus.per text.in l.quacunque.§.fin. ff.de Publician.& per not.in d.cap peruenit.de empt. & vend. sequitur Alexand in d.consil.12.versic. nec obstat. etiam si dicatur.in d.consil.17.versic.nec obstat. quod notat. Host. lib. 4*
& lat.

& latiùs in consil.218.lib.6.las. in d. cons.140.lib.4 Idem voluit Socin.*in consil.29. vers. secundum argumentum. Similiter non obstat.lib.1* vbi, quod nunquam præsumitur solennitas extrinseca, quæ tempore actus interuenire non potuit: vel cui partes renuntiare non poterant: & loquitur Socin. in alienatione rei ecclesiasticæ: & in solennitate tractatus: & sic Socin. si benè ponderetur, voluit fortiùs non præsumi solennitatem etiam concurrente possessione longi temporis: similiter Corneus *in consil.181 lib.2.* quod non est omninò tuta illa opinio, quod propter diuturnitatem temporis omnia præsumantur solenniter acta. Sed ista opinio posset procedere in tempore decem annorum, quod non est sufficiens vt præsumatur solennitas extrinseca non concurrente alio adminiculo: puta possessionis, vel quasi, quando agitur de graui præiudicio. Secus in tempore longissimo 30. annorum. quod solum sufficit ad inducendum præsumptionem solennitatis extrinsecæ. *& hanc opinionem. quod ex sola antiquitate temporis omnia præsumantur solenniter acta, tenet Signorolus de Homodeis, in subscriptione ad consilium Zilioli de cautellis, inter consilia Anchar. in consil. vltimo. Alexand in consil.19. versic. non obstat etiam, dum obiiciebatur. libro sexto. Socin. in consil.15. versic confirmatur etiam prædicta conclusio, lib.1 consil.153. & in consil.266. versic. ex quibus infero. libro secundo.* Corn. *in consil.144.lib.4. vbi dicit hanc esse communem opinionem. & idem Corn. in consil.284. eodem lib.4. Eandem opinionem dicit communē Dec. in d. l.1 C. qui admin. in cons.36.v.2. respondetur. in cons.42. in cons.135. in pr. in cons.329. in consil. 341. & in cons.409. & in d. cons.36. dicit Dec. præsumi solennitatē extrinsecam ex sola antiquitate tēporu, ēt nulla possess. subsecuta. Eandem opin. tenet Iasficos contrarium, in d. l. sciendum. ff. de verb. obl & in d. l qui in alien. in princip. ff. de acquirend. hered. t. Ripa. libro secundo. resp. cap.22.* Quam tamen opin. ego teneo secundum distinctionem *supra* factam per tres casus. ¶ Et in hac materia non omitto dictum Geminia. *in consilio* 87. vbi, quod magis præsumitur pro solennitate actuum extraiudicialium,

quam iudicialium. Sed ego dicerem totum contrarium,
16 quòd magis præſumatur pro factis in iudicio ¶ † Memorata concluſio, quod præſumitur ſolennitas extrinſeca propter antiquitatem temporis *ſecundum diſtinctionem. de qua ſuprà*, limitatur aliquibus modis; & primò, vt non procedat, quando pars cum qua dicitur actus celebratus, negaret illam ſolennitatẽ interueniſſe: puta ſi Canonici negant interueniſſe cõſenſum capituli in alienatione rei eccleſiaſticæ, *ita Alex. in d. conſil. 9. verſic. non obſtat, ſi diceretur, & in fin. illius conſilii. lib. 3. ſequitur deciſio Neapolit. deciſione 245 & deciſione 245 verſiculo & ſi diceretur.* ¶ Sed valdè dubito de hac limitatione: nam ſi pars non opponit defectum ſolennitatis, illa præſumitur etiam in actu recenti, ceſſante antiquitate temporis. *Compoſtella in c. cum dilectus. de conſuetud. quod dictum pro multùm notabili extat Matthæſila. nota. 12 Nota, quod illa regula. ſequitur Socin. in d. conſil. 270 verſ. & hoc maximè, quia longiſſimo tempore l. 2 Fel. in d. c. ſicut in ſecunda fallentia de re iudic. Iaſ. in d. l. ſciendum. in 3. limitatione ff. de verbor. oblig.*
17 Quo autem tempore † debeat fieri oppoſitio, trad. Geminia. *in conſil.* 87 vbi, quod debet opponi ante perfectionem actus; ſecus poſt actum perfectum: ſed iſtud poſſet procedere in ſolennitate intrinſeca. Itaque quum dicunt doct. ſolennitatem extrinſecam præſumi ob temporis antiquitatem, neceſſariò præſupponunt, quod defectus talis ſolennitatis fuerit allegatus, & oppoſitus. ¶ Secundò, conſidero contra hanc limitationem, & contra hoc dictum Alex. nam talis ſolennitas extrinſeca præſumitur, etiam contra tertium poſt lapſum 30 annorum, *vt ſuprà dictum eſt*, & ſic tertius defectum talis ſolennitatis opponere non põt, niſi probet negatiuam: quantò minus igitur tale defectum opponere is poterit, quo cum geſta res ſit? cùm difficiliùs contraueniat quis facto proprio, quam alieno. *l. ſi poſt mortem §. fin. ff. de adopt.* Ideò non poſſum non mirari de hoc dicto Alex. ſed magis admiror, quomodò ſenatus Neapolitanus dictum illud ſecutus fuerit.

¶ Se-

¶ Secundo † limitatur memorata conclusio, ut 18
solum procedat interveniente scientia & patientia eius, cuius consensus est necessarius ad actum, quia in istis terminis loquitur d.l.si filius C.de pet her. Ideo si in alienatione aut contractu sit necessaria licentia Papę, illa non pręsumetur: quia non est verisimile, quod habuerit Papa notitiam talis alienationis aut contractus. *ita Alex.in d cons.9.libro 3.& in d consil. 17.vers.nec potest dici, quod dictæ omnes solennitates lib.4.* sequitur decisio Neapolitana *decisione 207.* ubi propterea infert, quod allegans præsumptionem solennitatis consensus vel licentiæ superioris debet probare scientiam ipsius superioris, quod superior sciverit talem actum factum esse. De quo tamen vide, quę *infra* dicam *hac eadem parte numero 29.* ¶ Sed adverte: quia † istud non procederet, 19
quando res esset de antiquo per tantum tempus, cuius initii memoria non extat in contrarium: quia tunc nō requiritur scientia superioris, non solum quando ageretur de præsumenda solennitate extrinseca, sed etiam ubi ageretur de probatione tituli, & substantiæ actus: quia tempus tam antiquum habet vim concessionis, & tituli. *l.hoc iure §.doctus aquæ.ff.de aqua quotid.& æsti.c.super quibusdam.§.praterea de verb.sig.* Nec in tanto tempore requiritur scientia superioris, etiam quod agatur de eius præiudicio *ut per Alex.in consilio 5 lib. 1 & habetur in l semper um.ff.de iurisd.omn.iud.& infra dicemus in 4.par. huius tractatus ubi tamen teneo contra Alex & sequac. spro Bar.* ¶ Tertio limitatur † ut non procedat in solennitate, quæ est contra ius commune: puta in dispensatione, 20
quæ non pręsumitur ex antiquitate temporis: utpote, tenuit quis longo tempore duo beneficia incompatibilia, vel est minor, aut alias incapax ad beneficiū: sed allegat secum dispensatum perdidisse Bellamer. *in consi. 10 versic. & si dicas quod concessio* ubi indistincte dicit, quod non pręsumitur dispensatio ex antiquitate temporis ponderando quod in præcedentibus loquitur de eo, qui erat in possessione seu quasi faciendi actus, qui citra dispensationem fieri non poterant.

¶ Sed Ab. *in c. licet Heli. de sim.* dicit considerandā esse antiquitatem temporis, qualitatem beneficiati & superiorum prædecessorum, qui ipsum beneficiatū toleraverunt. nā si verisimilis sit dispensatio ex istis qualitatib. illa præ-
21 sumetur saltem † cum iuramento ipsius beneficiati allegantis amissionē ipsius dispensationis: sicut in simili dr̄ de iuramēto suppletivo, quod defertur. quando præsūptio & verisimilitudo est pro iurāte, *iuxta no. in c. fi. de iureiur.* Imo & sine iuramento vult Abb. præsumi dispensationem in antiquis. quæ tamen præsumptio non procedit *secundum Abb.* quando ius commune esset cōtra beneficiatum: ita quod superior expresse consentire aut dispensare non posset: quia tunc nec etiam tacite præsumi potest consensisse propter antiquitatem temporis. *Quæ dicta Abb refert & sequitur gl ff. prag. sanctionis in tit. de pacificis possesso. § ordinarii super gloss. in vers. inquirant.* & istud videtur æquius & verius. ¶ Quarto †
22 limitatur, ut solum procedat in solennitate extrinseca, quæ præsumitur ex antiquitate temporis: secus ubi ageretur de substātia actus: quia illa non præsumitur ob temporis antiquitatem: puta si in instrumento fiat mētio de aliquo alio contractu aut instrumento, illud nō præsum.tur ex temporis antiquitate. *Alex. in con. 50. li. 5.* similiter ex antiqua patientia non præsumitur titulus aut tituli substantia. *l. nulla C. de rei vend. l. diuturna. C. de longo temp. præscr. Alex. in cons. 179. libro. 6.* Similiter per antiquitatem temporis aditio hereditatis non præsumitur: sed præsupposita substantia ipsius aditionis præsumitur pro eius solennitate, quod solenniter facta sit. *Dec. in cons. 442.* & generaliter verum est, quod facilius inducitur qualitas rei quam eius substantia. *gl. final. in l. tal: scriptura. §. fi. ff. de l. ga. primo: quam gl. pro multum not. ubi refert & sequitur Ias. in l. stipulatio ista § alteri in de: :ma lim. ff. de ver. o.lig. & quod dict. est supra in secunda parte.* ¶ Sed ib. [illegible] arium videtur facere, quod scribit *Bal. in l. post .. [illegible] ff. de adopt.* ubi si fil us habitat seorsum à patre, ge[illegible] se pro emancipato præsumitur emancipatio, [illegible] alleget cum cur[illegible]

decenn[illegible]

decennii vel viginti annorum, *sequitur Barba. inter consil. Ale. in consil. ult. co. 4.* Similiter in contrarium faciunt not. *in l. cum de in rē ver. ff. de usu. & in l si cert. annis c. de pact.* ubi, quod præsumitur titulus, & sic substantia obligationis ex antiquitate temporis, qandoquis in annos singulos certum quid solvit. ¶Solutio. Quando antiquitas † temporis habet admistum factum hominis successivū: puta solutionem aut præstationem annuam inducitur titulus, si allegetur Secus quando antiquitas temporis solum habet admistam hominis patientiam, nisi esset tempus antiquissimum, cuius initii memoria non extat in contrarium, quod habet vim tituli, *ut supra dictū est.* ¶ Et si dicatur in † præsumptione emancipationis non intervenit factum hominis, sed patris solum eius patientia: respondetur dupliciter. Primo, quod ex tali præsumptione emancipationis nullus inducitur titulus obligationis contra patrem; sed solum acquiritur libertas filio, quæ de facili præsumitur inter patrē & filium, cum etiam ascendens præsumatur donare descendenti. *ut habetur in l qua dotu. ff soluto matri.* Secundo respondeo, quod favor liberationis & libertatis hoc inducit. Tertio potest responderi, quod istud procedit propter qualitatem personę patris istud patientis: nam cum pater quotidie videat filium seorsum negotiantem, non est verisimile, quod istud pateretur cessante emancipatione: sicut dicimus in titulo beneficii ecclesiastici, quid præsumitur ex possessione 10 annorum quia cū Episcopi visitent singulis annis suam diœcesin: non est verisimile, quod tolerarent tanto tempore retineri ecclesiam absq; canonico titulo *Inn. & Host. in c. illud de præsump. & in c. licet Heli. de simo seq. Gemi. in con 87* ¶Quinto † limitatur, ut non procedat in eo, qui actum gerere non potest, quia in eo non pręsumitur solēnitas extrinseca ob tēporis antiquitatē, *Dec. in a. cons. 442* ubi loquitur in aditione pupilli qui hereditatē adire nō potest sine autoritate tutoris. *l pup. ff. de acqu. her. §. neq; inst. de auct. tu* ¶Sed ista limitatio nihil aliud est, quā destructio cōclusiōis, cū pręlatus & minor nō possint alienarę

23

24

25

bona

bona immobilia, sine debitis solennitatibus. & idem in aliis personis, quæ contrahere non possunt sine certa solennitate & tamen illa præsumitur ob temporis antiquitatem.

26 ¶ Sexto limitatur, † non procedere, quando instrumentum de antiquo fidem non faceret. Nam cum principale non probetur, aut de eo legitime non appaaret, frustra tractatur de eius solennitate. *Socinus. in cons. 2. in prin. lib. 3. allegat Bal. & clarius Im. in l. 1. ff de his. quæ in testam. delen. idem trad. Corn. in consi. 22. vers. insuper quam plura. lib. 4. & dixi supra in 2. parte. in quinta limitatione.*

27 ¶ Septimo limitatur, † ut non procedat, quando ex inspectione instrumenti de antiquo probaretur de contrario, scilicet solennitatem adhibitam non esse. quod intelligo non quando in instrumento nihil diceretur de ipsa solennitate, quia adhuc præsumeretur: sed quando in ipso instrumento enunciatur ipsa solennitas quæ apparet minus legitima. *Pau. de Castr. in cons. 81. In causa quæ vertitur inter evertendum partrem. lib. 2. sequit. Fel. in d. c. sicut ver. 7. & ultimo declara de re iudi. Decius in consi. 13 in consi. 36 vers. secundo respondere potest & in d. c. quoniam contra vers. successive. Abb. de proba. Ias. in d. l. 1. in 5. limitatione. C. qui admitti. & in cons. 176. libro. 2. Curtius Iunior. in consi. 130. Gozadinus in con. 73.* Addo Ab-

28 ba. *in con. 61. vers. item antiquitas. li. 1.* ubi, † quod contra præsumptionem antiquitatis admittitur probatio in contrarium. *idem dicit Veronens. in consil. 25. ad finem primi dubii* Ad idem facit Bellamera. *in consi. 10.* ubi quod regula, quod titulus præsumitur ex tempore, cuius initii memoria non extat in contrarium, non procedit, quando expresse producitur titulus nullus, & invalidus: quia sumus tunc in casu claro: *in quo tamen latius dicam in 4. parte.* Et ratio huius limitationis est: quia antiquitas temporis in hac materia solum inducit præsumptionem: sed cessat præsumptio ubi de veritate apparet in contrarium

29 *l. continuus. §. cum ita ff de verb. ob.* Cedit enim † veritati præsumptio & per contrarias probationes tollitur *l. fin. in prin. ff. quod me. caus. l. nuptura in fi. ff. de iure dot. l. si hi-*

...graphum & l. cum ... indebito ... ff. de probat. ... fili. quę pater ff. de liber. & posth. l. unic §. si quis fi... um ff. si tabul. te... ... men. nulla extab. c. u. qui filii sint legit. ... de sponsal. c. qui cunque 80. d.

¶ A... prius ista † præsumptio solennitatis procedens ex antiquitate temporis; non solum tollitur per contrariam probationem id est, quando ex inspectione instrumenti probatur solennitatem minus legitime adhibitam esse: sed etiam per aliam præsumptionem, quæ ... in contrarium. *Abb. in d. c. Albertus de testib. refert & sequitur Corn. in cons. 144. ver. ne. videtur opitulari. libro 4.* & est generaliter verum quod una præsumptio alteram tollit. *l. divus ... ff. de testi. in integr. l. non solum ff. de ri... rupt. l. quia autem. §. non simpliciter ubi Ang. ff. si quis omiss. causa testamenti. l. 1. in fin. C. qui, & adversus quos. l. ... ubi Ange & Sal. c. C. de Calumn. l. eum qui probabit em ubi Bald. C. de ... & cler. l. si hi qui. C. de adult. c. transmissæ. qui filii sint legitimi. c. literas. de præsump. & ... accedens. de fil... Et comprobatur hæc septima limitatio ex dictis supra in 2. parte. in 4. parte limitationis.* 30

¶ Sed † advertè circa hanc septimam limitationem, quia Dec. *in consi. 341. & in consil. 558. in fin.* reprobat Pau. de Cast. *in d. cons. 81.* intelligendo quod Paul. voluerit non præsumi solennitatem cõtractus ex eo solum, quo producitur instrumentum ipsius contractus, in quo nulla fit mentio de ipsa solennitate, quasi eo modo probetur negativa solennitatẽ adhibitam non fuisse, sed certe Paulus non meruit reprehendi: quia non ita loquitur, prout Decius refert. sed dicit Paul. quod solennitas citationis & sententiæ non præsumitur, quando producuntur acta, ex quorum inspectione apparet de nullitate sententiæ, quo casu bene loquitur Paul. quia tunc defectus citationis clare & vere probatur per inspectionem actorum, in quibus describuntur omnia solennia *ut supra diximus in secunda & in quarta limitatione.* male enim dixisset Paul. si dixisset probari nullitatem sententiæ per id solum, quod producitur sententia sine actis: ex cuius sententiæ inspectione appareat solennia non fuisse adhibita: cum describantur solennia in actis, non ipsa sententia, nisi 31

enun-

enuntiative quandoque. Similiter male locutus esset Paul. si dixisset quod ex sola productione instrumenti contractus, in quo non appareat de eius solennitate, probetur ipsius cõtractus nullitatis & solennitatis omissio: cum aliunde potuerit adhiberi & de ea apparere per aliam scripturam. Sed procliviores interim simus ad supercilium. Imo Decius seipsum reprehendere debuerat: quia *in consi.445*. intellexit Paul. prout supra retuli, cum intellexisse, & tamen cum sequitur. *& idem Dec. in cons.564.* ¶ Non procederet tamen hæc septima limitatio data scientia, & patientia longi temporis eius qui titulum invalidum concessisset vel superioris, qui actum confirmare poterat: quia tunc censetur confirmatus titulus, *per ea quæ infra dicam hac parte* 3. Hic accommodari possent multæ ex limitationibus supra traditis *in secunda parte*. circa solennia sententiæ: sed idem sepius non repetemus. Plane lector diligens animũ ad omnia facile admovebit.

ARGVMENTVM.

Solennitas extrinseca ex temporis diuturnitate, in actibus extraiudicialibus, unde præsumatur.

SVMMARIVM.

1 *Generalia sunt faciliora: particularia vero veriora.*
2 *Notariatus qualitas præsumitur in antiquis & probandi onus transfert in adversarium & negantem. Negativam vide num.3.*
4 *Notariatus qualitas facilius præsumitur ex antiquitate temporis in scriptura publica, quam privata.*
5 *Notariatus an probetur in antiquis, quando producuntur plura instrumenta eiusdem tanquam notarii. & nu.9.*
6 *Instrumenta duo ab omnibus recepta sine contradictione, ad probandam quasi possessionem notariatus, an sufficiant. Et an sufficiat fama, nu.7. Quid de antiquitate temporis. nu.8.*

10 *Notariatus qualitas, ut præsumatur, non sufficit tempus 30. annorum: sed tempus antiquissimum, ad minus centum annorum.*

11 *Solennitas extrinseca, & notariatus qualitas, quid differant in probandi modo & ratione.*

12 *Solennitas extrinseca, ex antiquitate temporis, in exemplatione instrumenti, an præsumatur.*

13 *Instrumenti registratio facta in literis papæ an præsumatur facta parte citata propter temporis antiquitatem, ita ut fidem faciat.*

14 *Instrumenti exemplatio, ut dicatur facta de antiquo, quantum tempus requiratur. & nu. 16.*

15 *Instrumenti exemplandi solennitas, quo tendat.*

17 *Solennitas exemplationis instrumenti, quantũ requiratur ut præsumatur intervenisse.*

18 *Instrumenti exemplatio ut præsumptionem pariat, an necesse sit exprimi & enuntiari ipsas solennitates necessarias in tali exemplatione.*

19 *Instrumentorum exemplandorum forma & consuetudo in Delphinatu.*

20 *Instrumenti exemplatio an præsumatur solenniter facta, ob temporis antiquitatem, non obstante, quod pluribus defectibus laboret. & nu. 24.*

21 *Solennitas exemplationis ubi in quæstionem venit, præsupponitur quod aliunde omnia sunt habilia.*

22 *Instrumenti exemplatio in quibus casibus præsumitur facta ob temporis antiquitatem, intelligitur quoad omnia, ut omnia præsumantur solenniter acta.*

23 *Imperfectum & nihil æquiparantur.*

25 *Solennitas extrinseca præsumitur ob temporis antiquitatem in alienatione rei ecclesiasticæ.*

26 *Pretium an præsumatur ob antiquitatem versum in ecclesiæ utilitatem, in eius alienatione.*

27 *Exemptio, quam Episcopus concedere non potest, sive confirmatione Papa præsumitur ex temporis antiquitate.*

28 *Tituli invalidi confirmatio, inducitur ex antiqui temporis patientia.*

29 Papa

29 *Papæ aut superiorum confirmatio, ubi præsumitur ex temporis antiquitate, an necessaria sit eorum scientia. disting.*

30 *Episcopi consensus an præsumatur ob antiquitatem intervenisse in reservatione facta patrono ecclesiæ vel capellæ.*

31 *Papæ licentia præsumitur intervenisse in testamento Cardinalis propter antiquitatem temporis.*

32 *Promotio ad ordines sacros præsumitur quando quid diu servivit in beneficio, ad quæ promotus. Et quid si diu stetit in possessione seu quasi clericatus in beneficio, an præsumatur clericus. n. 33.*

34. *Clericatus sola possessio aut quasi an sufficiat, ut quid gaudeat beneficio clericali respectu fori.*

35 *Decreti solennitas præsumitur, propter temporis antiquitatem interveniente scientia superioris, cuius decretum in actu dat necessarium.*

36 *Investitura domini præsumitur, quando quid stetit longissimo tempore in possessione bonorum feudalium.*

37 *Tutelæ solennitas præsumitur quando quis diu se gessit pro tutore. Quid de executore. Quid de mandato, unde præsumantur.*

38 *Referenti an credendum ob temporis antiquitatem, licet non constet de relato.*

39 *Abbreviaturæ solennia, præsumantur in antiquis, licet de eis non appareat. Et ob id fidem facit.*

40 *Scriptura præsumitur ex antiquitate temporis modo interveniat factum hominis.*

41 *Universitas præsumitur legitime congregata ob temporis antiquitatem.*

42 *Bonorum possessio secundum tabulas petita infra annum præsumitur.*

VIDIMUS in genere, quid dicatur de antiquo in materia præsumendæ solennitatis extrinsecæ in actibus extra iudicalibus. Rursus vidimus limitationes in quibus talis præsumptio solennitatis cessat.
1 Sed quia † sermones circa generalia sunt faciliores,

cir-

...tica particularia vero vetiores, ... quem Aret. refert in consil. 13 versic. circa prin. ... 19 versi. hu breuiter præmissis. & verba generalia non ... apicicatoria nec concludũt viris subtilibus, sed ... grossis ait Aret. in consil. 106. In præsenti dubitatione ... scendamus ad aliqua particularia, & ad casus speciales, in quibus solennitas extrinseca præsumitur ex tempo... antiquitate, in actibus extraiudicialibus. † Primo, 2 præsumitur qualitas notariatus, in antiquis. nam in ...s recentibus, quando is, contra quem producitur instrumentum, opponit & negat illum qui instrumentum recepit, fuisse notarium, tenetur producens probare notariatum, quando adhuc non est notorium illum esse notarium: quia qualitas notariatus non inest a natura, cùm notarius nascatur nemo ... in tit. ... instrum. edit10. § Restat v. de e. versic. & sitas, quod tal. ... na: us officium. & versic. illud autem notandum est, q... in aliquo instrumento. Old. in co...il. 227. De toto ... mate. v. 4. obiicit. Anch. in co... sil 213. Pro ... tr. A... ex. in c... 166. ve... & est de iure. lib. 2 Soc. in cõs 198. li. 7 Soc. ... cons 32. Pro... endo. versic. secunda c... in l. las in ... de ... c. prætor. nec creditur in hoc e... us ad... , quod sit notarius: vt habetur in d. l. ... on... 33 tamen quando sumus in antiquis ... probatio notariatus: sed ... antiquitatem temporis. Innoc. ... veniens. ... in Auth. n. quas actiones circa fi. C ... in ... comparationes. C. de fide instr. Anchar. in d. ... in cons. 187 ver. ad secundum respondeo. ib. 2. vb etiam ... Felg in l. fi. C. de edic. diui Adr. tollen. ... em tenet Alex. in cons. 101. lib. 7 Corn. in consil. 35. in consil 171. lib. 1. & in consil. 247. lib. 2. Dec. in c... 1. versic quicquid tamen ... de ... instrum. in co... sil. 36 & in consil. 42 Iaf. in d. l. Barb. ... versic. ... notabiliter limita. Digest. de offic. Præto. Guid. Pap. quæst. 3... 7. Et in statuto, si quis p... literas in verb... ... nis figuratas. versic. sed an in literis antiquis. d... Neapo... decisio. 245 & decisio. 251. ad fin Aufrerius in d... Ca... ... an. quæst. 330. in fin Contrarium, quod ...

sola antiquitate temporis non præsumatur notariatus, nisi concurrat aliud adminiculum, puta fama, quod haberetur pro publico notario, vel nisi producantur plura instrumenta eiusdem notarii, reperta in archiuo publico, vel nisi producatur matricula eius notariatus. tenet Cor. sibi contrarius, *in consil. 142. versi. nam etiam apparet de notariatibus. in consil. 304. versic. quo & secundo vi... posse ... lib. 3. & latiùs in consil. 24. lib. 4. allegat Innoc. in d... cap. veniens de verbor. signific.* Baldus *in d. l. a lege Barbarius Digest. de offic. Prætor. & in l. g data opera Codic. qui accusar. non poss. debuit allegare in leg. non ignorat. Cod. eod. titul versic. unde ex quo Gomes. idem tenet in additio. ad Baldum in dict. lege comparationes. in verbo, cautela allegat Anton. de Butr. in dicto cap. 1. de fide instrument.*

4 ¶ Sed † considera, quod qua ratione in sententia faciliùs præsumitur solennitas extrinseca, propter auctoritatem iudicis, pro quo ius præsumit, ex antiquitate temporis, quam in contractibus priuatorum, in quibus longius tempus requiritur ad inducendum talem præsumptionem, *vt suprà visum est*, eadem ratione videtur, quod in scriptura publica faciliùs presumatur ista qualitas notariatus ex temporis antiquitate. ¶ Secundo

5 † considera, dum Corn. voluit præsumi qualitatem notariatus, quando reperirentur plura instrumenta eiusdem tanquam notarii in archiuo publico, quod in hoc nihil speciale esset in publico instrumento: quia etiam in scriptura priuata nulla habens solennia, reperta in archiuo publico, fidem plenam facit: *vt suprà ... vidimus in ... parte* Similiter dum dicit Corn. probari notariatum in antiquis, quando producerentur plura instrumenta eiusdem tanquam notarii, illud videtur sine dubio: quia plura instrumenta habent vim probationis ...: *vt per Bald. & ... in leg. ... Cod. ... de ... & ... dictum est in prima parte.*

6 ¶ Aduerte † tamen, quod vbi agitur de probando quasi possessionem notariatus per instrumenta, non sufficiunt instrumenta ab omnibus recepta sine contradictione. *Innoc. & Anton. de Butr. in cap. ... de fide instru.*

sequitur

sequitur Aret. consil. 132. In causa, quæ vertitur inter homines. versic. sed tamen his non obstantibus. Ias. in dicta lege Barbarius. versic. à iuxta, quod Innoc. Quid tenendum? doctores tenentes, quod notariatus præsumitur ex antiquitate temporis, allegant Innocen. *in dict. cap. veniens de verbor. significat.* vbi Innoc. loquitur concurrente communi opinione, aut fama. *& ita eum refert, & intelligit Bald. in dicta lege Barbarius. versic. qualiter autem probetur. & in dict. l. non ignorat.* famam etiam requirit Anton. de But. *in dict. cap. 1. de fide instrumen. quem sequitur additio ad Bald. in dict. leg. comparationes. in verbo, cautela. Idem voluit Paul. de Castren. (si bene ponderetur,) in consil. 202. In causa confinium. versic. breuiter, si bene inspiciantur lib. 1. Anton. etiam de But. in d. c. 1. sequitur Dec. in d. consf. 36. & in d. consil.* 42. Rursus, si sola antiquitas sufficiat ad præsumendum notariatum citra aliud adminiculum, de facili poterit quis confingere vnum instrumentum, quod videatur de antiquo sub nomine alicuius priuati, tanquam notarii, & falsum fabricare, videns necessariam non esse probationem notariatus: & si dicatur, etiam, quod sit † necessaria probatio per famam, æquè poterit committi falsitas sub nomine vnius verè notarii, cuius quali- 7
as per famam probari possit, respondeo, quod si necessaria sit probatio per famam, quod is uere esset notarius, faciliùs denudari poterit falsitas per comparationem literarum, & instrumentorum illius notarii. Vix enim fieri potest, vt probetur quem fuisse notarium per famam, quin aliqua inueniantur eius instrumenta. Quod autem † sola antiquitas temporis sufficiat ad præsum- 8
ptionem notariatus, citra aliud adminiculum, voluit Bald. *in d. authen. quas actiones. circa fin. & in d. eta l. comparationes. quem doct. magis communiter videntur sequi.* Sed considera, quod Bal. loquitur in factis antiquissimis, in superlatiuo gradu *in d. auth. quas actiones. & ita ponderat Alex. in d. consi. 101. li. 7.* Similiter *in d. l. comparationes* loquitur Bal. in factis non antiquis simpliciter, sed multum antiquis: & sic videtur Bal. hoc dictum intelligere, quando res esset ita de antiquo, quod impossibilis videatur

 proba-

probatio per famam, aut communem opi. tunc ne pereat fides instrumenti tam antiqui, volu.t præsumi notariatum ob temporis antiquitatem. *Sequitur Iaf. in d.l. Barbarius. in 3. limitatione.* Sed adhuc isto casu videtur dubitabile hoc dictum Bald. propter periculum falsitatis: & quia vix fieri potest al quem fuisse notarium, vtcunque de antiquo res sit, quin saltem aliqua eius alia inueniantur instrumenta, saltem in loco vbi ageret, ob id imputandum videtur producenti, quando videt ne-
9 gari notariatum, cur non curet † producere alia instrumenta eiusdem personæ *quam productionem instrumentorum videtur Iaf. requirere, in d l. Barbarius. in 3. limitatione post B l* Vel posset procedere dictum Bal. quando nulla suspicio verisimilis considerari posset contra producentem, considerata qualitate, & legalitate eius personæ, & considerata qualitare scripturæ: vix enim confici poterit scriptura recens, vt videatur multum de antiquo, quin signa aliqua suspicionis appareant. ¶ Ex
10 præmissis † apparet, quod in præsumenda qualitate notariatus, non sufficeret tempus 30. annorum: quod regulariter sufficit, vt præsumatur solennitas extrinseca in actibus extraiudicialibus: *vt suprà visum est*: sed tempus requiritur antiquissimum, aut multum antiquum, & sic ad minùs annorum centum *quod non obscurè voluit decisio Neapol. in d. decisio 245. in decis. 251. idem præsupponit Guido Papæ in d. decis 357. dum in principio loquitur de annis centum. Idem præsupponunt Doc. tenentes hac op nionem, quod ex sola antiquitate temporis præsumatur qualitas nota-*
11 *riatus.* Et † ratio diuersitatis inter solennitatem extrinsecam, & hanc qualitatem notariatus, videtur: quia in notariatu agitur de materia probationis, vt probetur ipsa res, super qua conficitur instrumentum, & tendit notariatus ad fidem instrumenti: sed quando sumus in materia probationis, res de antiquo dicitur, quæ excedit metam centum annorum: sed solennitas extrinseca non respicit probationem actus, sed eius validitatem. Imò quando tractatur de solennitate actus præsupponitur, quod de ipso actu legitimè appareat; quia aliâs frustra

[illegible] ita quæritur, an sit solenniter factus vel non: [illegible] de eo non constat, *vt sup. vidimus in hac tertia parte, in sexta limitatione*, & ratio est, quia non entis nullæ sunt qualitates vulg iurib. & sic cum agatur de probatione actus, magis dicitur tractari de substantia, nõ de qualitate, seu solennitate ¶ Secundò † præsumitur solennitas extrin- 12
seca ex antiquitate temporis, in exemplatione instrumenti: quia si exemplatio sit de antiq [illegible] o, præsumitur solenniter facta: & sic parte citata. *Host lo And. Ant. de But. & Doct. in d. c. Alberic de testib. Bal. in cons 40 Su[illegible]e primo pu[illegible] cto. lib. 4. Ar[illegible] t. in cons 36 ver. ad secundum dico breuiter. Soc. in cons. 194. vers. praterea. & 2. lib. 2 Corne. in cons 247. ver. ita ergo dicamus. lib. 2 & in c[illegible] ns. 144. lib. 4. Dec. in cons. 36. ver. non obstat, quo[illegible] in [illegible] sta exem[illegible] la tione. in consi. 445 verbu pramissis: & in authen. si quis in aliquo do[illegible] um[illegible] n [illegible] in 7. fallentia. C. de eden d & ibi las in [illegible] na fallentia & idem Ias. in l. publicati. ver. [illegible] ota tamen diligenter Cod. de testament. Guido Papa quast* 118. *& quast*. 404 ¶ Sed contra hoc dictum adduco Corn *in cons. 22 ver. ne[illegible] obstat Gl. in d. cap. [illegible] nnulli. lib.* 3. vbi, quod registratio † instrumenti facta 13
in literis Papæ, non p[illegible] æsumitur facta parte vocata, propter antiquitatem temporis, ita quod faciat plenam fidem, quando agitur de graui præiudicio Solutio: in casu Cor concurrebant duo contra fidem instrumenti registrati. Primum, quod contra tenorem illius instrumẽti sic registrati diutius fuerat obseruatum Secundum [illegible] ꝙ tale instrumentum sic registratum continebat non verisimilia. ¶ Sed hic quæro † quantum tempus re[illegible] r[illegible] - 14
ratur: vt ista exemplatio dicatur facta de antiquo: & an [illegible] c[illegible] at tempus requisitum in præsumptione solennitatis extrinsecæ: *d[illegible] quo supra dictum est, per distinctiorem [illegible] ium casuum*; Aret *in d. cons* 36 refert tres opin vnam Host *in d c. in pra[illegible] entia. de renun[illegible] tiat.* quod post bienium, *& [illegible] am sequitu Gu[illegible] o Papa in d quast* 118. Secundam opi. refert, quod post 20 annos. Tertiam quod relinquitur arbitrio iudicis. ¶ Sed aduerte: quia doct allegant per Aret loquuntur in solennitate' senrentiæ pro qua magis & faciliùs præsumitur, quam pro actu notarii

 exem-

exemplan s vnum instrumentum. ¶ Secundo aduer-
15 te: † quod ista solennitas exemplationis tendit ad iu-
uandum fidem instrumenti, seu vt instrumento fides de-
tur, non ad validitatem actus contenti in ipso instru-
mento, præsupposita eius fide: & sic sumus in materia
16 probatoria, quo casu requiritur tempus † antiquissi
mum. *prout supra dictum est, circa præsumptionem notaria-
tus.* Quod autem requiratur tempus valde antiquum, ita
quod probatio solennitatis esset difficilis, vel penè im-
possibilis, voluerunt Host. Io And & But. *in d.c. Alberic.
de testibus prout refert Aret. in d. consil. 36. sequitur Corn. in
consilio* 181. *vers. Soc. postea. libr.* 2. *Soc. in consil* 46. *lib* 4. *Ias.
in d. authen si quis in aliquo documento. vers.* 3. *principaliter.
in nona fall n i.i. C de e lend. addo Paul. de Castr. in d. consil.*
202. *In causa confinium. versic. secundus casus fallentiæ. lib. i.*
17 ¶ Sed hic quæro, † an requiratur istud tempus valde
antiquum in præsumenda solennitate exemplationis
instrumenti, licet secundum tenorem talis exempli res
fuerit obseruata seu obseruantia secuta? Paul. de Castr.
in d. consil. 202. voluit, quod sic, quando ageretur de gra-
ui præiudicio. Sed puto contrarium, data scientia &
p t entia partis, de cuius interesse agitur: quia patien-
do rem suam possideri per longum tempus in vim in-
strumenti sic exemplati, censetur approbasse instrumen-
tum & dare fidem ipsi instrumento, modo sciuerit de i-
pso instrumento sic exemplato, & de possessione secuta.
*per ea quæ sup. a ... n prima parte de instrum n ominu ...
l a ..., quod eius fides uide ur suppler ex obseru intra subsec
ta ad formam talis instrumenti. & faciunt quæ scripsi supra
18 in hac in 3 parte, in primo casu.* ¶ Rursus quæro † c...
hoc dictum & ad eius declarationem, an sit necesse in
exemplatione ... fius instrumenti exprimi, & enume...
ipsas solennitates necessarias in tali exemplatione? ...
... nd io ... 36. tenet, quod non. *cuius opinio confirma-
... ... supra trad. tu in secunda parte huius tract.
... quæstione, n. 4. & supra hac eadem 3 parte.*
¶ Contrarium, scil. cet quod imo requiratur expressio
& ... o talium solennitatum, tenet Paul. de C...

... lo etiam ... in aut. qui ... 8. ... notarii ... se ... illius de commissione iudicis Ras... clare hoc voluit Dec. in d. au. ... septima ... C. de ... & ibi respondet Decius ad ea, quæ in contrarium ... adducuntur: quod procedunt in sententia, pro qua magis præsumitur, quam pro actu viuius notarii. ¶ Ego puto, quod talis enuntiatio non sit necessaria concurrere possessione longi, vel longissimi temporis, sci... te, & patiente parte, & etiam concurrente scientia partis de tali exemplo: quia non est verisim le quod tanto tempore tacu ... Cessante autem tali possessione, & scientia & patientia, adhuc puto idem, scilicet enuntiationem non esse necessariam, quando lapsum esset tempus antiquissimum centum annorum: nec isto casu ... præsumitur pro notario, quantum pro iudice, ... in actu ... sufficiat, vel quod sententia ... rit in rem iudicatam, vel ad summum tempus viginti ... norum vel ... relinquatur arbitrio iudicis, ... in secunda parte. Nec isto casu videtur ... Dec. in ... au. hen. si quis in aliquo documento ... sint fideles ad leuanda & exemplanda ... nec aliter ... solemnitatibus, quia considerandum est, quod pars, quæ exemplationem citat, præsumitur scire ... l. leges C. ... quod voluerit actum validum ... l. 3 ... mentis ... sed valida esse ... partis vocatione, ut habetur in ... si quis in aliquo documento ergo, & c. In parte ... 19 ... tus cessat ista difficultas, quo ad ... mentis: quia valent instrumenta exemplata per commissarium generalem deputatum ad leuanda, aut ... instrumenta notarii defuncti, sine partis vocatione, & consuetudine generali totius Delphinatus: ut ... statut. Delph. ... ¶ Sed † quæro 20 ... quod exemplum ... solemnitate facta propter antiquitatem temporis, an procedat, licet ... defectus: puta

omissio citationis, commissionis iudicis, quod vtrunq; instrumentum fuerit auscultatum, aut debitè collationatum, vt aiunt, quod exemplator fuerit tabellio, quod committens exemplationem fuerit iudex. Corn. *in cons. 304. ver. quod & licet in bid. tar poss. dici. lib. 3. & in consil. 24 ver. videtur etiam. lib. 4* dicit, quod non: & quod ista antiquitas non est tantæ potentiæ, vt suppleat omnes defe-
1 ctus. ¶ Sed aduerte: † quod vbi disputatur de solennitate exemplationis, præsupponitur, quod aliūdè omnia sint habita: sicut quando disputatur, an legatarius possit esse testis in testamento, præsupponitur quod excepto eo, quod est legatarius, aliundè sit habilis ad testimonium: si enim aliunde esset inhabilis, vt quia infans, mulier, aut furiosus, aut alias legibus intestabilis, frustra tractaretur, an prohibeatur esse testis, eò quod sit legatarius *l. qui testamento. in princip. Digest. de testament. l. furiosum. Cod. qui testament. facer. poss. ad idem textus in cap. 1. ibi si aliud non obstat de ætate & qualitate cap. quia diligentia. de electione. de qua regula sæpius festum Decius facit in l. si versi. secundò respondetur etiam. Cod. de institut. & substitut. in capit. cùm omnes. & in capit. quæ in ecclesiarum in princip. de constitut. in capit. 1. de iudic. & in capit. tertio l. co. de probat. & in capit. cum cessante. in septimo not. ib. de appellat.* In proposito, quando quæritur an exemplatio præsumatur legitimè facta ex temporis antiquitate, præsupponitur quod aliundè omnia sint habilia, id est, quod instrumentum habeat sua solennia, quod non reuocetur in dubium qualitas notarij: ita quod solùm sit dubium de solennitate requisita ad a-
2 ctum exemplationis. In † qua reputo, quod in casibus, in quibus exemplatio præsumitur facta ob temporis antiquitatem, intelligatur quoad omnia, vt oĩa præsumãtur solenniter acta: quia doctor. generaliter, & indistinctè loquūtur, & profectò nescio videre rationē, cur magis præsumi debeat vna solennitas, quam alia: & aliter dicere, esset attribuere legi actum imperfectum, id est, quod partem tantùm solennium requisitorũ præ-
3 sumere voluerit: quod non est dicendum, cùm † imperfectum,

[illegible] & nihil æquiparentur. *l. cum Sillanianum. in fi. C. [illegible] b[illegible] ut maiga.*

¶ Præterea, considero contra Corn quod aut producitur actus ipsarum † solennitatum id est, in quo solennia exemplationis dicuntur adhibita: & tunc si apparcat omnia solennia non fuisse adhibita, dico quod nō præsumetur pro ipsis solennibus: quia tunc sumus in casu claro, quo constat solennia adhibita non esse p[illegible] inspectionem actus pertinentis ad ipsa solennia, *ut supra dictum est in hac tertia parte, in septima limitatione.* Aut nullus producitur actus talium solennitatum: & tunc si quæstio est de præsumendis solennitatibus aut omnia præsumi debent, aut nihil: quia si pars tantum præsumeretur perinde est, ac si nihil præsumptum sit, d. l. *cum Sillanianum in fin.* 24

¶ Tertio † præsumitur solennitas extrinseca ob [illegible] antiquitatem temporis, in alienatione rei ecclesiasticæ: puta tractatus & consensus capituli. *c. ea nascitur de iis quæ fiunt à prælat. sine consensu capi. cap pervenit cum g. de empt & vend. Alex. in consi. 79. lib. 3. & in consi. [illegible] libr. 6. Soc. in. in consi. 15 vers confirmatur etiam prad. Ha conclusio. li. 1 in consi. 28 versi respondetur & secundo & in cons. 226. versi ex q[illegible] ibi[illegible] infero libr. 2. Dec in d. l. 1 C qui ad. [illegible] in consi. 36. versi ultimo non obst. in consi 329. in consi. [illegible] in consi 409 & in consil. 558. las. in d. l. [illegible] um.* ¶ Et † non solum præsumitur solennitas extrinseca in alienatione rei ecclesiasticæ, propter antiquitatem temporis: sed etiam presumitur versum pretium in utilitatem ecclesiæ propter antiquitatem temporis. *Dec. in d. consi. [illegible] versi[illegible] ul. er[illegible] advertendum. Addo Anchar in consi ult. [illegible] contra erea cum â temp[illegible] e ponderando, quod ibi disputatur [illegible] præsumatur conversum pretium in utilitatem ecclesiæ. [illegible] et ex [illegible] dentibus: licet illis non sit [illegible] consilium An[illegible] tertius [illegible] oct.* & quæ dicta sunt in alienatione rei ecclesiasticæ, intellige etiam procedere in alienatione bonorum minoris *ea[illegible] rat[i]one.* 25 26

¶ Quarto † quando Episcopus exemptionem con- 27

 cede-

cedere non potest sine confirmatione Papæ, illa præsumitur ex temporis diuturnitate. *Decius in cons. 152. Ripa lib. 2 de resc. cap. 7.*

28 ¶ Quinto, † ex antiqui temporis patientia inducitur confirmatio tituli invalidi: puta, si filius minus solenniter emancipatus sit, confirmatur emancipatio ex patientia patris diuturna. *lege si post mortem ff de adoptionib.* Similiter titulus exemptionis, ab oneribus, minus solennis, confirmatur ex patientia longi aut longissimi temporis, quando eximens passus est exemptum uti, & gaudere exemptione per tantum tempus. *Paulus de Castr in consilio. 313, Postrema l bro primo.* Secus in patientia alterius non eximentis, & ignorantis ipsam exemptionem *per dicta hac parte.* rursus dicta h c intell go de patientia eius, qui titulum inval dū poterat validare, ne alias plus operetur tacitum quam expressum. *l. qui ad certum ff loc ti.*

29 ¶ Sed † hic quæro, quando præsumitur confirmatio Papæ aut superioris ex antiquitate temporis, an sit necessaria scientia ipsius superioris, quod sciverit actum, de cuius confirmatione agitur. Alexan. *in consilio 9. libro 3* tenet quod sic: *& idem Alexander in consilio 17. versicul. nec potest dici, quod dicta omnis solen it tes. libro 4. sequitur decisio Neapolitana. dec sion. 107. & dixi supra hac eadem parte in se unda limi atione.* Ego puto, quod si actus inferioris sit præiudicialis Papæ, quod requiratur eius scientia & patientia. Si vero agatur de præiudicio ipsius inferioris tantum: licet actum facere non posset sine confirmatione superioris, tunc superior s scientia non videatur necessaria. Nisi dicas, quod satis dicatur interesse superioris ex eo sol m, quod eius licentia aut confirmatio sit necessaria. Ista tamen scientia non videtur necessaria, quandolapsum esset tempus, cuius initii memoria non extat in contrarium: *per ea quæ ... at Alex. in consilio. 6. li. 1. & quæ habentur in l. ... ertum ff de iurisd omnium iud ... quod in præscriptione ... ius initii memoria non extat in contrarium, ... est ne esse ... scientia superioris. De quo tamen dic. ... inf. in 4. part*

¶ Sexto

¶ Sexto, † in reservatione census facta p... ecclesiæ aut capellæ, præsumitur intervenisse consensus Episcopi ob temporis diuturnitatem. *Deci.in cons 147. versi. & licet census.* ¶ Septimo† licentia Papæ præsumitur intervenisse in testamento Cardinalis, propter diuturnitatem temporis. *Aret.in d.cons.36 sequitur Decius in dict.con 409. Ia.in d.l sciendum. vers. contrariũ in hoc ultimo* 30 31

¶ Octavo † præsumitur promotio ad ordines sacros, quando quis diu servit in beneficio, tanquam promotus. *Rota decisio. 84. nota quod ubi contra aliquem. in ant. q* Similiter quando quis longo tempore stetit in possessione, seu quasi clericatus in beneficio etiam curato præsumitur clericus: & habet intentionem suam fundatam *Decius in consil 01. versic finali er tamen de fide instrumenti. & in cons 128. allegat Host. Anton. de But. & Ab. in c. illud. de præsumptio. Bal. in l. sive possidetis. in quarta oppositione C. de probat. Addo Ro: am d. cisione. 264 nota quod talis. in antiq.* 32

¶ Sed adverte † circa istud dictum, quod non videtur ita generaliter intelligendum: quia solum procedit in possessore beneficii, ut absolvatur à petitione actoris, vel ut manu teneatur in possessione: licet non doceat de clericatu per scripturam, aut testes: secus in actore, ut sibi adiudicetur beneficium: quia tunc oportet constare de clericatu per scripturam aut testes: alias beneficium sibi ut capaci adiudicari non poterit. ita *Rota decisione 312. Nota. quod clericus. & decisio 343. Nota. quod non præsumitur in antiquitate. Berta. hi. in verbo. clericus agit. versicul. septimo Rebuff in tra. omis. in 22 & 23. quæst. ... ci. pagin 154. num. 13. ubi allega: Bald. in capit. unicum 1. de cl. ... ctio.* 33

¶ Sed † an sola possessio, aut quasi clericatus sufficiat, ut quis gaudeat privilegio clericali; ... fori. Aufrer. *in decisi: Capellæ Tolosan. quæstione ...* quod sic. ut remittatur, non ut puniatur, nisi laicus simpliciter talem remitteret, non reservato iure ...dicandi, 34

¶ Nono,

35 ¶ Nono propter antiquitatem temporis præsumitur solennitas decreti, quod decretum in actu intervenerit in quo erat necessarium. *Calca. in consilio 11. Decius in dict. lig. 1. C. qui admitti. ubi tamen Calc. non allegat.* Intellige hoc procedere, interveniente scientia superioris cuius decretum erat necessarium in actu quod sciverit actum sic gestum. *decisio Neap in dicta decisi. 107. allegat Alexand. in d. cons. 9. lib. 3. Adde Alexandrum in terminis decreti, in consilio 218 versic. praeterea in dict. l. qui in aliena libro sexto & quæ dixi supra hac eadem parte. numero 10. & numero 29.*

36 ¶ Decimo, † quando quis longissimo tempore stetit in possessione bonorum feudalium, præsumitur investitura domini, scilicet quod à domino fuerit investitus Gozadinus in consilio 4. Sed adverte: quia videtur sufficere longum tempus decem annorum, quando quis tanto tempore tenuit, & possedit bona tanquam feudalia, domino sciente, & patiente: *per dicta supra in prin. huius tertiæ partis. & in primo casu* sicut dicimus, quod ubi emit quis bona emphyteutica, & illa possedit longo tempore tanquam emphyteuta domino sciente & patiente, præsumitur consensus domini, quod alienationi consenserit. *Alexand. in consilio. 113. libr. 4. sequitur Decius in consilio. 185 Iason. in d. l. sciendum. vers 6. facit. ff. de verb. oblig. & ibidem Iason. videlicet sufficere longum tempus, etiam in præsumptione investituræ pro bonis feudalibus.*

37 ¶ Vndecimo † ex antiquitate temporis præsumitur solennitas tutelæ, quando quis diu se gessit pro tutore: nam præsumitur quod legitime fuerit constitutus. *Soc. in consilio 153. libro 2.* Similiter quando quis vendidit rem tanquam executor, præsumitur quod fuerit talis, ob temporis antiquitatem. *Calca in consi. 8.* loquitur tamen Calca. quando probatio executoris esset aliàs impossibilis, & sic tempus requirit multum antiquum, & præmissa videntur coadiuvare opinionem, quod mandatum præsumatur ob temporis antiquitatem: sicut hîc præsumitur potestas autoris & executoris.

¶ Duodeci-

¶ Duodecimo † propter antiquitatem temporis creditur referenti, licet non constet de relato: prætereà præsumitur pro mandato enunciato in aliquo instrumento, licet de ipso mandato aliter non appareat, *ut dictum est 5. in secunda parte in versiculo secundo sublim.* Sed istud pertinet ad materiam probationis, non solennitatis, nisi dicas quod a fortiori præsumetur pro solennitate enunciata in aliquo actu: licet de ea aliter non appareat. 38

¶ Decimotertio † in antiquis præsumitur pro solennibus abbreviaturæ, licet de eis non appareat ob id abbreviatura in antiquis fidem facit: licet solennibus careat. *Alexander in consil. decimo. alegat Romanus in consilio 303 Hac scriptura.* Sed Romanus ibi de hoc nihil dicit. Præterea instrumentum minus solenne mortuo notario, solum videtur tempore ene probare, *ut supra dictum est in prima parte.* Est verum, quod si scriptura omnino privata semi plene probat. *ut vidimus in prima parte.* videtur quod instrumentum quod constat receptum esse per notarium habens testes, licet careat aliquibus aliis solennitatibus, videtur probare, sed hoc pertinet potius ad materiam primæ partis, in qua dictum est 39

¶ Decimoquarto † præsumitur scriptura ex antiquitate temporis: puta emphyteusis debet probari per scripturam, tamen si quis longo tempore solvit pensionem tanquam emphyteuta præsumitur emphyteusis: licet de alia scriptura non appareat. *Baldus in consilio 16. Columbinus libro 1. & in consilio 24 subtiliter versic. & notandum est libro 4.* Similiter licet unio & ordo subdiaconatus requirant scripturam: tamen si quis longo tempore fuit in possessione virtute unionis vel longo tempore servivit tanquam subdiaconus, præsumitur scriptura. *Alexander in co fil.o. 29 versicul Item non obstat alia responsio. libri 6.* Sed adverte hic, quod in casibus, in quibus requiritur scriptura illa non præsumitur ex sola antiquitate temporis, nisi etiam interveniat factum hominis: puta solutio 40

census

census aut pensionis, quod quis sciverit tanquam subdiaconus vel duas eccl. sias possederit tanquam unitas. *Ripa.in l 1.num.14 ff sol. matri.*

41 ¶ Decimoquinto, † universitas præsumitur, quod fuerit legitime congregata ob temporis antiquitatem. *Dec.in consi 99. ante fin.*

¶ Decimosexto, bonorum possessio secundum ta-
42 bulas, præsumitur † petita intra annum. *iuxta l. final. C. qui admitt.* propter antiquitatem temporis. *gloss & doct. in l. 1.in ver. ratam. C. qui admitt. Paulus de Castr. in consilio 365. Ne sub æquivoco. versiculo. dicet aliquis lib. primo. Corn. in cons. 49. li. secundo.*

TERTIÆ PARTIS
FINIS.

QVAR-

QVARTA PARS TRACTATVS DE ANTIQVItate Temporis, Aymonis Cravettæ à Saviliano.

ARGVMENTVM.

Antiquum quid dicatur in materia præscriptionis aut consuetudinis. Primum quis consuetudo, & eius usus. & vis. Proxime, quid præscriptio & eius natura. Deinde quid inter se discrepant. Tum quatenus extendatur ratione publicæ utilitatis, honestatis, correlationis, & iuris realis. Item in pœnalibus non fit extensio de similibus, ad similia, per identitatem rationis. Quando odium est rationabile, aut irrationabile, distinctione est opus.

SVMAMRIVM.

1 *Consuetudo & præscriptio quid differant. nu. 3.*

2 *Præscriptio datur etiam in habentibus causam aut possessionem discontinuam.*

4 *Per consuetudinem etiam agitur de derogando iuri alterius.*

6 *Præscribere quid de futuro & nondum in esse productum an quis possit.*

7 *Præscriptio maius tempus requirit, quam consuetudo. Et quantum tempus consuetudo requirat: & quantum præscriptio.*

8 *Consuetudo, quando quadraginta annos non requirat.*

9 *Consuetudo inducitur decennio contra populum, qui semper præsens dicitur.*

10 Con.

10 *Consuetudo decennio super eo induci non potest, super quo populus expresse statuere non posset: sed requiritur tempus sufficiens.*

11 *Consuetudo non inducitur decennio, ubi agitur de praescribendo reservata principi, & quantum tempus ad id requiratur.*

12 *Consuetudo praescripta ubi requiritur, an semper requirantur, 40. an. Et quid si agatur ius canonicum.*

13 *Consuetudinem an inducere non possit, qui legem condere non potest, & econtra: ita ut non possit induci per populum non habentem iurisdictionem.*

14 *Consuetudo an induci possit in praeiudicium unius singularis personae.*

15 *Consuetudo quando adsumat naturam praescriptionis.*

16 *Consuetudo an requirit titulum & bonam fidem, sicut praescr ptio dist. nu. 17.*

18 *Praescriptionem impedit mala fides, in favorem universitatis, quandiu superest unus de universitate habens fidem & scientiam rei alienae.*

19 *Praescribentis bona fides requiritur, in praescriptione iuris servitutis, in qua non agitur, ut res ab alio auferatur: sed ut tantum ius servitutis competat.*

20 *Rem suam alicui auferre legitime an liceat, causa utilitatis publicae.*

21 *Consuetudo facit ius publicum, quod ad omnes, quos tangit negotium. Et quid de praescriptione, quae inducit ius contra privatum inter scribentem & eum, contra quem praescribitur.*

22 *Praescriptio diuturna, an consuetudo potius, si unus particularis praescribat contra unam universitatem ad exactionem aut praestationem annuam.*

23 *Alexandri lapsus.*

24 *Domini, cui acquiritur animus, continue possidet civiliter: licet quod acquiritur, causam habeat discontinuam:*

25 Prae-

25 *Praescriptio dicitur, non consuetudo, vbi datur possessionis continuatio.*

26 *Domini non possunt grauare subditos vltrà quam teneantur ex pacto, aut praescriptione: item nec princeps potest eos grauare sine licentia superioris.*

27 *Tempus non est modus inducendae obligationis.*

28 *Consuetudo an sit, an praescriptio, si vna vniuersitas acquirat ius contra aliam vniuersitatem.*

29 *Consuetudo, est generalis, respectu rerum & personarum: praescriptio verò particularis.*

30 *Praescriptio dicitur quando litigatur cum eo, contra quem praescriptum est: Consuetudo verò, quando litigatur cum tertio.*

31 *Praescriptio dicitur, quando vna acquiritur, & alteri aufertur: consuetudo autem vni acquirit, alteri tamen non aufert.*

32 *Praescriptio an debeat esse obtenta in contradictorio iudicio & quid de consuetudine: negatiuam vide nu. 33. limit. num. 34.*

35 *Consuetudo iudicialis induci debet, licet in contradictorio iudicio nihil fuerit pronuntiatum aut obtentum.*

36 *Stylus à quo induci possit & an, & quando contra ius admittatur.*

37 *Ius quaesitum consuetudine, an sit debilius quaesito praescriptione.*

38 *Princeps non potest tollere ius quaesitum mediante iure ciuili sine causa: potest tamen tollere ius positiuum. Et quid de iure quaesito consuetudine. num. 39.*

39 *Praescriptionem tollere potest princeps, de plenitudine potestatis.*

40 *Consuetudo an sit potentior iure ciuili: & an ea princeps ligetur.*

41 *Consuetudo an sit fauorabilis, & extendatur: praescriptio verò odiosa, & restringenda.*

42 *Consuetudo quatenus extendenda. & n. 44. & 46.*

43 *Consuetudo contra legem, an valeat.*

45 *Praescriptio an recipiat extensionem personarum, vel actuum.*

47 *Consuetudo & præscriptio, an comparentur, quò ad materiam extensionis: vt vtraque restringatur ad suos actus.*

48 *Consuetudo fauorabilis reipublicæ extendenda, etiam in pœnalibus: modò non agatur de graui alterius præiudicio.*

49 *Consuetudo extenditur, vbi agitur de interpretatione, aut declaratione alicuius actus. Et quando voluntas secundum ius commune declaranda sit potius, quàm secundum consuetudinem.*

50 *Consuetudo extendenda, vbi agitur de dominio & ditione vnius personæ in pluribus, modò non sit iuri contraria.*

51 *Consuetudo circa procuratoris debitum, est conformis iuri diuino.*

52 *Consuetudo Romanæ ecclesiæ, non extenditur ad alias ecclesias, nisi exprefsè mandetur seruari, exceptis his, quæ ad fidem pertinent.*

53 *Consuetudo extenditur ad locum alium, accessorium ad locum, vbi viget consuetudo. Limi. num. 54*

55 *Consuetudo extenditur ad locum vnitum modò id sit per modum accessorii: non autem æquè principalis.*

56 *Delphinatus, & cæteræ prouinciæ vnitæ regno Franciæ, nomen antiquum retinent æquè principaliter & reguntur iure consuetudinario, prout & ipsa Francia.*

57 *Consuetudo vniuersalis totius territorii extenditur ad loca eiusdem territorii, in quibus nunquam fuit obseruata. Et quid de exercēte vnum actum iurisdictionalē animo acquirendi vniuersalē iurisdictionē in loco. n. 58.*

59 *Ius vniuersale, vt iurisdictionis, vel decimarum: extenditur etiam ratione vniuersitatis, quia agitur de iure reali, quod ius ad omnes extenditur.*

60 *Consuetudo aut præscriptio iuris vniuersalis, extenditur ad alios actus, qui tamen sint de eadem specie actuum quos quis exercuit.*

61 *Extensio non fit ad diuersam speciem iurisdictionis.*

62 *Præscriptio in casu instituendi in beneficio, an extendatur ad casum destituendi.*

63 Con-

63 *Consuetudo extenditur in his, quæ veniunt per modum antecedentis necessarii. Et qualis iuris sit dispensatio, & an extendatur.*

64 *Sententia, dicitur stricti iuris, & quomodo eius verba sint accipienda.*

65 *Sententia restitutionis in integrum, super principali, an trahatur ad fructus, qui accessoriè veniunt.*

66 *Sententia iudicis, an extendatur ad antecedēs necessariū.*

67 *Consuetudo siue præscriptio trahitur ad accessoria.*

68 *Pactum super principali, in dispositione hominis, non extenditur ad accessoria. Et quid de concessis iure speciali.*

69 *Principali destructo per viam præscriptionis, censetur destructum & accessorium.*

70 *Consuetudo vel præscriptio extenditur in his, quæ sunt de natura actus.*

71 *Consuetudo disponens super vno correlatiuorum, extenditur ad alterum: respectu eiusdem actus. Secus, si diuersi num. 72.*

73 *Consuetudo æqua, laudabilis & rationabilis, in vtroque ex correlatiuis extenditur.*

74 *Consuetudo laudabilis, non onerosa, non contra ius, sed præter ius, extenditur ad casus similes eiusdem rationis.*

75 *Consuet. exorbitans an extendatur ex identitate rationis.*

76 *Dispositio expressa, à iure communi exorbitans, an extendatur ex identitate rationis. Et quid de consuetudine, quæ dicitur ius tacitum.*

77 *Consensus tacitus restringitur ad actus præteritos, in quibus quis consensit: expressus autem, etiam ad futuros.*

78 *Consuetudo exorbitans à iure communi, extenditur; quando materia est fauorabilis.*

79 *Dispensatio an & quando extendatur. Et quid de concernentibus fauorem publicum aut vtilitatem.*

80 *Consuetudo extenditur, quando vnus casus comprehenditur sub alio, secundum communem vsum loquendi.*

81 *Consuetudo extenditur, quando casus, ad quem fit extensio, comprehenditur sub casu expresso, saltem ex lata vocabuli significatione.*

82 *Extensio vt fiat in correctoriis, de vno ad alium casum, quæ, & quot sint necessaria.*

83 *Ratio vbi vna tantùm potest adsignari, illa habetur pro expressa: & extendi potest.*

84 *Borbi lapsus.*

85 *Dispositio correctoria & pœnalis simul, non extenditur ad casum, qui de larga significatione vocabuli, comprehendi possit sub expresso, etiam ex identitate rationis.*

86 *Ratione expressa in materia correctoria, an simpliciter fiat extensio ad alium casum: an verò tantùm si alius casus comprehendi possit sub expresso, de lata vocabuli significatione & num 88.*

87 *Falcidia appellatione, venit trebellianica, largò sumpto vocabulo.*

89 *Saltem, dictio est implicatiua, implicans etiam alium, qui non comprehenderetur sub casu expresso, de lata significatione.*

90 *Extensio quare in correctoriis licita est, quando ratio est expressa.*

91 *Lex dicitur omne, quod in ratione consistit. Et ratio, lex est communis ad omnes casus.*

92 *Extensio an dicatur fieri, quando ratio est expressa in lege, vel dispone.*

93 *Ratio expressa, vel vnica tantùm, paria sunt.*

94 *Ratio expressa, quid differat à tacita.*

95 *Ratio coniecturanda est in statuto, quæ potuerit mouere Principem, ad sic disponendum.*

96 *Ratio naturalis, certa est & indubia, & habetur pro lege & æquitate scripta ad quam animum suum componere debet iudex.*

97 *Extensio non fit in correctoriis & odiosis, licet ratio sit expressa, quando dispositio taxatiuè loquitur.*

98 *Consuetudo extenditur, quando duo æquiparantur à lege antiqua. & nu. 100. Et quid in pœnalibus & correctoriis. nu. 99.*

101 *Extensio vt fiat in pœnalibus, propter æquiparationem duorum casuum, qualis illa debeat esse æquiparatio.*

102 Ar-

102 *Argumentum à simili, vt præcedat, sufficit similitudinem esse in casu, de quo agitur: nec illa requiritur, quò ad omnia.*

103 *Dispositio auth. quas actiones. correctior a loquens in ecclesia, ant trahetur ad ciuitatem. Et illius auth. intellectus, & nu. 1 6*

104 *Ecclesia & ciuitas, similes sunt in præscriptione: sed alia atque alia ratione.*

105 *Ius publicum, versatur in religione. & quivis de populo ad causam piam potest agere.*

107 *Ius nouum Authenticum correctorium iuris Codic. quò ad præscriptionem centenariam in ecclesia, quare extensum fuit ad ciuitates habentes iura fiscalia, & æquiparatas eccl.*

108 *Extensio fit etiam in consuetudine aut lege noua correctoria in his quæ per legem antiquam sunt æquiparata de vno ad alterum, licet lex & consuetudo de altero tantùm loquatur. Limita. num. 109 & 110. & infrà per discursum.*

111 *Verba taxatiua habent in se implicitam negatiuam quod aliter fieri non possit.*

112 *Dictio taxatiua apposita circa id, quod aliàs erat dispositum, nihil operatur, nec impedit extensionem.*

113 *Dictio taxatiua non impedit extensionem, quando aliàs induceretur correctio iuris.*

114 *Argumentum à contrario sensu, & ad correctionem iuris communis, an sumatur, quando aliàs in sensu directo nihil operaretur.*

115 *Verba disponentis, intelligi debent secundum dispositionem iuris communis, vbi non apparet, quod disponens voluerit recedere à iure communi.*

116 *Dispositio taxatiua extenditur ad alterum ex purificatis si materia non correctoria.*

117 *Dictio taxatiua nō impedit extensionem, in his, quæ sunt de natura actus, quæ nunquam censentur exclusa.*

118 *Dictio taxatiua non impedit extensionem, quando inde resultaret absonus intellectus.*

119 *Dictio taxatiua non tollit ea, quæ sunt de consuetud.*

120 *Dictio taxatiua non impedit extensionem ad similia, ex identitate rationis, in fauorabilibus.*

121 *Dictio taxatiua non excludit ea, quæ sunt de accessoriis, seu appendiciis.*

122 *Dictio taxatiua non impedit extensionem, vbi aliter apparet de mente disponentis.*

123 *Dictio taxatiua non impedit extensionem eorum, quæ sunt magni præiudicii.*

124 *Dictio taxatiua non impedit extensionem in his, quæ essent maiora expressis.*

125 *Dictio taxatiua non excludit id, quod censetur vnum & idem per repræsentationem.*

126 *Promittens de suo facto tantùm, an teneatur de facto hæredis. Et quid de facto defuncti, cuius est hæres. numer. 127.*

128 *Dictio taxatiua non excludit ea, quæ æquipollenter idem important.*

129 *Dictio taxatiua non excludit id, quod expresse excludi, prohiberiue non poterat.*

130 *Dictio taxatiua an ius accrescendi tacitè vel expresse prohibere possit in institutionem. dist. & n. 132. & 133.*

131 *Renuntiatio hæreditatis, aut pactum de non succedendo, firmatum iuramento, non nocet deficiente persona cuius contemplatione talis renuntiatio facta est.*

134 *Consuetudo vel dispositio correctoria iuris communis, disponens super vno ex æquiparatis non extenditur ad alterum, quando noua correctio fieret per idem ius, quod acquiratur.*

135 *Dispositio correctoria super vno ex æquiparatis, extenditur ad aliud solùm, quando æquiparantur duo per legem antiquam, per modum regulæ: & generaliter quò ad omnia.*

136 *Consuetudo introducta ad obuiandum fraudibus, extenditur.*

137 *Consuetudo extenditur, vbi aliàs resultaret absurdum.*

138 *Consuetudo disponens super vno, extenditur ad aliud, quod in eius locum subrogatur. Idem iudicium de casu ad casum: & de re ad rem.*

139 Con-

139 *Consuetudo disponens super uno, extenditur ad aliud, quæ decidæ effectum aliàs habere non posset.*

140 *Consuetu o seu statutum extend tur, quando casus super quo disp nitur non est diuersus in substantia: sed in aliquibus accidentibus tantum.*

141 *Statut disponente, quod mater teneatur relinquere certas partes bonorum suorum filiis: filii illas partes consequuntur non tanquam hæredes matris, sed tanquam uniuersales successores ex forma statuti.*

142 *Matris an interfi , hæredes relinquere.*

143 *Filius lucrum delatum ex priuilegio statuti, an transmittatur ad hæredes filiorum.*

144 *Nullum, & inutile, æquiparantur.*

145 *Consuetudo seu alia dispositio etiam correctoria, extenditur, ubi sunt duo, quorum unum commensura ur ad alterum (rationis.*

146 *Extensio fit de casu ad casum in pœnal bus ex id ntitate*

147 *Dispositio l. fin. C. de iur emphyt. quæ punit emphyt alienantem sine domini consensu, ut cadat à iure suo: habet etiam locum in conduct re ad longum tempus.*

148 *Pœna priuationis, locum non habet, nisi lex expresse dicat.*

149 *Statu. pœnale loquens, de persona vera, non extenditur ad repræsentatum.*

150 *Constitutio, quæ aliàs extenditur ex identitate rationis, nunquam extenditur respectu œnæ. Tum quod testa toris dispositio, non trahitur de casu ad casum. Negatiuam pe e. num. 151.*

152 *Res ubi reuert tur ad dominum, & ad naturam suam, ibi non ag tur de mera pœna Et priuarè v. sallum feudo & utili dominio, dicitur pœna: qu quidem feudo sine culpa priuare non p. test. Et omnis priuatio, pœna dicitur.*

153 *Statutum pœnale dicitur, io ctiam quod patrimonium alicuius minu t. Et quid pœna dicatur*

154 *Q i d, dictio, verifi atur in qualibet re, etiam minima.*

155 *Vasallus feudo priuatur, quando quid agit contra iustitiam fidelita. is & vasalli.*

V 4 156 Dispo-

156 *Dispositio generalis generaliter debet intelligi, quatenus verborum proprietas patitur, in materia pœnali & odiosa: quando vasallus, id quod iustum est, domino non præstat ex forma fidelitatis.*

157 *Extensio in pœnalibus per identitatem rationis, non fit maximè, quando constitutio pœnalis contineret odium irrationabile.*

158 *Extensio in pœnalibus fit per identitatem rationis, quando odium est rationabile.*

159 *Masculinum concipit fœmininum in pœnalibus, quando odium est rationabile.*

160 *Argumentum ubi est odium rationabile, masculinum concipit fœmininum: ergo etiam fit extensio ad aliam personam, aut alium casum, non valet.*

161 *Constitutio pœnalis non extenditur per identitatem rationis, quando aliquid de facto fit.*

TRANSEO nunc ad quartam partem huiusce operis, & tractatus: quando quid dicatur de antiquo in materia præscriptionis aut consuetudinis. Et ne procedamus sub æquiuoco, prius videndum est, quæ dicatur differentia inter consuetudinem & præscriptionem. In hac difficultate variè doct. loquuntur: ex quorum dictis plurimæ videntur differentiæ inter consuetudinem & præscriptionem.

1 ¶ Prima † datur doctrina, quod consuetudo consideratur circa ea, in quibus non cadit possessio seu quasi continua: quia consuetudo non requirit continuationem, sed actus successiuos consuetudinem inducentes. *leg. de quibus. §. inueterata. Dig. ff. de legibus.* Præscriptio autem, est continuatio possessionis. *l. 3. ff. de usucap. ita Bal. in cons. 370. de rescript. lib. 3. & in l. imper. v. circa octauum. ff de iur. om. iu. in 1. lect. eandem differentiã sentit Bellame. in cons. 10. v. tertia differentia.* Sed ista differentia

2 non videtur bona: quia etiam in habẽtib. † causam aut possessionẽ discõtinuam, datur præscriptio, licet maius tẽpus requiratur: *vt per Gl. & doct. in l. seruitutes la gra le. ff de seru.* Præterea etiam in his, in quibus cadit possessio continua, vel cã perpetua, consideratur consuetudo. *tex.*

est

[illegible] gl. ff in [illegible] quandiu. 1. l. 1. §. si ff de aqua plu. ar.

Secunda † datur differentia: quia præscriptio est usurpatio rei alienæ seu iuris alieni in esse producti: sed consuetudo est quædam forma introducta ex consensu populi sine usurpatione iuris alieni *Baldus in consi. 401. Cujus talis adseritur. i. 5.* Sed ista differentia † non videtur generalis: quia etiam per consuetudinem agitur de derogando iuri alterius, *ut in l. vendi § si constat ff. co. tra. ubi habetur de consuetudine fodiendi lapides in agro alieno* Idem in consuetudine, quod quis cogatur alteri vēdere rem suam. *ut est in c. constitutus. de relig. do.* ¶ Tertia † differentia: quia consuetudo obviat futuris. præscriptio autem præteritis seu præterita tollit. *Corn. in consi. 22 num. 30. li. 4 eandem differentiam sentit Bellamera. in consi. 10 vers tertia differentia. dum dicit præscriptionem esse ius dispositum: consuetudinem vero ius disponens, quod habet vim legis.* Sed adverte, quia etiam ista differentia non est generalis, nec semper procedit quia † potest quis præscribere ius de futuro, & nondum in esse deductum: puta quod teneatur quis solvere certum quid annuum *ut habetur in l. cum de in rem verso ff. de usur. & in l. certum annum C de pactis.* Similiter potest quis præscribere servitutem, quæ non est in esse deducta. *& declarat Bart. in rep. l. de quibus. ver. iuxta prædicta quæro. ibi in dic. &c. & ibi Iasm.*

¶ Quarta † datur differentia respectu temporis: quia maius tempus requiritur in præscriptione, quam in consuetudine. Patet: quia in consuetudine inducenda regulariter sufficit decennium. *l. diu in 2. ff. de legibus. C quæ si longa consuetudo in rubro & nigr.* longum autem tempus dicitur decem annorum *l. si cum fidei commissariis. § [illegible] ff qui & à quibus* tradit Bartolus. *in d. l. de quibus. in 2. qu. prin. versi. tertio videamus ff. de legib. in 2. lectu* ubi, quod hoc procedit, licet consuetudo sit contra ius civile *sequitur Iason ibi ver. secunda est opinio gl. vero & communis. Curtius Iunior in consi. 42.* Secus quando consuetudo esset contra ius canonicum: quia requiritur tempus 40. annorum *ut habetur in c. fin. de consuetu. Barto. &*

V 6 m. d.

mod.in d.cta lege. de quibus Alexander in consilio 5 libro 5. Aretin.in cons.44.post prin.ver.secunda concl. Quod tamen intellige:ut per Cornęum. *in cons.155.libr. 4.* ubi, quod hoc procedit in universitate ecclesiastica, quæ non potest statuere contra ius canonicum, vel contra populũ laicum subditum ecclesiæ, qui non potest statuere in bonis ecclesiasticis, contra ius canonicum: secus, si populus subditus ecclesiæ vellet inducere consuetudinem contra ius canonicum, circa bona temporalia: quia tunc sufficit consuetudo decem annorum: cum talis populus quo ad temporalia, possit etiam statuere contra ius canonicum. Idem sentit Curtius Iunior *in secunda parte tractatus feudorum.qua.2.ver.allegata autem per Laud.*ubi, quod in præscriptione contra ius canonicum requiruntur 40 anni: quando agitur de præiudicio ecclesiæ. Imo isto casu quando agitur de præiudicio alicuius ecclesiæ particularis, requiruntur 40. anni, licet consuetudo non sit contra ius canonicum, *sed prater Abb.in d.c.si de consuetud.gl.pragma sanct.in tit. de causis §.statuit.in vers.prascript.*
8 Addo † aliam limitationem, in qua non requiruntur 40.anni in consuetudine,quæ fit contra ius canonicum,quando scilicet inducitur talis consuetudo sciente, & patiente superiore *Ant.de But.in d.c.si.de consu.& in c.quia circa.de consan.& assi sequitur Goz ad.in cons.101.idem voluit.Corn.in d consil. 293.li.1 licet las.contra.in d.l.de quib.sed Ant.de But.sequit. Dec.in con.134.ver. accedit scientia.* Similiter in cõsuetu-
9 dine,in qua de iure †civili sufficit decenniũ, non fit distinctio ,an inducat consuetudo inter præsentes vel absentes quæ fit in præscriptione sed indistincte sufficit tẽpus 10 annorũ,nã inducitur consuetudo contra populũ, qui semper præsens dicitur. *ita Bar. in repe.d ct.leg.de quibus.vers.3 videamus.Corn. in consi.193.libr 1 & in con.268. vers.nec requiritur scientia libro quart. qua tamen dist.. fit in præscript one l super longi & l.fi.C.de prascr. longi tempor. insti.de usuc. in princip.* Similiter circa tempus consuetudinis non fit distinctio, an habeat consuetudo causam perpetuam, vel continuam aut discontinuam: sed sem-

semper sufficit tempus decem annorum in consuetudine, licet habeat causam discontinuam *Bar. in repe. d.l. de quibus & ibi Ias. Cor. in d. con.155. & in con.268. vers. & hinc est, quod procedit consu. tud. lib.4. quicquid aliter & male voluerit Alex. in cons.136. vers praeterea dictus Iacobus. li.2.* Quae tamen distinctio fit in praescriptione: quia si habet causam discontinuam, requiritur tempus antiquũ cuius initii memoria non extat in contrarium. *ut habetur in d. l. servitutes la grande. ff de servi.* Ista conclusio, † quod in consuetudine sufficit decennium, licet sit contra ius civile, aut etiam contra ius canonicum, quando inducitur sine praeiudicio ecclesiae quoad bona temporalia etiam per populum subiectum Romanae ecclesiae, *sequendo Cor. in d. cons.155 lib.4* limitatur non procedere, quando induceretur consuetudo super eo, super quo populus expresse statuere non posset: quia tunc ut valeat consuetudo requiritur, quod sit praescripta per tempus 40. annorum. *ita Aretin. in con.23. vers. sed quando universitas, dicens quod ita distinguit notabilit. r. Bal. si recte in. speciali ur. in rub. C. quae sit longa consuet.* sed ultra Areti. confirmatur hoc ex iis quae infra dicam *in quinta differentia*: ubi plures voluerunt non esse consuetudinem, sed praescriptionem, quando inducitur super eo, super quo expresse statui non potest: & sic aperte volunt tenentes hanc opinionem requiri tempus sufficiens ad praescribendum *de quo vide infra. proxime nu. 5* Secundo, non procedit ista † conclusio, quando ageretur de praescribendis reservatis principi, quia tunc non solum non sufficeret tempus decem annorum, imo nec quadraginta: sed tempus antiquum requiritur, cuius initii memoria non extat in contrarium *c. super quibusdam. §. praeterea de verb. sign. f. Anton. Imo & doct. in c. fi. de consuetud. Ias. in d.l. de quibus vers. primam tamen conclusionem ff. de legib. de quo latius dicemus inferius* 10 11

Sed hic quaero: † Aret. *in d. consi.33* voluit quod ubi inducitur consuetudo super eo, super quo populus expresse statuere non potest, quod illa debet esse praescripta spatio 40. annorum, an istud indistincte procedat 12

quod

quod ubi requiritur consuetudo præscripta, requirantur quadraginta anni? Aret. ut vides, dicit quod sic. Sed contrarium videtur verius, quod imo sufficiat tempus 30, annorum. *gl. fi. in l. domini prædiorum C. de agric.* & *ē-si lib. 2. Bald. in c. 1. in prin. qual. olim feud. poterat ali. Spe. in tit. de præscrip. § 1. vers de consuetudine Paul. de Castr. in l. de quibus refert & sequitur Ias. in d. l. de quib. vers secundo limita. Curt. Iun. in consi. 60. & in consil 61.* Istud tamen intellig. secundum præmissa: quia si sit contra ius canonicum, requiruntur 40. anni, & si agatur de reservatis principi, requiritur tempus antiquum, cuius initii memoria non extat in contrarium. & sic vario modo intelligi potest consuetudo præscripta secundum subiectam materiā.

13 ¶ Quinta differentia, quia consuetudo † consideratur in his tantum, super quibus populus inducens consuetudinem posset expresse disponere, & statuere, alias autem dicitur præscriptio. *ita Bar. in consi. 136. Capita eius. in fin.* & quod scribit Alex. *in consi. 173 ver. ultra præ-dicta. li. 6.* ubi, quod consuetudo est altera lex iurisdictionis & quod non potest introduci per populum non habentem iurisdictionem. & sic, qui legem aut statutū condere non posset. *allegat Bal. post gl. in prima & tertia o. fi. C. quæ sit longa consue. idem tradit Ias. in l. fi. C. de test.* Addo

14 Feder. de Senis, *in con. 91. Quod pater.* ubi, † quod qui legē condere non potest, non potest etiam consuetudinem inducere. Sed istud dictum reprobat Aret *in dict. con. 23* licet de Barto. mentionem non faciat. Nam dicit Aret. statutum non potest fieri pro commodo unius particularis personæ, nec ad præiudicium unius particularis, sed debet esse generale instar legis ad communem omnium utilitatem: & tamen valet consuetudo in præiudicium unius personæ singularis. *d. l. ven. l. §. 1. ff. com prædio ubi ICtus. qui vocabulis non abutitur. dicit Aret. appellat illam consuetudinem.* Addo ultra Aret. tex. *in dict. l. 1. §. fi. ff. de aqua plur. arcend.* ubi ICtus appellat consuetudinem in materia servitutis inter particulares personas.

15 Sed adverte: quod ista † disputatio videtur verbalis potius quam realis, & quicquid sit de nomine, quod esse-

effectum realem, Bartolus bene loquitur: quia pro ... voluit Bartolus dici præsumptionem non consuetudinem: quia in ea requiritur tempus sufficiens ad præscriptionem, quando inducitur consuetudo super ... super quo populus expresse disponere aut statuere non posset, *& hoc idem voluit Aret. in d. tern. 23 ut supra vidimus in quarta differentia v r. ista conclusio* & tradit id. m ... *in consilio 123. In causa qua vertitur inter homines ver. 2 respondeo.* ubi quando universitas vult aliquid ex consuetudine inducere contra privatum, contra quem nō posset hoc facere statuendo, ista consuetudo adsumit naturam præscriptionis & potius dicitur præscriptio quam consuetudo.

¶ Sexta differentia † quia in consuetudine non requiritur titulus nec bona fides: quæ sunt necessaria in præscriptione. *Angel. in dicta lege. de quibus vers. probatur hoc per rationem & ibi Iason. versic. item dum supradixi. Ad... Calde. in consilio ultimo. in tit. de consuetud. Bellamer. in consil. 7. in consi. 31. in fin. & in consili. 41. ubi, quod pro titulo consuetudinis sufficit legis auctoritas eam approbantis, dum sit rationabilis & præscripta. tradit etiam Alex. in consil. 124. versic. alia ratione principali. lib. 4. ubi quod titulus non requiritur in consuetudine sequitur Decius in consi. 134.* 16

Sed adverte († ne decipiaris) circa hanc sextam differentiam: quia non videtur ita generaliter intelligenda, sed solum videtur procedere in iis, super quibus populus expresse posset statuere & disponere, & sic quando esset consuetudo generalis inducta pro omnibus universaliter, & contra omnes, ita quod non sit necessarium tempus requisitum ad præscriptionem, quia tunc non est necessarius titulus, cum tacite & ex ... aut simul omnes consentiant. Similiter non potest tunc considerari mala fides propter mutuam omnium consensum. Secus in consuetudine in qua requiritur præscriptio: quia quando inducitur consuetudo contra particularem personam: quia tunc videtur necessaria bona fides: cum † etiam mala fides impediat præscriptionem in favorem universita- 17 18

tis

tis: saltem quandiu superest unus de universitate habens malam fidem, & scientiam rei alienæ. *Innoc.in c.cura.de iur.patron sequitur Bar.in l.potest pluribus in fi.ff.de usuc. Socin, in co fi.187.ver.præterea ultra famam, libro.2. Cor in consi.22.li.3.* Rursus, si requiritur, quod consuetudo sit præscripta: ergo præsupponitur, quod interveniant omnia necessaria requisi.a ad præscriptionem, *l. qui test.amento.in princip.ff.de testament. & in terminis, quod ubi requiritur consuetudo præscripta sit necessarius titulus & bona fides: prout in præscriptione tradit An h. in c. non est de consl.lib.6* quæ opin, saltem procedere debet, quando agitur de acquirendo obligationem. Allegationem etiã tituli in consuetudine requirit *Alex. in con.136.ver.item requirebatur lib 2.* Nec dicatur requiri bonam fidem, quando agitur de auferendo aut extinguendo totaliter ius alterius: secus si de acquisitione alicuius iuris tãtũ
19 re existente apud alium: q a † etiam in præscriptione iuris servitutis in qua non agitur, ut res ab alio auferatur sed ius tantum servitutis competat, requiritur bona fides præscribentis. *l. si ff quemadmodum servi. amit. l. 1. §. sed si iure ubi gl. ff. de aqua quoti & æst u.l.fi.ff.de itinere, actuq; privat. l. ubi Bal C de servit. & aqua. Bar.in l.1. §. hoc interd: ct.ff.de itiner. actuq; priva.* Imo isto casu bona fides non præsumitur, cum naturaliter quælibet res præsumatur libera: & sic præsumptio iuris sit contra præscribentem *Bart.in dict §. hoc interd cto Bal.in d.l.1.C.de serv t. Aretin.in cons.30. Viso themate. in 2.dubio. Bartho. de Valp inter consl. Calca in con.53.* Et si dicatur quid respondetur ad d.l. venditor. §. 1. ff commun. prædio. ubi competit ius ex consuetudine fodiendi lapides in agro alieno: & tamen non videtur considerabilis bona fides in re aliena? Respondeo cum dicatur ibi valere consuetudinem, præsupponitur, quod procedant omnia habilia & necessaria ad ipsam consuetudinem præscriptam. *dict. lege. qui testamento in prin.ff. de testam. l furiosum in fine, C. qui test. facere possunt. c. 1. de ætat & qualitat. cum simil.* & sic intelligi debet ille text. quod inducta fuerit consuetudo præscripta cum bona fide.

Secundo

[illegible]do, †respondeo quod in d.l. venditor §. 1 agi- 20
tur de utilitate publica ut haberentur lapides ad [illegible] totius populi & ædificiorum, in quibus dicitur [illegible]ri publica utilitas, ut civitas reducatur amplior & elegantior. *leg senatus ff de contrahend emption. l. cæte-ra. § fi. ff. de le. 1 l. 2. C. de æd. fi. priva.* Ideo propter utilitatem publicam licitum est alicui auferre rem suam. *l. item [illegible] verberatum § 1. ff de rei vendic. l. Lucius. ff de evictio. la-[illegible] moder. in l fi. C. si contra ius vel utili. pub. & in c. quæ in ec-[illegible]siarum. de constit. & ita illum tex. d. l. vendit r, § 1. intelli-[illegible] Bar in proœmio Digestorum.*

¶ Septima †differentia quia per præscriptionem ac- 21
[illegible]itur ius in particulari & privato, & agitur de favore vel præiudicio particulariũ certarũ personarum, quib. acquiritur ex præscriptione, & contra quas acquiritur [illegible] præscriptione sed consuetudine acquiritur ius in cõ-[illegible] omnib. & contra omnes de populo, & agitur de favore & præiudicio incertarum personarum: consuetudo enim facit ius publicum, quo ad omnes quos nego-[illegible]um tangit. *d. l. de quib. § ex non scripto. Inst. de iure nat gen. [illegible] civili. c. consuetudo* 1. præscriptio vero inducit ius pri-[illegible]um inter præscribentem, & eum contra quem præscribitur *Istam differentiam considerat Alb post alios. in d. [illegible] de consue. & ibi Card Flor quæ 8. refert & sequitur [illegible]or. [illegible] 4. con. 268. ver. sed prout alias legendo. lib. 4 Add. [illegible] e. [illegible] in ver. 10. secunda differentia est. Bal in d. l. imperium ver. [illegible]ca oct. vum. ff. de iuris. omn. iud. Geminian. in cons. 123. [illegible] b. in consi. 18. lib. 2. Alex. in cons. 6 ver Ad idem inducit it. [illegible] Decisio in consi. 134. Abb. in con 94. lib 1.* ¶ Sed quæ
[illegible] † circa hanc septimam differentiam, pone quod ex 22
[illegible] parte sit persona particularis ab alia parte universi-[illegible] p[illegible]ta si unus particularis præscribat contra unam universitatem: puta aliquam exactionem aut præstationem annuam an dicetur præscriptio vel consuetudo? Baldus *in consilio. 439. Amplius libro. 3.* quod ubi præscribitur iurisdictio respectu subditorum, dicitur consuetudo: quia respicit universos: sed respectu domi-

domini, dicitur præscriptio. Sed istud dictum non placet: quia una & eadem res non debet diverso iure censeri. *c. cum eum qui ædes ff. de usu. l. si pune ff de condi. & dem. c. cum inter... de a... e. 1. de elect. c. cognovimus. 12 qu. 2. Alex. autem in d. cons. 124. ver. alia ratione principali. l. lr. 4.* quod dicitur simpliciter consuetudo: & loquitur Alex. quando dominus præscribit contra subditos aliquam
23 exactionem. Ex hoc † infert Alex. non esse tunc titulū necessarium, nec eius allegationem: eadem ratione dicere poterat non esse necessariam bonam fidem. *ut supra in ... 6. differ...* Deum immortalem potuit tantus vir dictum tam impudens & damnosum pronuntiare! Commodissima videlicet sententia ad cupiditatem dominorum contra subditos, si tam facile contra eos consuetudinem exactivam onerum possint inducere. Duo hic considero contra Alex. Primum quod consuetudo cum respiciat ius publicum & personas incertas, *ut su. dixi.* ex parte domini præscribentis, non potest dici consuetudo sed præscriptio: *prout dicit B... in d. consi.*
24 *439. lib 3.* maxime, † quia hic datur possessio seu quasi continua propter animum personæ domini, cui acquiritur ius: qui animus continue possidet civiliter, licet id quod acquiritur causam habeat discontinuam. *Bart. in l. iusto, § non mutat. ff. de usuca. Paul. de Cast. in consi. 444. in causa, quæ vertitur inter communitatem. lib. 1. in consilio 3. in causa quæ vertitur coram domino vicar. o potestatis. Pergami. & in con. 12. Super primo videtur dicendum dictam sententen. li. 2. Are. in co. 153 Consultatio ver. 2. pro intendū Cor. d.*
25 *cons 268. ver. Nec obstat secunda rat. li. 4.* ubi datur † continuatio possessionis dicitur præscriptio potius quam cōsuetudo *per ea quæ s. diximus in prima differ. & in prin. huius 4. partis* Secundum quod considero cont Alex. est, posito & non concesso, quod ubi dn̄s præscribit contra subditos, & sic contra universitatem, diceretur consuetudo non præscriptio, tamen talis consuetudo debet esse præscripta spatio 40 annorum, cum agatur contra universitatem. *l. final C. de sacr. sanct. eccle.* & cum ista consuetudo cadat super eo, super quo dominus induceret consue-

consuetudinem expressè statuere non posset, quo casu etiam, quod consuetudo dici possit: tamen in ea tempus requiritur necessarium ad præscriptionem: *vt supra vidimus in quarta differentia versic. Ista conclusio & in quinta differentia.* Certum est † autem, quod domini nō pos- 26
sunt grauare subditos vltra, quàm ex pacto, aut præscriptione. Ideò non potest dominus imponere subditis collectas aut angarias. *Bald. in l. cum multa. in fin. Cod. de bonis, quæ lib. per text. in l. domini prædiorum.* Cod de agric & censi. lib. 11. & in l. 1. *ff qui, & à quibus.* Alex. *in consil. 35. in princ. lib. 2.* vbi solum fundat ius domini in istis onerib. super consuetudine tanti temporis, cuius initii memoria non extat in contrarium. *& clare hoc idem tenet Alexand. in consilio 124. Super primo quæsito. versic. quo autem ad ea onera. libro quarto. & in consil. 145 in princ. libro secundo, & quod dominus non possit subditis onera imponere, tenet Calderin. in consil. 5. in titul. de censibus, Brunus Astensis in consil. 32.* & licet Boerius *in decision. suis quæstionibus 162.* aliud velit in certis casibus: tamen doctor. *per eum allega.* loquuntur in vasallo, qui fortiùs teneatur subuenire domino, quam ratione feudi, quod tenet à domino. quam simplex subditus, nullum habens feudum. ideo non debebat Boerius ista confundere in terminis subditorum. Vt obligentur ergo dominis ad aliqua onera, cessante titulo, quod requiratur præscriptio seu tempus præscriptum, voluit Alexan. *in d. consil 35. in princip. lib. 2 Guido Papa. quæstion* 407. Imò etiam princeps inferior non potest subditos suos collectare sine licentia superioris. *Ripa in l. 4. in princip ff. de re iudic.* Iam vbi † la- 27
psum esset tempus sufficiens ad præscribendum aliqua onera contra subditos, non sufficeret solus lapsus temporis ad inducendum obligationem: quia tempus non est nudus inducendæ obligationis: sed esset necessaria allegatio tituli, & ad eius fidem, probare antiquitatem temporis. *Alexan. in consil. 114. lib. 1. in consil. 108. in fi. lib. 2. & in consil. 75 libro quarto.* Guido Papa, *quæstion. 408. vbi, quod debet allegari causa in specie, quæ sit idonea & sufficiens.* Ex quibus patet, quod Alexander in hac materia non

debebat constituere differentiam inter consuetudinem & præscriptionem: quia effectualiter considerando idem iuris est in vtraque, tam circa tempus, quam circa
28 titulum, aut eius allegationem. ¶ Secundò † quæro, circa hanc septimam differentiam: pone, quod vna vniuersitas acquirat ius contra aliam vniuersitatem: an dicetur consuetudo vel præscriptio? videtur, quod cõsuetudo: quia acquiritur ius in vniuerso, ex vtraq; parte tam præscribente, quàm ea, contra quam præscribitur: putà, si agatur de iure pascendi animalia aut incidendi ligna in territorio, pascuis aut nemore alterius vniuersitatis: sed ex præmissis apparet, quod licet consuetudo nomine dici possit: tamen quo ad effectum idẽ iuris est, quod in præscriptione: quia cum vniuersitas non possit statuere contra aliam vniuersitatem sibi non subditam: non poterit etiam inducere consuetudinem, nisi præscriptam: & sic requirentur in tali consuetudine ea, quæ sunt necessaria in pura & simplici præscriptio-
29 ne, *per sup. dicta* ¶ Octaua † differentia: quia consuetudo est generalis non solum respectu personarum, de quarum fauore & præiudicio agitur: sed etiam respectu rerum: quia non restringitur consuetudo ad vnam rem. Puta si sit consuetudo, quod masculi excludant fœminas: nam talis consuetudo est generalis in omnibus hereditatibus & successionibus: secus in præscriptione, quæ dicitur particularis tàm respectu rerum, quàm personarum. *Istam differentiam ponit Bellamera in d. consil. 1*
30 *versic. quarta differentia.* ¶ Nona † differentia: quia præscriptio dicitur, quando litigatur cum eo, contra quem præscriptum est: consuetudo verò, quando litigatur cum tertio *Io. Andr. in cap. non est. insi. de conset. li 6. sequitur Bellamera in d consil. 10. versic. prima ergo differentia.* Ex qua differentia videtur inferri, quod si præscribens litigat cum tertio, contra quem præscriptum non est, non sit necessaria probatio eorum, quę sunt requisita in præscriptione: sed satis sit probare consuetudinem, sine titulo aut bona fide: secus, vbi agitur cum eo, contra quem præscriptum sit. Sed certè si agens fundet ius suum

iurum in tempore, videtur teneri, vt probet omnia necessaria ad præscriptionem: quia aliâs actore non probante, reus absoluitur *l. qui accusare. C. de eden.* ¶ Decima † differentia: quia præscriptio dicitur, quando vni acquiritur, & alteri aufertur: per consuetudinem verò vni acquiritur, sed alteri non aufertur: puta, si quis præscribat iurisdictionem in mari: per hoc enim vsus maris alteri non aufertur. *Bal. in rubr. ff. de rerum diuision. vet in contrarium videtur. refert & sequitur Ripa in l. quominùs ff. de flumin.* Addo Ang. Aret. *in § flumina. super Gl. in verb. omnibus. instit. de rer. diuis.* vbi si quis solus piscatus fuerit in flumine publico, & alios volentes piscari prohibuerit, dicitur consuetudo, non præscriptio: quia per eam nihil proprium ab alio aufertur: cum in flumine publico ius proprium nemo prætendat: & sic pondera Bald. Angel. & Ripam velle, quod dicatur consuetudo etiam in vna persona priuata, & particulari, dummodò agatur de acquisitione iuris publici. Sed ego istud intelligo, dummodò talis consuetudo sit præscripta per tempus sufficiens ad præscriptionem huiusmodi iuris publici: cùm vnus priuatus super tali iure nihil expressè posset disponere, aut statuere, *per supra us sta.* ¶ Vndecima † differentia: quia in præscriptione non requiritur, quod sit obtenta in contradictorio iudicio: secus videtur in consuetudine. *Gloss. in §. ex non scripto. institut. de iure natura. gen. & ciui. & in rubrica Codic. quæ sit longa consuetudo. sequitur* Alexand. *in consilio centesimo trigesimo secundo. ad finem primi dubit. libro primo. & in consilio 136. versic. item oportebat probari. libro secundo.* Idem Alexand. *in consil. 173. libro sexto.* quod requiritur, vt sit obtenta in contradictorio iudicio: vel saltē, quod quis tali vsui aut consuetudini aliquando contradixerit. & quod non obstante tali contradictione sic fuerit obseruatum. *Et quod requiratur ad validitatem consuetudinis, quod fuerit obtenta in contradictorio iudicio, quando est contra legem, tenet Franciscus de Ramponibus, inter consilia Calderi in consil. 6 in titul. de censibus. Anchar. in consil. 178. Visis, & diligenter inspectis. versicul. non obstat ista*

ratio de consuetudine. *Angel. in consil. 367. In quæstione vertente inter illustres. versic. non obstat allegata antiqua consuetudo.* *Curtius iunior. in tractatu. feud. in quarta*

33 *parte, quæstio. 30.* † Sed contrarium, quod non requiratur consuetudinem esse obtentam in contradictorio iudicio: tenet Bart. *in dict. leg. de quibus, versic. quaro nunquid. & in repetitio. illius legis. versic. secundo. videamus ff de legibus. sequitur Ias. ibi, versic. in 2. parte. Gloss. 7. Eandem opinionem tenet Bald. in consil. 210. Casus talis est, quidam A. lib 1. Socin. in consil. 99. versic. & licet illa consuetudo. lib. 1. vbi dicit hanc esse communem opinionem. Hanc etiam opinionem dicit communem. Corneus in consil. 293. versic. non enim obstat, quod non fuit obtenta. lib. 1. in consil. 179. versic. facit ad prædicta. libro tertio. & in consil. 155. lib. 4. Eandem opinionem sequitur Abb. in consil. 73. in tertio dubio, libro secundo Veronensis. in consil. 31. in fin. Ias. in consilio 46. libro primo. dixi in consil. 55.* Ex quibus patet hanc opinionem

34 esse magis communem. Limitatur † modò hæc opinio, vt solùm procedat, in actibus extraiudicialibus: secus in iudicialibus, in quibus requiritur, quod sit obtenta in contradictorio iudicio. *Ita Baldus in dicto consilio 210. libro primo. Idem tenet Angelus, Aretinus, in dicto §. ex non scripto. Instit. de iure natura. general & ciuil. vbi tamen de Bald. mentionem non facit, solùm allegat Salicetus in dict. leg. de quibus.* Sed aduerte, quod qua ratione valet

35 consuetudo in actibus † extraiudicialibus, licet non sit obtenta in contradictorio iudicio: eadem & fortiori debet valere in actibus iudicialibus: nam ideò non requiritur, quod sit obtenta in contradictorio iudicio in extraiudicialibus: quia satis est, quod illi actus extraiudiciales deuenerint in notitiam populi: licet in iudicium deducti non sint. *Ita Bartolus in dicta lege de quibus, in prima & secunda lectura.* Sed ista ratio magis, & fortiùs militat in actibus, qui fiunt in iudicio, & sic palàm & publicè. Ideò dicit Bartolus, quod ex actibus iudicialibus faciliùs inducitur consuetudo, propter eorum notorietatem, ob id si longo tempore, quid in iudicio obseruatum sit, quare consuetudo iudicialis

induci

inducí debet: licet in contradictorio iudicio non hoc fuerit pronunciatum aut obtentum? Secundò considera, † contra hanc limitationem quod in actibus iudicialibus propriè non dicitur consuetudo, sed stylus: cum non inducatur à toto populo, aut maiori eius parte: sed solum à iudice aliquo maiore, qui habet potestatem legis condendæ *Bart. in repetit. d. l. de qu b.* Ideo magistratus non habens potestatem condendæ legis non posset stylum inducere contrarium iuri. *Alex. in consil 36. in fin. lib. 2 sequitur Dec. in rub. extra de consuet. & in consil. 677. in fi.* Quod intellige procedere, nisi talis stylus esset præscriptus: quia valeret, licet contra ius. *Roch. de Curte. in d. rub. de consuet. q. 4.* Secundò intellige, nisi talis stylus venisset in notitiam populi aut maioris eius partis: quia tunc valeret in vim consuetudinis, *Alex. in d. consil 36. in fin. lib. 2.* Tertiò intellige, nisi talis stylus solùm concernat modum, & ordinem procedendi: quia tunc videtur valere, licet sit contra ius *Alex. in consil. 65 ante fin. lib. 1, vbi, quod stylus potest derogare solennitati statutionis: tradit idem Alex. in cons 140. l b. 6* & ratio est: quia vbi stylus respicit processum, seu modum, & ordinem procdendi, dicitur agi de modico præiudicio. *Socin. in consil 36. & in consil. 37. lib. 4.* & in tali stylo etiam non requiritur, quod sit obtentus in contradictorio iudicio: licet si obtentus sit, hoc magnum adminiculum præstet ad eius validitatem. *ita Corneus in consil. 73. lib. 2.* ¶ Duodecima † differentia: quia ius quæsitum consuetudine, videtur debiliùs, quam ius quæsitum per præscriptionem patet: quia superior potest tollere ius quæsitum per cõsuetudinem, cùm possit consuetudinem reprobare. *l. fin. C. de testam.* secùs in iure quæsito per præscriptionem, quod a principe tolli non potest: *vt in auth. vt eccles. Roman. cent. ann. gaud. pre. in princ. Istam differentiam ponit Bald in d l. imperium. versic. circa octauum ff. de iurisdict. omn. iud.* Sed † aduerte circa hanc differentiam: quia non videtur verũ, quod superior possit tollere ius quæsitum per consuetudinem: nec est bonum argumẽtum superior potest tollere aut reprobare consuetudinẽ: 36 37 38

W 3 ergo

ergo etiam ius quæsitum consuetudine: nam superior aut princeps potest tollere ius positiuum. *leg. princeps. Digest. de legibus. l. digna vox. Cod eod. tit. cap. 1. de transact. cap. proposuit. de concessio. praben cap. 1. de constitut. libro sexto. cap. statutum. & cap. fi. de rescript. eod. lib.* & potest princeps constitutionem à se factam habere pro infecta, quo ad iuris effectum *c. 1. iuncta Gl in versi .pro infectu. de immunit. eccles in clem. Abb. in consil. 84. & in consil. 99. lib. primo.* & tamen non potest princeps tollere ius quæsitum mediante iure ciuili, sine causa: puta ius quæsitum mediãte iure ciuili, sine causa: puta ius quæsitum per aditionem hereditatis, aut per sententiam: *vt habetur in leg. Gallus. §. & quid si tantùm. Digest. de lib. & posthum. in leg. fin. Codic. si contra ius vel vtili. pub & in cap. que in ecclesiarum. de constitut. & latè dictum fuit suprà num. 17. in prima parte huius tractat. & de iure quæsito consuetudine, quod tolli non possit, tradit Bar. in l priuilegia. in fin. Codic. de sacrosanct. eccles. Decius in consil. 335. post principium* ¶ Secundò,

39 considero † contra Bal. & eius differentiam: nam ideò ius quæsitum consuetudine tolli potest: *secundum Bal* quia princeps potest tollere consuetudinem. Dum ergo dicit Bald. non posse tolli ius quæsitum præscriptione, præsupponit illam à superiore tolli non posse, quod est falsum: quia præscriptio fuit introducta de iure ciuili, & posset princeps, si vellet, eam tollere, de plenitudine potestatis. Ideò non videtur ratio diuersitatis inter ius quæsitum præscriptione, & consuetudine, fortiùs voluit idem Bal *in cons. 300. Ad euidentiam præmitto. lib 5.* quod iurisdictio acquisita præscriptione à principe, tolli potest: quia non dicitur præscriptum contra eum, sed contra subditos: licet dicat, quod malè facit princeps, si eam tollat, nisi præscribens abutatur: quod ta-

40 men Bal. dictum affirmare non ausim. Tertiò † considero contra Bald. quod potentius videtur ius consuetudinis, quàm iuris ciuilis: quia consuetudo ligat etiam ipsum principem *Soc. in cons 58. in pr. lib. 3. allegat Bal in c. 1. de natur. frud. & in auth. omnes pereg. ante fi. C. cõ de suc.* & tamen princeps non ligatur iure ciuili. Sed hæc tertia

consi-

...sideratio non videtur efficax: q a Bal.& Soc. loquuntur in consuetudine feudorum. quæ ligat principē propter contractum resultātem ex concessione feudi. Ideò princeps non potest sine causa priuare vasallum feudo. *ut h ib. tu in d. l. cx.* & tradit idem Bal *in cons. 323. Proponitur quod dominus lib 2.* vbi, q̄ cōsuetudo generalis feudorū, maior est quolibet principe singulari: & cum sic ligat, vt nequeat contraire: *per tex in d. c. 1. de nat. feud.* Secus in alia consuetudine, in qua nullus consideretur cōtractus principis: quia illa non ligatur princeps: sed tollere eam potest, cū sit in potestate ipsius principis. *Bal. in cons. 388. Si pr... ceps. in cons. 401. Super eo. & in cons. 4, 0. Circa prim. sum punctum. in fi. ib. 4 Ri chur de curte, in repet. c. si q 9. de c... fuet.* ¶ Decima tertia differentia: † quia cō- 41 suetudo respectu præscriptionis videtur fauorabilis, cū respiciat ius publicum: ideò extenditur: præscriptio verò dicitur odiosa, & restringitur. *Ant. de But. post Iun. in c. dilecte de offic. Archid Card. in clem. 1 in 6. q. de supp len. neglig. prælat. refert & sequitur Dec. in c. translato. de constit. in prima lect. & in fi. se unda lectur. ad fi. comment. in d rubr. extrà de consuet.* Addo Anch. *in cons. 237. Quia in primo quæsito. versic. non obstat, quæ dicta consuetudo.* vbi, quod extendiur cōsuetudo ad causam habentem similem rationē.
¶ Sed † aduerte circa istam differentiam. quia non vi- 42 detur ita simpliciter verum, quod consuetudo dicatur fauorabilis, ob id, quod debeat extendi: nam si consuetudo sit cōtra ius, illa videtur odiosa & restringēda. Bar *in auth. qui rem. circa fi. C. de sac. sanct. eccl.* vbi, quod consuetudo infeudandi aut concedendi in emphyteusin perpetuā bona ecclesiæ, nō seruata forma iuris, non extēditur vltra id q̄ agitur *sequitur Ias. ibi. v. r. qui. tenendum Alex. in cons. 9 l. b. 3. Dec. in c. 1 ver. confirmatur hoc, quia cōsuet. reprob. in cons. 142. ver. & dato, quod consuetudo* Aliscribit Alex. *in cons. 173 ver. vlterius & dico. lib 6* q̄ consuetudo, vt vicinus non possit vendere alteri rem suam, ...ino irrequisito, dicitur odiosa, & strictissimè debet ...telli, in casu suo: ideò si non dicat, quod res vendita ...tra formam ipsius consuetudinis possit ab emptore

auferri, nec nos id dicere debemus. Alibi scribit Bal. *in consil.275. Quod pro regula. circa fin. libro secundo.* quod in consuetudine, quæ est contra ius commune, nihil debet suppleri præter solitam obseruantiam: & quod si consuetudo de aliquo, non disponit, nec nos debemus disponere. Alibi scribit idem Bald. *in l. fin. versic. vnum aliud quæritur. C. com. vtriusq. iudic.* quod consuetudo restringitur per actus, ex quibus inducitur, sicut præscriptio, nec proprios facti terminos excedit: & loquitur *ibi* Baldus in consuetudine continente ius singulare, etiam quod in alio casu militet eadem ratio, quando illa ratio non est redacta in scriptis. Alibi scribit idem
43 Bald. *in c.1. in princ. ante fin. qui feud. dare poss.* quod † consuetudo, quæ est præter legem, tantum habet de potentia, quantum habet de actu, & non plus: & si sit contra legem prohibentem ipsam consuetudinem, non valet. *refert, & sequitur Ias. in dict. leg. de quibus ver. nota tu diligenter. ff. de legib. & in dict. auth. qui rem. ver. quid tenendum.*
44 *C. de sacrosanct. eccles.* Alibi † scribit Aret. *in consil. 44. in princip.* quod consuetudo, quæ est contra ius, non extenditur ad alium casum, neque ad alium locum. Alibi scribit idem Aret. *in consil. 132. In causa, quæ vertitur inter homines. ver. non obst vt secunda ratio.* quod vbi consuetudo est contra ius commune, non debet extendi de persona ad personam, de loco ad locum, nec de re ad rem. Idem in consuetudine exorbitanti, quod non extenditur de loco ad locum. Aret. *in consil. 15 Clarissime.* & dicit Bald. *in consil. 257 Quæstio vertes. lib 2.* quod consuetudo,
45 & præscriptio † cùm sint facti, non recipiunt extensionem personarum, nec actuum. Imò Dec. *in consil 389. versic. non obstat, quod text. simpliciter,* dicit, quod consuetudo restringitur ad loca, in quibus viget: nec distinguit an sit contra ius vel præter ius, aut exorbitans. Similiter idem Dec. *in consil 8. versic. sed talis consuetudo & in consil. 72. versic. & ista conclusio maximè* videtur procedere simpliciter, dum dicit, quod consuetudo solum habet locum in casibus, in quib. secundum eam fuit obser-
46 uatum. ¶ Alibi & fortius † voluit Paul. de Cast. *in consil. 340.*

n con∫i.340 *Quia ∫upra ante fin.lib 2.* quod ſtante ſtatuto excludente cognatos propter agnatos, ſi aliqua conſuetudo in contrarium fuerit obſervata, per quam fœminæ ſimul cum maſculis ſucceſſerint: talis conſuetudo dicitur ſtricti iuris, & non extenditur ultra caſum, in quo viguit obſervantia, ſicut dicitur in præſcriptione, & tamen in caſu Pau. conſuetudo non erat contra ius commune: imo reducebatur per eam res ad cauſam iuris communis, ob id videbatur extendenda, tanquam favorabilis: *iuxta gl. in c. ſtatutum. in verb. numerandum. de præ en. li. 6. habetur in l. ſi unus. §. pactus. ne peteres ff. de pact.* & in conſuetudine contra ius commune, quod non extendatur ad alium locum, etiam vicinum, tradit Paul. de Caſtr. *conſ. lio 310. in inſtrumento & in c. n ſilio. 471. in fine lib 1* ubi etiam, quod non extenditur ad aliam rem. *In qua tamen re Pau. fuit ſibi contrarius. in con ſi 372. lib. 1 ubi conſuluit totum contrarium eius, quod tenuit in d. conſil 310. ad quam etiam contrarietatem advertit, & idem quod Pau. in d. con ſil. 310 tenet Fulg. in con. 66. Gua nerius quem refert & ſequitur Ricbus de Curt. in rep. c. ſi. chart 33.* Ex præmiſſis apparet hanc decimam tertiam differentiam non videri de iure veram, & quod concluſio in contrarium firmari poteſt: videlicet, quod conſuetudo, & præſcriptio æquiparantur, quo ad materiam extenſionis, ut neutra extendatur, ſed reſtringatur ad ſuos actus. Quæ tamen concluſio nonnullas limitationes videtur recipere, in quibus fiat extenſio in conſuetudine. ❡† Primo itaque limitatur, ut non procedat in conſuetudine favorabili reipublicæ *Calderi. in conſilio 4 in ultimis verbis. in tit. de cenſib. allegat. no. in c. fin. in tit de cenſib. farıunt. qua ſupra ſcribo in undecima limitatione. in fin. & tradit Alex. in conſil 190 ver. præterea dictum ſtatutum emanavit &c. lib. 2. & in conſi. 34 lib. 5.* Imo iſto caſu, quando agitur de favore reipublicæ, fit extenſio etiam in pœnalibus *ut per gl. in l. ſi quis. id quod ff. de iuriſ. om. iud. in l ſi filiusfam. ff. ſi cert. pet. in l ſi ar. C. de inoffi teſtam.* Adverte tamen: quia non videtur procedere hæc limitatio, quando ageretur de magno alterius præiudicio. *Soc. in con. 275 verſi poſtre-*

47 (beside "Ex præmiſſis apparet... non vi-"), 48 (beside "Primo")

W 5 mo

49 *mo etiam nos habemus.lib.2.* ¶ Secundo † limitatur, non procedere, quando solum ageretur de interpretatione aut declaratione alicuius actus, quia tunc actus, qui fiunt in uno loco, recipiunt interpretationem, & declarationem à consuetudine aliorum locorum vicinorum c.ex parte *cũ gl.* de censib. ubi quando aliqui longo tempore non solverunt frumentum, licet olim solverint pro votis persolvendis, si nõ appareat ad quam mensuram antiquitus solverint, recurritur ad consuetudinẽ vicinorum, ad quam mensuram vicini solvere consueverint. Similiter voluntas disponentis dubia declaratur ex consuetudine vicinorum, *Paul de Castr. in consil. 437. Super dictu quæsitu in secundo dubio.lib.2.* Similiter, quando aliqui vivunt iure Francorum, si dubitetur in quibus bonis id procedat, inspicitur consuetudo vicinorum, qui & ipsi vivunt tali iure. *decisio Neapol. t. decisione 248* Putarem tamen, quod ubi consuetudo vicinorum esset contraria iuri communi, quod voluntas disponentis potius declarari debeat secundum ius cõmune, quam secundum consuetudinem vicinorum, nisi esset talis dispositio quæ concerneret materiam consuetudinis vicinorum.

50 ¶ Tertio † limitatur non procedere in pluribus locis existentibus, sub ditione & dominio unius personæ: quia cọnsuetudo aliquorum locorum, respiciens favorem ipsius domini, debet observari etiam in aliis locis: puta Episcopus in sua provincia & diœcesi habet plures ecclesias, in quarum aliquibus extat consuetudo certa circa causam procurationis pręstandę ipsi Episcopo visitanti ecclesias ipsas, certe talis consuetudo servari debet etiam in aliis ecclesiis suę diœcesis & pro-

51 vinciæ. *capitulo ecclesiis. & capitul. sopi-a. de censib.* Sed † adverte circa hanc tertiam limitationem, quod consuetudo circa procurationis debitũ, est conformis iure communi, quo iure visitationi annexa est procuratio. *c. conque de offi. ord. c. cum vener ib. & c. procurat. de cens.* Non mirum si consuetudo aliquarum ecclesiarum unius Episcopi, extenditur ad alias ecclesias suæ diœcesis:

quia

quia etiam cessante consuetudine, de iure communi tenentur aliæ ecclesiæ ad procurationem, cum Episcopus talem pronunciationem expresse remittere non possit pro tempore futuro. *Abb. as in cap. cum ex officii. v. rsiculo. ve. ... ad se unum ... praescript. Aufr. in decis. Capel. Tolos. qu. 322* & sic *in dubitatur.* consuetudo est confirmativa iuris communis, & illud adiuvans, & tantum potest considerari consuetudo aliarum ecclesiarum circa taxationem & declarationem ipsius procurationis: in qua declaratione verum est attendi debere consuetudinem vicinorum, *ut dict. est in 2. limita* secus putarem, si consuetudo esset iuri contraria: quia non extenderetur ad alia loca, etiam eiusdem dominii aut provinciæ, quæ non essent accessoria ad ea loca in quibus vigeret consuetudo. Videmus enim †quod consuetudo ecclesiæ Romanæ non extenditur ad alias ecclesias nisi expresse mandetur servari. *gl. in c. quia nescias & in c. nolite errare. 9 dist. Roman. in cons. 367. Circa primum in fine quarti dubii li. et alius videtur voluisse idem Rom. in consi. 123. in fine primi dub.* & tamen non esse dubium omnes ecclesias esse sub potestate & dominio ecclesiæ Romanæ, cum sit mater, caput & primatus omnium ecclesiarum, cuius præcepta omnes aliæ ecclesiæ tenentur implere *c. 1. & 2. 12. dist. in c. dudum 3. quæst. 6. & omnes eccl. ... ut orbis Romana subiunt ecclesiæ ... ex plenitudi... em habet potestatis c. qui scit 2. q. 6. & in c. nunc vero 3. q. 4. Ol. in con 244. Ad obiectum.* & quod consuetudo contra ius commune. non extendatur ad alia loca similis conditionis aut eiusdem dominii: aperte voluit Inno. *in d. c. sopita, dum ponderat quod consuetudo ibi non erat contra ius commune* Quod tñ dictũ est consuetudinem ecclesiæ Romanæ non extendi ad alias ecclesias, non procederet in iis quæ pertinent ad fidem. *gl. in c. 1. de sum. Trin. Calc. in conf.* 38 ¶ Quarto limitatur †non procedere, in loco alio accessorio ad locum, ubi viget consuetudo: puta in comitatu accessorio ad civitatem. Ideo consuetudo civitatis servari debet in comitatu. *gl. fi. in l. ex eaff. de pollu. De... n. 389. ver. & ad hoc fa. tt.* quia ducatus fortius vo... Roma-

Romanus *in con* 123. quod consuetudo civitatis, quæ est caput provinciæ, debet servari in tota provincia, ne membra separentur à capite. Quod tamen † intellige, nisi in
45 comitatu esset propria consuetudo contraria consuetudini civitas, eo casu quo comitatus consuetudinem posset inducere. *Soc. in cō. 7. ver. preterea etiam responderi potest inducere lib 1. Are. in con. 13 2. In causa quæ v.rt tur inter homines. vers. preterea in casu nostro. Rochus de Curte in repetitio. d. c. fi. versi. quinto limitatur de cons. fue. Addi etiam Ro.*
55 *in con 61. Licet in fi.* ¶ Quinto † limitatur non procedere in loco unito, & adiuncto alteri loco, in quo viget consuetudo q a extenditur consuetudo etiam ad locum unitum *Cy post. Rich. malūm l. etiā de iu. do. seq. Pau. de Cast in d. con. 372. quantum ad illam partem. lib. 1.* Sed adverte circa hanc quintam limitationem: quia non procedit sic generaliter, prout Paulus refert. Imo intelligi debet, quando unus locus uniretur alteri per modum accessorii: secus, si æque principaliter: quia tunc locus æque principaliter unitus, non subiicitur consuetudini neque legibus loci, cui unitur: puta Delphinatus fuit unitus coronæ Franciæ: tamen retinet adhuc nomen suum, & appellatur
56 Delphinatus, & quando † Rex Franciæ rescribit in patria Delphinatus appellat se Delphinum: post titulum regis. Idem quando rescribit in patria provinciæ: post titulum Regis appellat se Comitem Provinciæ. Ex quibus apparet, quod istæ patriæ Delphinatus & Provinciæ non fuerunt unitæ Regno Franciæ per modum accessorii: sed æque principaliter retinendo antiquum nomē, & pristinas leges: nec vivitur iure consuetudinario prout in patria Franciæ. & ita in specie declarat Bart. *in l. si convenerit. §. si nud. ff. de pign. act* ubi exemplificat in comitatu Tolosæ unito coronæ Franciæ æque principaliter, & isto casu Rex dicitur repræsentare duas personas, id est Regis, & Comitis *An har. in consilio* 114. *Pro impetrante versi. u se l hu non obstantibus. Eandem declarationem vo.uit Angelus in consil. 0 247 Punctus. Papa u s vit. Felinus in c translato. de constitutionibus. Iason in leg. si eadem in princ ff. de offic. assessor. R pa. lib. 1. responsorum*

de

legib. c.1. Add io. Ab. in cons. 1.. ver. præsupposito error ...

¶ Sexto limitatur in consuetudine universali ... 57
ius territorii, quia extenditur etiam ad loca eiusdem territorii, in quibus nunquam fuit observata. Puta: est consuetudo in civitate, & toto eius territorio, quod licitum sit lapides cædere in agro alieno. *iuxta text in d. l. venditor §. si constat. ff. commun. præd.* Pone, quod dominus agri nolit pati lapides cædi in suo agro, dicendo nunquam fuisse cæsos in agro suo, eo invito: nunquid poterit contradicere? certe non: quia consuetudo ex quo est universalis in toto territorio, omnes ligat *ita Oldrad. in consilio 267. Quod Dn. Episcopo. circa fin* & quod ubi sumus in iure universali, consuetudo aut præscriptio extendatur etiam ad ea, in quibus nihil fuit observatum, modo in illis alius non reperiatur in possessione, videtur probari in c. tua. de decimis. secundum unum intellectum, ubi probatur quod si quis præscripsit ius decimandi in certa terra percipiendo decimam de omnibus fructib. provenientib. ex illa terra exceptis aliquibus, fructib. decima illorum fructuũ, de quibus solutum nihil fuit debet scribẽti non ecclesiæ parœciali: modo ecclesia parœcialis nõ fuerit in possessione percipiendi, decimam de illis fructibus, quia præscribens percipiendo decimam aliquorum fructuum in uno agro, nemine percipiente aliorum fructuum decima vr ius deciman... in totum acquisivisse. Non enim habuisse videtur animum acquirendi partem, sed totum propter unitatem subiecti. *& ita per illum text. in iure universali tenet Abb. in consi. 71. lib. 2 ubi etiam ad hoc allegat Innoc. in c. di... de relig. domib.* ubi quod exercens † unum actum 58
iurisdictionalem, animo acquirendi universalem iurisdictionem in loco, videtur iurisdictionem in totum acquirere, dummodo alius non sit in possessione generalem tunc tantum acquirit respectu actuum, quos exercuit, *& hoc modo procedit dictum Bartoli in lege 1. §. hoc ...dicto ff. de itine. actuq; privat. Idem voluit Abbas in con... sexto. versiculo. quintimo non prodesset libro 2. Addo quod ... voluit Old. in consilio. 172 Quia omnes versi. dein... de ep.*

de oppenitur. quia non datur quem actum correcti viu. &c. & in consilio. 254 Quia tota ver. Quinto opponitur. Roma. in consilio. 368. Præsens Socin. in consilio. 7. in consil. 74. vers. unde dicit not. Innoc. in consil. 111. vers. accedit ad hoc, quod istud ius. libr. 1. & latius in c. cum contingat, in 6. quæstione. de so comp. Ias. in l. 3. vers. sutor. dict. proceda ut. ff de acq. pos.

59 ¶ † Sed adverte ultra præmissos patres & pro ratione præmissorum, quod in iure universali: puta decimarum aut iurisdictionis, non solum fit extensio ratione universitatis, sed etiam quia in talibus agitur de iure reali, quod ius reale ad omnes extenditur, Ideo qui præscripsit iurisdictionem in aliquo loco, potest punire advenas ibi delinquentes, licet quoad eos nunquam fuerit usus iurisdictione, *ita Baldus in l. si quis diuturno. per illum text. ff si servit. vindi. refert & sequitur Bert. in 3 par. sui repert in verb. præscriptio extenditur. vers. 3. Iason. in dict. l. 3. in princip. ff de acquir. poss. Quod Bald. dictum fortiter facit pro illustri & celebratissimo milite Domino Guigone Guyfredi Domino de Bottiers contra Bartholomæum Girodi in causa, super qua consului, ut patet in consilio meo, 55. in qua causa fuit iudicatum pro ipso Domino de Bottiers, in Curia Graysivodani, & nunc pendet appellatio ab adversario interposita apud curiam Parlamenti Gratianopolis.*

60 Sublimitatur † nunc ista sexta limitatio quod consuetudo aut præscriptio iuris universalis extenditur ad alios actus, ut procedat in aliis actibus, qui tamen sunt de eadem specie actuum, quos quis exercuit: puta iurisdictio habet plures species, id est merum imperiũ, mistum & simplicem iurisdictionem Si quis exerceat unũ actum simplicis iurisdictionis, vt acquirere seu præscribere eius iurisdictionis, quo ad oẽs alios act⁹, qui sunt de illa specie inferioris iurisdictionis tñ sed virtute talis p̃scriptionis, non poterit exercere actus ad merũ & mistũ imperiũ pertinentes. Similiter si quis exercuerit unũ actum misti imperii, & illum præscripserit, extendetur illa præscriptio ad omnes actus eiusdem speciei s. misti imperii, sed non ad actus meri imperii, *ita Alexander in consilio 68. versicul. non obstat, quod quo ad onera libro 2.*

Socinus

Socinus in d. capit cum contingat.quæst.6.de fer. commitien & in d.cons.111.v r sed est diligenter advertendum litr. I. *tradunt moder.in l imperium.ubi Iason.ver.si.nl.3.circa præ-dicta. & Purpurat ater.& socer meus ff.de iur.omn.iudic.* Addo Bal. *in d l si quis diuturno ff.si servi vend.* ubi,quod †non sit extensio ad diversam speciem iurisdictionis: 61
Ideo si quis præscripsit iurisdictionem in causis civilibus,non poterit ea uti in causis criminalibus. Quod maxime procedit in reservatis principi: in quibus cõsuetudo aut præscriptio restringitur: & præscriptio super aliquibus non extenditur ad alia, *Abbas in c quod ad translationem in ultimo not per illum text de offi.de legat. sequitur Socinus in con.275 li.2.* Sed contra†hanc sublimitationem videtur facere, quod Decius scribit,*in c. referente in primo notab.de preb* .ubi licet præscribens potestatem instituendi in beneficio, non censeatur præscribere ius destituendi. *Host. Abbas. & alii in ca. cum ex iniu* *cto.de hered.*Istud tamen non procedit, quando Episcopus aut ordinarius non esset in possessione destituendi: quia tunc præscriptio in casu instituendi,extenditur ad casum destituendi. *idem tradit Aufre.in deci. Capel. Tolo.qu.*323.& tamen videntur diversa instituere & destituere.Solutio dici potest, quod ista non sunt diversa in specie: imo videtur correlativa instituere, & destituere: sicut dicitur de absolutione & condemnatione,qp qui potest unum potest & alterum.*l 3.cu ib. no ff. de re iud* licet autẽ maior ratio videatur in instituendo quia agitur de favore, quam in destituendo, ubi agitur de odio: non tamen videtur diversitas aut maioritas in potentia: sicut dicitur de gradibus meri aut misti imperii. Nam aliqui gradus meri, aut misti imperii, videntur maiores aliis, & tamen fit extensio ad omnes gradus qui sunt sub eadem specie:puta sub mero aut misto imperio, ut statim diximus. ¶ Septimo limitatur † ut non procedat in iis, quæ veniunt per modum antecedentis necessarii,quia ad illud extenditur consuetudo *Roman. in consi.243.ad prædictorum.in fi.* confirmatur istud dictum: nam etiam dispensatio dicit strictissimi

62 63

dicitur ſtrictiſſimi iuris. *c 1. & 2 de fil. preſbi. lib 6.* & adeo eſt iuris ſtrictiſſimi diſpenſatio, quod in ea non veniunt non ſolum ſpecifice non conceſſa: ſed etiam ea, quæ ex proprio verborum ſignificato comprehendi poſſunt. *Abbas. in conſilio. 57. lib. 1.* quod tamen dictum non affirmo pro nunc: quia etiam in materia odioſa verba intelligi debent generaliter, quatenus eorum proprietas patitur. *l. cum lege. ubi Aretin. ff. de teſta. gl. in c. contra Chriſtianos. de her. lib 6. bonus text, in ca. ſi quando de ſent. excom. quem ad hoc citat Dec. in c. non liceat de præb. tradit Alex. in auth. ex teſtamento. C. de collat. Cald. in con. 24 in tit. de præb.* utcunque ſit, non eſt dubium, quin diſpenſatio ſit ſtrictiſſimo ſtrictiſſimi iuris & tamen extenditur ad omnia, quæ veniunt per modum antecedentis neceſſarii. *gl. in c quia in tantum. de præb. Decius in c quinto. verſi. ſed iſta reſponſio*
64 *non ſatisfacit de iudiciis.* Similiter ſententia † dicitur ſtricti iuris. *l. 1. & 2. C ſi plura. una ſen fue. condemn. in l. Iulianus verum debitorem ff. de cond. inde.* & verba ſententiæ ſunt ſtricte intelligenda ad intellectum, quem ſtricte habere poſſunt: nec trahuntur ad intellectum quē poſſunt habere ex lata ſignificatione vocabuli, *c. dilectus ubi Abb. in 2. no. de officior. Bart. in l ſi expreſſum ff. de appell.* Sed nec in ſententiam habet locum fictio translativa, de re ad rem, vel de perſona ad perſonam, quando aliter valere poteſt. *Ang. in conſil 225. Punctus eſt Albertus,* nec ſententia abſolutoria lata pro principali, prodeſt fideiuſſori: ut ei patiat exceptionem rei iudicatæ: quia potuit abſolvi reus, eo quod actor non probaverit: fecus ſi eſſet abſolutus, quia non deberet: & ſic ſententia lata contra reum ad eum reſtringitur: nec extenditur ad perſonam fideiuſſoris. *Paul de Caſtr. in conſ. 87. In cauſa quæ vertitur coram domino poteſtate caſtr. lib. 1.* & intelligi debet ſententia ſtricte prout iacet, nec interpretationem a iure recipit. *l. Paulus ff. de re iud. & l 1. C. ſi plur. una*
65 *ſentent.* Ob id ſententia † reſtitutionis in integrum, ſi per principali non trahitur ad fructus, qui acceſſoria veniunt. *l. ſi. § ſi. ff. de con. inde.* & tamen reſtitutio fieri de-

let, etiam quò ad fructus. *l. si minor. §. restis. ff. de minor. ita Soc. in cons. 18. lib. 3. tradit idem Soc. in cons. 134. ver. praeterea: dato lib 1.* nec ex verbis sententiæ aliquid inferri potest, nisi quatenus ex vi verborũ de necessitate inferatur. *Bar. in d. l. Iulianus verum debitorem. Dec. in cons. 322. in pr.* & tamen † extenditur sententia ad ea, quæ veniunt per modum antecedentis, vel consequentis necessarii, ob id si iudex declarat, quem prodigum, in consequentiam cẽsetur ei interdicere administrationem bonorum. *Bal. in l. 1. ff. de cura. fur. Imol. & Aret. in l. is, cui bonis ff. de verb. oblig. Aufr. in decisio. Tolos. q 362. in fi.* & sententia lata super vno, extenditur ad aliud, sine quo illud, super quo latã est, esset nullius effectus. *Ang in cons. 257. ver. super est autem videre. per tex. in l. aduersus. & l. si duo. ff. de arbitris. l. si quis ita stipulatus fuerit. ff. de verb. obl. l. fi. C. de vsur. rei iudi.* & q sententia iudicis trahatur seu extendatur ad antecedens necessarium, tradit Bar. *in l. & ex diuerso. §. 1. ff. de rei ven.* vbi si in iudicio rei vendicationis iudex condemnat reum ad restituendum rem petitam, in necessariũ antecedens censetur declarare actorem dominum illius rei, *tradit Paul de Castr. in consil. 232. In causa, quae vertitur Pisis inter dominam Bicem. lib. 1. Aret. in cons. 155. Diligenter visis. ver. ergo dantur intelligi. Soc. in d. consil. 124. lib. primo.* 66

¶ Octauò † limitatur, vt non procedat in accessoriis: quia ad illa trahitur consuetudo seu præscriptio. Ideò præscribens fundum, censetur etiam præscribere seruitutem, fundo competentem. *Bar. in d. l. de quib. ff. de legib. per l. si alienas. §. 1. ff. de vsuc. tradit Bal. in cõs. 439. Amplius. versic. & ideò puto. lib. 3. & in consuetudine, tradit Ias. in cons. 181. lib. 2. Rochus de Curte, in repet. d. c. fi. ver. 4. limitatur.* In dispositione tamen hominis, pactum † super principali, non semper extenditur ad accessoria. *l. in iis. §. mancipia. vbi Bal. ff. soluto matr.* Idem in eo, quod conceditur de iure speciali, putà restitutio in integrum: quia non trahitur ad accessoria. *leg. final. §. Lucius vbi Doctor. D. gest. ae vendictionibus. indeb.* Similiter † destructo principali per viam præscriptionis, censetur destructum, & acces- 67 68 69

auferri, nec nos id dicere debemus. Alibi scribit Bal. *in consil.275. Quod pro regula. circa fin. libro secundo.* quod in consuetudine, quæ est contra ius commune, nihil debet suppleri præter solitam obseruantiam: & quod si consuetudo de aliquo, non disponit, nec nos debemus disponere. Alibi scribit idem Bald. *in l. fin. versic. vnum aliud quæritur. C. com. vtriusq. iudic.* quod consuetudo restringitur per actus, ex quibus inducitur, sicut præscriptio, nec proprios facti terminos excedit: & loquitur *ibi* Baldus in consuetudine continente ius singulare, etiam quod in alio casu militet eadem ratio, quando illa ratio non est redacta in scriptis. Alibi scribit idem
43 Bald. *in c.1. in princ. ante fin. qui feud. dare poss.* quod † consuetudo, quæ est præter legem, tantum habet de potentia, quantum habet de actu, & non plus: & si sit contra legem prohibentem ipsam consuetudinem, non valet. *refert, & sequitur Ias. in dict. leg. de quibus ver. nota tu diligenter. ff. de legib. & in dict. auth. qui rem. ver. quid tenendum.*
44 *C. de sacrosanct. eccles.* Alibi † scribit Aret. *in consil. 44. in princip.* quod consuetudo, quæ est contra ius, non extenditur ad alium casum, neque ad alium locum. Alibi scribit idem Aret. *in consil. 132. In causa, quæ vertitur inter homines. ver. non obstat secunda ratio.* quod vbi consuetudo est contra ius commune, non debet extendi de persona ad personam, de loco ad locum, nec de re ad rem. Idem in consuetudine exorbitanti, quod non extenditur de loco ad locum. Aret. *in consil. 15 Clarissime.* & dicit Bald. *in consil. 257 Quæstio vertes. lib 2.* quod consuetudo,
45 & præscriptio † cùm sint facti, non recipiunt extensionem personarum, nec actuum. Imò Dec. *in consil 389. versic. non obstat, quod text. simpliciter,* dicit, quod consuetudo restringitur ad loca, in quibus viget: nec distinguit an sit contra ius vel præter ius, aut exorbitans. Similiter idem Dec. *in consil 8. versic. sed talis consuetudo & in consil. 72. versic. & ista conclusio maximè* videtur procedere simpliciter, dum dicit, quod consuetudo solum habet locum in casibus, in quib. secundum eam fuit obseruatum.
46 ¶ Alibi & fortius † voluit Paul. de Cast. *in consil. 340.*

consi. 340. Quia supra ante fin. lib 2. quod stante statuto excludente cognatos propter agnatos, si aliqua consuetudo in contrarium fuerit observata, per quam fœminæ simul cum masculis successerint: talis consuetudo dicitur stricti iuris, & non extenditur ultra casum, in quo viguit observantia, sicut dicitur in præscriptione, & tamen in casu Pau. consuetudo non erat contra ius commune: imo reducebatur per eam res ad causam iuris communis, ob id videbatur extendenda, tanquam favorabilis: *iuxta gl. in c. statutum. in verb. numerandam. de præben. li. 6. habetur in l. si unus. §. pactus. ne peteres. ff. de pact.* & in consuetudine contra ius commune, quod non extendatur ad alium locum, etiam vicinum, tradit Paul. de Castr. *consilio 310. in instrumento & in consilio. 471. in fine lib 1* ubi etiam, quod non extenditur ad aliam rem. *In qua tamen re Pau. fuit sibi contrarius. in consi 372. lib. 1. ubi consuluit totum contrarium eius, quod tenuit in d. consil 310. ad quam etiam contrarietatem advertit, & idem quod Pau. in d. consil. 310 tenet Fulg. in con. 66. Guarnerius quem refert & sequitur Ric. ius de Curt. in rep. c. fi. chart 33.* Ex præmissis apparet hanc decimam tertiam differentiam non videri de iure veram, & quod conclusio in contrarium firmari potest: videlicet, quod consuetudo, & præscriptio æquiparantur, quo ad materiam extensionis, ut neutra extendatur, sed restringatur ad suos actus. Quæ tamen conclusio nonnullas limitationes videtur recipere in quibus fiat extensio in consuetudine. ¶ † Primo itaque limitatur, ut non procedat in consuetudine favorabili reipublicæ *Calderi. in consilio 4. in ultimis verbis. in tit. de censib. allegat. no. in c. fin. in tit de censib. faciunt. quæ infra scribo in undecima limitatione. in fin. & tradit Alex. in consil. 190 ver. præterea dictum statutum emanavit &c. lib. 2. & in consi. 34. lib. 5.* Imo isto casu, quando agitur de favore reipublicæ, fit extensio etiam in pœnalibus *ut per ia. in l. si quis. id quod ff. de iurisd. om. iud. in l. si filiusfam. ff. si cert. pet. in l. fi. at. C. de inoffi testam.* Adverte tamen: quia non videtur procedere hæc limitatio, quando ageretur de magno alterius præiudicio. *Soc. in con. 275 versi postre-*

49 *mo etiam nos habemus.lib.2* ¶Secundo † limitatur, non procedere, quando solum ageretur de interpretatione aut declaratione alicuius actus, quia tunc actus, qui fiunt in uno loco, recipiunt interpretationem, & declarationem à consuetudine aliorum locorum vicinorum *c.ex parte cũ gl.* de censib. ubi quando aliqui longo tempore non solverunt frumentum, licet olim solverint pro votis persolvendis, si nõ appareat ad quam mensuram antiquitus solverint, recurritur ad consuetudinẽ vicinorum, ad quam mensuram vicini solvere consueverint. Similiter voluntas disponentis dubia declaratur ex consuetudine vicinorum, *Paul de Castr.in consil. 437. Super dictu quaesitus in secundo dubio.lib. 2.* Similiter, quando aliqui vivunt iure Francorum, si dubitetur in quibus bonis id procedat, inspicitur consuetudo vicinorum, qui & ipsi vivunt tali iure. *decisio Neapolit. decisione* 248 Putarem tamen, quod ubi consuetudo vicinorum esset contraria iuri communi, quod voluntas disponentis potius declarari debeat secundum ius cõmune, quam secundum consuetudinem vicinorum, nisi esset talis dispositio quae concerneret materiam consuetudinis vicinorum.

50 ¶ Tertio † limitatur non procedere in pluribus locis existentibus, sub ditione & dominio unius personae: quia cõnsuetudo aliquorum locorum, respiciens favorem ipsius domini, debet observari etiam in aliis locis: puta Episcopus in sua provincia & dioecesi habet plures ecclesias, in quarum aliquibus extat consuetudo certa circa causam procurationis pr[ae]standae ipsi Episcopo visitanti ecclesias ipsas, certe talis consuetudo servari debet etiam in aliis ecclesiis suę dioecesis & pro-

51 vinciae. *capitulo ecclesiis. & capitul' sopi a. de censib.* Sed advertere circa hanc tertiam limitationem, quod consuetudo circa procurationis debitũ, est conformis iuri communi, quo iure visitationi annexa est procuratio *e. conque de offi.ord.c.cum vener ib. & c.procurat. de censib.* Non mirum si consuetudo aliquarum ecclesiarum ... Episcopi, extenditur ad alias ecclesias suae dioe- ...

aliqua

quia etiam cessante consuetudine, de iure communi tenentur aliæ ecclesiæ ad procurationem, cum Episcopus talem pronunciationem expresse remittere non possit pro tempore futuro. *Ab. as in cap cum ex officii.v. resiculo. ve. io ad se un.um de præscript. Aufr in decis. Capel Tolosa. qu.132* & *hic in dictus tur.* consuetudo est confirmativa iuris communis, & illud adiuvans, & tantum potest considerari consuetudo aliarum ecclesiarum circa taxationem & declarationem ipsius procurationis: in qua declaratione verum est attendi debere consuetudinem vicinorum, *ut dict. est in 2. limita* secus putarem, si consuetudo esset iuri contraria: quia non extenderetur ad alia loca, etiam eiusdem domini aut provinciæ, quæ non essent accessoria ad ea loca in quibus vigeret consuetudo. Videmus enim † quod consuetudo ecclesiæ 52 Romanæ non extenditur ad alias ecclesias nisi expresse mandetur servari. *gl. in c. quis nesciat & in c nolite errare.9 dist Roman. in cons. 367. Circa primum. in fine quarti dubii li et alius videtur voluisse idem Rom. in consi 123. in fine primi dub.* & tamen non esse dubium omnes ecclesias esse sub potestate & dominio ecclesiæ Romanæ, cum sit mater, caput & primatus omnium ecclesiarum, cuius præcepta omnes aliæ ecclesiæ tenentur implere *c.1. & 2. 12 dist. in c. dudum 3. quæ l 6 & omnes eccl siat t ut orbis Romana subsunt ecclesiæ & ne eas plenitudinem habet potestatis c. qui se it 2.q.6. & in c. nunc vero.3 q 4. Ol in con 244. Ad obiectus.* & quod consuetudo contra ius commune, non extendatur ad alia loca similis conditionis aut eiusdem domini: aperte voluit Inno *in d. c. sopita. dum ponderat quod consuetudo ibi non erat contra ius commune* Quod tñ dictũ est consuetudinem ecclesiæ Romanæ non extendi ad alias ecclesias, non procederet in iis quæ pertinent ad fidem. *gl. in c.1 de sum. Trin. Calc in cons. 58* ❡ Quarto limitatur † non procedere, in loco alio ac- 53 cessorio ad locum, ubi viget consuetudo: puta in comitatu accessorio ad civitatem. Ideo consuetudo civitatis servari debet in comitatu. *gl. si in l. ex eo ff. de pollu De. in con.389. ver & ad hoc fa. it.* quia ducatus fortius voluit

Roma-

Romanus *in con* 123. quod consuetudo civitatis, quæ est caput provinciæ, debet servari in tota provincia, ne membra separentur à capite. Quod tamen † intellige, nisi in
45 comitatu esset propria consuetudo contraria consuetudini civitas, eo casu quo comitatus consuetudinem posset inducere. *Soc. in cõ. 7. ver. præterea etiam respondeti, potest. inducere lib 1. Are. in con. 13 2. In causa quæ v. rt tur inter homines vers(præterea in casu nostro. Rochus de Curte in repetitio. d. c. si. versi. quinto limitatur de consue. Add: etiam Ro.*
55 *in con 61. Licet in si.* ¶ Quinto † limitatur non procedere in loco unito, & adiuncto alteri loco, in quo viget consuetudo q a extenditur consuetudo etiam ad locum unitum *Cy post. Rich. maliũ in l. etiã de iu. do. seq. Pau. de Cast in d. con. 372 quantum ad illam partem. lib.* 1. Sed adverte circa hanc quintam limitationem: quia non procedit sic generaliter, prout Paulus refert. Imo intelligi debet, quando unus locus uniretur alteri per modum accessorii: secus, si æque principaliter: quia tunc locus æque principaliter unitus, non subiicitur consuetudini neque legibus loci, cui unitur: puta Delphinatus fuit unitus coronæ Franciæ: tamen retinet adhuc nomen suum, & appellatur
56 Delphinatus, & quando † Rex Franciæ rescribit in patria Delphinatus appellat se Delphinum: post titulum regis. Idem quando rescribit in patria q a provinciæ: post titulum Regis appellat se Comitem Provinciæ. Ex quibus apparet, quod istæ patriæ Delphinatus & Provinciæ non fuerunt unitæ R gno Franciæ per modum accessorii: sed æque principaliter retinendo antiquum nomẽ, & pristinas leges: nec vivitur iure consuetudinario ,p- ut in patria Franciæ. & ita in specie declarat Bart, *in l. si convenerit. § si nud. ff. de p gn. act* ubi exempl ficat in comitatu Tolosæ unito coronæ Franciæ æque principaliter, & isto casu Rex dicitur repræsentare duas personas, id est Regis, & Comitis *An har. in consilio 114. Pro impetrante versi. u se l hu non obstantibus. Eandem declarationem voluit Anglus in consilio 247 Punctus. Papa u i vit. Fe'i ius in c tra slato. de co stitutionibus. Ia on in lege si eadem in princ ff. de offic. assessor. R pa. lib. 1. respon, orum*

de

de legib. c.1 Ad io Al... consi 151. ver. præ suppositio ergo ...

¶ Sexto limitatur in consuetudine universali ... 57 ius territorii, quia extenditur etiam ad loca eiusdem territorii, in quibus nunquam fuit observata. Puta: est consuetudo in civitate, & toto eius territorio, quod licitum sit lapides cædere in agro alieno. *iuxta text in d. l. venditor §. si constat. ff. commun. præd.* Pone, quod dominus agri nolit pati lapides cædi in suo agro, dicendo nunquam fuisse cæsos in agro suo, eo invito: nunquid poterit contradicere? certe non: quia consuetudo ex quo est universalis in toto territorio, omnes ligat *ita Oldrad. in consilio 267. Quod Dn. Episcopo. circa fin* & quod ubi sumus in iure universali, consuetudo aut præscriptio extendatur etiam ad ea, in quibus nihil fuit observatum, modo in illis alius non reperiatur in possessione. videtur probari in c. tua. de decisi. secundum unum intellectum, ubi probatur quod si quis præscripsit ius decimandi in certa terra percipiendo decimam de omnibus fructib. provenientib. ex illa terra exceptis aliquibus, fructib. decima illorum fructuũ, de quibus solutum nihil fuit debet scribẽti non ecclesiæ parœciali: modo ecclesia paræcialis nõ fuerit in possessione percipiendi, decimam de illis fructibus, quia præscribens percipiendo decimam aliquorum fructuum in uno agro, nemine percipiente aliorum fructuum decimã v... ius decimandi in totum acquisivisse. Non enim habuisse videtur animum acquirendi partem, sed totum propter unitatem subiecti. *& ita per illum text. in iure universali tenet Abb. in consi. 71. lib. 2 ubi etiam ad hoc allegat Innoc. in c. dilectus. de relig. domib.* ubi quod exercens † unum actum 58 iurisdictionalem, animo acquirendi universalem iurisdictionem in loco, videtur iurisdictionem in totum acquirere, dummodo alius non sit in possessione generali, nam tunc tantum acquirit respectu actuum, quos exercuit, *& hoc modo procedit dictum Bartoli in lege 1. §. hoc interdicto ff. de itine. actuq. privat. Idem voluit Abbas in consilio ... exto. versiculo. quinimo non prodesset libro 2.* Addo quod *... voluit Old. in consilio. 172 Quia omnes versi. deinde ep-*

de opp. nitur, quia non datur quem actum correctis nu. &c. & in consilio. 254 Quia tota ver. Quinto opponitur. Roma. in consilio. 368. Praesens Socin. in consilio 7. in cons. 74. vers. unde dicit not. Innoc. in cons. 111. vers. accedit ad hoc, quod istud sua. libr. 1. & latius in c. cum contingat, in 6. quaestione. de fo comp. Ias. in l. 3. vers. fuor. dict. procedun. ff de a q pos.

59 ¶ † Sed adverte ultra praemissos patres & pro ratione praemissorum, quod in iure universali: puta decimarum aut iurisdictionis, non solum fit extensio ratione universitatis, sed etiam quia in talibus agitur de iure reali, quod ius reale ad omnes extenditur, Ideo qui praescripsit iurisdictionem in aliquo loco, potest punire advenas ibi delinquentes, licet quoad eos nunquam fuerit usus iurisdictione, *ita Baldus in l. si quis diuturno. per illum text ff si servit. vindi. refert & sequitur Bert. in 3 par. sua repert in verb. praescriptio extenditur. vers. 3. Iason. in dict. l. 3. in princip. ff de acquir. poss. Quod Bald. dictum fortiter facit pro illustri & celebratissimo milite Domino Guigone Guyfredi Domino de Botti. rs. contra Bartholomaeum Girodi in causa, super qua consului, ut patet in consilio meo. 55. in qua causa fuit iudicatum pro ipso Domino de Bottiers, in Curia Graysivodani, & nunc pendet appellatio ab adversario interposita apud curiam Parlamenti Gratianopolis.*

60 Sublimitatur † nunc ista sexta limitatio quod consuetudo aut praescriptio iuris universalis extenditur ad alios actus, ut procedat in aliis actibus, qui tamen sunt de eadem specie actuum, quos quis exercuit: puta iurisdictio habet plures species, id est merum imperiũ, mistum & simplicem iurisdictionem Si quis exerceat unũ actum simplicis iurisdictionis, vr̃ acquirere seu praescribere eius iurisdictionis, quo ad oẽs alios act⁹, qui sunt de illa specie inferioris iurisdictionis tñ sed virtute talis tp̃scriptionis, non poterit exercere actus ad merũ & mistũ imperiũ pertinentes. Similiter si quis exercuerit unũ actum misti imperii, & illum praescripserit, extendetur illa praescriptio ad omnes actus eiusdem speciei s. misti imperii, sed non ad actus meri imperii, *ita Alexander in consilio 68. vers. sicul. non obstat, quod quo ad ontra libro 2.*

Socinus

Socinus in d. col. cum cont ngat. quaest. 6. de fer. comb len. & in d. cons. 111. v r sed est diligenter adverte dum lib 1. tradunt moder. in l imperium ubi Iason. ver. sic sol. 3. circa praedicta. & Purpura. pater. & socer meus ff. de iur. omn. iudic. Addo *Bal. in d l si quis diuturno ff. si servi vend.* ubi, quod †non sit extensio ad diversam speciem iurisdictionis. 61
Ideo si quis praescripsit iurisdictionem in causis civilibus, non poterit ea uti in causis criminalibus. Quod maxime procedit in reservatis principi: in quibus cõsuetudo aut praescriptio r stringitur: & praescriptio super aliquibus non extenditur ad alia, *Abbas in c quod ad translationem in ultimo not. per illum text de offi. de legat. sequitur So. inus in con. 275 li. 2.* Sed contra †hanc sublimitationem videtur facere, quod Decius scribit, *in c. referente in primo notab. de preb.* ubi licet praescribens potestatem instituendi in beneficio, non censeatur praescribere ius destituendi. *Host. Abbas. & alii in ca. cum ex iniu cto. de hered.* Istud tamen non procedit, quando Episcopus aut ordinarius non esset in possessione destituendi: quia tunc praescriptio in casu instituendi, extenditur ad casum destituendi. *idem tradit Aufre in decis. Capel. Tolo. qu. 323.* & tamen videntur diversa instituere & destituere. Solutio dici potest quod ista non sunt diversa in specie: imo videtur correlativa instituere & destituere: sicut dicitur de absolutione & condemnatione, quod qui potest unum potest & alterum. *l. 3 in ibi. n. ff. de re iud* licet autẽ maior ratio videatur in instituendo quia agitur de favore, quam in destituendo, ubi agitur de odio: non tamen videtur diversitas aut maioritas in potentia: sicut dicitur de gradibus meri aut misti imperii. Nam aliqui gradus meri, aut misti imperii, videntur maiores alius, & tamen fit extensio ad omnes gradus qui sunt sub eadem specie: puta sub mero aut misto imperio, ut statim diximus. ¶ Septimo 62 limitatur † ut non procedat in iis, quae veniunt per modum antecedentis necessarii. quia ad illud extenditur consuetudo *Roman. in consi. 243. ad praedi rum. in fi.* confirmatur istud dictum: nam etiam dispensatio, licet

strictissimi

...r, etiam quò ad tr...us. *l. si minor. §. restit. ff. de minor. ita ...in cons. 18. lib. 3. tradit idem Soc. in cons. 134. ver. praeterea dato lib.* 1 nec ex verbis sententiæ aliquid inferri potest, nisi quatenus ex vi verborũ de necessitate inferatur. *Bar. in d. l. Iulianus v. rum debitorem. Dec. in cons. 322. in pr.* & tamen † extenditur sententia ad ea, quæ veniunt per mo- 66 dum antecedentis, vel consequentis necessarii, ob id si iudex declarat, quem prodigum, in consequentiam cẽsetur ei interdicere administrationem bonorum. *Bal. in l. 1. ff. de cura. fur. Imol. & Aret. in l. is, cui bonis ff. de verb. oblig. Aufr. in decisio. Tolos. q.* 362. *in fi.* & sententia lata super vno, extenditur ad aliud, sine quo illud, super quo lata est, esset nullius effectus. *Ang in cons. 257. ver. super est autem videre per tex. in l. aduersus. & l. si duo. ff. de arbitris. l. si quis ita stipulatus fuerit. ff. de verb. obl. l. fi. C. de vsur. rei iudi.* & q. sententia iudicis trahatur seu extendatur ad antecedens necessarium, tradit Bar. *in l. & ex diuerso. §. 1. ff. de rei ven.* vbi si in iudicio rei vendicationis iudex condemnat reum ad restituendum rem petitam, in necessariũ antecedens censetur declarare actorem dominum illius rei, *tradit Paul de Castr. in consil. 232. In causa, quæ vertitur Pisis inter dominam Bicem. lib. 1. Aret. in cons. 155 Diligenter visis. ver. ergo dantur intelligi. Soc. in d. consil. 124. lib. primo.*

¶ Octauò † limitatur, vt non procedat in accessoriis 67 quia ad illa trahitur consuetudo seu præscriptio. Ideo præscribens fundum, censetur etiam præscribere seruitutem, fundo competentem. *Bar. in d. l. de quib. ff de legib. per l. si alienas. §. 1. ff. de vsuc. tradit Bal. in cõs 439. Amplius. ver sic. & ideò puto. lib. 3. & in consuetudine, tradit Ias in cons. ... lib. 2. Rochus de Curte, in repet. d. c. fi. ver. 4. limitatur.* In dispositione tamen hominis, pactum † super principa- 68 li, non semper extenditur ad accessoria. *l. in iis. §. mancipia. vbi Bal. ff. soluto matr.* Idem in eo, quod conceditur de iure speciali, putà restitutio in integrum: quia non trahitur ad accessoria. *leg. final. §. Lucius vbi Doctor. D. gest. ac vendictionibus. indeb.* Similiter † destructo principali 69 ... iam præscriptionis, censetur destructum, & acces-

so'ium. *Bald. in l. eos. in primo not. C de usur. Decius in leg 2. ff. de iurisdict. omnium iudicum.*

70 ¶ Nono, † limitatur, vt procedat in iis, quæ sunt de natura actus: quia ad illa extenditur consuetudo vel præscriptio. Ideò si quis præscripsit feudum, in eo succedunt illi, qui secundum naturam feudi possunt succedere. *Bal. in l. liberti. ver. quæritur de eo. ff. de oper. liber. cum simil. vt Alex. tradit in cons. 15. lib. 5. Dec. in cons. 269. ver. & prædicta bene procedunt* & quod scribit Ias. *in l. sed & si possessori. § item si iurauero. ff. de iureiurand.* vbi, quod emphyteusis ecclesiæ censetur præscripta vsque in tertiam generationem: emphyteusis verò priuati in perpetuum, secundum naturam suam. Alibi scribit Bald. *in consil. 24. Subtiliter. lib. 4.* quod emphyteusis præsumitur præscripta secundum id, quod in regione frequentatur per maiorem partem.

¶ Decimò limitatur non procedere in correlatiuis:
71 quia consuetudo † disponens super vno correlatiuorum, extenditur ad alterum. Ideò consuetudo disponēs, quod si maritus relinquat vxorem suam dominā massariam, & vsufructuariam bonorum suorum, existentib. liberis, censeatur tantum reliquisse alimenta. *iuxta not. in authen. hoc locum. C. si secun. nupser. mul.* habet locum & extenditur talis consuetudo: & econtrà, quod si vxor relinquat maritum dominum, massarium & vsufructuarium omnium bonorum suorum, censeatur ei tantù reliquisse alimenta. *Bal in d. auth. hoc locum. in si quod dictum pro singulari refert. & sequitur Ias. in l. si ver. sexto: facit. C. de indicta vidui tollen. & in cons. 112. libro primo. Rochus de Curte, in repet. d. c. fin. char. 34. Curt. senior in cons. 11.* Confirmari potest hęc limitatio ex eo, quod scribit Curtius senior *in d. consil. 11. Statuto Parmensi.* vbi statutum, quod maritus non possit relinquere vxori vltra centum, habet etiam locum in vxore, quod non possit relinquere marito vltra centum. *sequitur Ias. in d. consil. 112. lib. 1. Cr. tus in l. omnes populi. versic. nona conclusio. ff. de iustitia & iure Rip. in rubric. ff. de acquirenda possessio.* Quod tamen dictum videtur dubitabile, & in contrarium adduc-

Socin. in consilio 74. libro tertio. vbi respondet ad [illegible]dam-natura correlationis. † quod procedit respe- 72
ctu eiusdem actus, non diuersi: puta si statutum prohi-
bet maritum relinquere vxori vltra centum, censetur
etiam vxor accipere vltra illa centum, sed dicere, quod
etiam vxor censeatur prohibita relinquere vltra cen-
tum marito, ista videntur omninò diuersa. *Eandem re-
stio [illegible]sionem. & declarationem tacito Socin. voluit Curtius
iunior in consilio sexto.* ¶ Rursus contra hanc limitatio-
nem adduco dictum Bal. *in c* 1 *qualit. domin. proprie. feud.
priue.* vbi, si emptor renunciat remedio. l. 2. C. de rescin.
vendit. non tamen censetur venditor illi renuntiare *per
l. ii. vnus. §. in summa. ff. de pact. & l. iubemus. C. ad Velleia.* &
voluit Bal quod in materia stricti iuris, prout est con-
tractus, dispositio facta in vno ex correlatiuis, non tra-
hitur ad alterum, quando possunt separari, *quod dictum
pro singulari refert & sequitur Decius in consil.* 213. *versic. &
ad hoc facit. & in ca. translato. de constitutio in secunda le-
ctura.* Tertiò in specie huius dicti Bald. *in dicta authenti-
ca. hoc locum. in fin. quod non procedat*, adduco Curtium
iuniorem *in consilio sexto. versic. non obstat aliud.* vbi, quod
illud dict. Bal. potest reprobari Planè hæc decima † li- 73
mitatio videtur satis rationabilis, & æqua, quando cō-
suetudo non esset contra ius, & esset laudabilis, & ratio-
nabilis, & eadem videretur ratio in vtroque ex correla-
tiuis: *prout in d. Bal. in d. auth hoc locum* quia illa consue-
tudo non est contra ius, sed interpretatiua iuris: rursus
est laudabilis, & rationabilis, introducta fauore libero-
rum, & eadem videtur ratio in vtroque ex correlatiuis.
Confirmo hoc dict. Bald. ex eo quod scribit Ang. *in con-
sil.* 109 *Quidam patronus Vannius.* vbi, quod consuetudo,
de qua in d. authen. hoc locum: habet locum etiam in
matre testatoris: quia si filius relinquit matrem suam
dominam, massariam, & vsufructuariam bonorum suo-
rum, ex [illegible] liberis testatoris [illegible] ha-
beb[illegible] alimenta. *Idem voluerunt Bald. & Imol. in l. T[illegible] §.
[illegible] de legat. 2. Iason in consil. 44. lib. 1. vbi Ias.* idem voluit
[illegible]m in cognata testatoris: & licet Cor. *in consilio* 210.
X 2 *in 1.*

in 1. dubio. lib. 3. arguat contra hoc dictum de matre testatoris: tamen dicit, quod in decisionibus non audet recedere a sententia doct. & sic præsupponit hoc dictum esse communiter approbatum, *licet ibi de cons. Ang. mentionem non faciat, sed illud citat Ias. in d. consil.* 44. Itaque si extenditur d. consuetudo ad personas, in quib. nulla cadit correlatio, quantò fortius extendi debet ad personam vxoris correlatiuam ad maritum? Ad quod argumentum vellem respondisset Cur. iunior *in d. cons. 6.*

74 ¶ Vndecimò, † limitatur non procedere in consuetudine laudabili, non onerosa, & quæ non sit cotra ius, sed præter ius: quia illa extenditur ad casus similes eiusdem rationis. *d. l. de quib. ff. de legib. l. 1. C. quæ sit longa consuet. facit tex. in l. non poss. in ff. de legib. Innoc. in c. d. ... cto. de offic. Arch.* & isto casu procedant, quæ dicunt doct. *suprà alleg. in decima materia differentia in princip. tradit Rochus de curte, in rep. d. c. fi. versic. ex præmissa conclusi ne. & versicul. prima est conclusio. Curtius iunior in prima parte tract. feud.*

75 *q. 3.* ¶ Sed hîc quæro † circa hanc vndecimam limitationem, Quid si consuetudo non sit contra ius: ita quod ius in totum corrigat, nec etiam sit præter ius, sed sit exorbitans in aliquo derogans iuri communi (sic enim dicitur ius exorbitans, quando in totum ius non abrogatur, sed in aliquo ei derogatur. *Corn. in consil. 174. lib. 4. Crotus in l. omnes populi. ver. pro complemento. ff. d. iustit. & iur.*) an talis consuetudo exorbitans extendetur ex identitate rationis? Old. *in consil. 237. Perlectis.* sentit quod sic: dum dicit, quod ibi consuetudo exorbitans, per quam feudum, quod de iure feudorum primogenito tantum debetur, diuidi potest, non extenditur ad prælegatum, vt prælegari possit in testamento: quia in prælegato nõ militat eadem ratio: quia in diuisione voluntaria interuenit consensus duorum: sed in prælegato consensus vnius tantùm: id est prælegantis. Sentit ergo, quod si in alio casu eadem ratio militaret, ad eum fieret extensio. Sed puto, quod consuetudo extendi non debeat siue in totum sit contra ius, siue a iure exorbitet. *l. in singulare. l. quod verò contra. ff. de legib. reg. ea, quæ de reg. iur.*

lib. 6

al. 6. habetur in l. si constante. vb Ias. ff. sol. mat. ¶ Secundo † considero, quod si dispositio expressa, à iure communi exorbitans non extenditur ex identitate rationis: multò minus extenditur consuetudo, quæ dicitur ius tacitum § ex non scripto. Inst. de iure natu. gen. & ciui. in tacitis enim non ita fit extensio, sicut in expressis. Gloss. in clemen. sæpè in ver. b. partibus. circa fin. de ver. b. signif. vbi tacitus consensus in aliquibus actibus iudicii, quod ordinariè procedatur, non præiudicat in actibus futuris, quò minus possit pars instare, quod summariè procedatur, quãdo in eius fauorem summariè procedi debebat: secus, si pars ab initio expressè consenserit, quod ordinariè procedatur: quia tunc pœnitere non poterit: & sic tacitus † consensus restringitur ad actus præteritos in quibus quis consensit: secus in expresso, qui extenditur etiam ad futuros: tradit Rom. in consil. 133. In præsuppositio casu Actus enim taciti non sunt sic largè interpretandi sicut ex pressi: sed eatenus, quatenus se extendunt actus, ex quib. resultant. l. 1. §. itaque tantum. & quod ibi no. de itiner. actuq. priua. l. fi. C. ne fi ius pro patre. l. volu. taria. C. de excus. tuto ita arguit Paul. ue Cast. in consil. 334. Visa appellatione. ver tamen aduertendum. lib. 1 tradit Abb. in c. quoniam contra. de proba. Alex. & Dec. in l. 1 §. 1 super Gl. in ver. si quis. ff. quod quisque iuris Dec. in c. 1. 2 ver ulterius, & ter. io contra communem. de iudic. ta c. in præsentia. ver. alia tamen fuit solutio. Gl. de probat & in c. dilecti. 2 in 2. notab. de appell. Ias. in l. cum quid. versic quarta conclusio. ff si cer pet. ¶ Tertio considero, quod in casu Old. in d consil. 237 Consuetudo potiùs erat correctoria iuris communis feudorum, quàm exorbitans: quia in totum derogabat iuri volenti feuda dignitatum diuidi non posse. Constat autem ius correctorium difficiliùs extendi, quàm ius exorbitans. Cor. in consil 82. versic. constat autem. & in consil 188. lib. 2. fieret tamen extensio consuetudinis exorbitantis à iure communi, quando talis consuetudo esset fauorabilis. quia in exorbitantib. fit extensio, quãn materia est fauorabilis Gl. in l. illud in fi. C. d. sacrosanct. eccl. ra. in Ias. post Alex. d. l. si constante in versi. secundò limita. ff. de sol. mat. &

76

77

78

X 3 in l.

in l. filius familias. §. diui. ver. sed ad hoc sunt tamen tum ff. de
79 legat. 1 Similiter materia dispēsationis † dicitur exorbitans: quia per eam vulneratur ius commune in casu, in quo conceditur dispensatio: & tamen si contineat causam fauorabilē puta q̃ concernat fauorē religionis, vel animæ, in ea fit extēsio. Dec. in c. at si cler. §. de adul. v. similiter gratiosa videtur. de iud post Ar. ibi & dictu fuit sup in prima l mit. & fuit extensio in materia fauorabili, licet stricti iuris, etiam quod ille fauor non respiciat vtilitatem publicam principaliter, sed secundario: prout in statuto, per quod agnati, aut affines inuicem litigantes, coguntur compromittere. Nam largè interpretatur, & extenditur ad agnatos, & affines impropriè: & tamen non respicit vtilitatem publicam principaliter, imo ipsorum litigantium: licet secundariò etiam vtilitatem publicam: quia reipublicæ interest subditos habere locupletes: & litium sumptibus non consumi, ita in tali statuto tradunt Bald Alex. & moder. in l. qui se patris. Cod. vnde liber. vbi Dec. ..., Ias. Alexand, in lege prima. § l. x Falcidia. Dec. post ad legem Falcidiam & in consilio centesimo vigesimo quinto libro s-primo. Iason in d. dicta lege de quibus in l. prat. r. §. frater ff. de eden & in consil. 76. libro tertio. Rochus de Curte in d c. fin. octaua limitatione. Idem in alio statuto concernente vtilitatem publicam etiam secundariò quod extenditur tanquam fauorabile ad casum improprium: vt per Iasonem in dicta lege. si constante. in prin in versi ul. 2 limita. in l. properandum. in princip. C. de iudic in leg. fratres. C de inoffic testamen. Add Bald in consil. 285. Super primo puncto. versic super sexto. libro tert o licet Iason dicat se neminem ... nisi illud ponderantem. Rursus fieret extensio in materia exorbitanti ex identitate rationis, quando ratio esset expressa, vel pro expressa haberetur: quia vnica tantùm posset assignari: per ea, quæ infra dicam in 13 limitatione.
80 ¶ Duodecimò † limitatur non procedere, quando vnus casus comprehenditur sub alio, secundum communem vsum loquendi: quia tunc consuetudo extenditur ad illum casum: Puta stante consuetudine, quod ...

cessione deaudantur ab intestato masculi praeferuntur foeminis. Pone, quod decessit pupillus, qui proprie non dicitur intestatus, sed intestabilis: quia testari non potest, an ad eum extendetur consuetudo? Certè hic sic procedit, quod secundum communem usum loquendi, etiam in pupillo verificatur verbum, intestatus, per ea, quae habentur in l. ff. de jure & leg. timu. in l. genera. in princ. C. de instit. & subst. bus & substitutionib. Corn. in cons. 318 lib. & in consil. 16 lib 4.

¶ Decimotertio † limitatur non procedere, quando casus, ad quem fit extensio, comprehenditur sub ipsa expresso saltem ex lata significatione vocabuli: quia ad talem casum extenditur consuetudo etiam contra ius, aut a iure exorbitans leg. filium habeo. Digest. ... putà, stat consuetudo, quod masculus excludit filiam: certè extendetur ad neptem ex filia: quia appellatione filii nepos comprehenditur, largè sumpto pro vocabulo. leg. liberorum. v... Bart. ... Digest. de verbor. sign. & Mo... in leg. veni ... Co... ... man in consil. 129 Licet magna. Ro... bus de Curt. in repetit. ... fin. versic. limitatur tamen primo. Eandem limitationem sequitur Gozadinus in consil 90. ¶ Sed contra hanc limitationem videtur facere: quia ad hoc, ut in correctoriis fiat extensio ad alium casum, duo videntur necessaria. Primum, quod ratio sit expressa. Secundum, quod alius casus comprehendatur sub expresso, saltem larga significatione vocabuli. Innocen. in ... 1. de ... Alexand. in l. p ... regrè. §. primo. Digest. de acquiren. ... barbat. inter consilia Ca... in consil. 28 Corn. in consil. 18 ... 4. Sed in consuetudine, quod est ius tacitum, non potest dici quod ratio sit expressa. ¶ Solutio † Ista decimatertia limitatio procedit in dispositione, in qua unica tantum ratio potest assignari, quia illa habetur pro expressa. Baldus in leg. quamvis. Codic. de fide ... maximum vitium. C od. de liber. prae. erit. & in consilio ... Domina ioanna. lib. 3. Paulus de Castren in consilio 51. ... quadam securitate. libro primo. Alexander in leg. mu... d. acqu rend. heredita. in consilio. 34. libro quinto. Imol. in co...

in consilio vigesimo quint. in fin, Decius in capit. suggestum. in secundo notabil. de appellationibus. in consilio decimo quinto. versicul. & licet Bartolus in lege liberorum. in consilio sexagesimo quarto. in consilio centesimo octuagesimo octauo. Iason in dicta leg. quamuis. in vltim. notabil. Codic. de fideicommis. & alibi sæpè doctor. itaque cùm ratio habeatur pro expressa, dicuntur concurrere illa duo requisita per Imolam & Cornæum. & quod sufficiat rationem haberi pro expressa, licet quo ad verba expressa non sit, vt fiat extensio ad casum, qui sublata significatione vocabuli comprehendi potest: tenet Alexander *in dicta leg. si constante. in princip. Digest. soluto matrimonio. in consilio centes. nonag. versicul. prætereà, dictum statutum emanauit. libro secundo. in consilio trigesimo quarto libro quinto. Ias. in dicta leg. de quibus. in leg. quamuis. Codic. de fideicomm. ff in leg. ... apud acta. Codic. de transactionibus in consilio cent. duod. in fin. in consilio centes. dec. oct. libro primo. in consilio 205. in consilio vigesimo secundo. libro secundo. & in consilio centes. dec. quin. libro quarto. Ripa in dicta leg. si constante. numero sexagesimo quinto. Gozadinus in consilio quinquagesimo non. versiculo septimo. negari non potest. Curtius senior in consilio nono. versic. & si quispiam opponat. latiùs in consilio octuages. primo. Maximè.* vbi Curt. quod talis ratio præsumpta, quando vnica tantùm potest assignari, idem operatur, quod expressa. ideò ampliat, & restringit dispositionem ad limites ipsius rationis, nec distinguit an vnum contineatur sub altero, latè sumpto vocabulo.

¶ Ampliùs, multi Doctores simpliciter dicunt fieri extensionem ad casum non expressum, qui sub larga significatione vocabuli contineri potest sub casu expresso ex identitate rationis: nec requirunt, quod vnica tantùm ratio possit assignari, & quod illa habeatur pro expressa: hoc enim dicit Romanus *in consilio cent. vig. nono. Licet magna.* vbi loquitur etiam in materia, quantumcunque correctoria. *Identitatem etiam rationis simpliciter considerat Socinus in consilio centes. viges. non. versic. Sextò prædicta confirmatur. Ias. in leg. Gallus in versic. item in quantum doct. Alexand. Digest. de lib. & posthum. Gozad.*

in *conf.103.* ¶ Sed dici potest, quod ratio eadem considerari non potest, nisi unica tantum possit assignari. Si enim plures assignari possint, quõdo sciri poterit, quod militet eadem ratio. *prout arguit Bart. in d. l. liberor. ff. de ver. sign.* & quando rationes plures possunt assignari, solum dici potest, quod militat similis ratio: sed non eadem.

Ex præmissis † apparet, quod male videtur locutus Rochus de Cur. *in rep. d. c. fi. char. 33. ver. limitatur tamẽ primo.* ubi postq̃ confirmavit conclusionem, quod consuetudo extenditur ad casum non expressum, qui ex larga significatione vocabuli comprehendi potest sub expresso: ut in consuetudine, quod masculus excludat filiam, quod extendatur ad neptem postquam retulit rationẽ Ias. in d. l. de quibus, quod ideo fiat extensio: quia illa consuetudo non potest habere nisi unicam rationem scilicet, agnationis conservandæ, quæ habetur pro expressa, subdit Curtius aliam rationem assignari posse, ultra Ias. quia scilicet appellatione filiæ, continetur neptis, de larga significatione, quo casu fit extensio, etiam in correctoriis: *per gl. in d. cle. 1. de eccl.* & sic vult Rochus, quod fiat extensio in correctoriis, ex eo solum quod unum continetur sub altero, de larga significatione Sed parcat mihi reverentia tanti viri, quia ratio per eum assignata non est sufficiens, nisi etiam concurrat ratio Iasonis, videlicet, vel quod ratio sit expressa, vel habeatur pro expressa, ita quod militet eadem ratio. Imo sola identitas rationis posset sufficere, *ut infra dicam* & tamen non sufficeret illud tantum, quod unum veniat appellatione alterius. 84

¶ Advertendum, † tamen circa hanc decimam tertiam limitationem, quia non procederet, quando dispositio esset correctoria, & pœnalis simul, quia tũc non extenderetur ad casum, qui de larga significatione vocabuli comprehendi posset sub casu expresso, etiam ex identitate rationis. *glo in cle. ut hi, qui in verb in eadem. de ætat. & quali. quam pro singulari refert & sequitur* 85

Romanus in consi 150. in proposita quæstione ante ... Alex. in d. loco. si constante. in princip. versi. 3. l mitat. Decius in c. translato. de constitut Iason. l. si al. versi. tenend. istam regulam. ff. de in ius vocando. in l. cum quidam. versic. 2 principaliter. ff de libe. & posthu & in authentic quas actiones. C. de sacrosanct eccle. Corneus in consil. 217. Ante fin. libri 3. Imo isto casu non fit extensio, etiam ex maioritate rationis. *Socinus in cons 31. in 3. quæst. libr. 1.* quod procedit licet ratio sit scripta in dispositione *Iason. in d. l. fin. ff de in ius vocand. in co fi. 118. lib. 1.*

86 ¶ Sed quæro iuxta præmissa, ad pleniorem declarationem præmissorum: Pone, quod ratio sit expressa in dispositione correctoria, an simpliciter fiet extẽsio ad alium casum, an vero ita demum, si alius casus cõprehendi possit sub expresso, de lata significatione vocabuli? *Alexander in l. peregre. § 1 ver. non obstat. si pro ... Cyn. ff. de acquiren. poss. & in con. 190. Mature ver. & latius per Anton. lib. 2.* quod requiritur, ut casus non expressus comprehendatur sub expresso, saltem ex larga significatione vocabuli. *idem voluit Barb. inter consilia. Calc. in d con. 28. Cor. in d. con. 198. li. 4. Curt. Senior in d. con. 31. ubi allegant Imo. in l si vero. §. de viro ff solut. matri.* Sed contrarium expresse tenet Iaso. *in l. si ita stipulatos. §. Chrys. ver. circa istud not. ff. de ver. obl.* ubi, quod opin contra Alex. est verior & communior, quod imo sufficit rationem esse scriptam, & fiat extensio ad alium casum: licet alius casus de lata significatione vocabuli non comprehendatur sub expresso. Istud enim voluit Ias. *in l. Marcellus. vers quid tenendum. ff. ad Trebell.* ubi quod fit extensio in correctoriis ex identitate rationis, quando ratio est scripta in lege, & tanto magis in casu illo dicit

87 Ias. fieri extensionem, scilicet de †Falcidia ad Trebellianicam.. Quia appellatione Falcidiæ venit Trebelliania large sumpto vocabulo vult ergo idem esse si unum non veniat appellatione alterius, saltem largè licet facilius fiat, quando venit id. m in effectu voluit Iason. *in lege 2. versicul. 6. facit ff. de in ius vocand. ut ... in dicta authenthica quas actiones versiculo. sed ...*

c...

... communi regula dicta, l. d. gaibus vers. ... quod ... salvari possit in dicto consilio. 112 infine ... in d. l. qu. mvis. C. d. fi. ei commis. & in §. sequer s num 9 ... ff. tut. de actio. in quibus locis †simpliciter concludit fieri extensionem in materia correctoria ex identitate rationis, quando ratio est expressa, nec distinguit an casus ad quem fit extensio possit venire appellatione casus expressi, saltem ex larga significatione, & pondera, quod Ias. *in d. cta auhentic. quas act one vers. nec huic fallentia.* refert Imola, respondere ad gloss. super quibus fundat Alexan. *in d. l. peregre §. 1. idem.* & late tradit Curtius sen. *in d. cons. 81.* ubi solum considerat identitatem rationis expresse, vel quæ habetur pro expressa, Idem simpliciter tenet Decius, *in dict. capitu. transl. to, ... prima not. de constitu.* ubi quod fit extensio in materia correctoria simpliciter, quando ratio est expressa: nec distinguit, an casus ad quem fit extensio, comprehendatur sub alio ex larga significatione. Imo si Decius bene ponderetur, expresse & clare hoc voluit, dum primo arguit contra Abb. volentem, quod fiat extensio in pœnalibus ex identitate rationis, nam Decius arguendo dicit, quod in iuribus allegat. per Abba ideo fit extensio, quia vel illi duo casus erant æquiparati, vel unus veniebat appellatione alterius, las... simpl... vo... ulo. Sed postea tenet Dec. opi. Abb. & sic aperte vult Dec. idē iuris esse, licet unus casus non ... comprehend... sub alio saltem large. Idem Riva *in l. § 1 h ... aut ... m. ff ad Treb.* ubi, quod fit extensio ad omnes casus, qui sub ratione expressa comprehendi possunt licet sequatur iurium correctio. *Idem tenet Crotus in dict. l. ego ... ne. popsli. ... nul. 8. conclusio.* Idem voluit Alexand. *in l. cum mulier. in q ... not ab per illum text ff. soluto matrin.* ubi, quod fit extensio in pœnalibus, quando ratio est expressa, nec distinguit an unus casus veniat large, saltem appellatione alterius Idem etiam voluit Ale. *in dicta le. multum ... ea quer. nd. heredita. in dicto consi. 34. libro. 5.* dum dicit fieri extensionem ad casum, qui saltem comprehendi potest,

potest sub casu expresso, saltem de lata significatione,
89 quando ratio est expressa, pondero † dictione saltem, quæ est implicativa, implicans etiam alium casum, qui non comprehenderetur sub casu expresso de lata significatione, *Io. Andr. in capit. quia propter. de electio. libro 6. habetur in capitul. statutum §. quia vero. de rescript. eodem lib. Socinus in consi. 38. versi. nec est verum, quod prædicta domina Antonia. l. b. 1. Corneus in consil. 190. in princi li. 1.* Sed contrarium, quod dictio, saltem non implicet, tradit Dec. *in. cap per tuas. in secundo n. tabuli. de appellationi.* Eandem opinionem, quod simpliciter sufficit rationem esse expressam, vel haberi pro expressa, tenet Curtius senior. *in consilio. 9. vers. si quisp am opponat.* ¶ Rursus pro hac opinione considero rationem, qua doctor.
90 moventur ad tenendum † quod in correctoriis licita est extensio, quando ratio est expressa, videlicet, quia tunc non videtur dispositio extendi, sed intelligi & comprehendi sub ipso expresso ex ratione & mente. *l. nominis & rei § verb. ff. de verb. sign.* & sic ista dicitur interpretatio intellectiva, potius quam extensiva, *ut dicit Bald. in d. l. quamvis circa principium. C. de fideicommiss.* ubi enim est eadem, vel maior ratio, non dicitur lex extendi sed enucleari. *Oldrad. in consil. o. 185. Thema tale est Titius Canonicus. in fi* & dicit Calderi. *in consilio 1. in tit. l. ut lite penden.* quod ubi est eadem ratio, non dicitur quis extendendo novum casum addere, sed quod in primo casu in ratione includebatur, secundum æquitatem detegere, se declarare,
91 Lex enim † dicitur omne, quod in ratione consistit. *canon. consuetudo. 1. dist.* ergo ubi habet locum legis ratio circa id prodita, dici debet lex. Alibi scribit Calderius *consil. 1. in tit. de regular.* quod ratio, dicitur lex communis ad omnes casus, ob id non inspicit dispositio, an in ea sit idem casus, vel non, sed ratio tantum consideratur. Alibi scribit Io. de Ana. *inter consi. Pau. de Cast. in consi. 261. visis libr 2.* quod ubi est eadem ratio, & omni modo similitudo, non dicitur lex extendi, sed ille casus sub eiusdem legis dispositionem includi *per gl. in cap. 1 de. temporalia*

ordin.l.b.6. Alibi scribit Baldus *in capit. dilectus de rescript.* quod sicut statutum disponit in illis, in quibus expresse loquitur, ita ratio statuti pariter dispositionem inducit. alibi scribit Bal. *in d l. in quibus ff de leg b.* quod ubi est eadem ratio, decidit omnes illos casus, non per extensionem Imo sicut genus comprehendit species, sic generalis ratio diversas species ob id expresso uno casu, veniunt omnes, in quibus viget eadem ratio. *quod dictum pro elegantiæ refert & sequitur Pau. de Castr. in cons 441. Pro declaratione lib. 1. Iason. in l. à Titio in tertio notabili ff. de ver oblig. in con 141. li. 2. & in con. 63. lib. 3.* Et quod non † dicatur fieri extensio, quando ratio est expressa in lege vel 92 dispositione. tradit Dec. *in ca. quoniam. contra versi. similiter ex dicto Cy. de probat & in c secundo requiris. in princ. de appell. Iason. in l. cum quidam vers. tu confirm. ff. d. li. & posth. Addo Alex. in consi. 89. li. 6. & in con. 203. li. 7.* Sed ista ratio & consideratio docto. militat: licet casus, ad quem fit extensio, non veniat appellatione casus expressi, saltem late sumpto vocabulo. Amplius puto, quod licet ratio non sit expressa, tamen si unica tantum possit assignari, quod adhuc fiat extensio ad casum, in quo viget eadem ratio: licet ille casus non veniet sub expresso saltem de larga significatione: quia † doctores parificant ista duo 93 quod ratio sit expressa, vel quod unica tantum possit assignari, quia illa habetur pro expressa. *ut supra diximus & tradit Felinus in d. c. translato. in fin. de constitut. & in d. c. si quando vers. considera tertio. de rescription.* & istam parificationem faciunt doctor etiam in materia correctoria, *ut dictum est.* Vna tantum videtur differentia inter † rati- 94 onem expressam & tacitam, quod ubi ratio est expressa, facilius fit extensio, quam ubi expressa non est: quia ubi non est expressa, opus est laborare & investigare, quę ratio potuerit movere disponentem ad sic disponendum: & an unica tantum ratio potuerit eum movere. Illa tamen † ratio in dubio coniecturanda est in statuto, 95 quæ potuit movere principem ad ita statuendum. *Abbas in consil 75. libro 1 & in consil. 79. libro 2. allegat gloss. in l. tale pactum in fin ff. de pact. Bald. in l. scire oportet ff. de excuss.* tu-

tuto. Alibi scribit idem Abb *in con.* 1.*vers.ult.ad inco li.* 1 quod ubi ratio non est expressa in lege, vel in statuto, debemus considerare qua ratione motus fuisset sapiens ad ita statuendum, sed in eiusmodi interpretatione rationis, aut ea præsumenda, quomodo sapiens moveri potuerit, nunquam nō erit inter advocatos contentio. Ad rectitudinem igitur iudicantis erit, omnia diligen-
96 ter inquirere, & præ omnibus † respicere eum oportet ad rationem naturalem, quæ sola est certa & indubitata, & habetur pro lege scripta, & æquitate scripta. Bal. *in consi.* 473. *Circa quæstionem li.* 5. ubi etiam quo ratio naturalis idem est, quod iustitia naturalis. Alibi scribit idem Baldus *in consil.* 38. *Dominus Thomas lib.* 1. quod ratio naturalis cuncta recte respondet: & vix reperitur aliquid contra rationem naturalem, quod non remordeat conscientiam. *allegat gl. magnam. in l. in hac ff. de trit.* Alibi scribit Baldus. *in rubric. C. si ex falsis instrumentis.* quod nec maior nec certior est ratio in mundo, quam ratio naturalis. ratio enim naturalis, est potissima in qualibet interpretatione. *Bald. in titul. de pace Constanti. in vers. vel per aliam personam. allegat Cyg. in l. non dubium. circa fi. C. de leg.* Alibi scribit Bald *in lege quoties circa princ.* C. *de suis & legitim.* quod virtus legis consistit in ratione naturali: cum lex se speculetur in natura. *§. adoptio. instit. de adoptio. tradit Iason. in consi.* 50 *libro* 3. & ab ista ratione naturali licitum est arguere, licet lex deficiat. *dict. leg. scire oportet. c. secundo requiru ir fi. de appel. glo. in c. consuetudo.* 1. *dist. Abb. in con.* 66 *in secundo dubio li.* 1 Præmissa tamen conclusio, quod consuetudo etiam correctoria iuris communis extenditur ad alium casum, quando ratio est expressa, vel pro expressa habetur, patitur aliquas limitationes. *de quibus per Iaso. in n. auth. quas actiones. ubi ponit tres sententias, & idem Ias. in auth. non licet. C. de lib. præter.* Sed adverte, dum † Iaso.
97 voluit legem pœnalem, aut correctoriam taxative loquentem, non extendi: licet ratio sit expressa. nam contrarium in hoc tenuit idem Iason *in co.* 118 *l.* 1 ubi voluit, quod imo fiat extensio, non obstante taxativa-

mine

modo lex non sit pœnalis & correctoria simul. Sed po-
co extensione ... correctoriis aut o... li-
cet ratio sit expressa, quando dispositio taxative loqui-
tur. quinimo etiam cessante taxativa, non semper fit
extensio propter rationē expressam in correctoriis, aut
odiosis maxime quando odium non est rationabile
Cor. in co. 9 ve. nec obstat. quod ratio & in con. 97. circa fi. li.
3 circa statutum excludens fœminas propter masculos,
favore agnationis: quod non extenditur ad omnes ma-
sculos, & omnes casus, in quibus militat favor agna-
tionis, sed sæpius restringitur etiam quod unum veniat
appellatione alterius de lata significatione vocabuli.
ut habetur. & Alex. & mod. in l. 1 C. de su: edic. & idem A-
lex. in consilio 97. libro 2. ¶ Decimoquarto † l. mita- 98
tur dicta conclusio, ut non procedat, quando duo æ-
quiparantur a lege ant qua: quia tunc consuetudo su-
perveniens & disponens in uno extenditur ad aliud. gl.
Bart. & doc. in l. si quis servo persuaserit per illum text. C de
fur. iuncta. l. non tantum ff. de serv. corrupt. ubi quod hoc
procedit etiam in pœnalibus: multo igitur magis in cor-
rectoriis. tradit Iason. in d. authentic. quas actiones versi 3.
pro opin. Pia. vers. se undo principaliter limita. & id in l. f. in
l. si arrogat. r. ver. sed redeundo ad principalem qu ff de adr.
in l. transigere. ver. secundo moveor C. de transa. & in l. a ...
de lega. 1. Rochus de Curte in r... d. c. fin. ... ...
tur in parva impressione in quibus locis habetur, quod i-
llud procedit etiam in materia correctoria, aut pœna-
li & quod procedat in materia pœnali, tradit Iason. in §
ex maleficiis. nu. 39. instit de act. o per gl. in caput. si postquam
in gl. fin. de elect. lib. 6. & in capit. de multa. in versic. in ead. in
... sia. ubi Abb. de prebend. idem tenet Dec. in capi. causam
quæ vers. s dr. spondetur de iudic. & in capit. secundo requiris
de app. Aldo Ab. in con. 75. li. 1. Sed contrarium, quod in
pœnalibus correctoriis, † aut etiam odiosis non fiat ex- 99
tensio, & quod lex nova disponens super uno ex æquipa-
ratis per legem antiquam, non extendatur ad aliud, te-
net Iac. de Rau Pe. & Cy. in l. non sine C. de bo. quæ li. g illū
... quod dictum pro singulari refert & seq. Socinus se con.
150. versic.

150. versicul. bene facit. quod singulariter numero 18. libro 1. idem tenet Io. de Ana. in consil. 027. & tex. *in l. fi. C. de sacrsanct. eccl. iur. cũ auth. quas actiones.* Nam in d. l. fi. civitas, & ecclesia æquiparantur in materia præscriptionis, & tamen ius novum d. auth. corrigens in uno, non trahitur ad aliud, *secundum communiter doct.* & quod ista limitatio non procedat in correctoriis, voluit Iason. *in lege Marcellus. in prin. ver. secundum principale. ff. ad Trebell. allegat gl. in § fi. in verb. placuerit. & ibi Ang. de Aret. instit. quib. ex caus. manum. non licet. ex quib. patet. Ias. fuisse sibi contrarium in hac materia.*

100 Quid tenendum? placet † prima opinio, quod fiat extensio, quæ opin. videtur communis. Nec obstat text. *in d. l. fi. C. de sac. sanct. eccl. iuncta auth. ibi posit.* quia respondetur quod licet ecclesia & civitas essent parificatæ in materia præscriptionis. per d. l. fi. tamen illa parificatio non erat simplex & universalis, quo ad omnia: sed in quatuor casibus tantum, de quibus, quando æquiparatio non est universalis, non fit extensio in lege correctoria, postea superveniente, *ita declarat Matthe. in suo tract. extensi. & hanc declarationem aut responsionem refert & sequitur Iason. in auth. novissima. & in l. fi. C. de inoff. testam* Eandem responsionem aut declarationem posuit Soci *in consi. 275. vers. confirmatur, quia licet civitas libr. 2.* ubi

101 ad † hoc, ut fiat extensio in pœnalibus, propter æquiparationem duorum casuum requiritur quod æquiparatio sit facta quoad omnia, *per gl. in c. 1. vers. sane de voto. lib. 6. & in c. constitutus. vers. prorogemus. de regular. eo. libro. eandem responsionem & declarationem voluit Alexa. in l. Gallus §. & quid si tantum. super gl. in vers. emancipat. ff. de lib. & posth.* Sed contra hanc responsionem obstare videtur, quia imo videtur sufficere, quod fiat æquiparatio in materia de qua agitur: ut fiat extensio in eadem materia: licet non fiat in aliis casibus non æquiparat. s. *gloss. in c. 1. in vers. declaramus. ne cle. vel monach. libr. 6. ubi Gemin. Ad idem gloss. in c. licet canon in vers. parœcialis & in c. si postquam § fi. in gl. pe. ubi Geminianus de elect. libro 6. pro hoc tex. in l. furiosi. C. de nupt. quem pro singulari ad hoc*

citat

...it Rom in consil.179. Amplissimè doct..r. versic. 3. respondetur. tradit Ias. in leg. secund. Digest. de iureiur. in dict. lege. si constante. Digest. sol. matrim. in l. transig. re. Cod. de tr. insact. in §. ex malef. n. um. 44. institut. de actionib. & in consilio centesimo decimo octauo. libro primo. Ideò saltem in illis quatuor casibus, in quibus erat facta æquiparatio ecclesiæ, & ciuitatis fieri videbatur extensio. Videmus † etiam, quod ad hoc vt argumentum a simili: vt procedat, non requiritur, quod sit similitudo, quò ad omnia: sed sufficit esse similitudinem in casu de quo agitur *leg. fin. C. d. de collat. quem text. ad hoc dicit meliorem de corpore iuris, Ias. in l. 2. §. & harum & in leg. 4 § fin Digest. de verbor. obligat & in l. creditori. de oper. not. nunt vbi a i. a etiam citat iura.* Aliam & secundam responsionem ad dict l. final. & authen ibi positam, quod ideò ius nouum illius authen. ibi positam, quod ideo ius nouum illius authen. correctorium non extendatur ad ciuitatem, quæ erat æquiparata ecclesiæ per dict. l fin. tradit Imol. *in d. l. si vero. §. de viro. Dig st. solut ma rim. in s. fallentia, circa materiam extensionu s correctoriis*: quia si fieret extensio, illa esset de persona ad personam non de casu ad casum: sed de persona ad personam, non fit extensio, licet fiat de casu ad casum. *Aret & mod. in l. Gallus. § & quid si ta tùm. ff. de liber. & posthum. per text. in l. si quis ita. §. pen ff de testamen tutel. & hanc responsionem Imola refert: & sequ tur Alex in cons. 171. lib. 7.* & pondera, quod licet ecclesia, aut ciuitas videatur persona ficta: tamen idem iuris videtur, quo ad extensionem, quod in persona vera. Sed ista responsio videtur peior prima: quia Bartolus & alii *in l. si quis seruo C. de fur tis,* volunt dicta *ibi* in seruo extendi ad filium: quia in illa materia seruus & filius erant æquiparati per legem antiquam. *leg non tantum. ff de seruo corrup.* & sic patet fieri extensionem etiam respectu personarum. Tertiam igitur † responsionem tradit Bald. *in d. auth. quas actiones. post Guliel & Cyn.* quod ideò dispositio dicta authen. correctoria, loquens in ecclesia, nó trahitur ad ciuitatem: text. enim in corpore, vnde sumitur illa auth. videlicet in auth. de ecclesia. tit §. pro tem-

102 · 103 (marginal numbers)

poralibus autem loquitur taxatiuè: non mirum si extensio non fit impediente taxatiua. *& hanc responsi. nem sequitur etiam Alexand. in dicto consilio 171. libro septimo.* & de taxatiua, quod impediat extensionem, dictum est suprà. Sed nec ista responsio valet: quia taxatiua *in dicto §. pro temporalibus autem.* non refertur ad ecclesiam, ita quod in ecclesia tantum locum habeat illa præscriptio: sed refertur ad præscriptionem in fauorem ecclesiæ: videlicet, quod contra ecclesiam currat præscriptio sola quadraginta annorum: itaque illa taxatiua nihil impedit, quominùs dispositio illius authent. extendi possit ad ciuitatem: benè impediret maius, aut minus tempus præscriptionis, contra ciuitatem, si ad eam fieret ex-
104 tensio, sicut impedit in ecclesia. Quartam † responsionem tradit Paulus de Castr. *in consilio 441. Pro declaratione. libro primo & in consilio 472. In causa capture. eod. libro.* quod licet ecclesia, & ciuitas, essent similes in præscriptione, rationes tamen erant diuersæ: quia in ciuitate inducta erat præscriptio centum annorum, fauore publicæ vtilitatis, aut alia ratione, In ecclesia autem fauore religionis: non est mirum, si non fit extensio [illegible] diuersitatem rationis. Sed nec ista responsio valet: quia ius antiquum eas non æquiparasset, si non pari fauore dignæ fuissent. Rursus vult Paulus inferre, quod ideò in ciuitate correctum, ne fortè quasi fauore maiori digna
105 sit, quam ecclesia, quod est absurdum: cum etiam † in religione versetur ius publicum. *leg. 1 § 1. Digest. de iustit. & iur.* & quilibet de populo agere potest, vt disposita ad pias causas, obseruentur *leg. si quis ad de. linand. Codic. de episc. & cler. Ioan. de Ana. in consilio 30. in princip. Roman. in consil. 69 not. Bart. in l. ciuitatibus. ff. de leg. 1.* Hanc tamen responsionem Paul. de Castr sequitur Alexan. *in consilio 89. libro 6.* quia fauor publicus, & pius, sunt diuersi specie: licet effectu similes, & sic non militet eadem ratio, sed similis tantum. sed dic quod etiam fauor pius, dicitur publicus, & sic non est diuersitas in specie. ¶ Quin-
106 tam † ego solutionem consideraui, quod in d. l. fi. & auth. ibi posita, non videtur differentia inter ecclesiam, & ciuitatem

u ratem

litatem, ob id, quod non opus fuit extensione alia considerando hoc modo dispositio illius l. fi. nō procedit in omnib. ciuitatib. sed tantum in ciuitatib. habentib. iura regalia aut fiscalia *Aret. in cons. 153. Consultatio vers. 3. premisso. Cor. in cons. 268. ver. non enim obst. quod primo loco. lib. 4. Petrus Laurentius de Lutiis in subscriptione sua, ad cons. Socini 86. In causa communitatis. lib. 1.* sed quo ad ecclesiam d. l. fin. locum habebat, in omni ecclesia, & in omni loco: pro quo ad illos quatuor casus, de quib. in d. l. fi. & sic ecclesia magis erat priuilegiata, quam ciuitas: cum non omni ciuitati tale priuilegium competeret, ob id qñ superuenit ius nouum authenticorum corrigens ius Codicis, quo ad illam præscriptionem centenariam in ecclesia, non fuit necesse illud extendere ad omnes ciuitates cum non omnes ciuitates priuilegio illo gaudeant. Et si dicas, quare non fuit † extensum illud ius nouum correctorium ad ciuitates habentes iura fiscalia, & ecclesię æquiparatas? Respondeo, quod sicut legislator per ius nouum Authenticorum reseruauit illud priuilegium præscriptionis centenarię in eccl. Rom. sic voluit, quod ciuitates habētes iura Cæsaris pari gauderent priuilegio, & sic argumentum cōtrarium procederet, si ius nouum superueniens in totū corrigeret ius antiquū: quia tunc videretur extendi etiā ad alium casum æquiparatum per legem antiquam: sed tex. in d. auth. quas actiones, non corrigit ius Codicis in totum cùm reseruet priuilegium ecclesię Rom. generaliter, nedum in dictis quatuor casib. ob id conueniens fuit quod aliquæ ciuitates tam excellentes iura Cęsaris obtinentes pari gauderent priuilegio, saltē in illis quatuor casib. & ista responsio mihi quidē magis placet, & magis videtur arridere, q̄ aliqua alia ex supradictis. Cogita tu de meliori. ¶ Ex præmissis igitur † habetur conclusio, quod etiam in consuetudine, aut lege noua correctoria, fit extensio in iis, quæ per legem antiquam sunt æquiparata de vno ad alterum, licet lex aut consuetudo correctoria de altero tantum loquatur. Quæ tamen conclusio limitationes aliquas sustinet & declarationes.

107 (margin, beside "extensum")
108 (margin, beside "habetur")

109 ¶ Primò † igitur limitatur vt non procedat in personis æquiparatis per legem antiquam: quia lex noua, aut consuetudo correctoria disponens super vna non extenditur ad alteram. *Alex. in d. consil. 171. lib. 7. post Imol. in d. l. si ve-ò. §. de viro. ff sol. matrim.* Sed istud dictum suprà proximè reprobaui.

110 ¶ Secundò † limitatur, quando lex aut consuetudo correctoria taxatiuè loqueretur in vno tantum ex æquiparatis: quia ad aliud extensio fieri non potest. *Bald.* [illegible] *Guil. l. & Cyn. in d. authen. quas actiones. Alex. in dict.* [illegible] *lib. 7. Ias. in dicta authen. quas actiones versi 2. li-* [illegible] *in authen. non licet, C. de liberis præteri is.* & licet supra proximè reprobauerim hoc dictum in tertia responsione: tamen non reprobaui, quia dictum in se verum sit, sed quod non conuenit responsioni factæ ad contrarium. d. l. fin. C de sacrosanct. eccles. cum sua authent. iuncta Gloss. Vbi enim fieret aliâs extensio, illa cessat propter verba taxatiua, quæ extensionis dicuntur exclusiua. *l. qui aliena. §. libertos ff. de negot. gest. l. qui sella §. qui actum l. inter actum. l. certo generi. & l. Lucius. in verbo, dig tum v. um ff de seruit. rustic. præd. l. si sic. & l. si quis alia. Digest. quemadm. seruit. amit. l. 3. § cum Titio. Digest. de ad. legat. l. 3. Cod. de patrim. qui filios distra. instit. de vsucapionibus. in princ. cap. si duo, de procurat. lib. 6 l. final. vbi Paul. C de legibus. l. 2 §. 1 ff. de vsu, & habita. Gloss. in l. rationes.*

111 *Cod. reprobat.* habent † enim verba taxatiua implicitam in se negatiuam, quod aliter fieri non possit. *c. cùm ecclesia Sutrina, vbi Gloss. de caus. poss. & proprie. vbi Ioannes Andr. post Goffre. in versic. tantùm.* & adeò verba taxatiua extensionem non ferunt, quod restringunt etiam actum fauorabilem. *l. penult. Cod. de legat. Baldus in consil. 262 Recolo. in fin. libro primo. quod est repetitum in consil. 456. libro quinto.* Sed hoc dictum reprobatur *infra num. 64.* Hinc videmus, quod vbi substitutio vulgaris fit per verba taxatiua, in ea non continetur tacita pupillaris. *Fulgo. Alexand. &* Decius *in l. quamuis. C. de impube. & ali. substit. Decius in consilio trecentesimo trecentesimo secundo. Socinus in l. 1. versic. 8. Digest. de vulg. & pupill.*

¶ Ista

¶ Ista secunda limitatio † recipit aliquas declaratio 112
nes. & sublimitat ones. Primò enim sublimitatur, vt nō procedit, quando taxatiua opponitur circa id, quod aliâs iam erat dispositum: quia tunc nihil operatur, nec impedit extēsionem *l. ait prætor. §. i terdum. ff. de neg gest. iuncta. Gl.* vbi gerens negotia alterius deserta, & derelicta, quæ alius gesturus non erat, tenetur de dolo tātùm. addit Gl & de lata culpa, quæ dolo comparatur *per l. g. quod Nerua ff depofit.* Ecce licet text. loquatur taxatiuè, quod gestor teneatur de dolo tantum: tamen extendit r ad latam culpam, quæ dolo æquiparatur, *dict l. quod Nerua & per illum tex um. cum Gloss.* Calcan. *in consil. 26.* generaliter dicit, quod vbi duo casus parificantur per legem antiquam, lex noua disponens super vno, etiam taxatiuè, non impedit extensionem fieri ad alium casum parificatum. Sed certè istud dictum Calca. ita simpliciter intellectum, procedere non potest: sed debet intelligi, quando lex noua disponit taxatiuè super eo, super quo per legem antiquam iam erat dispositum: quia tunc taxatiua nihil operatur. *ita declarat Baldus in consil. 351. Ioannes & Feder. ad fin. lib. 5.* Propterea infert, quod si in compromisso detur potestas arbitro pronunciandi de iure tantum, illa dictio tantum, nihil operatur, ex quo de iure aliter pronuntiare non poterat. Ad idem allegat Bal. text. *in l. 1. §. 1. ff si mens. r falsum mod. dixer.* vbi text dicit, quod minor solùm tenetur de dolo: postea subiungit, quod lata culpa dolo æquiparatur: & sic tenetur etiam de lata culpa: quia iam ante de iure constitutum erat, vt qui de dolo tenetur, is etiam & latæ culpæ nomine teneatur. *d. l. quod Nerua.* & nisi fieret extensio ad latam culpam, sequeretur iuris correctio & exorbitantia à iure induceretur, & sic firmari potest conclusio in hac prima sublimitatione, † quod d ctio 113
taxatiua non impedit extensionem, quando aliâs induceretur correctio iuris: quod etiam voluit Bar. *in dicta l. 3 §. ùm Titio. ff. de adim. leg t.* vbi si vnum statutum pro maleficio imponit pœnam mille librarum, aliud statutum pro eod m maleficio imponit pœnam quin-

 gen-

Cornæus *in d.consilio centesimo septuagesimo secundo. lib. 4.* prout in dicto & casu Bar *in dict. l. 3. § cum Titio ff. de adi. legat.* ibi enim statuentes non intendebant derogare statuto imponenti maiorem pœnam, & præstare occasionem delinquendi, pœnam minuendo: sed intendebant delictum punire. Secus in casu, & exemplo Iason. quando statutum dicit, quod non extantibus masculis fœmina succedat : nam ibi sumitur argumentum à contrario sensu, quod non succedat extantibus masculis: quia apparet de mente statuentium, quod voluerunt corrigere ius commune, fauendo agnationi, & præferendo agnato agnatis. Idem in casu Paul. de Cast. *in consil. 338. Quia exceptiones. libro primo,* nam ibi pensio debebat solui de reditibus prioratus, & mensæ: postea mandatur eam solui de reditibus prioratus tantum: certè ex tali mandato mensa censetur exempta, & correcta, aut sublata eius obligatio : quia intentio mandantis erat mensam subleuare, & eximere.

¶ Secundo † declaratur, & sublimitatur hæc secūda 116 limitatio, vt solū procedat in correctoriis, in quib. non fit extēsio ad alterum ex æquiparatis, qñ dispositio correctoria taxatiuè in altero tm̄ loquit: secùs in alia materia non correctoria: quia tunc dispositio taxatiua extenditur ad alterū ex purificatis: puta, ꝙ gerens negotia deserta alterius, & quæ alius gesturus nō erat vt teneat de dolo tm̄: ꝙ nihilominus teneatur de culpa lata: quia æquiparantur ista duo : & sic in materia nō correctoria dictio taxatiua nō excludit cōnexa, aut parificata *d. l. 1. ff. si mēsor falsum mod. dix. l. ait prætor. § interdum ff. de nego. gest.* & ista erit alia declaratio ad dicta iura, vltra declarationē Bal. *in d. cons. 351. lib. 5.* & istā declarationē tradit Dec. *in d. l. 1. C. de bon. pos. contra tab.* & ante eum Alex. *in d. cōs. 130. lib. 4.* vbi, quod taxatiua non excludit ea, quæ veniūt vigore verborum, cui adiungitur: puta quando fit mentio de dolo taxatiuè, non excluditur lata culpa, quæ venit appellatione doli, per æquiparationem. *allegat Gloss. in leg. si mel mora ff. soluto matrimon.*

¶ Tertiò sublimitatur † & declaratur conclusio, 117

volens quod dictio taxatiua impediat extensionem, vt non procedat in his, quæ sunt de natura actus, quæ nũquam censentur exclusa *clemen. exiui de paradiso. v. sic. cum autem natura. de verb. signif. quem text ad hoc reputat aureum & sing. Ioan. de Anan. in consil 36. Vtrum Corbani. Ias. in d l vnic. in princ versic. 5 facit. ff. si quis ius dic. non obtemp. l. actionem. ver. ego sequor. C. de pr cur at.* vbi, quod procurator habens mandatum ad agendum tantùm, poterit tamen defendere: quia illud est de natura iudicii, *& tradit id. in Ias. in dict. l 1. in 3. notab. & ibi Decius etiam C de bonor. possession. contra tabul. Addo Roman. in consil. 416. post principium.*

118 ¶ Quartò † sublimitatur, vt non procedat, quãdo aliâs resultaret absonus intellectus, vel contrarietas: quia tunc taxatiua extensionem non impedit. *Bald. & Angel. in l. cùm notissimi per illum text cum Gloss in versic. solus C. de præscript triginta v. l quadraginta annorum. Iason in d. l. in princ. versic. secundo & fortiùs ff si quis ius dicend. non obtem & in d. l. 1. C de bonor poss ff contra tab.* Exemplum in dicto Bart. *in d. l 3. §. cum Titio. ff. de adim. legat.* fuisset enim absurdum, quod statuentes, qui intendebant obuiare delictis, & illa castigare, censeantur voluisse pœnam minuere præstando eo modo occasionem delinquendi.

119 ¶ Quintò sublimitatur non procedere † in iis, quæ non censentur sublata, & exclusa per dictionem taxatiuam. *l viros. vbi Bart. C. de diue. offic lib. 12. Roman. in l. 3. §. iurari ff de iureiurand. Ias. in d. l. si constante. & in d leg. si mora. ff. solut. matrimon. vbi loquitur in pulchro casu, in quo dicit Roma. se consuluisse & obtinuisse. sed Ias. non allegat illud consil. Romani, quod est in consilio centesimo dec. quar. in secundo dubio.*

120 ¶ Sextò sublimitatur, † vt non procedat in materia fauorabili, in qua dictio taxatiua non impedit extẽsionem ad similia, ex identitate rationis. *Bartol in dicta leg si constante. in fin. prima quæstionis princip. Digest. sol. matrim. & ibi Ias. versic. vltimò in quantum Bartolus. & idem Bartolus. in leg. serui nomine. ff de vsucapion. & in l. illud. C.* de

de sacrosanct. ecclesia. Paul. de Castr. in consil. 314. super eo, & quaeritur libr. 1. Abbas in consil. 63. libro 2. Ideo male videtur locutus Baldus *in dict. consil. 262. Recolo. in fin. lib. 1* quod verba taxativa restringunt etiam actum favorabilem. Amplius licet dispositio taxativa non sit simpliciter favorabilis, sed indifferens: quia possit se habere ad odium, & fauorem, dummodo non sit exorbitans, extenditur ad casum habentem eandem vel maiorem rationem. *Romanus in consilio 456. versiculo tertio deducitur.*

¶ Septimo † sublimitatur, ut non procedat in iis quae sunt de accessoriis, aut de appendiciis: quae non censentur exclusa per taxativam. Puta, statutum dicit quod mulier possit testari de dote duntaxat, non excludit quin possit testari de iocalibus & paraphernalibus, quae sunt de appenditiis dotis. *Io. de Ana. in d. con. 36. Utrum Cephani.* sequitur Curtius Iunior *in cons. 129. in fi.* inferens. quod statutum disponens super lucro dotis, habet locum etiam in talibus bonis quod Curtii dictũ minime placet, & vult arguere ex dicto. Ioan de Anan. quod tendit ad tollendum odium, & est mere favorabile ad casum valde diversum & odiosum, saltem ex una parte. *Dictum etiam Ioan. de Ana. in d. con. 36. sequitur Curtius Senior in consi. 76. circa med.* 121

¶ Octavo † sublimitatur ut non procedat, quando aliter apparet de mente disponentis, Puta, collector habet potestatem substituendi unum subcollectorem tantum: poterit tamen plures substituere successive, unum post alium ex verisimili mente disponentis. *Rota, decis. 265 si collector in novis.* 122

¶ Nono, † non procedit in his, quae essent magni praeiudicii, quae non censentur exclusa per taxativam: puta, si princeps rescribat, procedat talis super meritis causae tantum, & nullas possit vel debeat exceptiones admittere: poterit tamen & debebit iudex admittere exceptiones subreptionis, suspitionis contra iudicem, & falsi procuratoris contra comparentem uti procura- 123

torem. *ita Veronens. in consilio 64. versic. plus etiam dico, allegat Paulus de Areti. singulariter in c. ex parte 2. de offi. delegat.*

124 ¶ Decimo, † non procedit in iis, quæ essent maiora expressis, quæ non censentur exclusa per taxativam: puta si conceditur iurisdictio alicui specialiter censetur exclusi alii iudices pares illi, cui iurisdictio cōceditur, ut cognoscere non possint: sed non censentur exclusi iudices maiores. *Decius in consil. 3. vers. & licet ista responsio allegat Bald. in consi. 385. Visis omnibus. versicul. sed prædictis obstare videtur libro. 4 est in consi. 253 lib. 5* Sed istud dictum videtur dubitabile: quia si princeps committit causam specialiter uni talis delegatus in illa causa dicitur maior quocunque ordinario *c. sane 2 de offic. delegat. tradunt moder. in rubr. eodem titul* Rursus, quando causa alicui specialiter committitur favore personarū: puta, quod de causis pupillorum aut viduarum cognoscat talis, talis iurisdictio censetur concessa privative ad omnes alios iudices. *Baldus in l. unic. §. cum autem C. de cadu. tollend. Paul. de Cast. in l. si quis cum procura. §. Iulian. ff. de procu. decisio Neapolitan. deci. 41* si ex simplici concessione iurisdictionis facta uni specialiter favore personarum sine taxativa, aut prohibitione expressa censentur alii iudices exclusi: quid dicemus ubi est dictio taxativa in concessione, quod talis tantum cognoscat.

125 ¶ Vndecimo † per dictionem taxativam non censetur exclusum, quod censetur unum & idem per repræsentationem: puta si quis promittit de suo dato, & facto tantum: nihilominus tenetur etiam de facto heredis qui dicitur eadem persona cum defuncto *in auth. de iure iur. à mor. end. præst. in prin* Illa enim dictio taxativa solum videtur adiecta ad excludendum personas extraneas. *Baldus in l. si C de actio. emti. ter text quem reputat singularem. in l. stipula . . . habere l. cere. in prin ff. de verb. oblig. sequitur Alex. in consi. 18. lib. 5. Sed melior text. in l. si necessarias. §. de ven . . . er. d. ff. de pignor. action quem text. pro sing. & meliori ad hoc . . . l. 2. §. item si . . . facto. ff. de verb. oblig. in l. si sic stipulatus. in grand. ver. 2. quia qu . . . libet*

per conventio. eo ti. in d. l. in prin. in quar. limitation. ff. si quis ius dicenti non obtem. & in l. si tibi de em § si quis ff. de pact. Calca. in consi. 18 Deci. in co. si. 262. vers. sexto hoc idem cōfirmatur. in cons. 281. ver. ad maiorem tamen cautelam. & in l. heredem. ff de reg. iur. Corn. in cons. 69. ad fi. libr 4. Curtius senior in con 76. ¶Sed † contrarium quod imo promittens de suo facto tantum, non teneatur de facto heredis: tenet Bartol in *d. l. si sic stipulatus la grand ff. de ver. oblig. in l. qui in futurum. §. 1. ff de pact per text. in l. non solum §. tale legatum ff. de lib legat. sequuntur* Alex & *Iason sibi cōtrarii. in d. l. stipulatio ista habere licere in princip. ubi Alex. in secundo notab. & Iason. in quarto no. & ibidem Aret. eandem opinionem sequitur Dec. sibi contrarius in cons 504. Cor. etiam in cons. 2 libr. 3. dicit expeditum non esse, quod promittens de suo facto tantum, censeatur promisisse etiam de facto heredis.* Sed adverte: quia † puto quod text. *in d. l. non so. §. tale* super quo se fundat, Bar. nihil probet: quia ibi nō agebatur de herede disponentis, sed tertii debitoris, à quo tantum prohibuit testator debitum peti, dicitur ibi, quod nihilominus poterit peti ab herede ipsius debitoris: sed nos loquimur in casu diverso habente rationem diversam, quando quis promittit de suo facto tantum, quod nihilominus tenetur de facto sui heredis: quia heres reputatur eadem persona cum defuncto, qui promisit, sed in *d. §. tale*. heres debitoris non reputatur eadem persona cum testatore: quia non erat eius heres, & quæstio nostra loquitur de eo qui est heres disponentis. Secundo contra Bar. adduco, quod ipsemet Bart dicit, *in l si servus la. secundum ff. de condi. furti.* ubi, quando quis promittit de suo facto tm̄ nihilominus tenetur de facto defuncti, cuius est heres, quia illud vr̄ factū propriū prōmittentis, cū heres censeatur eadē p̄sonacum defuncto. *id. ten. Bal. in c. 1. in fi in ti. q. success. temp. Cur sen. in d. cō. 76. Ale in d. l stip ista, hab. lic. Dec. in d. con.* 318. nonne ista r̄o militat etiā in casu contrario, qn̄ quis promitit de suo facto tm̄, ut teneatur de facto heredis? ego vellem quod Bar. assignaret aliquā rationē diversitatis. Imo maior ratio videtur quod promittens de suo facto

facto tantum non teneatur pro facto defuncti, cuius est heres, quam quod non teneatur pro facto heredis: quia si tenetur pro facto defuncti, cuius est heres, ipse promittens in vita onerarur, & solvere aut præstare tenetur. Sed quando tenetur de facto heredis, onus solutionis aut præstationis respicit ipsum heredem, & facilius gravant disponentes heredes, quam seipsos. Quod ipso rerum experimento quotidie videmus in testamẽtis, in quibus quia testantes vident se migraturos in aliam regionem, liberalius agunt, heredes gravando non itidem actum inter vivos ad onus ipsorum disponentium. Idem videtur dicendum in filiis, quod non censeantur exclusi per taxativam: puta si testator det licentiam disponendi inter fratrem tantũ, non enim cẽsetur prohibita dispositio inter filios fratrum, cum pater & filius censeantur eadem persona. *Cur.sen.in d.con.76. ver. & si quispiam dixerit.*

118 ¶ Duodecimo, † taxativa non excludit ea, quæ æquipollenter idem important: puta, statutum dicit, ꝙ ad positiones solum respondeatur per verbum, credit, vel non credit. certe poterit responderi per verbum, negat. *Paul de Castr.in consil.157. Ad primum quæsitũ dicendum est, quod clerici libro.2.* Sed huius dicti puto aliã rationem esse, quia intentio statuentium fuit, non cogere respondentes, ad præcise respondendum per affirmativam aut negativam: quia multi dubitant sic respondere. Ideo à fortiori admitti debet responsio negativa simpliciter, tanquam magis clara & certa.

129 ¶ Decimotertio † non excludit taxativa id, quod expresse excludi aut prohiberi nõ poterat: puta, si quis instituat heres particularis in re certa tm̃, ita quod nihil amplius petere possit. nam si nullus alius sit heres universalis, aut sit quidem, sed repudiet huic heredi particulari, accrescet tota hereditas, non obstante taxativa. Ratio est: quia testator non potuisset expresse prohibere ius accrescendi in isto casu, per quam prohibitionem decederet pro parte testatus, & pro parte intestatus. *Baldus post Dyn.in l si quis ita heres institutus sit legitimus.*

vltimum. ff. de her. inst. t. in l. dominus. §. 1 ff. de vsufr. in 6. 468. Quidam 1 stiw. bastardus in c. n. 480. Testator instituit. libro 1 & latius in consi. 379. Thema super quo. l. b. 4 Alexan in l quotiens C. de here. instit. & in l si quis priore ff. ad Treb. nos, quod ista est magis communis opi. & al. doct. hanc opin. ten. r. tes late refert Ias in con. 8. circa med lib. 3. Addo Cal. in consi. 35. & 5 Curt Sen. in consi. 75. And. eandem opinionem tenet Iason in co- silio 72. in fine lib. 3. Capra. in consil. 9. in ter. io dubio.

¶ Contraria opinio quod † imo ius accrescendi 130 possit prohiberi expresse, & quod ex dictione taxativa censeatur prohibitum, & quod eo casu testamentum sit nullum nullo existente herede universali propter talem prohibitionem expressam vel tacitam tenet Bart. *in d. l. si quis pro re s fi. per. lium text ff. ad Treb. in l pater. filium ff. de inoff t. sta. in consi 156. Titius fecit t st mentum & in consi. 177. Matreolus & alii doct plurimi, quos Iason refert & sequitur in d. con. 8 Curt. Iunior. in cons 12. Gozadi. in con. 21. Eandem opinionem sequitur Ripa. in l. re coniunctis. ff. de leg 3. licet dicat communem opinionem esse contra Bart.* Sed Iason *in d. con* dixit, quod imo opin. Bart. est magis commun. Idem etiam Iason. *in l. si mora in 4. no. ff. sol. mat.* quod ius accrescendi prohiberi quidem potest in institutione sed quod requiritur prohibitio expressa: nec sufficit tacita, quæ inducitur ex dictione taxativa, aut prohibitione de plus non petendo. ¶ Ex quibus vides, quam variæ doct. sententiæ ferantur in hoc articulo, & quam parum sibi ipsi constent. Quid igitur tenendum? Puto distinguendos aliquos casus. Primus casus, est in legatis & fideicommissis, in quib. cessat illa ratio, ne quis decedat pro parte testatus, & pro parte intestat9, & in eis sine dubio prohiberi potest ius accrescendi, & prohibitum censetur tacite ex dictione taxativa, aut prohibitione de plus non petendo. *Bal. in l. si arrog. ff de adop. & in l. 1. C de sacrosa. eccl sequitur Ia. in dicta lege. si mora in 4. notabi. ff. solut. mat. & in consilio 61 libro 3.*

¶ Secundus casus † est in institutione, in qua consi- 131
dera-

109 ¶ Primò † igitur limitatur vt non procedat in personis æquiparatis per legem antiquam: quia lex noua, aut consuetudo correctoria disponens super vna non extenditur ad alteram. *Alex. in d. cons. 171. lib. 7. post Imol. in d. l. si ve·ò. §. de viro. ff sol. matrim.* Sed istud dictum suprà proximè reprobaui.

110 ¶ Secundò † limitatur, quando lex aut consuetudo correctoria taxatiuè loqueretur in vno tantum ex æquiparatis: quia ad aliud extensio fieri non potest. *Bald. post Gu'l. & Cyn. in d. authen. quas actiones. Alex. in dict. consil. 171. lib. 7. Iaf. in dicta authen. quas actiones versi 2 limit. & in authen. non licet. C. de liberis præteri is.* & licet supra proximè reprobauerim hoc dictum in tertia responsione: tamen non reprobaui, quia dictum in se verum sit, sed quod non conuenit responsioni factæ ad contrarium. d. l fin. C de sacrosanct. eccles. cum sua authent. iuncta Gloss. Vbi enim fieret aliâs extensio, illa cessat propter verba taxatiua, quæ extensionis dicuntur exclusiua. *l qui aliena. §. libertos ff. de negot. gest. l. qui sella §. qu actum l. inter actum. l. certo generi. & l. Lucius. in verbo, dig tum v um ff de seruit. rustic. præd. l. si sic. & l. si quis alia.* D*igest. que nadm. seruit. amit. l. 3. § cum Titio.* D*igest. de adi. legat. l. 3. Cod. de patrim. qui filios distra. instituit de vsucapionibus. in princ. cap. si duo, de procurat. lib. 6 l. final. vbi Paul.* C *de legibus. l. 2 §. 1 ff. de vsu, & habita. Gloss. in l. rationes.*

111 C*od. de probat.* habent † enim verba taxatiua implicitam in se negatiuam, quod aliter fieri non possit. *c. cùm ecclesia Sutrina, vbi* G*loss. de caus. poss. & proprie. vbi Ioannes Andr. post Goffre. in versic. tantùm.* & adeò verba taxatiua extensionem non ferunt, quod restringunt etiam actum fauorabilem. *l penult. Cod. de legat Baldus in consil. 262 Recolo. in fin libro primo. quod est repetitum in consil. 456. libro quinto.* Sed hoc dictum reprobatur *infra num. 64.* Hinc videmus, quod vbi substitutio vulgaris fit per verba taxatiua, in ea non continetur tacita pupillaris. *Fulgo. Alexand. &* D*ecius in l. quamuis.* C. *de impube. & al i. substit. Decius in consilio trecentesimo trecentesimo secundo. Socinus in l. 1. versic. 8.* D*igest. de vulg. & pupill.*

¶ Ista

¶ Ista secunda limitatio † recipit aliquas declaratio- 112
nes, & sublimitationes Primò enim sublimitatur, vt nõ
procedit, quando taxatiua opponitur circa id, quod a-
liâs iam erat dispositum: quia tunc nihil operatur, nec
impedit extẽsionem *l. ait praetor. §. i. terdum. ff. de neg gest.*
iuncta. Gl. vbi gerens negotia alterius deserta, & dereli-
cta, quae alius gesturus non erat, tenetur de dolo tãtùm.
addit Gl. & de lata culpa, quae dolo comparatur *per l. g.*
quod Nerua ff. depofit. Ecce licet text. loquatur taxatiuè,
quod gestor teneatur de dolo tantum: tamen extendi-
tur ad latam culpam, quae dolo aequiparatur, *dict. l. quod*
Nerua & per illum tex um. cum Gloss. Calcan. *in consil. 26.*
generaliter dicit, quod vbi duo casus parificantur per
legem antiquam, lex noua disponens super vno, etiam
taxatiuè, non impedit extensionem fieri ad alium ca-
sum parificatum. Sed certè istud dictum Calca. ita
simpliciter intellectum, procedere non potest: sed de-
bet intelligi, quando lex noua disponit taxatiuè super
eo, super quo per legem antiquam iam erat dispositum:
quia tunc taxatiua nihil operatur. *ita declarat Baldus in*
consil. 351. Ioannes & Feder. ad fin. lib. 5. Propterea infert,
quod si in compromisso detur potestas arbitro pronun-
tiandi de iure tantum, illa dictio tantum, nihil opera-
tur, ex quo de iure aliter pronuntiare non poterat. Ad i-
dem allegat Bal. text. *in l. 1. §. 1. ff. si mensor falsum mod. di-*
xer. vbi text dicit, quod minor solùm tenetur de dolo:
posteà subiungit, quod lata culpa dolo aequiparatur: &
sic tenetur etiam de lata culpa: quia iam ante de iure
constitutum erat, vt qui de dolo tenetur, is etiam & la-
tae culpae nomine teneatur. *d. l. quod Nerua.* & nisi fieret
extensio ad latam culpam, sequeretur iuris correctio
& exorbitantia à iure induceretur, & sic firmari potest
conclusio in hac prima sublimitatione, † quod dictio 113
taxatiua non impedit extensionem, quando aliâs indu-
ceretur correctio iuris: quod etiam voluit Bar. *in dicta*
leg. §. cum Titio. ff. de adim. leg. vbi si vnum statutum
pro maleficio imponit poenam mille librarum, aliud
statutum pro eodem maleficio imponit poenam quin-

 gen-

Cornæus *in d. consilio centesimo sexagesimo secundo l b 4.* prout in dicto & casu Bar *in d. l. 3 § cum Titio ff. de ad. legat.* ibi enim statuentes non intendebant derogare statuto imponenti maiorem pœnam, & præstare occasionem delinquendi. pœnam minuendo: sed intendebant delictum punire. Secus in casu, & exemplo Iason. quando statutum dicit, quod non extantibus masculis fœmina succedat : nam ibi sumitur argumentum à contrario sensu, quod non succedat extantibus masculis: quia apparet de mente statuentium, quod voluerunt corrigere ius commune, fauendo agnationi, & præferendo agnato agnatis. Idem in casu Paul. de Cast. *in consil. 338. Quia exceptiones. libro primo,* nam ibi pensio debebat solui de reditibus prioratus, & mensæ: postea mandatur eam solui de reditibus prioratus tantum: certè ex tali mandato mensa censetur exempta, & correcta, aut sublata eius obligatio : quia intentio mandantis erat mensam subleuare, & eximere.

¶ Secundo † declaratur, & sublimitatur hæc secūda 116 limitatio, vt solū procedat in correctoriis, in quib. non fit extēsio ad alterum ex æquiparatis, qn̄ dispositio correctoria taxatiue in altero tm̄ loquit: secùs in aliā materia non correctoria: quia tunc dispositio taxatiua extenditur ad alterū ex pacificatis: puta, q̄ gerens negotia deserta alterius, & quæ alius gesturus nō erat vt teneat de dolo tm̄: q̄ nihilominus teneatur de culpa lata: quia æquiparantur ista duo: & sic in materia nō correctoria dictio taxatiua nō excludit cōnexa, aut parificata *d. l. 1. ff. si mēsor falsum mod. dix l. aut prætor. § in terd ff. d. neg. gest.* & ista erit alia declaratio ad dicta iura, vltra declarationē Bal. *in d. cons. 351. lib. 5.* & istā declaratonē tradit Dec. *in d. l. 1. C. de bon. pos. contra tab* & ante eum Alex *in d. cōs. 150 lib. 4.* vbi, quod taxatiua non excludit ea, quæ veniūt vigore verborum, cui adiungitur: puta quando fit mentio de dolo taxatiuè, non excluditur lata culpa, quæ venit appellatione doli, per æquiparationem. *allegat Gl. ff. in lig. semel mora ff soluto matrimon.*

¶ Tertiò sublimitatur † & declaratur conclusio, 117

volens quod dictio taxatiua impediat extensionem, vt non procedat in his, quæ sunt de natura actus, quæ nũquam censentur exclusa *clemen. exiui de paradiso. v ersic. cum autem natura. de verb. signif. quem text ad hoc reputat aureum & sing. Ioan. de Anan. in consil 36. Vtrum Corbani. Ias. in d l vnic. in princ versic. 5 facit. ff. si quis ius dic. non obtemp. l. actionem. ver. ego sequor. C. de pr. curat.* vbi, quod procurator habens mandatum ad agendum tantùm, poterit tamen defendere: quia illud est de natura iudicii, *& tradit idem Ias. in dict. l 1. in 3. notab. & ibi Decius etiam C de bonor. possession. contra tabul. Addo Roman. in consil. 456. post principium.*

118 ¶ Quartò † sublimitatur, vt non procedat, quãdo aliâs resultaret absonus intellectus, vel contrarietas: quia tunc taxatiua extensionem non impedit. *Bald. & Angel. in l. cùm notissimi per illum text cum Gloss in versic. solus C. de præscript triginta v l quadraginta annorum. Iason in d. l. in princ. versic. secundò & fortiùs ff si quis ius dicend. non obtem & in d. l. 1. C de bonor. poss ff contra tab.* Exemplum in dicto Bart. *in d. l. 3. §. cum Titio. ff. de adim. legat.* fuisset enim absurdum, quod statuentes, qui intendebant obuiare delictis, & illa castigare, censeantur voluisse pœnam minuere præstando eo modo occasionem delinquendi.

119 ¶ Quintò sublimitatur non procedere † in iis, quæ non censentur sublata, & exclusa per dictionem taxatiuam. *l viros. vbi Bart. C. de diue. offic lib. 12. Roman. in l. 3. §. iurare ff de iureiurand. Ias. in d. l. si constante. & in d leg. si mora. ff. solut. matrimon. vbi loquitur in pulchro casu, in quo dicit Roma. se consuluisse & obtinuisse. sed Ias. non allegat illud consil. Romani, quod est in consilio centesimo dec. quar. in secundo dubio.*

120 ¶ Sextò sublimitatur, † vt non procedat in materia fauorabili, in qua dictio taxatiua non impedit extẽsionem ad similia, ex identitate rationis. *Bartol in dicta leg si constante. in fin. prima quæstionis princip. Digest. sol. matrim. & ibi Ias. versic. vltimò in quantum Bartolus. & idem Bartolus in leg. serui nomine. ff de vsucapion. & in l. illud. C.*

de

de sacrosanct. ecclesia Paul. de C. str. in consil. 314. super eo, quaeritur libro 1. Abbas in consil. 63. libro 2. Ideo male videtur locutus Baldus *in dict. consil. 262 Recolo. in fin. lib. 1* quod verba taxativa restringunt etiam actum favorabilem. Amplius licet dispositio taxativa non sit simpliciter favorabilis, sed indifferens: quia possit se habere ad odium, & fauorem, dummodo non sit exorbitans, extenditur ad casum habentem eandem vel maiorem rationem. *Romanus in consilio 456. versiculo tertio deducitur.*

¶ Septimo † sublimitatur, ut non procedat in iis quae sunt de accessoriis, aut de appendiciis: quae non censentur exclusa per taxativam. Puta, statutum dicit quod mulier possit testari de dote duntaxat, non excludit quin possit testari de iocalibus & paraphernalibus, quae sunt de appenditiis dotis. *Io. de Ana in d. con. 36. Verum Cephani.* sequitur Curtius Iunior *in cons. 129. in fi.* inferens. quod statutum disponens super lucro dotis, habet locum etiam in talibus bonis quod Curtii dictũ minime placet, & vult arguere ex dicto. Ioan de Anan. quod tendit ad tollendum odium, & est mere favorabile ad casum valde diversum & odiosum, saltem ex una parte. *Dictum etiam Ioan. de Ana. in d. con. 36. sequitur Curtius Senior in consi. 76. circa med.* 121

¶ Octavo † sublimitatur ut non procedat, quando aliter apparet de mente disponentis, Puta, collector habet potestatem substituendi unum subcollectorem tantum: poterit tamen plures substituere successive, unum post alium ex verisimili mente disponentis. *R ta. decis. 165 si collector in novis.* 122

¶ Nono, † non procedit in his, quae essent magni praeiudicii, quae non censentur exclusa per taxativam: puta, si princeps rescribat, procedat talis super meritis causae tantum, & nullas possit vel debeat exceptiones admittere: poterit tamen & debebit iudex admittere exceptiones subreptionis, suspitionis contra iudicem, & falsi procuratoris contra comparentem uti procura- 123

torem. *ita Veronens. in consilio 64. versic. plus etiam dico, allegat Paulus de Areti. singulariter in c. ex parte 2. de offi. delegat.*

124 ¶ Decimo, † non procedit in iis, quæ essent maiora expressis, quæ non censentur exclusa per taxativam: puta si conceditur iurisdictio alicui specialiter censetur exclusi alii iudices pares illi, cui iurisdictio cōceditur, ut cognoscere non possint: sed non censentur exclusi iudices maiores. *Decius in consil. 3. vers. & licet ista responsio allegat Bald. in consi. 385. Visis omnibus. versicul. sed prædictis obstare videtur libro. 4. est in consi. 253 lib. 5* Sed istud dictum videtur dubitabile: quia si princeps committit causam specialiter uni talis delegatus in illa causa dicitur maior quocunque ordinario *c. sane 2. de offic. delegat. radunt moder. in rubr. eodem titul* Rursus, quando causa alicui specialiter committitur favore personarū: puta, quod de causis pupillorum aut viduarum cognoscat talis, talis iurisdictio censetur concessa privative ad omnes alios iudices. *Bal. ius in l. unic. §. cum autem C. de cadu. tollend. Paul. de Cast. in l. si quis cum procura. §. Iulian. ff. de procu. decisio Neapolitan. deci. 41* si ex simplici concessione iurisdictionis facta uni specialiter favore personarum sine taxativa, aut prohibitione expressa censentur alii iudices exclusi: quid dicemus ubi est dictio taxativa in concessione, quod talis tantum cognoscat.

125 ¶ Vndecimo † per dictionem taxativam non censetur exclusum, quod censetur unum & idem per repræsentationem: puta si quis promittit de suo dato, & facto tantum: nihilominus tenetur etiam de facto heredis qui dicitur eadem persona cum defuncto. *in auth. de iure iur. à mor. eund. præst. in prin.* Illa enim dictio taxativa solum videtur adiecta ad excludendum personas extraneas. *Baldus in l. si C. de act. emti. per text. quem reputat singularem. in l. stipula ... ibi habere licere. in prin. ff. de verb. oblig. sequitur Alex. in consi. 18. lib. 5. Sed melior text. in l. si necessarias. §. de vendend. ff. de pignor. action. quem text. pro sing. & meliori ad hoc ... l. 2. §. item si ... ff. de verb. oblig. in l. si sic stipulatus. ia grand. ver. 2. quia quilibet*

les conventio eo ts.in d. l. in prin.in quar. limitation. ff. si quis ius dicenti non obtem. & in l. si tibi de em § si qu s ff de pact. Calca.in consi. 18. Deci.in co. si. 262. vers. sex. o hoc idem cōfirmatur.in cons. 281 ver. ad maiorem tamen cautelam. & in l. haeredem. ff de reg. iur. Corn.in cons. 69. ad fi. lib. 4. Curtius senior in con 76. ¶Sed † contrarium quod imo promittens de suo facto tantum, non teneatur de facto heredis: tenet Bartol in d. l. si sic stipulatus la grand ff. de ver. oblig. in l qui in futurum. § .1 ff de pact per text. in l. non solum §. tale legatum ff. de lib legat sequuntur Alex & Iason sibi cōtrarii.in d. l. stipulatio ista habere licere in princip. ubi Alex. in secundo notab. & Iason.in quarto no. & ibid. in Aret. eandem opinionem sequitur Dec. sibi contrarius in cons 504. Cor. etiam in cons. 2 libr. 3. dicit expeditum non esse, quod promittens de suo facto tantum, censeatur promisisse etiam de facto heredis. Sed adverte: quia † puto quod text. in d. l non solo. §. tale super quo se fundat, Bar. nihil probet: quia ibi nō agebatur de herede disponentis, sed tertii debitoris, à quo tantum prohibuit testator debitum peti, dicitur ibi, quod nihilominus poterit peti ab herede ipsius debitoris: sed nos loquimur in casu diverso habente rationem diversam, quando quis promittit de suo facto tantum, quod nihilominus tenetur de facto sui heredis: quia heres reputatur eadem persona cum defuncto, qui promisit, sed in d. §. tale. heres debitoris non reputatur eadem persona cum testatore: quia non erat eius heres, & quæstio nostra loquitur de eo qui est heres disponentis. Secundo contra Bar. adduco, quod ipsemet Bart dicit, in l si servus la. secundum ff. de condi. furti. ubi, quando quis promittit de suo facto tm̃ nihilominus tenetur de facto defuncti, cuius est heres, quia illud vr̃ factũ propriũ promittentis, cũ heres censeatur eadē persona cum defuncto. id. ten. Bal. in c 1. in fi in ti. q̃ success. tempor. Cur sen. in d. cō. 76. Ale in d. l stip ista, hab. lic. Dec. in d. con. 115. nonne ista rō militat etiā in casu contrario, qũ quis promittit de suo facto tm̃, ut teneatur de facto heredis? ego vellem quod Bar. assignaret aliquā rationē diversitatis. Imo maior ratio videtur quod promittens de suo

126

127

legitimus.ff de his inst. t. in l. dominus.§. 1 ff. de usufr in. 10. 468. Quidam 1 ttiw. bastardus in c. n. 480. Testator institutt. libro 1 & latius in consi. 379. Thema super quo l. b. 4 Alexan. in l. quotiens. C. de here. instit. & in l. si quis priore ff. ad Treb. ubi, quod ista est magis communis opi. & al. doct. hanc opin. ten. tes late refert Ias. in con. 8. circa med lib. 3. Addo Cal. in consi. 35. & 5 Curt. Sen. in consi. 75. And. eandem opinionem tenet Iason. in consilio 72. in fine lib. 3. Capra. in consil. 9. in tertio dubio.

¶ Contraria opinio quod † imo ius accrescendi possit prohiberi expresse, & quod ex dictione taxativa censeatur prohibitum, & quod eo casu testamentum sit nullum nullo existente herede universali propter talem prohibitionem expressam vel tacitam tenet Bart. *in d. l. si quis pro re vi. fi. per illum text ff. ad Treb in l pater. filium. ff. de inoff. testa. in cons 156. Titius fecit test mentum & in cons. 177. Matrolus & alii doct plurimi. quos Iason refert & sequitur in d. con 8 Curt. Iunior. in cons 12. Goz. adi. in con. 21. Eandem opinionem sequitur Ripa. in l. re coniuncti. ff. de leg 3. licet dicat communem opinionem esse contra Bart.* Sed Iason *in d. con* dixit, quod imo opin. Bart. est magis commun. Idem etiam Iason *in l. si mora in 4. no. ff. sol. mat.* quod ius accrescendi prohiberi quidem potest in institutione sed quod requiritur prohibitio expressa: nec sufficit tacita, quæ inducitur ex dictione taxativa, aut prohibitione de plus non petendo. ¶ Ex quibus vides, quam variæ doct. sententiæ ferantur in hoc articulo, & quam parum sibi ipsi constent. Quid igitur tenendum? Puto distinguendos aliquos casus. Primus casus, est in legatis & fideicommissis, in quib. cessat illa ratio, ne quis decedat pro parte testatus, & pro parte intestat9, & in eis sine dubio prohiberi potest ius accrescendi, & prohibitum censetur tacite ex dictione taxativa, aut prohibitione de plus non petendo. *Bal. in l. si arrog. ff de adop. & in l. 1. C de sacros. eccl sequitur Ia. in dicta lege. si mora in 4. notabili ff. solut. mat. & in consilio 61 libro 3.* 130

¶ Secundus casus † est in institutione, in qua consi- 131

dera-

deratur illud absurdum, ne quis decedat pro parte testatus, & pro parte intestatus, & tunc aut heres particularis institutus in re certa taxative aut cum prohibitione de plus non petendo, est talis persona, quod herede universali non adeunte vel repudiante verisimiliter insolidum fuisset instituta, & tunc per dictionem taxativam aut prohibitionem de plus non petendo, non cēseatur prohibitum ius accrescendi Puta, testator instituit primogenitum universaliter: secundogenitum aut particulariter Vel masculos instituit universales: fœminas autē particulares: ut domus testatoris honestius manu teneretur verisimiliter tamen instituturus filias deficientibus masculis, aut instituturus secundogenitū, verisimiliter deficiente primogenito, & licet adiecerit testator taxativam, aut prohibuerit plus petere: tamen istud censetur fecisse in gratiam & favorem heredis universalis, non in odium ipsius instituti particulariter. Cessante igitur herede universali, vel eo repudiante cessare debet effectus taxativæ aut prohibitionis de am-
131 plius non petendo, sicut † dicitur de renuntiatione hereditatis aut pacto, de non succedendo, firmato iuramento, quod non nocet, non existente persona, cuius contemplatione talis renuntiatio facta est. *Bal. in l. pact. quo: dotali, in 4. qu. C de collat. & ibi De: iu. & idem Baldus in cons.* 437 *Quædam puella lib.* 1. *Calca in consi.* 33. *Corne. in*
132 *consi.* 291. *li.* 4. *& alibi sæpe Mod* Aut heres † particularis est talis persona, quā testator verisimiliter instituturus non erat universaliter, etiam cessante herede scripto: quia essent aliæ personæ, quas secundum consuetudinem loci, aut domus ipsius testatoris, verisimiliter testator prætulisset heredi particulari, vel quia testator heredem particularem non diligeret, sed necessario eū ita particulariter instituerit, ne testamentum rumperetur, nec tunc necessaria videtur expressa prohibitio iuris accrescendi. quicquid aliter dixerit Iason *in d. l. si mor. in* 4. *notab ff. solut. matr* & tunc procedat alia opinio, quod censeatur prohibitum ius accrescendi, & reducatur res ad causam intestati *per l.* 2. *C. de inof. do* &

sic iste secundus casus procedit, ubi est prohibitio iuris accrescendi tacita, vel per dictionem taxativam vel per prohibitionem de non petendo.

¶ Tertius † casus est, quando testator nullum fecit heredem universalem, sed particularem tantum cum dictione taxativa vel prohibitione de plus nõ petendo. & isto casu dicendum videtur prohibitum censeri ius accrescendi: quia si accresceret, illud fieret contra expressam voluntatem testatoris, qui satis vidit, quod neminem universaliter instituerat, & tamen noluit, ꝙ heres particularis aliquid amplius consequeretur: Sed intentio testatoris fuit, quod veniret hereditas ad heredes legitimos. & pro tanto instituit illum particulariter quasi partem suam vellet ei dividere, & quantum accipere eum vellet, sic instituendo declaret, vel isto tertio casu veniet hereditas ad heredem universalem, scriptum in primo testamento, si quod prius fecit. *ut p Cur. Iun. in d con.* 12. ¶ Quartus casus est, quando testator expresse prohibuit ius accrescendi, & isto casu (quicquid dissentiant doct.) mihi videtur res clara, quod teneat prohibitio. nam expresse prohibendo cogitavit casum quo heres universalis non succederet, & tamen noluit tunc quod heres particularis totam hereditatem ferret. Consequenter apparet de eius voluntate, quod potius mori voluit in totum intestatus. nec isto casu procedit ar de regula, *ius nostrũ non patitur ff. de reg. iur.* quia dico, quod nõ decedat testator pro parte testatus, & pro parte intestatus. Imo in totum intestatus. Si enim voluisset mori testatus, alios dedisset coheredes universales, vel substitutos. Similiter isto casu non procedit alia regula quod nemo potest facere, quin leges habeant locum in suo testamento: quia imo habebunt locum, sed leges non prohibent, quia moriatur quis intestatus, si velit, & profecto durum nimis videretur admitti, quẽ ad ius accrescendi contra verba & voluntatem expresſã testatoris. ¶ Ex præmissis abunde declaratã habes hanc secũdã limita. ꝙ dispositio correctoria iuris cõis disponens super uno ex æquiparatis per legẽ antiquã non trahit

ad

ad alterum, quando talis dispositio correctoria taxative loquitur.

134 ¶ Tertio † præmissa conclusio, quod dispositio aut consuetudo correctoria iuris communis, disponēs super uno ex æquiparatis, extenditur ad alterum, limitatur, ut non procedat, quando nova dispositio correctoria fieret per idem ius, quod æquiparatur. Puta, si de iure Digestorum duo sint parificata: & per idem ius Digestorum fiat nova dispositio, inducens correctionē super uno ex ipsis æquiparatis, talis dispositio correctoria non extenditur ad alterum ex æquiparatis. *Roman. in d. cons. 179. Amplissime Dict. ver 2. quia & pefito* & ratio videtur: quia cum eodem iure inducitur correctio, si intendisset disponens in altero corrigere, utiq; illud scivisset exprimere si voluisset. *arg. l. unic. § fin autem ad desi. tentu. C. de cad. tol.* quæ ratio videtur cessare, quando inducitur correctio per aliud & diversis ius. Sed ista ratio non videtur bona quia etiam dici potest promulganti ius novum, quod scivisset & in alio corrigere, si voluisset, & si dicas, novus legislator ignorabat ius antiquum, respondeo, id dici non posse de legislatore, cū & alii nemini iura licet ignorare. *l. leges. C. de leg.* multo magis turpe esset legislatori id ignorare. *l. 2 §. Servius autem Sulpitius. ff. de origine iur.* Rursus etiam data ignorātia dici potest, quod si scivisset æquiparationem iuris antiqui, verisimiliter in utroque correxisset, ob id ista limitatio Rom. mihi non placet.

135 ¶ Quarto † limitatur, & restringitur præmissa cōclusio, ut solum procedat, quando duo æquiparantur per legem antiquam, per modum regulæ, & generaliter quo ad omnia. Secus si duo casus simpliciter reperiantur æquiparati à lege antiqua in aliquo casu, quia tunc dispositio nova correctoria disponens super uno ex ipsis æquiparatis non trahitur ad alterum. *Al. x in l Gallus. § & quid si tantum. super gl. in verbo emancipatus. ff. de liber. & posth. Socinus in cons. 275. versic. confirmatur. quia licet civitas lib 2. Decius in d. consi. trāslato. in secundo not. de consti.* pro hac limitatione Alexand. *in d. §. & quid si tantum*

... *num.* allegat Gloss. *in d. ca. authent. quas actiones* nam ecclesia & ciuitas erat æquiparatæ, *per d. dictum leg. cum sit. Codic. de sacrosanct. ecclesia.* & tamen quia non erāt æquiparatæ generaliter per modum regulæ, sed simpliciter in materia præscriptionis, & in illis quatuor casibus, ius nouum illius authent. corrigens in ecclesia, non extenditur ad ciuitatem: *secundum Gloss. ibi communiter approbatam.* sed certè ista limitatio & declaratio procedit, quo ad ea, in quib. nō fit æquiparatio, sed in materia, in qua reperitur facta æquiparatio, licita videtur extensio, *vt suprà diximus.* & quia valet argumentum de parte ad totum, quando est eadem ratio. *leg. quæ de tota. Digest. de rei vend.* ¶ Ex præmissis abundè, clarè & vtiliter explicatam habes hanc materiam an consuetudo aut alia materia stricti iuris disponens super vno ex æquiparatis à lege antiqua, extendatur ad alterum, & consequenter declaratam habes decimamquartam limitationem traditam ad regulam & conclusionem, quod consuetudo non extenditur.

¶ Decimoquinto, † non procedit præmissa conclusio in consuetudine, quæ esset introducta ad obuiandum fraudibus: quia etiam in materia odiosa fit extensio à paritate rationis, vt fraudes remoueantur. *cap. quantò. de priuileg. cap. si ciuitas. de sentent. excommu. in lib. 6. Gloss. fin. in cap. qua. quam. de vsur. libro sexto.* & in materia odiosa interpretatio lata fieri debet ad effectum, vt fraus excludatur. *leg prima. §. pecuniam. Digest. de calumniat. sed & Iul anus in princip. & § mutui datio. Digest. ad Macedon. Decius in consilio quinto. in fin. in consil. o centesimo nonagesimo sexto in consil. o ducentesimo septuagesimo tertio. in consilio trecentesimo primo. & in consil. o trecentesimo nonagesimo octauo in fin. Ias. in lege prima. in princip. versic. breuiter ista decisio. Digest. de verborum obligationib. & in lege non dubium. Codic. de legibus.* Addo Alexand. *in consilio sexagesimo quinto. libro sexto.* vbi quod in statuto facto ad obuiandum fraudibus, masculinum concipit femininum. 136

¶ Decimosexto, † non procedit, quando aliâs si 137

consuetudo non extenderetur, resultaret absurdum: qa tunc largissima fit interpretatio, vt absurdum tollatur etiam in materia stricti iuris *Abb. in c. cùm dilectus. v r. & ex hoc tex. not. v ũ de consuet. Alex. in cons. 80. ver. pro hoc & fa. it. lib. 1 & in cons. 217. ver. idem respondeo, quod etiam vbi lib. 2* latè Cor *in cons. 188. lib. 2 per totum.* vbi quod statutũ excludens matrem propter fratres patrueles vel cõsobrinos defuncti, à fortiori censetur excludere propter patruũ: ne aliâs sequatur absurdum. & q fiat largissima interpretatio in materia stricta, qñ aliâs absurdum sequeretur, tradit Dec. *in c. cùm inter in 7. nota. de except.* & fit extensio isto casu, licet consuetudo sit contra ius. *Ias. in d. auth. quas actiones versic. 5. & vltim. fallit. Cod. de sacro. anct. eccl.* Ripa *in dict. leg. si constante. D. gest. solut. mat.* per Gl. *in cle. fin. in Gloss. 1. & 2. iuncta Gl. ff. fin. d. rescript.* vbi, quod dispositio illius Clem. correctoria, extenditur ad literas legati, ne sequatur absurdum, quod literæ legati sint maioris roboris, quam literæ Papæ.

138 ¶ Decimoseptimo † non procedit, quando vnum subrogatur loco alterius: quia consuetudo & alia dispositio loquens aut disponens de vno, extenditur ad aliud quod, in locum eius subrogatur. l. libertum. Dig. de rit. nupt. vbi sicut tutor prohibetur pupillam in vxorem ducere: ita & tutoris heres etiam extraneus, qui subrógatur in locum prohibiti. Ad idem tex. *in l. si. qui in potesta. e. § fin. Digest. de bon. poss. contr. tab.* vbi conditio dandi heredi, quæ est stricti iuris, & impleri debet in forma specifica, verificatur in bonorum possessione cõtra tabulas, vt ei dari sufficiat: quia subrogatur loco heredis. *quæ sura ad hoc prop. sitũ extensionis faciendæ citat Ias. in l. prima in prin. ff. de vulg. & in l. 1. §. bonor. ff. a Treb. in sec. nda lectura Soc. nus in dicta lege prima. in princip. Dig. t. de vulgar.* & si fit extensio ad personam subrogatam: a fortiori ad rem aut ad casum subrogatum: cum difficilius fiat extensio ad personam, *vt supra diximus.* quod tamen non procederet in materia odiosa, aut pœnali l. g. Papinian. § 1. cum Gl. off. Dig. de inoffic. test. vbi licet pater occupans bona filii iure peculii subrogatur

[illegible] loco hered. *l. lex filius. ff. ad leg. Falc.* non tamen [illegible] rogatur, quo ad effectum querelæ propter od [illegible] [illegible]us. Ad idem l. si ante. cum l. seq. ff. ad Syllania. vbi pœna, quæ imponitur heredi non vindicanti mortem defuncti, non habet locum in fideicommissario vniuersali, qui subrogatur loco heredis. *l. si filius. §. 1. ff. quod cum eo. Ita Soc. in d. l. in princip. ff. de vulgar.*

¶ Decimooctanò † limitatur non procedere, quando aliàs nisi fieret extensio, consuetudo effectum habere non posset: tunc enim fit extensio etiam de persona [illegible] personam in materia fauorabili: quantò minùs stipulaturis. l. si stipulatus fuero per te non fieri. ff. de verb. obl. vbi stipulatio in fauorem mariti quod per promissorem non fiet, quò minùs marito domo vti liceret, extenditur ad vxorem, vt etiam vxor prohiberi non possit [illegible] aliàs maritus sine vxore vti non posset. & idem econtrà, quando stipulatio fit in fauorem vxoris: vt extendatur ad maritum. *& ibi Iaſ. allegat multa similia. tradit idem Iaſ. in l. quæ de legato. versi. 10. contrarium facit. ff. de leg. 1.* in ò isto casu fit extensio, etiam in correctorijs. *Paul. de Castr. in cõs. 175. Casus præsens v. pro hoc &c. facit. lib. 1.* 139

¶ Decimo nonò, † non procedit præmissa conclusio, quando alius casus non est diuersus in substantia, sed in aliquibus accidentibus tantùm [illegible] ad talem casum non differentem in substantia, fit extensio [illegible] [illegible]tia correctoria. Puta, stat statutum, quòd mater non possit disponere de bonis suis, nisi de vna quarta, reliquas verò tres partes teneatur relinquere filiis liberis, [illegible] ad eos pertineant. Rursus extat aliud statutum quod sororem dotata à fratrib. nõ succedat matri ab intestato: modo mater fecit testamentum, soror vult succedere simul [illegible] fratribus in aliis tribus partibus de quibus mater non potuit disponere. dicunt fratres, tu non potes: quia statutum excludit te dotatam: & nos [illegible] tantùm [illegible]. [illegible]pondet soror: statutum excludit me ab intestato, sed [illegible] fecit testamentum, quæritur an statutum loquẽs [illegible] intestato, extendatur ad istas partes, de quib. mater non potuit disponere? Paul. de Castr. *in consil. 441.* [illegible] 140

declaratione.l.b. 1. decidit, quod sic: quia in partibus reseruatis per statutum, de quibus mater disponere non potuit, filii succedunt tanquam successores vniuersales ex forma statuti: licet non tanquam heredes matris: & talis successio vniuersalis non differt à successione hereditaria in substantia: cum vtroque casu transeant iura actiuè & passiuè in succedentes, tantùm est differentia in accidenti: quia successio ab inteftato, est voluntaria: quia potuisset decedens intestatus condendo testamentum, excludere heredes legitimos: sed ista successio vniuersalis ex forma statuti, est necessaria: quia non potuisset mater auferre istas tres partes liberis suis: ob id statutum loquens de successione ab intestato, extenditur ad hanc successionem vniuersalem ex forma statuti, quæ in substantia nihil differt à successione ab intestato: & nota istam limitationem; quia vix reperies in locis communibus, tu qui modernorum repertoria tantum quæris, hauriendo aquas ab riuulis, fontibus

141 posthabitis. ¶ Aduertendum tamen † circa illam decisionem Pauli de Castr. *in consilio* 441 quatenus vult, quod in casu statuti, quo mater tenetur relinquere certas partes bonorum suorum filiis, seu de illis disponere non possit, sed filiis remaneant, quod filii non consequuntur tales partes, tanquam hæredes matris: sed tanquam vniuersales successores ex forma statuti: quia contrarium voluit Angel. *in consilio octuagesimo primo. Domina Maria & in duobus consiliis seq.* in quibus tribus consiliis latè arguit, quod imo filii consequuntur tal a bona, tanquam hæredes. Sed aduerte quatenus Angel. se fundat, quod nisi caperent bona titulo hereditario, præiudicium fieret creditoribus: ad istud argumentum respondet Paulus de Castr. *in dicto consilio* 441. quod licet capiant tanquam vniuersales successores citra titulum hereditarium, idem tamen est effectus respectu creditorum: quia etiam in successorem vniuersalem

142 transeunt iura actiuè & passiuè. Secundò, dum † Angel dicit, quod interest matris hæredes relinquere, dico quod stante tali statuto, nihil interest quo ad bona, de quibus

quibus mater disponere non potest: quia illud interesse videtur in eo ut heres impleat voluntatẽ testatoris: in hoc mater nihil potest disponere in p æ udicium aliorum contra formam statuti: ob id non tenẽtur filii implere volũtatem matris. & quatenus est ad æs al enum, illud tenentur dissoluere; cum bona intelligantur deducto ære alieno. Tertio, dum dicit Ang. quod si filii istud caperent alio iure, quam hereditario, non imputarent in legitimam, & sic mater nimium grauaretur: Respõdet Paul. *in d. cons.* 441. quòd imò computatur: cùm subrogetur loco portionis filiis debitæ. Quartò † dum 143
Ang. dicit, quod filiis illud lucrum delatum ex priuilegio statuti, non transmittitur ad heredes filiorum, in contrarium videtur cõmunis doct. opinio: *vt per Alex. in l. cum antiquitatib. C. de iur. delib. & c. in cons. 296. lib. 2 & in cons. 67. lib. 4. Dec. in l. si maritus. C. de coll. et. & in cons. fil. 331 & dixi in cons.* 185. & aduertendum, quia illa tria cõs. Ang principaliter facta sunt ob causam transmissionis. Quintò, dum Ang. dicit, quod alias resultaret absurdũ, quod mater decederet pro parte testata, & pro parte intestata: ad istud arg. respondet Paul. *in d. cons.* 441 quod imò in totum decedit testata, respectu bonorũ, de quib. potest disponere: alia autem bona non habentur in cõsideratione, cù n de eis disponere non possit. Præterea, nescio quem hæredem velit Ang quod mater habeat, nisi inutilem, ex quo matris dispositionem non tenetur seruare: nec à matre grauari possit. Ob id absurdum videtur dicere, quod statutum voluerit filios succedere in talibus bonis, tanquam hæredes inutiles: cùm † nullũ, 144
& inutile æquiparentur. *l. 1. § pen ff. quod cuiusque vniuer. nom. l. quoties ff. qui satisf. cog. l. eleganter § qui reprobos. ff de pig. act. l. Paulus. ff. de verb. signif. c. 2. de transl. epis. c. extirpandæ. de preb. Oldr. in cons. 274. In causa, quæ vertitur super [illegible] sano. in fi Bal. in cons. 162. lib. 2. Ias. in l. mandatam. ff de [illegible], vbi multa similia congerit. ff. de offic. eius. & item [illegible] l. more ff de iurisd. om. iud. & in l. 1. §. sed & si mihi. in 3. [illegible] ff de verb. obl. pulchrè B. leg. in adnot. & consil a lear. [illegible] in cons 83, circa fin.*

145 ¶ Vigesimò † limitatur non procedere, quando sint duo, quorum vnum commensuratur ad alterum. quia cõsuetudo, aut alia dispositio etiam correctoria, disponens super vno, extenditur ad alterum: Puta gradus affinitatis, mensuratur instar graduum consanguinitatis: si corrigatur gradus in consanguinitate, censetur correctus in affinitate *Gl. in c. non debet de consang. & ff Ant. de But. in d. cap. fin. in quinta fallent. de consu. t. & tex Rochus de Curt. in 3. limitatione, c hart. 34 Dec. in c. sedis. versic. tertiò se un um Abb. limitatur. de rescript.*

146 ¶ Vigesimoprimò, † non videtur procedere in pœnalib. in quib. fit extensio de casu ad casum. *c. 1. § porrò, quæ fuer. prima caus. ben. f amit. in vsib. feu d.* vbi in materia priuationis feudi, proceditur de similib. ad similia. *& Bald. ibi dicit illum tex. mirabilem de iure, quod in pœnalib. proceditur de similib. ad similia sequitur Sal. in l. 2. C. de noxali. Alex. in auth. non licet. C. de liber. prat. Cyn. & Salic. in l. fin per Gl. ibi, in verb. voluerit. C. de revoc. don* vbi q hoc procedit: licet lex pœnalis vtatur dictione taxatiua & quod in pœnalibus fiat extensio ex identitate rationis. tenet Ias. *in § sequens. in § trip. in §. ex maleficiis. de act. & l. 1. C. de transf act in l. a Titio. in 3. notab. ff. de verb. oblig. vbi allegat Bald. in l. data opera Cod. qui accus. non poss. Dec. in c. transl. to in princip. de constit. post Abb. ibi vbi* Dec. *allegat Rom in consil. 429 in 2. dubio. vbi Rom. multa exempla adducit. idem tenet* Dec *in c. secundo requirunt. de appellat. in c. 1 versic. non obstat*

147 *allegata in contrarium. de probation.* Idem † voluit & in pulchro casu Fulgo *in consil. 23. Pro euidentia.* vbi, quod dispositio l. fi. C. de iure emphyt per quam punitur emphyteuta alienans sine consensu domini, vt cadat iure suo, habet locum etiam in conductore ad longum tempus, *quod dictum pro singulari refert & sequitur Ias. in l. g. in vers. vlt. circa differentias. Cod. de iure emphyt. dicens hoc esse valdè notandum: licet in fin materia pœnalis* A idem facit scribi Ias. *in leg. ... quar on tat. Cod. ee. tit. ... ure ... m* vbi a ... contra Ver ... m dum vult emphyteutam cadentem iure suo, propter canonem non solutum, ... cadere iure ... aut franc ... nam dicit Iason, quod

iuro

Imo debet cadere etiam iure luendi: quia pact... luendo v... ditur esse pars inuestiturae. & sic vult Iaf... etiam in illa materia poena... fieri debeat extensio. Sed contrarium in hoc tenet Barb. *in consilio quinquag... primo libro primo. & sequitur Dec. in l. in bona fidei. nota. C. de pactis & quod ... idem Decius. in l peter s. in fin. co. tit.* Contrarium, quod ... in poenalibus non sit licita extensio ex identitate rationis, tenet Iason sibi contrarius *in l. ... 7. not Digest. d. l. ... posth. ... hoc probat: dicens hanc esse commu... opinionem. Et ... opinionem dicit communem in ... Iaf. in l fin. ff. ...* & pro hac † opinione videtur text. *in §. cum igitur in auth. de non eligen. secun. nub.* vbi, quod poena priuationis locum non habet, nisi lex expressè dicat. *not G... ff. in ... ab. si ... vbi Abb. de tu. par.* Ad idem bonus tex. *in l. at si quis §. ... autem Marcus ff. de religiosis.* vbi licet heres delinquat prohibendo testatorem funerari ab eo, quem testator elegerat, seu per quem funerari volebat: tamen non punitur. Ratio, (dicit text.) quia poena in haeredem statuta non est & Gl. *ibi* dicit, nota, quod illicitum non punitur & illum tex. dicit nota Bal. *in l. 3. in princip. C. de epi. & cler.* quod poena non habet locum, nisi in casibus à iure expressis: licet lex aliquid fieri prohibeat. *Et de ... regula, quod poena non imponatur, nisi lex expresse ... ... faciunt no. ... Curt. sen. ... in consil. 15. & in ... 45. Dec. in cap ex parte 1. in cap. ex tenore super ... fin. ... script. in cap. 1. super Gl. 1. de offic. delega. in rub. ... in consil. 19. in consilio nonagesimo in consilio 158 in ... 64. & in consilio 166. Iason in l. quod te versiculo ... ff. si certum petatur. vbi loquitur in pulchro casu, & ... l. g. d. uortio. § si fundum. versiculo circa praedicta omnia. D. ... fol. at. matr. in dicta lege. cum quidam. ff. de ... & ... l. 2. in ... versic. circa secundum ... ff. ... in l. illam. C. de collatio. & in ... 86. ... 3. Cur... in conf. ... nono. ... Sanctitas ... quaestiones ... quod in pan... ex... nisi lex expressè dicat. ... quod consuetudo poenalis non ... detur. ...*

de Curte.in venet.d.c.fi.char.35. in 7. limitatione, secundum breuem impressi nem.& ista opin. videtur de iure verior. &
149 confirmatur † ex eo, quod scribit Ant. de Butr. *in c. gratus in quarto not. in fin. de prabend.* vbi, quod statutum pœnale loquens de persona vera, non extenditur ad repræsentatam: ideò statutum pœnale loquens in prælato, nō extenditur ad capitulum, nisi expresſè periusextendatur. *refert & sequitur confirmando Dec. in cons. 486. in l. si familia. in quinto nota ff. de iurisd. omn. iudic.* fortius voluit Dec. *in cons. 44 in fin.* quod appellatione personæ in materia stricta, non veniat vniuersitas, aut capitulum: licet statutum loquatur vniuersaliter, faciendo mentionem de quacunque persona. Quod tamen dictum non affirmo: & contrarium tenet Alexan. *in consil. 216. libro 2.* Ad idem adduco Socin. *in consil. 275. versic. confirmatur ista opinio. lib. 2.* vbi, quod dispositio l quicquid. C. ad legem Iul. maiest quæ est pœnalis, non habet locum in vniuersitate non recognoscere superiorem: & sic illa lex puniens offendentem personam Cæsaris, non habet locum in offendente vniuersitatem habentem iura Cæsaris. *De quo tamen latissime vide per Calca. in consil. primo.*
150 ad idem † facit dictum Ioann. And. *in cap. dispendia. de rescript libro sexto. quod ibi multum notat Gemin.* vbi, quod constitutio, quæ aliàs extenditur ex identitate rationis, nunquam tamen extenditur respectu pœnæ. *Idem voluit Ioan. Andr. in c. si fortè. de electio. libro sexto. & ibi Gemin. sequitur Dec. in consilio nonagesimo. & hoc dictum pro leganti & solenni refert & sequitur Ias. in leg. non dubium versiculo secundo. singulariter timi: a C de legibus. & ibidem* aliud notat Iason, quod licet lex noua declaratoria, trahatur ad præterita: istud tamen non procedat, quando talis lex noua declaratoria adiiceret pœnam: quia respectu pœnæ non trahitur ad præterita, *& idem tradit Iason in dicta lege finali. D gest. de in ius vocand.* Ad idem facit, quod etiam in dispositione testatoris, illa non trahitur de casu ad casum, quando agitur de pœna. *leg. pater Seuerinam. in prin. ip. vbi Bartolus. Dig. ff de conditionib. & demonstrat. Bald. in l. g. cum proponas. C. de hered. ib* ...

ait. Dec. in consi.287 versi & ad idem facit, quia tale sit commissum in consi.290 & in consi.io 298. Ciotus tamē *in d.l.omnes popul.versiculo 16.conclusio.* voluit, quod in casibus, in quibus fit repetitio, illa fiat etiam respectu pœnæ. *addo Cardin.in clem statutum.in tertia opposit. de elect Guid. Pap. qu 527. Ad idem p ssunt all gari multa gl ss.relata per Ange.in §.ius autem civile. instit. de iure natu.gen. & civi.* Est verum quod Angelus ibi dicit, non posse dari certam doctrinam, an in pœnalibus fiat extensio, nisi quod stetur, prout decisum reperitur, & relinquit cogitandum. *idem quod Angel. dicit Dec. in dicta l.si quis id, quod .ff.de iurisdictio.omn iud.* sed idem Decius *in l.f..ctum cuique suum §. in pœnalibus. ff.de regul. iuris.* facit regulam negativam, quod in pœnalibus non sit licita extensio cum septem fallentiis, & istud magis placet, quod fiat regula negativa, & in casibus in quibus reperitur contrarium decisum, quod fiat extensio, reperietur illud procedere ex aliqua ratione, de qua in limitationibus: quæ dantur ad ipsam regulam negativam, & hanc regulam negativam tenet Romanus *in l.quanta ff.de publ.ca. & vectig.quem citat Decius in c. 1. de prob.* & pro ea videtur tex.*in c. statutum de elect.lib 6.* ubi dispositio c. licet cano.e tit. & lib. loquens de ecclesiis parœcialibus, pœnam imponendo, non habet locum in ecclesiis parœcialibus coll giatis *quem text.ad hoc citat Cal.in consf.1.in tit.de her.* † Sed faciendo regulam 1, I negativam tota difficultas consistit in respondendo ad text.*in d.c.1.§ porro.quæ fuit prima cau benef.amit.* Ad quē text respondet Decius *in d. l.si quis id, quod & in dicto §. in pœnalibus.* quod potius facit pro regula negativa, quia ibi fit extensio ex eo, quia lex ulterius procedit providendo & extendendo: ita quod absque ulteriori provisione aliud dicendum fuisset. Sed ista responsio non satisfacit: quia dici posset, quare lex ibi magis extend t dispositionem pœnalem, quam in alia materia pœnali. Rursus, attenta ista ratione, sequi videretur destructio totius materiæ extensionis. Quomodo enim Doctores ausi fuerunt regulas extensivas tradere, nisi quod per

 leges

leges id fieri posse cognitum habuerunt? & tamen sem-
per dici posset extensionem non fieri posse per [illegible]
argumento alicuius legis, qu[illegible] si lex ipsa extend[illegible]: sine
152 qua extensione legis aliud dicendum erat. Secunda † re-
sponsio Decii *in d. l. si quis. in quod quod in dict. §* po[illegible]o,
non agitur de mera pœna: quia res revertitur ad domi-
num: & sic ad naturã suam. similiter vt non la[illegible] ce[illegible]e:
quia imo privare vasallum feudo & [illegible] suo d[illegible]minio,
dicitur pœna. Ideo sine culpa sua vasallus feudo privari
non potest. *c. 1. in princ. de natur. feud. c. 1. d[illegible] f[illegible]ud sine cul[illegible]a*
non am[illegible]t. & latissime dictum est supra in prima parte num. 5.
imo privare quem officio, dicitur mera pœna. *l. testa-*
mento Centurio. ff de manu test. ubi tex. appellat pœnam,
remotionem ab officio, aut hon[illegible]rem administran[illegible]. A[illegible]dem
text in l. eum. qui. C. d[illegible] procurat. & quod aliquem iure suo
privari dicatur pœna, est text. *i[illegible] l. in criminali. C. de iuris-*
dict. omn. iudic. ubi actor trahens reum coram v[illegible]to iu-
dice, mulctatur: quia actionem perdit & sic priv[illegible]tio
actionis, mulcta dicitur, & pœna, & generaliter verum
est, quod omn[illegible]s priv[illegible]tio dicitur pœna. *l. 1. C. d[illegible] iis, q[illegible]e*
pœn. nom. ubi p[illegible]us dicitur pœna, privare heredẽ aut le-
gatar[illegible]um lucro her[illegible]ditatis, vel l[illegible]gati *tradit Iason in l. si*
iniuriam ff de verb. obl. & in d. l. venia. C. de in ius voc. A[illegible]o
gloss *in clem. 1. in verbo & in pœnam. de iure patron.* ubi gl[illegible]
per illum tex. not. quod amissio solius electionis dicitur
pœna, per quã gl. dicit Calca[illegible] *in cons. 1.* quod [illegible]
153 pœnale dicitur, per quod privatur q[illegible]is po[illegible]estate exer-
cendi aliquod offi[illegible]um: imo † pœnale dicitur statu[illegible],
ex eo solum, quod patrimonium alicuius m[illegible] *Ioan.*
And. in c. 1. de electio. libr. 6. sequitur Abb. in [illegible] 1 [illegible] 1 [illegible]
in consi. 67 versi. [illegible]um enim privatio. & in [illegible] 9. [illegible]
libro 2. Alibi scribit. O[illegible]dr. *in cons. 16 Th[illegible] T[illegible]*
in 1 qu[illegible] ꝙ pœna dicitur quando p[illegible]opriũ a[illegible] qu[illegible],
vel abfuturum est: *arg. l. ge d[illegible]. & l. Pro[illegible]*
154 Ponde[illegible]a † dictionem, aliquid, quæ v[illegible]ca[illegible]r [illegible]
qualibet re: licet minima. *[illegible] si [illegible] tra[illegible]*
[illegible] Bartolus ff [illegible] a quir. here[illegible] [illegible]. § final. [illegible]
de cond. in l. [illegible] ff. in clemen. [illegible] versi. [illegible]
[illegible]

*de foro compete~d S. cp~u. in consi 272. versic 7 Ista conc u-
u~li. 2 & alibi saepe.doct.* Si quando aliquid de proprio ab-
est aut futurum est, si sola diminutio patrimonii d.ci-
tur poena: quid dicendum, quando Vasallus in totum
feudo privatur, removeri à iure administrandi nego-
tia aliena, si ius tantum eligendi perdere, etiam pro u-
na vice, poena dicitur quid dicemus in amissione bo-
norum feudalium? ideo non sine causa truffatur Iason
de ista responsione.*in d l.si constante.in princip.2 et se. un-
do in contrarium. & in.d. cum quidam.vers.con ra principa-
lem regul ff.de lib.& post.* nec aliter tamen Ias. respon-
det. Praemissa tamen, quod privatio iuris su, dicitur
poena, intelligo, quando privatur quis ex delicto.
*Bald. in l.fi.C de oper.liber.refert & sequitur Iason. in d.l.g.
u-nic.C de in ius vocand* Consideravi responsionem 155
facilem esse ad text.*in d §.p rro.* nam text *ibi in prin.* po-
nit, aliquas causas speciales privationis, postea ponit
unam causam generalem, ex qua vasallus feudo priva-
tur: videlicet quando iustitiam domino facere dene-
gaverit non intelligo iustitiam, prout gl. ibi intelligit:
sed intellig generaliter, quando vasallus quid agit cō-
tra iustitiam fidelitatis, & vasalli, quia iniuste se habet
contra dominum, non implendo ea, quae expresse aut
virtualiter constituta sunt in sacramento fidelitatis.
Postea text. incipit declarare illam generalitatem, per
exempla, quae multa ponit: quibus positis, ne per talia
exempla regulam visus esset restringere, subiecit idem
esse in aliis similibus causis. & sic quod vasallus privetur
feudo ex aliis causis similib. illud non est per viē exten-
sionis sed secundum proprietatē causę generalis ab ini-
tio propositae, qñ iustitiā domino non facit, id est, quā- 156
do id quod iustum est, ex forma fidelitatis domino non
praestat: quo† casu etiam in materia poenali & odiosa di
spositio generalis generaliter debet intelligi, quatenus
verborum proprietas patitur.*l.cū del.ub Are.ff de testam.
c.si, quando d sen excogi in c.cont a Chr stian.de heret.li.6.
Cald. in con.1.in ti de consang.& affin. & in con.24.in tit. de
pr & in mat. poenitin iradit Dec.in d. l.factis sum in § in
rem in 1.li. ita.*

Appa

Apparet n. de mente legis. *in d.* § *porro.* quod noluit se restringere ad aliquas causas privatiõis: sed generaliter voluit vasallos privari, quotiens aliquid committerent iniuste contra dominum. quod à fide vasalli abhorreret & *hanc responsionem puto ex ore mentis tex. in d.* §. *porro acceptam. Ad quem textum etiam planior datur respōsio & intellectus infra hac eadem parte* ¶ Ex hac responsione habes comprobatam conclusionem negativam, q in pœnalibus non fit extensio de similibus ad similia, per identitatem rationis. & si aliqua dicta aut exempla in contrarium adducuntur, illa reperientur compræhendi sub aliqua ex fallentiis, quę traduntur per moder. ad præmissam conclusionem negativam, *videlicet per Decium in d. §. l. in pœnal & per Iaf. in d. l. cum quidam.*
157 *ff. de lib. & post.* ¶ Memorata conclusio † negativa, quod in pœnalibus non fiat extensio per identitatem rationis maxime & sine dubio procedit, quando constitutio pœnalis contineret odium irrationabile: prout in l. quisquis. C. ad legem Iulian. maie. quod filii puniantur propter delictum parentis. Ideo illa lex loques in filiis, non extenditur ad filias. *ut ibi habetur Barto. in l. 1. ff. de verbo sig. Ang. in l quicunque. C. de serv. fugi. Iason. in d. l. si quis id, quod 6. iurisd. ff. de iurisd. omn. iud.* Similiter in casu, d l. quisquis. quia continet odium irrationabile, appellatione filiorum non veniunt nepotes *Bar in l. parti ff. de adult.* Similiter non habet locum econtra, si filius committat crimen læsæ maiestatis: quia propter eum non punietur pater. *Salicet. in d. l. quisquis refert & sequitur Decius in consil 64.* Similiter statutum, quod pater teneatur assignare legitimam pro filio delinquentem, non habet locum in nepote: licet nepos large veniat appellatione filii: quia tale statutum continet odium irrationabile. *Ray. de Forli. in l. lege. Iul. §. 1. ff. de ritu nupt. Crotus in l. omnes p publ. ff. de iust. & iur.* Sed dicet aliquis ex doct. Bar. in *d. l. 1. ff. de ver. sig.* ista materia extensionis in pœnalib. videtur reduci ad bimembrē distinctionem tantum: quia aut odium est irrationabile, & non fit extensio: aut est rationabile, & fiet extensio. & hoc

quod

quod fiat extensio, quando odium est rationabile, 158 voluerunt Bald. & Ang. *in l. libertinum. per illum text. C. de interdict. matri.* ubi sicut tutor prohibetur matrim onio iungere filio suo naturali & legitimo pupillam: ita & filio naturali: quia illa prohibitio est rationabilis: & consequenter dicitur rationabilis pœna inde descendens, *& tradit Baldus in aliis locis adducti per Dec. in d. ca. in præsentia. ver. tertia conclusio deprobat.* idem quod fiat extensio in pœnalibus, quando odium est rationabile: voluit Iason. *in l. si prius versic. ego confirmo conc'u Bar. ff. de ope. no. nunti.* ob id illud tantum videtur considerandum in dispositione pœnali, an odium sit rationabile vel non & secundum hoc videtur dicendum, quod ubicunque agitur de pœna propter delictum, quia talis pœna videtur rationabilis, facienda videtur extensio. Solutio: Bar. non dicit simpliciter, † quod in pœnalibus 159 fiat extensio, quando odium est rationabile; tantum dicit, & tunc masculinum concipit fœmininum: facilius aut masculinum concipit fœmininum, quam unus casus ad alium extendatur: quia in multis casibus masculinum concipit fœmininum ex propria significatione *ut habetur in d. l. 1. ff. de v. rb. signif.* quo casu non dicitur tractari de extensione, & in casibus, in quibus masculinum non concipit fœmininum, de propria significatione, saltem large: imo masculinum facilius concipit fœmininum, quam verba capiantur large aut impropriè. *Corne. in cons. 96. versic. ultimo pondero. libro 3.* ob id non valet † argumentum, ubi odium est rationabile, 160 masculinum concipit fœmininum. ergo etiam sit extẽsio ad aliam personam aut ad alium casum. Videmus etiam, quod in dispositione legis etiam odiosa & pœnali, masculinum concipit fœmininum, modo odium non sit rationabile. *Cyn. post Odoffred. in d. l. quicunq. C. de servu fugi. Alber. in d. l. si quis id quod ff. de iurisd. omn. iudi. Dec. in l. 2. n. 109. ff. de reg. iur. Corn in consi. 233. lib. 4. Iason in d. l. si quis id, quod in quinta limitatione.* & ita meri in lege pœnali non sic sit extensio ad alias personas, aut ad alios casus. Secundo † maxime procedit dict a conclu 161 sio,

sio, quando aliquid de facto fit: quia ad illud non extenditur constitutio pœnalis: Calderi *in con.* 1. *in ti. de hæreti.* ubi quod clem. nolentes de hæreti. excommunicans inquisitores confiscantes bona ecclesiarum etiam fisco ecclesiæ, non habet locum in inquisitore, qui nulliter, & de facto distribuit aliquos libros quorundam fratrum minorum, quos damnavit de hæresi.

ARGVMENTVM.

Exceptionis ad regulam supra firmatam negative, quod consuetudo aut lex pœnalis ubi extenditur ob identitatē rationis maxime, nō agitur de favore publico, id fallit. Item, de favore animæ, & piæ causæ. Item in materia privationis feudi.

SVMMARIVM.

1 *Consuetudo seu lex pœnalis extenditur ob identitatem rationis, ubi causa est favorabilis, & conducens reipublicæ.*

2 *In pœnalibus qualis fieri debeat interpretatio, & nu* 3.

4 *De delicti pœna frustra quæritur, nisi prius constiterit de delicto.*

5 *Extensio fit in pœnalibus, ne delictum remaneat impunitum, ubi agitur de favore publico.*

6 *Consuetudo aut lex pœnalis extenditur, si alio iure tractatur occasio delinquen[illegible] i p[illegible] [illegible].*

7 *Extensio fit in pœnalibus, & prohibitivis, quando agitur de favore reipublicæ, etiam in alia materia, quam delictorum puniendorum.*

8 *Consuetudo seu lex pœnalis extenditur quando illa alias fieret elusoria [illegible].*

9 *Consuetudo seu lex pœnalis [illegible] uno, extenditur ad alterum quando duo sunt [illegible] per legem antiquam.*

10 *Extensio fit in pœnalib. & odiosis, quando agitur de salute animæ. Et quo fuerit introducta dispositio. cap. cum ex eo de elect. lib. 6*

11 *Extensio fit in pœnalibus, quando alias absurdum resultaret & nu. 16.*

12 *Vxor putativa an perdat dotem propter adulterium, sicut vera.*

13 *Clemens I. qu. 3. de privileg. puniens religiosos, num habeat locum in religiosis de facto?*

14 *Actus ubi de sui natura est illicitus, ex acto nullo pœna imponitur.*

15 *Privilegium aut beneficium competens vero matrimonio, non habet locum in putativo.*

17 *Extensio fit etiam in pœnalibus, ubi agitur de favore piæ causæ.*

18 *Extensio fit ad alios casus, in quibus viget eadem ratio, quæ expressa est in lege pœnali: Et quando dispositio pœnalis extenditur ex mente disponentis, & unde illa colligatur.*

19 *Extensio fit in materia privationis feudi.*

20 *Extensio an fieri possit, si in statuto pœnali assignetur ratio, ut delicta puniantur, ea autem non exprimatur: quasi alia assignari non possit, ubi agitur de delictis puniendis.*

21 *Extensio fit in materia pœnali, ex maioritate rationis ubi maior esset ratio in casu non expresso, Et an procedat argumentum à maioritate rationis in pœnalibus. & nu 23.*

22 *Extensio an fiat in correctoriis & pœnalibus, ex identitate rationis: & quando, & nu. 24.*

25 *Delictorum qualitas variatur secundum locorum diversitatem.*

26 *Consuetudo aut lex pœnalis in quibus non extendatur ad graviora delicta. argumen. à maiori.*

27 *Furcarum pœna, maior est pœna capitis. Et quid si quis utraque fuerit condemnatus diversis sententiis, nec constat de delicto, utra potius sit plectendus.*

28 De Po-

28 *Delictorum qualitas inest ab ipsa natura quam lex mutare, augere vel minuere non potest.*

29 *Extensio a . & quand. fiat in correlativis, etiam in materia pœnali & nu 32.*

30 *Extensio non fit ratione correlationis, in diversis actibus.*

31 *Dispositio an extendatur in correlativis, quando sumus in diversis actibus, & unum stare potest sine altero, disting.*

33 *Dispositio hominis difficilius extenditur quam legis.*

34 *Extensio fit in materia etiam pœnali, quando unum venit appellatione alterius, saltem de lata vocabuli significatione.*

35 *Consuetudo, aut lex pœnalis extenditur, quando in alio casu non reperitur certa pœna à iure statuta.*

36 *Consuetudo aut lex pœnalis extenditur in successoris.*

37 *Dispositio pœnalis extenditur ad illud, de quo loquitur ratio e frequ ntiorum usus.*

38 *Consuetudo extenditur quando duo invicem gradatim se habent.*

39 *Consuetudo, aut lex extenditur de casu proprio ad improprium propter causam honestatis servandae.*

40 *Renunciatio iuris sui non inducitur ex actu, qui fit propter honestatem servandam.*

41 *Iuramentum de parendo mandatis alicuius, intelligitur de honestis.*

42 *Consuetudo contra honestatem, non valet: nec potest à principe approbari.*

43 *Consuetudo seu statutum etiam exorbitans, an trahatur ad casum præsumptum.*

44 *Maritus lucrans partem dotis ex forma statuti, an lucretur partem dotis præsumptæ, & num 46.*

45 *Iuris præsumptio, dicitur liquidissima probatio.*

47 *Statutum deferens lucrum dotis marito, extant liberis primi matrimonii moderatur & restringitur, ut illum tantum lucretur, quantum unus ex liberis primi matrimonii, cui minus relictum fit. Et quod stat...*

matrimonii, cui manus relicta sit. Et quid si statutum sit correctorium iuris communis. nu. 48.

49 *Consuetudo, aut statutum contra ius, recipit interpretationem passiuam à iure communi.*

50 *Consuetudo, etiam contra ius, an requirat scientiam principis, sicut præscriptio.*

VIDEAMUS † modò de aliquib. limitationibus, quæ traduntur ad hanc regulam negatiuam, quod consuetudo aut lex pœnalis non extenditur ob identitatem rationis. Inter alias limitationes datur vna vt non procedat, quando agitur de puniendis delictis, aut illic tis coercendis: quia tunc dicitur agi materia fauorabilis, & vtilis republicæ, nempe vt delicta puniãtur, ob id fit extensio. *Bar. in l. quemadmodum C. de agric. & censi. lib 11. Rom. in conf. 105. in secundo dubio Ias. post Alex. in d. l. cùm quidam, in quarta limitatione ff. de lib. & post. sibi. idem Ias. in l. si certis annis. ver. Secundò, moueor. C. de pactis. in l. 1. C. de transact. Dec in d. l. factum cuique suum § in pœnal. b. in quarta falle tia. ff. de reg. iur. & in cons. 65. Fe in. in c. translato. de const. t & in c. nonnullis. de rescript.* Ideò statutum permittens bannitum impunè occidi posse, dicitur fauorabile: quia ob bonum publicum *l. 2. ib. Bart. & ali. C. quando liceat sine iudic. se. vind. Bar. in l. omnes po u'i. in 2. q. tertia q princip. ff. de iustitia & iure. Ias. in cons. 133 lib. 1 & in l. vbi pactum. C. de transact. addo Bald. in consil. 491. super sitione. post med. lib. 3. de quo tamen latius per Mover. in c. quæ in eccl. siarum. de constit.* Aduertendum circa hãc limitationem: quia Corn. *in consil. 233. lib. 4* reputat hoc dictum Bar. *in d. l. quemadmodum.* mirabile & valde pulchrum, si verum sit, qui si voluerit ridere de hoc dicto, & illud pro omnino falso habere, & dubium facit contra istud dictum: quia † in pœnalibus fit interpretatio in benigniorem partem. *l. de interpretatione. & leg. si præses. ff. de pœnis.* & vbi pœna pluribus modis intelligi potest, intelligitur de mitiori. *Bal. in l. fin. per illum text. cũ G. C. quæ res vend. non p.* Similiter, in dubio fit interpretatio, vt pœna locum non habeat. ideò in dubio censetur 2

tur quis condemnatus ex causa, quæ non infamat. *l. ha enim. ff. de suspect. tut. Io. de Ana in c. qualiter. §. ad corrigendos. de accus.* similiter in dubio censetur proposita actio, quæ non infamat. *Alex. in l. certi condict. in prin. ff si cert. petat. & in l. Gallus. §. si eius, qui fil ü. ff. de lib. & posth.* Dec. *in c. ex literis. de const. in c. at si clerici in ver. item & secundò cõis opi. & in c. dilecti filii. vers. ista limitatio. de iud.* Ad istud
3 † argumentũ respondet Ias. *in d. l. cum quidam. ff. de lib. & posth.* quod procedit in dubio, qñ non constat delictum esse commissum, vel qñ non constat de qualitate criminis, vt sic absoluatur quis in dubio, qñ non constat delictũ esse commissum; vel si constat, sed non de eius qualitate, mitior imponatur pœna: q̃ responsio animo meo non satisfacit: quia doct. loquentes de materia extẽsionis in pœnalib. præsupponunt delictũ esse cõmissum, & de eo constare. Similiter *in d. l. interpretatione. & l. si praeses.* præsuponitur constare de delicto & eius qualitate. qa
4 † frustrà aliàs quæritur de pœna delicti, cum de delicto prius omnib. constare oporteat. *l. 1. §. item illud. ff. ad S. C. Sila. l. si quando in vers. patefacta. vbi Ias. post Bal. in 4. not. Cod. vnde vi. Ang. in l. certum. ff. de confess. Ias. in l. iusiurandum, quod ex conuentione. § fi. ff. de iureiur.* & plenè constare debet de delicto. nec coniecturæ sufficerent. *Dec. post Ab. in c. 1. in fi. de offic. deleg.* Prætereà d. l. si præses. loquitur, qñ fuit præposita vis publica, & vis priuata. & iudex in sententia simpliciter, declarat reum vim fecisse, nõ declarando de publica, vel priuata: dicit tex quod intelligitur de vi priuata in mitiorẽ partem. Si dicamus, istud ideo esse, quia accusator non probauerit de vi publica, ille text. non procederet: quia tunc non interpretaretur sentẽtia de vi priuata, vt mitior pars accipiatur: sed
5 quia non fuit probatum de vi publica. Ideò † puto aliter responderi posse, videlicet, ꝙ dictum Bar. *in d. l. quemadm.* intelligatur, qñ aliâs si extensio non fieret in pœnalibus, delictum remaneret impunitum. Tunc n. dicitur agi de fauore publico, & materia dicitur fauorabilis ob idq; fit extensio, ne delictum remaneat impunitum. [illegible] si, cessante extensione, delictũ non remaneret impunitum

lum, sed puniretur quidem, mitiùs tñ: tunc non fit extensio in pœnalibus sed procedũt illa iura, in l si præses. & l. interpretatione, ff de pœn. *Ita not declarat & r spondet Bar in l. 2. §. exerc. tum ff de iu, qui not. infamia. refert, & sequitur Dec. in l. 2 n. 1 9 ff de reg iur.* Ad q̃ declarationem si Corn. aduertisset, non dictum hoc pro tam mirabili habuisset, nec illud in dubium reuocasset. ¶ Infertur ex hac declaratione, ꝙ licet dispositio pœnalis contineat odium rationabile, vt delictum puniatur: si tñ citra extensionẽ delictum impunitũ non fiat: quia alia lege mitiùs tñ puniatur, tunc extensio non fiet. Aduertendũ tñ hic puto, ꝙ si delictum alio iure ita breuiter aut leniter puniatur, ꝙ occasio delinquendi videatur præstari, quæ occasio præstari dicitur ex modicitate pœnæ. *l. si in operis. C. de pœnis. Dec. in l. 1. in prin ff. quod quisq; iur. & in c. cognoscentes. de const.* putarem tunc legem aut consuetudinẽ pœnalem extendi: quia adhuc militat ratio fauoris publici: ne delictum remaneat impunitum. tolli. n debet occasio delinquendi. *l. 1. in pr. ff. nau. caup. stab. l. 1 §. fin. & qu dibi not. ff. quemadm. seruit. amit. c. emendari. 1 q 1.* nec nec valet lex, per q̃ occasio datur delinquendi. *c. erit aũt lex. 4 di. c. ex parte. vbi Abb. in 2. no. de consuet c. fi. eo. tit. c. flagitia. 22. q. 7. l. conuenire ff. de pact dota.* & iste casus occurrit mihi primo anno doctoratus mei, quũ iudicem Cunæi agerem: & falsi quæstio ageretur: nã fuit exhibitum statutũ quoddã, loquens de falsitate, per ꝙ falsi reus leuiusculè mulctari debet, ad pœnã pecuniariã solidos 20 turoñ (si non fallor) nõ excedentẽ. interpellabar ad obseruationẽ iurisiurandi, ꝙ præstant iudices de statutis illius loci obseruandis. Dixi statutum illud infirmum, ac nullum esse, tanquam occasionem præstans delinquendi, & quod iuramentum iudicis generale de statutis obseruandis, restringitur ad statuta valida, & iusta, non autem inualida, & iniqua *leg prima ff. de iu, qui sunt sui vel alieni iuris vbi doctores capitulo primo. de iureiur libro sexto. l. si procurator. Digest. de condit. indeb. vbi latè moder.* & magis mirari oportet interpellatum me fuisse ad obseruãtiam illius statuti turpissimi, per tertium, cuius non in-

teteat, vt tum alioqui non obſcurum, quem illud verius deſideratum decuiſſet, vt ſtatutum illud incendio tra-
7 deretur. Iſta prima † limitatio ampliatur vt procedat non ſolùm, quando agitur de fauore publico, vt delicta puniantur: ſed etiam ſi aliàs agatur de fauore reipubl. in alia materia: quia fit extenſio etiam in pœnalib. & prohibitiuis. *leg. cæteri. §. hoc ſenatuſconſultum. vbi Iaſ. in quinto nota ff. de legat* 1. & faciunt nota. per Felin. *in cap. nonnulli. de reſcript.* vbi quod diſpoſitio concernens vtilitatem publicam, dicitur fauorabilis: licet ſit contra ius
8 aut exorbitans. ¶ Secunda datur † limitatio per Dec. *in d. §. in pœnalibus.* per Iaſ. *in d l. cum quidam. in fi.* quando aliàs conſuetudo, aut lex pœnalis fieret eluſoria. Addo Ant. de But. *in diſput. incip. Bononienſis in fine tertii dubii.* vbi, quod fit extenſio in materia pœnali, cum aliâs magna plaga legi infetretur: quia lex fieret eluſoria. *refert, & ſequitur Soc. in conſil* 240. *verſ. quinimò dixit. lib.* 2. *idem voluit Corn. in conſ.* 303. *lib.* 3. *& faciliùs, quæ ſcripſi ſuprà in*
9 *15 limitatione.* ¶ Tertia † datur limitatio: quando duo ſunt æquiparata per legem antiquam: quia tunc lex aut conſuetudo pœnalis diſponens ſuper vno, extenditur ad alterum. *ita Dec. in d. §. in pœnalibus. in quinta fallentia Iaſ in l. ſi prius. verſ.* 3. *pro concluſione Bart. ff. de operis nou. nunt. Soc. in l. Gallus. §. videndum. in fin. ff. de liber. & poſth. per tex. in c. ad audientiam. & in c. cùm dilecti. & vtrobique Abb. & Imol. de cleric. non reſident.* ſed iſtud intellige ſecundum ea, quæ latiſſimè *ſuprà* dicta ſunt *in* 14 *limitatione.* & ex hac limitatione infertur ad declarationem dicti Fulg. *in d. conſ.* 23. quia conductor ad longum tempus æquiparatur emphytheotæ, cùm habeat
10 ius in re. ¶ Quarta † datur limitatio, vt non procedat quando agitur de ſalute animæ, & peccato euitando: quia tunc fit extenſio etiam in pœnalibus, & odioſis. *Ioan. Andr. vbi Abb. multum extollit in c. ex. tenore qui ſi ſint legit. Abb. in c. quæſiuit. de diuor.* Bar. & moder. *in auth. ſacramenta puberum. & ibi Iaſ. C. ſi a. duer. vend.* vbi extendunt illam auth. ad alios contractus: quia agitur de ſalute animæ, vt iuramentũ obſeruetur: & tamen illa diſpoſitio

positio est odiosa, & exorbitans à iure communi. Addo Anch. *in cons. 304. ista allegata.* vbi, quod dispositio introducens pœnam pro salute animarum, & augmēto sciētię & virtutis, id est, vt per timorem pœna incitetur quis ad bonūm animæ, scientiæ & virtutis, pœnalis nō dicitur: infert propterea dispositione *in c. licet canon. & c. cū ex eo. de elect. lib. 6.* per quam dispensatus ob causam studiorum, finito tempore studii, tenetur se promoueri facere intra annum ad ordinem diaconatus, & subdiaconatus, sub pœna priuationis beneficii, extendi etiam, qñ esset cum aliquo dispensatum ratione minoris ætatis: ꝙ nisi finito tempore minoris ætatis se faciat intra annū promoueri, pariter priuatus sit beneficio: quia dispositio d. c. cum ex eo. introducta fuit pro salute animarū, & ꝓ augmento scientiæ & virtutis, ob id fauorabilis potiùs dicitur, q̃ pœnalis. ¶ Quinta datur † limitatio, vt nō ꝓcedat, qñ absurdum resultaret, si non fieret extensio in pœnalib. l. si vxor. §. 1 ff de adul. vbi etiam vxor de facto, aut putatiua punitur adulterii nomine, sicut vera vxor. & sic lex pœnalis loquens de vxore, extenditur ad eam, quæ verè vxor nō est: sed de facto quem tex ꝓ parte cōtraria citat Ias. *in d. l. cum quidam. ver tertiò & fortius ff de lib. & posth.* nec aliter respondet ad illum text. nisi ꝙ ibi agitur de fauore publico, vt delictum puniatur. sed ista responsio non satisfacit: quia (vt sup dixi) iste fauor publicus non consideratur, nisi vbi delictum remaneret impunitum Sed licet talis vxor putatiua non puniatur, vt vxor de adulterio: puniretur tñ tanquam de stupro, si fuisset virgo vel vidua. Sed rationem illius textus puto esse: quia nisi fiat extensio, sequeretur absurdum, ꝙ vxor putatiua & de facto esset melioris conditionis, q̃ vera vxor: ꝙ esse non debet. *l. 3. §. 1 ff. de donat. inter vir. & vxor vbi. quod etiam vxori putatiuæ donari non potest.* Pro hoc Gl. *in c. plerunque. de dote post diuor. resti.* vbi, quod vxor putatiua ita perdit dotem propter adulterium, sicut vera vxor, ne plus tribuatur vxori putatiuæ & de facto, quam veræ vxori. *refert*, & sequitur Paul de Cast. *in cons. 147. Reuocatur in dubium. & in cons. 154. Prosita domina. lib 2.*

Aa 3

*lib.*2 vbi idem in tutore putatiuo, & minus legitimo, quod ita punitur non reddendo rationem administrationis, sicut verus tutor. tenendo in hoc contra Gl *in l. consensu.*
12 *in verb. sibi. C. de repub.* vbi Gl voluit, quod talis † vxor putatiua non perdat dotem propter adulterium. sed dicit Paul. quod doct. *in d. c. plerunque* communiter tenent contrarium nam doct. *b.* considerant intentionē mulieris, quæ secundum eius intentionem adulterium cōmisit: *vt ibi per Inn. in final verbis. & per Abb. qui dicit opin. Gloss. communem.* Similer curator putatiuus non debet esse melioris conditionis, quam verus ob id sicut verus curator non potest donationē accipere ab adulto: ita nec putatiuus. *Paul. de Cast in cons 352. Curator, lib 1.* Similiter licet reseruatio beneficiorum sit odiosa, *Gl in c. fi. in verb. simil b. de verb sign. lib. 6.* tñ reseruatio Papæ de beneficiis quæ Titius obtinet, locum habet etiā in beneficio, quod Titius de facto tenet, ne occupator sit melioris cōditionis, quam verus possessor. *Rota decis 274. not. quod vbi Papa. in antiq. & qu d s r bu Rota deci. 366. not quod sufficit in antiq.* Sed Gl. *in d. l. consensu. C. de repud* simpliciter sequitur Alex. *in l si cum dotem §. fin. ff. sol. mat* dicens esse similem Gl. *in d. c. plerunque* Sed certè Gl *in d. c. plerunque* est omninò dissimilis. *Gl. etiam in d. l. consensu. similiter sequitur Bertach. in suo repertorio, in verb. adult. nu. 43 in verb. maritus adult v. 3. & in verb. vxor adultera v. r. 7 Pro Gl. etiam in d. l. consensu.* facere videtur Cald. *in consil 1 e tit. d. here.* vbi, quod dispositio clem. nolentes. de heret. excommunicans inquisitorem confiscantem bona ecclesiæ non habet locum in inquisitore, qui de facto distribuit certos libros fratrum minorum damnato[illegible] de heresi. Sed responderi potest ad d. Cald. quod *ibi* inquisitor non dabat operam rei naturaliter prohibitæ Nec ex dicto Cald. sequitur absurdum, quod delinquens sit melioris conditionis, quam non deliquens, ex quo confiscatio bonorum contra hereticos per alia iura permissa erat Pro dicta Gl. † etiam *in d. cta lege. consensu.* [illegible]
13 dictum Card *post Lapum in cle. 3. quæst. 3. de priuil.* [illegible] quod illa cle puniens religiosos, non habet locum [illegible] relig[illegible]

religiosis de facto, quorum religio est reprobata: qui iniis non conuenit qualitas religionis. *Quod dictum sequitur Fel. in d. c. accedentes. de praes. r.* Sed aduerte: quia Card fundat suum dictum super Gl. *in c. 2. in verb. quacunque ne cler. vel mona. lib 6.* quam Gl. dicit optim è facere. Sed mihi facit, nam text prohibet, ne professus religionem quamcunque habitum temerè admittat Gl. dicit, quamcunque, scilicet approbatam. Cui mirum, si talis expositio fieri debet tanquam omninò necessaria? quia si religio sit reprobata, in ea quis manere non debet. nunc diuersa est ratio inter religionem veram, & eam, quae de facto est. Nec militat tunc absurdum aliquod, quod non ita puniatur dimittens habitum religionis reprobatae, sicut approbatae, cum omninò habitum dimitti oporteat: secùs in adulterio vxoris putatiuae: quia illud nunquam erat licitum. & contra Card. facit text. per cum alleg. *in cap. cum, qui de praeben. libro sexto* vbi intrusus, in sui odium habetur pro possessore legitimè, ne sequatur absurdum, quod sit melioris conditionis, quam legitimus possessor & *ibi Gl. concord. allegat nota.* ad illum textum benè respondet Card. quia textus non fundat se in ratione noua Cardinus. sed in alia ratione, ne stultus aut inuasor sit melioris conditionis, quam sapiens aut bonus, quae ratio apertè confundit dictum Cardi. nec ad eam aliquid imo respondet Card Rursus, † contra Card & Felin adducit 14
lo And. Abb. & doct. *in c. 1. de cler. coniug.* vbi, quod clericus de facto contrahens matrimonium, ita priuatur beneficiis, sicut legitimè contrahens: ne alias sit melioris conditionis de facto agens, quam legitimè: & tamen qualitas matrimonii non conuenit; sed satis est eum matrimonium contraxisse, quò ad eius intentionem: & quantum in eo fuit. *sequitur Anch. in cons. 3 4. Ir hac causa. ver & hac ratione tollitur. Roman. in cons. 443* Dubitatur. quoties enim actus de sui natura est illicitus, ex actu nulla poena imponitur. *l. nemo martyres. C. de sacris. [illegible] l. [illegible] leg. eum, qui duas C. de adult. Dec. in c. ex tenore. de rescript. qui tamen Decius videtur sibi contra-*

 riari

in consi. 2 n fine. Dec. in d. § in pœnalibus. in 6 fallen. lo. in .1. vers. facit. ff. n ius o a 1. ut eant. in d. l. cum quidā in 5. f tuentia. ff. de lib & po . addo Anchar. in consi. 304. Ista all. g. post med. versicul. postremo etiam advertendum. ubi quod dispositio pœnalis extenditur ex mente disponē-tis. *ca. si postquam de electio. lib. 6.* mens autem colligitur ex ratione expressa *Baldus in l. non dubium. C. de leg. b. & quod mens colligitur ex ratione est text in d. l. cum multa. 1. ff. sol. ma r. in l. scire oportet. §. oportet ff. de excus tuto. in l. cum pater. §. dulcissimis. ff. de le 2 l ux re in prin. u t Bar. ff de le 3. c intelli. d v r sig. gl. in l. si in vend. in fi. in gl. v eta. causam verborum ff commun. præd. Bald. in cor fi. 2. verba statuti. li. 1.* mens enim & ratio idem sunt. *Dyn in c. ultim. de reg. iu-ri lib. 6. refert & sequitur Bal in consi. 200. In causa ista. libro 3. Pau. de Castr. in consi. 148. Viso & examinato puncto. libro 1. Alex. in consi 52. ver. secundo consi mo. l. 1.* Imo voluntas aut mens disponentis magis colligitur ex ratione, quā ex verbis. *Bald. in consi. 121. A capite e sic sed hic est adver-tendum. lib. 3. per text. in l. iurisgentium. §. pactorum ff. de pact.* & isto casu, quando ratio est expressa in dispositione pœnali, extensio fieri non dicitur, cum veniat casus nō expressus ex mente legis *Anch in d cto consi 3 4. in fine. & dixi supra in materia ext nsi nis. in c. correctorius Fortius voluit Curtius S. n. in consi o 50. princip.* quod extensio fit in pœnalibus ex identitate rationis finalis, quæ colligitur ex proœmio. ¶ Ex hac septima [illegible] tatione inferri potest ad aliam responsionem. ad text *in d ca .1. §. porro. qua fuit. pri. caus. bene amit.* ubi in materia privationis feudi, & sic pœnali fit extensio. de cuius intellectu & ratione supra vidimus. Nam ultra præmissa videtur, quod responsio planior accommodari possit, ad illum textum. quia videlicet ratio ibi fuit expressa, cur privaretur ex illis causis ibi expressis. Nam dicit textus. quod & naturalis & civilis ratio suadet prædictis modis feudum debere amitti: quæ collig: po-test, si quis scrutatus fuerit, subtiliter constitutionem, in qua enumerantur causæ exheredationis & ingratitu-dinis & repudii, quibus liberi exheredantur, matrimo- 19

nia dissolvuntur, & donationes revocantur, & sic text. exprimit rationem, cur ex causis ibi declaratis & enumeratis vasallus feudo privetur: quia videlicet apparet ex talibus causis de ingratitudine ipsius vasalli, contra dominum: & sic fundatur ratio privationis feudi super ingratitudine. itaque cum ratio privationis fuerit expressa, non mirum, si fit extensio ad alias causas, in quibus militat eadem ratio ingratitudinis, *& ista ratio & responsio videtur mihi clara, & sine aliqua difficultate.* ¶ Nō omitto circa illum text. *in d. § porro* quod Cro. *in d. l. omnes populi. vers. secunda conclus.* voluit subtili medio effugere difficultatem illius text. ponendo eum in materia iuris exorbitātis aut limitatorii: in qua materia facilius fit extensio, quam in pœnalibus. Sed nescio ubi Crotus istud somniaverit: cum ibi non agatur de materia correctoria exorbitanti, aut limitatoria: sed tantū pœnali & doct. omnes laborantes circa illum text. eum

20 solum allegant in materia pœnali. ¶ Sed adverte: † pro declaratione huius septimæ limitationis: quod si in statuto pœnali assignetur ratio, ut delicta puniantur, quæ etiam sola ratio videtur assignari posse, quando agitur de delictis puniendis, ex hac ratione expressa non puto extensionem fieri posse, nisi prout s. dictum est, quando alias delicta remanerent impunita. Si vero delicta per aliud ius debito modo puniantur, induci nō debet correctio alterius iuris: etiam quod per aliud ius mitior pœna imponatur, modo pœna non sit adeo mitis, quod per eam occasio detur delinquendi: *ut sup. diximus in prim. lim. ad regulam negativam. quod in pœnalib. non fit extensio.* ¶ Contra istam tamen septimam limitationem tenet Soci. *in lege. servis. elect. § 1. versi. sed ista ratio ita deducta. ff. de leg.* 1. ibi voluit, quod in pœnalib. non fiat extensio ex identitate rationis expressæ: nisi casus, ad quem volumus extendere, comprehendatur sub verbis

11 legis, late sumpto vocabulo. ¶ Octava datur † limitatio ut non procedat regula negativa, ubi maior esset ratio in casu non expresso, quia ex maioritate rationis fit extensio, etiam in materia pœnali. *Alc. in add. ad Bal. in l. ma...*

mancip. in ver turbans. C. de ser. fug. Roc. de cur. in rer. d. c. fi. ach 35. in 7. lim. ubi tamē Ale. non allég. sed tan'ū dicit, quod istud præsuppo. it Ant. de But in d. ca. fi. dum dicit non fieri extensionē à paritate rationis: ergo secus sentit. ubi esset maior rat o. Ad idem facit text in l. qui indignus ff. de pena. ubi sententia pœnalis per quam indignus quis declaratur inferiori dignitate, extenditur ad maiorem dignitatem & ordinem. per argumentum à maiori. Ad idem text. in leg. cui pacto. ff de servis export. ubi pactum pœnale per quod interdicitur alicui pomerio, aut suburbiis, extenditur ad civitatem. vt a fortiori ad civitatem accedere non liceat. Ad idem text. in l. relega. §. fōt. ff de interd. & relega. ubi prohibitus per sententiā ab honore minori, à fortiori censetur prohibitus a maiori. Ad idem adduco De. in c. 2. ver. post emo superest de pre. & i i con. 333. ubi q statutum contra ius commune, extenditur à maioritate rationis & quod à maiori licitum sit arguere in pœnalib. tradit Baldus. in lege. transi. in 8. oppositione. C. de transa. ubi quod sicut non est licitum transigere super adulterio, ita & à fortiori nec super raptu. Sed contra †istā limitationem arguitur ex eo, quod not gl. & doct. in d. auth. quas actio. ubi, quod in correctoriis non fit extensio, etiam in maioritate rationis & ibi la. hoc firm. ver. sic ergo firma reg. & id. Ias. in l. frat. ver. si vel. sic ten. re op. o. C. de inoff. testam. in auth. non li. et. C. de li. pra. ter. o in con. Ar. in con. 27. proponit ver. non ob. quod mel. vr in con. 27. li. 4. Curtiu. in con. 6. & hanc op. dicit commun Dec. in l. non. debet. ubi q plus. nu 4 ff. de reg. iur quicquid aliter voluerit idem Dec. sibi contrarius in d. con. 333. ver. sic & ad idem facit post Imol. in d. §. de viro. si non fit extensio à maioritate rationis in correctoriis; multo minus fieri debet in pœnalibus, aut saltem eadem ratione fieri nō debet in pœnalib. qua in correctoriis prohibetur. & quod in materia pœnali non † valeat argumentum à maioritate rationis. tradit Bald. in auth. nisi c. ex testamento. C de secund. nu. t sequitur Curtius Senior in consilio 45. versi. ulo secundo. quia in materia. Hanc difficultatem non reperio tactam per aliquem doct. quem legerim, nec omnes legisse me fatear. 22 23

nem pœnalem exten li ad maiora de'icta, argmendo à fortiori: quia cessat absurdum: m odo & n; sum d̃i ctū maius impunitum non maneat. Quid enim absurduum videatur, si aliquod delictum ꝙ minus videatur ex aliqua causa acerbius vindicetur, quam al'ud crimen quod gravius visum sit? videmus † enim quod pœna 27
furcarum est maior quam pœna capitis: quia pœna furcarum est magis ignominiosa, *Bar. in le.. capit. l. §. servi. ff. de pœnis. in l. deserto. im in prin ff. de re milit Bal' in l. om. C. de dela. li. 10.* ubi si quis fuer t condemnatus pœna furcarum & pœna capitis diversis sententiis, & non potest constare pro quo delicto prius fuerit condemnatus caput amputari debet: quia est mitior pœna quam furcarum. sequitur *Ioann. de Ana in c 2. de c llusio d. te. tradit Socinus in co si. 157. libr 2.* & tamen pro furto furcis quis suspendetur: & pro homicidio decapitabitur, cū homicidium infinitis partibus sit gravius furto. Nec placet † dictum Decii. *in c. at si clerici. de iudic p. t. sed et mo* 28
nota. de iud & in consi. 65 quod ubi pro furto maior pœna imponitur, quam pro homicidio tunc furtum dicatur delictum gravius homicidio, quia cum gravitas delictorum insit ab ipsa natura, non potest lex facere, quod delictum maius, dicatur minus, & e contra. *§. fin. instit. de iure natu. g n. & ivi. l. eas ff de cap. diminut.* Nec statutum dicitur facere delictum maius quod vere minus sit, ob impositionem maioris pœnę: quia, *ut dixi*, potuit imponere maiorem pœnam ex aliqua causa: puta ut obviet'ur frequentiæ illius delicti. Bene fateor, quod ubi cadere posset dubium probabile, an unū delictum sit maius altero, tūc cognoscetur gravitas delicti ex qualitate pœnæ: *ut dicit Decius in d. con. 65 & in d. c. at si cleri.* sed ubi est notorium unum delictum esse maius altero per rerum naturam prout in homicidio & in furto: quæ enim comparatio fieri potest de offensione in personam, ad offensionem in bonis? *arg. l. in servor. in fi ff. de pœn.* & quod ex qualitate pœnæ maioris vel minoris non semper arguitur ad qualitatem delicti, ut dicatur maius vel minus, prout magis vel minus reperitur

ritur vindicatum, tradit Socinus *in dict. con. 157. Dec. in authentic. cassa. C. de sacrosanct. eccl. & in c. ecclesia S. Mariæ. circa princ. de consti.* & advertendum: quia Soc. & Deci consuluerunt in eadẽ causa: licet pro diversis partib. & dicit Dec. *in d. c. at si clerici in prin. in 7. not.* ꝙ obtinuit sententiam pro eius parte, contra con. Soc sed adverte: qa in casu Soc. & Decii non puto, ꝙ fuerit iudicatum ꝓ cõs. Dec, eo quod delictum furti esset maius homicidio: sed quia intentio statuentium seu statuti Lucæ videtur, quod dummodo non bannitus interficiat bannitum reum mortis, & sic purget provinciam homine scelerato & patibulo digno, talis occidens habeat privilegiũ liberandi à banno alium bannitum, cuius delictum nõ sit maius delicto eius, qui dicitur occisus per non bannitum: quasi intentio statuti fuerit, quod si non bannitus interficiat bannitum qui à pœna mortis defendi posset, tunc non possit liberari à banno bannitum mortis reum: sed ubi uterque bannitus, & occisus per non bannitum, & is, de cuius liberatione agitur, mortis rei erant, satisfactum videtur intentioni statuti. & licet unum delictum videatur maius altero, tamen ex quo in substantia eadem est pœna mortis, illud plus & minus, quod pœnam in substantiam non alterant, non habẽtur in consideratione. *l. fi. ff. de fun. instrum.* & sic iudex in causa illa Lucæ magis videtur considerare effectum statuti, quam verba. Effectus autem idem videtur dummodo non bannitus eum interficiat, qui morte dignus esset. Concurrebat etiam in casu Decii: quia statutum Lucæ dat illud beneficium non bannito occidenti bannitum ob publicam utilitatem: ut sic accendantur homines ad extirpandos bannitos, & eos occidendos, ob id extendendum videtur, aut large interpretandum
29 *ut ipse Dec. ibi ducit* ¶ Nono † non procedit præmissa regula negativa in correlativis, in quib fit extensio, etiã in materia pœnali Ideo pœna imposita actori, intelligitur etiam imposita reo: & econtra. *gl. per interv. ff. de iu. & in c. 1 de conf. li. 6. & in correlat. ꝙ quæ in imposita uni, extendatur ad alt. trad. Bar. in l. 1. ff. quod me. cau. cu. sic ut las.*

scrib t, in l. n. n dubium. ver. 2. singulariter lim. C. de leg. ib. in l. sicut bonu in 2. not. C. de in ius vocand. & in l. fi. C. de indict. vidui tollend. Contrarium, quod imo in pœnalibus non fiat extensio de uno correlativorum ad alterum, tenet Abb. *in c. 1. de loca. sequitur Iaso. sibi contrarius. in l. fi. in fi ff. de in ius voc. Dec. in l. 1. C. de in ius voc.* Pro resolutione itaque dicendum est, quod hæc nova limitatio procedit respectu unius & eiusdem actus individui, & quando unum non potest prohiberi sine altero. Tunc enim pœna imposita uni ex correletivis, censetur etiam imposita alteri. Puta, per statutum maritus prohibetur relinquere uxori, certe etiam mulier censetur prohibita accipere. Rursus per statutum prohibetur quis vendere sub pœna, certe etiam emptor censetur prohibitus emere sub eadem pœna. quia non potest quis vendere sine emptore: nec potest maritus uxori relinquere, si uxor non accipiat. Secus in diversis† actibus: Puta, pro- 30
hibetur maritus relinquere uxori, an per hoc dicatur prohibita uxor relinquere marito? Certe non: quia isti actus sunt diversi & separati, nec fiet elusoria dispositio statuti prohibentis maritum relinquere uxori, licet uxor possit relinquere marito: fieret autē elusoria respectu eiusdem actus, si marito prohibito relinquere, non censeretur prohibita uxor accipere, *ita declar Soc. in d. cō. 74. lib. 3. Curt. iun. in d. cons. 6. ubi videtur sibi adscribere hāc declar sed ante eum fuit Soc. in d con. 74 & dixi s. in 10. limit. nu. 35 ad regul. quod consuetudo non extenditur*, & quod in actibus diversis non fiat extensio, adduco Bal *in con. 424 Punct. talis est: Tit. decessit circa fi. li. 3.* ubi licet valeat testamentum patris inter liberos coram duobus testibus: non tamen valet testamentum filii inter parentes corā duobus testib. Vbi autem †essemus in diversis actibus, 31
& in quib. unum potest stare sine altero, an dispositio extendat in correlativis? Dic, aut ꝙ sumus in correctoriis, & tunc non vr̄ extendi etiā ex maioritate rationis: *per di. s. in 8 lim. ꝙ in correctoriis nō fit exten. etiā ex maior rōis.* Aut sumus in pœnalib. & fiat eo modo quo diximus fieri in pœnalib. Aut sumus in his, quę sūt præter ius, & tūc

fic

sit distinctio an militet eadem ratio, vel non *u p r Iason. in d. lege si. C. de in di. v dui. tol.* sed adverte circa declarationem Socin. in *d. con. 74.* & Curtii iunioris. *in d. con. 6.* dũ volunt quod † in correlativis fiat extensio etiã in materia odiosa, & pœnali respectu eiusdem actus individui: quia ista declaratio bene procedit respectu ipsius actus principalis, in quo unum non potest esse sine altero: quia uno prohibito necessario censetur prohibitum, & alterum. Puta, prohibetur quis vendere, necessario prohibetur & alter emere. sed non procedit respectu pœnæ: quia potest unus puniri sine altero. Licet enim contractus non possit prohiberi uni, quin prohibeatur & alteri: pœna tamen separari potest. Simile videmus, quod usuram quis committere non potest, nisi sit, qui ad usuram accipiat: & tamen pœna, quæ imponitur usurariis, non extenditur ad accipientes *ut no. in c. s. per eo de usur.* Ideo istud dictum Soc. & Curtii, quod in correlativis fit extensio, etiam in materia odiosa & pœnali, respectu eiusdem actus individui, debet sane intelligi quo ad actum principalem: quo ad pœnam vero habenda est distinctio, an militet eadem ratio, vel non: prout in usura, in qua non militat eadem ratio puniendi accipientem, quæ in dante aut mutuante. Idem si prohibeatur quis conducere domum ante finitam cõductionem alterius, sub pœna: quia si talis prohibitio facta sit ob aliquam rationem, quæ non ita militet in locatore, sicut in cõductore: talis pœna nõ extendet ad locatorem: licet non possit quis cõducere sine locatore *ita declar. Abb. in d. c. 1. de vcxt.* & sic in correlativis procedet hæc nona limitatio, quod in eis fit extensio in materia pœnali, respectu unius & eiusdem actus individui, & etiam quo ad pœnam, quæ dividua est, quando militat eadem ratio in utroq; & secundum has declarationes resolvitur tota materia extensionis in correlativis, & decisiones quæ alioquin videntur diversæ & contrariæ invicem reconciliantur. ¶ Sed contra præmissa suppono. Tu dicis, quod in correlativis fit extensio etiam in materia pœnali, respectu unius & eiusdem actus indivi-

dividui, quãdo est eadem ratio in vtroq;: in contrarium adduco Bal *in cons 482. Magnif. vir. lib.* 1 vbi si quis prohibeatur acquirere, & acquirat contra prohibitionem, ipse acquirens solus conuenitur ad interesse & non trãsferens. & tñ sine transferẽte non potest quis acquirere. Nec distinguit Bal. an sit eadẽ ratio in transferente, vel non: sed simpliciter hoc dicit, & mouetur: quia verba prohibitionis in transferentem dicta non sunt. ¶ Solutio † Bal. loquitur, qñ prohibitio erat facta per pactum, 33
& sic in prohibitione hominis: nos verò in prohibitione legis. Constat aũt difficilius extendi dispositionem hominis, q̃ legis, *c. susceptum de rescr. lib. 6. c. cum illis. de preb. eod. lib. per que iura ita declarat Imol. in d. l. si vero § de viro. in secundo articulo principali ff sol. ma. sequitur Ias in l. 3 in pr. v. tertio adducit. ff. de acq. pos. post Aret. ibi. & in terminis correlatiuorum ita declarat Bal. in c. 1. in pr. quali. domi. propri. seu. priuet. per tex. in l sed interpellatur. §. si ab altera. ff. de arb. quod dictum pro singulari refert & sequitur Dec. in d. l. 1 C. de in ius voc.* ¶ Decimo † non procedit, qñ vnum venit 34
appellatione alterius, saltem delata significatione vocabuli: quia ad illud sit extensio etiam in materia pœnali. Cald. *in cons. 8 in tit de elect* vbi, ꝙ tex. *in c. vt auaritia de elect. lib. 6.* priuans electum administrantem ante confirmationem, extenditur ad præsentatum administrantem ante institutionem: quia præsentatio, saltem largè, venit appellatione electionis, & quædam videtur electio facta per patronos: sed hic videnda sunt, quæ *supra* diximus in materia correctoria *in 13. limitatione.* Posset etiam dici, quod ideò sit extensio de electione ad præsentationem: quia *per iura Sexti*, vt plurimum parificantur. *Rochus de Curte in d. c. fin. in 3 limitat.* ¶ Vndecimò, † nõ 35
procedit præmissa conclusio negatiua, quando in alio casu non reperitur certa pœna constituta: quia tunc consuetudo aut lex pœnalis extẽditur ad alium casum: quia vbi certa pœna non reperitur statuta, recurritur ad simile legis, vel statuti, aut consuetudinis *Bar. in tr. de C. 136. Statuto castri plebu.* & sic consuetudo aut lex pœnalis extenditur vt ex ea declaretur pœna in alio casu sim. his,

in quo certa pœna constituta non sit. ¶ Duodecimo,
36 † non procedit in accessoriis: quia ad illa trahitur co[n]suetud[o] aut lex pœnalis. *l. fi. C. de fru. vrbis Constant. no. li. 11. vbi Bar. & Ioan. de Pla. Soc. in cons. 93. ver. pręterea hanc partem confirmo. lib. 1.* Nam in d. l. fi. prohibitio pœnalis de non minuendo aut conuertendo in aliũ vsum pecuniã publ. deputatã ad emptionem frumenti de tempore n[e]cessitatis, extenditur ad lucrũ prouenïens ex illa pecunia. Ex quo infertur non bñe locutum Bal. Nouel. *in tract. de dote in octaua parte, priuil. 6. ver. nec obst. quod priuilegium.* vbi voluit, licet sub dubio forte, quod priuilegiũ principalis non traditur ad accessoria in correctoriis & exorbitantibus. *& contra eum etiã faciunt, quæ scripsi suprà in octaua limitatione ad reg. quod consuetudo non extenditur*
37 ¶ Decimo tertiò † non procedit, qñ dispositio pœnalis loquitur in vno ratione frequentioris vsus: quia tũc extenditur ad illud *Gl. in l. 1. in ver. sponsam. C. de rap. vir.* vbi illa lex pœnalis loquens in sponso ratione frequentioris vsus, habet locum etiam in sponsa rapiente sponsum. *cum simi. vt per Curt. seniorem, in cons. 11.* Ex præmissis abundè declaratam habes hanc vigesimamprimã limitationem, an in pœnalib. permissa sit extensio. in qua regulã habes negatiuam cũ vndecim limitationib. ex q[uibus] facilè erit ad contraria respõdere. nec erit hæc mat[eri]a ita in confuso & quodam modo arbitraria, prout eã reliquit Ang. *in d. §. siu autem ciuile.* vbi solum multiplica[t] contraria concludens certam doct[r]inam dari non posse: sed standum esse dictis Gl. & doct. prout decisa [i]nueniuntur. Ad quem modum facilè erit consulentib. pr[o] & contra in eodem casu ad arbitrium variare: & eo m[o]do loculos implere, ad animarum perniciẽ, & pauperũ litigantium enorme dispendium. ¶ Vigesimosecun[do]
38 † limitatur prædicta conclusio, quæ habet, q[uod] consuetudo non extenditur, vt nõ procedat, qñ duo gradati[m] inuicem se habeant: quia mutatio facta in vno extẽditur ad alterum. Pu[t]a de iure antiquo licebat donare certam quantitatem laico sine insinuatione, & duplum ecclesiæ, etiam sine insinuatione, & sic laicus & ecclesia habeban[t]

bebant in se hāc ordinatione inuicem, vt ecclesia posset accipere sine insinuatione duplū eius quod poterat laicus accipere: postea superuenit ius nouum codicis, per quod quantitas laico donari poterat sine insinuatione. aucta fuit vsque ad quingentos aureos, certè etiam duplicabitur summa, quæ ecclesiæ donari poterat sine insinuatione. *Crotus in repet. l. omnes popul. in materia interpretationis extensiua, conclusio. 13. ff. de iust. & iur.* Similiter ordines subdiaconatus, diaconatus & subdiaconatus habent inuicem quandam ordinationem, vt certum tempus singuli habeant inuicem: si tempus muteturin vno ordine, illa mutatio trahitur & ad alios ordines *Gl. in cle. general. m. de eta. & qualit. cum simil. vt per d. Rebuffi in tract. nomina in 12. q. pr. n. 69.* ¶ Vigesimotertiò † non procedit, propter causam honestatis seruādæ: q̄a tūc ēt consuetudo aut lex stricti iuris extendit̄ de casu ꝓprio ad impropriū. Puta, lex ꝓhibet parentes vocari in ius sine venia; qūo intelligentur parentes? si ꝓpriè, intelliguntur vsq; ad tritauū. *l. Iurisc. §. parente ff. de grad.* tū quia illud ius prohibitoriū non vocandi parētes in ius sine venia: introductum fuit causa honestatis seruandæ, & vt præstetur reuerentia parentib. à quibus descendimus, extendit̄ ad oēs parētes cuiuscunq; gradꝰ in infinitum. *l. 4. §. prætor ait & ibi Ang. & Ias. in quarto no. ff. de in ius voc. quā legem legit Ias. simul cum l. 2. & idem Ias. in §. pœnales. n. 54. inst. de act. & in l. qui se patris. ver similiter causa honestatis. C. unde liberi. addo Alex. in l. nepos Proculo. in addit. ad Bartol ff. de verb signif.* Adde, quod ea, quæ fiūt † causa honestatis seruandæ, necessariò & coactè fieri dicuntur. ob id ex actu, qui fit propter honestatem seruandam non inducitur renuntiatio iuris sui, tanquam coactè factum dicatur. *Ioan. Fab. & Ang. Aret. in §. si Inst. de iniu.* Aufrer. *in decis. Capel. Tolos. q. 233.* vbi si iniuriam passus recipiat iniuriantē ad osculū pacis in ecclesia, q̄ salua honestate recusare non poterat, *per cle. si. de sen. exc.* ex tali osculo non censentur iniuriam remisisse: q̄a necessariò & coactè ita egit honestate cogente. Idē secūdū eos, si passus iniuriā, & iniuriās simul inuitētur ad aliq̄d

39 and 40 in right margin.

festum & conuiuium: & ad eandem mensam ponantur, inde simul comedant & bibant: quia non censetur iniuria remissa, tanquam necessariò & cogente honestate ita actum sit. Confirmatur istud dictum: quia numeratur honestas inter iuris præcepta. *l. iustitia est. §. 1 ff. de iust. & iur §. iuris præcepta. inst. eod. tit.* & attendi debet nō solum quod liceat, sed etiam quod honestum sit. *l. semper ff. de rit. nup. & publica honestas impedit matrimonium. c. iuuenis & c ad audientiam. de sp. nf no in c. non d bet de consan & affin* & ius honestatis exceptuatum intelligitur à debito reuerentiæ: ob id dominus non potest subditas cogere, vt vadant ad eius domum pro tripudiis, aut choreis, si causa honestatis nolint accedere. *Bal in l. quod ex libera. per illum text Cod de oper liber. refert, & sequitur*
4 1 *Dec in c. 1. super G. off. fin, de constit.* Hinc videmus, † quod iuramentum de parendo mādatis alicuius, intelligitur de honestis. *c. veniens & c Quinta vallis. de iureiur. c. 1, de iureiur. lib 6.* & generale arbitrium concessum alicui nō trahitur ad ea, quæ sunt contra honestatem. *Bart. in leg. 1. ff. de iis, qui sunt sui vel alie. iur. Ang. & Fulg in l. milites. C. de testam. mil. Soc in. in consil. 53. lib. 3. Ias. in l. 1. ff. de legat. 1.*
4 2 † Nec valet consuetudo contra honestatem. *c. cùm decorē. & c. cùm ab omni. de vita, & honest. cleric. Abb. in c. cum inter no. de consue.* Imò consuetudo contra honestatem a principe approbari non potest. *Bald. in cap. ad nostram. de probat. & ibi Felin, ver. vltimo no.* Hinc videmus non valere consuetudinem aut statutum, quod cessio bonorum fiat modo vituperabili: puta, percutiendo anum, aut nates ad columnam: quia hoc est contra honestatem, & bonos mores. *Cyn. & Bal. in l fi. C. qui bonis ced poss. cum simil vt per Ias. in §. eū quoque. num. 28. instit. de act.* Addo, quod si princeps per eius rescriptum mandet quem admitti ad cessionem bonorum, debet simpliciter recipi sine aliqua ignominia: quia in actu principis glossandum non est. *ita Bal l. in consil. 301. lib. 5.* ¶ Vigesimo-
4 3 quarto † non procedit in casu præsumpto. ad quem trahitur statutum vel consuetudo etiam exorbitans. Puta, extat statutum, vel consuetudo, q vxore decedente in matri-

matrimonio, maritus lucretur dotem. talis consuetudo ... ad dotem ... i.e. q̃ vxor ... ius constituram præsumit: prout quã mulier secundò nubit, eo casu quo ius præsumit dotem datam primo marito, censeu constitutam & secundo viro. *Bar. in d.l.p. incip. Mater habens amplum patr. monium. Alb. in cons. 46. Tr. a. n. 2. ... lib. 1 Cuma. in cons. 109. Domina Ioanna. n. 1. dubio refert, & sequitur Cur. iun. in co. f. 4. Addo Bal. in l. cum contra. C. de iure dot. quem refert, & sequitur Bertach. in 2. parte sui reperto. in verbo, maritus lucratur. ver. 36. vltra Bertach.* idem voluit Bal. *in l. nulla. C. de iure dot.* vbi in illa q. an mulier nubens sine constitutione dotis censeatur dedisse omnia bona sua in dotem; dicit quæstionẽ † esse vtilem ad sciendum, vtrum vir qui lucratur partem dotis ex forma statuti, lucretur partem istius dotis præsumptæ: & si clarè præsupponit Bald. tale statutum locum habere, etiam in dote præsumpta. *& ita Bal. refert. & sequitur Soc. in cons. 8. lib. 4* & tñ tale statutum videtur exorbitans, & deuiare a iure communi. quo iure maritus non succedit vxori. *ita Abb. in cons. 79. lib. 2 vbi propterea, quod est out. sum.* imò tale statutum apertè videtur contra ius cõmune, *& contra. l. vbi adhuc. C de iure dot. & l. dos à patre. C. sol. mat. ita Ang. in cons. 158 quod si aliquod & in cons 180. ramitio. in prin.* Contrariũ, quod imo tale statutum non habeat locũ in dote præsumpta, tenet Ias. *in cons 50. lib. 1. idem videtur velle Corn. in cons. 254. vers. sed dato, quod premissa. & ver. insuper, si esset obl gatio. lib 1.* Sed ad argumenta Corn. & Ias. patet responsio ex dictis Cuman & Soc. *in d. cons.* q̃ procederent in dote putatiua & ficta: secus in dote præsumpta, quæ dicitur vera dos: quia † iuris præsumptio, dicitur probatio liquidissima. *leg. si quis locuples in fi cum Gl ff. de man. test. im. Gl. in l. si tutor pe. titus C. de peric tut. l. cer Imp. vbi Gl. & doct. ff. de leg. 1.* Ideò perinde est, ac si verè probata esset dotis constitutio per instrumentum aut testes. Consequenter nõ videtur hic tractari de extensione aliqua: sed propriè intelligi concedendo aut statutum in casu suo & miror, quod tam & quæstione tã graui Corn. & Ias. ita leuiter se habuerint.

Bb 3 ¶Non

¶ Non obst. aliud argumentum Corn. quod tale statutũ
46 de † lucranda dote, non vr̃ interpretandum in præiudiciũ liberorum primi matrimonii. Quia respondeo dupliciter. Primò, si mulier secundò nubẽs expresse dotem constituisset secundo marito, non negat nec negare pōt Corn. quin statuto locus sit: cũ statutũ generaliter loquatur, nec distinguat in dote mulieris, q̃ nõdũ nupsit, vel secundò nubentis. & sic apparet de mente statuti, q non habuit rationẽ in hoc liberorum primi matrimonii: sed magis habuit rationem publicæ vtilitatis, vt mediante tali lucro viduæ facilius maritos inueniãt, vt ciuitas liberis hominib. impleatur Si igitur in casu vero statutũ non habuit rõnem liberorũ primi matrimonii, quare diceretur habuisse in casu præsumpto & tacito? *arg. l. quia certi ũ ff. locati.* & sic postquã constat, q statutum voluit in hoc præiudicare liberis primi matrimonii, nõ est eundum p coniecturas, dicendũ, q præiudicare noluerit: q̃a in certis cessant coniecturæ *l. continuum. § cum*
47 *ita. ff. de v:rb obl* ¶ Secundò dico, † q statutum deferens lucrũ dotis marito, extantib. liberis primi matrimonii, restringitur secũdũ formã l. hac edictali. C. de secũ. nup. vt solùm lucretur, quantũ vnus ex liberis primi matrimonii, cui minus relictũ sit. ita *Bart. in d. l. hac edictali, in prin. Bal in cons. 495. Quadam domina Helena. lib. 5. Paul de Cast. in cons. 339 Ad primum quæsitum respondetur, quod dicta emancipatio in fi in cons. 348. Viso casu & allegationib. & in cons. 368. Præsupposito, quod præfatum decretum lib. 2. Dec. in auth. præterea & ibi las. latè. C. vnde vir. & vxor. Dec. in cons. 19. Crotus in repet. l omnes populi. ff. de iust. & iur. Curt. iun. in cons.* 122. in quib. locis attestantur Mod. hanc esse cõmunem opinionem, qñ statutum simpliciter loquit: nisi aliter apparet, q voluerit statutum derogare dispositioni d. l hac edictali. *vt per eos in d locis quod etiam ante eum voluit Cur. senior, in cons. 79.* & sic stante tali restrictione, & interpretatione, non vr̃ militare arg. Corn. Curt.
48 tñ † senior *in d. cons. 79.* voluit istã conclusionẽ nõ pcedere in statuto correctorio iuris cõis: puta, q maritus lucretur dotẽ non obstante d. l. hac edictali. quia tunc

non

non procedit statutum in tali dote p̄sumpta ¶ Vigesimoquinto, † licet consuetudo aut statutum contra ius non recipiat extensionē: recipit tñ interpretationē passiuam à iure cōi. *l. 1. §. lex Falc. de ad. leg. Falc. ubi Bar. & Jo. de Old. in cons. 224. Ista fuit allegationes cum simil. ut per Dec. in cons. 35. & in cons. 25. Rochus de Curte, in u.s. s. in 2. personal limitatione.* Exemplum sumi potest ex dictis *prox. s. in 24 limitatione:* Stante statuto aut consuetudine, q̃ uxore decedente in matrimonio, maritus lucretur dotē, istud tñ intelligitur secūdu formā d. l. hac edictali. C. de sec. nup. similiter stante statuto q̃ filiusfam. possit testari, istud intelligitur seruata tñ forma iuris: & sic adhibitis septem testib. *Bar. & doct. in d. l. 1 §. lex Falcid. Mod. in d. auth. præterea.* Non me præterit plurima adhuc dici potuisse in materia extensionis, sed longe nimium videor euagatus à materia operis instituti: Ea scriptis cōmendatū curaui q̃ vel non ita passim inuenirentur, vel quæ declarationis auxilio maximè indigere visa essent. Ex præmissis explicatam abundè habes decimamtertiam differentiam inter consuetudinem & præscriptionem. Et conclusionem negatiuam, scilicet nus, q̃ consuetudo non extenditur cum 25. limitationib. ac plurimis sublimitationib. & limitationū declarationib. Quæ omnia in usu causarum forensiū maximè conducere existimauimus, & ad acuendos ingeniosorum animos non parū valere iudicauimus. Omnia igitur æqui boniq; Lector consulas, rogo: Deoq; omnipotenti, si quid optati offenderis, oīa accepta feras. ¶ Decimaquarta † differentia colligitur 50 ex his, q̃ *inf.* dicam. *in 6. q.* vbi, q̃ in consuetudine non videtur necessaria scientia principis: licet sit contra ius. Secus in præscriptione: in qua agitur de derogatione iuris ipsius principis. *de quo dic, vt inf. in d. 6. q.*

ARGVMENTVM.

Antiquum in præscriptione tanti temporis, cuius initium est, suprà hominum memoriam,

quid dicatur: quantumq; tempus requiratur in præscriptione tali, aut consuetudine. Tum centenaria præscriptio, quomodo probetur: & an ea sit maior illa temporis, cuius initii non extat in contrarium memoria. Titulus item requiritur in præscriptione centenaria contra Romanã ecclesiam: in quadragenaria autem, contra alias ecclesias vbi & de vi, & potestate vtriusq;, amplissimè. Tum an princeps gaudeat præscriptione centenaria, sicut ecclesia Romana.

SVMMARIVM.

1 *Antiquum quid dicatur in consuetudine seu præscriptione temporis, cuius initii memoria non extat in contrariũ.*

2 *Præscriptio centenaria an sit maior, quàm temporis, cuius initii memoria non extat in contrarium. & num. 3. 4. 6. & 7*

5 *Præscriptionis centenariæ, & illæ, cuius initii memoria nõ extat in contrarium, an, & quid differant.*

7 *Præscriptionem, cuius initii memoria non extat in contrarium, probari sufficit: neque centum anni, aut vltra requiruntur.*

9 *Præscriptio seu consuetudo, cuius initii memoria non extat in contrarium, habet vim tituli, & concessionis seu priuilegii.*

10 *Priuilegium tacitum, quod inducitur ex tempore, cuius initii memoria non extat in contrarium, an veniat appellatione priuilegii. vide & nu. 12.*

11 *Dispositio loquens in casu verò, an trahatur ad fictum.*

13 *Regalia aut principi reseruata, an acquiri possint per præscriptionem tanti temporis, cuius initii memoria non extat in contrarium.*

14 *Regalium aut reseruatorum principi præscriptio, an necessariò requirat scientiam principis.*

15 *Præscriptio non currit contra principem aut superiorem,*

nisi

nisi concurrentibus eius scientia & patientia, in his, in quibus possessio iuris quasi, non quaeritur sine scientia, & patientia partium.

16 *Regalia aut principi reservata si quis praescribat, ipso principe sciente, et ut etiam ... & ..., iste a iure adhuc erit praescripto temporis, cuius initii memoria non exstat in contrarium.*

17 *Regalia aut reservata principi, sunt incorporalia: quae praescribi non possunt sine scientia & patientia ipsius principis & nu. 18.*

19 *Consuetudo dividendi feudum de iure indivisibili requirit scientiam superioris. Quid in consuetudine temporis antiquissimi, & immemorati.*

21 *Corporalibus praescribendis, quibus casibus non sit necessaria scientia & patientia eius, contra quem praescribitur.*

22 *Praescriptio an contenta sit tempore triginta annorum, data scientia & patientia principis: vel requirat centum annos.*

23 *Principis scientia, in quibus casibus est necessaria in praescriptione aut consuetudine, an sufficiat scientia eius procuratorum seu officiariorum. Et an eorum scientia principi praeiudicet. num. 24 Quid de procuratore, etiam cum libera, an eius scientia domino praeiudicet. ibidem. & nu. 25 & 26.*

27 *Praescriptioni aut consuetudini ubi necessaria est scientia superioris: si sint duo superiores aut domini, an sit necessaria scientia utriusque.*

28 *Feudi possessor, quando praestitit servitia domino directo, per longissimum tempus triginta annorum praescribit ius utile etiam in praeiudicium domini directi, qui ignorantiam allegare non potest.*

29 *Praescriptio currit contra dominum, amissa possessione civili, quae praescriptio debet esse 30. annorum, in eccl sia autem 40.*

30 *Praescribere non potest is, qui tenuit rem feudalem tanquam liberam: mala tamen fide: quia illam sciebat feudalem.*

cuius initii memoria non extat in contrarium.

52 *Lex non debet verbum importare quam est importata, sed verba legi.*

53 *Extensio fit in materia pœnali, ne alias dispositio pœnalis reddatur elusoria.*

54 *Prohibitum directo, an possit per indirectum concedi.*

55 *Factum quid non potest sine aliqua causa, non sufficit probare simpliciter illud factum esse, nisi in vim illius causæ factum sit.*

56 *Factum quid esse in vim tituli allegati, probare difficile. Et quomodo probetur quid factum esse ex causa.*

57 *Tituli allegatio, & eius probatio per solum lapsum temporis an sufficiat.*

58 *Tituli allegatio, necessaria est in præscriptione, in qua intervenit actus positivus.*

59 *Præscriptio an prosit in qua allegatur titulus vitiosus & invalidus.*

60 *Præscriptio temporis, cuius initii memoria non extat in contrarium, dicitur habere pro se præsumptionem iuris & de iure, adeo quod in contrarium probatio non admittitur.*

61 *Actus super quo quid minus requisitum adfertur inepte & non solenniter annullatur. de hoc in nu. 62.*

63 *Temporum diversitas, inducit factorum diversitatem: & reddit testes singulares, tanquam deponentes de diversis factis.*

Absolutis differentiis quatuordecim inter consuetudinem, & præscriptionem cum suis quæstionibus incidentibus veniendum est propius ad materiam tractatus nostri in hac quarta parte, quando quid dicatur de antiquo in materia consuetudinis, aut præscriptionis. Et quia visum est in quarta differentia quando quid dicatur de antiquo in materia consuetudinis, tam de iure civili, quam de iure canonico, in iis, quæ non desiderant tempus antiquissimum, cuius initii memoria non extat in contrarium, restat videre in hac parte quarta de consuetudine aut præscriptione temporis, cuius initii memoria non extat in contrarium

¶ Et

1 ¶ Et primo quæro, † quid dicatur de antiquo in consuetudine aut præscriptione temporis, cuius initii memoria non extat in contrarium: seu quod tempus requiratur in tali præscriptione aut consuetudine? Curtius Iunior. *in cons. 90.* requirit tempus centum annorũ, & sic secundum eum in casibus, in quibus requiritur pręscriptio tanti temporis, cuius initii memoria non extat in contrarium, requiritur lapsus centum annorum, nec sufficeret præscriptio brevioris temporis. fortius voluit Felinus. *in c. ad audientiam. ver. limita quinto. de præscript.* quod pręscriptio temporis, cuius initii memoria non extat in contrarium, dicitur maior centenaria. *allegat Card. in c si diligenti. in fin de præscrip. & ibidem Felin. in ultimis verbis. & idem Felin. in c. cum nobis. ver. &*
2 *ex eo, quod dixi eo. ti.* Sed contrarium † quod imo pręscriptio temporis, cuius initii memoria non extat in contrarium, non requirat tempus centum annorum: sed minor dicatur præscriptione centenaria, aperte voluit gloss. *in c. cum nobis. in verb. centum de præscrip* ubi gloss. quærit, quomodo possit probari præscriptio centenaria, quæ sola currit contra ecclesiam Romanam: instrumenti enim non probatur possessio: testibus etiam non videtur probabilis, quia oporteret testes esse ætatis ad minus annorum quatuordecim supra centum, ob id dicit glo. videtur sufficere probatio temporis, cuius initii memoria non extat in contrarium, sed glo determinat contrarium, quod non sufficit talis probatio. Ecce igitur dum glo. dicit non sufficere probationem temporis, cuius initii memoria non extat in contrarium in præscriptione centenaria quod clarissime supponit præscriptionem centenariam esse maiorem præscriptione temporis, cuius initia memoria non extat in
3 contrarium. ¶ Ad idem † adduco Lapum *in c. de præscrip. li. 6. quē ibi* sequuntur Gem. & Lanfranc. ubi quærunt, cuius ætatis debent esse testes ad probandam præscriptionem temporis, cuius initii memoria non extat in contrariũ, & concludunt, quod debent esse ætatis quinquaginta quatuor annorum, vel saltem tanti temporis, quod

quod possint deponere de visu 40. annorum. Præsuppo-nant ergo clarissimi, quod præscriptio temporis, cuius initii memoria non extat in contrarium, non requirit tempus 100. ann: quia si illud requireret, non sufficeret testes deponere de visu 40. annorum aut de tpe annorū 40. Præterea, doctor. non dicunt, quod præscriptio tē-poris, cuius initii memoria non extat in contrarium, sit impossibilis aut valde difficilis probationis, quod tamen dicunt in probatione præscriptionis centena-riæ *ut j vid. in 21. q* ¶ † Tertio, quod maior sit præscri- 4
ptio centenaria, quam temporis, cuius initii memoria non extat in contrarium, adduco Al. *in con. 208. li. 2. & est rep. t ium in cons. 140. l. 7.* dum respondet ad l. si arbiter. ff de prob. ubi, quod in antiquis sufficit probare me-moriam in contrarium, non extare. nam dicit Ale *post Ino per eum alleg.* quod illa probatio admittitur solum in casibus, in quibus expresse cautum est, talem probationem sufficere. Ideo dicit Alexand. si agatur de probatione domini per famam, non sufficit probatio, quod memoria hominum in contrarium non existit, quando res non excedit centum annos, & sic clare vult Alexander. quod præscriptio tanti temporis, cuius ini-tii memoria nō extat in contrarium, dicatur minor cē-tenaria. ¶ Quarto † nos habemus, quod istæ duæ 5
præscriptiones, videlicet centenaria, & tanti temporis, cuius initii memoria non extat in contrarium, sunt di-versæ: quia diversis nominibus appellantur *l. si idem. C. de codic. cum simul quæ late adduxi in con. 6. in princ* Rursus præscriptio centenaria soli Romanæ ecclesiæ competit, privative ad alias ecclesias. *d. c si diligenti. in fi. d: prescrip. auth. quas actiones. C de sac. sanct eccl.* si sola ecclesia Ro-mana gaudet præscriptione centenaria: ergo necessa-rio infertur, quod in casibus, in quibus contra alias ec-clesias requiritur præscriptio tanti temporis, cuius ini-tii memoria non extat in contrarium, non oportet ta-lem præscriptionem esse centenariam, cum illud sit privilegium Romanæ ecclesiæ, tamen alias falsum es-set, quod sola Romana ecclesia illo gaudeat beneficio.

¶ Quinto,

6 ¶ Quinto si opi. Card. & Feli. † vera sit sequeretur unum inconveniens, quod aliæ ecclesiæ inferiores, & laici erunt magis privilegiati quam ecclesia Romana in casibus in quibus præsumptio iuris est contra possidentem, in quibus requiritur præscriptio temporis cuius initii memoria non extat in contrarium: quia, secundum Car. & Felin. oportet tale tempus esse maius centum annis, quod ipsum plus satis videtur absurdum.

7 ¶ Sexto, † ubi ius dicit sufficere præscriptionem tanti temporis, cuius initii memoria non extat in contrarium, nihil loquitur de tempore annorum centum: ergo nec nos subaudire debemus *l. si servum. §. non dixit prætor ff. de acquir. hered.* & bene scivisset lex illud exprimere, si voluisset. *l. unic. § sin autem ad desiderantis C. de caduc. tol. c. inter cor. rp. rslia. de tra. sl. præl.* maxime, quia in ecclesia Romana quam lex ita voluit privilegiare, illud expresse expressum fuit.

8 ¶ Non † obstat modo argu. Card. & Felin. quod in præscriptione centenaria contra ecclesiam Romanam requiritur titulus. *l. c. si dilig. n. i.* & tamen titulus non requiritur in præscriptione temporis, cuius initii memoria non extat in contrarium. Nam non possum non mirari de tali argumento, tam remoto & male concludenti. Quæ enim consequentia est ista: lex voluit privilegiare ecclesiam Romanam, ut contra eam non currat præscriptio, nisi centenaria, & ipsa intitulata: ergo in aliis præscriptionibus contra alias ecclesias, aut alias personas, in quibus præsumptio iuris communis est contra possidentem & in quibus cessante titulo requiritur tempus, cuius initii memoria nõ extat in contrarium, oportet quod tale tempus sit maius centũ annis: quasi aliæ ecclesiæ inferiores videantur dignæ maiori favore, circa tempus, quam ecclesia Romana. Profecto quo magis considero, eo plus videtur ineffi-cax argumentum Car. & Feli. qui videntur arguere à casibus omnino separatis, in dicto & ratione. Ob id puto concludendum in tali præscriptione, cuius initii memoria non extat in contrarium, non requiri tempus non solum ultra centum annos, prout vol. Car. & Fel. imo ne annorum quidẽ centum.

[illegible]d sufficiat eam probari *iuxta no. in d. c. 1. de praesc. li. 6 & Lap. & doct.* non omitto tamen quatenus Car. & Felin. dicunt requiri titulum in praescriptione centenaria, contra ecclesiam Romanam, quod idem est in praescriptione quadragenaria contra alias ecclesias. *Bellam in co. 3. per text. in d. c. si diligenti. in fi.* ¶ Secundo, † quaero de vi, & efficacia istius praescriptionis aut consuetudinis, cuius initii memoria non extat in contrarium? Respondeo, quod habet vim tituli & concessionis seu privilegii. *l. hoc iure. § ductus aquae ff. de aqu. qu. ti. & aest. c. super quibusdam. §. praeterea. de verb. sig. facit text. in d c. 1. de praescr. li 6.* ubi quod in tali praescriptione non requiritur titulus: licet praesumptio iuris sit contra possidentem aut praescribentem. Si titulus nõ requiritur: ergo vim tituli obtinet. *ad idem tex. in ca servi. 18 q. ul. quẽ tex. ad hoc citat Ale in con 24. li. 5. ad idem tex. in l 2. §. idem Labeo ait, si in agro. ff de aqua plu. arc. quẽ tex. pro nctab. ad hoc citat Ias. in l. u. qui put at. ff. de acq her. ubi etiam alleg. tex. in c. contra morem 4 dist. Alia etiam iura ad hoc citat Ol. in con. 172. Quia omnes.* Imo praescriptio tanti temporis, cuius initii nõ extat memoria in contrariũ, vim habet privilegii concessi à principe, ex certa scientia. *Bal. in c. 1. n ti. quae sint re. quod dict ref. & s q. Dec. in con. 496 Addo Bal. in consil. 257. Quaestio vertens. li. 2. ubi quod talis praescript. habetur pro veritate & solenni privilegio. sive loquamur in praescript one sive in consuetudine.* ¶ Tertio quaero, † an appellatione privilegii, veniat huiusmodi privilegium tacitum, quod inducitur ex tempore, cuius initii memoria non extat in contrarium? *Soc. in cõ. 260 ante fi. ver. nec obst quod spectat li. 2.* quod nõ, in materia stricta. Cõfirmo hoc dict Soc. Curs' tpis, cuius initii memoria non extat in contrar nõ operatur respectu incapacitatis personae ut eã capacẽ praestet. *c. quãt. ubi d. dict. de cõ habetur in c 2. de praesc. li. 6.* Et tñ expresso privileg o incapax fieri põt. Ideo laic' pote st conferre beneficia ecclesiast. ex privilegio Papae: imo et à mulier. *c. d lect. de praeb. c. dilect de test. c. u, cui de praeb. li. 6.* Sed adverte circa istud dict. Soc quia nõ puto, quod ita indistincte procedat, & considero quod istud privilegiũ, quod inducitur ex tempore,

tempore, cuius initii memoria non extat in contrariu, dicitur privilegium fictum quod lex fingit: *ut patet ex d.l. huiusiure §. ductus aquæ. ubi, iure constituti loco habetur.* & *verbum habetur, denotat fictionem Bar in l. si is, qui pro emptore. ff. de usu.* & *in l. si maritus. §. legis. ff. de adult.* ideo sumus
11 in illa quæstione, an † dispositio loquens in casu vero, trahatur ad casum fictum, *de qua per Bart. & Mod. in d.l. si is qui pro em.* & constat quod sæpius etiam in materia stricta dispositio loquens in casu vero, trahitur ad casum fictum: *ut habetur in d. l. si is qui pro emptore. in lege Gall us. §. & quid si tantum ff. de lib & posthum. in l. omnes populi. ff. de iust & iur.* & *alibi sæpe per d. d.* Quam materiam non iutendo hic confundere Satis erit pro nunc facere conclusionem; Quod in casibus, in quibus casus verus & fictus æquiparantur etiam in materia stricta, &
12 dispositio loquens in casu † vero trahitur ad casum fictum, in illis appellatione privilegii, veniet privilegiũ fictum, quod à lege inducitur ob lapsum temporis, cuius initii memoria non extat in contrarium, quicquid simpliciter & nimium generaliter. Soc. locutus sit. Et pro declaratione & limitatione huius dicti Soci. vide quæ j, scribo *in. 11 quæstione. in fi* & si teneamus, quod tale privilegium dicatur præsumptum præsumptione iuris, & de iure: *per ea quæ j. di. o in duodecima quæst.* à fortiori fiet extensio: cum præsumptio habeatur pro veritate, de hoc etiam an consuetudo tam antiqua, & privilegium æquiparentur, no. glo & doct. *in cap. nevt in vers. consuetudinem. ubi Dec. de iud.* ¶ Quæro, quæro;
13 † an regalia aut principi reservata acquiri possint per hanc præscriptionem tanti temporis, cuius initii memoria non extat in contrarium: puta vectigalia, pedagia legitimare spurios, creare notarios, famæ restituere, & cætera id genus? dic quod sic. *d. . . super quibusdam §. præterea. ubi Abb. & idem A b in cum nob. de præs. ri. post Bar. in l. si pub. §. fi. ff. de publ. & . . . Bal. in c . 40. Si pater li. 5. A ex. in l. more ver. subaii etiam Roman. ff d . . . her . . con. 6 li. 1. Aretin. in con. 30 Viso them. . . . d . b ver. sed qa forte possit dubitari. Dec. in con. 341. & in consi 496. . . . l. de quibus*

di quibus.ff.de leg:b.in l. imperium. ff. de iurisd. om. iu. & *in d. l. u qui putat. ff de acq. i... her.* Vbi veiò talia principi reseruata, competerent alicui priuato, contra eum sufficeret præscriptio ordinaria triginta, aut 40. anno. *Bart. in d. l. si publicanus.* § *fin. versic. vides ergo. ff. de publica. Bald. in consil 370. Verba re scripti. lib 3.* & *in c. 1 quæ sint regal. Fel. in c. cum nobis. ver. superior tamen. de præscript.* ¶ Quinimò quæro, † an in præscriptione huiusmodi regalium, aut reseruatorum principi, necessaria sit principis sciẽtia? dic quod non. *Vt per Alex. in d consil. 6 lib 1.* & *in dict. consil. 24 lib. 5. Felin. in c. de quarta.* & *in c. cum nobis. de præscript Dec. in consil. 85. in consil. 271. in consil. 241.* & *in cons. 496. Ias. in d. l. imperium. Curt. iunior, in consil. 61. Alexandrinus in consil. 21. in quibus locis allegatur Bal. in d. c. 1. quæ sint regal.* Sed contrarium voluit Bald. *in consil. 352. Materia feudorum lib. 1.* & *in consil. 140. Si pater. libro quinto.* Alexan. etiam *in consil. 16. versic. possit etiam declinari. lib. 5* dicit teneri posse scientiam esse necessariam, licet non insistat. Idem videtur velle Bald *in consil. 401. Casus talis asseritur. lib. 5.* vbi quod communis opinio est, quod in feudis principum præscribendis requiritur eorum sciẽtia. & B i. *ibi* loquitur generaliter, ad ò, quod eius verba videntur posse trahi etiam ad præscriptionem tanti tẽporis, cuius initii memoria non extat in contrarium. Similiter Oldr. *in consil 254. Quia tota. versic. quinimò oppo...tur.* requirit scientiam superioris in consuetudine iuri contraria & tamen ex præcedentibus & dictis per eum *ibi. vers. ad secundum respondetur,* locutus est etiam in consuetudine tanti temporis, cuius initii memoria nõ extat in contrarium. & quod in hac præscriptione reseruatorum principi requiratur eius scientia, aut eius procuratorum, vel officiariorum voluit Boetius *in sua decis. quæst. 264. nu. 19* vbi tamen simpliciter loquitur, nulla facta mentione Doct. tenentium contrarium. Scientiam etiam superioris requirit Abb. *in d c cum nob. . versic. in hac tamen consuetudine. de præscript.* Ego puto, † quod 15 vbi sumus in iis, in quib. possessio seu quasi non quæritur sine scientia & patientia partis, prout in iuribus in-

corporalib. *l. quoties. ff de seruitut. l. ratio alias incip. datio. §. si it r. ff. de act. emp. Bar. in l 2 in pr. ff. de aqua plu. arcen. Bal. in l 2. C. de seruit. Abb. in cons.* 18 *lib.* 2. non currat præscriptio etiam immemorati temporis contra principē, nisi data eius scientia & patientia, sine qua possessio quæri non potest: consequenter nec præscriptio regaliū *C. sine possessione. de reg. lib.* 6 Est verum isto casu ꝙ propter tempus tām antiquū præsumitur scientia principis, aut eius officialium. *Sal. in l auctoritatem. vers. quaro de quæst. facti C vnde 6. refert & sequitur Dec. in cons.* 185. *Aldo Calder in cons.* 15 *ver. ex quo sequitur. in tit. de preben.* Itaq;, cum sciētia præsumatur ob temporis antiquitatem, oportebit probare de ignorantia per fortiores coniecturas, aut p̄sumptiones, ꝙ erit difficile. In aliis vero, quæ possidentur sine scientia & patientia partis, non puto necessariā scientiam superioris in præscriptione temporis, cuius initii memoria non extat in contrarium. Hæc tñ difficultas non videtur magni momenti, tenendo ꝙ sufficiat scientia officialium principis, *de quo inf. videbimus*, & ꝙ illa præsumatur ex temporis antiquitate, quo casu impossibile quodammodo videtur probare de contrario, i. e. de ignorantia & licet ista scientia & patientia nō videatur necessaria, boni tñ aduocati semper de ea articulant ad cautelam. ¶ Sexto quæro, † Quid, si quis p̄scribat regalia aut principi reseruata, ipso principe sciēte, & patiente, an isto casu adhuc erit necessaria præscriptio tanti temporis, cuius initii memoria non extat in contrarium? Bal. *in cons.* 242 *Antiqua qō. lib.* 2. quod non, sed sufficit præscriptio quadraginta annorū. Idem videtur de mente Alex. *in d. cons.* 24 *ver. bene facit, quod no. Gl. lib.* 5. vbi quando tractatur de præscriptione minoris temporis contra superiorem, interueniente scientia & patientia non requiritur scientia & patientia ipsius superioris: sed sufficit scientia ciuitatis Metropolitanæ; quæ est caput illius prouinciæ. & sic clarè vult Alex ꝙ sufficiat præscriptio minoris temporis, data scientia, & patientia non solum ipsius superioris, sed eius etiam officium præsidentium in capite prouinciæ. Imo isto casu

16

vide-

videtur ſufficere tempus triginta annorum. *It. Iaſ. in d. l. imperium verſi. ſed ſi aliquis præſcriber t* Sed dubitabilis videtur † iſta concluſio in reſeruatis principi, quæ 17
ſunt incorporalia: & in quibus præſcriptio cadere non poteſt ſine ſcientia, & patientia ipſius principis, ſine qua ſcientia, & patientia poſſeſſio, & præſcriptio nunquam conſiderari poteſt, *vt ſuprà diximus. & ſirmat Abb. in d. c. cum nobis. in du bus locis.* Similiter cum præſcriptio iuris ſit contra præſcribentem in talibus principi reſeruatis, quæ priuatis non competunt, ob id ceſſante titulo, neceſſarium videtur tempus, cuius initii memoria non extat in contrarium. *d. c. 1. de præſcrip. lib. 6 & d c. præterea. §. ſuper quibuſdã* & ſic duo copulatiue videntur neceſſaria: ſcientia & patientia ſuperioris, & tempus cuius initii memoria non extat in contrarium: *quæ duo copulatiuè requirit Abb. in d. c. cum nobis. ver. ſed circa hãc particulã & verſ. quæ ãdã ſunt iura.* Et neſcio quomodo Doct. voluerint, aut potuerint facere differentiam, an præſcribat quis principe ſciente & patiente, vel non, in iis, in quibus præſcriptio conſiderari non poteſt ſine tali ſciẽtia, & patientia: & ſic non poteſt conſiderari aliqua præſcriptio quantumcunque antiquiſſima in iſtis incorporalibus ſine ſcientia, & patientia eius, contra quẽ præſcribitur Conſequenter non poteſt ſeparari præſcriptio ſine ſcientia ſuperioris ab ea, in qua interuenit ſcientia: cum ſemper requiratur ſcientia in iſtis incorporalibus Et tenendo † hanc op. ꝙ requiratur ſciẽtia, 18
& patientia ſuperioris in iſtis iurib. incorporalib. circa reſeruata principi, non videtur obſtare argumentum Doct. tenentiũ contrarium, ꝙ ſcientia & patiẽtia non requiratur: q hic nõ agitur de pſcriptione ſed de conſuetudine: in qua ſcientia principis non requiritur, *ita reſpond. t Alex in d. conſil 6. lib.* 1. quia in primis poſſet dici, ꝙ aſſumptum ſit falſum in conſuetudine, quæ eſt cõtra ius: in qua ſcientia ſuperioris videtur neceſſaria *quã opin. firmat Ioan. And. in additio. ſpec. in tit. de feudu in rub. verſic. non omittam. quem refert, & ſequitur Barb. inter conſil. Curtii ſenioris. in conſilio 67. verſic. ſed ſtat difficultas.*

Idem tenet Old.in consil.172. Quia omnes.in consil 237. Per lect. in consil 244. Ad obiectum. versic. quæ to opponebatur. & in consil.254 Quia tota versic. quod tò opponitur. Alex. in consil.6 lib.5. vbi expressè refert & sequitur Old. in d. consil. 237. Curtius iunior in tracta.feud in quarta parte. quæst. 30. Secundò respondeo posito, quod in consuetudine inducenda etiam contra ius, non sit necessaria scientia principis: *prout voluit Alexan in d.consil.6.lib.1.quam opinionem etiam firmat Aret.in consil.153. Consultatio. & in consil.159 In octauo, & nono dubio. Cornaeus in consil. 298. lib. 4 Rochus de Curte, in d.c fi.in quarto requisito. Curtius iunior in consil.162.* illud tamen sanè videtur intelligendum in populo habente potestatem derogandi iuri: vt patet ex no per Rochum de Curte, *in dicto quarto requisito. vbi*, quod licet non requiratur scientia principis, requiritur tamen scientia populi vel maioris eius partis. Quia sicut requiritur consensus populi in statutis condendis: sic in consuetudine inducenda; & sic requiritur scientia illius, qui potest ius condere. Modò arguo sic. Populus non posset ius condere super regalibus aut principi reseruatis sine scientia, & patientia superioris: ergo nec consuetudinem inducere. & vbi populus posset consuetudinem inducere in his, super quibus expresè non potest disponere, illud intelligitur, quando talis consuetudo esset præscripta. quo casu in tali consuetudine, quam præscriptam esse oportet, necessaria videntur ea, quæ sunt requisita in simplici præscriptione: *vt suprà abundè visum est in quinta & sexta differentia, inter consuetudinem & præscriptionem.* Consequenter necessaria videtur scientia, & patientia superioris, sine qua præscriptio considerari non potest. Et ista fortè fuerunt motiua, quibus motus fuit Alex. *in d.consil.16.lib.5.* vt diceret teneri posse scientiam principis esse necessariam in tali præscriptione temporis, cuius initii memoria non extat in contrarium. Ex quibus videtur tanta. Doctor. contrarietas concordari posse: videlicet,

19 † quod vbi populus expressè statuere non potest sine licentia superioris: vt quia agitur de præiudicio ipsius principis: puta

puta in regalibus aut in feudis, in his non possit induci consuetudo sine scientia ipsius superioris, & ita procedat, quod scribit Curtius iunior, *in dicto tract. sua in quarta parte, quaestio.30 vers.* quod consuetudo quod reddendi feudum indiuisibile de iure, requirit scientiam superioris. Pro quo adduco Bal. *in c. in s. 401 (a; w. talis ass r. t. r. lib.5* vbi quod consuetudo circa feuda scientiam requirit superioris: quia agitur de eius praeiudicio, cùm habeat dominium directum, & ciuilem possessionē. Quod † ipsum tamen non puto procedere in consuetudine temporis antiquissimi & immemorali. Cessante autem praeiudicio principis, scientia eius non sit necessaria ad praescriptionem: sed attenta ista ratione non videtur necessarium tempus in tali consuetudine, cuius initii memoria non extat in contrarium: cum, *vt dixi*, in consuetudine etiam contra ius sufficiant decem anni, & tamen Doct. conueniunt requiri tempus, cuius initii memoria in contrarium non existat. Dum requirunt tale tempus, apertè volunt, quod sit praescriptio propter praesumptionem iuris, quae est contra praescribentem: Dum postea dicunt non esse necessariam scientiam principis, volunt esse consuetudinē. Quae tāta & tam subita variatio, & inconstantia in vna & eadem re diuersum ius statuendo? *contra l. eum qui ades. ff. de vsucap. l. si sine ff. de cō. & demon. c. cum in tua. de decimis.* Oportet igitur, vel quod sit in totum cōsuetudo, aut in totum praescriptio. Vel si volumus, quod dicatur consuetudo praescripta, necessaria videntur requisita ad praescriptionem. Casus tamen † datur, in quo in istis iuribus incorporalibus praescribendis, non est necessaria scientia, & patientia eius, contra quem praescribitur, videlicet quando praescribit quis cum titulo habito à non domino: quia tunc non requiritur scientia veri domini. *l. si ego § 1. in versi. traditu, vel per patientiam constitutis. ff. de pub. ctia. Cyn. n. 2. in 7. q. C. de seruit. qui d dictū vro si gu & ment. perpetuò t. nendum refert, & sequitur Paul. e Cast. in l. iter. ... es mag ia. ff. de seruit. Ias. in. l. 1. in prin. ve s se undo mod., & singularium. & in l. 3. §. ex contrario. ve s sed ...te*

20 (beside "Quod † ipsum")
21 (beside "Casus tamen †")

vltra alios ff. de acquirend. posse & eod tit. in l. naturaliter. in fin. princ. Quattò considero in hac sexta quæstióne dum
22 Iasf. voluit *in d. l. imperium.* quod † data scientia, & patientia principis, tempus sufficiat triginta annorum: nam hoc posito posset currere præscriptio contra superiorem ignorantem, & quod data eius scientia minor præscriptio sufficiat: tamen saltem necessarium videtur contra principem tempus quadraginta annorum, etiam eo casu quo præsumptio iuris non esset contra præscribentem: *vt no. Abb in d. c. cùm nobu. de præscript. per tex. in l comperit. C. de præscriptio. triginta, vel quadraginta annorum.* Et profectò princeps, qui vniuersitates priuilegiauit circa tempus præscriptionis, vt contra eas tempus requiratur quadraginta annorum *per ea, quæ habentur in l si cum authen. ibi po. sita C de sacrosanct. eccl.* breuem suipsius videtur curam habuisse, si non se pari vna cum vniuersitate dignum putauit priuilegio. Imò Ang. *in l. 2. C. com. de vsucap.* voluit necessariũ esse tempus annorum centum contra principem, sicut contra Roman. ecclesiam. *Sequitur Alex. in consil. 24. vers. quinimò etiam sufficeret tempus. lib. 5. per Gl. in §. finimus. in verbo. nec multum. in Auth. de non alienan.* pro quo adduco Abb. *in consil 53. in fin. lib. 2* vbi, quod in his, quæ sunt introducta in fauorem principis, non currit consuetudo, nisi tanti temporis, cuius initii memoria non extat in contrarium: multò minùs ergo currit præscriptio *de quo infrà dicam in nona*
23 *quæst.* ¶ Septimo quæro, † In casibus in quibus necessaria est scientia principis in consuetudine, aut in præscriptione, an sufficiat scientia eius procuratorum aut officiariorum? Bar. *in d. l. si publicanus. § fi. ff. de publica.* tenet quod sic. Idem tenet Bald. *in consil. 145. Præsupposito quodam capitulo pacis. ante fin. vers. & præsertim, quia ipse fiscus. lib. 2.* vbi, quod scientia eorum, qui funguntur vicibus fisci, fisco præiudicat: *per l. si procuratoru in prin. ff. de tributo.* Idem Bal *in consil 340 Si pater. lib. 5.* quod sufficit scientia locum tenentis ipsius principis. Alibi scribit. Paul de Cast. *in consil. 203 Viso quodam saluo conducto. versic. ad secundum respondetur, lib. 1.* quod patientia † vicarii Regis
24
p. x-

præiudicat Regi: quia in dubio censetur habere eandem potestatem, quam Rex. Idem Paul. *in consilio 256. Videtur manifeste l. 2* quod scientia officialium missorum per populum Florentinum ad aliquem locum subditum, præiudicat ipsi populo Florentino mittenti: quia ipse populus videtur per se regere mediantibus illis officialibus, *p. r. l. municipes ff. ad municip. l. 3. in fi. & l. procuratoris ff. de tributo. Bart. etiam in c. l. si publicanus. §. fin. sequitur* Aretin. *in consil. 42. Viso consil. versic. vnde si tenemus dictinam. & in consil. 153. Consultatio. versic. quod autem homines de castillione*, vbi quod sufficit scientia & patientia iudicis, vel officialis loci & prouinciæ. *Ad idem facit Bertachin in prima parte sui reper. in verbo ciuitas. versic. 139. vbi quod ciuitas dicitur, quod sit ipsius ciuitatis. allegat Bart. in leg. spadonem. § quis ciuitatis. Digest. de excepti. tut. vbi tamen Bart. nihil de hoc loquitur arbitror, sicut non Bertach. fidem alienam.* Contrarium, quod imo scientia officialium principis, principi non noceat: voluit Alexan. *in consil. o octuagesimo quarto. versic nec prædictis obstat, si dicatur. lib. 1.* Ioannes Zenobius de Vbaldis *inter consilia Bal. in consil. o trecentesimo septuagesimo. Verba rescript. libro tertio.* vbi quod scientia præsidis non nocet principi. Ad idem facit Roman. *in consil o 289.* vbi voluit, quod scientia procuratoris domino non nocet, siue sit procurator specialis, siue generalis cum libera: per tex. in l. item veniunt. § petitam, ff. de petit. hered. quo etiam fundamento vtitur Alex *in d. cons. 84 lib. 1.* allegando l quod vulgo. Dig pro emptore. Sed certè illa iura allegata per Rom. & Alex nihil faciũt: quia loquuntur respectu malæ fidei: quo casu bene fateor, quod propter scientiã procuratoris nõ dicitur dñs in mala fide, nisi ipse dñs fuerit certioratus S. d nos loquimur respectu pscriptionis, quæ non currit, nisi contra scientem quo casu sufficere videtur scientia procuratoris generalis cum libera: sicut dr̃ de scientia præsidis aut alterius officialis principis. Æque è non † obstat tex allegatus per Roman *in l. cum mancipium. ver. circa procuratoris. ff de ædil. ed ct.* vbi scientia procuratoris scientis rem esse morbosam vel vitiosam, omnino 25

nõ nocet quomin⁹ agat actione redhibitoria, vel quãtò minoris. Nam parcat mihi Rom. reuerẽtia: quia ille tex. hoc non dicit, imò potius contrarium, videlicet, ꝙ isto casu procurator tenetur domino actione mandati vel negot gestorum, & sic p ęsupponit ille tex. ꝙ ex quo dominus habet regressum contra procuratorem, quod ipse dominus agere non possit contra venditorem: tñ quærit ille tex an ipse procurator agere possit. & decidit tex quod nõ, propter eius scientiam. Est verum, ꝙ Gl. *ibi* dicit, quod datur vtilis actio domino ignoranti secundum quosdam, quam cedet procuratori. sed dum Gl dicit *secundum quosdam*, apparet, quod non secundũ
2 6 oẽs, & ꝙ Gl. hoc firmare non audet ¶ Iam † quod sciẽtia procuratoris domino noceat est tex. *in d. l. procuratoris in prin. ff. de tribut.* & tenet Old. *in consil 263. Dominus Ægidius.v. rs & si qualiquomod*, quod Gl. *i. d. l. procuratoris*, intelligit in procuratore generali, vel cum libera. Non obstant alia iura allegata per Roma. quibus dicitur denuntiationem domino fieri debere, non procuratori: quia loquuntur quando ex tali denuntiatione dominus teneretur, & in pœnam inc deret. quo casu non mirum si domino denuntiare oportet, vel si denuntiatio facta procuratori, domino non præiudicat, donec ad eius notitiam peruenerit. Secùs in præscriptione: quia per eam dominus non obligatur præscribenti. ¶ Octa-
2 7 uò quæro, † in casibus in quibus necessaria est scientia superioris, si sint duo superiores, aut domini: vnus vtilis, & alter directus: an sit necessaria scientia vtriusq; domini? Ias. *in cons. 209 lib. 2 q. 10. sic* allegat Abb. *in c. ad audientiam. de præscript.* vbi finaliter Abb videtur residere in hac opin. quod si quis præscripsit feudum contra vasallum, talis præscriptio non noceat domino ignoranti, ne cogatur mutare vasallum contra eius voluntatem & habere vasallum minimè gratum. dũ dicit hanc opin. Hostien. esse æquam. *quam opin. tenet Ioan. And. in addit. Spec. in rub. de feudis, v 28 q Pilei fuit de vasallo, &c. late Al x. i. consi. 169. Viso themate. lib. 2. Corn. in consi. 51. ver. amplius in f. Ello. Bertach. in verbo, præscriptio quomodo. ver. 8.*

Aduer-

Adverte, quia quæstio ista potest dupliciter intelligi. Primo, si quis præscripsit feudum contra dominum utilem & sic vasallum, an censeatur præscripsisse etiam contra dominū directum, ita ut non teneatur dño directo ad aliquod servitium? Secundo an censeatur præscripsisse ita, quod serviendo domino directo more vasalli, ab eo feudum auferri non possit. Circa primum modū intelligendi clarum est, quod non præscribitur contra dominum civiliter possidentem, nisi intervertetur possessio, quia requisitus præscribens ad servitia illa denegaret, deinde præscriberet & possideret bona tanquam libera: iuxta l. male agitur C. de præscript. triginta annor. Circa secundū modum intelligendi, formatur quæstio per Abb. in d. c. ad audientiam. in qua q finaliter Ab. putat æquam distinctionem Hosti. an dominus directus sciverit, vel ignoraverit feudum præscribi, ut cōtra ignorantem non currat præscriptio, non solum in præiudicium iuris directi, sed etiam respectu utilis domini: quia non cogetur habere præscribentem in vasallum.

¶ Contrarium, quod imo præscribatur respectu utilis domini, & quod feudum à præscribente auferri non possit, sed solum possit dominus petere iura sui directi dominii à præscribente, tenet Rom. an. in con. 166. in tertio dubio. Id. m: en. t las. licet Rom. non alleget. in l. 1. v rsic & per hoc ultimum noviter reprobo. C. de serv. fugit. Co firmatur ista opin. ex eo, quod scribunt Arg. & l. .ol. in l usucapionem. ff. de usucap. & alii docto. allegati per Iason in d. l. fin versi quicquid alii dicant C. de sacrosanct. ecc. ubi, quod habens causam ab ecclesia, non gaudet privilegio ecclesiæ in præscriptione: sed præscribitur contra eum, sicut contra privatum: dummodo præscribens velit recognoscere ab ecclesia, id in quo tenebatur is contra quem præscr. b tur. idem voluit Alb. in con. 8. circa fi. & in con 62 li. 2 Eandem opinionem, s. quod præscr. batur contra ecclesiam, respectu utilis domini etiam gno ant m, tene: A. ex. n cons 92 n 8 d. b lib 6. Ios § s. d iste nu 14. inst. d. a. t. § uto considerandos a'i-

quot casus pro resolutione huius difficultatis. Primus
28 casus † est, quādo possessor feudi pręstitit servitia domino directo per longissimum puta tempus triginta annorum, & sic possedit feudum tanquam feudum, non ut bona libera, & iste casus non habet dubitationem: quia præscribitur ius utile etiam in præiudicium domini directi, nec dominus directus potest allegare aliquam ignorantiam recipiendo servitia. *c. si quis per triginta si de feu.fu.r. contro inter domi. & agna. Alex. in cons* 118. *in cō.* 169. *& in cons.* 15. *li.* 5. *Ias. in d. l.* 1. *in fi C. de serv fugit.* Imo si vasallus allegat investituram & non plene eam probat, si per annum stetit in possessione feudi, præscribit: & in defectum probationis statur eius sacramento. *c. fi. § fin autem aliquis. si de invest. inter do & vasal. lit. cria. De. in cons.* 144 *In secundo dubio. text tamē in d. c. si quis per triginta.* non procedit contra ecclesiam, contra quam requiruntur quadraginta anni. *Guido Papa q.* 161. Secun-
29 dus † casus est quando quis tenuit rem, tanquam liberā non tanquam feudalē, iusto titulo & bona fide & quæritur an dicatur præscripsisse, etiam in præiudicium domini directi, ut ei non teneatur ad aliquod servitium? & isto casu videtur dicendum, quod durante decennio nulla cucurrerit præscriptio, possessione civili existēte apud dominum per illud tempus: sed lapso decennio incipit currere præscriptio longissimi temporis contra dominum directum. *Bal. in con.* 299. *Dicunt Petrus. an ei ver. pone, ecclesia. li.* 1, ubi, quod ecclesia non petendo pēsionem ab emphyteuta per decennium, perdit civilem possessionem, & *& tradit Iason in d. l. C de serv. fugiti. & idem Ias. in l.* 1 *C. unde legit.* & sic quandiu dominus directus retinet possessionem civilem, contra eum non præscribitur: sed amissa possessione civili, tunc incipit currere præscriptio, & ista præscriptio oportet quod sit lōgissimi temporis, id est triginta annorum: etiam q. præscribens habet titulum & bonē fidem: etiā est speciale in feudo. *c.* 1. *§. præterea. iuncta gl. de cap. Corra. ul i D.. Abb. in dict. c ad audient. de præscr. Dec in con.* 144. *in sec.* ...
In ecclesia tamen requiruntur 40. anni. *Guid. Pap q* 16..

qu cq..

quicquid aliter dubitaverit Decis. Neap. *dec.* 254 ubi vr̃
velle, quod contra dominum directum nulla currat præ-
scriptio, etiam longissimi temporis 40 annor. & domi-
nus directus isto casu habet privilegium, quod licet fun-
dum consistat in rebus immobilibus, in quibus cum ti-
tulo sufficit præscriptio decem vel viginti annorum: ta-
men contra ipsum dominum directum requiritur tem-
pus 30. annorum. Ratio autẽ specialitatis videtur esse:
quia ius directi domini magis vr̃ consistere in iuribus per-
sonalib. quæ sibi debentur occasione feudi, quam in re
immobili, quæ tenetur per feudatarium. Secunda ratio
specialitatis considerari potest: quia non tantum impu-
tari potest domino directo, cur non citius vendica-
verit rem suam, quantum domino directo & utili: cum
(ut dixi) tota res ad dominum directum non pertineat.
Addo præmissis Bal. *in cõ. 219. lib.* 5 ubi quando quis te-
nuit rẽ emphyteuticam ecclesiæ tanquam liberam 40.
annis, præscribit contra ecclesiam. Tertius † casus est, qñ 30
quis tenuit rem feudalẽ tanquam liberam, in mala ta-
men fide: quia sciebat esse feudalem. & iste casus videtur
indubitatus, quod nullo tempore præscribit propter malã
fidem. *re. possess. mala fi. l. li.* 6 *&* *j. latius dicã* Quartus ca-
sus est, quando † quis possedit bona feudalia longissimo 31
tempore sufficienti ad præscribendum contra dominũ
directum cum titulo & bona fide: tamen alius. puta au-
ctor possidentis, qui vendidit bona tãquam libera, p̃ stitit
servitia domino, & quæritur an possidens præscri-
pserit contra dominum ignorantẽ bona feudalia pos-
sideri per tertium, & iste casus põt frequẽter cõtingere:
qa vasall⁹ possidet plura bona feudalia, aliqua ex eis vẽ-
dit, tanq̃ libera emptori ignoranti qualitatem feudi. &
tñ non cessat vasallus præstare servitia dño ignoranti ta-
lem alienationẽ, & isto casu puto contra dominũ non
præscribi, nam recipiendo servitia a vasallo venditore,
semper retinet possessionẽ civilem, qua durãte præscri-
ptio nõ currit cõtra ipsũ civiliter possidentẽ: possessio
n. civilis nõ amittit' nisi data negligentia aut oblivione
nõ recuperantis, aut non possidentis. *l. clã possid. §. quod*
nundinas.

nundinas & l. f. q. ubi Iason in nona n. ta ff. de acq. poss.
32 † negligentia imputari non potest domino directo ignoranti alienationem factam per vasallum. *l. si quis in g. avi §. si g. orans. ff ad Syllanianum l. genero. ff de his qui not. infam. ca. a postolica d. excep 10. cap 2. ca. quia diversitatem. d. concess p ab. cap. si ver. de sen ent. excom. oblivio etiam considerari non pot st.* cum semper recepcrit servit a
33 à vasallo venditore. § Nono, † quæro, dictum fuit supra, quod res. rvata principi non præscribuntur, nisi per tempus, cuius initii memoria non extat in contrarium: quid in aliis bonis principis, an tantum tempus requiratur? Hic est advertendum, quod princeps potest habere bona duplicis generis, nam potest habere bona tanquam privatus: puta, quę habebat ante, quam esset princeps: vel si quid ei testamento, aut alias donatum sit. Rursus habet bona tanquam princeps. *Cyn. & Ias. in l. procurator. C. de edend & item Iaso in l. 1 i. p incip. ff. de offic procur. Cæs.* addo Alex. *in co. s 6. vers. princeps e i. lib.* 4. ubi, quod habet princeps duplex patrimonium, privatum, & fiscale, fortius voluit Paul de Castr. *in consi.* 106. *ir a ea, li.* 1 quod etiam ea, quæ perveniunt ad principem, tanquam principem, per impositionem onerum extraordinariorum, dicantur esse de patrimonio privato ipsius principis, de quo tamen dubitem. In patrimonio privato seu in bonis, quæ ut privatus habet, non videtur, quod gaudeat aliquo privilegio: quia in præscriptione habetur respectus ad bona potius, quam ad personas, sicut dicimus de bonis propriis Episcopi aut clericorum, quæ non sunt ecclesiæ, quod in il is non gaudet Episcopus aut clericus privilegio ecclesiæ circa præscriptionem. *gl. in c. possessiones.* 16 *quæst.* 4 *quam pro singulari ad hoc citat Roma. in sing* 451. *Tu scu generale sequitur Feli. in c. eccles. S. Mariæ. ver s. & hinc est & ibi Dec. de const. Ias post Salin in d. auth quas actiones in fi. C. de sac.
34 sanct. e cl* † In his enim, quæ separationem recipiunt potest quis considerari non tanquam ipse, sed tanquam alius tertius, aut extraneus. *lege si pater § qui duos. ubi gloss & Bal ff. de adoptione. l. ge. procurator qui pro evict one ff. de*

ne ff de proc. u. l. ge post mortem. ff. quand ex fact. tut. ob id Episcopus scholaris non præcedit rect iem: quia non est ibi tanquam Episcopus *Arc. in c. aud tu de electione.* Similiter canonicus vicarius Episcopi, sedebit in loco suo: quia non est ibi ut vicarius. *Abb. in c. postulasti. d. cõce. preb. Fel in rubr. de mato. & o e.* Similiter, si rex iudicet in aliqua causa tanquam Comes, non tanquam Rex, appellabitur ab eius sententia, ad superiorem Comitis, non inspecta regia maiestate. *Guido Pa. a qu 436. quæst. 36. per text. in l. pe. ubi sed ducatus. &c. C. de appel* Est verum quod Paul. de Castr. *in d. cons. 106.* simpliciter dicit, quod princeps gaudet eius privilegio, etiam in bonis privati patrimonii: Sed nimium generaliter loquitur iudicio meo, & sine lege. & quod patrimonialia Cæsaris præscribantur modo communi, quo alia bona privatorum voluit Baldus *in d l. 2. in princ. C. commun. de usuc.* in aliis vero bonis† principis, & quæ sunt de patrimonio fiscali, quantum tempus requiratur: habetur *in § res fisci. instit. de usu. c. r. in l. in omnibus ff. de d. vers & temp præscript. per Abb in d. c. cum nobis de pras. ri. Aret in d consi. 155, consultat Ber. in sua decis. quæ 264. in 2. part.* in quibus locis concluditur, quod ubi sunt bona fisco incorporata, requiritur tempus 40. annorum: *per l. comperit C. de p æ cr. 30. vel 40. anno.* Sed Ang *in d. l 2 C. commun de usuca.* voluit quod contra fiscum† Romani imperii requiratur hodie de iure authentico:um præscriptio centenaria: sicut contra Romanam ecclesiam *per gl in d. § ut aut in lex in vers. nec mulcum in auth. de non ali. n. d. sequitur Alex in d. cons. 24. vers. quinimo etiam inspiceret l. r quæ. to. ubi etiam allegat Angelus in l ge si. u., C de pr. f. r ption. triginta annorum. & in l. 1. C. de nna ex. cpt.* sed in libro meo Angel. nihil loquitur de hoc nisi in d. l 2. C commu. de usuca. credo quod voluit allegare Bald. *in d. l. sic. ut. & in d. l. 1. vers. d ino conclude. C. de anna exce. ubi B l. hoc expresse voluit & idem B ald. in l. 2 C. commun de usuca.* allegavi etiam supra Abb. pro hoc *in d. co fil 53 in fin. lib.* 4. ubi, quod in iis, quæ sunt introducta in favorem Principis non currit consuetudo nisi tanti temporis,

cuius

cuius initii memoria non extat in contrarium. *Ad idem in terminis ad* *uco eundem Alex in con.84. in versi. secundo dicimus .lib.* 1 Boërius † tamen *in dict.quæst.* 264. dicit cōmunem opin.esse contra Angel.& Alex. quod sufficiat præscriptio quadraginta annorum. Sed adverte, quia Boër. *in d. quæstin* dicit, quod *in d. l.fi.C.de sac.san.eccl.* illi casus *ibi* enumerati, in quibus requiritur prescriptio centum annorum, sunt redacti ad præscriptionem 40. anno. Quod si verum sit, corruit fundamentum Alex. *in d.co*.84 ubi voluit, quod d.l.fi. solum sit correcta respectu ecclesiæ, in qua sufficit præscriptio 40. annor. in casibus ibi positis: secus in civitate illa. l.fi. non est correcta; sed in ea requiruntur anni centum, multo fortius illud tempus erit necessarium in principe: quia ille tex. solum procedit in civitate habente iura principis aut fisci. *ut s̃ diximus, & inferius dicemus.* Videndum est igitur uter loquatur melius Alex. an Boërius, quo ad casus positos *in d.l.fi.* Et profecto miror, quomodo Boërius potuerit dicere simpliciter illos casus esse redactos ad prescriptionem quadragenariam: quia illa reductio facta est per authent. quas actiones ibi positam, quo ad ecclesias tantum, excepta ecclesia Romana. Sed in civitate illa l. fi. non est correcta: *secundum communem opinion. doct. in d. auth quas actiones. ubi Ias. vers. contrariam opin.* licet Boë. pro se allegat etiam Ias. *in d.l fi. in octav nota. C.de sacr sanct. eccl.* sed *ibi* Ias. loquitur respectu ecclesiæ, non respectu civitatis. & hanc communem opi tenent omnes doct s̃. late commemorati in octava limitatione, ad regulam negativam, quod in pœnalibus

38 non fit extensio, ubi quod in † correctoriis non fit extensio etiam ex maioritate rationis. nam pro hoc allegant omnes no in d. authentic. quas actiones. ubi illa auth. corrigens illam l. fi. in ecclesia, non extenditur ad civitatem, eandem opinionem tenent plurimi alii doctores supra cōmemorati, in decima quarta limitatione ad regulam, quod consuetudo non extenditur: nā limitāt non procedere, quando duo casus essent æquiparati per legem antiquam: quia tunc lex nova c[orri]gens

gens in uno, extenditur ad alterum. Postea retuli aliquos doctores tenere contrarium per d. l. fi. & authen. quas actiones ibi positam. ubi auth. quas actiones corrigen in ecclesia, non extenditur ad civitatem: cum tamen ecclesia & civitas essent æquiparatæ per d. l. fi. ad quod argumentum cōfutandum magnopere doctores laborant. & sic tam doctores tenentes contra illam decimamquartam limitationem, quam tenentes pro ea, omnes sine controversia tenent, quod dicta l. fin. non sit correcta in civitate, ut mirer ausum Boërium dicere communem opinionem esse contra Alex *in d. con.*84. *li.*1.& quod illi casus d l. fin sunt redacti ad præscriptionem quadragenariam simpliciter, cum illud factum sit in ecclesia tantum, non etiam in civitate. Ob id puto sine dubio. Alex. melius locutum quod contra principem requiratur præscriptio centenaria: *iuxta term:n. d. l. fi. C. de sa. r sanct eccl.* Sed † difficultas est extra illos 39 casus d. l. fi. an princeps gaudeat præscriptione centenaria? Ang *in d. l. com. de usu. quē seq. Ale. in d con.*24 *li.*5. vult, quod sic, & quod princeps gaudeat pari privilegio cū ecclesia Romana. *idem ten. Bal. in d l.*2 *C. com. de usuc. in d. l. sicut. C. de pres.* 30. *anno & in d. l.* 1. *C. de anna. except. Feli. in c. a i audient. ver. am plia primo, de presc.* Sed credo Ang. nimium generaliter locutum. nam gl. super qua se fundat *in d* §. *ut autē lex in ver. nec multū. in auth. de non alienand.* dum æquiparat imperium & res publicas ecclesię. allegat d. l. fi. C. de sac. sanct. eccl. dicens, quod illa lex solū est correcta in ecclesia. & sic vult glos. quod Imperium gaudeat privilegio ecclesiæ Romanæ quo ad præscriptionem centenariam in casibus tantum. d l fin. & isto casu procedat opi Boëtii, & quod extra illos casus d. l. fi. princeps non debeat gaudere privilegio ecclesiæ Rom. videtur probari efficaciter, quia d. l. fi solum procedit in civitatibus habentibus iura principis aut iura fiscalia: ergo privilegium principis non videtur extendendum extra illos casus, & posito, quod intentio *gl. in d* § *aut lex in* ỹ. *nec mult. alia.* fuisset. & quod ęvoluerit quiparare prīcipem ecclesiæ Rom. indistincte (quod tñ dicendū nō

videtur

videtur per præmissa) dico, quod in hoc glo. male videtur sentire *& eam reprob. Hen Boe. in c. usligen. ts. in fi. de præscr ref. & seq Guid Pa & qu.416.ubi, quod ita fuit conclu.* Sed latius videtur insistendum circa glo. *in d. §. ut autem lex in verb, nec multum.* & primo videndum est, an illa gl. voluerit generaliter, quod Imperium gaudeat præscri-
40 tione centenaria: Secundo an illa gl. sit vera. ¶ Circa† primum advertendum est, quod illa gl. dupliciter probat Imperium gaudere præscriptione cētenaria. Primo per tex. *in d. §. ut autem lex.* Secundo, per tex. *in d. l. fi C de sac san. eccl.* & licet illa l. fi. solū loquatur in certis casib: tamen text. *in d. §. ut autem lex.* simpliciter & generaliter loquitur, quod sacerdotium & Imperium ab invicē multum non differunt. infert ergo gl. quod sicut sacerdotium principale, id est, ecclesia Rom. gaudet præscriptione centenaria: ita & Imperium simpliciter & generaliter in omnibus casib. Sed ulterius considero, quod imo illa glo. videtur loqui in omni sacerdotio & omni ecclesia, dū dicit, quod illud ius in ecclesia est correctum, *per text. in § pro temporalib. in auth. de eccl. tit: unde est extracta auth quas actiones.* non ergo loquitur illa gloss. *in d § ut autē lex.* in ecclesia Romana: quia in ea nihil est correctum. & hoc modo considerādo illa gl. retorquetur contra Bal Ang. Alex. & Feli. quia illa gl. non æquiparat Imperium ecclesiæ Roman. sed aliis ecclesiis: dum dicit, quod in ecclesia illud ius est correctum, quæ correctio non reperitur in ecclesia Rom. imo expresse excipitur ab illa correctione. Hoc stante, quod Imperium æquiparatur ecclesiæ generaliter, non Romanæ ecclesiæ tantum, Dico, quod aliæ ecclesiæ non fuerunt privilegiatæ generaliter, ut gauderent præscriptione centenaria, sed solum in casibus, *positis in d. l. fi. C. de sacr san. eccl.* ergo in illis tantum casibus videtur Imperium privilegiatum: & in dictis casibus sine dubio puto, quod princeps etiam hodie gaudeat privilegio præscriptionis centenariæ: si enim eo gaudet civitas habens iura principis, à fortiori gaudere debet ipse princeps. Circa secundum, an illa gl. sit vera, dico sine quod dubio vera vide-

videtur quò ad c[illegible], l. l. si C de S. S. eccl. sed quo ad alios casus, valde dubito, si teneamus q̄ illa Gl. generaliter voluerit Imperium gaudere pscriptione centenaria. Primo, quia istud inferri nō pōt necessario ex d. §. vt ait lex quia in illo tex. non dicitur q̄ absolute aequiparetur, sed q̄ multum non differunt ergo in aliquib. est differentia. Secundò, quia *bt* non loquitur text. de sacerdotio Rom. eccl. tñ. sed de omni sacerdotio, & ecclesia: secundum quod Gl. videtur intelligere, pu pximè declarauit, ob id sicut ecclesia non gaudet priuilegio pscriptionis centenariae, secundū ius Codicis, & illud ius Authenticorū antecd § p temporalib. Auth. de eccl. [illegible] videtur, q̄ Imperium non gaudeat illo priuilegio nisi in illis casib. Tertiò, text. *i. l. re. C de praescr. 30 vel 40 ann.* vult oē ius publicū & priuatū in quacunq; persona extinctum esse spacio 40 an. ergo etiā ius principis, q̄ publicum dicitur. Secundò † pondero verbum vniuersale, *in quacunq;* 4
persona: q̄ videtur cōprehendere etiā personam superioris. *Alex. in co. f. 135. lib. 4* p tex. *in d. l. comperit C. de praescr. 30. vel 40. ann.* q̄ lex venit ad declarationem & suppletionem d. l. oēs nam quia per d. l. omnes. oia iura etiam publica & cuiuscunq; personae praescribi dicebantur. quidam trahebant illā legem etiam ad publicas functiones, ut tributa principi debita: vt pscriberentur ann. 40. Sed Imp. *in d. l. com. erit* dicit, declarando & supplendo, q̄ nō intellexit de tributis & functionib. publicis, in quibus nullā praescriptionem currere voluit. Tamē in ipsis bonis immobilibus, p quib. pstantur ipse functiones publicē, bene voluit pscriptionem currere quadragenaria. Ecce ergo, q̄ exceptis tributis & publicis functionib. q̄ praestantur in signum subiectionis, alia bona publica ipsius Imperii, q̄ non sunt de regalib. seu in quib. psumptio iuris non est contra pscribentem, spacio pscribuntur 40. ann. Ideo Bal. & Aug. dum dicunt Imperium gaudere pscriptione centenaria, cum mysterio dicunt q̄ hodie de iure Authen. Imperium gaudet illo priuilegio, clarè inferentes secus esse de iure Codicis: quia illi duo tex. videntur clari *in d. l. omnes. & l. comperit.* Sed non po-

B ld & Ang. se fundare super iure authenticorum: qui i s authenticorum non æquiparat Imperium & sacerdotium simpliciter, & generaliter in omnibus, & per omnia: sed dicit, quod non multum differunt: *vt supra d*, Rursus dum Bald. & Ang. dicunt hodie secus esse de iure Authenticorum, necessariò volunt, ꝙ ius Codicis

4 2 sit correctum: sed † correctio induci non debet, nisi expressè dicatur *l sancimus. C. de test. l. præcipimus. in fi. C. de app. l.* vbi B r in specie not ꝙ antequam dicatur aliquid esse correctum, oportet ꝙ specialiter, & specifice illud dicatur: adeò ꝙ verba generalia nõ sufficerent ad inducendum correctionem. *& tradit Ias. in cons 164 lib 2* sed tex *in d. §. vt aũt lex* in specie nihil dicit de pscr ptione: sed æquiparat Imperium sacerdotio Imò nec generaliter in oib. equiparat: sed dicit ꝙ non multum differunt ob id necesse fuisset ad corrigendũ ius Codicis, quod dictum esset æquiparatũ esse Imperiũ sacerdotio Romæ

4 3 circa præscriptionem Amplius dico, ꝙ si per † d. §. vt autem lex. Imperium & sacerdotium simpliciter fuissent æquiparata, & generaliter sine illis verbis, non multum differunt, ex quibus patet aliquam esse differentiam adhuc non posset dici correcta dispositio d. Codicis legum Codicis *in l. omnes & l comperit. C de præscr 30.* quia illud nouum ius Authenticorum generale deberet restringi per lege præcedentes in Codice, ne inducatur legum correctio. *l. ob æs. C. de præd minor Gl. in l. fi. C, fine e. fu, v. l rel. q R m in cons 399 Vt præsens ver. quinimo & lex sequens.* Imò etiam lex noua correctoria distinguitur secundum legem antiquam, vt tantò minus corrigatur ius antiquum præcedens, quam sit possibile *vt offeratur. C. de litis contest. iuncta l. sciendum. in prin. ff. qui satisd. cog vbi Gl ff & d. Et.* Quod hic dicemus in dicto §. vt autem lex vbi non apparet quod ille textus voluerit corrigere d. Ꝺ leg. omnes & leg comperit. Imò textus *in d. Ꝺ §. vt aut m lex* debet quacunque subaudiri ne iuuari, ne inducatur correctio dictarum legum. *leg. omnes. & leg. comperit. leg. prima, Cod. de inoffic. dotibus.* Ceterum

[illegible] iunior in c. ufilii quis. Sed hic sine aliqua sub andi- [illegible] ue text. in [illegible] m lex. potest intelligi citra correctionem iuris Codicis: quia, ut dixi, non in omnibus & per omnia æquiparantur: sed dicit, quod non multum differunt. Secundò, quia ille textus non loquitur in sacerdotio Romano tantum, aut ecclesia Romana: sed potius de aliis ecclesiis: ut supra dictum est. Et posito & non concesso, quod loqueretur in sacerdotio Romano, & illi Imperium simpliciter compararet, adhuc per talem æquiparationem generalem non induceretur correctio iuris Codicis: sed potius illa generalis æquiparatio restringi debet, ne comprehendat præscriptionem, de qua in dicta lege omnes & leg. sicut. *leg. nam & posteriores. Digest. de legibus. leg. ut gradatim. §. & si lege. Digest. de muner. & hono. 2 Coste. de n·xa. cap. cum de. c. [illegible] de consuetud.* Præterea, cum dictæ leges omnes & leg. competit. sint speciales in materia præscriptionis, & in dicto §. ut autem lex, sacerdotium & imperium æquiparentur, non in specie in materia præscriptionis, sed generaliter dicatur non multum differre: per illum textum generalem non censetur correcta dispositio specialis dictarum legum, leg. omnes, & leg. competit. † quia quando concurrunt duæ leges, prima specia- 44
lis, & secunda generalis, nunquam secunda generalis tollit primam specialem. *Gloss. in cap. ut officium. in versic. dubius. de heret. libro sexto, Geminia. in cap. 1. in prima oppositione. de constitut. libro sexto.* † Quintò, quod 45
Imperium non gaudeat præscriptione centenaria, arguitur sic. Etiam iura Imperio reseruata, & in quibus præsumptio iuris est contra præscribentem, præscribūtur spacio temporis, cuius initii memoria non extat in contrariū *d. l. hoc iure §. ductus aquæ ff. de aqua quoti. & æst. c. super quibusdā. § præterea. de verb. sig.* quæ præscriptio est minor centenaria: *ut supra probauimus*, & sic in talibus reseruatis non gaudet Imperium præscriptione centenaria: ergo multò minus in aliis non reseruatis principi. ¶ † Ex præmissis puto concludendum, 46

Dd 2 quod

quod Imperium non gaudeat priuilegio præscriptionis centenariæ in bonis, in quib. præsumptio iuris non est contra possidentem; nisi in casibus, de quibus in d.l.si C. de sacrosancta ecclesia. In aliis verò bonis, quæ sunt de reseruatis principi, & in quibus præsumptio iuris est contra præscribentem, gaudet priuilegio præscriptionis, non dico centenariæ, sed cuius initii memoria non extat in contrarium: quæ est minor centenaria: *vt supra prædiximus*, *Contra Card. & Fel* Et tres declarationes ad d.l.si C. de sacrosancta ecclesia. vide per Alex *in cons. 16. versic quinimò nec etiam in quatuor casibus. libro*

47 Et dum dicit non habere locum nisi contra vendentem, donantem aut relinquentem contra ciuitatem aut eius successorem vniuersalem, non contra singularem successorem: post Bald. *in d l. fin.* idem voluit Aret. *in d. cons.* 153. *Consultatio.* Corn. *in cons. 268 lib. 4*

48 ¶ Decimo † quæro, an in præscriptione temporis, cuius initii memoria non extat in contrarium, requiratur titulus? Dic quod non, cum talis præscriptio vim tituli habeat, *vt supra dictum est. & pro hoc est tex. in d. c. 1. de præscr. lib. 6.* Quod ampliatur procedere, licet agatur de præscribendo contra clericos, aut libertatem ecclesiasticam. *Paul. de Castr. in consil. 423. Ex puncto transmisso. lib. 2* talis enim præscriptio pro veritate habetur. *Gl. in l. 1. C. de seruit Bal in consil. 257. Quæstio vertens. lib. 2. & in cons 24. Subtiliter. lib.* *Dec. in consil. 85.*

49 ¶ Vndecimo † quæro, an saltem in tali præscriptione tanti temporis, cuius initii memoria non extat in contrarium, sit necessaria tituli allegatio? Videretur dicendum quod sic: quia licet titulus præsumatur ex antiquitate temporis: non tamen videtur adesse præsumptio, nisi allegetur. *l. si adulterium cum incestu. §. idem Pollioni. ff. de adult scribend. in leg. cum quid. si cer. pet. & quod allegatio tituli sit necessaria in tali præscriptione, voluit Alex. in consil. 74. versic. accedat ad hoc, quod voluit. lib. 4. Felin. in c. accedentes. versic. sed reuera potius elegerem. de præscript quem refert & sequitur Curtius iunior in consil. 158.* Contrarium, quod allegatio tituli non sit necessaria: voluit Gl. *in d. c. super quibusdam. §. præterea in verbis*

[illegible] non extat. Feder. [illegible] in consil. 234. Super primo [illegible] versi. [illegible] in c. pro [illegible] n. [illegible] f. 12. [illegible] & eo magis [illegible] præcedenti [illegible] 1. quod est repe[illegible] in consil. 81 [illegible] enet A[illegible] b. in consil. [illegible] versic. & quanquam [illegible] l. 2. D[illegible] in d. [illegible] 1. de præscript. lib. 6. Cald. in consil. 1 in tit. de [illegible] Guido Pap. quæst. 408. in fi. vbi allegat Ioan. Fab. in §. æque instit. de act. Idem [illegible] in l. si certus an. [illegible] C. de pact. refert & sequitur G[illegible] fol. 8. Ex quibus patet hanc opinionem [illegible]ram esse, & communem, & pro ea videtur tex. *in d. c. 1. de præscr. p. lib. 6* vbi, quod in tali præscriptione non requiritur titulus. si igitur titulus non requiritur, ad quid allegari eum oportet? Non obstat modò † regula, quod 50
[illegible] sumptio iuris non sufficit, nisi allegetur: quia fateor: [illegible] dico, quod ex tempore, cuius initii memoria non extat in contrarium, titulus non præsumitur à iure, sed potiùs fingitur à lege. in fictione autem non est necessaria allegatio: quia fictio est super claro, quando vere de titulo non apparet, sed lex fingit titulum propter antiquitatem temporis. Secundò respondeo, quod ex quo titulus non requiritur in tali præscriptione, *vt sup. à. i. [illegible]um est*, superfluò quæritur de eius allegatione. Non obstat auctoritas Alex. & Felin. supra in contrarium allegata: quia respondeo, quod loquuntur in iis, quæ non sunt præscriptibilia etiam per tempus, cuius initii memoria non extat in contrarium: puta, data incapacitate præscribentis circa decimas, vel circa collationem beneficiorum, *iuxta text. in c. quanto. de consuet. & no. in [illegible] de præscr. lib. 6.* vel quado lex expressè resistit præscriptioni: vt in casu d. c. accedentes. in materia procurationis. quo casu solus cursus temporis nihil potest operari, vt reddat capacem eum, qui incapax sit: ob id oportet quod allegetur titulus priuilegii aut exemptionis. & a probatione nem talis tituli sufficiet probare lapsum temporis, cuius initii memoria non extat in contrarium. Secus, vbi sumus in materia præscriptibili, etiam sine titulo: quia tunc necessaria non est tituli allegatio: & multò minùs isto casu necesse erit probare

quid

quid factum esse tanquam ex causa [illegible] cuius [illegible]
§ 1 cessatu. *Fel. in [illegible] causam quæ [illegible]* [illegible]
elaratione infertur ad [illegible] limitationē [illegible] Soc. [illegible]
260 *a [illegible] lib. 2 [illegible] d x [illegible] in 3 q* vbi voluit [illegible]
appellatione priuilegij in materia stricta, non [illegible]
uilegium [illegible] tum resultās ex tempore [illegible]
moria non ext[illegible] in contrarium: nam [illegible] non [illegible]
ret, quā expresse allegaretur titulus priuilegij, & [illegible]
probatione probaretur tempus, cuius initij [illegible]
ext[illegible] in contrarium: quia tunc etiam in mat[illegible]
& non præscriptibili sufficit talis præscriptio, cum [illegible]
ne tituli *& ita [illegible] ex pre, [illegible] C [illegible]*
d. [illegible] 158 F l. [illegible] causam ver [illegible] sustentabit [illegible]
§ 2 Sed circa † dictum Alex. & Felin. & Curtij [illegible]
considero Primum quod, illo attento, [illegible]
fieri dispositio iuris [illegible] bentis quid præ[illegible]
per tempus antiquissimum: nam semper all[illegible]
titulum: & ad eius [illegible] non probatur [illegible]
temporis antiquissimi & sic lex v[illegible] impositio[illegible]
bis, *[illegible] l. 2 [illegible] C. [illegible] del [illegible]*. Sed nec [illegible]
per quod legis dispositio fiat elusoria. *l. 1. § [illegible]*
de calum. l. si [illegible] ff. de [illegible] l. hanc legem ff. [illegible]
l. fi. in [illegible] aliquin nequicquam mihi caue[illegible] tur [illegible]
per l. fi. ff. ne quid in loco publico. l. 1. § exceptiones ff. [illegible]
actionem [illegible] l. 1. [illegible] in fi. C. de Cura furio. l. [illegible]
tem C. de bon. quæ lib. l. fi. C. de vsur. [illegible]
§ 3 *rò de electio lib. 6* [illegible] † extensio etiam in materia pœ-
nali, ne alias dispositio pœnalis fiat elusoria. *d. l. 1* [illegible]
cuniam ff. de calu. [illegible] & [illegible] D [illegible] in 2. not. [illegible]
lib. 6 & [illegible] pra, in materia extensionis co[illegible]
pren[illegible] Similiter [illegible] toleratur co[illegible]
communis [illegible] quam quod [illegible] s [illegible] fi[illegible]
R[illegible] & Dect. in A[illegible] then. [illegible] fi[illegible] mento, C[illegible]
§ 4 *M[illegible] l. 1 [illegible] eius.* R[illegible] † attento [illegible]
Alexand. Felin. & C[illegible] peri[illegible] tur per [illegible]
[illegible] prohibetur quod [illegible] non debe[illegible]
duob[illegible] C. [illegible] D[illegible] dict. le[illegible] C. [illegible]
in l. [illegible] cum [illegible] vna via. lib. 6 nec circumuc[illegible]

lex prohibens. *l.* [illegible] *loco* [illegible] *ff.* [illegible] *fa* [illegible] *in Libratio. Digest. de sp* [illegible] & per hoc fun[illegible] multi tenent contra illud dictum: *vt refert Alex.* [illegible] *in dict.* [illegible] *consi. 108. in fin. lib. 2. & in dict. consil. 75. lib. 4.* Secundum quod [illegible] considero contra dictum Alexan. Felin. 55
& Curtii iunioris, est: quia si illud verum sit, cautela quædam videtur etiam & ipsa inutilis & elusoria. nam quotiens aliquid fieri non potest sine aliqua causa, non sufficit probare illud simpliciter factum esse, nisi probetur quod in vim illius causæ factum sit. Puta, seruitus habens causam discontinuam, non acquiritur, nisi per tempus, cuius initii memoria non extat in contrarium. *l. [illegible] itutes magna. Dig. [illegible]* pot[illegible] [illegible] acquiri longo tempore, id est, decem annis inter præsentes & viginti inter absentes, si quis alleget titulum constitutæ seruitutis discontinuæ: & ad iustificationem [illegible] tituli probet de lapsu longi temporis *Gloss. & D* [illegible] *in dict. leg. seruitutes Bar. in leg.* [illegible] *Dig. [illegible]*. Illud tamen intelligitur & procedit, si quis probet se vsum seruitute illa discontinua in vim illius tituli, & tanquam ex illa causa. *Sal.* [illegible] *in dict.* [illegible] *Cod.* [illegible] *Cun.* [illegible] *& Roma. in leg.* [illegible] *princip. Digest. de acqu. here. & ibi* [illegible] *Paul. de Cast. in consi. 51 In causa* [illegible] *secundo. Alexander in consilio* [illegible] *tertio lib. 1. in consi. 108. in fi. lib. 2. & in consil. 75. lib. 4.* Sed quomodo [illegible] bari hoc poterit, cum non apparet de [illegible], nisi per allegationem? si enim verè constaret de [illegible] lo, præsumeretur, quid factum in vim illius tituli *leg.* [illegible] *Dig. de rei vendic. lib.* [illegible] *C. de acqu.* [illegible] *ff. Bald. in consil. 290. Ista allegationes* [illegible] *Paul. de Castr. in dict. consil. 51. lib. 2.* sed vbi de aliqua causa non constat, quomodo præsumetur ex ea quid factum esse? [illegible] quid factu ex causa allegata, resultabunt duo [illegible] Primum quod præsumatur titulus ex [illegible] allegatione [illegible] cursu temporis. Secundum quod præsumatur [illegible] factum in vim illius tituli, [illegible] *l. 1. Cod. de* [illegible] *qua vetat duo specialia concurrere.*

56 Ob id † Alexander *in d.cons. 75 in fin. lib. 4.* dicit difficile esse probare factum quid esse in vim tituli allegati, nec videtur aliter probari posse, quid factum esse tanquam ex ea causa, nisi probetur, quod faciens aliquando declarauerit coram testibus se ita facere ex tali causa. ve. si petierit tale ius, tanquam sibi debitum. *Alex. in consil. 10. lib 3.* ¶ Sed dicet aliquis: ex qua causa quis quid faciat, hoc videtur pendere ab eius animo, ob id standum videtur eius iuramento *Gl. & D. él. in § alia inst. de act. Bart. & D. él. in l. pro herede. in prin ff. de acquir. hared.* Respondeo, quod illud non procedit, quando præsumptio iuris est contra iurantem. *Bar. in l. inter mares. §. recte. ff. de fer. inst. in d. l pro her. de. in princip. & in § sed ista. Inst. de act.* Sed quæstio nostra loquitur in prohibitis in his, quæ quis præscribere non potest, & sic præsumptio iuris est contra præscribentem. Et argumentum posset procedere in iis, quæ sunt præscriptibilia: licet requiratur tempus antiquum, cuius initii memoria non extat in contrarium. Fel. tamen *in c. causam. versic. ed aduerte, quia oportet. de præscript.* quod vbi agitur de tempore, cuius initii memoria non extat in contrarium, non est necesse probare quid factum in vim tituli præsumpti, sed præsumitur ita factum. Tertium † quod considero contra Alex.

57 Felin. & Cur. iuniorem, est, quod dictum eorum posset procedere in iis, quæ sunt præscriptibilia, & in quibus non consideratur incapacitas: licet in eorum præscriptione requiratur tempus antiquissimum: quia habeat causam discontinuam, vt sufficiat præscriptio longi temporis, allegando titulum, & illum probando ex solo cursu temporis: in iis enim non militarent argumenta suprà adducta, quod lex fieret elusoria tanquam imposita verbis, & quod concederetur per indirectum, quod recta via conceditur, quia nulla est deceptio aut elusio legis: cum lex præscriptionem non prohibeat: & licet requirat longius tempus, non tamen negat breuiori tempore posse præscribi, accedente titulo: secus, vbi lex omnino prohibet præscribi. Ideò in prohibitis præscribi non placet mihi opi. quod sufficiat allegatio tituli & eius probatio

per

per solum lapsum temporis, nisi probetur quid factum esse in vim illius tituli: quia facta quandoq; fuerit declaratio coram testibus, quod ex tali causa aut ex tali titulo ita ageretur. nam ius, & titulum, obtinentes, sæpius verba faciunt de eorum iure bus, & titulis, quorum virtute quid eis facere permissum sit, nec semper tamē de eis fidem possunt facere, quia interdum pereunt aut omittuntur. In aliis autem quæ de sui natura sunt præscriptibilia sequor communem opinio gl & doct. in d. l. se u tut magna nec puto aliam fuisse intentionē gloss & Doct. ibi licet aliqui doctor. postea voluerint illud extendere ad casum longe diversum [illegible] rationem omnino diversam, stante prohibitione præscribendi.

¶ Præmissa † conclusio, quod tituli allegatio non 58
sit necessaria in præscriptione temporis cuius [illegible] memoria non extat in contrarium, limitatur [illegible] um ex [illegible] in quarta limitatione, de pre [illegible] ut [illegible] dat in præscriptione, in qua intervenit actus possessionis. Secus in præscriptione causata ex sola patientia, aut negligentia partis, nullo interveniente actu [illegible] o: quia tunc necessaria est tituli allegatio, [illegible] ondo res est gravis præ [illegible] de [illegible] limi [illegible] dubito, quia cum usus non sit necessaria [illegible] scriptione, [illegible] ipsa vim tituli habent [illegible] tur tractare de tituli allegatione, ideo non p [illegible] endam hanc limitationem.

¶ Duodecimo † quæro dictum est s quod tempus, 59
cuius initii memoria non extat in contrarium, vim tituli habet, adeo quod tituli allegatio non est necessaria [illegible] produceretur titulus, qui appareat vitiosus, & [illegible] dus, an prodesset talis præscriptio: [illegible] tur dicendum quod sic: quia cum titulus non sit necessarius, licet [illegible] atur & ineptus aut vitiosus, non deberet actum [illegible] l. [illegible] C. de rei ux. r. action. gloss. sing. [illegible] transferri [illegible] de lib. & [illegible] vinculi Bar & [illegible] per quam gl. [illegible] Bal-[illegible] l ge [illegible] numquam. § ubi [illegible] sed dubitatur,

 si

si possum ingredi. ff. de offic. procons. quod si possim ingredi possessionem propria auctoritate, si ingredior per licentiam à iudice, minus solenniter, quia parte non citata, non nocet defectus solennitatis. *sequitur Iason in cons. 20. li. 3.* sed pro hoc est tex. *in ca. bona 1. de elect.* ubi citatio, quæ non erat necessaria in facto notorio, si adhibeatur, & minus solenniter, processus non vitiatur, per quem text dicit Dec. *in co. si 163* quod litis contestatio minus legitime facta, processum non vitiat quando illa non erat necessaria. Similiter *per illum text.* dicit Dec. *in c. n. vit. de iud.* quod ubi in aliquo actu ordo iuris non est necessarius, si adhibeatur & minus solenniter, actus non vitiatur. & ex illo tex. videtur dub. dictũ *gl. in l. proinde 2. in gl. si in fi. ff. ad le. Aq. re a. ... in l. 1. in prin. ff. de eæ. ... l. g. ... C. de ... ē.* ubi quando in aliquo iudicio proceditur ordinarie præter naturam iudicii, si minus solenniter procedatur, iudicium non vitiatur.

60 Secundo † pro hoc videtur facere: quia præscr ... temporis, cuius initii memoria non extat in contrarium, dicitur habere pro se præsumptionem iuris & de iure adeo, quod probatio in contrarium non admittitur, *F. l. post B... t. per eum rela. in d. c. cum nobis. ... de præscrip. sequitur Alex. in con. 13.* Contrarium, ... iuvet præscriptio tanti temporis, cuius initii memoria non extat in contrarium, quando producitur titulus vitiosus & invalidus seu quando aliter apparet ... tio vitioso: voluit Pau. de Cast. *in con. 423 ... li. 2. Bell. ... in con. 10. ve. item ... al. ... §...* Ad idem facit Al... *d. co. ... 113 li. 1* ubi quando ex instrumento apparet non debuisse quid solui, ... est tempore longissimo apparet, quod per ... & ex falsa causa fuit solutum est nec pro... tempor s. Et ista op. confirmatur ex dictis ... *huius tract. in 4. lim. & ... 3 ... art. in ... lim ...* sumptio solennitatis extrinseca ex ... poris cessat in sententiis, & ... do expresse producuntur ... apparet minus solenniter processum ...

¶ Non [illegible] modo al[illegible] g[illegible]ta in [illegible] 61
[illegible]. Et primo quod ubi aliquid non requiritur, si illud adhibeatur & inepte [illegible] [illegible] quod actus non vitiatur: quia possem facere, prout [illegible] facit, *n[illegible] me[illegible]*, id est, allegare & multiplicare contraria & in[illegible] & adducere exempla, & dicta doct. ex quibus apparet magis vitiare ineptam expressionem, quam omissionem: *[illegible] l. expressa ff de [illegible] & l. nonnunquam ff de con[illegible] & d mo[illegible] corst[illegible] verb. [illegible] ex quibus d[illegible] & exemp[illegible] v[illegible] M[illegible] d[illegible] [illegible] ad [illegible] m.* Sed puto responsionem veram esse quod aut aliquid non requiritur in aliquo actu propter p[illegible] [illegible] iuris, quæ est pro [illegible] & [illegible] adhibeatur aut exprimatur vitiose & inepte actus vitiatur [illegible], iudex in sententia non tenetur [illegible] exprimere *c. [illegible]*. Et tamen si exprimat iudex [illegible] ineptam aut [illegible] legitimam, sententia vitiatur *[illegible] d[illegible] præ[illegible] d[illegible]* ra[illegible] est, quia quod iudex [illegible] a iure [illegible] expressione [illegible] in sententententia, illud est propter præsumptionem [illegible], quæ est pro ip[illegible] iudice *l. 2. C. d. off[illegible] & d[illegible]*. Secus [illegible] iudex exprimit causam in sententia quę [illegible] 9 in casu claro, quod [illegible] & [illegible] in re clara præsumptio, quæ est [illegible] iudic[illegible] *l. [illegible] § [illegible] ff de [illegible] r. ob.* Similiter quod præsumi[illegible] pro solennitate sententiæ aut actus extraiudicalis est [illegible] iuris quæ præsumit omnia solenniter [illegible] acta. [illegible] appareret de actis solennitatum & ex e[illegible] defectus in ipsis solennitatibus [illegible] sumus in casu claro, & cessat præsumptio. Secus, [illegible] aliquid non requiritur [illegible] præsumptione iuris [illegible] quod non sit necessarium [illegible] citatio in actu notorio, tunc si adhibeatur & [illegible] legitime, actus non vitiatur [illegible], [illegible] non erat necessaria. Similiter ractio in libello exprimi [illegible] debet, sed sufficit factum apte narrare, ex quibus [illegible] appareat, quod actio competit; certe [illegible] in libello actionem inepta exprimet, illud libellum non vitiat

quia expressio non erat necessaria, nec propter expressionem fit dubium ius actoris: cum ex apta narratione facti satis inferatur ius, & actionem competere, licet non expressam: *ut communiter doct. conc'udunt in d.l. 1 in princ ff de eden.* quicquid aliter Iason *ibi* tentauerit cōtra opinionem communem, arguendo ex argumentis, quæ nihil faciunt: & in quibus militat diversa ratio. Nam arguit, quod in sententia causa non requiritur: & tamen si exprimatur & inepte, sententia vitiatur, sed responsum est supra. Similiter arguit, quod ubi testes non tenentur deponere super tempore: si deponant & male, vitiantur testimonia. Sed illud est, quia si varie deponant, apparet, quod sunt varii & contrarii, & quod loquuntur de diversis actibus, ex quo diversificant tē-
63 pus: quia diversitas † temporis inducit diversitatem factorum, & reddit testes singulares tanquam deponentes de factis diversis, *Ant. de Butr. & Doctor. in cap. tulo cū causam, quæ inter Archiepiscopum. de testib Cyn. in l testiū. in 6. qu. & ibi Bal. C. de testi. Archid. in c nihilominus. 3. qu. 9. Abb. in cons. 98. lib 2 Bald. in consi 39 Proponitur quod celebratus lib 3 & in consi. 459. Visa d. cta petitione, vers. primo quia testis. lib. 4. Anchar in consi. 64. & in consi. 147 Paulus de Castr in cons 137. In causa, quæ vertitur Pergam. ad finem & in con. 155. In causa, quæ vertitur coram Dn. Vicario, ad fin lib. 2. Iason in con. 131. lib. 1.* Sed aliter voluit Guido Papæ, q. 544. ubi quando locus & tempus non sunt de substantia actus, non attenditur singularitas circa locū, & tempus, & quod ita pluries vidit determinari in curia Parlamenti. Sed certe licet locus, & tempus non sint de substātia: tamen si testes in eo variant & discordant, apparet quod non conveniunt in eodem facto, sed de pluribus testificātur, ob id probatio redditur dubia & obscura; cum positum & articulatum fuerit de uno facto tantum.

ARGVMENTVM.

Testium triplex singularitas, obstativa, cumulativa, & diversificativa. Tum de cuiuslibet earum loco, tempore & usu. Vbi & an liceat testes coniungere, ut fidem faciant.

SVMMARIVM.

1 *Testium triplex est singularitas.*

2 *Testium singularitas obstativa, consideratur in actu reiterabili nec plene, nec semiplene probat.*

3 *Testium singularitas cumulativa & adminiculativa inducit semiplenam probationem. & nu. 78. 79. & 80.*

4 *Testium singularitas diversificativa verbi & effectum, consideratur in actu reiterabili.*

5 *Testes singulares, qui proprie dicantur.*

6 *Testes singulares, an coniungātur simul, ut probent plene vel semiplene distinguendo pro triplici testium differentia. ib. & nu. 7. 8. & 23.*

9 *Debitum an probetur per testes singulares deponentes de diversis confessionibus factis diversis loco & tempore.*

10 *Testes singulares concordantes in dicto principali, licet in causa dicti repugnantes, probent.*

11 *Testes singulares an sufficiant, ad probandum quid in genere quid sit. & nu. 12.*

13 *Vsurarum uitetatis, maxime in presbytero.*

14 *Testes singulares an probent ubi plures actus habent unam causam & unam originem.*

15 *Debitum an probetur per singulares testes deponentes de confessionibus pluribus, factis diversis loco & tempore. & nu. 16. & 18.*

17 *Testes an reddat singulares tempus, & locus, ubi illa nō sunt de actus substantia. & nu. 19. 20. & 22.*

21 *Verborum dissonantia aut diversitas in cortice, non nocet, quando idem semper est effectus. Et quid in diversitate temporis aut loci.*

24 *Testes singulares coniunguntur, quando alii de veritate facti deponunt alij de confessione.*

25 Te-

25 *Testes deponentes de diuersis confessionibus factis [illegible] tempore, diversis loco & tempore, non [illegible] contra- gentur.*

26 *Testes singulares multum adminiculantur, quando [illegible] cur[illegible]unt [illegible] coniectura coadiuvantes eorum [illegible] etiam in his, in quibus alias non probant, nec [illegible]- guntur.*

SEd enim, quia ista materia singularitatis te[illegible] versatur in summo & vasto pelago: & do[illegible] dunt inter se, imo ne quidem constant [illegible] advocati, aut patroni causarum quid certi co[illegible], plane nesciant: ipsi etiam iudices iudicandi rationem non facile habeant: materiam ipsam singularitatis [illegible]um sic explicatam esse constitui ad universæ eip[illegible] compendium, ut ne dubitationis quicquam inve[illegible]

1 tempus prodire possit. Itaq; pro d[e]clara[t]ione † cōsi[illegible] triplicem [e]sse singularitatem testium. Prim[illegible] ti[va]. Secunda cu[m]ulativa, aut adminiculativa. Te[rtia] diversificativa. ¶ Singularitas obstativa dicitur, [quan]do in singulis repugnantia aut contrarietas [illegible] deponunt de mutuo cu contractum pro[illegible] cessisse: aliqui testes dicunt illud factum uno te[mpore] ali quod [alio] tempore ideo non probant tanq[illegible] t[illegible]ari. *Anch[illegible] an. [illegible] cons. 64 In causa quæ v[illegible] Philippum. v[er]si & confirmatur h[oc] c A[illegible] etin. in [illegible] g[illegible] interrogatorijs[illegible]. Alexand. in con. 21. [illegible] B[illegible] de quib[us] ff. [illegible] gib. & in rubr. de co[illegible] tr[illegible] v[illegible] sib seu l. de ista singularitate obstat, ut loquitur Ia[illegible] admonendi. vers. al. bi etiam dicit multum signanter [illegible] ff[illegible]* Idem si testes inducti ad p[r]o[bandum] aliquod delictum, seu vulnus, discordant in lo[co] [vel] tempore: quia aliqui dicunt commissum u[no] [illegible] tempore, alii in alio loco aut tempore, pr[illegible] de testibus Susannæ: *ut habetur in lege testium [illegible] t[illegible] A[illegible] cons. 147 S[u]pra alia quar[illegible]a.*

2 ¶ Et ista † singularitas obstativa co[illegible] in actu non reiterabili, & in ea unus testis dicit[illegible]

[illegible]

[illegible] Nam [illegible] probare [illegible], [illegible] *vel.* [illegible] [illegible] Alex [illegible] *quæstio.* [illegible] *col.* 14 [illegible] *lib.* 2. *in q.* [illegible] *con.* 14 [illegible] quod [illegible] nihil præstantissimo [illegible] [illegible] probet. Sed advertes [illegible] de [illegible] non intelligo, [illegible] solum est [illegible] puta, ut [illegible] mutuo [illegible] & [illegible] singularia [illegible] diversitate temporis, *l. ex tempore* [illegible] *de testib.* [illegible] *Alexander* [illegible] 73. *ver. præterea inter* [illegible]

¶ Alia est singularitas [illegible] non obstativa, [illegible] cumulativa [illegible] quia [illegible] unus testis [illegible] numeratione, alter [illegible] & isto casu ex [illegible] testibus [illegible] probatio: *ut per Bal*[illegible] *de* [illegible] *Alexander in d. con.* 21 [illegible] 4 [illegible] plusquam [illegible] pessima [illegible] Gad. § *ubi casu* [illegible] 3

¶ Alia & tertia est [illegible] singularitas non obstativa, nec [illegible] diversitatis [illegible] & effectus ex qua [illegible] substātia. Puta [illegible] causa mutui. aliq; testes [illegible] de mutuo [illegible] certo tēpore, alii testes loquuntur de [illegible] alio loco, & alio tempore, [illegible] ex [illegible] loci [illegible] temporis necessario insurgit diversitas [illegible], quod [illegible] loquantur testes de alio & diverso mutuo, quia impossibile [illegible] quod mutuum factum [illegible] loco [illegible] tempore [illegible] illud, quod alii testes dicunt factum [illegible] a [illegible] & tempore. & istud est, quod dicitur ex diversitate loci & temporis induci novum & diversum [illegible]. & isto casu quando testes loquuntur de [illegible] [illegible] actibus, proprie dicuntur testes singulares. *Cap.* [illegible] *& cap. cum dilectis. de el*[illegible] 4

& de[illegible] 5

& de ista singularitate [illegible] loquitur Ale[illegible] & in d. co[illegible] 147. Alexa[illegible] d[illegible] co[illegible] 110. [illegible] 71 Dil ge[illegible] ter[illegible] (in terrog[illegible] gitur Bal. [illegible] nitur, quod celebratur l. 3 & in consi. 459 [illegible] ne. vers. [illegible] nd ergo omnia prædict[illegible] 4 & [illegible] risq; locus. Quæ singularitas diversificat[illegible] considerari nisi in actu reiterabili. si e[illegible] p[illegible] unicum & non reiterabilem, & in eo testes e[illegible] in loco vel tempore, tunc testes non diceren[illegible] singulares, sed contrarii & repugnantes, quæ dic[illegible] singu-

6 laritas obstativa. ¶ Ist[illegible] tripli ci differétia [illegible] testium sic præmissa, & considerata. S[illegible] quæri[illegible] singulares cóiungantur, ut probent plene vel [illegible] ne? Dico declarando hanc materiam clarius [illegible] ctenus legi[illegible], cum doctores varie & confu[illegible]. Quod autem quæritur de singularitate obstativa, [illegible] clarum est, quod testes non coniunguntur, nec ali[illegible] probant: imo ne quidem adminiculantur, cum [illegible] dicantur contrarii: *[illegible] p[illegible] Baldum in rub. d. co[illegible] t[illegible] gest[illegible] l. d. quibus ff de le[illegible] ib. Alex. in [illegible] ons. 21 lib. [illegible] l. admone di[illegible] ubi etiam dicit multum [illegible] ff d[illegible] & i[illegible] o casu recurrendum est ad ea, q[illegible] trahunt, qua[illegible] stes sunt contrariis*

7 ¶ Aut loquimur † de singularitate testium [illegible] fic[illegible] tiva, [illegible] do testes loquuntur de diversis [illegible] ctis diversis tempore & loco; & isto casu [illegible] in singularitate obstativa quod nullo modo con[illegible] tur testes singulares, ut probent plene nec [illegible] adminiculative, nec aliquis testium per se [illegible] tege, ut se[illegible] plene probet: quia dictum unius [illegible] per dictum alterius, & isto casu procedit [illegible] quod nimis probant mille testes singulares, [illegible] ius. *B[illegible] in leg. de quibus. v[illegible] si [illegible] d[illegible] leib. in l. iurisiurand. C. de testib.* Decius in c[illegible] *do Alexand. in consil. 34 lib. 3 [illegible] consilio. 23 [illegible] und[illegible] d[illegible] e sitate l[illegible]. 1.* Si enim esset un[illegible] tum integer & legitime deponens, probaret se[illegible]

[illegible] sint plures [illegible] loquentes in actu [illegible] [illegible] sint repugnantes, nihil tamen probant [illegible] a [illegible] debito, cum articuletur de [illegible] tanquam mutuo, & ipsi loquantur de pluribus factis diuersis loco & tempore, nec sciatur quod & quale sit illud quod petitur, & an deponant de mutuo petito: & sic ex tali singularitate [illegible] inducitur incertitudo, & redditur probatio dubia, quæ dubietas cessat, [illegible] tantum est testis. *Ita dubietatem, & incertitudinem ex singularitate testium, arguit Alexander in consilio nonagesimo [illegible] versi. variant etiam dicti duo testes. libro sexto post [illegible] in leg. testium in [illegible] quæstione, C. de testibus.* [illegible] teſtes singulares nullo modo con [illegible] aliquid probent, nec plene nec semiplene. *Alexander in consilio [illegible] versi. [illegible] in dicto consilio nonagesimo quarto [illegible] in aucta lege testium. in non a quæstione C. [illegible]*

[illegible] difficultas est in singularitate [illegible] aut cumulatiua, an testes [illegible] vt probent plene vel semiplene in qua [illegible] vario modo [illegible] & [illegible] suadebat [illegible] quod si plures testes deponant [illegible] omnes [illegible] it [illegible] & in vno loco [illegible] alius [illegible] loco & tempore. [illegible] singularitas non est [illegible] quia nihil repugnat quod quis sæpius confiteatur [illegible] debito [illegible] locis, & diuerso tempore, non est enim singularitas diuersificatiua: quia licet deponant de pluribus & diuersis confessionibus, non [illegible] plura & [illegible] debita: cùm emanauerint confessiones super [illegible] debito, & tendant ad eundem finem, [illegible] ad [illegible] eiusdem debiti, & sic est cumulatiua [illegible] & adminiculatiua, non diuersificatiua. [illegible] quod Paul. Castren. *in consi. [illegible] dominio [illegible] & in consi. [illegible]* 8

in fin. lib. 2. voluit, quod debitum non probetur per testes singulares deponentes de diuersis confessionibus factis diuersis locis, & tempore. *idem voluit Alexan. in consil. 36 in consil. 68. libro 3. quod est repetitum in consil. 17. lib. 6. vbi pro hoc allegat Anton. de Butr. in c. licet ex quadam. de testib. quem etiam refert & sequi videtur Iaf. in r. pet. ug. ad tenendi versic. per ista consid ra. ff de iureiurand. idem in confessione tradit Imol. in consil. 223. in fin. Corn in c... versic nec habet obstare. versic Ioannes autem. Angel. in consil. 182. circa finem. in co fil. 261 versicul. nec obstant alia confessiones lib. 3. decisio Neapol. decis. 364. Curtius ... or in consil. 56 versic. vltimò non obstat.* ¶ Sed in contrarium, quod admoisti testes singulares coniunguntur, vt plene probent, quando est singularitas cumulatiua & adminiculatiua, adducitur conclusio vna communis, quod sufficit testes conuenire in vnum, & eundem ... licet in aliis discrepent *l. qui sententiam. vbi Bald. Cod. de pœn. no. in l. diem pr. ferre § si plures ff. de arbitr. Oldr & Bald. in l. prima. C. si vnus ex pluribus appell. Bald. in consil. ... 9 ... ponitur, quod celebratus. versic. nunc est videndum. in consil. libro 80. Principalis cura. l b. tertio.* Alibi scribit idem Bald. in *consil 150. Quidam Gasparonus, lib. 3.* quod sufficit testes concordare circa numerationem: nec dicuntur ... dare, aut singulares ex eo, quod non conueniunt in promissione de restituendo. ¶ Et quod singularitas

10 † non noceat, quando testes tendunt ad eundem finem tradit idem Bal. *in rubric. de contrauer. inu. in vnb. ...* vbi, si vnus testis deponit de numeratione, alter de confessione: quia vna probatio non repugnat alteri, & coniunguntur ad semiplenam probationem. *quod B... di... ctum refert & sequitur Alexan. in dicto consil. 21. libro ... Iason in repet. l. d. leg admonendi. versic. alibi etiam dicit ... tum signanter Bald. ff. de iureiur. & in consi. 131. lib ...* & hac ratione videmus, quod probant testes, quando concurrunt in dicto principali, licet sint singulares ... dicti. *Spec. in tit. de teste. §. iam de interr... ... fi & hinc est, quod si quis vult Bald. in l de quibus ff de legib. Calcan. in consil. 9 & in consil. 19. Corneus ...*

[illegible] *in consilio* [illegible]. ¶ Eadem ratione [illegible] s, quod [illegible] sufficiunt ad probandum quod in genere [illegible], iurisdictionem, [illegible] possessionem, famam & similia, genus enim [illegible] ex pluribus speciebus, & particularibus. Ideo licet testes deponant de diuersis actibus, tamen quia [illegible] actus [illegible] ad eundem finem, & ad probationem vnius generis, non repelluntur testes, tanquam singulares *Bartol.* [illegible] *ob carn. en. § fi. Digest. de testib. Bald. in l.* [illegible] *de quibus Digest. de legibus.* vbi Bal. quod isto casu non dicitur singularitas, quia per singula generis probatur genus. Nam cum genus repræsentetur [illegible] specie, dicuntur deponere in eodem genere, & isto casu *dicit Baldus.* testes videntur singulares in causa scientiæ, & non in dicto *quam opinio quod testes singulares sufficiant, quando agitur de probando quid in genere,* [illegible] *probans in consilio septuagesimo tertio. & vltra dicto* [illegible] *ductos, addo nunc Calderi in consilio quinto in tit. de* [illegible] *loquitur in vsura.* Paul. de Castro, *in consil. quinquagesimo primo. In causa spectabilium. versic. nec obstat, quod sit testes. & in consilio* 113 [illegible] *superius consulta. libro secundo. in quo consilio* 113 [illegible] in additione hæreditatis, quæ ex pluribus [illegible] ex verbis, [illegible] ex factis, & non factis [illegible] actus aut verba. *Eandem opinionem tenet* [illegible] *pulchrè declarans in consilio* 277 *Ex prædicta* [illegible] *versic. non obstat secundum contrarium in consil.* 43 [illegible] *tenet Anchar. in consil. o præcedente* 2[illegible]6. *Viso* [illegible] *versic. præterea ex prædictis actu Geminia in consil.* 117 [illegible] *contrarius, in consil.* 141. *lib.* 1. *quod est repetitum* [illegible] *consilio* 11. *lib.* 6 *idem tenet Alexander in consilio* 85. *versic. præterea testes singulares in consilio* 86 *versic. nec haberet obstare in consilio* 117. *versic. item probatur per plures testes in consilio* 172. *versic. opponitur etiam contra dictos testes. libro secundo in consilio quadragesimo primo. versic. opponitur etiam contra dictos testes. in consil.* 112. *ante finem. libro quarto.* [illegible] *consil.* 92. *versic. nec obst. si dicatur. libro quinto in consilio* [illegible] *& in consilio* 167. *in fin. lib. septimo. In quib. locu testatur*

Alex. istam opin. esse veriorem, & magis communem licet idem Alex. *in aliquib. consil. per me relatis in d. consil.* 3 voluerit contrarium, & eius authoritate freti, Dec. Ias. & alii voluerint. poterant etiã allegare Freder. de Senis *in consil. 17. in consil. 64. Prid. in fi.* Sed miror, quomodo Dec. & Ias. non aduerterint ad tot & tanta consilia Alex *hic* relata: quę si vidissent, non arbitror ab hac opinione eos discessuros fuisse: si enim in duobus aut tribus locis Alex tenuit opin. quod testes singulares non sufficiant, vbi agitur de probando quid in genere, vides quod in duodecim aut tribus aliis locis tenuit constanter contrariũ.

12 *Eandem † opi. quod testes singulares admittantur, vbi agitur de probando quid in genere, tenet Aret. in consil. 42. Viso consil. versic. secundò principaliter dicimus. Socin. in consi. 295 versic. postremò, & si omnia prædicta. lib. 2. Ang. in consil. 233. versic. nec dicat quis eos singulares. Guido Papæ. quæst. 544. & in commento statuti, si quis per literas. in verbo, & eiecti ne. in fin. & nouissimè Boerius in suis decis. Burdigal. q. 23. & q. 230. qui tamen Boer. fuit sibi contrarius in dictis decisionib. q. 3.* &c. & secundum hanc opin. quod testes admittantur ad probandum quid in genere, audiui ita fuisse iudicatum per curiam Parlamenti Gratianopol. contra quẽdam presbyterum de Arzeleriis, in causa vsurarum, contra quem solum deposuerant testes singulares deponẽtes de mutuis factis ipsis testibus sub vsuris, & ita accepi, dum agerem Gratianopoli à spectatiss. domino Nicolao de Boneton, aduocato consistoriali, dum in domo eius essem, pro quadam eius causa contra Ioannem de Chappanis, vbi etiam agebatur de vsuris † cuiusdam presbyteri.

13 Deum immortalem, quod presbyteri labore tanto vitio! Sed audiui Gratianopoli dum ibi essem, quendam presbyterum canonici titulo honestatũ, dedisse pecunias cuidam mulieri, quas mulier mutuaret sub vsuris vltra centesimas, id est, ad rationem quinque solidorum pro singulo scuto in singulos menses, videlicet scuto solidos quadraginta & quinque: quod ipsum abominabile scelus audiui concionatorem publicè detestantem in ecclesia cathedrali Gratianopolis. ¶ decet quod

singularitas adminiculatiua & cumulatiua. Alicut et [illegible] istud comprobatur. † Si enim duo testes deponerent de vna confessione facta eodem tempore & loco non [illegible] dubium quod probarent, quare idem esse non debet si duo testes deponant de duabus confessionib. facti diuerso tempore & loco? Vellem scire quam maiorem fidem det identitas loci, & temporis quãdo non est vis in tempore aut loco: quia locus aut tempus non sunt de substantia. Benè haberetur in consideratione [illegible] loci & temporis, quando ex eorum diuersitate induceretur diuersitas fact. secùs, quando stante tali diuersitate semper maneat idem factum, prout qñ agitur de probando idem debitum per diuersas confessiones factas

17 diuersis loco, & tempore. *Et in † terminu, quod diuersitas temporis & loci non habetur in consideratione, nisi [illegible] testes singulares, quando locus aut tempus non sunt de substantia: tradit Ro. in consil. 30 Im. in c nsil. 102 allegat Bar. in d [illegible] carmen. §. fin ff. de testib. Corn. in consil. 247 ver. dato [illegible] sine praeiudicio veritatu. lib. 2 Guido Papa qu 544 vbi [illegible] ita pluries vidit determinare in curia Parlamenti.* A d[illegible] minia. *in consil. 4 in fin.* vbi, quando agitur de facto successiuo, nõ nocet singularitas testium in tempore: quia in facto successiuo certum tempus, non est substantiale secus, vbi agitur de facto momentaneo. Et quod [illegible] idem Gemin. *in consil. 59.* vbi quod ex pluribus praesumptionibus diuersis temporibus ortis circa idem dispositis, inducitur probatio. *per text. in cap. si praetendas [illegible] terium. de renun. lib. 6.* & sic diuersitas temporis non [illegible] praesumptiones: ergo eadem ratione non debet [illegible]

18 probationem quae fit per testes singulares. In [illegible] to, quod probetur per plures testes deponentes diuersis confessionibus, tradit Paul. de Cast. *in [illegible] Iudex. in fin. lib. 1. & in consil. 143 Viso p[illegible] & a[illegible] nibus. lib 2. Ioan. de Ana. in consil 55 in [illegible] xand. in consil. 53. versic ergo etiam [illegible] in consil. 19. [illegible] in consil. 168 D. c [illegible] vbi De[illegible] & sequitur illud [illegible] Paul [illegible]* idem adduco Aret. *in consil. 65, In praesenti c. nsul[illegible]*

[illegible] plenam [illegible] [illegible] probatione [illegible] quæ etiam [illegible] [illegible] [illegible] hoc [illegible] [illegible] probando [illegible] de bono [illegible] [illegible] contum non [illegible] [illegible] na [illegible] dummodo [illegible] vsque ad com [illegible] [illegible] [illegible] confessio [illegible] [illegible] [illegible] de tempore, alter de [illegible] pore [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] *versic.* [illegible] 236. *li.* 6 Confirmatur [illegible] ex [illegible] [illegible] [illegible] testes [illegible] [illegible]

alter testium dicit, quod Titius promisit Seio viginti quatuor denarios Turonenses, non dicuntur testes singulares: quia conueniunt in effectu, ex quo 24. denarii Turonenses, faciunt duos solidos: & sic idem est effectus. *ita Bal.* [illegible] *bonæ memoriæ, M* [illegible] *de electi*[illegible] *quem refert Alex. in d. consil.* 78. & 118. Si dissonantia aut diuersitas in cortice verborum non nocet, quando idem semper est effectus: eadem ratione non videtur [illegible] diuersitas loci, aut temporis, [illegible] semper idem effectus. Imo non nocet diuersitas circa aliquas qualitates aut circumstantias, quando conueniunt testes in facto principali. *Alex. in consil.*24 [illegible] 2. & *in consil.* 8[illegible]
22 156. *lib.*5. a fortiori, † quando nulla est discordia inter testes, sed conuenientia, licet sit diuersitas in loco & tempore, ex qua non diuersitate nulla resultat discordia, neq; contrarietas: & constat magis repelli testes ex contrarietate quam ex diuersitate *vt per Bal. in d. l. de quib.* ff [illegible] *d. rub.* [illegible]
23 [illegible] † *laſt. in repet. d. l. a. m* [illegible] *ff de iureiur.* Ex [illegible] quod testes singulares coniunguntur ad plenam probationem, eo casu, quo vnus testis facit semiplenam probationem, & quando singularitas est cumulatiua & adminiculatiua, non obstatiua, nec diuersificatiua, adduco Alexandrum *in consil.* 76. *in secundo dubio* vbi quando vnus [illegible] deponit de promissione, alter de confessione [illegible] presente parte, coniunguntur isti duo testes ad faciendum plenam probationem & tamen sunt magis singulares, quam plures testes deponentes de plurib. confessionibus, quia hic est diuersitas in loco, & tempore, & [illegible] actu. quia vnus de promissione, alter de confessione, [illegible] in pluribus confessionibus solum est diuersitas [illegible] pore & loco & *illud dictum Alex. in d. consil.* 76 [illegible] *sequitur R pa. in l. admonendi ff de iureiuran.* [illegible] *consil.* 276 *Visa diligenter narratione.* [illegible] *in* [illegible] *Aret. in* [illegible] *consi* [illegible] *sexa* [illegible] *consilia* [illegible] *secundo dubio.* [illegible] *cap.* [illegible] *de suc* [illegible] *ab intest.* [illegible] *simo tertio. in princip.* [illegible] *primo.* [illegible]

os testes: quo casu semiplene probat, q[illegible] coniungitur talis confessio cum probatione f[illegible] facit semiplenam probationem. *Quo ult[illegible] sequitur Alex. in con.65. In præs[illegible]*
Ex præmissis videtur concludendum, qu[illegible] ret testes deponentes de diversis confessionib[illegible] præsente parte, quod coniungantur ad plen[illegible] tionē Id si unus testis depon[illegible] confessione [illegible] sente parte, & duo de confessione absente parte [illegible]
25 † videtur quando duo testes deponent de [illegible] confessionibus factis absente parte, diversis tamen [illegible] tempore: quia non videntur coniungendi [illegible] naquęque probatio est omnino imperfecta [illegible] 180 *versi[illegible] rursus posito.l.2* & isto casu procede[illegible] bit decis Neap. *decis* 364 quod tamen non [illegible] quando esset unus testis deponens de co[illegible] sente parte: quia tunc alii testes deponentes de [illegible] sione absente parte, videntur coniungendi *Pa[illegible] in con.*109. *Visa [illegible] e. i.2.* Secus etiam [illegible] do quis de confessione unica, & testes loqu[illegible] pluribus & diversis confessionibus, quia tunc [illegible] cerentur singulares singularitate diversificativa [illegible] cerentur deponere quid diversum ab eo [illegible] pi[illegible]ulatum, & sic probatio diceretur dubia, [illegible]
26 Et advertendum † circa præmissa, quod in cas[illegible] quibus soli testes singulares non probant [illegible] guntur, illud non videtur procedere, quando [illegible] rent aliæ coniecturæ coadi[illegible]vantes dicta [illegible] latium: quia tunc testes singulares mult[illegible] lantur *Paul. de Cast. in con.* 281. *in causa ista qu[illegible]* quando concurrit cō fessio præsente parte [illegible] testē, testes singulares loquētes de confessione [illegible] parte coniungun tur ad plenam probationem [illegible] *d. cō.* 109 *Visa petit li.2.* & quod testes [illegible] ex aliis præsumptionibus, tradit Pau[illegible] *vi[illegible] punit s scripto vers.* [illegible] bit [illegible] *in con* 342. *in au[illegible] tur li 2* [illegible] singularitas te[illegible]

alii testes p... in fo.307. v... fiunt ... singulares in coadi... alias prob... plenam probationem.

ARGVMENTVM.

Expressi... ualis, quando non est necessaria, ... lex præsumpta, illa tanquam inepta, vitiat ... per expressionem tollitur ... præsumptio quæ ... in re clara. Restitutio in in... adversus præscriptionem centenariam competit ecclesiæ. Quid de privato, ... ore seu mino ... præscriptionem quadragenariam. Et ... requiritur in restitutione in integrum. Quid de Papa & Cæsare, & quæ præscriptionem non ...

SVMMARIVM.

1 *De... an non ... nisi ...*
2 *Pr... quod ... legitimus.*
3 *Titulus legalis ... tit, ...*
4 *Tituli antiquitatis v... præscribentis, qua præsumi videtur ex ... tempore.*
5 *Contrahens cum pupillo sine ... solemnitate ... in mala fide. Et quid de ... contrahente ... & quid in contractu requiratur superioris auctoritas, vel ... decretum.*
6 *Titulus ... legitimus, an ... præscriptionem ... tempore negativo ... 7.*
7 *... præscribit hæreditatis pater ... ratione ... in iure putans ...*
8 *Præscriptionem an impediat ... destinat ... Et idem de contractu ... iura.*

10 Er-

10 *Error sententiae invalidae, qua [illegible] vana [illegible] tio à damno*

11 *Praescriptio [illegible] impedit error iuris, quando ultra [illegible] tempus [illegible] peritur [illegible] Quia factum videtur clandestinum & [illegible]*

12 *Praescriptionem impedit error iuris [illegible] ex quo resultat reprobatio [illegible] simplex & [illegible]*

13 *Probatio in contrarium contra praesumptionem iuris & de iure non admittitur. Et quod praescriptio [illegible] temporis, vim tituli habeat, modo praescribens sit in bona fide.*

14 *Probatio in contrarium, per indirectum admittitur [illegible] praesumptionem iuris & de iure.*

15 *Titulum invalidum praestatio subsecuta confirmat.*

16 *Praescribere [illegible] mala fide [illegible] in praescriptione [illegible] temporis, cuius in memoria non extat in contrarium [illegible] & nu. 18.*

17 *Bona fides praesumitur ex lapsu longissimi temporis [illegible] cuius lapsus [illegible] est allegari.*

19 *Praescriptio an admittatur contra supremam Imperatorem [illegible] Et quantum tempus eo requiratur [illegible] quemaxime [illegible] concurrere [illegible]*

20 *Iure canonico standum est in materia [illegible] bona fide [illegible] mittitur probatio contra [illegible]*

21 *Bona fides praesumitur ex temporis diuturnitate [illegible] ea praesumptio recipit probationem in contrarium.*

22 *Consuetudo [illegible] praescripta tempore [illegible] cuius [illegible] memoria non extat [illegible] contrarium, per quam [illegible] tur [illegible] servata [illegible] procedat [illegible]*

23 *In [illegible] praescriptione [illegible] memoria non extat in contrarium [illegible] origine [illegible]*

24 [illegible]

25 [illegible]

26 *Res praescripta si [illegible] ad tertium possessorem & dominium [illegible] acquisitum praescriptionis [illegible] dominus directus non poterit agere contra tertium possessorem.*

27 *Praescriptio temporis, cuius initii memoria non extat in contrarium, exceptio an obiecta agenti possessorio.*

28 *Iuramento fidelitatis an praescribatur per tempus, cuius initii memoria non extat in contrarium, ut acquiratur libertas non praestandi & nu. 3[illegible].*

29 *Praescriptio [illegible] usus in parte, conservat ius in totum.*

Consuetudo collectandi forenses, an requirat tempus, cuius initii memoria non extat in contrarium.

Iura regalia habentia causam [illegible] ut praescribantur, requirunt tempus antiquissimum.

Consuetudo collectandi forenses, non [illegible] praescripta decennio.

Praestationes annuae an tollantur praescriptione temporis, cuius initii memoria non extat in contrarium.

Agi an possit pro iure a non praesenti, [illegible] debitor solvere [illegible] tempore.

Iuribus annuis quomodo praescribatur in praescriptione brevioris temporis.

Franciae, item & Delphinatus consuetudo [illegible] favor in praescriptionibus.

Praescriptio temporis, cuius initii memoria non extat in contrarium, quomodo probetur.

Praescriptionis memoriam non extare in contrarium, an possit probari per instrumenta.

Praescriptionis hominum memoriam extare in contrarium, quomodo probetur.

Consuetudo antiquissima & negativa, cuius initii memoria non extat in contrarium, an possit probari per [illegible] pluram.

Praescriptio centenaria quomodo probabitur.

Praescriptione vel consuetudine sublata, an censeatur sublata eo, cuius initii memoria non extat in contrarium.

44 *Restitutio*

44 *Restitutio in integ. adversus præscriptionem centenariam aut cuius initii memoria non exstat in contrarium, an competat & n. 46 & 47.*

45 *T[illegible] restitutio in integrum, an curia [illegible] gr[illegible] nti nempe quadriennium.*

46 *Doctores [illegible], quam veritatis studiosæ [illegible] tur [illegible] nd.*

49 *Ecclesia restituitur in integrum, adversus præscriptionem quadragenariam.*

40 *Restitutio in integr. an competat privato maiori, ex [illegible] ignorantia probabilis & num. 4 & 57.*

51 *R[illegible] an [illegible] d[illegible]um.*

52 *Verbum, [illegible] & men[illegible], [illegible] & [illegible] m[illegible] perantur.*

53 *Expressum id[illegible] quo vig[illegible] eadem ra[illegible].*

54 *Restitutio an competat contra præscriptionem triginta annor.*

56 *Intellectus [illegible] ut C de præscrip. triginta [illegible] quadraginta an[illegible].*

58 *[illegible] adversus præscriptionem [illegible] quam nec verba legis tollere poss[illegible] d[illegible].*

59 *Pr[illegible] restitution[illegible] in integrum non censetur der[illegible] tum per clausulam derogatoriam generalem, [illegible] quir[illegible] tur derogatio specialis.*

60 *Verba legis generalia, restringi debent ad id, q[illegible] ti[illegible]is.*

61 *Restitutioni in integrum, ut l[illegible] sit in re dubia [illegible] ri de[illegible] interpretatio contra præscriptionem.*

62 *Restitutionem [illegible] in integrum adversus præscriptionem longissimi temporis, ignorantia, non [illegible] per eius [illegible]*

63 *Restitutio in integrum adversus præscriptionem [illegible] g[illegible]nariam ex capite ignorantiæ intra quantum [illegible] pi[illegible] debe[illegible] a[illegible] maior[illegible].*

[illegible]4 *I[illegible] potest implorari [illegible] scribitur saltem 4 annu. Et an durante ignorantia currat præscriptio.*

65 *[illegible] n[illegible] superior & [illegible] [illegible]*

ptione aut restitutione, quam inferior ecclesia, avertuntur privatur.

66 Ecclesia Romana an post certum annorum decursum, exclusa sit semper restitut. in integrum.

67 Præscriptio num ignorantia probabilis.

68 Præscriptio an currat non valenti agere de iure.

69 Restitutio in integrum datur etiam contra verum & expresse habitum inter partes titulum. Item remedium rescissorium ob causam enormis læsionis.

70 Restitutio in integrum non datur ob causam læsionis tantum nisi etiam concurrat ignorantia læsionis, quæ cursum temporis impedit.

71 Ecclesiæ non currit restitutio tempus data etiã scientia ipsius læsionis, quando damnu ecclesiæ est gravissimũ & eminentissimum. & qualiter illud diiudicari debeat.

72 Præscriptio an detur contra supremam potestatem Papæ aut Cæsaris affirmative. nu. 73

74 Præscribi an possit contra obedientiam. & nu. 76

75 Libertas & exemptio possunt præscribi.

77 Præscriptio etiam centenaria, & quantumvis antiqua non procedit, si sit pervertit nutritiva.

78 Præscriptio quamvis antiqua non procedit in iis, quæ possideri non possunt.

79 Iura publica præscribi possunt præscriptio 40. annor. Et ibi de intellectus l. viam publ. ff de via publ.

80 Ius possessionis acquiri potest in iis etiam, quæ sunt iuris publ. & in usu publ.

81 Possessionem piscandi an videatur acquisivisse eo solum quod solus piscatus sit in aliqua parte maris aut fluminis publici. Et quomodo alias acquiratur. & nu 82.

83 Iuris, ubicumque sunt, an præscribantur etiam respectu dominii.

84 Iura publica præscribi non possunt testante possessione.

85 Præscribi non possunt, quæ competunt iure facultatis.

86 Possessio iuris quasi piscandi quæsita ex prohibitione facta aliis, ne piscarentur in certa parte fluminis, an possit

possit contra omnes etiam non prohibitos, an vero contra prohibitos [illegible]

87 *Praescriptio non procedit in actu, quem superior facit [illegible] plenitudine potestatis.*

88 *Praescriptio non procedit in poenis spiritualibus.*

89 *Praescriptio an procedat in re affecta [illegible] & [illegible] tempore nu. 92.*

90 *Praescriptio plus potest a [illegible] tempore [illegible] maiores, quam rescriptum aut privilegium [illegible] numero 91.*

93 *Praescriptio an procedat, quando [illegible] de cuius praescriptione agitur.*

94 *In [illegible] Papa aut superiores, an [illegible] ad [illegible] incapacitatem personae potentium consuetudine aut praescriptione. Et quid cessante capacitate, nu. 95.*

96 *Materia non praescriptibilis, an efficiatur [illegible] quemlibet [illegible] quem [illegible] praescriptionem [illegible] quem [illegible].*

97 *Praescriptio [illegible] concessi [illegible]*

98 *Praescriptio non [illegible] quae sunt merae voluntaria [illegible] facultatis.*

99 *Praescrib[illegible] quae sunt merae facultatis.*

100 *Colonus [illegible] quando praescribere possit [illegible] colonia [illegible] nu. [illegible]4*

101 *Prae[illegible] infertur ex actu voluntar[illegible]*

102 *P[illegible] non [illegible] suos terminos.*

103 *[illegible] extenditur quam [illegible]*

105 *C[illegible] q[illegible] [illegible]em, [illegible] praescriptionem.*

106 *C[illegible] numer[illegible] dimi[illegible] quando [illegible] singulis annos [illegible]tos.*

107 *Pr[illegible] ad te[illegible]us, & [illegible] non [illegible] praescri[illegible]*

108 *Co[illegible] perpetue [illegible] tempo[illegible] pri[illegible] a primordio [illegible]*

109 *M[illegible] in dotem dare an [illegible]*

tur [illegible] re. Et quid si patiatur [illegible] possidere & administrare.

110 Colonus an [illegible] à domino, finito tempore [illegible] locationis [illegible] tacito.

111 Eiusdem causam mutare sibi nemo potest, nulla certa [illegible] superueniente causa mutandi.

112 Interpretatio [illegible] dum id, quod verisimilius est, in re dubia.

113 Li[illegible] m vt mo [illegible] mitur in dubio.

114 Interpretatio [illegible] in contractu expressis sed stricti [illegible].

115 [illegible] mutatio praesumi non debet [illegible] contrario, ex quo illa [illegible].

116 Probatio debet de necessitate concludere.

117 Praescriptio 30. aut 40. annorum dicitur [illegible] in odium negligentiae.

118 Praesumere in dubio id debemus, quod frequentius contingit.

119 Disponens non censetur velle illud, quod fieri consuetum non est. Et in materia praesumptionum & coniecturarum [illegible] est argumentum à communiter accidentibus.

120 Praesumptio [illegible].

121 Argumentum à communiter [illegible], vbi etiam agitur de [illegible].

122 Non praesumuntur ea quae nō apparent, sed [illegible] tibus iudicandum est.

123 De partium mente fuisse in dubio id praesumitur, quod vtriq; earum prodest, & neutri nocet.

124 Colonus seu conductor an non praescribat contra dominum, nisi interuertat possessionem domini dicendo se tenere suo ipsius proprio nomine, non domini.

125 Interpretatio in dubio fieri debet per quam ius coloni perpetuae esset. Et contra id odiosa fit interpretatio.

MATERIA singularitatis testium sic explicita, [illegible] ad [illegible], & argumenta Ias. [illegible] m vitiare, vb [illegible] on [illegible]

1 multiplicando brocardica. [illegible] argu[illegible] † etiam [illegible] quod si quis articulet de tempore, & illud non prob[illegible] [illegible] bit, licet tempus non esset de substantia: puta si in [illegible] criminali appon[illegible]tur dies, & non probentur, *de quo [illegible] tradit idem [illegible] in l. [illegible] um virum. in 3. not.* C. *de fi*[illegible] respondeo ad istud argumentum, quod [illegible] ponendo diem, qualificatur delictum, & [illegible] missum esse delictum tali die [illegible] si dies [illegible] non videtur probatum delictum [illegible], non [illegible] ta eius qualitate. *l. denunciasse §. quid tamen vbi* [illegible] *adult. Cyn. in l. 2. vers. ex hoc argu[illegible]t Iac. de Arena.* C [illegible] *bat. Bart. in l. diuus. ff de re iud. Bald. in cons. 431. Pr*[illegible] *to. libr.* [illegible] *Paul. de Cast. in consil. 1*[illegible]*8 Sup*[illegible]*r prim*[illegible] *du*[illegible] *dum est, quod cum diuersitas. libr.* [illegible] *in con*[illegible] *2*[illegible] *que vertitur coram locum tenente. lib. 2.* [illegible]*roma. in cons.* [illegible] *Quaestio per totum, in con. 144.* [illegible] *& in con.* [illegible] *tonius. Abb. in cons.* [illegible]*8* [illegible] *1. An*[illegible] *in cons. 21*[illegible] *in co*[illegible] *lib. 1. Calca. in con. 15. ver. & pro h*[illegible]*: quia h*[illegible] *in* [illegible] *ctu. Cor. in cons. 197. lib. 2.* [illegible] *cons.* [illegible]*4. ad fi. & in con. 152. l*[illegible] *Dec. in d. l. vinum. ff.* [illegible] *pet.* [illegible] *con.* [illegible]*56. ver. tertio principaliter. Curt.* [illegible] *in con. 124.* [illegible]do autem Papae *q.* [illegible] scribit [illegible] o istius qualitatis non attendi[illegible] consuetudine pa[illegible] Delphina[illegible], sed hoc pertinet [illegible] consuetudin[illegible]m. Quae [illegible]tudo mihi non [illegible] criminalibus, in quib[illegible] probationes esse oportet [illegible] ridiana clariores. *l. fin.* C. *de probat.* [illegible] alias pro[illegible] ctu esset indubitata. Itaque [illegible] argumentum [illegible] m[illegible] quia postquam qualitas [illegible] in libello [illegible] ius [illegible] necessari[illegible] vt sciatur an [illegible] po[illegible] in [illegible], quod in libello [illegible] res [illegible] potest, non probata [illegible] hoc [illegible] aequiuocasse: quia [illegible] loquimur [illegible] non est [illegible] probatio [illegible] [illegible] qualitatis est necessaria, postquam [illegible] [illegible]. Itaque [illegible] [illegible] Primo [illegible] quando [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] minus [illegible]

[illegible] aliquid [illegible]

[illegible] exprimatur & [illegible]

[illegible] qualificat, adeo [illegible]

[illegible] probatum [illegible]

[illegible] qualitas [illegible]

[illegible]

producitur titulus hominis [illegible] prouisio hominis facit cessare prouisionem legis [illegible] pact. conuen. habetur in l. 2. C. de iure emph. Praeterea [illegible] voluit conferre vim tituli antiquitati tanti temporis [illegible] pter bonam fidem praescribentis, quae praesumi videretur [illegible] lapsu tanti temporis. Bart. & Bald. in l. fi. C. unde vi. [illegible] in c. 2. de restit. in integr. Abb. in con. 89. lib. 1. Sed [illegible] ret de titulo vitioso, & inualido, apparet de mala fide praescribentis: quia titulus reprobatus non datur [illegible] praescribendi, sed ex eo fides mala arguitur [illegible] l. quemadmodum. C. de agr. & cens. lib. 11. l. fi. §. [illegible] commu. de leg. c. dudum. 1. de electio. per quae [illegible] ra, ita [illegible] lexand. in consil. 46. In vltimis verbis lib. [illegible] refert & [illegible] Curtius iunior in cons. 60. in fi. Addo gl. [illegible] in l. fi. C. [illegible] strum. & iur. hast. fisc. lib. 1. Bald. in [illegible] 347. Quaero [illegible] nobiles. lib. 1. Roman. in l. Celsus. vers. ul. quarto [illegible]

5 Bar. ff. de vsucap. Fel. in d. cap. [illegible] praescript. [illegible] mala fides praesumitur in [illegible] cum [illegible] iuris solennitate. l. 2. § [illegible] ff. pro emptor. [illegible] mo contrahente contra [illegible] reg. qui contra iura mer[illegible] de reg. iur. lib. 6. pulchre [illegible] in con. 10. ver. secundum fundamentum. & verificu. & ratio huius est. tradit Cal[illegible] con. 25. Et in contrahente cum pupillo sine solennitate iuris, quod dicatur in mala fide, tradit Socin. in con. 22. [illegible] Et in contrahente cum praelato sine iuris solennitate [illegible] quod dicatur in mala fide, tenet idem Socin. in [illegible] 1. Et dicit Ias. in §. item si quis. in num. 4[illegible]. Institut. [illegible] quod vbi in contractu est necessaria auctoritas [illegible] tis, vel decretum [illegible], si, omisso eo, contrahi [illegible] tur [illegible] clandestine & in mala fide: per [illegible] l. [illegible] C. de prae[illegible] curia. lib. [illegible] vbi Bar. gl. ff. in l. 2. in ver. [illegible] & [illegible] Bar. C. de iis qui ex publ. ratio. mu. acce. lib. 10 [illegible] valde nota in cap. cum [illegible] itio. in verb. clandest. [illegible] clandest. despon. & per gl. [illegible] in d. [illegible] in ver. mala fi[illegible] C. [illegible] & iure [illegible] lib. 1. [illegible] Sed pro [illegible] huius [illegible] quaestionis adiectio [illegible] est, quod ista quaestio [illegible] intelligi [illegible] quando producitur [illegible] non [illegible]

[illegible] Secundo modo [illegible] Circa primum modum [illegible] an titulus in- [illegible] de praescriptio- [illegible]

[illegible] rare te [illegible] de iure patr- [illegible] non impediat [illegible] Roman in cons. 123. [illegible] cap. de quarta. Paul. de Cast. [illegible] in septimo dubio lib. 1. in consil. 3. [illegible] domino Vicario pot[illegible] Pergami, [illegible] Circa praesentem casum [illegible] & in [illegible] vertitur inter reuerendum patrem lib. 2. [illegible] versicu. dicere [illegible] quod [illegible] praecedat titulus verus [illegible] allegat etiam Cyn. in l. [illegible] C. de [illegible] Bald. in cons. 121. Item quaeritur, [illegible] cons. 11 [illegible] in cap. [illegible]

cum dilectus. de consuetud. [illegible]
senti' Rota decisio 31 [illegible]
tenet Calder. *in consil.* 2 [illegible]
in titul. de [illegible] I[illegible]
[illegible]
[illegible] præ[illegible]
patrem [illegible] Gui. Pape [illegible]
consil. [illegible] Item re[illegible]
[illegible] *hæres* [illegible]
8 [illegible] *ad* [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] *de qu* [illegible] *dix* [illegible]
[illegible]
[illegible] *nunquam* [illegible]
sequitur [illegible] *consil.* 13 [illegible]
Eandem opin. tenent [illegible]
ta. in [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] æq[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
9 [illegible]
[illegible]
[illegible]
casu tenet [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible] *Institut. de action.* [illegible] fidem. [illegible] solenia ¶ [illegible] secundus modus [illegible]

quis facit con[illegible] [illegible], & [illegible] isto casu sine dubio argui [illegible] dolu[illegible] & mala fide con-trahentis: adeoque virtute talis [illegible] non [illegible] ternum præscribi posse, durante mala fide, [illegible] *lo sic reprobato, quod ex eo præscribi non possit,* [illegible] *Barbat. inter* [illegible] *Calca. in consil.* 28. & [illegible] detur comprehendi dispositio text. *in d. ca.* [illegible] *cim.* quem Felin. [illegible] se ponderare *in d. cap. de quarta* [illegible] *ibi* titulus habitus a [illegible] super decimis, [illegible] reprobatus, etiam iure quodammodo [illegible] num etiam [illegible] dubium esse potest, quod [illegible] ad laicos non pertinet? Simil[illegible] to casu videtur comprehendi dispositio [illegible] patrona. Quæ ratio videtur cessare [illegible] no & simpliciter non probatur: sed [illegible] si adhibeatur certa solennitas: puta [illegible] qui solum p[illegible] de bonis [illegible] [illegible] Tali enim [illegible] [illegible] ca[illegible] E[illegible] [illegible] Cald[illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible] Cald[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] q[illegible] potest [illegible] ab e[illegible] in[illegible] mi[illegible] & utili[illegible] [illegible] quod an antiquitas [illegible]

13 [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Primo quod [illegible] [illegible]

quis ignoranter qui [illegible] ex [illegible] enter, sciens ipsum titulum esse inualidum [illegible] setur approbatus talis titulus quando [illegible] fieri possent, *per ea, quæ habentur in [illegible] & in [illegible] C de fide [illegible] vbi late habetur* [illegible] *confirmet titulum inualidum* [illegible] autẽ [illegible] tia facti, id est, tituli, [illegible] ris circa [illegible] inualidationem, [illegible]
16 habetur in locis ordinariis. D[illegible] præscriptione temporis, cuius [illegible] in contrarium, non [illegible] mala fides præ[illegible] tur [illegible] quod non & quod [illegible] mala fides post [illegible] annos, [illegible] iniquum videtur purgari pr[illegible] *i. [illegible] C. [illegible] vi. cum [illegible] vt De[illegible] tradit in [illegible] 272 Ias. in §. [illegible] ed ista. num. 11 [illegible] cons. [illegible] 2. lib. 1. & in cons. 209. [illegible] L Curt [illegible] do Paulum de Cast. in [illegible]*
17 *to F[illegible] lib. [illegible] quod [illegible] mala [illegible] gari non [illegible] 4 [illegible] bonam fidem [illegible] ter præ[illegible]*
18 *[illegible] Et in ter[illegible] quod mala fide[illegible] præscriptione temporis, [illegible] memoria [illegible] trarium, tradit De[illegible] traditionib[illegible] C [illegible] & in cons. [illegible] 638. all[illegible] Sal[illegible] han Zeno[illegible] de V[illegible] bar [illegible] scripti circa [illegible] non [illegible] 3 & nouissime Boerius [illegible] 3[illegible] numer [illegible]*
19 *[illegible], & sequitur Sal[illegible] 2 C[illegible]* ¶ [illegible] rium, quod imo [illegible] mala [illegible] in tali [illegible] ten[illegible] *gl. in [illegible] gl. pen in verb. nisi. de præ[illegible] Francus quã gl. refert, & sequitur d[illegible] ver [illegible] solus [illegible] Angel. de [illegible] ca prin[illegible] Instit. [illegible] vsucap. vbi quod de iure c[illegible] mala [illegible] non præscribit in æternum* [illegible] *[illegible] de constitution* [illegible] [illegible] quis [illegible]

alium fructum percipere pro se. Quod autem dicit Bar.non procedit, sibi ... de malitia ... quam per praesumptionem ... Aretin ... Consultatio in fi. additio ad Bart. in d.l. fi C ... & profecto, si videantur doctor ... opinio ... omnes loquuntur in mala fide praesumpta, ex ... d. cons. 267. & in d.con. 272. videlicet loqui ... de mala fide praecedenti. Sed vel dictum D... intelligi secundum dictum Bart. quem allegat, q... stat per praesumptionem tantum, vel si ... male locutus est ad salutis perniciem. Aeque ... Cal. in d.cons. 69. li. 1. voluit malam fidem ... post sexaginta annos, debet intelligi de mala fide ... non vera. & istud est quod † dotti ... dicitur ...
21 bonam fidem ex temporis diuturnitate. Inno ... restitutio. Abb & Doct. in cap. ... & idem Abb. in cons 89. lib ... 16 versi. quin imo fortius libr ... 2 Aret. in cons 63. In praesenti ... Sed ista praesumptio ... recipit probationem in contrarium, ut supra dictum est in 12 quaest ... praesumptio malae fidei est fortior, quam ... prouenieus ex tempore ... praesumptio fortior ... fortior ... & ibi ... & in praeallegatis ... praesumptio ... Bertius ... 2 parte ...
22 quae ... ex ... tempus ...

[illegible]

[illegible] *[illegible]* [illegible] consuetudine [illegible]
[illegible] potest [illegible]
[illegible]
[illegible] *sed prædictis* [illegible]
[illegible] ¶ [illegible] 13
[illegible] ex [illegible]
[illegible] a quibus [illegible]
[illegible] *in 10* [illegible]
[illegible] ¶ [illegible] adverte, quod [illegible]
[illegible] a quibus excludi [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] consuetudine [illegible]
[illegible] est de [illegible]
[illegible] ad consuetudinem [illegible]
[illegible] in l. de quibus ff de legib. & de [illegible]
[illegible] 134 ¶ Decimosexto quæro, 14
[illegible] tanti temporis, cuius [illegible]
[illegible] non extat in contrarium, acquiratur [illegible]
[illegible]
is dic quod [illegible]
gissimi temporis [illegible]
illam autem [illegible]
[illegible] non extat in contrarium [illegible]
[illegible] *Fel. in rubr. de præscrip. in tertia fallentia.* [illegible]
[illegible] der. in l. traditionibus. C. de [illegible]. D[illegible] in [illegible]
[illegible] 6 ¶ Veritas autem, quod acquiratur [illegible] 15
[illegible] quia si acquiritur dominium directum [illegible]
[illegible] in totum extinguitur: cum duo non pos-
[illegible] in solidum, respectu eiusdem rei & eodem
[illegible] *l. si ut certo § si duobus vehiculum. ff commo-*
[illegible] er si res præscripta [illegible]
[illegible] ab eo [illegible]
[illegible] præ[illegible] ius [illegible]
[illegible] *C. de* [illegible]
[illegible]

triginta vel quadraginta a[illegible] præſcriptionem [illegible] ſcribens l[illegible] etiam a domino [illegible] tempore [illegible] quicquid nunc [illegible] Corn. tamen [illegible] *emptionis*, vbi voluerunt [illegible] [illegible]

2 [illegible] tam a vero domino. R[illegible] [illegible] & [illegible] aratur [illegible] præſcriptione, n[illegible] rectis [illegible] contra [illegible] nec ullo iure: [illegible] dominium [illegible] tinctum [illegible] contra [illegible] opponere contra domini [illegible] & dicere non poſſe ag[illegible] dominium vtile huius [illegible] *in conſil. 9. Factum tale eſt. lib.* [illegible] ¶ D[illegible]

2 ro, an exceptio iſtius præſcriptionis [illegible] memoria non extat [illegible] Dic quod [illegible] cinas. Ro[illegible] a *deciſio. 25*[illegible] *S*[illegible] *al cuius* [illegible] *& ſequitur G*[illegible] *in conſilio* [illegible] ¶ D[illegible]

2 [illegible] quæro, an [illegible] [illegible] *vir* [illegible] [illegible]

trarium in collectandis forensibus [illegible] *Cor* [illegible] *lib. 4. Curt. iun. in cons. 90* [illegible] tempus non requiratur, [illegible] notum in [illegible] collectandi [illegible] *in d. cons. 6* [illegible] *versic. nec obst. quod* [illegible] v[illegible] arguit hoc modo. Nam tal[illegible] collectandi [illegible] de [illegible] principi[illegible] cum [illegible] fo[illegible] talis teneatur ad collectas *quod d[illegible]* [illegible] *tur F[illegible] d. cap. cum nobis. ver[illegible] demum nota* [illegible] *de præscript. las[illegible] d. l. de quibus. versi.* [illegible] *& per* [illegible] *tur valu[illegible] ff. de le[illegible], Curt. in cons. 60.* Ist[illegible] [illegible] re præsupposita potest[illegible] statu[illegible] possidentes bona in territorio [illegible] Sed [illegible] t[illegible]s est in respondendo ad a[illegible] contrarium, quod [illegible] ius colle[illegible] [illegible] scontinuum, ob id necessarium [illegible] simum, [illegible]ius in [illegible] no[illegible] [illegible] dictis Doct[illegible] videtur, quod hic a[illegible] de [illegible] q[illegible] etiam [illegible], [illegible] rat[illegible] habeat causam conti[illegible] vel [illegible] *vt supra vidimus in 4. differentia inter c[illegible]*

12 *præscriptionem* Secundo [illegible] responderi p[illegible] tantum procedit in iuribus realibus [illegible] discontinuum [illegible] in quibus requiratur tempus [illegible] mem[illegible] [illegible] *[illegible] mutat ff. de v[illegible]* [illegible] *in cons.* [illegible] *in cau[illegible]a, quæ ver[illegible]* *l[illegible] in cons. [illegible] in causa, quæ vertitur* [illegible] *p[illegible] & in cons. 11* [illegible] *Arct* [illegible] *Curt. in cons.* [illegible] *ob[illegible]* [illegible] *Addo* [illegible]

[illegible] consuetudo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] conte- [illegible] quod *D*[illegible] [illegible] [illegible] *q* [illegible] [illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible] est [illegible] tem [illegible] [illegible] *l. re-* [illegible] *demo. & bon.* [illegible] [illegible] memoria non extat [illegible] *de praescript.* [illegible] n [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] consuetudinem ex qua [illegible] [illegible] *in* [illegible] *procedat in consuetudine,* [illegible] *ur.* Secundo re- [illegible] [illegible] *dicto ca*[illegible] *enti* [illegible] [illegible]icio : q[illegible] [illegible]orum, iam non [illegible] [illegible]o domicilii, aut [illegible] duplici [illegible] n[illegible] [illegible] *Rho. de iact. l. incola. & l.* [illegible] *l. Titia. §. qui inuita. ff.* [illegible] *in collecta tradit Bart. in* [illegible] *C* [illegible] *nec obstat, quod no.* [illegible] *in di.* [illegible] nisi q[illegible] [illegible] praescribente [illegible] *Abb.* [illegible] *vigilanti de praescript.* [illegible] *sequitur Felin. in* [illegible] *circa primum & in c.* [illegible] *praescriptio Dec. in* [illegible]

[illegible] *de Antiquit. tempor.* [illegible]

propterea Dec quod [illegible] ius [illegible] annis: quia ius commune [illegible] fortiter resistit. [illegible] modo dicamus in casu illo, quod ius [illegible] fortiter resistit, cum ex [illegible] hac fo[illegible]
34 ctentur in locis, vbi bona possident. ¶ Vigesimo [illegible] ro quid in præstationibus annuis an tollatur [illegible] ob etem [illegible], cuius initij memoria non ex[illegible] rium: Guid. *Papæ, q.* 4[illegible] tenet, quod [illegible] centum annorum. Idem tenet Decius [illegible] idem, licet redditus annuus esset relictus in perpetuum *per l* [illegible] *ff.* [illegible] *Bar. in l Mæuius* [illegible] *ff de legat.* 2 *per l* [illegible] 39. Sed aduerte, quia puto, quod Guid. Papa [illegible] nimium generaliter fuerint locuti [illegible] relicto annuo, sine dubio [illegible] loquuntur [illegible] quiparatur relicto vsus fructus, & [illegible] des. *l in singulos ff de annuis leg.* & [illegible] setur relictum ad alimenta. *l cum hi* § [illegible] *transact* quod etiam legatum [illegible] mittitur ad hæredes. *l l cum hi* § [illegible] *l Titio* [illegible] *ff de vsufru.* [illegible] *Bal.* [illegible] *l.* [illegible] *in fi. C. de indi. vid.* [illegible] non [illegible] li relicto annuo præstatio [illegible] betur vltra vitam legatarij [illegible] ne. Sed vbi ageretur de præstatione annua [illegible] tractu, tenendo [illegible] scriptione [illegible] *ne vt Guid. Pap.* [illegible] Similiter vbi ageretur de [illegible] see [illegible] testatore [illegible] in infinitum *iuxta l. in annalibus C. de leg.* [illegible] pin. Guid. Papæ & Boerius [illegible] quia si [illegible] quomodo [illegible] [illegible]

[illegible] maxime [illegible] in effectu [illegible] pro aliquo [illegible] [illegible] aliquid [illegible] [illegible] [illegible] diuersam. 15
[illegible] ac nuo de præ[illegible] tempore: *iuxta plene* [illegible] *& subst.* [illegible] exccp. [illegible] nos 4 [illegible] contra [illegible] agere quia [illegible] de futuro, [illegible] non potest in [illegible] tempus. ¶ [illegible] 16
[illegible] paris quo modo [illegible] [illegible] loquimur de [illegible] [illegible] [illegible] Citam [illegible] [illegible] Citam [illegible] [illegible] *plurib. ff. de* [illegible] *C. de præscri.* 3. [illegible] *verſ. 4. Aret.* [illegible] *c. 22. verſ.* [illegible] *antesi lib. 1.* [illegible] [illegible] ut idem esse in [illegible] na voluntate: ut [illegible] sunt anni: *ut per Guid.* [illegible] *Capi. Tolo.* [illegible] 4 [illegible] *, quam et opi.* [illegible] Boerius [illegible] Franciæ [illegible] 17
[illegible] Quod [illegible]

 [illegible]

ptionis in [illegible]
rab[illegible] in parte Delphinatus [illegible]
ptio etiam [illegible]
tra communem opinionem [illegible] *per Guido Papa* [illegible]
38 ¶ Vigesimo primo [illegible], qualiter probatur [illegible]
tanti temporis, cuius initii memoria non [illegible]
testimonium [illegible] *gl.* [illegible] *de præscript.* [illegible]
testes deponant quod nunquam [illegible]
[illegible] neque audiuerunt [illegible]
[illegible]
[illegible] memoria [illegible]
[illegible] quod probatur [illegible]
narium, quando testes deponunt [illegible]
ac, & fama eorum, qui circa [illegible]
non vidit aliquem, qui [illegible]
d[illegible] contrarium [illegible] quod [illegible]
bene probatur communem opinionem esse, quod
ra [illegible] in contrarium [illegible]
& non [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
39 *Vatio lib.* 4 ¶ Sed [illegible]
rate in contrarium, [illegible]
[illegible] *de præscript.* [illegible] quod [illegible]
[illegible] ¶ Sed [illegible]
40 [illegible]
quod [illegible]
[illegible]
co[illegible]
[illegible] ¶ [illegible]
[illegible] probatur per testibus [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] quod in C[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] & [illegible]

[illegible]

[illegible] in contrarium, e [illegible] [illegible] quo apparet [illegible] Sed [illegible] 41
[illegible] c [illegible] in contrarium, [illegible] *vers. [illegible] vltima, vbi An. e C. de [illegible] impr.* [illegible] probatur [illegible] Sed certe [illegible] per scripturam [illegible] Sost. [illegible] *In causæ valida-[illegible] fundamentum libro* [illegible] quod per libros [illegible] probatur [illegible] etudo [illegible] fideiussiones sine testibus, [illegible] quod testes non [illegible] Sed con[illegible] a pro[illegible] quod [illegible] valent [illegible] consuetudo [illegible] quod [illegible] in acta sine testibus. [illegible] quod non [illegible] [illegible] in quan[illegible] receptas esse [illegible] s [illegible] quod talibus [illegible] s [illegible] pluribus [illegible] aliqua solen[illegible], non [illegible] strumenta possint [illegible] quod talibus instru[illegible] [illegible] am maioris partis nota[illegible] mihi non placet in tempore antiquo, [illegible] non extat in contrarium; quia tunc [illegible] de antiquo habent vim p[illegible]ionis [illegible] *vt [illegible] in l. cum aliquis. C. de iur. deli. & dictum est supra [illegible] parte*, quæ probatio per fam[illegible] antiq[illegible] de graui præiudicio [illegible] *vt sæpe dictum est.* [illegible] † probatur præscriptio annorum [illegible] esse maiorem præscriptionem cuius [illegible] 42
[illegible] contrarium. *gl. in d. [illegible] cum nobis. de pr[illegible]* [illegible] probationem esse impossibilem [illegible] neque instrumentis, neque testibus, *& [illegible]*

 dicit

dicit Dec. in c. cum dilecta. in decim. notab. de [illegible] *vel inutt.* nisi *secundum eum*, prol[illegible] [illegible] te[illegible] tes de audit[illegible] & fama: [illegible] n[illegible]n put[illegible] tal[illegible] [illegible] ficere in præ[illegible]cr[illegible]ption[illegible] [illegible]um annor[illegible] qu[illegible] h[illegible] ec[illegible]lesia Romana, quæ sol[illegible] gaud[illegible]t priuileg[illegible]io p[illegible] nis centenariæ, in effectu [illegible] cũ etiam inter priuatos su[illegible] probatio p[illegible] famam in h[illegible], quæ exc[illegible]dunt meta a[illegible]norum [illegible] *pra diximus in prima parte in mater[illegible] a fama* [illegible] b[illegible] o p[illegible]r auditum & fam[illegible]m, suff[illegible]t in [illegible] initii iam acqu[illegible]iti, seu quod iam [illegible] antiqu[illegible] sed quando agitur de ꝑba[illegible] [illegible] minii, in qua acquisitione n[illegible] est t[illegible] annorum ꝙ sufficiat probatio per [illegible]ditum [illegible] non videtur iur[illegible] consentaneum. Iam gl. & [illegible] *nobis de præscri* hanc probationẽ [illegible] tiæ per auditum & fama, ex[illegible] p[illegible] probandi tal[illegible] præscriptione [illegible] q̃ v[illegible] [illegible]ẽta, tra[illegible]t Ab[illegible] *in d. c.* [illegible] *nobis* [illegible] al[illegible] p[illegible]sumptiones multũ [illegible] [illegible]scriptione[illegible] cent[illegible] annorum pr[illegible] *ut per* [illegible]

43 *quas actiones. C. de ac. an.* [illegible] r[illegible], an sublata præscriptione [illegible] sublata ea, c[illegible]ius ini[illegible] [illegible] um[illegible] di[illegible] qu[illegible] no[illegible] *ut per Fel. in* [illegible] *Dec. in con. 271. & in con. 49[illegible].* [illegible] prob[illegible]tu[illegible] aut to[illegible]tur pr[illegible] q[illegible]ia non [illegible] sublat[illegible] ext[illegible] in contrarium *Abb. in con.* [illegible] *ver. sed pra*[illegible] & licet [illegible] negatiua [illegible]od nulla cu[illegible]at [illegible]o *Fel.* [illegible] *præscript.* [illegible] *in con. 92. lib. 2.* § [illegible], [illegible] ptione, non [illegible]nietur su[illegible] [illegible] long[illegible] p[illegible]ris 4[illegible] annor. quando [illegible] n[illegible], [illegible] aliquid o[illegible] *Bal. in* [illegible] *c. Corra & in con. 44. Contra quendam* [illegible] *dicit le*[illegible] *5. Aret. in con.* [illegible] *in tertio dubio &* [illegible] *in causa, & quæstio,* [illegible] *secund*[illegible] [illegible]*ramitt*[illegible]

[illegible]

[illegible]

dicat, quod ista opinio Baldi est mirabilis [illegible]
antur doctores tam antiqui & Moderni [illegible]
& fundantes per iura & rationes, non videtur [illegible]
gnopere mirandum: licet Iason. *in § rursus* [illegible]
stitut. de actio. [illegible] m firma [illegible] causus non fuerit [illegible]
tat Docto quos allegat *in dict. authen quas* [illegible]
46 ex hoc non poterat Alexand. nota [illegible]
contrarietas consideratur, si dicimus [illegible]
ptionem 40 anno. datur restitutio ex [illegible]
& restitutio non datur. Sed dicere [illegible]
tur in quadriennium, quod compe [illegible]
tutionem, est [illegible] nec curr [illegible]
contrarietas: quia illud intelligitur [illegible]
restitutio competit. & in hoc quod [illegible]
currit, nisi à die scientiæ, Alexand. nunquam [illegible]
rius, sed semper sequutus est Bal. *in d. l.* [illegible]
falsis instrumen. Abb. *in dict. cap. 1. in fi. de* [illegible]
tamen fuit Alexand. co [illegible] *in dict.* [illegible]
consi. 10 [illegible] *li.* 2 [illegible]
[illegible]
[illegible]
in conf. [illegible] *in dicto conf.* 10 116 [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
6. [illegible] *libro quarto* [illegible]
[illegible]
rum oblig. [illegible]
[illegible]
47 *in conf.* 3 [illegible] *in fin. libr.* [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
in cons. [illegible]

[illegible], & seq[illegible] Alexand[illegible] *filius*, [illegible] Variauit [illegible] quæstione [illegible] *in* [illegible] *&* [illegible] [illegible] Gozad[illegible] [illegible] quod [illegible] & [illegible] [illegible] Alex [illegible] [illegible] Alex[illegible] *consilio* [illegible] Heu [illegible], 45 qui leges [illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ¶ [illegible] 46 [illegible] *consil.* [illegible] *libro* [illegible] [illegible] esset [illegible] [illegible] *secunda vero & in consil.* [illegible] *Secund* [illegible] [illegible] 50 [illegible], an [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Alexan. loquitur etiam in locis [illegible] & *l. re id ap*[illegible]
con. 116. [illegible] 5 R[illegible] eiusdem ratio [illegible]
con[illegible] quia ignora[illegible] impe[illegible]
mo [illegible] quod restitutio [illegible]
laicis [illegible], quæ [illegible] non erat nec[illegible]
sia: quia [illegible] propter solam [illegible],
te ignorantia [illegible] loquens [illegible] Al[illegible]

51 sia soli [illegible] tamen [illegible]
eius [illegible] in [illegible]
[illegible] & quando [illegible]
ditur in omni casu, [illegible] *Bart. in l.* [illegible]
§. [illegible] *dum. in fi.* ff. *de leg.* 3. *Bal. in l.* [illegible] *luntas* [illegible]
potius [illegible] ratio [illegible], quam [illegible]
Bal. [illegible] *Dominus P*[illegible]
tem [illegible] *de adm.* [illegible]
& *n.* [illegible]
am [illegible] *Bal. in* [illegible]

52 *lum* [illegible] Sunt [illegible]
tiæ, quæ [illegible] verbum, [illegible]
[illegible] voluntas aut mens [illegible]
[illegible] arur. *Bald. in consil.* 2 [illegible]
[illegible] & [illegible] aut impe[illegible]
[illegible] ex ignorantia, allegata per Alexand. [illegible]
iam [illegible] præscriptione quadragenaria contra [illegible]
ioritum, perinde est, ac si talis [illegible] exp[illegible]

53 Alexand. quia [illegible] expressum [illegible], in qua [illegible]
[illegible] *pulchre Abb. in cons.* [illegible] *Bal.* [illegible]
[illegible] *atus caretur, quod nullu* [illegible] *lib.* 5 [illegible]

54 nem, quod [illegible] Ca[illegible]
nem quadragenariam etiam maiorem [illegible]
8. *lib.* [illegible] v[illegible],
quamcunque aliam præscriptionem c[illegible]
Quærenim [illegible] *l. Iul*[illegible]
3. [illegible] *C. mand.* [illegible]
[illegible] *supra commemor*[illegible]
Bar. [illegible] *dicta* [illegible]

55 ¶ Secundo [illegible], quod [illegible]
[illegible] non [illegible] restitutionem [illegible]
[illegible]

scriptione 30 annorum [illegible]
muniter [illegible]
restitutionem [illegible]
millie [illegible] quia post 4 [illegible]
[illegible]
[illegible]
quod aliquis [illegible]
5 hoc argumentum [illegible] ¶ Tertia contra [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible], & [illegible]
[illegible] & publica & [illegible]
[illegible] pati servitutem, & quae [illegible]
pati nullam molestiam & inquietudinem [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] Quod [illegible]
[illegible] 226 [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] querelat, [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

Ana in [illegible]

[illegible]

6 [illegible]

[illegible]

[illegible]

de facili [illegible]
6. ſpond[illegible] in h[illegible]
cc[illegible] Roma[illegible] eos [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
sex. com[illegible] ignorant[illegible] [illegible]
[illegible] *in [illegible] eccleſia Roman[illegible]* [illegible]
[illegible] *&c. & ibi:* [illegible]
qu[illegible] Ad id[illegible]
h[illegible] conſtit. ibi. vt [illegible]
t[illegible], quam hypothe[illegible]
ſant. [illegible] vrgent, di[illegible]
ni[illegible] & ſequacium, dum [illegible]
drien[illegible] vult. & no[illegible]
ſi q[illegible]
tution[illegible]
& in Roma[illegible]
[illegible]

4 [illegible]

[illegible]

potuerit agere in tempore [illegible]
iam videtur [illegible] aro c[illegible]
tiquo non habuerit qui [illegible]
ignorant [illegible] temp[illegible]
taro co[illegible] quam [illegible]
etiam res[illegible] a [illegible] considerationes, & [illegible]
nes Boeri[illegible] quod il[illegible] vtcunq[illegible]
non suff[illegible] ad [illegible]
69 integ[illegible] n, *vt supr. diximus.* ¶ [illegible] obstat, [illegible]
tum Ias. *in d. cons.* 209. *lib.* [illegible]. vbi [illegible]
[illegible] um a [illegible]
[illegible] cuius initi[illegible]
rio[illegible] quia talis præscriptio [illegible]
sionis, ac specialis p[illegible]
reperietur aliquis Doct[illegible]
nullus san[illegible] capi[illegible]
rio in integrum [illegible] non [illegible]
sequenti[illegible] præscriptio [illegible]
contra [illegible] non [illegible]
e[illegible] titulum [illegible] &[illegible]
partes [illegible], v[illegible]
min[illegible] vel ex capite dol[illegible]
[illegible] *Si qua m[illegible] a* [illegible]
te datu[illegible]
ob causam [illegible] læsion[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
locum. [illegible] Ias. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible] *falsam.* [illegible]

[illegible]

[illegible] *non alien* [illegible] *in con.* 360 [illegible]

[illegible] & vltra [illegible] Roman & [illegible]

[illegible]

¶ Ex præmissis [illegible] , quod [illegible] tutio in integrum [illegible] nor. ex capite [illegible] non [illegible] Secundo, quod [illegible] petendum [illegible] currit, etiam si per [illegible] tio. Tertio, quod de ignorantia [illegible] per forte [illegible], & efficaces [illegible] præsumptio [illegible] [illegible] post lapsum [illegible] Quarto [illegible] ecclesiæ Romanæ [illegible] [illegible] si [illegible] læsionis durante [illegible] tempore. & [illegible] quatuor casibus, in quibus gaudet [illegible] natia: *iuxta terminos d. l. fin C de sacro[illegible]* [illegible] n a tamen, quia [illegible] & [illegible] plena [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] , vt [illegible] animum adiungerent. Di[illegible] vniuersam legalis philosophi[illegible] inde accederet. Planè [illegible] [illegible] [illegible] quandoquidem [illegible]

71 [illegible] ¶ [illegible] [illegible] omnia [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] *in l. mor.* [illegible] *in l. imperium* [illegible] *de iurisd. omn.* [illegible] *l. imperium* [illegible] quod [illegible] 73 [illegible] *in pluribus* [illegible] *cate-* [illegible] Dei [illegible] & [illegible] *in d. cap. fin. in primo* [illegible] 74 [illegible] *de praescriptio* [illegible]

potest contra [illegible] quis [illegible] diens suo [illegible] pore, q[illegible] libertat[illegible]
75 p[illegible]ius o[illegible] quia [illegible] tas præ[illegible] *poss[illegible] Odrad.* [illegible] *idem Oldrad.* [illegible] *24*4 [illegible] *b*[illegible] *254* [illegible]
76 [illegible] b[illegible] quum [illegible] E[illegible] [illegible] *6*9. [illegible] *[illegible]gat Archid.* [illegible]
77 [illegible] ¶ [illegible] p[illegible] do[illegible] [illegible] *ita* [illegible] *Cur*[illegible] Autq[illegible] [illegible] *de re*[illegible] [illegible] quod non [illegible]

[illegible] debeat, non obstante [illegible] *fin. de re iud.* [illegible] in gradu [illegible] temporis [illegible] *in fin. de [illegible]* [illegible] ratione, quod [illegible] publica [illegible] publice [illegible] [illegible] *fide* [illegible] in re publica, [illegible] publicos [illegible] videtur, [illegible] procedat [illegible] *publica tribuuntur* [illegible] iudicio meo debet [illegible] Vel quando non mutatur [illegible] publice, sed [illegible] populus ea n[illegible] & aliquis [illegible] alios prohibere non posset, [illegible] & [illegible] viæ publicę mutatum [illegible] & [illegible] bona fide, tanquam [illegible] procedat præsertim quando per [illegible] publicus: quia al[illegible] [illegible] n, sed cum magno [illegible] *argum. l.* [illegible] *ff. de verb. sign.* [illegible] *quia ab alio* [illegible] *& tamen talis declaratio videtur* [illegible] [illegible] † [illegible]

fis, quæ sunt de iure publico, aut de iure gentium, procedit respectu dominij, quod acquiri non potest per talem præscriptionem, secus respectu possessionis: quia quasi possessionis acquiri potest etiam in his, quæ sunt publici iuris, & in vsu publico: puta si aliquis solus piscatus sit, alios prohibendo in aliquo flumine publico, aut in aliquo eius diuerticulo. Ideo si quis solus longo tempore piscatus fuerit, alios prohibendo, acquirit ius ... possessorio contra turbantem, & prohibendi ... quam inter locum a nobis possessum. *ita Ang. ... Thema est tale, inter cætera capitula pacis ... quem ... de diuer. & tempor. præscript. & per gl. ... na valere. in vers. omnibus. Institut. de rer. ... pro notabili refert, & sequitur la. in l. ...*
81 *aduerte. ff. de flumin.* Sed † aduerte pro intelligentia ... dicti Angel. quia non puto, quod ex eo ... solus piscatus sit in aliqua parte maris aut fluminis publici, dicatur acquisiuisse possessionem, vt ... posset, nisi alios volentes piscari prohibuerit ... hibitioni acquieuerint: quia possessio ... , tu non habes ius piscandi, palos ... di, alius tollendi, & similium, & acquiritur ... tione facta contra volentem piscari ... alius tollere, aut quid aliud facere, ... biti subsecuta. *gloss. Cyn. Bar. & Doct. in l. ... & Bar. in l. qui luminibus ff. de seruit. vrban. præd. ... l. & si forte. §. sciendum. ff. si ser. vendi. & in l. si ... ma opposit. ff. de oper. no. nun. no. in c. Abb. de ... Paul. de Cast in cons. 205. In causa, quæ ... tenente. lib. 2. Ias. in §. æque Institut. de action ...*
82 ser † acquiri quasi possessio piscandi, qui ... ret, & construxisset in flumine publico opus aliquod ... ctum, ad quam & pisces retinendos, ... melius, quam Aurel. & Ias. declarat Bal ... vbi quod d. l. fin. ff. de vsucap. procedit, ... erat in possessione eorum, quæ sunt ... non prohibuisset alios volentes vti eodem iure ... longo tempore fuisset quis in possessione ...

locum viæ publicę vt proprium possederit bo[illegible] go tempore, aut saltem [illegible] 40. ann[illegible] *per [illegible] in d.l.o[illegible] s. b[illegible]: arand[illegible], [s]eminando, a[illegible] a[illegible]s [illegible] r[illegible]s facie[illegible]* tunc videtur acquisito: & conse[illegible] scribi potest. & pro[illegible] allegat [illegible] ille tex[illegible]

85 [illegible]icam quod ea, quæ com[illegible] est [illegible] publicam, non [illegible] si q[illegible] per longissimum tempus [illegible] b[illegible] q[illegible] possessa [illegible] lios [illegible] non [illegible]

86 c[illegible]. Sed [illegible] *in [illegible] l. si qu[illegible]* [illegible] illa possessio [illegible] prohibitione [illegible] n[illegible]s, prosit contra omnes [illegible] contra prohibitos tantum [illegible] bito deuenit ad notitiam [illegible] partis, & nullus contradixerit, quod [illegible] omnes alios contra prohibitos tantum [illegible] *[illegible] § [illegible]anus ff. [illegible] us. de [illegible] Bar. in l. [illegible] § [illegible] est in materia [illegible]* Boer. *in suis decis. q. 12* [illegible] possessionem [illegible] maiori parti, [illegible] [illegible] & [illegible] Sed puto [illegible] esse[illegible] aliquibus, dummodo [illegible] [illegible]orum, aut maioris partis, [illegible] [illegible] in consuetudine, qu[illegible] l[illegible]s tantum, contra totum [illegible] [illegible] patro, [illegible] *vt habetur in [illegible]* [illegible] [illegible] & [illegible] non [illegible] mihi m[illegible] placet [illegible] & co[illegible] [illegible] q[illegible]

87 [illegible] § Quarto [illegible] [illegible]

[illegible]

ſicut nec in [illegible] tæ. Secu[illegible] *cet, ibi*, q[illegible] ſcholazo [illegible] ſumptam [illegible] *quitur* [illegible] nunquam non [illegible] c[illegible]rium, h[illegible] [illegible] s titulum con[illegible]

90 [illegible] non eſſe [illegible] [illegible] on [illegible] quin [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] & tamen per [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

91 [illegible]

[illegible]

96 [illegible]

[illegible] a non erat in [illegible]

[illegible] Cor[illegible] 118, [illegible]

97 [illegible]

ex eo, quod prælatus illud [illegible] quam [illegible] uocatio est [illegible] mensa [illegible] [illegible] pr[illegible] *Ioan. in fin. de cleric. coniuga. & in cap. ad no[illegible]* *Dec. de [illegible] vel inutili.* In[illegible] etiam, quod [illegible] ecclesiæ [illegible] habere [illegible] [illegible], quos [illegible] quam [illegible] ne causa, ex hoc non [illegible] pio, qui [illegible] remouere possit: quia illud [illegible] voluntate & [illegible] honestate. *Anton. de Butr. in [illegible]*
99 *est rep [illegible] [illegible] n[illegible] col. 51.* ¶ Sed hic [illegible] quæ sunt [illegible] [illegible] tatis, præscribi possint [illegible] [illegible] prohibitione præ[illegible] [illegible] per tempus sufficiens ad præ[illegible] [illegible] molere aut coquere, tu [illegible] quieu[illegible] tali prohibitioni tempore longissimo [illegible] prohibitionis & cum patientia [illegible] est possessio seu quasi, prohibendi, [illegible] *l [illegible] autem ff. de seruitut. vrba. [illegible]* *l[illegible] eod. tit. l. si quis diuturn[illegible]* *d[illegible] icante. in 1 nota[illegible] de [illegible]* *r[illegible] pria. [illegible] in d. [illegible] Abbate. de [illegible]* *[illegible] v[illegible] [illegible] do [illegible]* *[illegible] n. Guid. P[illegible] pa quæst. 298 [illegible]*
100 *ster[illegible] in [illegible]* ¶ Ex præmissis [illegible] bile dictum [illegible] *in l. male agitur [illegible] per [illegible]* *d. l. omnes [illegible] exemplum, colonus [illegible] præ[illegible]* *vel quadraginta annorum.* v[illegible] præscribat rem contra dominum, [illegible] [illegible] *per d. l. male agitur.* tamen [illegible] n[illegible] longissimo tempore [illegible] ginta annorum, [illegible] do singulis annis [illegible] f[illegible], puta dimidium [illegible] [illegible] [illegible] dicatur colonus [illegible] [illegible] hoc quando [illegible] [illegible] tempus: [illegible] annos triginta [illegible] [illegible] hoc etiam [illegible] o[illegible] c[illegible] nos possit. *[illegible] agitur [illegible] Alexand. in l. item quæ[illegible]*

[illegible] *ach. in prima* [illegible] nam quod [illegible] hoc fuit ex mera [illegible] ergo obligatio aliq[illegible] neq; ex parte coloni, quod [illegible] parte domini, quod non poss[illegible] voluntarii præscriptio non [illegible] *vt supra dictum est.* ¶ Secundo † contra [illegible] 101
[illegible] Bald. [illegible] videtur facere text. *in l. vo-* [illegible] *de excus. tut.* [illegible] ex actu voluntario nul[illegible] præiudi[illegible] Ideo si exemptus à [illegible] solo[illegible] onde aliquid [illegible], non [illegible] allego, vt in [illegible] *ita per* [illegible] *tradunt Modern.* [illegible]
[illegible] ¶ Tertio † actus nostri voluntarii, qui ex aliquo 102
[illegible] gauntur, restringi debent [illegible] extendi debent. & eatenus [illegible] quatenus extenditur factum, ex quo [illegible] non plus. *l. 1. § Iulianus. vbi Bar. ff. de* [illegible] *non impositu. ff. de operis liber.* [illegible] *Bar.* [illegible] *Titium & Meuium § altero* [illegible] *& in l. si patruus. in* [illegible] colonus is perscue[illegible] re domino [illegible] restringi debet. pat[illegible] enim non [illegible] minos: ideo si quis quid [illegible] atur circa [illegible] rem ad aliam non extenditur. *Alexand. in d. cons.* [illegible]
¶ Quarto † nos habemus, quod actus tacitus dil[illegible] 103
[illegible] ditur, quam expressus. *gloss. in clemen.* [illegible] *cap. circa* [illegible] *o, partibus. de verbor. signific quam pro notabili re-* [illegible] *ur Paul. de Cast. & cons. 65. Vi[illegible]o quod* [illegible] *libel-* [illegible] *1. & in l. si conuenerit. ff. de iurisd. omn. iudic.* [illegible] *33. In proposito casu. Alexand. & Dec. in l.* [illegible] *§.* [illegible] *versic si quis. ff. quod qui que iuris. Dec.* [illegible] *cap.* [illegible] *& tertio. de iudic. & in cap. d. le*[illegible] *2. in 2.* [illegible] *Ias. in l. cum quid. in versic. quarta conclusio.*

ff. si cert. pet. in se unda lectura, [illegible] *dixi supra hac* [illegible] te. Modo Bal. & sequaces volunt, quod si [illegible]
104 ser† coloniam ad annos triginta aut [illegible]
non præscriberet colonus ius coloniæ. & [illegible]
sam locationem tanti temporis non esset a [illegible]
coloniæ: ergo multo minus dicendum [illegible]
ius coloniæ per tacitam locationem, ex [illegible]
tempore locationis expresse patiatur dom [illegible]
rem [illegible]: cum difficilius extẽdi videat [illegible]
quã expressa. Et si dicas, diuersa est ratio [illegible]
locationem, & tacitam: quia in expressa [illegible]
pus, & ante finem illius temporis colon [illegible]
terat. etiam in tacita limitatum dicitur [illegible]
nos patientiæ, quamdiu dominus [illegible]
sensus tacitus restringitur ad limites [illegible]
causatur. *vt supra dictum est* & [illegible]
tuerit colonus expelli ante annos triginta [illegible]
ta: tamen hoc in consideratione hab [illegible]
voluntarie toleratus est ¶ Quinto [illegible]
nis Bal. quãdo colonia locata est ad [illegible]
tempus, & finito eo colonus in ea man [illegible]
tacitæ reconductionis. *l. item quæritur. §* [illegible]
cat. Sed certum est, quod si dom [illegible]
coloniam per tantundem temporis [illegible]
acquisitum colono ius coloniæ [illegible]
tel illud censeri acquisitum ex [illegible]
tione tacita: *l. qui ad certum. ff. locat* [illegible]
relocaret de triennio in triennium vel de [illegible]
in quinquennium, vel de decennio in decẽnium [illegible]
ex talibus & expressis relocationibus [illegible]
niam per annos centum [illegible]
niæ: ita vt colonus ab ea remoueri non [illegible]
neminem arbitror id ausurum [illegible]
[illegible]
[illegible] annos triginta [illegible]
firmum. Ista expressa con[illegible]
[illegible]
105 [illegible]

[illegible] qui [illegible] ad tempus [illegible] conductor [illegible] ad [illegible] [illegible] 158. [illegible] expressi [illegible] [illegible] annis [illegible] [illegible] 407. [illegible] locationis [illegible] [illegible] annum [illegible] *in d. ct. § qui* [illegible] *28.* [illegible] dicendum videtur [illegible] expellere, quandocumque [illegible] ¶ Septimo [illegible] *de precar.* [illegible] qui [illegible] ad [illegible] rogavit, finito tempore [illegible] dicitur [illegible] quod [illegible] textus de tempore [illegible] generaliter [illegible] Et quia generaliter [illegible] quod licet [illegible] longissimo tempore [illegible] praecario, non [illegible]

[illegible]

id acquirit ius in re, quo minus reuocari possit [illegible]
108 uo,† dictum Bal. posset procedere, quando non appareret de aliquo titulo conductionis præcedentis, sed [illegible] ter quis tenuisset rem tanquam colonus longo [illegible] gissimo tempore, soluendo in annos singulos [illegible] vniformem pensionem nam ex temporis [illegible] præsumi posset ius coloniæ perpetuæ. sed q[illegible] ret de titulo præcedenti, & expressa locat[illegible] sumitur perseueratum in colonia, in vim [illegible] ex tacita eius renouatione. *l. quadam mulier [illegible] leg 2. C. de acquir. poss. ff.* a primordio enim [illegible] formatur euentus. *l. 1. circa fin. C. de imp[illegible] lib. 10* & sic secundum naturam & qua[illegible] ita quod remoueri colonus possit, finita [illegible] ne tacita, vel expressa; omnia enim ad id [illegible] de vim capiunt & originem. *l. in ratione § [illegible] falcid.* & causa prima semper intuen[illegible] sa operatur quantum sibi a prima influitur, & [illegible] *si quis domum. ff. locat. l. peto. §. prædium. ff. de leg.* [illegible] quod multum in proposito scribit Roman. [illegible]
109 vbi licet † mulier præsumatur dare om[illegible] tem: tamen hoc fallit, quando mulier [illegible] nor: quia sicut expresse dare non posset [illegible] pone dicit Roman. quod facta ma[illegible] possidere, & administrare bona sua, n[illegible] tur dedisse in dotem. dicit Roma. quod [illegible] & prima causa possidendi inspicienda [illegible] go non fuit titulus dotis: ergo [illegible] nis subsecuta, cum patientia mulieris [illegible] dotis. sed referendo possessionem colo[illegible] ad [illegible] apparet, quod tenuit vt colonus [illegible] tuus: quæ origo inspicienda [illegible] *dere. in prin. ff. de acquir. poss. quem allegat* [illegible] *314. qui text. multum videtur stringere pro hac parte* [illegible] *consil. Roman. refert & sequitur* [illegible]
110 no, † cum origo talis coloniæ [illegible] presso locationis [illegible] est, [illegible] temporalis, & ad [illegible]

[illegible] donec intelligi [illegible] possit hoc [illegible] tempore [illegible] expressi [illegible] intelligitur secundum [illegible] 245 [illegible] Refert [illegible] qualis [illegible] Bal. in cons. [illegible] criticam [illegible] ¶ [illegible] possessionis [illegible] [illegible] supervenientem [illegible] [illegible] videtur [illegible] voluntatis [illegible] & [illegible] vt [illegible] ut [illegible] tamen non [illegible] vt [illegible] possessionis [illegible] [illegible] prioris tituli [illegible] & vtilem habere. ¶ [illegible] ratio secundum id, quod [illegible] tionibus. ff. de regul. iur. [illegible] consimile est, quod vbi [illegible] locationis ad tempus, & [illegible] colonum perseuerare longissimo tempore [illegible] quod [illegible] ex titulo [illegible] & vtilem habeat [illegible] ligari [illegible] Quia † in [illegible] seipsum ligare l. si peculium [illegible] ut autem ff. de [illegible] qui tabulam §. fin. ff. loca [illegible] in cons. 245. [illegible] Bald. in consil. 1[illegible] Omnis potestas. libr. 3 [illegible] 50. Si dicta reformatio [illegible]

Dur-

114 ¶Duodecimo,†in cōtractu expresso stricta fit interpretatio,&quicquid verbis omissum est, habet ut [illegible] quicquid astringēda. ff. de verb oblig & in [illegible] tractu interpretatur contra stipulatorē [illegible] tractu,cui imputatur cur legem apertius non [illegible] teribus. ff. de pact. & l. si in emp [illegible] emp Si in cōtractu expresso stricta fit inte[illegible] to magis stricte interpretabitur actus ta[illegible] tur ex patientia longissimi temporis, [illegible] quis valuisse se in perpetuum obligare a[illegible] lonum in perpetuum, quem remouere non posse [illegible] dixi, strictius procedatur in tacitis, [illegible] & in dubio fieri debet interpretatio, ut [illegible] quis,quam sit possibile. l. in eo,quod plus, [illegible] regul iur. vbi verba in dubio censentur [illegible] non copulatiue, vt minus quis obligetur [illegible] illum text. non alleget in consil.67. Ex [illegible] Pap.quaest.252 vbi, si quis promiserit [illegible] euntibus ad putandum, vel fodiendum [illegible] alij dabūt, si alij dederint [illegible] minus datum fuerit: per text. in l. [illegible] ita.1.ff.de legat 3 tradit etiam De[illegible] promissionis, speciei nō censeatur [illegible] de mediocri.l.si quid vendit. [illegible] l.sancimus.post princ C.de d[illegible].Bal.in cons. [illegible] tiam.tit 2. tamen etiam habendo rationē ad [illegible] tem,nō est verisimile,quod voluerit [illegible] obligare ad habendū colonum [illegible]

115 modum infinitum. ¶ Decimotertio, [illegible] lonus censeatur mansisse in colon[illegible] gissimum in vim tituli p[illegible] text.in d §.qui impleto.cen[illegible] eadem voluntate si dicimus, [illegible] perpetuae coloniae, introducit [illegible] de colonia temporali voluerit [illegible] [illegible]. sed voluntatis mutatio [illegible] eum, qui voluntatem. ff. de probat [illegible] gloss. ff. de legat 2 cap [illegible]

[illegible] longo tempore [illegible] *C.* [illegible] *de* [illegible] quod hinc [illegible] [illegible] quadragi[illegible] *C. de* [illegible] [illegible]

¶ Decimoquarto [illegible] 144
[illegible] *hon. Cod. unde* [illegible] *in præsentia. etc. eodem titul.* [illegible] [illegible]

¶ Decimoquinto [illegible] 145
[illegible] perpetuæ ex tempore [illegible] negligentiam domini [illegible] illud tempus & cur [illegible] 40 ann. [illegible], inducta in odium negligentis. *Bart. & Do.* [illegible] *in princ. ff. de eo, per quem factum erit. & in l.* [illegible] Sed quare imp[illegible] [illegible] impetrandi [illegible] domino [illegible] renouari per tempora, respondeo [illegible] necessitatem [illegible]

quam-

quamdiu colonus ex fide [illegible] [illegible]
putat dominus [illegible] expressio [illegible]
cessionis ad coloniam [illegible] quo partes ta [illegible]
argumen. l. sicut § non videtur ff quib. m [illegible]
solus & talis negligentia posset imputari domino [illegible]
do colonus [illegible] possessionem [illegible]
stionem domini: & magis videtur [illegible]
tis, cur non declarauerit dominus [illegible]
118 manere iure coloni perpetui. ¶ [illegible]
[illegible] quod [illegible]
qua [illegible]
[illegible] quos [illegible]
[illegible] in parte a. *ita Bal. in* [illegible]
[illegible] .2. Modo si dicimus ex [illegible]
longissimum tregesima aut quadragesima [illegible]
tum colono [illegible] coloniæ perpetuæ [illegible]
cite [illegible]
quod sequitur Bal. [illegible]
mit in [illegible] *b. f. u.* [illegible] *in l.* [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] I [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] longum [illegible]
119 [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible] consil. [illegible] *[illegible] vbi Bald.* [illegible] [illegible] [illegible] magis communiter [illegible] [illegible] colonos manere [illegible] [illegible] tacite renouatione [illegible] colonos [illegible] constituunt, præsumptio [illegible] communiter fieri consueuit. *[illegible] C. [illegible]* In materia [illegible] præsumptionum & [illegible] validum est argumentum [illegible] communiter [illegible] *Bald in consil.* [illegible] *Ap*[illegible] 2 [illegible] *In breue f.* [illegible] g[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] g[illegible] præ-sumitur [illegible] dubio quod [illegible] Idem Bald *in dict. cons.* [illegible] *tam præsu de. lib.* [illegible] quod [illegible] in dubiis casibus præsumptio [illegible]. A-[illegible] idem Bal. *in cons.* 3[illegible] *1. Ioannes & Fed*[illegible] *lib.* [illegible]

quod [illegible], inducitur ex communi [illegible] 110
[illegible] in casu [illegible] Abb *in cons.* [illegible] *vir* [illegible] *de-*[illegible] 5. quod [illegible]; quod syndici [illegible] qui fuerunt præsentes [illegible] [illegible] & quod [illegible] communiter [illegible] A lib. ex tali [illegible] communiter [illegible] approbasse. & sic [illegible] [illegible]tur *l. in bello §. fac.* [illegible] *&* [illegible] *[illegible] ancipati C. de collat. cap. cum in iure* [illegible] *cum* [illegible]. tamen vult Abb. istud non [illegible] tali [illegible] quod communiter fieri consueuit [illegible] ad pre-[illegible] simo. Satis est, quod [illegible] hanc præsumptio-nem quæ sumitur a communi [illegible]u, [illegible] a communiter accidentibus, non minimi [illegible]. Facit [illegible] idem Abb. *in cons.* 113. *lib.* 2 quod [illegible] argumen-tum [illegible] communiter accidentibus [illegible] 111
[illegible]iter. Dicamus [illegible] [illegible] loc[illegible] [illegible] quod communiter fieri consueuit, non quod [illegible] qui-

 dam

dam colonarius incertus, & [illegible] s celebra[illegible]
122 matur. ¶ De [illegible] arguitur [illegible]
Anch *in c[illegible] 302. M[illegible] qua quaeritur* [illegible]
non apparent, non [illegible]
clous [illegible] *per l. quod Seruius.* [illegible]
dat. l. in [illegible] ff. de contrah. [illegible] Modo [illegible]
de contractu colonario perpetuum non [illegible]
apparet de contractu [illegible] & con[illegible]
tam tem[illegible]. Quod igitur p[illegible] domini [illegible]
aut conductorem [illegible]
c[illegible] vim illius [illegible]
re[illegible] vim contractus colona[illegible]
non apparet & qui (vt dixi) vix cog[illegible]
123 [illegible] id in dubio censetur fuisse [illegible]
vtriq; ea[illegible] prodest, & neutri onerosum [illegible]
Examinanda sunt. in pri. l. b. per tex. in [illegible]
& in l. cum Stichus. ff. de sol. [illegible] vtriq; parti & [illegible]
lono minus onerosum est quod [illegible]
tracta colonario perpetuo [illegible]
id, per quod inuitus cogitur quis [illegible]
ff. sol. matrim. l. nec emere C. de iur. deliber. [illegible]
terra. Inst. de actio. no. Bart. in l. t[illegible]
124 *Dec. in l. diem functo. ff. de offi. ass.* [illegible] ¶ [illegible]
sidero text & eius rationem *in d. l. male agitur* [illegible]
30. *vel* 40. *an.* vbi, [illegible] conductor non pot[illegible]
minium, nisi interuertat possessionem [illegible]
tenere nomine suo proprio [illegible] n dom[illegible]
est, quia ante interuersionē poss[illegible]
potest imputari domino [illegible]
fide[illegible] per conductorem, ex quo [illegible]
sessionem mediante ipso conductore & [illegible]
aduersus [illegible] dominum [illegible]
m[illegible]o. ff. de acquiren. poss. ff. Ista [illegible]
[illegible] quia ant[illegible]
[illegible] in perpetuum [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

cessitate ductus [illegible], vt [illegible] vendito ad [illegible], & [illegible] ad certum tempus [illegible], pro[illegible] ueiat v[illegible] in [illegible] quantum in [illegible] vniformiter [illegible] test [illegible] potest ag[illegible] scin[illegible] vel quia præsc[illegible]tum vel quia [illegible] probare [illegible] ad mediam de tempore [illegible] ma[illegible] [illegible] ne ad [illegible] perpetuam, [illegible] sequitur ex æquitate. C[illegible] [illegible] ad certum tempus, [illegible] manet in colonia longissimi temporis [illegible] nus singulo [illegible] partem [illegible] isto casu [illegible] gat habere colonia perpetuam [illegible] rem [illegible] & molestiam [illegible] dum & absurdum, non [illegible] æquitati [illegible] habere ius perpetuum [illegible] simplex quidam [illegible] prescriptum [illegible] n[illegible] Francisco de la Vitala [illegible] & [illegible] o[illegible] [illegible] sic antea v[illegible] in [illegible] lud ipsi [illegible].

ARGVMENTVM.

Molere & coquere, cum sint actus meræ voluntatis, ad id quis adigi & compelli possit, non quæsita possessione & præscriptione ex prohibitione, & patientia subsecuta. Et eundem statuta an soli principi competat, non dominis habentibus iurisdictionem perpetuam ad hoc, vt valeat statutum cogens subditos ad molendum & coquendum in furnis domini, vel ciuitatis.

Mo-

SUMMARIUM.

[illegible] [illegible] quendam in [illegible] [illegible] & [illegible].

[illegible] Commendam in Ecclesiis [illegible]

[illegible] [illegible] quae [illegible] ad [illegible], & [illegible] quendam in [illegible] & [illegible].

[illegible] [illegible] non [illegible].

[illegible] [illegible] an [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] aut [illegible], [illegible] praeiudiciale [illegible]. Et quid sit in praeiudicium ecclesiae [illegible].

[illegible] [illegible] & bona [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] reali.

11 Ecclesia nihil [illegible] [illegible] ad victum, secundum beneficium, [illegible] tur conuertere in [illegible] pauperum, [illegible] ipsius ecclesiae.

12 Commodo proprio licet [illegible] citra cuiusquam iniuriam.

13 Praeiudicium amissionis lucri non [illegible] & n. 14.

14 Praeiudicium quod venit in consequentiam [illegible] non attenditur.

15 Papa an possit praeiudicare laicis in consequentiam, [illegible].

16 [illegible] quando veniat in praeiudicium [illegible].

18 In-

18 *Iniuriam non facit, qui beneficium non impe[illegible]*

19 *Dolus aut fraus considerari non potest in re permi[illegible] n[illegible] me[illegible] 1[illegible]*

20 *Rel[illegible] verbum, pertinet ad vltimam voluntat[illegible]*

22 *Sta[illegible] debe[illegible] esse aequal[illegible] & commune [illegible] om[illegible] [illegible] [illegible] damn[illegible] aliorum particularium [illegible]*

23 *Ecclesia habens molendina, si esset de eodem [illegible] contra ecclesiam non valeret statutum.*

24 *Co[illegible] o[illegible] aequalis esse debet.*

25 *Statut[illegible] p[illegible]ssit ob vtilitatem pu[illegible] [illegible] singularium personarum.*

26 *Dispositio concernens vtilitatem publicam, qu[illegible] tur de praeiudicio tertij.*

27 *Statutum an valeat, quod cogit subditos ad m[illegible] in molendinis ciuitatis quado [illegible] [illegible] laicis non subditis statuentibus. Et [illegible] cernat praeiudicium ecclesiae n.28.*

29 *Statutum ligans omnes de vniuersitate, non v[illegible] omnes & singuli cosentiant: adeo quod [illegible] ciuitatis sufficeret. & n.31.*

30 *Simoniae vitium non committitur, qu[illegible] deducitur, quod iure communi [illegible]ur.*

32 *Subditorum appellatione, an comprehe[illegible] habens molendina statuto stante & [illegible] ad molendum in molendinis ciuitatis*

33 *Nocendi animo quid fa[illegible]um, vnde co[illegible]gatur, [illegible] matur.*

34 *Vniuersitas est potentior & ditior p[illegible]uatis. R[illegible] per soluendo est.*

35 *Consuetu[illegible] & praescriptio procedit in iu[illegible] facultatis & voluntatis quando na[illegible] e[illegible] teret actio*

36 *Vniuersitati licet sit integrum e[illegible] onera [illegible] tali facultate coniun[illegible] [illegible] forei sem ad solutionem ip[illegible] oneri[illegible] [illegible] [illegible] lege*

37 *Praescribitur f[illegible], et [illegible] ta[illegible]*

39 *[illegible] impo[illegible] [illegible] bannagium, an [illegible]*

40 *[illegible] interuenit [illegible] acquiritur [illegible] duplicater pr[illegible] in his quæ iure facul[illegible] [illegible]*

41 *[illegible] num [illegible] quæ sunt [illegible] facultatis.*

42 *[illegible] ius [illegible]*

43 *[illegible], si e[illegible] qualitate [illegible] appareat, quod ex de[illegible] iure [illegible] gratia [illegible]*

C[illegible] 1
[illegible] ad molendinum [illegible] [illegible] quæstio [illegible] & [illegible] ex [illegible] [illegible] lib [illegible] molendinum [illegible] [illegible] & coquendum [illegible] *l. [illegible] ff. de acq. [illegible] & in l. [illegible] ff. de [illegible]* [illegible] Delphinatus [illegible] sunt plura molendina, & plures [illegible] 2
[illegible], & habentes ius cogendi subditos ad [illegible] & [illegible] & tale ius quandoq; appellatur ius [illegible] quia cogunt par[illegible] molere & coquere [illegible] appellantur molendina [illegible], & [illegible] quia domini bannerium tale ius cogendi habeant. [illegible] tale [illegible] pa[illegible] agi [illegible] de Malo[illegible] [illegible] Ma[illegible] *[illegible] hæc [illegible]* C[illegible] tamen

3 tamen iure p[illegible] & [illegible]
de iure communi, in quo [illegible]
test ad mol[illegible] in sui molendinis, & [illegible]
suis furnis, quando videlicet h[illegible] in [illegible]
ob publicam vtilitatem, quia [illegible] quod [illegible]
perc[illegible] pro multa, & [illegible]
vtilitatem publicam. *ita Bald in consil. 410.* [illegible]
trum dominus. lib. c. Sed [illegible] vix [illegible]
re, cum ad propriam, & priuata commoda [illegible]
tur. *& hoc dictum Bald. sequitur* [illegible]
gio, in tract. feudor. in verbo, & c [illegible]
S[illegible] dictum reprobat Boerius [illegible]
[illegible] & communis [illegible]
& quod hoc modo semper [illegible]
dum & coquendum in molendinis & [illegible]
4 [illegible] definitione dicti Baldi [illegible]
Doctores [illegible] dominum non posse [illegible]
ad molendum & coquendum [illegible]
[illegible] quando dominus [illegible]
[illegible] quando ad publicam [illegible]
[illegible] etiam [illegible]
Doctor. nihil [illegible] in contrarium [illegible]
in consil. 272. lib. 2. quem [illegible]
Socin. velle hanc partem, quod [illegible]
cogere ob publicam vtilitatem, [illegible]
[illegible] quod statutum de quo [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible] Sed [illegible] prohibitum [illegible] [illegible] in con[illegible] [illegible] maledicta [illegible] videtur [illegible], quod [illegible] [illegible] tempora [illegible] quia hic [illegible] [illegible] [illegible] *ff.* [illegible] *ligib.* § [illegible] *qu* [illegible] *naru gen.* [illegible] *& ita in* [illegible] *determinat Ange in l. imperium vers. ex pra* [illegible] *etiam de* [illegible] *ff. de* [illegible] *iud.* [illegible] *l.* [illegible] *in l. omnes popul* [illegible] *ff. de* [illegible] *tur. in* [illegible] Contrarium quod uno do[illegible] ha[illegible] [illegible] stat ita [illegible]de[illegible] *in l. omnes popul. in* [illegible] *q. prima qua* [illegible] *ff. de iust. & iur. & in l.* [illegible] *in prin. ff. qu* [illegible] *Alexand. in consilio 124. vers. quantum* [illegible] *ta libro quarto. Dec. in consi.* [illegible] *9 idem* [illegible] 4. Sed punctus est, & di[illegible] qu[illegible] [illegible], quia hoc non videtur proce[illegible] quando d[illegible] [illegible] vellet [illegible] contra iu[illegible] *vt per So*[illegible] *in d. consilio* [illegible] *Imol.* [illegible] *in cons. 54. Alexand. in l. nemo p*[illegible] *ff. de leg.* [illegible], quod dominos non po[illegible] [illegible] quod una [illegible] vadam [illegible] in eius [illegible] contra ius commune [illegible], & coquere ad ar[illegible] [illegible] quod maior sit potestas vnius populi q[illegible] habentis iurisdictionem p[illegible]: quia p[illegible] statuere contra ius commune: *vt per Imol. in d. con*[illegible] Ad istud respondetur, quod non obstat dictum [illegible] [illegible] ubi de S. Georg. quia non procedit, quando [illegible] & inferior à principe vellet statuere contra ius [illegible] ex causa publicæ vtilitatis [illegible] in isto casu etia[illegible] a principe potest alteri auferre rem suam, & [illegible] communi derogare, siue per viam statuti, siue per viam [illegible] generalis. *ita Alexand. in d. consilio 124. vers.* [illegible] *ad proclamata. l. b. 4. in d. l. nemo potest & in con*[illegible] *vers. quinto probatur. lib. 2. Iason in d.* [illegible] *omnes* [illegible] *in fine in prima lectura & in secunda* [illegible]

[illegible] *Antiquit. temp.* [illegible] *K* [illegible] *olum*

solum. §. morte. versiculo quin a conclusione [illegible]
ui nunciatione & in l. in primo not. C. de precib. [illegible]
Itaque ex [illegible] non potuit Boerius [illegible]
ctum [illegible] & [illegible] de [illegible] to Georgio [illegible]
quod ob causam publicæ vtilitatis possu[illegible]
ad vendendum sua [illegible] pretio viliori. [illegible] *pendente*
quid cloacaru. ff. de [illegible] Alexand. in consilio [illegible]
secũdo. Similiter ob causam vtilitatis pub[illegible]
[illegible] ad deputandum [illegible] us nemora, mol[illegible]
ad vsum publicum recepta, competenti [illegible] *Angel.*
consilio 206 inter ordinamenta. in prin. per l. [illegible] or
constat ff. commu. prædi. si inferior a pr[illegible]
vtilitatis publicæ potest alteri auferre rem [illegible]
eum cogere ad vendendum rem pretio vil[illegible]
magis poterit cogere subditos ad coquendum [illegible]
no, & ad molendum in suo molendino, siue p[illegible]
tuti, siue per viam edicti: Nec obst. quod [illegible]
quod hoc modo subditi semper cogerentur a[illegible]
in molendinis domini: quia nego, quando [illegible]
ctione solum obueniret vtilitas domino. Imo [illegible]
cogentur, quando tota respublica loci comm[illegible]
tit: qui casus rarissime tamen accidere solet [illegible]
eri poterit, quod domini velint deputare sua [illegible]
& furnos ad publicum commodium: *vt supra* [illegible]
7 secundum [illegible] an valeat tale statutum cogens [illegible]
molendum, & coquendum in molendinis a[illegible]
mini, vel ciuitatis, quando esset præiudicia[illegible]
nis molendinorum, quorum molendina [illegible]
tum breuioris reditus fiunt. Boerius *ind* [illegible]
quod non allegat Calderi inter consilia *Anchar.* [illegible]
12. vii, quod nõ valet statutum Spoleti per quod [illegible]
directum subditi abstinebant a molendo [illegible]
ecclesiæ. quia per tale statutum fiebat præiudici[illegible]
ecclesiæ *super quo facto idem etiam consuluit* [illegible]
non. cons. [illegible] *patet* [illegible] *inter consilia eius,* [illegible]
allegat etiam Anch. in cons. [illegible] *8 in territorio.* [illegible]
[illegible] *optimis rationibus,* [illegible] *consuluit* [illegible]
in quo [illegible] *uerunt C*[illegible] *&* [illegible] *Bon*[illegible]

[illegible] *cons.* 211 [illegible] *dicit per* [illegible] *de* [illegible] [illegible] [illegible] *&* *per* [illegible] *de* [illegible] [illegible] *communium* [illegible]

[illegible] ium, qu[illegible] [illegible] *in consilio* 1[illegible] *Calder.* [illegible] *sibi contrarius*, [illegible] *opus in titu. de* [illegible] *ationibus cui* [illegible] *Anchar. pariter sibi contrarius. & illud* [illegible] *ibi contrarius in* [illegible] *& in consilio* 3[illegible] *in* [illegible]. *De* [illegible] *Marie* [illegible] *constitutio in* [illegible] *in consilio* 27[illegible] *vers.* [illegible] *militas § dum. versi. tum* [illegible] *cons.* 293. & pro hac opini[illegible] [illegible] de qua per Bar *in l.* [illegible] quando facultates ecclesiæ [illegible] & bona laicorum [illegible] ne laici pauperiores [illegible] omnia [illegible] sua prædia tributaria, vel ea hypothecare [illegible] pro soluendis oneribus & hoc modo [illegible] in ecclesiam, cum [illegible] onera pro dictis præ[illegible] *statutum. Calder.* [illegible] *in consilio* [illegible] *in titu. de* [illegible] *Soci. in cons.* 12 [illegible] *alii etiam Docto* [illegible]

K [illegible]

& sequitur Dec. in c. ecclesia sanctæ Mariæ. ver. quod ... tem supra dictum est de constitutio. licet Felin. ibi ... quæstio. d cat opinionem contrariam veriorem, & ...
10 *biliorem & quod valeat talis hypothecatio † bon ... fiat in præiudicium ecclesiæ, tenet Curtius iunior in ... vbi hoc habet pro indubitato idem tenet Calc a. ... vers. istam etiam opinionem.* Addo etiam Bal. *in ... Præmisso statuto. lib. 2* vbi quod hoc procede ... fiat statutum odio clericorum principaliter ... net Bald *in consilio 434 Licet iudex vers. vers ... ores. lib 3 dum allegat Inno. in c. postulasti. de foro ... quem etiam allegat Bar. in d. l. rescripto. § fi. Bartolum ... in d. l. rescripto. §. fi. simpliciter sequitur Abb. in ... lib. 1. Ias. in d. consilio 39 in fi. lib. 3.* & sic Doct... communiter conueniunt, quod laici possint ... ecclesiæ in iure quærendo saltem per indirectum ... id non faciant principaliter, vt noceant ecclesiæ ... eorum commodum & necessitatem, prout qu... sia abundat diuitiis, & laici depauperantur. Qui... dicet eo casu quid fieri in præiudicium ecclesiæ ... magis pium, & Deo amabilius & gratius, laicos no...
11 re, quam ecclesiam luxuriari? cum † ecclesia nihil ... at quærere quam necessaria ad victũ, secundum ho... tem: reliqua autem tenetur conuertere in alim... pauperum, & fabricam ipsius ecclesiæ. *cap. de re... conc ... c. nulli episcopatum. & c. quatuor 12. q. ... Cal... conf. 2. in titul. de peculio cler. c* vbi vero ecclesia es... per, vel vix habet et necessaria ad victum secundum ... nestatem & qualitatem clericorum aut religiosorum ... auderem consulere contra ecclesiam: cuius pro... & intendo filium esse, ac humilem seruum, & in ... nione mori certum est Deo auxiliante. Posita igitur ... pertate laicorum ab vna parte, & abundantia ec... altera parte, super veritate dicti Bart. *in d. l. re...* non videtur quærenda alia ratio, quam diuina & ... lis & isto casu nescio videre quomodo dic... fraudem committere aduersus ecclesiã, si ... suis prouident & contra eccles... cum ...

[illegible] toris contra [illegible] ut [illegible] ; *[illegible]* [illegible] professio & [illegible] cum Philoso [illegible] quam Philosophi con[illegible] [illegible] pronuntiamus, [illegible] Hanc etiam Doctor conclusio- 13
[illegible] [illegible] , licet ex [illegible] , [illegible] no- [illegible] *[illegible] Marcellus* [illegible] & [illegible] *[illegible] aqua* [illegible] § 1 *[illegible]* [illegible] ¶ [illegible] argumenta, quæ ad [illegible] Et primo quod [illegible] & [illegible] conferentes propriam [illegible]tatem cum [illegible], & quod vniuersitas habens bona [illegible] bonis [illegible]atur vt p[illegible] [illegible] non [illegible] quia facere in præiudi- [illegible] *[illegible] Auctor in dict.* *c[illegible] 195.* Qu[illegible] [illegible] [illegible]crederet, quando [illegible] [illegible] iam quæsito : secus, [illegible] [illegible] cium amissionis lucri non habetur in consideratione. *Bar in d. l. quominus in 11 q. in fi. [illegible] ubi moder.* & in molendino, quod tale præiudicium cessantis lucri non consideretur, tradit Signorolus de Homodeis *inter consilia Bal. in cons. 71. Casus talis est, Commune, & ho- [illegible] de villa francha lib. 1. quod Boerius in d. q. 125. [illegible] pro se, cum faciat contra eum. Idem in molendi- [illegible] quod tale præiudicium cessantis lucri non sit conside-* 14
[illegible], [illegible] Alexand. in consil. [illegible] 94. vers. & licet [illegible] [illegible] probo [illegible]ndo Hinc videmus [illegible] [illegible], de quorum præiudicio [illegible] [illegible] faciendo lucrum. *Bar in l. 1. circa [illegible] leg. 2. [illegible] qui arbitratu vers. [illegible]*

obli sed ecclesiæ non potest dici ius aliqu[illegible] ex eo, quod laici accederent ad eius molendin[illegible] id cogi non poterant ab ecclesia, vt acce[illegible] cum sit actus mere voluntatis, *vt supra dixi* [illegible]

15 † etiam quod ageretur de vero præiudicio [illegible] missione adhuc tale præiudicium non videtur [illegible] iabile cum veniat secundario, & in consequ[illegible] principaliter non fiat tale statutũ ut nouum [illegible] vt alteri noceatur: & præiudicium quod ve[illegible] quoniam & secundario, non attenditur *gl in c. q*[illegible] *in gl. v[illegible] omnia. de pact. li.* [illegible] *quam* [illegible] *ad* [illegible] *sequitur & exornat Ias. in l. nec quicquam §. vbi d*[illegible] *de offic. procon. & lig[illegible] in l. decem* [illegible] *de v*[illegible]

16 *in eccl[illegible] arguit Dec. in* [illegible] *generalit*[illegible] *C. de i*[illegible] videmus etiam, quod Papa [illegible] cis in consequentiam, vbi principaliter [illegible] dispensando super voto *glo. Inno. & Doc.* [illegible] *per illum text. de voto Dec. post alios in c.* [illegible] *rum* [illegible] *lo præterea & s* [illegible] *de constitu. &* [illegible] [illegible] *la* [illegible] *const. 95. in fi.* [illegible] *mo. Add. Bo*[illegible] *cil. 3*[illegible] *Supposito. vers. 5. quilibet & versic. sex*[illegible]

17 *batur. in nono* ¶ Non [illegible] obliqui [illegible] statut[illegible] tu tenderet in præiudicium [illegible] eccl[illegible] respondeo, quod tunc statutu[illegible] [illegible] quando au[illegible] cessam ecclesiæ a Pa[illegible], aut princ[illegible] *Cyn.* [illegible] *authen. cassa. & irrita. C.* [illegible] *Soci. in c*[illegible] *24. versic.* [illegible] *quint.* [illegible] *libro* [illegible] non apparet de aliquo priuil[illegible] conc[illegible] possit cogere laicos ad molendum in suis mol[illegible] militer non potest dici, quod tale [illegible] ficium competens ecclesiæ [illegible] communi [illegible] [illegible]

[illegible] ¶ [illegible] no [illegible] [illegible] facit, q [illegible] *quibus* [illegible] *q. ff. de l g* [illegible] *& in d. authent.* [illegible] *Maria* [illegible] 8 [illegible] qu [illegible] *Maria* tam [illegible] ec [illegible] ¶ [illegible] & [illegible] cum [illegible] Qu [illegible] magna n [illegible] & [illegible] *dolo. l. iniuriarum* [illegible] *mo damno.* [illegible] *de reg. iur.* [illegible] ria, vbi dicitur q [illegible] it, quod facere lu [illegible] jure permittente, [illegible] atur [illegible] o alius damnum sustinet [illegible] que si lex permitt [illegible], [illegible] atibus suis succ [illegible] quis ma [illegible] re publicæ quomodo d [illegible] consideratur [illegible] Pro hoc [illegible] quod [illegible] *in cons. 2.* [illegible] *Factum tale est* [illegible] *fuit* [illegible] m de ben [illegible] quia contractus [illegible] permissus. A [illegible] Paul [illegible] atio con [illegible] *in* [illegible]

vitur utrum usurarius. lib. 2. quod vsurarius m[illegible] prohibitus testari, poterit donare causa mortis [illegible] modo fraudari possit lex. quia *dicit Bald.* non po[illegible] fraus assumere viam à iure concessam. sic in sim[illegible] Alex. *in consi[illegible] 54. lib. 7.* quod statutum prohib[illegible] relinqui alicui personæ, nō comprehendit do[illegible]
20 quia verbum *relinqui,* † pertinet ad vltimam [illegible] & tamen donando videtur statutum frau[illegible] statutum non [illegible]ohibet donationem, in [illegible] fraus consi[illegible] non potest. Iam in dubio fra[illegible] præsumi non † debet, quotiens alia coniectu[illegible] [illegible] *merit[illegible] pro soc. Bar. & doct. in l. non solum [illegible] probar[illegible] ut nunc.* Non [illegible] tam [illegible] casu [illegible] fuerit bene consultum [illegible] fauorem [illegible] quia *ib.* præsupponitur ex facto, [illegible] ex causa auaritiæ & cupiditatis, a[illegible] [illegible] [illegible] dom[illegible]uendos illos ecclesiæ [illegible] Secundo [illegible] in casu Anch. laici non po[illegible] [illegible] [illegible] qui noluit [illegible] Tertio, qui[illegible] [illegible] statuentium. *[illegible]*
21 *in [illegible] dictis que[illegible]* *d[illegible]* ¶ Venio [illegible] ad secundum [illegible] [illegible] subditos ad mol[illegible] [illegible] tatus statuētis, [illegible] & su[illegible] na in termino ipsius [illegible] dicendum, quod non: quia sta[illegible] & commune [illegible] omnes [illegible] particular[illegible] tantum. & quando [illegible] dium, & d[illegible], non vi[illegible] cularium tantum, [illegible] dicit [illegible] quod particulares si[illegible] grauari [illegible] a [illegible] [illegible] *Bart. in l. omnes populi. in § [illegible] tur. & in l. fi. [illegible] de appell. recip. Ale[illegible] [illegible] videtur tex. in c. 1. cum oes. v[illegible] D[illegible] stitutio [illegible] Dec. in c. c[illegible]* culares habentes molendina [illegible]

[illegible] iniquum videtur, quod consulatur commodo [illegible] cum iniuria & damno ipsorum particularium [illegible] *& in molend. nisi particularium* [illegible] *Ias. in d.l.1. ff.* [illegible] *ciuitas ff.* [illegible] *cert. pet. & d.l. quominus. q.2.* ¶ [illegible] infertur, † quod si ecclesia habens molendina [illegible] 3
de eodem loco, quod pariter contra ecclesiam non [illegible] ret statutū: quia clerici habitantes in ciuitate iudicantur vt ciues, non vt forenses aut extranei, cum [illegible] nera spiritualia. *Anchar. in cons. 61. Ista quae* [illegible] *in cons. 41. lib.* [illegible] *Mariæ.* [illegible] *obstat. quod beneficium statuti* [illegible] *& in cons.* [illegible] *114 Ias. in l. fi.* [illegible]
Et si dicas, per tale statutum [illegible] siderabile subditis, cum [illegible] *dictum est* Respondeo, quod [illegible] tis [illegible] dari non debet, quia cum [illegible] [illegible], statutum ita debet concernere [illegible] talium particularium, [illegible] molendina [illegible] [illegible] † [illegible] 4
[illegible] dignum [illegible]
[illegible]
[illegible]
bunt ¶ [illegible]
sustinere damnum [illegible]
habeant molendina in loco [illegible]
[illegible], aut saltem totus [illegible]
[illegible] subditorum, si cogantur [illegible]
[illegible] molendinis ipsorum particularium [illegible] peribunt, non secus atque si [illegible] incendio aut bello [illegible] 5
[illegible] publicam possit fieri [illegible] personarum. *vt in l.* [illegible] *Raymondus* [illegible] cautam [illegible] [illegible] bus molendina [illegible] ad molendina ciuitatis: q[illegible] [illegible] subire [illegible]

redituum. Finge enim, quod vniue[illegible] aureis, & pro illis habendis statuat, quod omnes [illegible] veniant ad molendum in molendinis ciuitatis [illegible] culares domini aliorum molendinorum [illegible] uarentur, cum in oneribus æqualiter omnes [illegible] tribuere. Itaque si alio [illegible] modo succurri posset [illegible] bus communis, non videtur reipublicæ [illegible] damno aliorum particularium. Hinc [illegible] [illegible] concernen[illegible] vtilitatem publicam test[illegible] [illegible] agitur de præiudicio tertii, *Soc. in* [illegible] 2[illegible] [illegible] *2. per tex. in l. 1. in fi. ff. ad Muni*[illegible] [illegible] imo isto [illegible] damnum [illegible] [illegible] vtilitate publica, quo [illegible] ferti[illegible] *l. vnic.* § [illegible] *autem qui* [illegible] *in flum.* [illegible] *l. De*[illegible]

27 [illegible] ad molendum [illegible]

[illegible]

[illegible]

singulorum, m[illegible] pa[illegible]itatis nihil [illegible] tuere in præ[illegible] non [illegible] in actu comm[illegible] singulis [illegible] dicto prohibent [illegible] *l.* [illegible] *ff.* [illegible] *communi* [illegible] nes tangit, ab omnibus [illegible] et [illegible] *omnes de* [illegible] 6 [illegible] *Ioan. de Ligna*[illegible] *Bruni. Ast.* [illegible] 7 [illegible]. Hæc ita p[illegible] aut in tali statuto [illegible] es [illegible] videtur, [illegible] aut al[illegible] [illegible] loqui: qui[illegible] statut[illegible] Pone, quod [illegible] statu[illegible] [illegible] dinis eccl[illegible] aut alterius. quæro [illegible] certe non: quia ex actibus vol[illegible] gendi nō acquiritur, nisi ecclesia aut [illegible] qui fuisset pa[illegible]to, [illegible] aut [illegible] prohibitione [illegible] [illegible] tempus [illegible] fine statuto poterant [illegible]

[illegible]

[illegible] co[illegible] [illegible] trans [illegible] o [illegible] one [illegible] tu, [illegible] 12
[illegible] venit ecc [illegible] in loco, & ibi fui- [illegible] onea [illegible]. Tempo[illegible] cita non fab- [illegible] loco, [illegible] habet mol- [illegible] a, & [illegible] vtilitate [illegible] adeo quod etiam ces[illegible] [illegible] dito, v[illegible] qua [illegible] ole [illegible], non [illegible] id ind[illegible] & [illegible] quo [illegible] magnam [illegible] tilitat[illegible] de bono [illegible] [illegible] quod non [illegible] euitantur, [illegible] ob bonum publicum [illegible] quod maior [illegible] vti- litas sic statu[illegible], quam [illegible] de proce- [illegible], valeat [illegible] casu [illegible] [illegible] aliorum laicorum [illegible] [illegible] statuent[illegible] valeat statutum præ[illegible] [illegible] princi- paliter non [illegible] odio aliorum habentium [illegible], sed principaliter ob bonū publicū: non habita ratione an alii [illegible] sint valde [illegible], vel non: sed solum habita [illegible] an fiat [illegible] nocendi, qui † nocendi animus 13
præsumi potest [illegible] breue ex ea [illegible] latura sit [illegible] D [illegible] quid [illegible] animo nocendi [illegible] [illegible] tas *Paul. de Cast. in l. fluminum* [illegible] *C. de seruitut & aqu.* [illegible] *in l. si in meo. ff. de aqua pluu. arc.* [illegible] *in consilio 32. in secundo dubio libro prim* [illegible] *libro secundo. Ripa in d. lecta l. quær* [illegible] *ff.* [illegible] [illegible] videtur dicendum, quando vtilitas modica pro[illegible] [illegible] ex tali facto [illegible] quia parum [illegible] & nihil æquiparantur [illegible] *ff. de tributor. l.* [illegible] *ff. de verb. sig. l.* [illegible] *pri*[illegible] *ff. quod cum eo. l.* [illegible] *& de* [illegible] *in authen. præ-* [illegible] *ea* [illegible] *vltim. q. C. vnde vir & vxor. Socin. in in consilio* [illegible] *libro* [illegible] *Dec. in cons. 73.* & an dicatur vtilitas [illegible] 14
[illegible] debet cōsiderari qualitas vniuersitatis [illegible] r ditior [illegible], ideo [illegible] [illegible] cendo *l. 2. ff. de fur. d* [illegible] [illegible] *in princ.* [illegible] *tertio limita ff.* [illegible] [illegible] tas aut communitas de pe[illegible]

Abb.

Anch. in co[illegible] vlt. v. præterea conditio ecclesiæ qu[illegible] conf. cum d. in alteriu[illegible] doct[illegible] ru Idem tradit [illegible] *Apparet in f[illegible] lib.* [illegible] niuersitas [illegible] persona [illegible] ecclesiastica. & [illegible] aduocatum [illegible] prepu[illegible]a, & vniuersitate Sauiliani [illegible] nobilis quondam Francisci Ferrucii, vir [illegible] practicæ, [illegible] tarem de honorario [illegible] quia de te communi leuiter incurritur [illegible] videretur, [illegible] vna vniuersitas [illegible] breui [illegible] ab ce[illegible] graui ore aliqu[illegible] [illegible] & [illegible] a sint ad correctione cuiusli[illegible] [illegible] v[illegible] ius accideret, plurimum p[illegible] [illegible] iudicis arbitrium, qui varie c[illegible] [illegible] te personarum, rerum & temp[illegible]

35 ¶ [illegible] la †etiam conclusio, quod in [illegible] voluntatis, & facultatis, non indu[illegible] [illegible]ptio, limitatur non proce[illegible] qu[illegible] esset & competeret actio: quia tunc [illegible] tu[illegible] in omnes actiones tollãtur [illegible] 4[illegible] nn. [illegible] *ut & l. omnis C. de pra[illegible]* [illegible] promittit quis rem vendere quan[illegible] ta quantitas [illegible] licet enim sit in facul[illegible] facta est, [illegible] cogit promittentem ad [illegible] tali facultati [illegible] competebat actio [illegible] ante ob[illegible] [illegible] *Ange[illegible]* [illegible] *Francis[illegible] qu[illegible] [illegible]tur* [illegible] *ver[illegible] secundo de[illegible]laratur [illegible] constituit Bru[illegible]*

36 *consilio* [illegible] ¶ Ex qua limi[illegible] opi[illegible] contra Alexan[illegible] *quod in [illegible] propria com[illegible] pæ prope Cher[illegible]um* Nam Alexan[illegible] [illegible] quod [illegible] obliga[illegible] [illegible] qui [illegible] & [illegible]

[illegible] contradictionem [illegible] [illegible] prescribendum [illegible] [illegible] contradict[illegible] [illegible] dictum [illegible] [illegible] : [illegible] esset [illegible] [illegible] : tam[illegible] [illegible] facultati [illegible] coniuncta esset actio, [illegible] petens com[illegible] [illegible] quæ[illegible] [illegible] ex lege, defendens ex lege [illegible] a [illegible] [illegible] cis, cui [illegible] *[illegible] prius vidimus circa illam q[illegible] ast compet[illegible] restitutio [illegible] aduer[illegible] usp. & cr. [illegible] nem*. Et quod dictum [illegible] [illegible] probatur in [illegible] quia [illegible] quod nulla actioni [illegible] [illegible] semper [illegible] facultate [illegible] [illegible] velit vel non. *C. vt nemo inuit.* & tamen [illegible] facultati præscribitur. cur hoc? quia cum tali facultate coniuncta erat actio, per quam debitor ad soluendum [illegible] aliud faciendum cogi poterat. ¶ Amplius † dico, quod non solum facultati præscribitur, quando cum ea coniuncta est actio, sed etiam quando ex vsu talis facultatis nascitur ius deducibile in iudicium, puta in iure adeundi: nam pendet a [illegible] [illegible] mero [illegible] vel adire. [illegible] [illegible] ber actionem aliquam [illegible] [illegible] aliquem, vt adire possit [illegible] tur ius deducibile in iudicium actione & [illegible] adita hæreditate potest agere & conueniri, [illegible] adeundi præscribitur triginta annis. *Ita Ang. in l. [illegible] de pign. [illegible] in l. licet. C. de iur. delib. & in cons. 24. [illegible] nus Bernardinus. Corn. in cons. 305. lib. 3. in l. [illegible] de pactis. & in consilio 164. vers. [illegible] ad aliud dubium. [illegible] quandiu [illegible] de acq. hered.* Inde fit, vt mirer † [illegible] 38 nonnullos [illegible] fuisse dictum illud Alex. *in d. cons. 13.* [illegible] *qu[illegible] fuit Curt. [illegible] 50 [illegible] etiam a[illegible] l. [illegible] Alex. in cons. 23.* [illegible] [illegible] Bal. in *l. [illegible] agitur. vers. per quas [illegible] [illegible] c. p. 3 [illegible] 40. annor.* [illegible] [illegible] nos quod [illegible] imposuit aliqua [illegible] [illegible]

[illegible]

perit hom[illegible] non ob id præscribit [illegible] quia nunquam habuit aliquam poss[illegible] antequam fuerit requisitus, & contra [illegible] ctum hoc [illegible] constat. quia loqui [illegible] nunquam intercerit poss[illegible]ssionem [illegible] non [illegible], si non præscribit, poss[illegible] remanente [illegible] apud dominum [illegible] tra possidentem ciuiliter [illegible] quam præs[illegible] sessio [illegible] *l. male agitur* [illegible] [illegible] nulla ca[illegible] possessio [illegible] [illegible]uentas fuisset in possessione ciuili [illegible] n[illegible]gentiam & obliuionem longi temporis [illegible] [illegible] *de ser. fug.* sic quod saltem post [illegible] pit præscriptio currere, *vt supra dictum* [illegible] dictum Alex. fuit contra me allegatum [illegible] [illegible]o: sed omnes aduocati, qui præsentes [illegible] dederunt. Puto igitur dictum illud Alexandri [illegible] falsissimum in iure. & contra illud dictum [illegible] [illegible] Alex. ibi contrarius *in consi[illegible]o 3* [illegible] [illegible] quod sufficiat cessatio so[illegible] [illegible] durante dicto tempore, factæ [illegible] lectarum, & solutum non fuerit [illegible] Alex. an euenerit casus solutionis [illegible] eo tempore incipit præscri[illegible] *refert & sequitur Iaf. in cons.* 21 [illegible] 3 [illegible] *in consi.* 101 *lib.* 4 [illegible] constantium *inter* [illegible] *Calcan[illegible]* [illegible] quod præscriptio indu[illegible] [illegible] [illegible] per [illegible] soluendi [illegible] sa etiam de[illegible] & limitationes [illegible] locutum Abb. *in* [illegible] *consi.* 101 [illegible] *tar. l.* [illegible] 1. *quod* [illegible]

[illegible]

[illegible]

præscriptio, videtur facere dictum Felin. *in c. cum M. [illegible]*
vers. tertia declaratio. de constit. vbi, si quis [illegible]
amicum per tempus, cuius initij memoria [illegible]
contrarium, gratis cogitur hospitari [illegible]
talis hospitatio videtur consistere in mera [illegible]
spirantis. *vt dicit Inno. in d. c. cum ecclesia [illegible]*
& prop. & hoc dicti in Felin. refert & sequitur [illegible]
pur. in tracta. de offic. assesso. nu. 174. Respon[illegible]
41 non bene loquitur, si ita simpliciter [illegible]
in iure hospitandi cadere posset præ[illegible]
tempus, cuius initij memoria non extat [illegible]
cum habeat causam discontinuam [illegible]
magna. ff. de seruitut. & tamen Innoc. & doct. [illegible]
in tali iure præscriptio non cadit: nisi d[illegible] quod [illegible]
minus tempus propter possessionem c[illegible]
retinetur continue: *vt per Bart. in l. [illegible]*
vsucap. Secundo dico, quod doct. alleg[illegible]
dicunt: imo expresse contrarium. nam [illegible]
ecclesia Sutrina. loquitur non induci [illegible]
iam si quis amicum vicibus mille fuerit [illegible]
dicit Anch. in c. sine possessione. de reg. iuris [illegible]
& sic volunt doct. quod licet mille [illegible]
cum hospitatus, semel in anno c[illegible]
præscriptio non inducatur [illegible]
cibus hospitatus quis fuerit, [illegible]
hoc modo vnica tantum [illegible]
43 ligunt per interualla. Debet [illegible]
dicit, quando ex qualitate persona[illegible]
posset apparere, quod ex debito a[illegible]
mera gratia fieret hospitatio: vt quia [illegible]
hospitandi peteret, tanquam sibi de[illegible]
do literas, vel mittendo nuntios ad [illegible]
parando suo hospitio vel dicendo [illegible]
debitum tuum vt bene recipiam[illegible]

QVARTÆ PARTIS
FINIS.

QVI[illegible]

QVINTA ET VLTIMA PARS TRACTATVS DE ANTIquitate temporis [illegible]

ARGVMENTVM.

Antiquum quid dicatur in feudalibus. Et quod illud antiquum colligatur ex possessione praedecessorum. Tum feudorum quintuplex est qualitas. Et probandi feudi onus cui incumbat, & probandi ratio.

SVMMARIVM.

1 *Feudum antiquum dicitur, quod ab antecessoribus fuit acquisitum.*
2 *Feudum antiquum, & feudum paternum, quid differant.*
3 *Feud[illegible], quod dicatur.*
4 *Feudum in dubio [illegible]*
5 *Quaestio ubi est de aliqua qualitate [illegible] rei non conuenit cum [illegible] in futurum.*
6 *Feudum antiquum, vel nouum [illegible] & assertionem probandi incumbit. Limit nu. 7.*
8 *Feudum esse antiquum, quomodo probabitur*
9 *Feudum bona de antiquo probantur, per solam famam, [illegible] excedentibus [illegible]*
10 *Feudi antiqui qualitas probatur [illegible]*
11 *Feudum [illegible], aut [illegible] probari per scripturam.*

redituum. Finge enim, quod vniuersitas egeat [illegible] aureis, & pro illis habendis statuat, quod omnes [illegible] veniant ad molendum in molendinis ciuitatis, ipsi par[illegible] culares domini aliorum molendinorum plus æq[illegible] uarentur, cum in oneribus equaliter omnes op[illegible]
26 tribuere. Itaque si alio † modo succurri possit ne[illegible] bus communis, non videtur reipublicæ consul[illegible] damno aliorum particularium. Hinc videmus [illegible] positio concernens vtilitatē publicam restring[illegible] do agitur de præiudicio tertii. *Soc. in cons. 275 ver na[illegible] ret a[illegible] l. 2. per tex. in l. 1. in fi ff ad Munic.* [illegible] imo isto casu damnum priuatorum [illegible] vtilitate publica: quo casu vtilitas publica non [illegible] fertur priuatæ. *l. vnic. § sunt autem qui putant.* [illegible] *in flum.* [illegible] *l.* Dec. *in* [illegible] *nulla in pri*[illegible] *de præ*[illegible].
27 ¶ [illegible] a tertium casum,] an valeat tale [illegible] subditos ad molendum in molendinis [illegible] ex tali statuto fit præiudicium laicis non [illegible] Si consideres verba Boerii *in d. q.* [illegible] [illegible] non valere [illegible] illud cons. Sigu[illegible] *sua Ba*[illegible] *in cons.*[illegible] *li. 1.* quia [illegible] Siguo. vult nō esse ha[illegible] [illegible] cessantis lucri, & multi[illegible] a[illegible] dent ad molendina aliorum. Istud id[illegible] & do[illegible]. *in d. l. quominus. in 1 q* [illegible] *Bar. in fi* nam *in prima q* [illegible] [illegible] molendinum [illegible] molendinum, & in flumine [illegible] [illegible] molendi alium. In flumine autem pu[illegible] nouum molendinum facere [illegible] molendinum postea *in fi. dicta quæstion*[illegible] rat q[illegible] do [illegible] ligatur ædificari [illegible] videlicet quando prius [illegible] modat [illegible] *Alexan.* [illegible] *in* [illegible] *lib. 2.* [illegible] *in d.* [illegible] *quominus* [illegible]

[illegible]

singulorum, m[illegible]atis [illegible] tiere in præiudicium [illegible] non [illegible] in actu comm[illegible] pluribus, vt singulis [illegible] ditio prohibentur. *l. Sa[illegible] ff. communi d[illegible]* [illegible] mnes tangit, ab omnibus [illegible] et app[illegible] *[illegible] ler [illegible] l. 6 [illegible] oan. de Ligna* [illegible] *Bruni. Ast[illegible] n. [illegible] 77.* Hic ita [illegible] aut in tali statu [illegible] omnes [illegible] videntur [illegible] aut [illegible] habens [illegible] coquere: qu[illegible] dedu[illegible] repotierant. [illegible] quod [illegible] molendinis [illegible] alterius, quæ [illegible] esse non: quia ex actu [illegible] volunta[illegible] gendi nō acquiritur, nisi ecclesia [illegible] qui[illegible] [illegible] [illegible]

30 [illegible]

35 [illegible]

[illegible]

... dicendum ... quia parum, & nihil ...

... *de tributor.* ... *ff. de verb.* ...

... *in auth.* ... *C. unde vir & uxor. Soc'n* ...

[illegible]

Anch. in c. [illegible] vlt. v. præterea [illegible] conditio ecclesiæ quæ [illegible] confirmandam alterius noctu [illegible] idem tradit [illegible] *Apparet in [illegible] lib. 1.* [illegible] vniuersitas dic[illegible] p[illegible] personæ [illegible] & [illegible] aduocatum [illegible] republica [illegible] vniuersitate Sauiliani [illegible] nobilis quondam Francisci [illegible] vir [illegible] practicæ, [illegible] arem [illegible] vniu[illegible] quia [illegible] communi seu te[illegible] curritur vn[illegible] videretur, si vna vniuersitas pro breui [illegible] a[illegible] grauior [illegible] aliqu[illegible] [illegible] & [illegible] ad correctione cuiuslibet re[illegible] [illegible] accideret, plurimum p[illegible] [illegible] iudicis arbitrium, qui [illegible] qualitate personarum, rerum & tempo[illegible]

85 ¶ [illegible] etiam conclusio, quod [illegible] voluntatis, & facultatis, non indu[illegible] præscriptio, limitatur non procedere q[illegible] esset & competeret actio quia tūc t[illegible] a[illegible] tu[illegible] in omnes actiones tollatur [illegible] 4[illegible] *l. sicut & l. omnes C. de præ*[illegible] promittit quis rem vendere quan[illegible] ta quantitas licet enim sit in fa[illegible] facta est [illegible] cogat promittentem ad ve[illegible] tali facultati præ[illegible] competebat [illegible] [illegible] ante [illegible] posse [illegible] *Franciscus quon[illegible] tur F[illegible] verf. c. [illegible] declaratum [illegible] constitut[illegible]*

86 *consilio 95* ¶ Ex qua limitatione [illegible] [illegible] contra Alexandrum [illegible] *quod in [illegible] propria com[illegible] pe prope Chrium* Nam Alexa[illegible] voluit, quod [illegible] obliga[illegible] ad [illegible] [illegible] qu[illegible] [illegible] & [illegible] [illegible]

[illegible] xerit [illegible] [illegible] pr[illegible]scribendum [illegible] [illegible] [illegible] d[illegible] Alex [illegible] [illegible] limitatione: [illegible] exigente [illegible] facult[illegible] [illegible] actio, co[illegible]petens [illegible] quæ [illegible] ex lege, descendens ex [illegible] [illegible] [illegible]s, cui etiam [illegible] *v[illegible] super. us vid[illegible]mus circa [illegible] q[illegible] an competat [illegible] [illegible] rum aduersus præscriptionem.* Et quod [illegible] A[illegible] [illegible] limitationem, probatur [illegible] [illegible] quia [illegible] quod nulli[illegible] [illegible] [illegible] semper [illegible] facult[illegible] [illegible] ris, [illegible] velit vel non *C. ut n[illegible] mo inuit[illegible]* & [illegible] facultati p[illegible]scribitur. cur hoc? quia cum tali facultate coniuncta erat actio, per quam debitor ad soluendū [illegible] poterat ¶ Amplius † dico, quod non solum facultati præscribitur, quando cum ea coniuncta est actio, sed etiam quando ex vsu talis facultatis nascitur ius de[illegible] [illegible] in iure adeundi. nam pēdet a [illegible] an velit adire. [illegible] habet actionem [illegible] aliquem, vt adire possit [illegible] tur ius deducibile in iudicium [illegible] & [illegible] adita hæreditate potest agere & conueniri, tali fa[illegible] adeundi præscribitur triginta annis. *Ita Ang. [illegible] de pign[illegible]or. in l. licet. C de iur delib. & in cons. 241. D[illegible]nus Bernardinus. Corn. in cons. 305 lib. 3 in l. peter[illegible] [illegible] de p[illegible] & in consilio 164. vers. ven[illegible] ad aliud di[illegible] [illegible] quandiu ff de acq. hered.* Inde fit, vt mirer † mod[illegible] nonnullos secutos fuisse dictum [illegible] Alex *in d. con[illegible] [illegible] qui [illegible] fuit Curt. iu[illegible] [illegible] l. [illegible] vers. [illegible] [illegible] Alex. in co[illegible]* 21 post [illegible] gare [illegible] *l. [illegible]le agitur. versic per [illegible] l[illegible] de præscrip[illegible] annor.* v[illegible] [illegible] quod [illegible] aliqua [illegible] 57 58

pos-

petit homagium, ... ob id præscri[illegible] quia nusquam habuit aliquem possi[illegible] antequam fuerit requisitus, & [illegible] ctum hoc [illegible] loquitur [illegible] nunquam in[illegible] possessionem [illegible] non [illegible] si non præscri[illegible] possessione [illegible] remaneret apud dominum directum [illegible] tra possidentem ciuiliter nusquam præ[illegible] sessio interuenerit [illegible] *l. l. male agitur* [illegible] vel nulla [illegible] possessio ciuilis [illegible] vniuersitas fuisset in possessione ciuili [illegible] negligentiam & obliuionem longi temporis [illegible] *l.* [illegible] *de ser. fug.* sic quod saltem post [illegible] pit præscriptio currere, *vt supra dictum* [illegible] dictum Alex. fuit contra me allegatum [illegible] sed omnes aduocati, qui præsentes [illegible] [illegible]runt. Puto igitur dictum illud Alex. [illegible] falsissimum in iure. & contra illud dic[illegible] met Alex. ibi contrarius *in consilio* 39. *in* [illegible] voluit, quod sufficiat cessatio solutionis [illegible] si ante dicto tempore, factæ fuerint [illegible] [illegible]arum, & solutum non fuerit [illegible] Alex. an euenerit casus solutionis [illegible] eo tempore incipit præscriptio [illegible] *refert & sequitur Ias. in cons.* 21 [illegible] *fin.* [illegible] *& in cons.* 101 *lib.* 4. Ad [illegible] [illegible] *inter* [illegible] *Calcanei* [illegible] quod præscriptio [illegible] [illegible] per [illegible] [illegible] & [illegible] locutum Abb. *in* [illegible] *cons.* [illegible] *tar. lib.* 1. *quod* [illegible] [illegible]

[illegible] *fundo. ff. de aqua pluuia arc.* [illegible] quando a [illegible] [illegible] *in [illegible]* [illegible] quando [illegible] in [illegible] de publico [illegible] ad [illegible] [illegible]es: quia tunc [illegible] prohibe- [illegible] & tamen [illegible] [illegible] publico [illegible] facultatem, nec in [illegible] præscriptionem [illegible] *ad* [illegible] [illegible] *ff. & ind.* [illegible] [illegible] aut a [illegible] Dum autem [illegible] aut præscriptione, ita quod [illegible] [illegible] Ex quo apparet, quod [illegible] [illegible] Et sic [illegible] [illegible] [illegible]

QVINTA, ET VLTIMA PARS TRACTATVS DE ANTI-

[illegible]

ARGVMENTVM.

Antiquum quid dicatur in feudalibus. Et quod illa antiquitas colligatur ex possessione prædecessorum. Item feudorum quintuplex antiquitas. Et probandi feudi onus cui incumbat, & probandi ratio.

SVMMARIVM.

1 *Feudum antiquum dicitur, quod ab antecessoribus fuit acquisitum.*

2 *Feudum antiquum, & feudum [illegible], quid differat.*

3 *Feudum [illegible].*

4 *Feudum in dubio [illegible].*

5 *Quæstio ubi sit de aliqua [illegible] rei non conuenit cum [illegible] in futurum.*

6 *Feudum antiquum, vel nouum [illegible] probandi incumbit. Limit. [illegible]*

7 *Feudum esse antiquum, quomodo probabitur.*

[illegible] *Feudum bona de antiquo probantur [illegible] excedentibus [illegible].*

10 *Feudi antiqui qualitas probatur [illegible].*

11 *Feudum [illegible], aut aliter collatum [illegible] probari per scripturam.*

12 *Feudi qua*[illegible] *pro*[illegible] *tio* [illegible].

13 *Feudum* [illegible]

14 *F*[illegible] *ur* [illegible] *possessione antiqua* [illegible]

15 [illegible]

16 *Feudum* [illegible] *quando* [illegible]

17 [illegible] *feudi.* [illegible] *antiquo* [illegible] .18.

19 *Feudi probando verbis en*[illegible] *n*[illegible] *libere disponere non possit.*

20 *Feudum* [illegible] *consideratur* [illegible]

21 *Feudum* [illegible] 22 [illegible]

22 [illegible] *m ex mut*[illegible] *m, vide* [illegible]

27 *F*[illegible] *novum consideratur,* [illegible] *habentis*

IAm [illegible] quid dic[illegible] [illegible] c[illegible] & [illegible] & [illegible] [illegible] n[illegible] [illegible]

[illegible] vasalli [illegible] *lib.* [illegible] [illegible], quando pater [illegible] de aliquo bono [illegible] [illegible] recognoscunt [illegible] de eisdem bonis, praesumitur feudum paternum [illegible]. Sed [illegible], quae sit differentia inter feudum [illegible] & paternum: quod docet [illegible] sibi [illegible]. Dic quod feudum paternum [illegible], quod est acquisitum ab aliquo superiore, aut [illegible] vsque ad quartum gradum: & sic [illegible] quae pater [illegible] continentur: pater, auus, proauus, abauus & [illegible]. [illegible] *in* [illegible] *feud.* [illegible] *Alua.* [illegible] *feudo* [illegible]. Ab illis autem personis [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] *h c* [illegible] *paret* [illegible] *tamen* [illegible] *feudorum* [illegible]. Ex [illegible] colligi, quod dicatur feudum paternum, [illegible], quod non est antiquum, [illegible] quis causam [illegible]. [illegible] [illegible] 148 [illegible] [illegible]. Si autem [illegible] habet feudum a patre [illegible] feudum paternum, vel antiquum, [illegible] distinctionem. [illegible] *feud.* [illegible] 83. vel dictum feudum nouum, [illegible], quod habuit [illegible] in [illegible] *nouam inuestituram*, [illegible] *versicul. tertia* [illegible] *feud. in prima* [illegible] 8. q. Secundo [illegible] an feudum in dubio praesumatur antiquum, [illegible] *in princip. si de feud.* [illegible], quod in dubio [illegible] [illegible] *Dictus* [illegible] *etiam* [illegible] 114 [illegible]. Contrarium, quod [illegible] non antiquum, [illegible]

rius in consilio. 24 libro 3. vbi, [illegible] nouum? quia non præsum[illegible] [illegible] res quælibet libera præ[illegible] & [illegible]
5 tur probari: quia † quando [illegible] tate, in qua præsens status rei non [illegible] m[illegible] ex præsenti non [illegible] *Oldr[illegible]. Nic[illegible] de Neapol. & Baldus in l[illegible] tus ff. de magistra. conue Bald in l[illegible] ex [illegible] ba in consilio. 351. Alex[illegible] in consi[illegible] 5 in consilio 8[illegible] & [illegible] in pr[illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] quod [illegible]* sed [illegible] is status rei repugnat [illegible] [illegible] omnia bona erant liberi. [illegible] hodie est feudalis: ergo in præte[illegible] fundamentum fortiter viget. Quod [illegible] re: quia Bald. & Alexand. allegati [illegible] fi[illegible] generaliter loquuntur, [illegible] allegat, quod feudum p[illegible] [illegible] p[illegible] antiq[illegible] [illegible] solutio est, quod [illegible] [illegible] nouum, vel antiqu[illegible], incumbit [illegible] b[illegible] id, si vasall[illegible] possessione [illegible] [illegible] contra eum, [illegible] feudum esse [illegible] [illegible] incumbit onus probandi quod [illegible] n[illegible] sit in poss[illegible] rei, & vasallus [illegible] cat feudum esse antiquum, ipsi vasallo [illegible] bandi quod sit [illegible] quia [illegible] possessio [illegible] *[illegible] n. 1. de [illegible] [illegible] est in titu[illegible] fratrum, [illegible] 3 [illegible] de Ca[illegible] [illegible] [illegible] actandum est. ver[illegible] [illegible] V[illegible] petitione. [illegible] r[illegible] consil. 4[illegible] in [illegible] [illegible] Cart[illegible]* [illegible] Carnu[illegible]

[illegible]

§ [illegible], † dictum est, quod [illegible] dominium [illegible] & dicetur feudum [illegible] quum, tamen illud probare, quomodo probabitur feudum esse antiquum. Respondeo, quod ex antiqua possessione, quando bona antiquitus possessa sunt tanquam feudalia, & ita pro ea [illegible] Bald. in d.ca[illegible] c.p. si de feud. fuer. controuers. inter dom. [illegible] & [illegible] in d. consilio [illegible] Baldus in [illegible] In bonis feudalibus [illegible] libro 1. & in consilio 31. [illegible] Similiter probatur feudum antiquum, per antiquam inuestituram [illegible] sequentes [illegible] sequendo formam antiquae inuestiturae. ita Paulus de Castro in d. consilio 4 [illegible] libro 1. ¶ Similiter † bona esse feudalia & de feudo an- 9
tiquo probatur per solam famam [illegible] centum annorum. Alexand. in consilio [illegible] Oldr. in consilio 26 [illegible] & si dominium probatur per solam famam in antiquis, et ab [illegible] in [illegible] quanto fortius qualitas feudi, an sit antiquum vel nouum [illegible] qualitas, quam substantia [illegible] & ita [illegible] Similiter † qualitas feudi antiqui [illegible] 10
[illegible] dicitur feudum [illegible] quod tamen int[illegible] est intelligendum [illegible] dicimus de verbis [illegible]
Sed hic † aduertendum, [illegible] feudum [illegible] an- 11
tiquum ratione antiquae possessionis, [illegible] probari antiquam possessionem [illegible] facit Bal. in d. consi. 35 [illegible] l. 1. [illegible] quod feudum dignitatis, [illegible] a principe, [illegible] per scripturam. Ita [illegible] tex. in capitul. 1. [illegible] inter dom. & vasal. lis oritur & in capitul. 1. [illegible] ad nouam inuest. prob. Solutio [illegible] quod dictum Bal. lege non probatur, & [illegible] legem naturalem restringere l. [illegible] & quod in feudo non requiratur scriptura [illegible] l. 1. versic. [illegible] differentiam & versic. an autem [illegible]

 feudo.

feudi [illegible] *emphyteusi* [illegible]
12 *dictio. ex* [illegible] *quod* [illegible] respondeo [illegible] quando [illegible] in totum negat [illegible] esse [illegible] non negat [illegible] quæ [illegible] de qualitate feudi [illegible] qualitas [illegible] probatio [illegible] requirat [illegible] *in* [illegible] *habetur in* [illegible]
13 [illegible] *pr[illegible]* [illegible] lud [illegible] quia [illegible] tur p[illegible] *ita in terminis* [illegible] *si 16* [illegible] *lib. 1 in consi. 4* [illegible] 511. *Quidam, relatus. ver. præterea probari* [illegible] emphyteusis requiritur [illegible] tempore [illegible] emphyteusis [illegible] *in feudo est* [illegible] *si* [illegible] *feudi* [illegible] [illegible] probari [illegible] *sequitur* [illegible] 146 [illegible] *dicta lib.* [illegible] *probare* [illegible] *hæc pr[illegible]* [illegible] *cons. 54* [illegible] bata [illegible] *feudi* [illegible] tempore [illegible] etiam [illegible] decessionem [illegible]
14 scriptura [illegible] apparet [illegible] [illegible] *cons. 157* [illegible] *authoritate* [illegible] quod contractus emphyteusis [illegible] scriptura [illegible] *intellectum* [illegible] *dicta* [illegible] *lib. 1* [illegible] *emphyteusi* [illegible] illud debet intelligi [illegible] quod [illegible]

[illegible] tempore [illegible] est. quia ex [illegible] complementicæ, [illegible] denouo [illegible] quid renouetur [illegible] 15 [illegible] [illegible] 16 [illegible] Consilio [illegible] concedatur [illegible]

[illegible] Ll 4 [illegible]

corroboratur.libro.2. Addo eundem Soci. in consilio. 1 2 *vers.* 2.*quia licet dictis comitibus.libro.* 2. sed certe ista [illegible] salitas verborum non habetur in considera[illegible]ione. & [illegible] communiter idem volunt etiam sine illis ve[illegible] [illegible]salibus. Tota enim vis in hoc consistit, an c[illegible] feudum nouum, possit mutare eius naturam, [illegible] turam feudi antiqui. Plane si mutare non poss[illegible]

17 perabuntur verba vniuersalia. ¶ Limitatur [illegible] missa conclusio, vt non procedat in eo, qui [illegible] re disponere non potest. puta in prælat[illegible] non potest infeudare de nouo bona eccle[illegible] nitatibus iuris: tunc enim non potest [illegible] nouo iure antiqui feudi. & ita procedat [illegible] *in d. consi.* 178. *dum allegat d.l. si forte.ff de* [illegible] *d.leg si donatione.C.de collatio.& ita Oldra* [illegible] *consilio* 53. *vers.nec obst si dicatur. Oldra*[illegible] *git Iason.in consil.*[illegible]*.ver.eandem opinionem.l*[illegible] *si.*136. *ver eandem opinionem.lib.* 4. *Eand*[illegible] *net Paul. de Castro. in consil.*283. *De* [illegible] *consil.* [illegible] *lib.*3. *Veronen. in cons.* 31. *Iason. in* [illegible] *quid aut in contra.nume.*88.*& in consil* 18[illegible] *tur.lib.*2 *Crotus in d.l.re coniuncti. Brunus* [illegible]

18 40.¶ Ista limitatio † sublimitatur, vt non [illegible] do alis inuestitura prælati esset de antiqui[illegible] antiquitatem temporis stateretur ei *Iason* [illegible] *subdit tamen Brunus in dicto consi.*40 *&* [illegible] *supra dictum est, feudum* præsu[illegible]

19 quæ possessionis. Sed aduertendum est [illegible] limitationem [illegible] quia aliud est quærere, an [illegible] tiatur, in inuestitura feudum esse anti[illegible] verbis enunciatiuis. Aliud quando con[illegible] nouum, an possit concedi iure antiqui feudi, [illegible] cessio immutet naturam, & qualitatem, [illegible] quando agitur de verbis enunciatiuis, & [illegible] [illegible] disponere [illegible] [illegible] talibus verbis enunciatiuis [illegible] Sed [illegible] verbis [illegible] [illegible] nouum dico, quod illa verba, [illegible]

esse in antiqui[illegible] quia non est [illegible] aliqua [illegible] antiquitatis [illegible] quando apparet [illegible] contrarium nisi esset [illegible] feudi contra ecclesiam, sed [illegible] praescriptione, non ex [illegible] tis per [illegible] in illa difficultate, an e[illegible] iur [illegible] ¶ Aduertendum † est 30
etiam [illegible] quod licet feudum nouum conce[illegible] qui de feudo libere potest [illegible] etsi ad comprehen[illegible] num, non admitten[illegible] *Asten-* [illegible] *Alex.* [illegible]

[illegible] † si feudum antiquum [illegible] 31
[illegible] esse antiquum. [illegible], vasallus commisit [illegible] mereretur feudo priuari domin[illegible] feudum nouum, vel [illegible] esse antiquum, *c. 1. de* [illegible] *in l. si* [illegible] *ff. de ver-* [illegible] *de. fe.* [illegible] dubio, quando [illegible] antiquarum inuestiturarum. [illegible] *Brunus Astensis. in* [illegible] ¶ [illegible] † nunc 32
[illegible] conclusio, vt non [illegible] quando feudum [illegible] extinctum [illegible] ita quod alia [illegible] nam tunc ex [illegible] *Baldus in capitulo* [illegible] *Alex. in cons.* [illegible] si renouetur, quod [illegible] *inter stipulantem* [illegible] *de* [illegible] *in leg. 1.* [illegible] *in princip. ff.* [illegible]

[illegible]

in l. ius autem ciuile. ff. de iust. & iur. [illegible] Curt. [illegible] con-
sil. 50. ubi, quod ad probandum feudi nouitatem, [illegible] in-
terruptio ciuilis possessionis respectu domini, & [illegible]
respectu vasalli: quibus per spoliationem [illegible]
dominus & vasallus, per iura, de quibus ibi per [illegible]
23 do † limitatur, quando in renouatione [illegible]
noua forma: quia tunc ex tali adiectione [illegible]
censetur nouum feudum Bald. in d. c. 1. § [illegible]
hi. alb. [illegible] per Fede. ex mutatione enim [illegible]
ræ, [illegible] nouum feudum Veronen in d. [illegible]
simili, [illegible] verb. oblig. Idem [illegible]
178 [illegible], ubi quod [illegible]
nouarum [illegible] nationum. sequitur Curt. [illegible]
[illegible] Neap. col. d. [illegible] 112 & decis. 248. n. [illegible]
si 78 & pro hoc bonus tex. in d. l. [illegible]
24 de iust. & iur. Sed † intellige [illegible]
mutatio aut alteratio [illegible] circa substantiam [illegible]
cus si circa accidentia [illegible] Cald. [illegible]
Dicta tamen Calder. ibi non transeam [illegible]
25 tio limitatur nisi [illegible] feudum [illegible]
principi [illegible] incorporatum, aut [illegible]
minus [illegible] quia tunc [illegible] vasallo [illegible]
tur nouum feudum. Bald. in l. 1. q. 15. [illegible]
in d. consil. 34. li. 5. Ias. in consi. 15 [illegible] li. 2. [illegible]
zad. in consi. 84. vers. [illegible] quod [illegible]
26 co. ¶ Iste tamen † tres limitationes [illegible]
do feudum renouatur [illegible]
quorum in [illegible] tum, & sub eis [illegible]
bus ex [illegible] Alex. in d. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
27 [illegible]
[illegible]
[illegible]

¶ Alia plura ... materia ... [illegible] ... Moses ... [illegible] ... est ... [illegible]

¶ ... [illegible] ... Deo iuuante, ... [illegible] ... Plane, ... [illegible] ... Laus Deo ... Virgini ... [illegible] ... cælestium ... [illegible]

QVINTÆ ET VLTIMÆ PARTIS
LIBRI.

EIVSDEM AYMONIS CRAVETTÆ EX SAVILIANO, super statuto Ferrariensi de indemnitate [illegible] rum, Quæstio in vtramque partem.

SVMMARIVM.

1 *Consensus requisitus ex forma statuti [illegible] procuratorem, aut [illegible]*

2 *Consensus præstitus ex necessitate aut [illegible] præiudicat. num. 36. 38. & 39.*

3 *Consensus præstitus [illegible] numero 40.*

4 *Consentiens non obligatur ex [illegible] ro 41.*

Ius superueniens [illegible] confirma[illegible] lum, quando ex tali contractu [illegible] mer. 11. [illegible]. 14. 24. 28.

5 *Accessoria reuocantur, reuocat[illegible] num. 1[illegible]. 47.*

6 *Hypotheca non [illegible] mer. [illegible]*

Co[illegible] in quolibet [illegible]

Re[illegible] & [illegible] tacitam [illegible] tur.

7 *R[illegible]*

8 *[illegible]*

9 *[illegible]*

10 [illegible] & [illegible] verba in materia [illegible] bis.

Dolus [illegible], qui contrahit contra prohibitionem [illegible] ibid. & 51

[illegible] re [illegible] praeiudicat.

C[illegible] seruata forma [illegible], non [illegible], & [illegible], numero 19. 20. 21. 28.

[illegible] dubio [illegible] est, qui [illegible].

[illegible] in contractu propter receptionem [illegible].

L[illegible] aut [illegible] quando lex [illegible].

[illegible] praeualet, in quo [illegible] ratio [illegible].

[illegible] de [illegible] eorum, ibid. & [illegible] nu. 26.

[illegible] & n. 25.

[illegible] non competat.

[illegible] alienari fundum [illegible].

[illegible], quam [illegible].

[illegible]

Statutum debet [illegible], ut [illegible] corrigat quam [illegible] possibile, & illud quod [illegible] communis, dicitur de mente [illegible].

[illegible] non [illegible] ad aliam personam [illegible] statuto aliquem [illegible], quando [illegible] in alia non [illegible], etiam si [illegible] quando [illegible] commodum [illegible] priuilegium.

[illegible] quamlibet dispositionis [illegible] 29.

[illegible] dispositis.

[illegible] debet [illegible] aliquid operetur, quod [illegible].

Di-

30 *Dolus arguitur in eo qui venit contra fidem datam, efficitur infamis: & incidit in crimen stellionatus.*
Pactis nudi fidem fallere, v. n. cunctis est.
31 *Præsentiæ defectum supplet scriptura, postquam [illegible] manus eius cui [illegible] & nu. 5*
32 *Deceptus sub aliorum confidentia, subueniri debet.*
33 *Nullitatem allegare non potest, qui causam [illegible] buit.*
Obijcere quis alteri non potest illud, cuius [illegible]
34 *In pari culpa potior est conditio tractantis [illegible]*
35 *In dubio iudicandum est contractum [illegible] esse.*
37 *Ratione legis correctæ, censetur cor[illegible] exprimitur in lege.*
38 *Consensus aduocati in [illegible] iudicet. & ibidem [illegible] tum [illegible] re, in [illegible]*
39 *Administrator ob[illegible] [illegible]*
42 *Illud [illegible] r, cuius co[illegible] cius. In [illegible] espectiuis vnum [illegible] & nu. 44*
43 *Co[illegible]entie s actui, censetur [illegible] ius actus.*
46 *Hypothecæ possunt bona ob[illegible]*
49 *Fauoratu[illegible] [illegible] ti. Per contrarium [illegible] ipsi[illegible] o.*
50 *Causa [illegible]*
51 *Stat [illegible]*
52 *Extensio [illegible]*
53 *Error [illegible]*
54 *Ex culpa [illegible]*
55 *Futu[illegible] in rem [illegible]*

Diam

DIVINO [illegible] postulato, In [illegible] [illegible] iustitiæ, [illegible] tractatus fore [illegible] [illegible] quo [illegible] institul ob [illegible] [illegible] nem & van[illegible] non solum a [illegible] sed etiam inter [illegible] os. Statuto [illegible] *rubrica, De indemnitate [illegible] mulierum*, [illegible], quod nulla [illegible] possit [illegible] aliquem facere etiam iuratum. [illegible] consensu [illegible] præsentium, alias stabilit a- [illegible] sequentis gradus sub pœna annullationis contra [illegible] alias dolo aut vi [illegible] M[illegible] per nuntium specia- [illegible] habere ratum & gratum, [illegible] propria. [illegible] fi- [illegible] in domo [illegible] manens. [illegible] C. de iur. dot [illegible] [illegible] patris, [illegible] Caualarini [illegible] Mutinensis. Idem [illegible] tanquam [illegible] ad annullatio- [illegible] magnifico domino [illegible] D[illegible] Ferrariæ, qui [illegible] [illegible] con- [illegible] d ex- [illegible] do- [illegible] [illegible] ad bene [illegible] dominum consultorem. V[illegible] [illegible] atum. Nam [illegible] 1 [illegible] veritati, quod [illegible] patris [illegible] per procuratorem [illegible] *[illegible] de appellat. vbi De [illegible] in l. [illegible] de [illegible]* articulum [illegible] tractat non [illegible] contrahens [illegible] loca- [illegible] b formam statuti [illegible] [illegible] mitten[illegible] *l. [illegible] §. si de [illegible] [illegible] vel hypoth. [illegible] & quæ dixi in consil.* [illegible] ¶ [illegible] [illegible] consentient [illegible] [illegible] [illegible] pie-

[illegible] Grauet. de Indemnitate mulier. Mm pia,

pria, ob id, quod ius superueniens hæredi, prodesset conductori. *l. cum vir. ff. de vsucap. cum simil.* quia si hæres ab initio & tempore contractus habuisset ius in bonis locatis
2 tis per talem consensum, † non sibi præiudicasset, cum fuerit præstitus ex necessitate statuti, non voluntate. *l. cum quadam. C. de admin. tut per quem text. ista* [illegible] *quo consentiente ex forma statuti tradit Bald. in* [illegible] *Punctus, super quo lib. 2. Paul. de Cast. in cons.* [illegible] *difficultas lib.* 1. & quod scribit idem Pau. de Castr. *in consil.* 423 *Quia scio lib.* 1. vbi, quod gubernator [illegible] interponens decretum in transactione [illegible] non præiudicat iuri suo, quod habet [illegible] in transactione: quia tale decretum [illegible]
3 cessitate officij ¶ Secundo consensus † eiusmodi [illegible] videtur nocere, ex quo actus super quo interponitur [illegible] nullus. Nam creditor consentiens alienationi [illegible] sibi non præiudicat, quando alienatio est nulla. *l.* 4 [illegible] *si debitor §. quæritur. & l. sicut. §. venditionis. ff. quib. mod. pign. vel hypoth. soluit. l. debitum. C. de remissio. pign.* [illegible] *Roman. in consil.* 132 *vt retul. Dec. in l. creditor* [illegible] *regul. iuris.* si consentiens contractui inualido, aut [illegible] cessitate, vel forma statuti, non præiudicat iuri [illegible] competenti de tempore consensus [illegible] iudicabit iuri de futuro, quod [illegible] *betur in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verbor. oblig.* [illegible] *& in l. 1. C. de pact.* ¶ Tertio, [illegible] contrahenti successerit ipsi filiæ, non tamen [illegible] cessione videtur confirmari ius conducti [illegible] talem consensum pater non obligabatur ex [illegible]
4 cui consentiat: quia † consentiens non obligatur [illegible] tractu cui consensit, vt ex cuiuslibet [illegible] est contrahere, aliud contrahenti consentire [illegible] *regul. iur. & ita in consentiente, quod non obligetur* [illegible] *ctu, tenet Bart. in consil.* [illegible] *in consil.* [illegible] *per modum* [illegible] *consil.* 256 *libro primo* [illegible] *re alienata ius non obligatur* [illegible] *mino, ex dominio aut* [illegible]

[illegible] a [illegible] *[illegible] est in l. si [illegible]* [illegible] da [illegible] hoc non [illegible] [illegible] nitt[illegible] in aliqu[illegible] [illegible]tione. *quem tex. [illegible] Bart. & Doctor in l. cum vir ff. de v[illegible].* [illegible]m Thomas Caual[illegible] [illegible], non videtur, quod ex [illegible] a ipsius consequentis, [illegible]. ¶ Quarto [illegible] a [illegible]idum 5
[illegible] quod [illegible] principali in per[illegible] [illegible]s, [illegible] bus con[illegible] *[illegible]um principalis ff. de reg. [illegible] quod scribit Bald [illegible] Præmiss[illegible] libro quin[illegible] quod reuocato principali [illegible] ac[illegible] per not. in capitul. 2. de prec.* ¶ Quinto non vi[illegible] quod Caual[illegible]nus con[illegible] [illegible] obligauerit [illegible] propria qui cum non
[illegible] hypotheca con[illegible] non 6
[illegible] personali *l. si legati l. contrahitur [illegible] d. l. numero vicesimo quarto ff. [illegible] quod dicit glos. in l. [illegible] Cod. de [illegible] principali.* ¶ [illegible] hypothecæ [illegible] iure teneat: [illegible] & effectum habent *l. 3. [illegible] hæc verba ff. quod [illegible]* ideo clausulæ [illegible] appositæ in [illegible], recipiunt conditionem tacitam, si compr[illegible] sortiatur effectum *[illegible] in l. si diuersa. Cod. de [illegible] Alexand. in [illegible] libro primo.* [illegible] pœna [illegible] conditio[illegible] sequatur [illegible] *l. [illegible] crum. ubi [illegible] ff. de pœnal. l. apud Celsum. [illegible] quæritur. [illegible] de [illegible] quinquagesimo [illegible] obligata sunt [illegible]* & [illegible]

cum

cendum est in promissione rati, quod recipiat [illegible] conditionem validitatis actus, si valeat actus, super quo de rato cautum est aut promissum. *& faciunt not. per Socin. in consil. 215. in fin. lib. 2.* ¶ Septimo non videtur obstare promissio † rati ipsius Caualarini: quia videtur superflua [illegible] *per Alexand. & Ias. in l. si procurator. C. de procur.* R[illegible] lis promissio de rato, non videtur augere nec a[illegible] turam obligationis. *clemen. 1. de preben. & [illegible] minus istius promissionis. in consil. 2. in fin.* ¶ Octauo [illegible]

8 tum † Ferrariæ de indemnitatibus mul[illegible] uorabile, nam est editum in fauorem mulierum contra dolosos & fraudatores, ne mulieres in[illegible] decipiantur. Nam dispositio quæ fit ad ob[illegible] dibus, dicitur fauorabilis, & late debet interpretari. [illegible] *pecuniam. ff de calum. l. sed & [illegible] in princip. [illegible]*

9 *datio. ff. ad Macedon. cap. quanto, de priuileg.* Imo [illegible] materia odiosa, fit extensio, quando agitur vt [illegible] tur fraudibus. *cap. si ciuitas. de sent. exc. lib. 6. gloss. fin. in [illegible] quanquam. de vsur. lib. 6. Decius in consil. 398 in fin.* & [illegible] Bald. *in cons.* 184. *Municipali. lib 5.* quod statutum [illegible] ad obuiandum fraudibus, dicitur bonum & æquum [illegible] *quod tale statutum factum ad obuiandum fraudibus, [illegible] tur fauorabile: tradit Aret. in consil. 2 versic. Ad [illegible] respondeo. Socin. in consil. 77. & in consil. 80. versic. [illegible] septimum. lib. 1. Cornel. in consil. 186. versicul. nec obstat [illegible] mum argumentum. libr. 2.* ergo tanquam fauorabile [illegible] statutum Ferrariæ late debet intelligi, vt [illegible] non solum obligationem personalem mulier[illegible]s, sed [illegible] accessoriam: quia fauorabilia sunt extendenda. [illegible] *dam. ff. de liber. & posthum. reg. [illegible] de reg. iur. lib. [illegible]*

10 fit † lata interpretatio in materia fauorabili, [illegible] mantur large. *cap. final. de præb. [illegible] cap. penult. [illegible] [illegible] per quæ duo iura ita [illegible] in consil. [illegible]* ¶ Nono, max[illegible] [illegible] trum [illegible] dominum Antonellum [illegible] contra prol[illegible] [illegible] mal[illegible] *dum. C. de [illegible]* ¶ Decimo [illegible]

...tur, quod superuenit, & licet iure de futuro, quod remissum dici non potest per simplicem consensum patris, ut plene habetur in l. ... C. de pact. ¶ Sed præmissis non obstantibus, quæ vere non obstant, contrarium puto de iure verius: quod imo male contra ius, & æquitatem fuerit iudicatum, & quod noceat consensus ipsi patri. Et pro fundamento præmitto, ... illam conclusionem veram & 11 indubitatam, quod ubi faciens dolum circa rem alienam, sibi præiudicaret ab initio, si statim ius haberet: si ius ex post ... superuenerat, sibi præiudicat *l. si à Titio ff. de rei vendi. l. si à Titio ff. de except. rei iudi. ... venu... ff. de fundo dotali. l. apud Celsum § si à Titio ff. de except. doli. d. l. cum u r. ff de usucap.* Sed Thomas ... in ... tempore consensus ius habuisset in bonis locatis, ... statim probabo. ergo ius superueniens eundem effectum debet operari. ¶ Quod autem Thomas Caualerius sibi præiudicasset, si ius habuisset in bonis locatis de tempore consensus, probatur, quia ... consentiens al... 12 qua ius habet, censetur ius illud remittere in fauorem acquirentis ipsam rem *l. sicut § venditionis. ff. quib. mod. pign. vel hyp. sol. l. in tribus. §. penult. ff. de don. l. si seruus communis. de don. inter vir. & uxor. l. apud Celsum § quæsitum. ff. de except. dol. l. si fideiussor. § pater ff. de ... per fideicommissum. l. omnibus. § nihil. ff. de legat. 1. l. cum quidam. C. de admin. tutor. l. 2. C. de remiss. pign. cap. 1. in prin. ... ubi Bal. de prohib. alien. feud. per Frederic. cap. 1. §. præterea. quib. mod. feud. amit. in usib. feud.* ¶ Secundo, principaliter fundatur †exceptio, & ius domini Antonelli in l. fundum. 13 ... seruit rust. præ. ubi concessio nulla firmatur ex iure ... superuenienti: quia actus ab initio nõ erat in totum nullus: *ut ibi declarat Paul. de Cast.* & tradit Dec. *in l. quod in initio. num. 9. ff. de regul. iur.* ubi quod ... actum valere ... aliquo respectu, ut firmetur tractu temporis ex iure superuenienti. Sed iste contractus locationis ab initio ... validus, saltem respectu ... actoris consentientis, & bona propria obligantis. ut dicit Bal. *in l. & fin. C. de ... d. minor.* quod contractus principalis & accessorius ... contra prohibitionem iuris ...

 præ-

pra iudicium, & odium ipsius ... minoris. & quod insuper ... dente domino, quod acta non dicuntur ... cium ipsius procuratoris. Itaque ... consentientis & promittentis de rato ... norum, teneat contractus, ... ipse possit ... co, quod ex iure superueniente ... cationis conualidatur.

14 ¶ Tertio, fundatur ... Antonnelli per text. *in l. illicite. ff. de reb* ... *intellectum, quem tradit Bartol. ad illum text* ... *ff. de ...* nam ibi tutor alienauit ... contra iuris prohibitionem, non adhibita ... iuris: deinde in iudicio tutelae soluit ... litis aestimationem, per quam dominium ... acquisitum ipsi tutori, volebat tutor ... vendicare fundum ab emptore ... exceptione: & tamen ibi non ... illa alienatione: quia nihil ... proprio: vt Bar. intelligit *in d. l. cum vir* ... ctam l. illicite, ex qua l. apparet, quod licet illa ... esset nulla, quo ad pupillam, non tamen ... ad tutorem alienantem, ideo licet tutor ... euictione, quia dedit tanquam ... dominus, contrauenire non potuit, sed ... litur: *secundum Bar. in d. l. cum vir.* ... misit nomine proprio, repellitur ... cenus in actione qui bona ... tia promissum per eum, ... trauenienlo consensui. Non ... in d. l. illicite, quia proprio nomine ... consistit ... quo non ... *lo. § fin. & ... de ... cum ... mil.*

15 ... Rudi... ... *l. Imperator. ff.* ... *Abb.* ... *in c. bona de ...* ... *ver.* ... *ex gl.* ... *in l. 1. in ...* ... rebus ... ...

[illegible] nominibus, non quando ipsi nomine [illegible] se obligant. Ideo non [illegible] o. Bar. *in d. l.* [illegible] allegauit illum tex. quando contrahens non obligatur [illegible] u, quem tacite & [illegible] ite, quando tutor se obligauit nomine proprio, nihil aliud est, quam Bar. improbare *in d. l. cum vir.* quod inepte allegauerit illum text. & tamen [illegible] fit de authoritate Bar. [illegible] ta sit circa veros & reales intellectus legum: & profecto neminem adhuc legi, qui doctè Bar. improbet *in d. l. cum vir.* circa illum articulum, super quo allegatur ab eo d. l. [illegible] Ideo temerarium [illegible] visum fit Bar. in hoc pu[illegible] [illegible] tum sunt [illegible] legis, sed ex alio [illegible] co, quod d. l. illicite. non potest [illegible], quando tutor [illegible] obligauit proprio nomine: quia tex. [illegible] quod [illegible] qui [illegible] aestimationem litis, [illegible] ex aequitate si quidem proprio nomine se [illegible] excluderetur tutor ex aequitate: sed etiam d [illegible] *l. vendicantem. ff. de euict.* ¶ Non obstat quod [illegible] l. [illegible] tenetur tutor, quia pretium recepit: quia 16 respondeo, quod receptio pretij operatur, quo ad eius restitutionem sed nihil facit quo ad vnum contractus. & receptio pretij est habenda in consideratione, quo ad contractum, vt [illegible] tenetur [illegible] orn. *in con. 221 circa fi. lib. 3. Dec. in l. si institorem [illegible] in 2. dubio. Ripa in l. si se non obtulit ff. de re iud.* [illegible] *ibi* tutor alienans non possit contrauenire [illegible] receperit pretium: sed quia facto proprio contrauenire quis non potest, etiam quod pro alio fecerit, & licet non teneatur, vt conuenire possit, tenetur tamen, quod [illegible] repellitur exceptione. *& ita intell git Bar. in d. l. cum vir.* & si velimus intelligere illum text. quod tutor promiserit: Dico, quod tunc tenebitur, etiam quo ad actionem. Nam promissio negatiua, de non contrauenendo, videtur tacite inesse in omni contractu etiam pro alio celebrato: alias esset arguere dolum in contrahente. & [illegible] hoc dicunt Docto. clausulam rati superuacaneam esse in mandato: quia sine ea tenetur dominus ratum habere: *vt supra dictum est.*

¶ Ex præmissis tollitur argumentum, quod [illegible]
habet varios intellectus. ob id quod super ea fu[illegible]
tum fieri non potest *Bar. in l. in ambiguo ff. de reb. dub.* [illegible]
posito quod ita esset: tamen prævalere debet in[illegible]
Bar. quem tradit *in dict. l. cum vir.* ad d. l. illicit[illegible]
17 *memoratus* Præterea, † quando lex habet va[illegible]
ctus, ille prævalet, qui probari potest au[illegible]
aut alias rationes. *Bart. in d. l. in ambiguo. ff. de reb. dub.* [illegible]
intellectus Bar. *in d. l. cum vir.* ad d. l. illi[illegible]
legem, l. si seruo ff qui, & a quibus. vbi fa[illegible] non
obligabatur, & tamen si contrauenia[illegible] post [illegible]
n[illegible] locus est exceptioni contra eum [illegible]
vt dixi in prioribus scriptis. Probatur [illegible]
lectus Bart. ad d. l. illicite. Nam qua[illegible]
aut contrahens nomine proprio, tenetur [illegible]
ctionem, & ad seruandum contra[illegible]
eadem ratione consentiens nomine pro[illegible]
bet [illegible] respectu exceptionis, vt si con[illegible]
sui, excipi possit contra eum, qui c[illegible]
non [illegible] vt conuenin possit [illegible]
contrauen[illegible] non possit. & si contra[illegible]
18 sit contra eum Tertio, respondeo † ad d[illegible]
in ambigu. quod vbi lex habet varios intell[illegible]
ualet, in quo est maior ratio dubi[illegible]
tur. per illum tex. in primo [illegible]
ties id [illegible] *ff.* [illegible] *reg. iur.* [illegible]
lat. Sed intelligo d. l. illicite: quando tutor [illegible]
nomine proprio, esset lex de indubitabili: & [illegible]
& eo magis esset de indubitabili, quia [illegible]
inhiberet [illegible] icatio præd[illegible] ex æquitate, [illegible]
de iu[illegible] [illegible]
tot non [illegible]
[illegible]
[illegible] tanquam tutor & [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible] & allegar[illegible] nullitas nō [illegible] quate[illegible] at nullus: si aut[illegible] propo[illegible]o, nō [illegible] tutor & [illegible] d l. illi[illegible] ibi bene [illegible] & Doct[illegible] in d. l. cum [illegible]

¶ [illegible] (Antoni[illegible] in l. [illegible] C. de praed. [illegible] minoris [illegible] & pretium enuntiatur [illegible] in bonis curatoris. & [illegible] tamen con[illegible] in qua [illegible] propter quam contractus [illegible] *ut dicit glo[illegible] ibi in 3. lect.* [illegible] prohibitionis [illegible] quod [illegible] tenetur, aut [illegible] *text.* dicunt Do[illegible] non corruit [illegible] qui non militat [illegible] aliquo fauore [illegible] non sit æqu[illegible] *lib. 1 qu[illegible]* [illegible]

rum. ¶ Nec obstat, quod in d. l. & si is, quod [illegible] obligauerit se proprio nomine: quia tex. nihil [illegible] tione aliqua personali curatoris proprio nomine [illegible] nos dicere debemus, *l. si seruum. §. non dixit praetor [illegible] hered.* Loquitur tantum tex. de hypothec[illegible] & si [illegible] personalis interuenisset, vtique sciuisset tex [illegible] re, sicut expressit de hypoth[illegible] a. *l. [illegible] tichum, [illegible] de leg. 1. [illegible] §. sin autem ad deficientis. C. de ca[illegible] audientiam. de decimis. c. cum in partib. de v[illegible] mil* Imo verisimilius, & prius fecisset tex. [illegible] obligatione personali & principali, si interue[illegible] de hypothecaria: *argum. l. praetor ait. §. quod [illegible] iur. i. e. s. C. de aqua ductu. lib. 1*. Secundo [illegible] iste intellectus est diuinatiuus: ergo non [illegible] *si putator. ff. ad leg. Aquil. cap. vt nostrum.* [illegible] Rursus per istum intellectum praesumitur fa[illegible] non apparet: *contra l. in bell. §. facta. ff. de capti. [illegible] uers. l. quaecunque ff. de publicia. l. vni. C. de mand. [illegible] cum in iure. de offic. deleg.* Nec est verum [illegible] ctus, quod curator se obligauerit. quia si ita [illegible] mititer de eo dictum esset, *vt supra est dictum.* [illegible] [illegible] tanquam non verisimilis, reiici d[illegible] citur in testibus deponentibus non [illegible] non creditur. *l. ob carmen. §. final. ff. de testib. c[illegible]*

2 *eod. tit.* Tertio respondeo, posito [illegible] veritatis, quod curator *ibi* proprio nomine [illegible] rit: istud nihil ad rem. nam obligatio personalis [illegible] ris consideratur respectu actionis, vt [illegible] ctione contra tertium, si res euincatur pe[illegible] respectu exceptionis, vt possit ex[illegible] torem agentem ad praedium [illegible] ad vi[illegible] priam ipsius curatoris, non est opus [illegible] proprio nomine, ita Bar. *in d. l. cum vir. §. de vsucap.* [illegible] expresse voluit, quod licet quis non [illegible] ctu, quem facit, vt quia vendiderit nomine [illegible] quam tutor, vel curator: tamen respectu [illegible] [illegible] in persona [illegible] *per tex. in d. l. illicite.* Sed [illegible]

[illegible] vim exceptionis, propter consensum [illegible] [illegible] promissione de rato, & oblig[illegible] [illegible] nam quod operatur expressa obligatio & [illegible] quærendæ: hoc operatur [illegible] [illegible] consensus [illegible] parendæ: *vt patet ex* [illegible] *fundamento facto in fauorem* [illegible] [illegible] Itaque dicere quod in d. l. & [illegible] C de [illegible] & agi potest hypo- [illegible] ex [illegible] obligauit: sed [illegible] in casu [illegible] hypotheca [illegible] [illegible] aliud est [illegible] [illegible] nec [illegible] [illegible] in iure quia [illegible] [illegible] competit actio. *l. iure ff. de* [illegible] *§ veteranus ff. de testa. mil. l. pen.* [illegible] *ditab.* [illegible] *ff de condi. ob turpem cau.* [illegible] *iur* [illegible] actum nudum prodest [illegible] exceptio- [illegible] non [illegible] dum. *l. iurugentium §* [illegible] *ff. de pact.* Quarto respondeo [illegible] & [illegible] 21
quod in d. l. & [illegible] proprio nomine se obligauerit, [illegible] [illegible] in [illegible] & [illegible] propria [illegible] Bal. *ibi*, [illegible] quod [illegible] principale, & accessorium [illegible] [illegible] et autem Bal. dicat, quod [illegible] vt valeat obligatio curatoris [illegible] principali [illegible] non negat quin etiam [illegible] [illegible] contrahentis, ita vt [illegible] non posset [illegible] Bal. habere pro [illegible] difficultatis, quod consistit [illegible] principalem, [illegible] nullo modo [illegible] quia [illegible] quod constet [illegible] & [illegible] q licet sit [illegible] principali tamen [illegible] dictū [illegible] & [illegible]

[illegible]

intelligendo concordat d. l. [illegible] d. l. illicite [illegible] eorum. vbi apertissime probatur, quod alienatio [illegible] tutorem non solenniter, tenet in odium ipsius [illegible] vt ipse contrauenire non possit & illa [illegible] telligentia videtur realis naturalis & planissima [illegible] tis quae etiam non mediocriter iuuatur ex [illegible]
22 *octauo fundamento.* ¶ Quinto principaliter [illegible] do. Antonium adduco, quod post longam [illegible] tandem concludit Antonius de Nicellis [illegible] *cord. gloss. concordia* [illegible] *20. nume.* 460 *in fin* [illegible] *numero sequenti.* vbi, quod maritus qui alienat [illegible] dotalem contra prohibitionem legis [illegible] uenire alienationi, viuente vxore, & [illegible] xoris: sed, ea mortua, non potest con[illegible] modum ipsius mariti. & licet veniat [illegible] sic ex persona vxoris: tamen excluditur [illegible] prio. Eodem modo dicendum est, quod pater [illegible] sensit locationi filiae, ea mortua, non possit [illegible] ad vtilitatem ipsius patris, [illegible]
23 [illegible] quod maritus ipse alien[illegible] quia [illegible] *cum vir ff de vsucap.* loquitur etiam [illegible] alienans non tenetur [illegible] quia [illegible] proit scienti fundum esse dotalem [illegible] de euictione, etiam respectu pr[illegible] *si fundum. C. de eu[illegible]. l. si fratres. C. com.* [illegible] *cap ad audientiam. de reb. eccles. non alien.* [illegible] *emptorem. §. fin. in fin. ff. de act. o. empt.* [illegible] non obligatur ex alienatione, quia [illegible] sua non interfuit alienationem [illegible] firmatur respectu exceptionis [illegible] non possit & si contrauenirit, repellatur [illegible] *d. l. cum vir inducit Corne. in consil.* [illegible] *sta fundatur. libr.* 4 & hoc mo[illegible] concordat cum d. l. illicite. [illegible] obligatur ex contractu, [illegible] test, [illegible] modum ipsius [illegible] S[illegible]
24 [illegible]

[illegible], succedit [illegible] licet ex iure superueniente non obligetur tamen si mobiliet seruum in libertatem [illegible] repellitur exceptione secundum gloss. *ibi.* & *idem tradit gloss. in l. si ab eo C. de liber. cau.* quas gloss. in effectu sequitur Bartol. *in d. l. cum vir* dum allegat d. l. si seruo. circa illud membrum, quo quæritur de confirmatione actus ex iure superuenienti quoad actionē. Ergo clare præsupponit illam [illegible] non procedere respectu exceptionis. Rursus Bar. in sua distinctione & doctr. quando loquitur, an [illegible] quo ad [illegible] tionem, loquitur simpliciter, non distinguendo an auctoris interesset, vel non, id est, an auctor esset obligatus vel non, quā distinctionem, interfit vel non, solum facit, quando quæritur de actione quæsita ex superuenientia [illegible] & [illegible] vult Bar. quod ubi quæritur de excipi[illegible] [illegible] confirmatio siue interfit auctoris eam fieri, siue non obligetur auctor, siue non. *Idem, quod superuenientia iuris operetur confirmationem actus, quoad excipiendum, licet auctor ex contractu non obligetur, nec interfit eius confirmari: tenet Paul. de Castr. in d. l. cum vir. vers. si autem non ex causa de præterito ff. de vsucap. gloss. etiam in d. l. si seruo. sequitur Alber. in d. l. cum vir.* [illegible] Ultimo considero, quod statutum [illegible] 25
minus illud [illegible], quam [illegible] *l. 2. C. de noxalib. cap. cum dilectus. de consuet. cap. ad audientiam [illegible] Abb. & Doct. de cler. non resid.* Nam leges communes [illegible] ad statuta: & ideo dicitur, quod statuta recipiunt interpretationem passiuam à iure communi. *l. 1. §. lex Falcid. vbi Bart. & Doct. ff. ad legem Falcidiam. Bar. etiam Doct. in l. omnes populi. in tertia quæst. sexta quæst. principal. ff. de iust. & iure.* & illud quod est de iure communi, dicitur de mente [illegible], quod à iure communi recipit robur. *Pau. de Cast. [illegible] 452. Vlo puncto supra scripto. supra primo quæsito. lib.* [illegible] Amplius statutum recipit interpretationem à iure communi [illegible] in materia statuti ius commune [illegible] mode [illegible] *in consil. 104. Pater reuera [illegible] in cap. paternitas 34. dist.* [illegible] 26
[illegible] quo [illegible] producitur ad qua [illegible] [illegible]

uore alicuius personæ, tale [illegible] personam [illegible]
non [illegible] greditur, nec trahitur ad aliam personam in [illegible]
fauore non [illegible], licet ipsi alia [illegible]
nomine ipsius personæ [illegible] gratæ. text. [illegible]
ff de rebus eorum. & in d.l. si is. C. de præd. min. [illegible]
[illegible] contrahat nomine pupilli [illegible]
actus annullatur fauore pupilli, aut [illegible]
men annullatur [illegible] tutoris, vel [illegible]
[illegible] contrahentem ad commodum [illegible]
[illegible] pupilli, aut minoris, [illegible]
[illegible], ideo lex habuit pro [illegible] quod [illegible]
[illegible] nullitatem [illegible] ad [illegible]
[illegible] pro alio. Ita iniquitatem [illegible]
niente consideran. text. *in d. l. [illegible]* [illegible]
tur, quod repellitur tutor ex æquitate [illegible]
[illegible] contrauenendo: quia iniquitas [illegible]
repugnat. Eodem modo [illegible]
[illegible] annullant contractus [illegible]
forma propter fauorem [illegible]
consilii, quod [illegible] solum [illegible]
agitur de commodo [illegible]
tum personam mulieris, vt [illegible]
tis mulieri ita contrahenti, & promittenti [illegible]
hypotheca bonorum, eo casu [illegible]
missione & hypotheca [illegible]
neratur, nec ei [illegible]
terius personæ [illegible]
[illegible]
[illegible] promittenti, & [illegible]
operari non debet [illegible]
27 um *l. [illegible] in princip. ff [illegible]*
bet [illegible]
[illegible] ff. de legat. 2. [illegible]
quod [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible] conditionis [illegible] fragilitas sexus [illegible] iuris [illegible] statutum debet, vt non comprehendat [illegible] masculi, ad quem fauor ista cum minime pertinet. [illegible] hanc proprie conuenit regulæ iuris, q casus omissus in statuto remanere debet in dispositione iuris communis. *l. si extraneus. ff. de condi. caus. da. l. commodissime. ff. de liber. & posthum. l. si cum dotem. in princ. ff. solut. matrim. cum similib.* ¶ Octauo principaliter adiuuat [illegible] Io. Andr. *in addit. Specu. in tit. de sent. prola. [illegible] quod si procurator.* vbi si falsus procurator [illegible], non potest dicere sententiam nullam [illegible] suam Nec obst. *secundum eum*, q [illegible] potest, quando [illegible] quod acta nocent nullam in præiudicium ipsius procuratoris, seu quo ad eum: sed solum respectu domini. *quod dictum refert & sequitur [illegible] l. iusiurandum, quod ex conuentione. §. fin versic hinc ex prædictis [illegible] de iureiur.* & licet Ioan Andr. assignet aliam etiam rationem, quod procurator falsus tenetur ad interesse. tamen illud nihil obstat quia vbi militant in dispositione [illegible] rationes, satis est, quod vna constet, licet aliæ deficiant, [illegible] *l. liberorum §. notantur. ff. de his, qui not. infam. [illegible] ventri. §. [illegible] priuileg. credi. §. Affinitatis. Institut. de nupt.* [illegible] quod contractus locationis non sit nullus respectu [illegible] consentientis, promittentis de rato, & obligantis bona propria, adeo vt ipse factus hæres filiæ contrauenire non possit ad sui commodum. Rursus, illa ratio in dicto Io. Andr. quod ideo procurator falsus & idem hæres domini contrauenire non possit, quia tenetur ad interesse, obstaret in casu nostro, quando reus conuentus molestatus a [illegible] [illegible] agere contra actorem de [illegible] aut ad interesse, [illegible] contra eum dictum Io. And. non excuperet, quod [illegible] tenetur ad interesse [illegible] agitur de excludendo [illegible] quo casu [illegible] quod [illegible] non est nullus ad [illegible] Io. And. optime, [illegible]

conu[illegible] dicto Bal.in [illegible] *l & [illegible] de praes* [illegible] quod ibi illa [illegible] principalis [illegible] principali [illegible] est nulla in [illegible] curatoris, etiam cessante obligatione accessoria [illegible] quod utrumque valeat & tamen [illegible] rando obligationem principalem sine a[illegible] ipse non [illegible] obligabatur nomine proprio. [illegible] curat, quod actus principalis non est nullus [illegible] us curatoris ex quo Bald. d[illegible] apparet, q[illegible] prima [illegible] Iohan Andr. [illegible] n[illegible] ratis. Ad quod etiam [illegible] ta[illegible] ite [illegible] etiam tut[illegible] non obligat[illegible] n[illegible] a [illegible] & tamen [illegible] on[illegible] te[illegible] commodum: quia qu[illegible]

29 nullus ¶ Nono considero, quod [illegible] ita intelligi debet, ut aliquid [illegible] 1 *cap* [illegible] *Papa. de priuil. lib. 6* quod [illegible] tia stricta, & odiosa. *Calder. in* [illegible] 6 [illegible] *sint lecit ubi loquitur in materia d[illegible]* [illegible] nunciatio generalis trahitur ad ca[illegible] do aliis nihil operaretur. *Bartol. in l.* [illegible] *tum. versic. quarto fuit opinio* [illegible] *quis* [illegible] 104. *Breuitas vers. ultimo hoc clare patet* [illegible] *feud. in quarta parte quaest. 22* imo [illegible] verborum potius quam [illegible] op[illegible] *princ* [illegible] *att. l. si oles. C. eod. tit. l. quibus* [illegible] *& q*[illegible] *Bartol. ff de con* [illegible] *& d* [illegible] m[illegible] consta[illegible] p[illegible]n [illegible] o[illegible]n [illegible]orum [illegible] o[illegible] [illegible] quo [illegible] [illegible] per [illegible] ad [illegible] Nam [illegible] [illegible] non [illegible] [illegible] &c mi[illegible] [illegible]

respectu personæ patris, vt ipse contrauenire non posset, quatenus ad eum spectat nec neque vitiari contractus posset ex defectu consensus ipsius patris. Ergo, vt operetur talis promissio rati, & hypotheca bonorum, necessario dicendum est, quod pater quatenus ad eum attinebat, voluerit promittere, prout & promisit de non contraueniendo, etiam casu, quo mulier ipsa posset contrauenire. nam illa obligatio bonorum propriorum apertissime arguit quod pater noluit stare in puris terminis simplicis consensus, *vt infra dicam.respondendo ad contraria.* ¶ Decimo, vltra talem consensum cum promissione rati & hypotheca bonorum, concurrit alia promissio eiusdem actoris in literis suis missiuis aut eius filij, et recognitis in iudicio, in hæc verba. *... al mandato, mio padre ... ri, & ... quando ... non restate di fare lo instrumento sopra ... mandato, che io vi prometto che mio padre fara ... voi, & aduisatemi che lo fare fare.* In quo fundamento præsupponendum est, quod filius recognouit literas, & ipse solus causam semper agere patre ad iudicia minime apto, sed domi semper agente ob corporis crassitudinem, & negotia filij nunquam non approbante, In quibus litteris missiuis considero, quod ... ius ad illa contrahendum ... mationis ipsius scribentis, ... fuerit iudicium eiusmodi inferre, & ... are nomine illius contractus. quem ad verba ... ipsius agentis celebrauit. Nam † in dolo videtur pars offendendo eius fidem, & promissionem *l. dolus ff. mand.* *l. 1. § est autem apud ff. deposit. l. vendicantem ff. de euict.* vno in crimen incidit stellionatus, fidem non seruans. *l. Tito ff. ad Municipal.* & efficitur infamis. *Bald. in l. felicissimam. C. de ijs, qui à non domin. Iaso. in l. 1 § nuntiatio. versiculo quarto & vltimo ff. de operis noui nuntiatione. sed vltra Iason, quod fidem non seruans, efficiatur infamis, adde text. in l. furti. § mandati ff de ijs, qui not. infam. not Bald. in consil 291 ... libro secundo. & quod scribit Bartol. in l pecunia ... ff. de alimentis & cibarijs legat. & in l. si fideiussor in ... ff. de fide-* 16

tus. vbi, quod fidem fallere, verecundum est: licet pacto nudo promissa sit. ideo si fideiussor repetit à principali quod pro eo soluit, non potest imputari ... non opposuit aduersus creditorem de pacto nudo *sequitur Iason. in leg. iuris gentium. §. sed cum nulla. in tertia limitatione. ff. de pactis. in lege. fideicommissum. ff de condict. ... de. & in l. si mora. ff. de verb. oblig. Addo ultra Iason. ... in*
31 *consi.* 60. *libro.* 1. Quid † hic dicemus in pacto nudo, inefficaci facto, parte præsente, propter efficaciam scripturæ, in qua promissio facta est? nam scriptura ... loquitur, ob id censetur habitum pactum cum præsente, postquam venit scriptura ad eius manus: *vt ... in leg. nuda. ff. de don. Bartolus. in l. cum tabernam. § ... fin. ff. de pign. Aret. in consil. Si videtur dicendum ... in consilio.* 64. *in fin. lib. tertio. Baldus. Nouel. in tractat. ... in sexta parte, priuilegio.* 78. *versicul. nec obstat ratio. ...* ob id noua quædam & prodigiosa videtur ... fidem in scriptis datam, offendere, quam ... & integam seruari æquitatis custos fidelissimus ... mandat. *in lege.* 1. *ff. de pact.* ¶ Vndecimo, considero
32 † quod subueniri volunt iura deceptis sub aliena confidentia. *leg. si libertus ita iurauerit. ff de oper. libertor. leg. creditor. §. Lucius ff mandat. cap. quanto de iureiurand. cap. ... cum venissent. de institu.* Plane si reuocatur ... conductionis, repentur conductor læsus sub confidentia auctoris, considerato tenore literarum scriptarum ... voluntate ipsius agentis per ... in quibus ... ne dubitaret reus contrahere sub verbo & fide ...
33 bentis. ¶ Duodecimo, considero † quod ... Caualarinus causam nullitatis (si qua sit) præbuit, ... bendo per filium litteras adeo efficaces, quibus ... ctus fuisset ad contrahendum, ob id ... videtur allegans ipsam nullitatem, cui causam ... *lege* 1. *§. si omnes. in fin ff. de vent. inspic.* vbi si maritus ... diuortium fecerit inspici ventrem ... gnans vel non, si non inueniatur prægnans, ... maritus ... quando muli... li inspectioni causam dedit. quia ...

[illegible] *gl.* [illegible] quod [illegible] causam [illegible]
dis Paul. de Castr. [illegible] *tur quod non* [illegible]
itaque [illegible], scribendo ad [illegible]
[illegible] sua contractum [illegible]
[illegible] modo [illegible]. Et quod
[illegible] causam [illegible], opponere sua [illegible]
[illegible] Sanctus [illegible] *dictum* [illegible]
[illegible] ¶ Decimo [illegible] ponitur quod [illegible]
[illegible] rei [illegible] &
[illegible]
[illegible] ut [illegible]
[illegible] *cum* [illegible]
[illegible] contractu [illegible]
[illegible]
[illegible] potior est causa eius qui [illegible]
ideo [illegible] contrahens [illegible] de lucro, non [illegible]
[illegible] contractus [illegible] *sequitur Fel.* [illegible]
[illegible] *d.* [illegible] ¶ Decimoquarto licet [illegible]
[illegible] videatur [illegible], d[illegible]
[illegible]
[illegible]
ru, d [illegible]
ris, propter [illegible]
bi o iudican [illegible]
viru. ubi Soc. in 3. not [illegible] *de reb.* [illegible]
[illegible] *est, monasterium. Paul. de Castr. in* [illegible]
[illegible] *1. Alex. in conf. 157.* [illegible] ¶ [illegible]
[illegible] mentis [illegible] & [illegible] parte [illegible]
[illegible], ut veniamus ad con[illegible]
[illegible] actoris pro[illegible] sunt. Ad [illegible]
[illegible] specie [illegible] que non o[illegible]
[illegible] Thomas [illegible]
[illegible] consensum, tanquam pat[illegible]
[illegible], causa cogn[illegible]
[illegible]. Primo, quod in casu isto no[illegible]

rum. ¶ Nec obstat, quod in d. l. & si is quod [illegible] obli-
gauerit se proprio nomine. quia tex. nihil dicit [illegible]
tione aliqua personali curatoris ꝑprio nomin[illegible]
nos dicere debemus, *l. si seruum. §. non dixit prætor [illegible]
hered.* Loquitur tantum tex. de hypotheca & [illegible]
personalis interuenisset, vtiq; sciuisset tex. [illegible]
re, sicut expressit de hypotheca. *l. Stichum*, [illegible]
de leg. 1. l. vnic. § si autem ad deficientis. C. de [illegible]
audientiam. d. decim. 4. c. cum in partib. de [illegible]
mil. Imo verisimilius, & prius fecisset text [illegible]
obligatione personali & principali, si interu[illegible]
de hypotheca [illegible] *argum. l. prætor ait. §. quod* [illegible]
tur. l. eos. C. de aqua ductu. lib. 1. Secundo [illegible]
iste intellectus est diuinatiuus: ergo non [illegible]
si putator. ff. ad leg. Aquil. cap. vt nostrum. [illegible]
Rursus per istum intellectum præsumitur fa[illegible]
non apparet: *contra* [illegible] *bell. §. facta. ff. de* [illegible]
uers. l. quæcunque ff. de publicia. l. vni. C. de [illegible]
cum in iure. de offic. deleg. Nec est verisimilis [illegible]
ctus, quod curator se obligauerit: quia si [illegible]
[illegible] de eo dictum esset, *vt supra est dictum.* [illegible]
lectus iste tanquam non verisimilis, reiici [illegible]
citur in testibus deponentibus non verisimilia [illegible]
non creditur. *l. ob carmen. §. final. ff. de testib.* [illegible]
eod. tit. Tertio respondeo, posito ꝙ citra [illegible]
veritatis, quod curator *ibi* proprio nomine [illegible]
rit: istud nihil ad rem. nam obligatio personal[illegible]
ris consideratur respectu actionis, vt ipse ten[illegible]
ctione contra tertium, si res euincatur per [illegible]
respectu exceptionis, vt possit exc[illegible] contra [illegible]
torem agentem ad [illegible] ad [illegible]
priam ipsius curatoris, non est opus quod ip[illegible]
proprio nomine, ita Bar. *in d. l. cum vir ff. de vsucap.* [illegible]
expresse voluit, quod licet quis non obligetur [illegible]
ctu, quem facit, vt quia vendiderit nomine [illegible]
quam tutor vel curator: tamen respectu [illegible]
[illegible] superueniente iuris in persona talis contra[illegible]
per text. in d. l. [illegible] Sed [illegible] agitur, [illegible]

[illegible] per viam exceptionis, propter [illegible] quem præstitit cum promissione de rato, [illegible] nam [illegible] expressa obligatione [illegible] in illo [illegible] quærendæ: hoc operatur [illegible] plex consensus [illegible] parenda: *vt patet [illegible] iurib. supra allegatis in primo fundamento facto in fauorem [illegible] Anton [illegible] consensu.* Itaq, [illegible], quod in d.l & [illegible] C de præd. min. [illegible] teneri hypothecæ, & agi posse hypothecaria, quia curator expresse se obligauit: sed [illegible] hypotheca [illegible] nihil aliud est, quam [illegible] non [illegible] exceptio [illegible] competat actio. *l. pure ff de ex [illegible] § veteranus ff. de testa. mili. l. pen. [illegible] fin. ff de [illegible] tab. toto tit. ff de condi. ob turpem cau. reg. [illegible] iur. lib. 6.* Similiter pactum nudum prodest ad [illegible] non ad agendum. *l iurigentium § [illegible] ff de pact.* Quantum respondeo, † [illegible] & non [illegible] quod in d.l. & [illegible] curator proprio nomine se obligauerit, [illegible] principali [illegible] [illegible] valet [illegible] propositum [illegible] Bal. *ibi*, vbi [illegible] velle, quod [illegible] principale, & accessorium in præ[illegible] [illegible] et autē Bal. dicat, quod prima opinio [illegible], vt valeat obligatio curatoris [illegible] tamen non negat quin etiam valeat principaliter [illegible] contrahentis, ita vt contrauenire non possit [illegible] Bal. habere pro indubitato, quia [illegible] [illegible] litatis, quod consistat accessoria obligatio [illegible] principalem, cui nitatur, & hæreat: [illegible], [illegible] nullo modo valeret, quia [illegible] quod [illegible] accessorium sine principali, & [illegible] licet sit [illegible] difficultas [illegible] principali [illegible] istud [illegible] [illegible] & [illegible] intel-

intelligendo concordat d. l. fi... cum d. l. ... eorum. vbi apertissime probatur, quod alienat ... tur... tur o...em non solenniter, tenet in odium ipsius ... vt ipse contra ... non possit & ita ... intelligentia videtur realis naturalis & plen... tis quæ etiam non mediocriter iuuatur ex ...
22 *octauo fundamento.* ¶ Quo vero principali... do. Antonelli adduco, quod post longam ... tandem concludit Antonius de Nicellis ... *cord. gloss. concordia* 120. *nume.* 460. *in fin...* *numero sequenti.* vbi, quod maritus qui al... dotalem contra prohibitionem legis Iuliæ ... uenire alienationi, uiuente vxore, & ad ... xoris: sed, ea mortua, non potest contra... modum ipsius mariti. & licet veniat tan... sic ex persona vxoris: tamen excluditur ... prio. Eodem modo dicendum est, quod ... sensit locationi filiæ, ea mortua, non p... ad vtilitatem ipsius patris, cessante causa ...
23 obstat, quod maritus ipse alienauit ... *cum vir ff. de vsucap.* loquitur etiam ... alienans non tenetur de euictione ... ptori scienti fundum esse dotalem ... de euictione, etiam respectu pretij, ... *si fundum. C. de euict. l. si fratres. C. com. vtriu...* *cap. ad audientiam de reb. eccle. non alien. Paul...* *emptorem. § fin. in fin. ff. de a... o empt* & ... non obligetur ex alienatione, quia ... ter sua non interfuit alienationem ... ... tur respectu exceptionis, vt ... non possit & si contrauenia, repellatur ... *d. l. cum vir induerit Corne. in con...* ... *sta fundatur. lib.* 4. & hoc mo... ... concordat cum d. l. ... ex contractu, illi tamen ... rest, ad communodum ...
24 ...

[illegible] licet ex [illegible] obligatus [illegible] solueret [illegible] expliciter excepit [illegible] secundum gloss. *ibi & idem* [illegible] *gloss. in l. si ab eo C. [illegible]* quas gloss. in [illegible] Bar. *in d. l. cum vir* [illegible] allegat d. l. si seruo [illegible] illud [illegible], quo quaeritur de confirmatione [illegible] superuenienti, quoad [illegible] Ergo [illegible] n [illegible] in legem non praecedit respectu exceptionis. Rursus Bar. in [illegible] distinctione [illegible] quando [illegible] confirmatiuum, quo [illegible] legatur [illegible], vel non, id est, an [illegible] esse obligatum [illegible] qua distinctionem [illegible] solum [illegible] quando [illegible] quando lex superueniens [illegible] quando [illegible] quaeritur de exceptione [illegible] confirmatio siue [illegible] authori [illegible] contraobligetur [illegible] siue non. *Idem, quod superueniens [illegible] operetur confirmationem actus quoad excipiendum, licet author ex contractu non obligetur, nec interfuit eius confirmari: tenet Paul. de Castr. in d. l. cum vir [illegible] si autem non ex causa de praeterito [illegible] gloss. etiam in d. l. si seru. [illegible] sequitur Alber. in d. l. cum vir* [illegible] quod 21 statutum [illegible] minus illud [illegible], quando [illegible] *cap. cum dilectus. de consuet. cap. ad audientiam* [illegible] *Doct. de cler. non resid.* Nam leges communes [illegible] ad statuta: & ideo dicitur, quod statuta [illegible] pretationem passiuam à iure communi *l. [illegible] §. lex [illegible] & Doct. ff. ad legem Falcidiam. Bar. etiam Doct. in l. omnes populi. in tert. a quaest. sexta quaest. principal. ff. de iust. & iur.* & illud quod est de iure communi, dicitur de [illegible] [illegible] à iure communi recipit robur. *Pa[illegible] 2 [illegible] rotundo supra [illegible] supra primo quaest. [illegible]* [illegible] statutum recipit [illegible] iure communi [illegible] statuti [illegible] *cons. 104* [illegible] *cap. [illegible]tas* [illegible] d [illegible] 22 [illegible] quando [illegible]

[illegible]

uore alicuius personæ, talis dispositio personam [illegible] non egreditur, nec trahitur ad aliam personam [illegible] fauore non dignam, licet ipsa alia persona [illegible] nomine ipsius personæ priuilegiatæ text. *est in d.l.* [illegible] *ff. de rebus eorum. & in d.l. si is. C. de præd. minor.* [illegible] tor contrahat nomine pupilli sine solennitat[illegible] actus annulletur fauore pupilli, aut m[illegible] men annullatur fauore tutoris, vel curat[illegible] sint contrauenient ad commodum eorum [illegible] fauor pupilli, aut minoris, non respicit [illegible] statores, ideo lex habuit pro iniquo [illegible] allegare nullitatem actus ad sui commodum [illegible] gesserit pro alio. Ita iniquitatem in [illegible] niente considerat text. *in dict. l. illicite.* [illegible] tur, quod repellitur tutor ex æquitate [illegible] contrauenendo: quia iniquitas dicitur [illegible] repugnat. Eodem modo dicendum [illegible] rariæ annullante contractus [illegible] forma propter fauorem [illegible] mulier[illegible] consilij, quod illud solum intenderit [illegible] agitur de commodo mulieris, nō etiam [illegible] tum persona mulieris, vt procedat in fauorem [illegible] tis mulieri ita contrahenti, & promitt[illegible] hypotheca bonorum, eo casu, quo ex tali [illegible] missione & hypotheca bonorum, mulieri [illegible] neratur, nec ei præiudicium infertur. Nam [illegible] terius personæ tali fauore minime dignæ [illegible] statutum prouidere: sed [illegible] ti, promittenti, & bona pro [illegible] obligandi [illegible] operari non debet vltra intentionem [illegible] um. *l. non omnis. in princip. ff. si cert. pet.*
27 [illegible] Ri[illegible] bet dispositio restringitur a sua causa finali *l.* [illegible] *aulcissimus. ff. de legat.* [illegible] *Bal. in consil.* [illegible] quod procedit etiam in dispositione [illegible] [illegible] quæ non obstante [illegible] verborum [illegible] [illegible] sua causa finali, [illegible] qua agitur [illegible] *tret. in cons.* 162 [illegible] *prædicta* [illegible] [illegible]

[illegible] statutum [illegible] ad quem [illegible] conuenit [illegible] turis, quod [illegible] remanere debet [illegible] positione iuris [illegible] *si extraneus. ff. de cond.* [illegible] *da. l.* [illegible] *de lib.* & *posth.* [illegible] *si cum* [illegible] *prin. ff.* [illegible] *matrim. cum* [illegible] ¶ Octauo principaliter adducit [illegible] Io. An. *in addit. Spec.* [illegible] *defens.* 2 [illegible] *procurator.* vbi si [illegible] dicere sententiam [illegible] suam. Nec obst. [illegible] *tundis eius* [illegible] quod alia [illegible] in praeiudicium ipsius [illegible] sed solum [illegible] domini. *quod dictum refert* & *sequitur* [illegible] *l. iusiurandum, quod ex conuentione. §. fin. vers. hinc ex praedictis* [illegible] *de iureiur.* & licet Ioan. Andr. assignet aliam [illegible] quod procurator falsus tenetur ad interesse: tamen [illegible] qua [illegible] in dispositione [illegible] confert, licet aliae [illegible] *ur* [illegible] *quinot.* [illegible] *§.* [illegible] *Affinita* [illegible] *Institu. de nupt.* [illegible] quod contractus locationis non sit nullus [illegible] consentientis, promittentis de rato, & [illegible] adeo vt ipse factus haeres filiae [illegible] ad sui commodum. Rursus, illa ratio in dicto Io. Andr. quod [illegible] procurator falsus & idem haeres domini [illegible] possit, quia tenetur [illegible] interesse, [illegible] quando reus [illegible] molestatus [illegible] [illegible] sed [illegible] per [illegible] quod [illegible]

cum [illegible]

conu[illegible] dicto Bal. *in d.l. & [illegible] de præ[illegible]* ibi illa [illegible] principalis [illegible] cō[illegible] est nu[illegible] curatoris, etiam [illegible] acce[illegible] quod [illegible] valeat & tamen [illegible] rando [illegible] principalem sine acce[illegible] ipse [illegible] obligabatur nomine proprio & [illegible] citur, quod [illegible] principalis non est null[illegible] us curat[illegible] ex quo Bald. d[illegible] appareret, [illegible] prima [illegible] Iohan Andr. [illegible] nem[illegible] atis. Ad quod etiam [illegible] [illegible] vbi etiam [illegible] non ob[illegible] [illegible] & tamen ipse [illegible] modum: quia q[illegible]ad [illegible] nullus

29 ¶ Nono considero, [illegible] ita intelligi debet, vt aliquid o[illegible] *1 ca[illegible] Papa. de priuil. lib 6* quod pro[illegible] tia st[illegible], & [illegible]. *Calder. in consil 6 [illegible] sint [illegible] vbi loquitur in materia d[illegible]* nunciatio generalis trahitur ad calu[illegible] do a[illegible] operetur *Bartol. in l [illegible] tum. v[illegible] quart[illegible] fuit op[illegible] ff. [illegible] 104. Breuitas vers. vltimo hoc clare patet [illegible] feud. in quarta parte. quæst 22* [illegible] verborum potius, quam ve[illegible] op[illegible] *princ ff [illegible] l. si oles. C. eod. [illegible] l quib[illegible] & [illegible] ibi Bartol. ff. de cond & d[illegible]* in[illegible] confe[illegible] pa[illegible] ob[illegible] suorum [illegible] op[illegible] [illegible] pe[illegible] [illegible]

respectu personæ patris, vt ipse contrauenire non posset quatenus ad eum pertinet: neque vitiari contractus posset ex defectu consensus ipsius patris. Ergo, vt operetur talis promissio rati, & hypotheca bonorum, necessario dicendum est, quod pater quatenus ad eum attinebat, voluit promittere, prout & promisit de non contrauenienda, etiam casu, quo mulier ipsa posset contrauenire. nam illa obligatio bonorum proprio[illegible] apertissime [illegible] quod pater noluit stare in puris terminis simplicis consensus, *vt infra dicam. respondendo ad contraria.* ¶ Decimo, vltra talem consensum cum promissione rati & hypotheca bonorum, concurrit alia promissio eiusdem actoris in literis suis missiuis, aut eius filij, & recognitis in iudicio, in hæc verba. *al mandato, mio padre lo [illegible] volunteri, & magiormente quando intender a che [illegible] per questo non restate di fure lo instrumento sopra [illegible] mandato che io vi prometto che mio padre fara quanto vorrete voi, & aduisatemi che lo faro fare.* In quo fundamento præsupponendum est, quod filius recognouit literas, & ipse solus causam semper agere patre ad iudicia [illegible] apro, sed domi semper agente ob corporis crassitudinem, & negotia filij nunquam non approbante, In quibus literis missiuis considero [illegible] Antonellus ad ita contrahendum ex [illegible] matiuis ipsius scribentis, vt in [illegible] uerit iudicium eiusmodi inferre, & condictorem [illegible] re nomine illius contractus. quem ad verba tam [illegible] a [illegible]a ipsius agentis celebrauit. Nam † in dolo videtur pars 30
offendendo eius fidem, & promissionem *l. dolus ff. mand. l. 1. §. est autem apud ff. deposit. l. vendicantem. ff de euict.* imo in crimen incidit stellionatus, fidem non seruans. *l. Titio ff. ad Municipal.* & efficitur infamis. *Bald. in l. felicissimam. C. de ijs, qui à non domin. Iaso. in l. 1 §. nuntiatio. versiculo quinto & vltimo ff. de operu noui nuntiatione, sed vltra Iason, quod fidem non seruans, efficiatur infamis, addo text. in l. furti, § mandati ff. de his, qui not. infam. nec Bald in consil 291 [illegible] libro secundo. & quod scribit Bartol. in l. pecuniæ in fine ff de alimentis & cibarijs legat. & in l. si fideiussor [illegible] ff. de fideiuss.*

[illegible] item [illegible] *tol. 2. in* [illegible] *actu.* vbi, quod [illegible] alterum potuit nō potest, [illegible] causam [illegible] *di Paul. de Castr* [illegible] *tur* [illegible] itaque [illegible] a [illegible] obligati, [illegible] suum [illegible] per [illegible] sua contractum [illegible] item [illegible] obligationem [illegible] obiicere. Et quod [illegible] causam [illegible] opponere non posse, [illegible] [illegible] [illegible] *dudum* [illegible] [illegible] ¶ [illegible] quod [illegible] [illegible] fuerit [illegible] culpa non [illegible] & [illegible], q [illegible] in [illegible] puta [illegible] tractantis [illegible] damno [illegible] quod de [illegible] contractu [illegible] [illegible] [illegible] nullo, [illegible] [illegible] cum [illegible] causa eius qui tractat de [illegible] ideo alter cōtrahens a [illegible] nō pōt [illegible] litare contractum [illegible] *quater* [illegible] *de* [illegible] ¶ Decimoquarto, licet ex [illegible] via videatur [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] tu, ad [illegible] ris, propter [illegible] H

bio iudicandum est [illegible] *vbi Soc. in 3. not.* [illegible] *de rebus* [illegible] *tus est, monasterium. Paul. de Castr. in* [illegible] *1. Alex. in cons.* [illegible] ¶ [illegible] fundamentis ita iactis [illegible] [illegible], ut veniamus ad con[illegible] argumentorum, quae in gratiam actoris proposita sunt. Ad quae respondeo [illegible] Itaque non obstat primum argumentum, quod Thomas [illegible] [illegible] consensum, tanquam per [illegible] cognit[illegible] quia respondetur [illegible] Primo, quod in casu isto nō p[illegible]

tus ex forma statuti, ita quod cogeretur. quia statutum ... hum cogit præsentes propinquos, in loco non et... tes: vt patet ex lectura statuti. ob id consensus ... præstitus fuit mere voluntarius, & sic esset ratio ... quædam. C. de administ. tutor. super qua se fundat ... & Paul. de Castr. in contrarium allegari. ... cessat legis dispositio. *l. adigere. §. quamuis ff. ... cum cessante. vbi late Moder. de appell. & c. 2. de ...*

37 *phytus 61. dist.* Imo † correcta ratione legis ... cta lex. *gl. sing. in l. 1. in prin. in verb. prouidentia ff. ... Salicet. in auth. ingressi. C. de sacrosan. eccles ... Alex. in l. quod dicitur. ff. de verb. obli.* & ... detur hic procedere: quia ratio necessitatis ... mitur *in d. l.* cum quædam. C. de admin. tut. ... do ratio exprimitur in lege, ea cessante, cessat ...

38 *so. in l. si conuenerit. ff. de re iud.* Et quod consensus ... tus ratione officij, & nomine alieno, nocea... luntarie est præstitus, probatur in l. fi. ff. de inoff. testam. vbi si filius exhæredatus aduocauerit seu patrocinium aduocati præstiterit pro legatario, censetur approbare testamentum, nec potest illud querelare. Ad idem ... *ex litteris. cum gl. 1 de transact.* vbi qui scienter ... tur petenti rem propriam ipsius aduocati, sibi ... *quæ duo iura ad hoc citat Paul. de Cast. in con 364 ... mo, & secundo dub in fi. lib 2. vbi etiam Paul allegat ... c. inter dilectos. in vers. inter alios de fid. instr.* Ecce ... catus consentiat pro alio, & nomine officij tamen sibi præiudicat. Ratio, quia licet officium aduocati sit publicum, & cogatur aduocatum agere, seu pro alio ... nari, *l prouidendum. C. de postul.* tamen non cogitur postulare pro alio contra seipsum. itaque imputatur ... cur postulauerit pro alio, in causa, in qua ipse ... bat interesse, ad idem adduco text *in l ex ...* *sti. tutel & in l. vxori. §. 1. ff. de falsis.* vbi si ... bit se ... torem in testamento, non potest se excusare ... tela, quia adscribendo, consensisse videtur. quæ ... aperte faciunt contra Cor *in cons. 20 ...* vbi ... quod notarius conficiens instrumentum ...

quarius habet, non præiudicat iuri suo. Nam [illegible] notarius recipere instrumentum contra seipsum, & in terminis de tali consensu præstito ex forma statuti, quod noceat consentienti, tradit Soc. *in cons.43. & seq. li. 3 per gl. [illegible] e. ex literis. in gl. 2 de trans.* vbi, quod præstans auctoritatem in aliquo actu sibi præiudicat. Sed istud intelligo procedere, quando non cogitur quis ad pręstationem talis consensus authoritatis: *per supra scripta.* Secundo † respondeo ad argumentum, posito non tamen concesso quod talis consensus patris fuisset necessarius, & quod pater præsens consensisset ad formam statuti, adhuc tamen sibi præiudicasset promittendo habere ratum, & gratum ipsum consensum, cum hypotheca bonorum ipsius patris consentientis. quia statutum solum cogit ad [illegible] consentiendum pro filia, non autem ad promittendum nomine proprio obligando bona propria. Nam obligando bona propria, excedit terminos sui officij. text. est in l. & si is. C. de præd. min. vbi, si curator vendens rem adulti minus solenniter, obliget bona propria pro causa contractus:, tenet obligatio curatoris, & ex ea competit emptori hypothecaria contra bona curatoris obligata. Et quod gerens actum nomine alieno, teneatur nomine proprio, quando obligat bona propria, tradit Soc. [illegible] Ratio est, quia obligando bona propria excedit limites sui officij: cum pro alio non teneatur quis obligare bona propria; sicut dicitur, quando administrator promittit pro se, & hæredibus, quod obligatur proprio nomine: quia excedit limites officij. *Bart. in l. post mortem §. tutor post prin. ff. quando ex fact. tuto. Bald. in l. et, qui seruo. C. quib. [illegible] eo. Anchar. in cons. 23. Verba stipulationis. ver. 3 hoc probat.* Nam officium administratoris, non transit ad hæredes. *l. [illegible] ff. de curat. furi.* ideo promittendo pro hæredibus, excedit limites officij. Et in terminis quod consentiens pro alio, aut alieno nomine, sibi præiudicat, quando non præstat nudum ministerium, sed nomine proprio [illegible] Bal. *in cons. 233. Nobilis vir circa fi.* [illegible] sed [illegible] pater non stetit in finibus nudi ministerij obligando bona propria.

4[illegible] Non obstat [illegible] argumentum [illegible] c[illegible]t o[illegible] [illegible]cat[illegible], quod [illegible] nocere [illegible] pignoris, quod [illegible] nulla. Quo [illegible] do alien[illegible] ipsius [illegible] nulli[illegible] t[illegible] Sed hi[illegible] pia tendunt [illegible] ex[illegible] consensu [illegible] legitime [illegible] vt quaeritur an noceat [illegible] ipsi [illegible] persona [illegible] tatis, po[illegible] at [illegible] ipsius pignoris. & sic iura [illegible] allegata, loquuntur in casu diuerso h[illegible] uersam & separatam. Secundo [illegible] tr[illegible]ia procedunt in nudo & simplici [illegible] adest obligatio nomine proprio, c[illegible] b[illegible]na propria ipsius partis consi[illegible]. Tertio [illegible] dico quod contraria procedunt, quando [illegible] [illegible] sit nulla de iure communi, & o[illegible] r[illegible] concernens [illegible] [illegible]m, nullitas [illegible] in consensu accessorio. [illegible] [illegible] principali, tollitur & [illegible] loquitur, quando contractus principalis [illegible] quodam speciali & extraordinario [illegible] rem sexus muliebris imbecillis: qui [illegible] persona partis consentientis. Ob [illegible] [illegible] principali non vitiatur consensus [illegible] [illegible] eadem non procedit *text. est [illegible] d. l.* [illegible] *[illegible] quarto [illegible]* Quarto respondeo, quod [illegible] cedunt, [illegible] principalis in totum [illegible] principalis non est [illegible] [illegible] : sed [illegible] consensu [illegible] [illegible] *Baldus in d. l.* [illegible] [illegible] 8 [illegible]

quæ solā dignā furore, aut miseratione visā est, ... *secundum æquitatem consideravit in materia Iurisc. in l. ... in fi. ff. de reb. cor.*

¶ Non obstat tertium argumentum, quod ex ... consensu pater sibi non præiudicauit: quia consentiens contractui, non obligatur, vt possit conueniri ad obseruationem ipsius contractus: quia argumentum procederet, si conductor conueniretur ab aliquo tertio, & vellet conductor agere contra patrem, qui consensit ad defensionem, & obseruantiam ipsius contractus, vel si vellet conductor agere contra patrem consentientem ad præstandum aliquid, quod in contractu promissum esset ipsi conductori. nam exciperet consentiens ... nihil promisi, ex quo conueniri possim, tamen consensi contractui, ne impugnare possim, aut illi contrauenire ... conductor contra patrem, vt aliquid præstet, sed contra patrem agentem ad irritationem contractus excipit contrauenire non potes contractui, cui consensisti: quia consentiens contractui simpliciter, obligatur vt contractui contrauenire non possit: *vt sup. dictum est.* & sic talis consensus licet non prosit contrahenti ad agendum, prodest tamen ad excipiendum, & repellēdum ipsum consentientem, ne actum aut contractum ... cui consensit ... nisi excipi posset, non esset verum ... quod consensus sibi præiudicet, & quod per ... *vt sup. ost. ...*

Secundo respondeo, quod imo pater consentiens ... promittens habere ratum, & gratum, &c. dicitur obligari: quia censetur cōuenisse de obseruando ipsum contractum, cui consensit. *l. 2. C. com. vtr. iud.* vbi si partes consentiunt sententiæ inualidæ, obligatur vigore taciti pacti de non veniendo contra: imo tenentur illam seruare & mandare executioni. Ita pari ratione, qui consentit contractui, cui aduersarius etiam cōsensit, censetur secum pacisci de obseruando ipsum cōtractum, & non veniendo contra: ... vt venit Caualarinus, petendo annullationem locationis. *sic dicit Corn. in cons. 144. in fi. lib. 3.* sed vltra Corn. adduco tex. *vbi Bal. in l. ex sentent. ff. de testa.* vbi notarius ... de testamento, si se adscribit tutorem in ipso testamento,

 cen-

præstitus ad aliquem actum trahitur ad omnia, quæ sequuntur ex ipso actu, *tradit etiam Ias. in l. 1. §. item adquirimus. ff. de acquir. poss.* ideo consensus præstitus, & promissio de non contraueniendo consensui, trahi debet etiam ad contractum secutum virtute talis consensus: nec potest contraueniri contractui, quin contraueniatur consensui. Quarto respondeo, † quod correspectiuorum idem est iudicium, &, vno stante, consistit & alterum ? contra, vno cessante, cessat & alterum quia respectiua diuisionem non recipiunt. *l etiam § ex causa ff. de minor. l si ff. de acceptil. leg. Clemens §. 1. ff de here. inst. l filio l. matri alumna. §. Seia. ff. de adimen. lega. Fed. de Senis in consil. 237. Factum est tale. Quidam nomine Thomeus. Alb. in consil. 81. vers. mouetur. lib. 2. Alex. in consi. 4. li. 3* sed consensus Caualarini & locatio secuta inuicem correspectiuantur: quia vnum fit respectu alterius: ergo promissio de non contrauueniendo consensu, necessario trahitur ad locationem, cuius respectu consensus est præstitus. Quinto respondeo, quod stante tali promissione de habendo ratum ipsum consensum, cum obligatione bonorum, si ipse consentiens ratum consensum non habeat, sed illi contraueniat, tanquam minus legitime præstito, clarum est, quod conductor posset agere hypothecaria ad bona obligata ob interesse contrauentionis: quia consensui non stetit per ipsum consentientem. *l. & si is. C. de pred minor.* alias de nihilo seruiret illa promissio, cum hypotheca bonorum, à fortiori si ipse consentiens agat contraueniendo consensu, repelli potest exceptione. *l. 1. §. quod autem ff. de superficie, l. inuitum. §. sed damus. ff. de reg. iur.*

¶ Non obstat quartum fundamentum, quod absurdum videtur consistere, consensum ad obligationem accessoriam absque principali: quia responsum abunde est ante in *quarto, septimo, octauo, & duodecimo fundamentis adductis in gratiam partis conuenta.* Ideo non repeto.

¶ Non obstat † quintum argumentum, quod obligatio & hypotheca bonorum Caualarini consistere non potest sine obligatione personali quia respondeo, quod imo obligatur Caualarinus personaliter ad contraueniendum

per d.l.illic [illegible] e.ff. de rebus eorum, & d.l. & fin. C. [illegible] minor. qui tex. non posset efficacius facere [illegible] hypothecat a nec [illegible], quod totot se princip [illegible] ligauerit, vt conueniri posset actione personali [illegible] tum dicitur de hypothecaria. ergo excludi [illegible] nalis actio *l. cum prætor ff. de iudi. l. maritus. C. de* [illegible] citur ergo illa hypotheca obligationi personali [illegible] contrahendo. quia tenet contractus p[illegible] dum ipsius curatoris, quo ad hoc, vt ipsi [illegible]

46 non possit *vt supra* [illegible]. Secundo re[illegible] h[illegible] hypotheca principale, cum hæ[illegible], [illegible] [illegible] quia potest quis obli[illegible], pro contractu alterius *l. si iu[illegible]d. §.1. ff. de p[illegible]* [illegible] ctus alterius sit nullus: non tamen annul[illegible] accessoria, in qua non militat ratio nullitatis [illegible] *& antè sæpius est dictum*. Ideo pro con[illegible] pater obligare bona propria. ¶ Non obstat [illegible] mentum, quod in isto consensu patris, & p[illegible] ti cum hypotheca bonorum inesse di[illegible] si con[illegible] principalis teneat: quia respondeo, quod [illegible] iam con[illegible] principalis tenet in odium [illegible] um ipsius patris, *vt antè sæpius dictum est in tertio* [illegible] *to. & in quarto, in quarta responsione, & etiam* [illegible] *mento* Secundo respondeo, quod licet contractus princi[illegible] palis in totum esset nullus: tamen obligatio accessoria [illegible] recipit tantum conditionem, si teneat principalis, [illegible] in accessorio nō militat ratio, nullitatis, [illegible] [illegible] accessorium sine principali [illegible] [illegible] ad validitatem aut inualiditatem [illegible] principalis, *vt* [illegible] *supra est dictum*.

47 ¶ Non obstat, † dictum Soci. *in cons.* 21 [illegible] in casu Soci. eadem ratio erat in accessorio [illegible] cipalis, & nisi [illegible] esset obligationi accessoria [illegible] habat [illegible] principalis: non igitur est [illegible] [illegible] ubi [illegible] principal [illegible] [illegible] cond[illegible] [illegible] [illegible] tra [illegible]

... *& rate auditum est.* Secundo respondeo, quod in casu Soc. agebatur de vitando damno, hic agens tractat de lucro, cum iactura conductoris, qui pretium soluit. ob id argumentum ex aduerso factum nihil concludit propter diuersitatem rationis inter damnum, & lucrum. *l. fi. C. de codicil. cum similibus.*

¶ Non obstat † septimű argumentű, quod promissio rati videtur superflua: *secundű Alex. & l. f. snl. si procurator. C. de procur.* Nam considerāda est ratio *assignata per eos quare* dicatur superflua: quia tacite intelligitur, ex qua rōne retorquetur argumentű. Nam mandans, aut constituēs nuncium tenetur ratificare gesta per eű licet expresse nō promiserit, quăto magis vbi expresse promisit & sic non tollitur effectus promissionis quominus teneatur habere ratű ex illa promissione, imo augetur. Secűdo respondetur argumentű. ... Ias. quod si domin⁹ promitteret habere rata legitime gesta tantű, nō esset mandatű sufficiens: quia tenetur mandans simpliciter habere rata omnia gesta, nō ea tantum, quæ legitime essent gesta. itaq; satis est, quod tenetur ... habere ratum. Tertio respondeo, etiam retorquendo fundamentum: nam Doct. dicunt, quod ideo illa promissio rati est superflua, quia omnino tacite continebatur: ergo vbi tacite non continetur, non erit superflua: sed in responsione diximus, quod hic contrahens ... is recipit tacitam conditionem, si actus tenet, quod ipsum tamen *suprà* eueritimus: ergo tacite non continebatur promissio rati: ergo nec operabitur promissio rati. Non obstat, quod promissio rati non auget, nec alterat obligationem. *Decius in consil. 2. in fin.* quia Decius vult, quod non extendatur obligatio per talem clausulam ad aliud, quam contineat promissio. Tamen in promissis vult, quod operetur, ob id, quod teneatur contraueniens his, quæ promisit habere rata, sed hic non agitur de augendo aut extendendo obligationem ad aliud, quam promisit. Solum enim agitur, vt non contraueniat promittens de ... consensu suo, & licet contractus principalis non valeret in præiudicium mulieris valet tamen in præiudicium consentientis. Si valet in eius præiudicium ergo & clausulæ ad-

48

ſulæ adiecta in ſua promiſſione, ſicut in d. leg. & [illegible]
præd minor. valent omnes clauſulæ adiectæ in pro[illegible]
ne tutoris, aut curatoris, quo ad eius præiudicium.

49 ¶ Non obſtat † octauum argumentum, quod ſta[illegible]
Ferrariæ de indemnitatib. mulierum, videtur fa[illegible]
tanquam factum ad obuiandum fraudibus: ob [illegible]
videatur extendendum, etiam ad conſenſu[illegible]
um. Nam reſpondeo multipliciter. Primo, q[illegible]
cederet quando in effectu non annullarat [illegible]
per indirectum. Nam diſpoſitio fauens iu[illegible]
tur fauorabilis, propter ſalutem animæ: ide[illegible]
vt per Doct. in auth. ſacramenta puberum. C. ſi a[illegible]
tio. Ioan. Andr. & can. in c. ex tenore, qui ſi [illegible]
cin. in l. Marcellus. c. 1. verſic. tertium inferi poteſt [illegible]
lianum. Ergo diſpoſitio contraria iuramento, d[illegible]
oſa: vt contrariorum eadem ſit diſciplina. *l. 1. ff. de [illegible]*
ſunt ſui vel alieni iuris. Secundo reſpondeo, quod a[illegible]
tum procederet in fauorem ipſius mulieris, cu[illegible]
fuit ſtatutum: non in fauorem tertij, in quo n[illegible]
cauſa fauoris: qua ceſſante, ceſſare debet effect[illegible]
50 *l. adigere. §. quamuis. ff. de iure pat.* & ceſſante † ca[illegible]
bitionis ſtatuti, ceſſat effectus prohibitionis. *Oldr[illegible]*
208. *Titius veniens ad mortem.* & iſta reſponſio [illegible]
l. illicite. ff. de reb. cor. & d. l. & ſi is. C. de præd. m[illegible]
ius commune introducens ſolennitates in al[illegible]atio[illegible]
minorum, editum eſt vt occurreretur fraudibus [illegible]
minores committebantur, ob id dicitur fauo[illegible]
men non extenditur fauor ad perſonas tutorum [illegible]
torum, in quibus ratio fauoris ceſſat: imo ſi a[illegible]
extenſio, diceretur talis lex extendens odioſa [illegible]
51 ſpondeo: † quod ſtatutum dicitur ſt[illegible]ctiſſ[illegible]
verbis tenaciter hærendum eſt: nec illud r[illegible]
ampliare poſſumus. *Bald. in c. 1. §. 1. verſ. quæro [illegible]*
Lombardo. qui feudare poſ. in c. vnic. in fi. de [illegible]
ſenior in conſil. 35. Alibi ſc[illegible]bit idem [illegible] l. *in con[illegible]*
ſis duobus ſtatutis. libr. 1. quod ſtatuto nihil ad[illegible]
plere debemus, nec recedendum eſt [illegible]
52 to reſpondeo, quod [illegible] in caſibus, in [illegible]

...so ad casum, illud intelligitur stante identitate rationis. *l. illud. in fin. ff. ad leg. Aquil. l. a Titio. ff. de verb. obl.* Sed non est par ratio, mulieris contrahentis, & patris consentientis: quia si esset par ratio, absurdum esset, quod validaretur contractus mulieris ex consensu masculi eodem fauore digni: *arg. §. item maior. Instit. de excusat. tut.* ¶ Non obstat nouum argumentum, quod dominus Antonellius videtur in dolo & mala fide, contrahendo contra prohibitionem statuti: quia istud non potest considerari respectu ipsius Caualarini, ad quem fauor statuti non extenditur & in cuius odium constat contractus *vt antè sæpè est dictum.* Pro quo tex. in d. l. illicite. ff. de reb. cor. & in d. l. & si is. C. de præd. mino. vbi emptor non dicitur in dolo, aut in mala fide, respectu ipsius tutoris, vel curatoris: licet respectu pupilli, vel adulti contraxerit contra prohibitionem iuris. Secundo respondeo, quod argumentum procederet, quādo nulla fuisset adhibita solennitas statuti: sed hic fuit adhibita. & licet dicatur non potuisse adhiberi per nuntium: tamen in hoc posito & non concesso, ita esse, diceretur errarum in iure. error † autem iuris, non inducit malam fidem, nisi ageretur de totali præiudicio: puta de præscribendo rem. *l. nunquam ff. de vsucap.* secus, vbi agitur de lucrandis fructibus. Nam error iuris non nocet in lucro fructuum. *gloss. in leg. si fur. §. 1. ff. de vsucap.* [illegible] *leg. §. scire. ff. de petit. heredi. vbi Bart.* Sed hic non agitur de præscribendo rem, sed de fructibus quinquennij & quidem ex titulo oneroso. Tertio respondeo, quod error iuris non solum non inducit malam fidem, sed ab ea excusat, etiam doctorem & iudicem. *Alex. in l. 2. ff. quod quisque iuris. Decius in leg. pen. in fin. C. de pactis.* Hinc videmus, quod vbi agitur præsumendo dolum contra aliquem, potius præsumitur error iuris, quam dolus: quia ignorantia iuris dicitur lata culpa: *vt habetur in leg. lata culpa. ff. de verb. signific.* Ob id potius hærendum est præsumptioni latæ culpæ, quam doli qui est detestabilior. *Socin. in cons. 108. lib. 1.* Quarto respondeo, retorquendo fundamentum, quod imo mala fides grauat ipsum Caualarinum consensum non legitimè præstante, & auctorem nullitatis. *leg. qui occidit §. in hac ff. ad*

55

ff.ad leg. Aquiliam. & licet imputari etiam possit ... henti.*l.qui cum alio.ff.de reg. iur.* tamen ... in parte ...
55 tior est conditio rei,ne consequatur actor com... culpa sua, cum iactura rei.*l.2 §.1.ff neque eum, ...* *Celsum.* §. *Marcellus.ff.de doli except. Alex. in ...* *præterea iste testis lib 1.* Quinto respondeo ... tur seruata forma statuti per nuntium ... antur scripta nouissima causæ patronorum ... Moder.*in l.1.§. item acquirimus ff de acquir p...* stat solidum argumentum pro reo esse æ... amplissimi ordinis viros permaxime ...

¶ Non obstat decimum & vltimum argumentum ... hic agitur de iure futuro, quod remitti ... lem consensum patris: quia respondetur ... in pacto roborato consensu duorum ... in fauorem conductoris per nuntium ... ctum sufficit,*secundum d. ...* 31.*vers.2.non obstat.* Secundo respondeo, quod ... detur stipulatio quia pater promisit non ... tario recipiente. *Decius in d. consi. 31.* Tertio ... quod etiam per simplicem consensum ... de futuro,quando adhibetur in præsentia ... *tur in d.l.1.C.de pact Imola in consil.52.* ... præstitus est consensus ... tarij stipulationem.Secundo, quia ... sente conductore. Tertio, quia præstitus est ... scripti,scriptura autem semper loquitur, ... *in quinta fallentia C. de pact.* Et propterea ... pturam actam ... esse inter præsentes, ... *ctum est in decimo fundamento ... fin.vers quid ...* Sed magis ... ciat simplex consensus in remissione iuris de futuro, ... co Alex.*in cons.* ... 5 vbi dicitur, quod ... natione rei, in qua præsentis ... ceretur ipsi fideicommissario ... rem molestare non possit, licet possit ... alienante, aut ab herede ... quod simplex ... consensus nunquam ...

[illegible] contrahentis, [illegible] [illegible] concreh[illegible] [illegible] *quod* [illegible] *in* [illegible] 2 [illegible] *lib* 4 [illegible] & *hoc [illegible] lib.* 1. Quinimo [illegible] [illegible] quando hæredi [illegible] [illegible] non [illegible] in persona [illegible] [illegible] quam esset in persona de[illegible] quae ex persona hæredis [illegible] [illegible] [illegible] *l.* [illegible] *ex his* ff. *de verb. oblig.* [illegible] idem [illegible] in persona [illegible], quod erat in persona de[illegible] [illegible] [illegible] vacaretur in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] consideratur, [illegible] sed illud solum quæritur, an possit hæres [illegible] ut [illegible] & [illegible], quod non, propter factum proprium [illegible] hæredis, in quo non militat ratio [illegible], [illegible] & sic quo ad effectum non [illegible], [illegible] de futuro.

QVÆSTIONIS DE EIVSDEM VITATI-
bus mulierum [illegible]
no [illegible]

F I N I S.

REP-

REPETITIO RVBRICAE FF. DE LEGA. I. EDITA IN MAgnifica Ferrarienfium Academia, per magnificum & excellentiffimum Iurifconfultum dominum Aymonem Crauettam

A SAVILIANO, EX DOMINIS [illegible] lis, Senatorem illuftriffimi Ducis Ferrariæ.

SVMMARIVM.

1 *Continuationem fieri ad proxima, regulare eft.*
Continuare verbum quid.
2 *Ordo feruandus in omnibus.*
3 *In fucceffionibus inteftatorum ex ordine proximiores* [illegible] *tioribus præferuntur.*
4 *Relatio fit ad proxima.*
5 *Partitio materiarum tres effectus operatur.*
6 *Continuatio à remotis an quando fieri poffit.*
7 *Dictum à dictis ratione regulatur.*
8 *Medio inhabili extrema coniungi impediri.*
9 *Teftamenti appellatione large* [illegible] *que expreffe mentio feparatim facta fit* [illegible]
10 *Codicilli quando proprie teftamentum* [illegible]
11 *Mafculinum non concipit fœmininum* [illegible] *que expreffa mentio habita eft.*
13 *Verba doctiffimi viri proprie accipienda funt.*
14 *Continuatio à remotis toleratur, quando* [illegible] *pertinentia funt.*
15 *Coniunctio extremorum medio pertinenti non* [illegible]
16 *Incontinenter* [illegible] *dicitur, quod* [illegible] *lum* [illegible] *ad actum fit neceffarium.*
17 *Legata a* [illegible] *dicantur acc*[illegible] *ad t*[illegible] *Cro*[illegible]
18 *Acc*[illegible]
19 *Legat*[illegible]

30 *Gabella pro accessori non debetur.*
31 *Gabella an debeatur de fructibus fundi venditi [illegible] statuto, quod de re vendita gabella soluatur.*
32 *Gabella pro eadem re bis non soluenda.*
23 *Pars alia integralis, alia prædicamentalis aut subiectiua, alia vero accidentalis aut qualificatiua.*
24 *Partis prædicamentalis ab integrali differentia.*
25 *Legata an pars testamenti dicantur.*
26 *Legata an pars prædicamentalis, aut subiectiua testamenti dicantur. & num. 28.*
27 *Testamentum quid.*
29 *Prælegata vbi maiorem hæreditatis partem absorbent idem de eis iudicatur, atque de hæredum portionibus, & veniunt in restitutionem [illegible].*
30 *Legata integralem partem dici in vno [illegible] Soc[illegible]. & [illegible] est.*
31 *Pars substantialis aut essentialis quæ.*
32 *Pars accidentalis aut qualificatiua quæ.*
33 *Testamentum proprie pro hæredis institutione accipitur, large vero pro mentis testatione.*
Testamentum large [illegible] contractum di[illegible] ibid.
34 *Institutio hæredis in testamento omissa, quod tacite vocasse venientes ab [illegible].*
35 *Substitutiones an dicantur a[illegible] ad testamentum [illegible] legata, aut æque principaliter considerentur. [illegible]*
36 *Codicilli an dicantur accessory ad testamentum, [illegible] que principaliter noua declaratio contra Ias. n. 38.*
39 *Codicilli large testamentum dicuntur.*
40 *Codicillorum probatio requirit testes præsentes in conspectu testatoris, sicut testamenti probatio contra Math[illegible].*
41 *Codicilli in genere accessory ad testamentum non dicuntur.*
42 *Codicilli in specie sumpti valere possunt, testamento etiam deficiente.*
43 *Testamentum an valeat vt codicillus, quando vt testamentum valere non potest, vbi late de intellectu l. non codicillum. C. de testa.*
44 *Voluntas disponentis vbi restringitur ad certum actum, si non valet actus, vt agitur, non valet vt valere potest.*

45 *Codicilli testamenti solemnia habentes, valent ut testamentum, si in eis hereditas directo relinquatur.*
46 *Denominatio fit ab effectu non à verbis, quando verbis effectus repugnat.*
47 *Disponentis voluntas ex procedendi modo colligitur.*
48 *Alienare prohibitus per testamentum, an in codicillis alienare poterit.*
49 *Significatio propria dicitur quæ stricta est & naturalis.*
50 *Testari prohibitus, censetur codicillari prohibitus [illegible] intelligatur.*
51 *Extensioni locus est in pœnalibus.*
52 *Extensioni in odiosis quando locus sit.*
53 *Separatorum separata eadem ratio.*
54 *Separata quæ dicantur.*
55 *Vniuersalia particularibus digniora.*
56 *Tractatum quæ maiorem desiderant, præferenda verum [illegible]*
57 *Ordo circa titulos an attendatur*
58 *Ordo scripturæ non attenditur in his quæ de se certa sunt.*
59 *Fideicommissarius an & quando loco heredis habeatur [illegible] seq.*
60 *Verba cui non conueniunt, nec dispositio conuenit*
61 *Ius patronatus est transmissibile, vt quod cedi & vendi [illegible] sit.*
62 *Ius patronatus ecclesiæ an transeat in fideicommissarium [illegible]*
63 *Ius patronatus non, nisi deficientibus sanguinis heredibus ad extraneos heredes transit.*
64 *Lego verb. adiectum vniuersitati bonorum an [illegible] nem importet.*
Quid si bonorum parti adijciatur. nu. 65
65 *Imperfecta duo simul iuncta nihil operantur, quando [illegible] numquodque per se & in genere suo operari non [illegible]*
66 *Filij positi in conditione non, nisi tacite vocentur, [illegible] possunt.*
67 *Inducta ad vnum effectum non debent contra [illegible] ctum operari.*
68 *Verbum obliquum adiectum certæ rei institutionem [illegible] portat.*
69 *Lego verb. vniuersitati adiectum institutionem [illegible]*

[illegible] *Corre[illegible]io restringitur ad [illegible] in quibus [illegible] dit[illegible]r.*

71 *Donatio quæ fit inter vi[illegible], an causa mortis [illegible] numero arguitur.*

72 *Relinquo verb. a[illegible]ectum vniuersitati bonorum, quod in[illegible] tutionem i[illegible]portet.*

73 *Lego verb a[illegible] idem import[illegible], q[illegible]d re[illegible]nquo.*

74 *R[illegible]lin[illegible]uo verbum commune di[illegible] heredis i[illegible] im[illegible]rt[illegible]ns.*

75 *Heredis in[illegible]itutio quibu[illegible] verbis fiat, valet mod[illegible] d[illegible] t[illegible]sta[illegible]oris voluntate co[illegible]et quod t[illegible] v[illegible]luerit.*

76 *Lego v[illegible]rb. adie[illegible]um qu[illegible] h[illegible]r[illegible]ditatis in[illegible] non importat, alio vniuer[illegible] a[illegible] [illegible] in[illegible]o.*

7[illegible] *Fidei[illegible]mmissum sine hare[illegible].*

78 *In legatarium aut fidei omm[illegible] actiue & passiue ex Trebe[illegible].*

79 *Lego verbum quotis adiectum a[illegible] vniuersaliter n[illegible] tuto, quod in[illegible]stitutionem i[illegible]portet.*

[illegible] *Legatum partis h[illegible]reditatis sub conditione alio pure & [illegible]uersaliter instituto, an [illegible]stitutionem importet.*

[illegible]1 *Reli[illegible]um sub co[illegible], e[illegible] ficiente reli[illegible]um non di[illegible]tur. Et de[illegible] perinde est [illegible] nu[illegible] [illegible]*

82 *Translatio [illegible] tatibus.*

[illegible]3 *Translatio legati cen[illegible] quando in ipsa translatione [illegible] [illegible]icitur.*

[illegible]4 *Iuspatronatus cum v[illegible]iuersitate transit.*

[illegible] *Iuspatronatus ecclesiæ ad h[illegible]redes extr[illegible]os, n[illegible] n[illegible] entibus sanguinis heredi[illegible] tr[illegible]t.*

[illegible] *Iuspatron[illegible]tus transit ad fi[illegible] dum[illegible]odo h[illegible]redes [illegible].*

[illegible] *Quid [illegible] instituti [illegible] certa [illegible]ma.*

[illegible] *Quid si fi[illegible] in[illegible]stituti sint [illegible]aliter, an admit[illegible] [illegible]atro[illegible] æqua[illegible]r.*

[illegible]9 *[illegible] c[illegible]rta an v[illegible] [illegible] transit[illegible]orta a[illegible] [illegible]*

90 *Bona quæsita post testamentum, quod in institutione veniant: item in substitutione. n. 91.*

92 *Bona quæsita post lega. um vniuersale an veniant in lega...*

93 *Bona futura non veniunt in dispositione vniuersali ... tempus præsens relicta.*

94 *Dispositio facta per verba præsentis temporis trahitur ad futura, quæ veniunt accessoria.*

95 *Dictio vniuersalis bonis particularibus adiecta ad futura non trahitur.*

96 *Dispositio vniuersalis in contractibus ad futura non refertur.*

97 *Donatio causa mortis de omnibus bonis valida est & reuocabilis.*

98 *Bonorum mobilium & immobilium appellatione an debitorum nomina, iura aut actiones veniant. & n. 102.*

99 *Dispositio facta de bonis mobilibus & immobilibus, ... catur particularis vel vniuersalis, & quæ vtilitas.*

100 *Æs alienum de bonorum mobilium & immobilium ... natione non detrahitur.*

101 *Donatio omnium bonorum præsentium & futurorum ... valida.*

Item donatio omnium bonorum mobilium & immobilium præsentium & futurorum valida.

102 *Actiones an computentur inter mobilia vel immobilia ... casu quo necesse est illa applicare aut bonis mobilibus vel immobilibus.*

103 *Dispositio vniuersalis vt dicatur, an sufficiat ... salem quoad verba, aut oporteat, quod ... quoad rem, ita quod sit talis res quæ ... tatem.*

104 *Legati diffinitio.*

105 *Legatum aut fideicommissum an propriè dicatur ...*

106 *Ab... acquiritur in vltima voluntate.*

107 *Abs... ex legis dispositione quæritur.*

108 *Donat... pe... tione pr... prie ... deicommissum venire*

109 *Donati... appella...*

110 *Legatum ... dicitur donatio causa mortis.*

111 D...

111 *Donationis appellatione donationem inter viuos & mortis causam non venire proprie.*

112 *Donatio ob causam facta non dicitur, ubi quis sponte ac certa scientia, pure, libere, simpliciter & inter viuos donat, licet ob seruitia remunerationis causa se donare dicat.*

113 *Titulorum diuersitas, effectus diuersitatem arguit.*

114 *Diffinitionis verba proprie accipienda.*

115 *Quadam dictio impproprietatis nota.*

116 *Diffinitio genere & differentiis constare debet.*

117 *Verba quandoque impropriãda vt intentioni deseruiant.*

118 *Donatio absenti epistola fieri potest, epistolaq; receptio, vim acceptionis habet.*

119 *Verba ad quem referantur, nihil refert, modo contemplatione cuius proferantur, attendatur.*

120 *Actus vt valeat, verba sunt impropriãda.*

121 *Epistola loqui dicimur, sed improprie.*

122 *Testator in testamento si dicat: Dono Zacheo fundum, qui præsens sit, & acceptet, an erit donatio inter viuos an legatum?*

123 *Contractus in testamento fieri possunt.*

124 *Impropriatio verborum aliquando admittitur: vt secundum naturam actus intelligantur.*

125 *Verba in dubio vt donationem reuocabilem potius quam irreuocabilem comprehendere intelligi debent.*

126 *Voluntas hominis secundum subiectam materiam declaratur. Item & ex voluntate & modo procedendi.*

127 *Hæreditatis aditio in testamento fieri potest, & facta non reuocatur. n. 128.*

129 *Verba vbi duplicem dispositionem inducunt, illa est capienda quæ plenior sit.*

130 *Substitutio quare in dubio directa iudicetur.*

131 *Dono, verbum æquiuocum.*

132 *Verba dubia interpretanda sunt contra illum qui se fundat in illis.*

133 *Donatio in dubio iudicatur inter viuos. & nu 134.*

135 *Testatoris voluntas vbi constiterit verborum proprietas non attenditur.*

136 *Dispositione denominatio fit secundum proprietatem.*

137 *Dono verbum, in ultima voluntate prolatum, q[illegible] accipiendum.*
138 *Disponentis intentio ex præcedenti modo arguitur.*
139 *Testatoris voluntas non minus facto, quam verb[illegible] ratur.*
140 *Actus præsumitur factus in causam necessariam.*
141 *Testamenti verba debent intelligi ut aliquid [illegible] iam illa impropriando.*
142 *Actus dominatur à pleniori & efficaciori [illegible]*
143 *Copula si inter genus & speciem ponatur, an [illegible] ciem derogetur.*
144 *Verba in dubio specifice non generice accipien[illegible]*
145 *Contractus quando varie iudicari potest, ab ea parte [illegible] plus participat, denominatur.*
146 *Actus denominatio ex accidentibus & circumsta[illegible] finitur.*
147 *Denominatio fit à fortiori qualitate, si plure[illegible] qu[illegible] concurrant.*
148 *Actus in dubio meliori modo & forma fieri cen[illegible]etur.*
149 *Actus à potentiori denominatur.*
150 *Forma potentior materia.*
151 *In actu mixto quod potentius est attenditur.*
152 *Qualitas quæ præponderat in actu mixto consi[illegible]*
153 *Donatio absenti facta stipulatione & acceptilatione [illegible] rij validatur.*
154 *Notarij caueant, ne aliqua verba scribant, virtus [illegible] à contrahentibus ignoretur.*
155 *Legatum an reuocari possit, cum testator promi[illegible] soluere legatario præsenti & acceptanti.*
156 *Donatio iud[illegible]atur inter viuos vel causa mortis pr[illegible] lius valere potest & n 157. & 159.*
158 *Donatio cau[illegible] mortis ab[illegible]nti facta quod valeat i[illegible] dei commissi si ut donatio valere non potest, mo[illegible] numerus adsit, etiamsi extra testamentum f[illegible]*
160 *Legatum factum quod reuocari non po[illegible], an [illegible] inter viuos. & nu 166.*
161 *Pactum contra substantiam actus an [illegible]aleat.*
162 *Legatum donatio dicitur, & dona[illegible] cau[illegible] parat ur. n 163.*

191 *Legati appellatione an instrumentum veniat, et si legare prohibitus, censeatur & instituere prohibitus.*

192 *Extensio an l. cum est in materia odiosa, correctoria & poenalis, & quare.*

DVm Iason hic probat continuationem fieri debere,
1 proxima ab etymologia vocabuli, quia continuare, idem est quod simul tenere. pro quo dicit facere tex. *in l. continuus. in princ. ff. de verb. oblig.* [illegible] videtur facere, qui vult actum continuum dici, [illegible] ueniat momentum aliquod naturae inter interrogationem, & responsionem, quo momento interueniente cessat continuatio, aut coniunctio, licet quo ad effectum iuris dicatur continuus. Sed pro hoc adduco tex. *in l. intra praedia. in princip. ff. de seruitut. rusticor. praedior.* [illegible] appellat praedia continua, quae simul coniunguntur nullo spatio intermedio. quod verbum gloss. *ibi* non intellexit. dum exposuit verbum obiecta. id est coniuncta. quia de coniunctis iam dictum erat. Ver. continua. obiecta autem exponitur, id est opposita. ita quod ex summo praedio duci aqua posset ad fundum inferiorem. Ad idem facit tex. *in l. in tradendis. §. interpositis. ff. commu. praedior.* vbi etiam fit mentio de trib. praediis continuis, id est simul se tangenti. Similiter dum Ias. adducit tex. *in l. cum de lanionis. §. [illegible] nam molendinariam. ff. de fund. instruct.* ille textus nihil facit. quia loquitur quod, vno legato, veniunt alia ad vsum illius necessaria, & proxima primis applicantur: puta legato aeneo vase quodã ad calefaciendum aquam, veniunt vicei per quos infunditur aqua in aeneum, & alia necessaria ad vrceos, & deinceps: quae ratio hic cesset quia [illegible] li continuatione materia ipsa intelligi potest. Similiter non desunt modern. qui dicant l. 2. ff. de stat. hom. non probare necessario. quia non sequitur, Iurisconsultus ita fecit ergo ita necessario faciendum est. Sed certe imo videtur probare quia nisi ita fieri debuisset. verisimiliter ita fecisset non esset: cum illud inspiciatur quid fieri debet non quod fit *l. pen. ff. de iust. & iur* & causa acti inspici debet [illegible] quam ipsum factum. *l. verum. ff. de furtis capitul. [illegible] tia. de verb. sig. cum simil.* Ad idem adducitur le. 2. § quin-

tus C.

tur C. de veteri iure enuc. qui text. non videtur probare: quia tantum dicit, quod vtriusque materiæ falcidiæ & trebellianicæ applicati sunt singuli libri separati: quia sunt materiæ separatæ. *quod etiam probatur in leg. 1. §. 1. ff de fonte.* Sed istud probatur alio fundamento. † Nam ordo in omnibus seruandus est: quia vbi non est ordo, ibi est confusio. §. *inordinatum. vbi gloss. in vers. Confusum. in authen. de here. & falc.* Sed nisi ponantur tituli per ordinem, & continuatiue proximas, & coniunctas materias applicando, confusio quædam nasci videtur. Ideo † propter istum ordinem iura voluerũt, quod in successionib. intestati proximiores remotioribus præferantur. §. *si plures. Inst de leg. agn. suc. l. 2. §. hered. ff de suis, & leg. l. 1. & 2. C. de suc. edict.* Similiter relatio fit ad proxima: nisi rationis identitas faciat, vt ad omnia præcedentia fiat *l. si idem cum eodem. § fin. ff. de iuris. omn. iud.* Simile videmus, quod si testator familiæ quid relinquit, admittantur ad legatum non omnes de familia, sed proximiores in gradu. *l. cum ita. § fin. l. peto. § fratre. ff. de leg. 2. l. fi. C. de verb. sign.* quid ipsum non alia ratione proditum est, nisi vt ordo quidam seruetur. itaque dicendum est titulos & materias ita locari oportere, vt decor iste ordinis seruetur. † Nam talis partitio materiarum per ordinem operatur effectus illos tres, de quib. per *gl. in proœ. inst. §. igitur. in ver. easdem legentis* animum incitat, mentem intelligentis præparat, memoriã artificiose reformat & qui bene distinguit materias, & titulos, proximus est veritati *secundum Senecam, quem refert Sali. in l. si res cuius. vers. expeditis. gloss. C. famil. ercis. & de effectu distinctionis, aliquid etiam habetur infra nu. 54.* ¶ Hoc ita præsupposito, quod continuatio fieri debeat ad proxima, doct. opponũt contra continuationem gl. † quod fiat à remotis propter titulos plures intermedios. ad quam op. dantur tres solutiones, vt *hic per Ias.* Circa primam, quod continuatio tolerat a remotis quanto sumus in principio libri. *gl. in rubr. ff. de cond. fur. in fi.* quam gl. multi impugnant: quia non dicit quod in principio libri fieri debeat continuatio a remotis: licet dicar, quod posuit Iurisc. librum. quia multa interseruit in medio, Ias. defendit gl. arguendo à causa dicti, non à dicto:

2
3
4
5
6

7 quia † ratio dicti est illa, quæ de dicto disponit il[illegible] ampliando & restringendo. *l. cum pater. §. dulcissimus. ff. de leg.* & intelligenda sunt verba ex causa dicendi. *c. intelligentia de ver. sig.* itaque si illa interpositio materiatum in medio fecit causa inchoandi libri: ergo patet continuationem ad proxima non desiderari in libri exordio. Sed puto quod illa [illegible] bet totum contrarium, quod imo continuatio non [illegible] necessaria in libri principio. Nam si [illegible] f[illegible] liber propter titulos intermedios: ergo probatur, quod in libro non est necessaria continuatio. Secundo considero, quod si dicimus continuationem libri fieri posse ad remota, incidimus in contrarietatem & impossibilitatem: nam quod fieri potest, quod sit continuatio, si fit ad remota? etenim remota simul se tenere & inter se continuari non possunt. Ideo ego puto, quod ratio ordinis seruanda in continuatione considerata ita militet in principio libri sicut in initio tituli, aliter tamen & alio modo. quia in initio libri, habetur respectus ad librum præcedentem & sic ad materiam totius libri præcedentis, non ad materiam tituli proximi. prout patet in secundo libro institutionum. in titul. de rerum diuisione: nam tractat de diuersa materia, id est de rebus quia in primo lib. [illegible] fuerat de personis, & sic in continuatione librorum habetur respectus ad genus magis, quam ad speciem, [illegible] magis quam ad particularia tractata sub genere. [illegible] modo verum erit dicere, quod etiam in libris fit continuatio ad proxima, id est ad librum proxime præcedentem, quod ipsum videtur probari in l. 2. §. quia [illegible] C. de vete. iur. enuc. qui tex. loquitur in continuatione librorum. alias enim, *vt dixi*, ad remota continuatio fieri non potest. & quod in remotis continuatio non detur, probatur.

8 † quia medium inhabile impedit extrema coniungi *l. qui sella §. fin. & lege. tria prædia. ff. de ser. rust. præd. l. [illegible] tutes. la grande. in fin. ff. de ser. titul. generali. glo[illegible]. in [illegible] bitum. §. 1. vbi Bart. ff. rem ra. ha. Alex. in leg. Pomponius [illegible] situm. ff. de acq. poss.* sed melior tex. *in leg. in tradendo [illegible] com præd.* vbi tex. ponit quatuor casus [illegible] do medium impediat, vel nō impediat coniunctionem extremorum [illegible]

[illegible]

... cafus,eft, quando fine medio & citra co... illius ...us extremorum habere poteft : puta in feruitute altius non tollendi:nam media domus nihil impedit quominus debeas feruitutem altius non tollendi. Secundus cafus, quando media domus impedit feruitutem : puta itineris quia non poffum habere iter ex domo tua ad domum meam remotam , nifi prius imponatur feruitus mediæ domus. Tertius cafus loquitur in feruitute cuius fi haberi non poteft citra factum mediæ domus,tamen quod domus media feruitutem non impedit , cum fit eiufdem perfonæ , cuius domui debetur feruitus. Quartus cafus, quanto, retento tertio cafu , dominus domus, cui debetur feruitus, alienat dominum dominantem , quod emptor non poteft vti feruitute, cum domus media fit libera. Idem fi dominus vendat mediam domum, ... feruitute, ... citra domui retentæ vti non poteft, cum domus media fit libera.¶ Circa faluationem continuationis. glo. quam faciunt Petr. de Befu. & Aret. *hic*, quod continuatio gloff. non fiat ad remota , fed imo ad titul. immediate præcedentem , fcilicet de iure codicillorum , capiendo teftamentum large,vt etiam comprehendat codicillos. Iafon. hic reprobat iftam faluationem per tex. *inftitut. de lege.in princip.* vbi tex. fiat continuatio ... gloffa *hic* & tamen in illo tex. non poteft ... codicillis quia titulus de codicillis poftea ponitur ex intervallo. Sed aduerte quia ifta impugnatio Iaf. non videtur bona. Etenim non fequitur Imperator *in titul. de leg. inftit.* quanto loquitur de teftamentis , non habet refpectum ad codicillos: ergo etiam gloffa. loquendo de teftamentis, non habuit rationem codicillorum : quia ifta videntur omnino diuerfa, & feparata. nam Imperator ideo non habuit refpectum ad codicillos, quia expediens aut poffibile non effet cum materia codicillorum non præcederet. Sed in continuatione glo. iftud fieri poteft, cum præcedat titulus de iure codicillorum : ergo potuit haberi refpectus ad ipfum titulum de iure codicillorum: quia vt actus valeat , & fuftineatur , verba capiuntur large. *Aret. in leg. à Titio. ff. de ver. ob.* Sed & latius fane

ſime intelliguntur verba, vt actus valeat, & omni meliori modo quo fieri poteſt. *Abb.in conſ.63.lib.2.* Nam impropriantur verba vt actus valeat. *leg.ſi vno.in princip.ff.loca.leg. ſi ſtipulatus.in princip ff.de vſur. leg. inſulam ff.de præſcri. verbis gloſſ.in leg.& puto.§.1.ff fami.erciſ. Ad item tex.in leg ſi ... Clem.loca cap.conſtitutus, vbi gloſſ.in verb. rata. de religio. ... Bald.in conſil.516.Caſus talis eſt, cum quidam. Lanfrancus in fin.libr.5 Alex.in conſi.43. verſ. item dato quod in ... libr.4 & in conſil.53.verſicul. & plus eſt: quia etiam ... libro.7.Socin.in leg.2.ver.ſecunda concluſio.ff. de vulgar. Dec. in*
9 *rubric. extra. de probatio.* † Sed appellatione teſtamenti large aut late veniunt codicilli: *vt late per Iaſon.hic & in conſi.174 lib.4.* ergo & vt valeat continuatio gloſſ. dum loquitur de teſtamentis, intelligenda videtur de codicillis, quia
10 large dicuntur teſtamentum. Amplius dico: † quod codicilli proprie teſtamentum dici poſſunt, quanto fiunt confirmato teſtamento: quia tunc trahuntur ad ipſum teſtamentum. & perinde eſt ac ſi relicta in codicillis, relicta eſſent in ipſo teſtamento. *l.2.§.1.ff.de iure codicil.* qui text. vt dictum lis eſt, ita malè videtur intellectus per gloſſ. & doctores ... non immerito dubitauerit Ioannes in poſitione caſus, & Albe. videtur ſibi contrariari. Nam in ſummario dicit, quod diſpoſita in codicillis trahuntur ad tempus teſtamenti. deinde exponendo text. in illis verbis, ac ſi in teſtamento ſcripta eſſent, dicit ſcilicet de tempore codicillorum. Ideo puto quod verus ſenſus ſit, quod in codicillis dependentibus à teſtamento relinqui non poſſit, quod in teſtamento relinqui non poteſt de tempore codicillorum & hoc modo primus caſus de plano procedit. Et ... quate in hoc primo caſu codicilli non trahuntur ad tempus teſtamenti, quo tempore erat ſeruus teſtatoris ... deo, quod retrotrahitio fieri non poteſt: cum ... per quod fieri debet, ſit inhabile ſeruo facto alieno. *leg. ... norum.ff rem ratam haberi.* Sed difficultas eſt in ſecundo ... ſu quanto tempore codicillorum ſeruus erat ... nam tunc in teſtamento relinqui potuiſſet libertas directa ſeruo alieno. Sed ratio ſecundi caſus eſt: quia ... libertatis non poteſt tenere, niſi ex ... ...

menti, sed in testamento confirmante libertas directe relinqui non poterat & licet etiam in secundo casu ... data libertas alieno seruo habito respectu ad ... tum confirmans, cuius tempore erat alienus. nec potest confirmans, trahi ad tempus codicillorum: quia hoc esset absurdum. & quia fieret trahitio in futurum Rursus absurdum esset trahere confirmans ad confirmatum non secus atque si trahere quispiam vellet superiorem ad inferiorem. Iam hoc modo confirmans vires à confirmato caperet. Sed ex alio vltra Iason. impugnari potest saluatio Besu. & Areti. *hic* Nam ipsi volunt ad saluandum continuationem gloss. quod vbi loquitur de testamentis intelligatur de codicillis vt actus continuationis valeat. Sed istud fieri non potest ex quo mentio expressa habita est de vtroque, de testamentis & de iure codicillorum in suis titulis separatis. Sed † vbi vnum contineri potest sub alio large, aut etiam proprie, istud tamen non procedit quanto de vtroque mentio expressa habita est separatim. *leg. cum ex filio §. fin. ff. de vulga. Bal. in consi.* 471. *in causa prioris. in consi.* 190. *Sempronius Manfred. lib.* 2. vbi allegat dictum Euangelij, Dicite discipulis eius & Petro. Nam licet Petrus esset apostolus, & veniret appellatione apostolorum, tamen ibi non continetur. quia de ipso Petro expressa mentio est habita, & in specie. † Simile videmus quod in ... quibus masculinum concipit feminini ... illud non procedit quanto de vtroque fit mentio *Bald. in leg. in mul ... ff. de ...* 12
Dec. in capitul. prudentiam. in princip. de off. deleg. ... dicunt quod gloss. ipsa non fecit mentionem de vtroque, id est, de testamento, & codicillis. ¶ Secundo impugnatur ista salutatio Besu. & Aret. tanquam omnino non verisimilis: nam si gloss. habuisset hunc sensum quod facta fuerit continuatio ad proximum titulum de iure codicillo ... quasi codicilli large dicantur testamentum, istud verisimiliter expressisset, & declarasset. nam sicut expressit de testamentis aeque scripsisset dicere de codicillis. *l. g. ... ff. ... n autem ad d. ... tu. C. ... ad tollend. ...* ... quia verisimilius habuisset glos. ... titulum de codicillis

cillis proximiorem, quam de testamentis remotiorem *argu. leg. peregre. ff de acquirend. pos.* ¶ Tertio impugnatur
13 ista saluatio Belu. & Areti. quia † verba glossatoris personæ eruditissimæ debent intelligi secundum veram, & legalem significationem: sicut dicitur in verbis statuti editi à personis eruditis. *Bartol. in leg. omnes populi in [illegible] quæstio. sexta quæstionis principal. ff. de iustit. & iure. Curtius iunior in consi. 5. vbi etiam dicit, quod præsumitur statutum editum à personis eruditis.* Sed secundum veram, & legalem significationem appellatione codicillorum non venit testamentum, nec econtra, ergo dum glossa rub. loquitur de testamentis, non videtur intelligenda de codicillis, [illegible] secundum veram, & legalem significationem testamentum non dicuntur. Dico tamen quod glossa melius, planius, & verius continuasset rub. ad titul. proxime p[illegible] dentem hoc modo. Visum est supra de codicillis in [illegible] bus hæreditas directe dari nec adimi potest. *leg. hæreditas. Clem. de codic.* sed tantum legari aut fideicommitti. Ideo consequens est, vt videamus de ipsis legatis, & fideicommissis. ¶ Circa saluationem Christophori de Castellione, quod toleratur † hic continuatio ad remotum
14 quando tituli intermedij sunt pertinentes & facientes ad materiam testamentorum *per tex. in l. 1. in prin. ff. [illegible] nullæ exta. cum sim. vt hic per Ias. ad [illegible] quod idem tenet [illegible] rub. C. qui admit. & in rubr. extra de præbend.* Ex [illegible]
15 one colligitur conclusio, quod † medium pertinens [illegible] impendit coniunctionem extremorum seu trans[illegible] extrema. Ideo diligenter aduertendum in pr[illegible] quia doct. sæpius loquuntur in hac materia, quod [illegible] medius impedit extrema coniungi. nam illud [illegible] intelligi de medio inhabili aut impertinenti, [illegible] dio habili aut pertinenti. *quod probatur in d. [illegible] dis. §. 1. ff. com[illegible] a prædior.* Exemplum [illegible] mum in leg. cum antiquitas C. de testa. [illegible] tum debet fieri eodem contextu sine [illegible] intermedio. Et tamen si interueniat [illegible] cessarius non vitiatur te[illegible] torem in[illegible] cibo [illegible] potione [illegible]

[illegible] neat actus naturæ necessarius. Aliud exemplum in l. duos §.fi. ff. de duobus reis, vbi, quod modicum interuallum temporis aut actus intermedius obligationi non contrariatur [illegible] impediat constitutionem duorum reorum: puta si intra [illegible] fi duorum reorum [illegible] interrogatur fideiussor, an velit fideiubere pro ipsis duob. reis. Aliud exemplum in l. quod ait. § [illegible] ff. de adul. vbi † pater debet occidere adulterum & filiam 16 adulteram incontinenti vno actu & impetu. & tamen si filia aufugit, dum adulter occiditur: deinde ex aliquo interuallo filia deprehenditur, & occiditur, dicitur occidi filia incontinenti, & sic actus intermedius in persecutione filiæ non nocet patri, cum sit necessarius ad actum. ❡ Expedita continuatione sequitur videre de conclusione gl. dum dicit, † legata esse accessoria ad testamentum, quam gl. conclusionem Ias. *hic* intelligit facto testamento, quod tunc legata dicantur accessoria quia rupto testamento corruunt & legata. *l. si nemo. ff. de test. tut. l. eam, quam. C. de* [illegible]. Secus si non fieret testamentu: quia tunc legata non possunt dici accessoria eius, quod non est. Sed hic aduertendum contra Iasonem Ias. [illegible], quod facto testamento, legata ideo dicuntur accessoria ad testamentum: quia rupto testamento corruunt & legata [illegible] videtur bona. quia, ea attenta, sequeretur, quod [illegible] ad testamentum [illegible] nam oia contenta in testamento [illegible] adita. *l. si nemo ff. de testa. tut. l. si nemo* [illegible] Et tamen absurdum esset dicere, quod institutio [illegible] accessoria ad testamentu: cum sit caput, & fundamentu testamenti. §. *ante hered. I* [illegible] *st. de lega. l. proxime. ff. de* [illegible] *in testa. delen.* Rursus sequeretur aliud absurdu, quod vbi legata [illegible] rupto testamento, *prout cauetur in d. auth. ex causa. C. de lib. pret.* accessorium posse esse sine principali, quod esse non debet. Non dico tamen, quin aliud dictum Ias. sit verum, dum dicit legata considerari vt accessoria ad testamentum, quando conditum est testamentu. imo non [illegible] verum, id est, sed & necessarium: quia si testamentum [illegible] conditum [illegible] impossibile est dicere quod sint accessoria ad illud quod non est. ❡ Ex hoc infertur, quod oppositio

Ias.

Ias.est de impossibili. nam gl. dicit legata esse accessoria testamenti. Iason. opponit: quia etiam ab intestato ... qui possunt legata. §. 1. *Insti. de codicillis.* Profecto plurimum fatua videtur oppositio. quia gl. loquitur in testamento. Iason autem argu... quanto testamentum conditum ... est cui dubium quod si testamentum conditum non ... non possunt dici legata accessoria testamenti: ... argumentum & oppositio Ias. procederet si glo lo... causa intestati. & eodem modo respondetur ... argumentum Croti. Nam Crotus opponit, ... legata non dicuntur accessoria ad testamentum: quia possunt ... esse deduci sine testamento. nec respondet ad illud argumentum, sed solum respondet ad vnum aliud argumentum, quod annullato testamento ... tur legata. *authen. ex causa. C. de lib. præte.* nam ad p... argumentum Croti patet responsio ex præmissis quo... bi deducuntur legata in esse sine testamento, frustra ... ritur an dicantur accessoria testamenti. Circa responsio-
18 nem Croti ... aliud argumentum, quod † vitiato principali non vitiatur accessorium in quo inest directa ... sed in quo non militat ratio annullationis. *l. stipulari ... habere. §. alteri. vbi Iason. declarat in quarto notab. ff. de ...* Ad idem tex. *in cap. debitores. de iureiur.* vbi licet non valeat promissio vsurarum: valet tamen iuramentum ... quia iuramentum præstatur Deo, in quo turpitudo consi... derari non potest, *& declarat Iason. in l. si homo mortuus ... ff. de ver. ob.* Sed puto meliorem rationem esse: ... vertitur periculum salutis iurantis, &, attenta a... sequeretur quod valeret iuramentum de committendo maleficium: nisi dicamus quod in maleficio adest turpitu... do etiam ex parte iurantis, quod non est in promittente vsuras ex necessitate: *vt habetur in d. capit. debitores.* Sed ... Crotum magis in terminis adduco quod scribit ... *fin §. fin. ff. de cond. ... deb. in addi. ad Bar. in ver. ...* vbi, quod extincto principali debito ... aut ... non extinguitur accessorium in quo non militat ... ... specialis, ... idem trad. Alex. ... *secundum lib. 1 ... in ... 3...* ...

conclusionem. & ipsam faciam suntea illa gl. materia ex continuatione gl. Alex, Senenses & Iason, quod legata non dicantur pars testamenti. Sed antequam aggrediar vadum difficultatis, quo ampliores lucem habeant cognitionis nodi, illud est praemittendum: quod est ... non medicos ... an legata dicantur pars testamenti, vel solum accessoria puta statuto quod de testamento soluatur gabella, an pertineat solutio ad haeredem aut ad legatarium, nam si legata dicantur accessoria testamenti, legatarii non tenentur. quia de accessorijs non soluitur gabella. *Roma in l. ... §. quotiens. insi. ... de publican. & vel quem refert & sequitur Dec. in cap. praeterea. 1. circa ... dialog. Alex. ... 2. Tantum ... familiaritatem ... quando gabella soluitur de principali, non soluitur de accessorio.* Idem voluit Bald. *in l. 2. per gl. ... C. de iure emphyt. ... Iaf. ver. & notate bene ex hac gl.* vbi statuto statuto quod de contractu soluatur gabella, illud non intelligitur de stipulatione poenali adiecta in contractu pro pleniori obseruantia: quia talis stipulatio poenalis venit accessorie ad confirmationem contractus principalis, vt metu poenae ... contractus ... Similiter fructus fundi non veniunt gabellandi ... quod de re vendita soluatur gabella, ... fundo pleno fructibus pendentibus, nunquid soluenda sit gabella de fructibus, & ... e non, quia veniunt accessorie ... *de iure emphyt.* Sed hic aduerte circa ... Iason. circa fructus quia credo Iason ... quod imo effectualiter soluatur gabella de fructibus pendentibus, non quod fiat aestimatio separatim de fructibus, sed simul cum ipso fundo. nam videmus ipso rerum experimento, quod vbi venditur fundus plenus fructibus, ... pluris aestimatur, quam si fundus vacuus fructibus distraheretur. Si maius pretium constituitur propter fructus pendentes: ergo necessario dicendum est, quod de fructib. soluatur gabella. Itaque quod de fruct bus separatim ... non soluatur, illud non est quia fructus ... accessorij ad fundum. Sed † quia pro eisdem ... soluti gabella non debet. *l. ... cum autem ... & ... Mymo Cram. ... de leg. primo ...*

191 *Legati appellatione an institutio veniat, vt legare prohibitus, censeatur & instituere prohibitus.*

192 *Extensio an locum est in materia odiosa, correctoria & pœnali, & quare.*

DVm Iason hic probat continuationem fieri deberet, 1 proxima ab etymologia vocabuli, † quia venire continuare, idem est quod simul tenere. proquo dicit facere tex *in l. continuus. in princ ff. de verb. oblig.* ille tex. non videtur facere qui vult actum continuum dici, licet interueniat momentum aliquod naturæ inter interrogationem, & responsionem, quo momento interueniente cessat continuatio, aut coniunctio, licet quo ad effectum iuris dicatur continuus. Sed pro hoc adduco texr. *in l. ... tria prædia. in princip. ff. de seruitut. rusticor. prædior.* vbi text. appellat prædia continua, quæ simul coniunguntur nullo spatio intermedio. quod verbum gloss. *ibi* non intellexit dum exposuit verbum obiecta. id est coniuncta: quia de coniunctis iam dictum erat. Ver. continua. obiecta autem exponitur, id est opposita. ita quod ex summo prædio duci aqua posset ad fundum inferiorem. Ad idem similis tex. *in l. in tradendis. §. interpositis. ff. commu. prædior.* vbi etiam fit mentio de trib. prædiis continuis, id est simul se tangenti. Similiter dum Ias. adducit tex. *in l. cum de lanionis. §. ... nam molendinariam. ff. de fund. instruct.* ille textus nihil facit. quia loquitur quod, vno legaro, veniunt alia ad vsum illius necessaria, & proxima primis applicantur: puta legato æneo vale quodã ad calefaciendum aquam, veniunt vrcei per quos infunditur aqua in æneum, & alia necessaria ad vrceos, & deinceps: quæ ratio hîc cesset quia sine tali continuatione materia ipsa intelligi potest. Similiter non desunt modern. qui dicant l. 2. ff. de stat. hom. nõ probare necessario. quia non sequitur, Iurisconsultus ita ... ergo ita necessario faciendum est. Sed certe imo videtur probare quia nisi ita fieri debuisset. verisimiliter ita factum non esset: ... illud inspiciatur quid fieri debet non quod fit *l. p. n. ff. de iust. & iur* & causa facti inspici debet potius quam ... factum *l. verum ff. de furtis capitul. int... tia. de verb sig. cum simil.* Ad idem adducitur leg. 2. §. quin- tius. C. de

tes C. de veteri iure enuc.qui text. non videtur probare: quia tantum dicit, quod vtriq; materiæ falcidiæ & trebellianicæ applicati sunt singuli libri separati: quia sunt materiæ separatæ.*quod etiam probatur in leg.1.§.1.ff. de fonte.* Sed istud probatur alio fundamento. † Nam ordo in omnibus seruandus est:quia vbi non est ordo,ibi est confusio. §. 2
inordinatum.vbi gloss.in vers.Confusum in authen. de here. & & falc. Sed nisi ponantur tituli per ordinem , & continuatiue proximas,& coniunctas materias applicando,confusio quædam nasci videtur. Ideo † propter istum ordinem 3
iura voluerũt,quod in successionib. intestati proximiores remotiorib. præferantur. §.*si plures. Inst.de leg.agn.suc.l.2.§. hered.ff de suis,& leg.l.1.& 2.C.de suc. edict.* † Similiter relatio fit ad proxima : nisi rationis identitas faciat,vt ad omnia præcedentia fiat *l. si idem cum eodem.§ si ff. de verb. omn. iud.* Simile videmus , quod si testator familiæ quid relinquit, admittantur ad legatum non omnes de familia , sed proximiores in gradu.*l.cum ita.§ fin.l.peto.§ fratre.ff. de leg. 2.l fi.C.de verb.sign.* quid ipsum non alia ratione proditum est,nisi vt ordo quidam seruetur.itaque dicendum est titulos & materias ita locari oportere, vt decor iste ordinis seruetur. † Nam talis partitio materiarum per ordinem 5
operatur effectus illos tres,de quib. per *gl.in proœ inst §. igitur.in ver.easdem legentis* animum incitat, mentem intelligentis præparat, memoriã artificiose reformat & qui bene distinguit materias,& titulos, proximus est veritati *secundum Senecam,quem refert Sali.in l.filiæ cuius. vers. expeditis.gloss.C.famil.ercis. & de effectu distinctionis , aliquid etiam habetur infra nu.54.* ¶ Hoc ita præsupposito , quod continuatio fieri debeat ad proxima,doct.opponũt contra continuationem gl.† quod fiat à remotis propter titulos plu- 6
res intermedios. ad quam op. dantur tres solutiones, vt *hic per Ias.* Circa primam , quod continuatio tolerat à remotis quanto sumus in principio libri.*gl.in rubr.ff.de cond. fur.in fi* quam gl.multi impugnant:quia non dicit quod in principio libri fieri debeat continuatio à remotis:licet dicat, quod posuit Iurisc. librum. quia multa interseruit in medio,Ias.defendit gl.arguendo à causa dicti,non à dicto:

7 quia † ratio dicti est illa, quæ de dicto disponit illud ampliando & restringendo. *l. cum pater. §. dulcissimus. ff. de leg. 2.* c. intelligenda sunt verba ex causa dicendi. *c. intelligentia de verb. sig.* itaque si illa interpositio materiarum in medio fuit causa inchoandi libri: ergo patet continuationem ad proxima non desiderari in libri exordio. Sed puto quod illa glo. probet totum contrarium, quod imo continuatio non sit necessaria in libri principio. Nam si ideo positus fuit liber propter titulos intermedios: ergo probatur, quod in libro non est necessaria continuatio. Secundo considero, quod si dicimus continuationem libri fieri posse ad remota, incidimus in contrarietatem & impossibilitatem: non quod fieri potest, quod sit continuatio, si fit ad remota? etenim remota simul se tenere & inter se coniungi non possunt. Ideo ego puto, quod ratio ordinis seruanda in continuatione considerata ita militet in principio libri sicut in initio tituli, aliter tamen & alio modo. quia in initio libri, habetur respectus ad librum præcedentem, & sic ad materiam totius libri præcedentis, non ad materiam tituli proximi. prout patet in secundo libro institutionum. in titul. de rerum diuisione: nam tractat de diuersa materia, id est de rebus quia in primo lib. dictum fuerat de personis, & sic in continuatione librorum habetur respectus ad genus magis, quam ad speciem, & magis quam ad particularia tractata sub genere. Et hoc modo verum erit dicere, quod etiam in libris fit continuatio ad proxima, id est ad librum proxime præcedentem, quod ipsum videtur probari in l. 2 §. quinetiam. C. de vete. iur. enuc. qui tex. loquitur in continuatione librorum. alias enim, *vt dixi*, ad remota continuatio fieri non potest. & quod in remotis continuatio non detur probatur. † quia medium inhabile impedit extrema coniungi. *l.*
8 *qui sella §. fin. & lege. tria prædia. ff. de ser. rust. præd. l. si insutes. la grande. in fin. ff. de ser. titul generali. gloss. in leg. Titium. §. 1 vbi Bart. ff. rem ra. ha. Alex. in leg. Pomponius §. fitum. ff. de acqu. pos.* sed melior tex. *in leg. in tradendis. §. 1. com præd.* vbi tex. ponit quatuor casus quando medium impediat, vel nō impediat coniunctionem extremorum. In
modo

mus casus, est, quando sine medio & citra contactū illius vsus extremarum haberi potest: puta in seruitute altius non tollendi: nam media domus nihil impedit quominus debeas seruitutem altius non tollendi. Secundus casus, quando media domus impedit seruitutem: puta itineris quia non possum habere iter ex domo tua ad domum meam remotam, nisi prius imponatur seruitus mediæ domui. Tertius casus loquitur in seruitute quæ si haberi non potest citra factum mediæ domus, tamen quando domus media seruitutem non impedit, quum sit eiusdem personæ, cuius domini [illegible] seruitus. Quartus casus, quarto, retento tertio casu, dominus domus, cui debetur seruitus, alienat [illegible] dominantem, quidem emptor non potest vti seruitute. [illegible] libera [illegible] si dominus vendat mediam domum, quod seruitutem, debita domui retentæ vti non potest, cum domus media sit libera. ¶ Circa salvationem continuationis glo quam [illegible] Petr. de Belu. & Aret. *hic*, quod continuatio glos. [illegible] fiat ad remota, sed imo ad titul. immediate præcedentem, scilicet de iure codicillorum, capiendo testamentum large, vt etiam comprehendat codicillos Iason. hic reprobat istam salvationem per tex. *instit. de lege. in princip.* vbi [illegible] glossa [illegible] & tamen in illo tex. non potest testamentum intelligi de codicillis quia titulus de codicillis [illegible] ponitur ex [illegible]. Sed aduerte quia ista impugnatio Ias. non videtur bona. Etenim non sequitur Imperator *in titul. de leg. instit.* quanto loquitur de testamentis, non habet respectum ad codicillos: ergo etiam glossa. loquendo de testamentis, non habuit rationem codicillorum: quia illa videntur omnino diuersa, & separata. nam Imperator ideo non habuit respectum ad codicillos, quia expediens aut possibile non esset cum materia codicillorum non præcederet. Sed in continuatione glo. istud fieri potest, cum præcedat titulus de iure codicillorum: ergo potuit habere respectus ad ipsum titulum de iure codicillorum: quia vt actus valeat, & sustineatur, verba capiuntur large. *Aret. in l. g. a* [illegible] *io. ff. de ver. ob.* Sed & largissime

ſime intelliguntur verba, vt actus valeat, & omni meliori modo quo fieri poteſt. *Abb.in conſ. 63. lib. 2.* Nam impro-priantur verba vt actus valeat. *leg ſi vno.in princip.ff.loca.leg. ſi ſtipulatus.in princip ff. de vſur. leg. inſulam ff. de praeſcri. ver-bis.gloſſ.in leg.& puto.§.1.ff fami.erciſ. Ad item tex.in leg ſi old. Clem.loca cap.conſtitutus, vbi gloſſ.in verb. rata. de religio. do. Bald.in conſil.516.Caſus talis eſt, cum quidam. Lanfrancus in fin.libr.5 Alex.in conſi.43. verſ. item dato quod inſtrumentum. libr.4 & in conſil.53.verſicul. & plus eſt: quia etiam verba. li-bro.7 Socin.in leg. verſ.ſecunda concluſio.ff. de vulgar. Deci in*
9 *rubric. extra. de probatio.* † Sed appellatione teſtamenti lar-ge aut late veniunt codicilli: *vt late per Iaſon.hic. & in con-ſi.174 lib. 4.* ergo & vt valeat continuatio gloſſ. dum loquitur de teſtamentis, intelligenda videtur de codicillis, qui
10 large dicuntur teſtamentum. Amplius dico: † quod codi-cilli proprie teſtamentum dici poſſunt, quanto fiunt con-dito teſtamento: quia tunc trahuntur ad ipſum teſtamen-tum. & perinde eſt ac ſi relicta in codicillis, relicta eſſent in ipſo teſtamento. *l.2.§.1.ff.de iure codicil.* qui text. vt dixi-lis eſt, ita male videtur intellectus per gloſſ. & docto. & non immerito dubitauerit Ioannes in poſitione caſus, & Albe. videtur ſibi contrariari. Nam in ſummario dicit, quod diſpoſita in codicillis trahuntur ad tempus teſta-menti. deinde exponendo text. in illis verbis, ac ſi in teſta-mento ſcripta eſſent, dicit ſcilicet de tempore codicillo-rum. Ideo puto quod vetus ſenſus ſit, quod in codicillis de-pendentibus à teſtamento relinqui non poſſit, quod in te-ſtamento relinqui non poteſt de tempore codicillorum, & hoc modo primus caſus de plano procedit. Et ſi dicatur quare in hoc primo caſu codicilli non trahuntur ad tem-pus teſtamenti, quo tempore erat ſeruus teſtatoris: reſpon-deo, quod retrotrahitio fieri non poteſt: cum medium per quod fieri debet, ſit inhabile ſeruo facto alieno, *l. ...-n...rum.ff rem ratam haberi.* Sed difficultas eſt in ſecundo ca-ſu quanto tempore codicillorum ſeruus erat teſtatoris nam tunc in teſtamento relinqui potuiſſet libertas ... cta ſeruo alieno. Sed ratio ſecundi caſus eſt, quia ... libertatis non poteſt tenere, niſi ex confirmatione ...

...

menti, sed in testamento confirmante libertas directe relinqui non poterat: & sic etiam in secundo casu sentitur data libertas alieno suo habito respectu ad testamentum confirmans, cuius tempore erat alienus. nec potest confirmans, trahi ad tempus codicillorum: quia hoc esset absurdum. & quia fieret trahitio in futurum Rursus absurdum esset trahere confirmans ad confirmatum non secus atque si trahere quisquam esset superiorem ad inferiorem. Iam hoc modo confirmans vires à confirmato caperet. Sed ex alio vltra Iason. impugnari potest saluatio Bes. & Aret. *hic* Nam ipsi volunt ad saluandum continuationem gloss. quod vbi loquitur de testamentis intelligatur de codicillis vt actus continuationis valeat. Sed istud fieri non potest ex quo mentio expressa habita est de vtroque de testamentis & de iure codicillorum in suis titulis separatim. Sed † vbi vnum contineri potest sub alio large, ut etiam 11 proprie, istud tamen non procedit quanto de vtroq; mentio expressa habita est separatim. *leg. cum ex filio. §. filio. ff. de vulga. Bal. in consi. 471. in causa prioris. in consi. 19. Sempronius Manfred. lib. 2.* vbi allegat dictum Euangelij, Dicite discipulis eius & Petro. Nam licet Petrus esset apostolus, & veniret appellatione apostolorum, tamen ibi non continetur: quia de ipso Petro [illegible] habita, & in specie. † Simile videmus [illegible] 12 linum concipi fœminium, [illegible] vtroque fit mentio *Bald. in leg. in multis ff. de [illegible]. Dec. in capitul. prudentiam. in princip. de [illegible]* dicatur quod gloss. ipsa non fecit mentionem de vtroque, id est, de testamento, & codicillis. ❡ Secundo impugnatur ista salutatio Besu. & Aret. tanquam omnino non verisimilis: nam si gloss. habuisset hunc sensum quod facta fuerit continuatio ad proximum titulum de iure codicillo [illegible] si codicilli [illegible] dicantur testamentum, istud verisimilius esset expressisset, & declarasset: nam sicut expressit de testamento [illegible] sciuisset dicere de codicillis. *leg. Stichum, qui [illegible] §. an autem ad [illegible] C. de cad. toll. [illegible]* & quia verisimilius fabulasset gloss. in summaria titulum de codicillis.

cillis proximiorem, quam de testamentis [illegible] *argu. leg. peregre. ff de acquirend. pos.* ¶ Tertio imp[illegible]
13 ista saluatio Bel[illegible]. & Areti. quia verba glossatoris p[illegible] ne eruditissimæ debent intelligi secundum veram, & legalem significationem: sicut dicitur in verbis statuti [illegible] diti à personis eruditis. *Bartol. in leg. omnes populi [illegible] quæstio. sextæ quæstionis principal. §. de iustit. & iur. [illegible] nior in consi. 5. vbi etiam dicit, quod præsumitur [illegible] tum à personis eruditis.* Sed secundum veram, & legalem significationem appellatione codicillorum non venit testamentum, nec econtra, ergo dum glossa rub. [illegible] de testamentis, non videtur intelligenda de codicillis, qui secundum veram, & legalem significationem testamentum non dicuntur. Dico tamen quod [illegible] melius, planius, & verius continuasset [illegible] proxime præcedentem hoc modo. Visum est [illegible] de codicillis in quibus hæreditas directe [illegible] nec [illegible] potest. *leg. [illegible] ditas. Clem. de codic.* sed tantum legari aut fideicommitti. [illegible] consequens est, vt videamus de ipsis legatis, & fideicommissis. ¶ Circa saluationem Christophori [illegible]
14 [illegible], quod [illegible] hic continuatio ad [illegible] quanto tituli [illegible] ij sunt pertinentes & [illegible] materiam testamentorum *per tex. in l. 1. in prin. §. [illegible] nulla exta. cum sim. vt hic per [illegible] rub. C. qui admit. & in rubr. extra de præ[illegible]* Ex ista [illegible]
15 onc colligitur conclusio, quod mediu[illegible] impendit coniunctionem extremorum seu [illegible] extrema. Ideo diligenter aduertendum [illegible], quia doct. sæpius loquuntur in hac materia, quod [illegible] medius impedit extrema coniungi [illegible] intelligi de [illegible] d[illegible]o h[illegible] *[illegible] a prædor.* Exemplum [illegible]

[illegible]

[illegible]

e neat actus naturæ necessarius. Aliud exemplum in l. duos §. fi. ff. de duob. reis, vbi quod in odio ... temporis aut ... obligationi non ... ... riat constitutionem duorum reorum: puta si intra ... fa duorum reorum ... fideiussor, an velit ... bere pro ipsis duob. reis. Aliud exemplu in l. quod ait. § fi. ff. de adul. vbi † pater debet occidere adulterum & filiam 16 adulteram incontinenti vno ictu & impetu: & tamen filia aufugit, dum adulter occiditur, deinde ex aliquo interuallo filia deprehenditur, & occiditur, dicitur occidi filia incontinenti, & sic actus intermedius in persecutione filiæ non nocet patri, cum sit necessarius ad actum. ¶ Expedita continuatione sequitur videre de conclusione gl. dum dicit, † legata esse accessoria ad testamentum ... conclu- 17 sione Ias. *hic* intelligit facto testamento, quod ... dicantur accessoria: quia rupto testamento corruunt & legata. *l. si nemo. ff. de test. tut. l. eam, quam. C. de fideic.* Secus si nō fieret testamentū: quia tunc legata non possunt dici accessoria eius, quod non est. Sed hic aduertendum contra Ias. ... Ias. ..., quod facto testamento, legata ideo dicuntur accessoria ad testamentum, quia rupto testamēto corruunt & legata ... videtur bona ... ea attenta, ... testamenti: ... nam oia contenta in testamento ... adita. *l. si nemo. ff. de test. tut. l. si nemo ff. ...* Et tamen absurdum esset dicere, quod institutio ... accessoria ad testamentū: cum sit caput, & fundamentum testamenti. §. *ante hered. Inst. de leg. l. proxime. ff. de his quæ in testa delen.* Rursus sequeretur aliud absurdu, quod vbi legata conseruantur rupto testamento, *prout cauetur in d. auth. ex causa. C de lib. pret.* accessorium posset esse sine principali, quod esse non debet. Non dico tamen, quin aliud dictum Ias. sit verum, dum dicit legata considerari vt accessoria ad testamentum, quando conditum sit testamentū: imo non ... verum, id est, sed & necessarium: quia si testamentum ... impossibile est dicere quod sint accessoria ad illud quod non est. ¶ Ex hoc infertur, quod oppositio ...

conclusionem. & ipsam [illegible] tenent ex illa gl. [illegible] ex continuatione gl. Alex. Senenses & Iason [illegible] quod legata † non dicuntur pars testamenti. Sed antequam [illegible] 20
grediar vadum difficultatis, quo auditores iuuenes fiant cognitionis nodi, illud est præmittendum, quod effectus non modicus resultat an legata dicantur pars testamenti, vel solum accessoria: [illegible] quod de testamento soluatur gabella, [illegible] pertineat solutio ad hæredem aut ad legatarios. nam si legata dicantur accessoria testamenti legatarii non tenentur. † quia de accessoriis 21
non soluitur gabella. *[illegible] in l. [illegible] §. quotiens [illegible]. ff. de publi-can. & [illegible] quem refert & sequitur Dec. in cap. præterea. 1. circa [illegible] de [illegible]. [illegible] famulariatem. [illegible] quærens gabella soluitur [illegible] de [illegible]* Idem voluit Bald. *in l. 2. [illegible] C. de iure emphyt. [illegible] ver. & notate bene ex hac gl.* vbi [illegible] quod de contractu soluatur gabella, illud non intelligitur de stipulatione pœnali adiecta in contractu pro pleniori obseruantia: quia talis stipulatio pœnalis venit accessorie ad confirmationem contractus principalis, vt metu pœnæ [illegible] contractus [illegible]. Similiter † fructus fundi non 22
veniunt gabellam [illegible], quod de re vendita soluatur gabella [illegible] fructibus pendentibus, [illegible] de fructibus [illegible] non, quia veniunt accessorie [illegible] *C. de iure emphyt.* Sed hic [illegible] Bald. & Iason. circa fructus quia credo [illegible], & quod imo effectualiter soluatur gabella de fructibus pendentibus, non quod fiat æstimatio separatim de fructibus, sed simul cum ipso fundo. nam videmus [illegible] experimento, quod vbi venditur fundus plenus fructibus, [illegible] pluris æstimatur, quam si fundus vacuus fructibus distraheretur. Si maius pretium constituitur propter fructus pendentes: ergo necessario dicendum est, quod de fructibus soluatur gabella. Itaque quod de fructibus separatim gabella non soluatur, illud non est [illegible] fructus pendentes [illegible] tur accessorium ad fundum. Sed [illegible] gabella non debet. *l. nam. §. cum autem l. [illegible] & [illegible] Crauett. [illegible] de [illegible] §. item*

§.*item rescripserunt.ff.ad Municip. l. bona fides non pa[illegible] ff. de reg.iur.* & quod fructus pendentes non dicantur accessorij ad fundum, sed pars fundi, est tex.*in l.fructus pendentes ff. de rei vendi. & in l fi § pen.ff.qua in fraud. credito. tradit Bald. consi.175.lib. 2 Alex. in l si filius.§.1.ff.de verb. obl.* Aliud tamen dictum Iaf. *in d.l.2. C. de iure emphy.* quod [illegible] mandans solui gabellam de venditione fructuum, non habet locum, quando venditur fundus fructibus repletus: verum est: quia illud inspicitur, quod principaliter agitur, videlicet de vendendo fundum non de vendendis fructibus. *vt Bald. determinat in l. abstinendi. ff de restitu. in integ. quam legit simul cum praced. qua incipit non solum.* Secunda vtilitas resultat an legata dicantur accessoria ad testamentum, aut æque principalis, & pars testamenti: quia certum est, quod aliquid sit principale, vel accessorium. Ideo si [illegible] tutum faceret mentionem de accessorijs testamenti, [illegible] rent legata, si sint accessoria: secus si sint æque principalia. Aliæ etiam vtilitates considerari possunt secundum occurrentiam casuum & temporum, quoties contingit disputari de principali aut de accessorijs.

¶ Secundo præmittendum est pro iunioribus ad intelligentiam huius quæstionis, an legata dicantur pars testamenti, quod † pars tripliciter intelligitur. Vno modo pro
23 parte integrali. Secundo modo pro parte prædicamentali, aut subiectiua. Tertio modo pro parte accidentali, aut qualificatiua. Pars integralis dicitur, quæ integrat ipsum totum, & sine qua totum consistere non potest, vt homo consistit ex duabus partibus, id est, ex corpore & anima, istæ duæ partes dicuntur integrales: quia integrant aut faciunt ipsum totum, ita quod sine altera ipsarum totum constare non posset. nam anima sola sine corpore homo dici non potest. Similiter corpus sine anima homo non dicitur, & ista integralis pars alio modo dici potest substantialis aut essentialis. Pars prædicamentalis [illegible] quando totum prædicatur de ipsa parte, seu quando [illegible] ta aut prædicata parte ponitur aut prædicatur [illegible] nus, puta animal est genus, homo dicitur species [illegible] generis, similiter bos dicitur species animalis, [illegible]

[illegible] prædicantur & [illegible] ere. quia [illegible] ho-
mo, ergo est animal: & bos, ergo est animal. Ista præ-
dicamentalis pars differt ab integrali dupliciter. Primo,
quia † pars prædicamentalis non integrat, aut perficit 24
ipsum totum: ita quod totum stare non possit sine par-
te prædicamentali: quia homo pars aut speciei aut gene-
ris, non integrat genus aut animal, cum possit esse animal
sine homine: cum plures aliæ sint partes aut species ani-
malium. Secunda differentia: quia pars integralis non
prædicat, aut ponit totum. Imo sine toto esse potest, puta
anima sine corpore, corpus sine anima, sed totum non po-
test esse sine suis partibus integralibus. Similiter ista pars
prædicamentalis dicitur subiectiua: quia subiecta suo
generi, quia posita specie necessario [illegible] ad-
[illegible] quod a genere separari non potest. *Ita [illegible]*
[illegible] qui usumfructum ff. de verb. or oblig. & [illegible] Pars ac-
cidentalis aut qualificatiua dicitur, quæ potest adesse, &
abesse citra subiecti corruptionem, & sine qua totum
subsistere potest, nec ea prædicata ponitur genus, vt [illegible]
dies adiecta stipulationi. *l. i. §. diem. ff. de edend. vbi Ang. &*
Alexand. & [illegible] mus. ¶ His ita præmissis vi-
dendum est, † an legata dicantur pars testamenti. Et qui- 21
dem citra partem integralem [illegible], quod non
quia testamentum [illegible]
potest, quod ex legatis [illegible] Sed
quæstio est, † an dicantur legata pars prædicamentalis, 22
aut subiectiua testamenti, ita quod prædicatis [illegible]
[illegible]tis legatis prædicetur aut ponatur testamentum. In
qua difficultate aduertendum est, quod necessario præ-
supponitur legata esse relicta in testamento: quia si re-
licta essent ab intestato, aut in codicillis, frustra quæ-
reretur, an prædicentur de testamento, quod non est,
sed an condito testamento, prædicatis legatis prædice-
tur & testamentum. sicut prædicato homine necessa-
rio prædicatur animal, quod est suum genus. Iason *hic*
[illegible], quod legata non dicuntur pars prædicamentalis,
aut subiectiua testamenti, siue capiatius testamentum
in specie, in quo sint facta legata: quia non sequitur,

est legatum: ergo testamentum. quia legata possunt [illegible]
27 sine testamento, id est, ab intestato. Sed aduerte, [illegible]stamentum dicitur testatio mentis, aut iusta sententia [illegible] eo, quod quis fieri voluit de bonis suis post mortem [illegible] *l. prima ff. de testamentis*, quæ verba ita conueniunt [illegible] sicut institutioni hæredi, ergo præsupponendo [illegible]tum in specie, videtur, quod prædicato legato [illegible] & testamentum. & procedat consequentia, est legatum, ergo testamentum. Nec obstat, quod dicit Iason. quod [illegible] modo caperetur genus, id est, testamentum [illegible] quanto in eo essent relicta legata. Sed genus [illegible] debet absolute sine restrictione ad certum casum [illegible] eo, quod testamentum non est tale genus, quod [illegible] capi possit sine restrictione ad certum casum, in casu [illegible]stro. Imo necesse est restringere ipsum ad casum, q[illegible]ta in testamento relicta sint: quia alias (*vt dixi*) fa[illegible] quæstio quærere, an legata dicantur pars testamenti [illegible] sideremus testamentum sine legatis. & sic apparet, [illegible] capiendo testamentum in specie, legata possunt [illegible]rari vt pars prædicamentalis aut subiectiua [illegible] contra Iason. Similiter dum dicit Iason. quod ca[illegible]stamentum in genere, legata non possunt dici pars [illegible]camentalis, aut subiectiua testamenti. quia [illegible] potest testamentum sine legatis, fatua, & impossibilis [illegible]ditur quæstio, an legata, quæ non sunt, dicantur pa[illegible]
28 stamenti. Itaque concludo in hac conclusione [illegible] quod legata dicuntur pars prædicamentalis, aut subiecti[illegible]ua testamenti, considerando testamentum in quo [illegible] sint legata. & sic considerando testamentum [illegible] quia (*vt dixi*) considerando in genere sine legatis, [illegible] uacua fit quæstio. Sed dicet aliquis. si legata [illegible] testamenti: ergo erunt æque principalia ad testamentum & non eius accessoria, & sic contra gloss. & Doct. [illegible] quod erunt aut sunt legata pars testamenti a[illegible]men non æque principalis. sicut vnus princeps [illegible] societatē suam in plures partes & in vna parte [illegible] famuli. nam diceren[illegible] pars [illegible] tia & quod aliquid pars dici possit, licet accessorium [illegible]

[illegible] Nigra, hic tamen ego tamen dubito. Sed illud [illegible] intelligendum [illegible] legata absorberent maiorem partem hereditatis. quia tunc diceretur legata partem testamenti principalem, imo & principaliorem. Sicut dicimus in prælegatis, † quod ubi absorbent maiorem partem hæreditatis, idem de eis iudicatur, quod de portionib. hæreditariis, ideo per repudiationem hæredis instituti transeunt ad substitutum *l. filio cum l. seq. ff. de legat.* 1. *Soc. in l.* 1 *de collat. bono sup.* 1 *q.* Videmus etiam, quod ubi prælegata absorbent maiorem partem hæreditatis, veniunt in restitutione fideicommissi tanquam portio hæreditaria, quia idem de eis iudicamus, quod de portione hæreditaria. *Bart. & Doct. in [illegible] §. quidam liberis ff. ad Trebell. Dec. in* [illegible] [illegible] eo casu stante statuto, quod de testamento solvatur gabella, illa esset solvenda per legatarium maiorem partem bonorum pro rata. Aliter etiam concludit [illegible] hac conclusione, quod legata non dicuntur pars testamenti integralis, nec prædicamentalis aut subiectiva, neque substantialis aut essentialis, sed pars accidentalis: quia possunt adesse & abesse citra subiecti corruptionem. Consentit [illegible] Ias. præter quam in eo, quod dicit legata non esse partem [illegible] testamenti [illegible] *ut supra [illegible]*. In quo tamen [illegible] legata dicantur pars integralis testamenti [illegible] ac Cratus [illegible] quando apparet quod testator voluit legare, & non legavit, licet aliunde testamentum perfectum [illegible] non factis legatis remanet testamentum imperfectum ratione voluntatis, & non valet in aliquo testamentum, [illegible] quam quid indiuiduum, & sic non potest stare sine legatis, quod intelligo quando non legauit, quia non potuit morte aut alio impedimento præuentus: secus, si non legauit ductus pœnitentia. quia noluerit amplius legare *l. si is, qui, ff. de testa.* qui tex. loquitur quando testator defecit in legando morte præuentus: secus, si ex mutatione voluntatis, *ut dixi, per text. in l. quod si verum ff. [illegible]* & ita no. Cratus hic. ubi, quod [illegible] legata non dicuntur pars integralis testamenti ex [illegible] ipsius testamenti, s. ratione voluntatis imperfectæ.

Sed hic aduertendum, quia Crotus, mutata [illegible] indistincte tenet, quod legata dicuntur pars integralis testamenti in specie sumpti, in quo sint relicta legata [illegible] hoc male mutauit opinio, quia si essent pars integralis [illegible] queretur, quod deficientib. legatis ob causam [illegible] propter repudiationem, aut aliter, testamentum [illegible] lum. quia totum stare non potest sine suis [illegible] libus. & tamen istud est falsum. *vt habetur in [illegible] pro non script. hab. & in tit. C. de cad. tol.* ¶ E[illegible]

31 iam resultat alia declaratio, aut distinctio [illegible] aliqua dicitur pars substantialis, aut essentialis [illegible] totum consistere non potest, quae etiam dicitur [illegible]

32 tegralis. † Aliqua dicitur pars accidentalis [illegible] catiua, sine qua totum potest constare, & quae potest esse & abesse citra subiecti corruptionem, & [illegible] te accidentali, aut qualificatiua loquitur *glos. in l.* [illegible] *in princ. in gloss. 2. ff. de verbor. signif.* [illegible] dicit, quod [illegible] iam dicitur, sine qua totum consistere potest, [illegible] iecta stipulationi. nam dies est pars stipulationis [illegible] *diem. ff. de edend.* & tamen stipulatio stare potest [illegible] quia potest fieri pure, & sine die. §. *omnis. I[illegible] borum obligation.* ¶ In hac tamen difficultate [illegible] dicantur pars testamenti, non omitto dictum [illegible] qui dicit reprobando Soc. quod ideo legata [illegible] dici pars subiectiua testamenti, quia definitio [illegible] non conuenit legatis. *de qua in l.* 1. *sup. de testa.* [illegible]

33 *ibi per Bar.* Vult dicere Crotus, † quod testamentum [illegible] prie & stricte accipitur pro institutione haeredis [illegible] tem pro testatione mentis. *idem voluit Bald. in l.* [illegible] *stola, C. de fideicommiss.* Sed aduerte quia [illegible] tractus testamentum dici potest. *glos. in* [illegible] *sacramenta puberum. in versicul. super contractibus* [illegible] *iuramen. firman. per text. in l. eandem rem.* [illegible] *bus reis. Decius in consil. 660. num.* 1[illegible] *in primo notabil. C. de testamen. decis.* [illegible] Nam etiam in contractibus testa[illegible] quis [illegible] suam declarat & licet in testamento d[illegible] haeredi [illegible] quo ad verba [illegible] tamen [illegible]

quia † cessante testator [illegible] vocare venientes [illegible] 18
statis. *l. consanguineitur. ff. de iure [illegible]rum.* & [illegible] Bald.
in consil. 121. *Præsuppono [illegible] quæro*, quod decedens ab in-
testato videtur facere [illegible] illud, quod de eius successi-
sione ordinat [illegible] *[illegible] § [illegible] maxime. ff. de collat. bon.*
& in pulchra & [illegible] quæstione tradit Socin. *in consil. 2. [illegible]*
tertia quæst. lib. 2. [illegible] testator det licentiam hæredi dis-
ponendi de certis bonis, & hæres non disponat ea [illegible],
sed decedat ab intestato, an dicatur disposuisse in venien-
tes ab intestato? & concludit, quod sic *idem tenet Curtius*
Iunior in consil. quarto. Et quod [illegible] Iaf. in rubrica. ff. de li-
beris & posthumis. Sed illud est improprie. Ideo succedens
ab intestato dicitur habere [illegible] a lege, non a defun-
cto. *Alexan. in consi. 44. [illegible] lib. [illegible] [illegible] alium, [illegible]*
[illegible] rationem. [illegible] od.

¶ An autem substitutiones dicantur accessoriæ ad testa- 19
mentum, sicut legata: aut æque principaliter conside-
rentur. *gl. hic* sentit, quod pertineant substitutiones ad te-
stamentum æque principaliter. nam dum glos. rubr. *in prin-*
[illegible] verb. [illegible] dixit de testamentis, nunc de accessoriis
testamenti, id est legatis, clare præsupponit, quod so-
lum nunc [illegible] incipiat
tractare de [illegible]
accessoriis, [illegible] de [illegible] testamentum
principaliter: ideo [illegible] in præcedentibus [illegible]
sit de substitutionibus, *in titul. de liberis & posthumis*, [illegible]
tit. de vulgari, & pupillari. & in titul. de acquirend. hæredit.
sequitur quod substitutiones non dicuntur de accesso-
riis testamenti. Nam si essent de accessoriis, falsum es-
set quod dicit glossa, quod nunc incipiatur tractatus de
accessoriis testamenti: quia iam antea cœptum esset de
accessoriis agi aut tractari. † Similiter iuxta declaratio- 20
nem præmissam sentit glos. quod codicilli non dicantur
accessorij ad testamentum, sed considerentur æque prin-
cipaliter: quia de codicillis dictum fuit in præcedentibus,
[illegible] præcedentia veniunt ad testamentum æque
principaliter, ex quo de accessorij nunc demum fuit in-
choatus in materia legatorum.

17 ¶ Contra primum † de substitutionib. quod non . . . niant æque principaliter ad testamentum, arguit . . . sufficienti partium enumeratione, quod substitutiones . . . hoc non videntur differre à legatis, nam aut consideramus testamentum in genere, aut in specie. Si in genere, tunc potest esse testamentum sine substitutionibus. . . istud argumentum non videtur bonum, *vt supra . . . circa legata*, quia si consideramus testamentum . . . sine substitutionibus, non cadit disputatio an substitutiones dicantur pars testamenti: nisi dicas, quod . . . tatio, an dicantur substitutiones pars integralis, . . . stantialis testamenti, ita quod testamentum . . . possit sine substitutionibus. Aut, *dicit Ias.* consideramus testamentum in specie, & tunc aut testamentum . . . perfectum, quia adhuc in fieri, & deficit . . . tatis testatoris, & tunc vitiatur testamentum . . . tanquam indiuiduum. & sic ita vitiatur in legatis, . . . substitutionibus, & institutione. & sic . . . gata non differunt a substitutionibus. *l. si . . .* Aut consideramus testamentum in specie . . . in quo sint substitutiones, & legata. & idem . . . in legatis, quod in substitutionibus: vt legata . . . pars testamenti, vt substitutiones. Ad illud argumentum respondet Iason, quod diuersa est ratio legatorum & substitutionum: quia substitutio potest esse caput, & fundamentum testamenti, sicut institutio. quia testamentum potest sumere robur a substitutione, quando . . . dus institutionis esset nullus. *l. 3. § fi. ff. de lib. & post.* . . . si substitutus non adiret, vitiaretur testamentum . . . substitutio potest dici caput, & fundamentum . . . secus in legatis, quæ in nullo gradu considerari possunt vt caput testamenti. & licet legata . . . constituit testamentum. ergo legata non possunt dici pars testamenti æque principalis, ita quod . . . possit validitas testamenti. Sed hic . . . responsio Ias. non est generalis ad omnes . . . nam solum . . . in substitutione vulgari, . . . pere potest robur testamenti . . .

[illegible], a quibus [illegible] testamenti inchoari non [illegible]. Secundo aduertendum est, quia la[illegible] in hac responsione [illegible] conf[illegible], quæ prius dixerat circa legata, an legata dicantur pars prædicamentalis, aut subiectiua testamenti, vbi voluit, quod quando loquimur de parte prædicamentali aut subiectiua, capimus genus, aut testamentum absolute, non autem restrictiue ad certum casum, & [illegible] solum consideramus, an testamentum in genere possit stare sine legatis, non autem restrictiue, quando in eo sunt relicta legata. & tamen hic [illegible] loquendo de substitutione [illegible] testamentum in specie, & restrictiue, quando in ea [illegible] substitutio vulgaris. Sed capiendo in genere, [illegible] [illegible] quod testamentum potest stare & valere sine substitutione, cum sola institutione, & licet possit annullari [illegible] [illegible] institutione, tamen [illegible] [illegible] quia etiam potest annullari stante substitutione, [illegible] deficiat: vel quia substitutus nolit, aut non possit [illegible]. Præterea considerando illum casum, in quo testamentum [illegible] rebus a substitutione, non considerat [illegible] [illegible] testamentum simpliciter aut absolute, sed restrictiue in [illegible], quo deficit institutio. Quid dicendum [illegible] [illegible] substitutione [illegible] [illegible] [illegible] esse partem [illegible], quia [illegible] hereditatis. [illegible] [illegible] hereditatis. [illegible] in se portionem hereditarias, idem de eis iudicamus, [illegible] [illegible]tutus subrogatur in locum [illegible] [illegible] autem sapit naturam eius, in cuius locum subrogatur [illegible].§ *qui iniuriarum. ff si quis caute.* qua ratione dixi [illegible] legata etiam dici partem testamenti, quando [illegible] maiorem partem hereditatis. Similiter vbi [illegible] substitutio vulgaris, a qua incipit testamentum, & quando [illegible] primus gradus, in illo casu speciali diceretur integralis [illegible], aut substantialis testamenti, non quod absolute [illegible] [illegible] considerando dicatur substitutio pars substantialis [illegible] integralis testamenti, & sic [illegible] [illegible] considerando, substitutio vulgaris [illegible] pars substantialis [illegible] integralis, & etiam diceretur pars [illegible]

ctiua aut prædicamentalis. Similiter substitutio pupillaris sine dubio dicetur integralis pars testamenti [illegible], imo dicitur ipsum totum, & ipsum testamentum [illegible]. Sed respectu testamenti paterni dicitur accessoria, & sequela eius. § *liberis. Insti. de pupil.* Substitutio autem [illegible] commmunis particularis non videtur [illegible] *pro ut tete [illegible] in leg.* 1. *infra. eod.* Similiter [illegible] directa [illegible], *de qua in l. centur. o. sup. de* [illegible] pars testamenti non integralis, sed prædicamentalis & [illegible] & [illegible] principalis, maxime cum [illegible] tota [illegible] § Circa aliam tacitam conclusionem [illegible]
38 quod [illegible] non dicantur accessorij ad testamentum declarando *ut sup.* [illegible] opponit contra [illegible] codicilli dicantur accessorij ad testamentum [illegible] ru[illegible] testamento, [illegible] & codicilli, & legata in codicillis relicta. *l. C. de codi.* [illegible] respondetur ad argumentum [illegible]
39 [illegible] codicilli non dicantur accessorij ad † testamentum [illegible] quia large [illegible] codicilli dicuntur testamentum *per gl.* [illegible] *in verbo* [illegible] *Bald. C. com. de leg. gl. in l.* [illegible] [illegible] *ipsum* [illegible] [illegible] *cons.* 174 *lib* 4. facit, quia dispositio in testamento locum habent in codicillis. Ideo prohibitus [illegible] censetur prohibitus codicillari. *leg. diui.* § *pen. ff.* [illegible] *dic. l.* 2 *ff. de leg.* 1. Similiter dispositia in codicillis [illegible] habentur ac si in testamento dispositia essent [illegible] *de iur. cod.* Ad idem tex. *in leg. omne verbum,* [illegible] *de lega.* [illegible] tex. considerat [illegible] testandi in legatis & fideicommissis, dicendo, quod omne verbum [illegible] ret de voluntate testatoris circa legata aut fideicommissa validum est, & sic considerat actum testandi in [illegible] & fideicommissis, quę in codicillis [illegible]
40 quod in pulchro casu tradit Dec. [illegible] licet in testamento testes debent esse [illegible] testatoris ita quod videant testatorem [illegible] *in* [illegible] *& leg. si vnus C. de testa.* [illegible] Matthei [illegible] dictam tamen Matthei [illegible] *d. l.* [illegible] Sed [illegible] *in* 2 [illegible] quod [illegible] dicto Ma[illegible]

... contradicentem ... testamento confirmari propriè videntur ... tum l. 2. § quintus ... vel codicillu. nam ... videtur ... & sensuum communiua.gl in l. ad pr... C... dand. tut ... testamento confirmato ... esse in testamento ... 2 § ... de iur. codicil. Sed ... dicitur esse in ... vere & propriè. l. institutio ff. de condi. insti ... Bal. in ... Aa que lib ... Sed ista responsio ... non videtur bona, ... Codicilli largo modo ... principales, aut non sunt accessorij ad testamentum quia ... nominis non ... principale, ... in beneficio ... Nam ... cium potest dici accessorium ... praben. capit. super eo de preb. lib. 6 & tamen ... beneficium. ¶ Secundo considero contra ... & non respondet ad argumentum, ... extra propositum loquitur nam ... rupto testamento, ... codicillis ... testamenti, & ab eo ... 18
do codicillis ... testamentum. patet quia ... ab intestato. lege. 3. ... ab intestato & ... codicillorum. ergo patet quod non sunt accessorij ... quia accessorium non potest stare sine principali. l. cum principalis. ff. de reg. iur. ideo obligatio ... sine obligatione principalis consistere non posset. § fideiussores. Instit. de fideiussor. Et si dicas ... testamento: quia alias frustra ... codicilli accessorij ad testamentum, quod ... Dico quod etiam capiendo codicillos ... 41
testamento, illi possunt subsistere in multis casibus ... testamento. Primus casus est quando testamentum ... ab initio est nullum, puta praeter ... nam testamentum statim ... nullum, ...

non possunt dici codicilli accessorij eius quod non est, seu dependere à testamento inualido, *Bar. post Dy. in l. legata inutiliter ff. de leg. 1. Cy. Alex. & Mod. in d. l. 1. C. de codicil.* nec isto casu codicilli conseruantur per authen. ex causa. C. de lib. præterit. quia conseruatione opus non est, cum valeant statim codicilli vt facti ab intestato, cum testamentum statim sit nullum.

¶ Secundus casus est, quanto fiunt codicilli in defectum testamenti, & ad hunc finem vt valeant si contingat annullari testamentum per natiuitatem posthumi aut aliter. nam tunc perinde est ac si dictum esset, si non valeat dispositio iure testamenti valeat iure codicillorum. *l. qui filio. §. 1. iuncta gloss. fin. ff. de here. insti. secundum verum intellectum Bald. & Imol. ibi reprobato intellectu diuinatiuo. Tradit Iason. in d. l. 1. ante med. C. de codic. addo Alexan. in con[illegible] 161. In tertio dubio. lib. 2.* vbi Alex. quod codicilli facti, condito testamento, subsistere possunt, licet testamentum deficiat, dummodo tales codicilli fuerint ab intestato co[illegible] firmati: quia appareat quod voluit testator codicillos se[illegible] uari etiam per venientes ab intestato: *per d. l. qui filio. §. 1. &* tunc dicitur apparere de tali voluntate testatoris, q[illegible] voluerit seruari codicillos ab intestato, quanto adiecta [illegible] clausula voluit valere in vim codicillorum & iure cuiu[illegible] bet alterius vltimæ voluntatis, & prout melius valere p[illegible] terit. *Idem quod codicilli non rumpantur rupto testamento q[illegible] to fiunt codicilli in defectum testamenti voluit Aretin. in c[illegible] 93. ver. his præmissis. Adde tex. in l. quia autem. in princip. [illegible] cta gloss. 2. ff. si quis omis. cau. test.* ¶ Tertius casus est, qua[illegible] to fiunt codicilli post testamentum, non de tempore [illegible] us testamenti. nam quando fiunt post testamentum, [illegible] capiunt à seipsis, nec vitiantur propter nullitatem t[illegible] menti. *ita Dec. in consi. 456.* Pulchrum & singulare d[illegible] si verum sit sed falsissimum est & contra tex. *in d. l. ab [illegible] stato. vbi gloss. in ver. quoquomodo. ff. de iure codicillo. n[illegible] in l. legata inutiliter. ff. de legatis. 1.* & Alexand. *in l. prim[illegible] codicill.* allegati per Dec. id dicunt ad quod alle[illegible] nam dicunt, quod vbi testamentum statim ab [illegible] nullum, quod tunc non vitiantur codicilli, *vt su[illegible]*

primo casu. Sed quod codicilli facti post testamentum validum non vitientur rupto testamento: hęc non dicunt, nec dicere potuissent. quia contra tex. & hoc nisi fierent codicilli etiam ab intestato, i. in defectum testamenti, *vt in d. l. quia autem. cum gloss. 2. ff. si quis omi. cau. testa.* Quæ omnia diligenter notanda. quia vtilia in practica nec alibi ita ordinata. Putarem tamen quod siue fiant codicilli ante testamentum siue post testamentum validum, quod tamen postea rumpitur, conseruentur codicilli per aut. ex causa. C. de libe. præte. *vt per Alex. in consilio. 161. In tertio dubio, li. 2.* Ex quibus apparet quod etiam capiendo codicillos in specie in multis casibus stare possunt sine testamento, licet conditum sit testamentum. Ergo non possunt dici codicilli accessorij ad testamentum, nisi in vno casu, quando testamentum conditum est, & ipsum validum ab initio. Deinde fiunt codicilli simpliciter. nam deficiente testamento deficiunt & codicilli. *d. l. 1. C. eod. & d. l. ab intestato. ff. de iure codi.* Intelligendo tamen, quod conseruentur per d. auth. ex causa *vt statim dixi.* In hoc tamen articulo an codicilli dicantur accessorij ad testamentum, puto dari posse doctrinam magis certam & generalem: vt inspiciamus quid in codicillis contineatur. Nam si contineantur legata aut fideicommissa particularia, recurrendum erit ad illam conclusionem, an legata & fideicommissa particularia dicantur accessoria. Si vero contineant substitutiones obliquas, æque eundum erit ad illam conclusionem, an fideicommissaria substitutio dicatur pars principalis vel accessoria. quæ doct. probatur ex no. per gloss. Bart. & doct. *in l. 1. C. si aduer. trans.* Vbi quando necesse est applicare iura & actiones ad bona mobilia, vel immobilia, illud inspicimus ad quid competant, seu quid in eis deductum sit. ideo si competunt ad rem mobilem, iudicantur vt mobilia & econtra. ¶ Hic etiam aduertendum circa dictum Bal. *in l. 1. supra. de testamen.* per gloss. *ibi* relatam per Iason. *hic.* dum dicit saluari instrumentum notarij in quo dicit, † talis condidit testamentum, in quo legauit Titio centum, & Sempronio fundum, & aliter hæredem non instituit: quia intelligitur testamentum large pro codicillo. *sequitur* 43

quitur

quitur Pau. de Cast. in l. proxime. supra. de his quæ in testa. delen. Soci. in consi. 142. *ver. pro his adduco. lib.* 1. Nam difficultas istius dicti consistit in l. non codicillum. C. de testamen. Vbi quando quis voluit facere testamentum instituendo vel exheredando, si non valet vt testamentum, non valet vt codicillus. Ad illum tex. respondet Paul. de Cast. *in dicta l. proxime*, quod *ibi* apparebat de voluntate testatoris qui volebat testari non codicillari instituendo heredem, licet non coram septem testibus. & sic voluntas testatoris erat limitata ad actum testandi, ob id non valet in vim codicillorum: secus quanto testator non instituit heredem, sed tamen legat aut fideicommittit, licet coram septem testibus. quia tunc non apparet, qui voluerit testari omittendo institutionem hæredis, quæ est caput & fundamentum testamenti. ¶ Ex hac responsione ad d. lege. non codicillum. inferuntur duæ conclusiones.

44 Prima conclusio est, † quod vbi actus disponentis limitatur aut restringitur ad certum effectum aut modum, si eo modo valere non potest, non valet vt valere potest. Ratio. quia in alio modo aut in alio effectu deficit voluntas disponentis, ex quo fuit limitata ad alium modum, aut ad alium effectum. *& ita illum text. in l. non codicillum. ad hoc citat. Corn. in consil.* 202. *lib.* 4. *Dec. in c. cum super. de offic. deleg.* Sed hic aduerte circa istam primam conclusionem & circa declarationem prædictam ad d. l. non codicillum: quia ratio illius text. aliter declaratur per Paul. de Cast. *in consi.* 414. *Viso. & examinato supra prompto puncto. libro.* 2. vbi, quod ideo dispositio non valet vt codicillus: quia codicillus est diuersa species à testamento, & ab eo dissimilis: quia proprie loquendo codicillus non est testamentum, cum non habeat ius institutionis. *Idem volunt Paul. de Castr. Angel. & Imola, in l.* 1. *§ [illegible] ita ff. de verbo. oblig.* Sed ista declaratio non videtur [illegible] quia vt actus valeat verba intelliguntur large, & in diuersa specie. *l. insulam ff. de prescript. verbis. l. miles ad [illegible] l. cum pater. §. donationis. ff. de legat.* 2. vbi actus sonans in donationem, sustinetur in vim fideicommissi. quia vt donatiuo valere non poterat propter absentiam donatarii, & propter

propter defectum stipulationis olim necessari in donatione, *l. si quis argentum. C. de dona. glo. in l nec. ambigi C. eod. tit.* ¶ Tertiam declarationem ad d. l. non codicillum tradit Bartol *in d. l. 1. §. si quis ita. ff. de verb. oblig.* quod vbi agitur de totali dispositione seu de faciendo vnum totum & integrum actum. si non valet quod ago vt ago, non valet vt valere potest. nam in d. l. non codicillum testator intendebat facere testamentum totum & integrum cum institutione, & exheredatione: sed nō potuit ita agere propter minorem numerum testium. Ideo cum in totum valere non possit, non valebit ēt respectu partis, quia codicillus non potest continere totalem dispositionem testamenti propter institutionem & exheredationē, quæ in codicillis fieri non potest. Sed ista declaratio Bar. ita simpliciter intellecta non videtur bona quia ea attēta sequeretur, quod semper annullato testamento annullarentur & legata? & tamen istud non semper procedit: puta eo casu quo censentur repetita ab intestato. *iuxta nota. in l. licet Imperator. ff. de lega. 1.* Secundo sequeretur, quod legata relicta in testamento non possent conseruari per auth. ex causa C. de lib. præter. Tertio sequeretur, quod nunquam dispositio valeret vt valere potest, quando non valet vt agitur. quia semper intentio disponentis est, quod valeat totum quod agit, & semper intendit totum agere. Ideo ista declaratio Bar. potest suppleri ex dictis in prima declaratione, id est, quando agitur de totali dispositione testamenti: ita quod appareat, quod vult ipsum totum valere, & voluntas eius est limitata ad ipsum totum, vel debet supplere declaratio Bar. ex dictis *in secunda declaratione*, quod vbi agitur de totali dispositione testamenti, si vt testamentum valere non potest, non valet vt codicillus, in quo totum valere non potest, cum sit species diuersa, in qua institutio aut exheredatio fieri non potest & ita supplent Ang. Imola. Paul de Cast. & Ias. *in d. §. si quis.* ita. sed ista suppletio Paul. Ang. Imol & Ias. videtur confutari ex dictis *supra in secunda declaratione.*

¶ Quartam declarationem ad d. l. non codicillum ponit Ias. *in d. leg. 1. §. si quis ita. ff. de verbo. oblig.* quod ibi fuit defectus,

fectus, nam in eo quod agebatur, quam in eo quod agi poterat. nam agebatur testamentum; sed in eo fuit defectus formæ: quia solum fuit numerus quinque testium cum septem requirantur. Similiter in eo quod agi poterat, id est, in codicillo fuit defectus materiei. quia facta fuit institutio & exheredatio, quæ materia codicillis non conuenit: ideo non mirum videri debet, si in d. l. non codicillum non valet dispositio, neque vt testamentum, neq, vt codicillus. quia neutro modo valere poterat, cum in vtroque esset defectus, id est, in testamento defectus formæ, & in codicillo defectus materiei. Sed aduerte: quia ista declaratio Iason. non videtur procedere: quia quando quæritur an dispositio quç non potest valere vt testamentum, saltem valeat vt codicillus, illud procedit respectu eorum quæ in codicillis, dispnni possunt, & sic respectu legatorum, aut fideicommissorum. non respectu institutionis aut exhæredationis: non cessat consideratio defectus materiei, & solum militat defectus formæ respectu testamenti. Præterea non est verum, quod in codicillis esset defectus. quia nihil deficiebat ad solennitatem, & validitatem, codicillorum: sed potius erat superfluitas institutionis, & exheredationis, quæ vitiare non debet. *arg. l. testamentum. C. de testam. l. vnic. in princip. C. de rei vx. actio.* ob id recurrendum videtur ad alias declarationes. Sed considera, si melior solutio dari possit ad d. l. non codicillum. nam apparebat quod disponens volebat instituere, & exheredare. sed quia institutio, & exheredatio habentur pro non factis in codicillis: magis dicitur disponens cœpisse, aut tentasse actum testamenti, quam [illegible] ob id actus nullo modo valet ratione imperfectionis voluntatis. *l. si is qui. ff. de testa.* Secundo considero, quod [illegible] gna videtur æquiuocatio circa dictam l. non codicillum quod ibi actus non poterat valere, vt agebatur, [illegible] mentum: neque vt agi poterat, vt codicillus respectu institutionis, & exhæredationis, & sic ille actus nullo [illegible] lere poterat sed sumus in alio brocardico, an vtile [illegible] propter inutile, & dicitur quod sic quia voluntas [illegible] tis est indiuidua *d. l. si is qui*, sumus etiam in illa [illegible]

sublata institutione corruant legata, & fideicommissa: & dicitur quod sic. quia voluntas testatoris dicitur indiuidua. *d.l.si is qui.* nam si vitiatur ibi quod erat æque principale: multo fortius vitiari debent, quæ veniunt accessorie. Sed dicet aliquis, ista ratione attenta etiam vitiari deberent legata in terminis auth.ex causa. C. de lib. præter. dico quod in auth.ex causa. nullitas solum respicit personam præteriri, aut exhæredati: ideo reliqua conseruantur, sed in l.non codicillum, nullitas omnia respicit, ex quo intendebat disponens testari non codicillari. ¶ Sed contra præmissa opponitur.dictum est, quod vbi dispositio non potest valere, vt testamentum, non valet vt codicillus. Contra nos † habemus, quod si codicilli habent septem testes, & in eis relinquitur hæreditas directo, licet non valeant vt codicilli, valent tamen vt testamentum. Ita voluit Paul. de Cast. *in l. testamentum. C. de testam.* Vbi fortius voluit istud procedere, licet sit apposita dictio taxatiua: puta quia dixit testator, quod voluit valere iure codicillorum duntaxat. *Sequitur Cornaus in consi. 324. libr. 1. Addo vltra Cornaum.quod idem tenet Paulus de Castr. in l. 2. C.de codicillis. Alex.in consi.51.vers. Vnde ad propositum. lib. 7.* Vbi etiam Alexan. voluit, quod si filius familias testetur de consensu patris, licet non valeat dispositio vt testamentum, valebit tamen vt donatio causa mortis, & tamen testamentum & donatio causa mortis sint diuersæ species. Solutio. quando † actus denominatur vno modo, & effectus repugnat tali denominationi, & apparet quod disponens voluit actum valere. quia tunc dispositio immutari non potest, nec potest disponens facere quod vnus actus sit alius: tunc fit denominatio ab effectu non à sono verborum *l.insulam ff de præscriptis verbis. Bartolus in leg. cotem ferro. §. qui maximos. ff. de publica. & vectigal. in leg. Aristo. ff. de donatio. & in disputatio. incipien. Publicanus. Bald. in rub. C. de iure emphyteut. iuxta fin. & in l. 1. C. de rerum permutat. cum similib.* modo quando effectus conuenit testamento ex numero testium & propter actũ institutionis, non põt testator dispones per sua denominationẽ alterare talem actũ, & facere, quod sit codicil- 45 46

lus,cum sit testamentum:ideo sit denominatio ab eff... non à sono verborum.Sed contraria loquuntur quando... ctus denominatur vno modo, & effectus nō repugnat ... denominationi: imo illi cōuenit. sed actus subsistere non potest propter defectū formæ: tunc non fit denominatio ab alio actu diuerso dissimili. Nam quando testator ... se facere testamentum, & instituit heredem aut exheredat, effectus non repugnat sono verborum: imo conuenit: ... stitutio & exheredatio testamento. sed talis effectus ... bus non constat, propter minorem testium numerum. Ideo non potest dici, quod effectus præualeat verbis, ... quo effectus non subsistit. Secus quando effectus subsistit, sed contrariatur sono verborum: quia tunc attendi... fectus non consideratis verbis. Ideo quando quis dicit facere testamentum,& tamen non instituit neq; legat, ... tantum fideicommittit, quia effectus legati aut fideicommissi tenet & repugnat testamento nulla facta institutione, dicitur codicillus non testamentum, effectu considerato non consideratis verbis.

¶ Dictum est supra, quod ex responsione Paul. de Ca... *in d.l. proxime ff. de his quæ in testa. delen. ad. d.l. non codicillum C. de testa.* eliciuntur duæ conclusiones. Vidimus de ... conclusione non parum vtili, quod vbi voluntas dispo... tis restringitur ad certum actum, si non valet actus, ... gitur non valet vt valere potest. ¶ Secunda † conclusio

47 est, quod voluntas disponentis declaratur ex modo procedendi. nam in d.l. non codicillum, quod voluerit ... stari non codicillari, arguitur ex modo procedendi, ... ex eo, quod testator instituit, aut exheredauit, ... ctus conueniens testamento. Similiter quando quis ... lum legat aut fideicommittit, omissa institutione & ex... heredatione apparet, quod voluit codicillari non te... licet dicat testari se velle Similiter quando dubitatur ... aliquis processerit tanquam iudex ordinarius aut ... ordinarius vel arbiter, cognoscitur ex modo pro... *Bartol. in leg. societatem §. arbitrorum. ff. pro socio. Alex... consilio. 55. versicul. confirmantur prædicta. lib. 5.* Similiter ... princeps voluerit vti potestate ordinaria, aut ab...

[illegible] plenitudine potestatis, cognoscitur ex modo procedendi, quia si mandet partem citari, arguitur quod voluerit potestate ordinaria *Rom. in consilio 369.* Sed magis in terminis d. l. non codicillum, ex quibus arguatur voluntas, quod voluerit quis testari non codicillari, adduco Soc. *in l. Centurio ff. de vulga.* Vbi quando verba directa referuntur, aut diriguntur ad ipsum testatorem, praesumitur quod voluerit testari Secus, si verba directa substitutionis diriguntur ad institutum, quia facilius obliquantur, ob id praesumitur quod voluerit codicillari. in qua doct. vult Socinus, quod *in lege illud. §. tractari de iure codicil.* verba directa fuerint relata ad testatorem. Sed mihi videtur dicendum, quod vbi verba directa referuntur ad testatorem, voluerit substituere etiam per fideicommissum. quia per fideicommissum succeditur testatori. *l. coheredi. §. cum filia.* & sic ad arguendum voluntatem obliquandi verba directa. doctri. Socin. nihil facit. Ideo dico coniecturam, non aliam clariorem explicari ad arguendũ voluntatem testatoris, an voluerit testari aut codicillari, quam eam quam ponit text. *in d. §. tractari.* nam *ibi* concurrunt duo ex quibus necessario infertur, quod velit quis testari, non codicillari. Primo quia voluit praestari legata ab herede scripto: ergo non a legitimo: ergo noluit codicillari, quia tunc praestarentur ab herede legitimo. Secundo concurrit substitutio vulgaris facta heredi scripto, quae omnino repugnat codicillis. quia dando substitutum vulgarem apparet quod noluit venire haereditatem ad heredem legitimum, *de quo tex etiam videbimus in l. 1. inf. eod.*

¶ Vidimus supra, quod appellatione testamenti large veniunt codicilli, seu quod codicilli large dicuntur testamẽtum. & quod disposita in codicillis habentur, perinde ac si essent disposita in testamento. Sed hic quaero, † aliquis 48 prohibetur alienare bona per testamentum, an poterit alienare in codicillis: Ang. *in consilio 7. in fin.* tenet. quod non, quia prohibitio alienandi dicitur odiosa. Ideo prohibitio facta per viam testamenti, non extenditur ad codicillos, *sequitur Socin. in l. 1. §. quanquam. in fin ff. ad*

Trebel. Ratio huius dicti videtur: quia prohibitio alienandi dicitur res odiosa. *l. non usque adeo. ff. si quis à paren. fuer. man.* sed in odiosis verba debent intelligi proprie & stricte non large. *l. 1. §. si is qui nauem. ff. de exercitor. l. constitutionibus. ff. ad municip.* propria enim significatio vocabuli dicitur illa, quæ est stricta non quæ larga. *l. Labeo §. contra ... de verb. sign. c. si. de præb. c. oratorium. & c. seq. 43. ... Calder. ... consil. 5. in titu. de hæreti. & in cons. 7. in tit. de verb. sign. si. Ias.*
49 *in con. 77. li. 1. vbi Ias. quod † propria significatio dicitur illa quæ est stricta & naturalis.* Sed contra istud dictum Ange. approbatum Per Soc. tenet. Iaso. *hic* duabus rationibus. Prima
50 ratio est: † quia prohibitus testari censetur prohibitus codicillari. *l. 2. inf. eod.* sed ista ratio non videtur bona. quia procedit in eo, qui omnino, seu in omni casu prohibetur testari, quo ad omnia bona: sed non loquimur de eo, qui potest generaliter testari, licet prohibeatur in testamento alienare certa bona, an illa prohibitio extendatur ad causam codic. cum sit odiosa, nec reperiatur ... prohibitus alienare in codicillis. nam in odiosis non fit extensio, etiam ex identitate rationis. *lege si vero ... viro. ff. sol. matr. l. fin. C. de præd. decur. li. 10. vbi decurio prohibitus vendere sine decreto, non censetur prohibitus donare. ... dit Old. in cons. 150. In ecclesia Valentina* ex quo tex. d. l. videtur confundi ratio Ias. Nam si prohibitio venditionis esset propter inhabilitatem personæ, vtrq; etiam donatio censeretur prohibita: sed quia cessante inhabilitate ... prohibitio in certo casu, illa non extenditur. Præterea ... eo prohibitus testari censetur prohibitus codicillari: quia testamentum dicitur quoddam genus comprehendens omnem vltimam voluntatem: *vt per Ias. in d. l. 2.* ... Sed ista ratio cessat quanto generaliter non prohibetur quis testari, sed solum in aliqua re. Secundo mouetur ... contra dictum Ang. quia nisi prohibitio alienandi ... datur ad codicillos, de facili reddetur prohibitio ...
51 ria: quia prohibitus alienare in testamento alienabit per viam codicilli, & licet Iason nihil alleget, † con... tur istud argumentum, quia extensio fit etiam in ... libus, ne dispositio reddatur elusoria, *capit. si ...*

Domi. in secundo no. de sen. excom. lib 5. no. Dec. in l. falsum su-um. §. fin. in 3. limitatione. ff. de regu. iur. Ias. in l. talis scriptura. ff. de leg. 2 addo Bal. in cons. 365. Statutorum scripta. li. 4. Ideo statutum prohibet extrahi bladum cum asinis, censetur etiam prohibere cum bob. *secundum Bal. ibi.* Sed aduertendum circa istud argumentum Ias. ab elusorio: quia si procederet, sequeretur, quod prohibitus alienare in vltima voluntate censeretur etiam prohibitus alienare inter viuos, ne fiat prohibitio elusoria, maxime cum facilius sit alienare inter viuos, quam in vltima voluntate. Patet, quia inter viuos non requiritur tanta solennitas quanta in vltima voluntate: & tamen prohibitum in vltima voluntate, non videtur prohibitum inter viuos. quia ista sunt diuersa, nisi ex verbis aliter de mente appareat. *lege pater filium. §. secundum. vbi Bartol. ff. de leg. tertio. Baldus. in cons. 283. Verba testamenti. li. 2. Dec. in cons. 336.* Et magis in terminis adduco text. *in l. cum hi. in prin. iuncto versi plane ff. de transactio.* vbi prohibitio facta in materia fauorabili in relictis in vltima voluntate & in donatione causa mortis, non habet locum in donatione inter viuos. quem text. ad hoc citat Dec. in l. 1. in octauo notab. *C. de secund. nupt. sed vltra Deci. adduco tex. in lege. verba contraxerunt. ff. de verb. significat. quem ad hoc citat Baldus. in lege. executorem. Clement. de execution. rei iud.* quid dicemus in materia, & prohibitione odiosa dicas, quod facilius quis disponit per viam vltimæ voluntatis, quam inter viuos irreuocabiliter. Puto considerandum in hac materia rationem prohibitionis alienandi. nam si ratio sit generalis militans ita in codicillis sicut in testamento? quia testator noluerit bona exire de familia, tunc prohibitio facta in testamento extendetur ad codicillos, qui large dicuntur testamentum, quia † extensio fit etiam 52 in odiosis ad ea quæ continentur sub dispositione late sumpto vocabulo aut large. *leg. filium habeo. ff ad Macedonianum. l. libertum. §. 1 ff de ritu nupt Rom. in consi. 129. Licet magna. Alexan. in consil. 190. lib. 2 Dec. in l qui se patris C. vnde liber.* & hoc modo euitatur dictum Oldrad. quod in odiosis non fit extensio ex identitate rationis. quia illud

non procedit in his quæ continentur sub dispositione saltem large aut lato sumpto vocabulo. Pro hoc videmus, quod prohibitio alienandi facta inter viuos, aut per viam contractus extenditur ad vltimam voluntatem, quando ratio prohibitionis est generalis militans etiam in vltima voluntate, vt quia voluerit testator bona in familia remanere. nam ratio generalis ampliat dictum speciale: vt *per Bartol. in dicta leg. pater filium §. fundum. ff. de lega. 3. tradit Socinus in consilio 251. libro secundo.* Non omitto tamen in hac materia, an appellatione testamenti veniant codicilli in materia odiosa aut pœnali, quod si codicilli fiant condito testamento, dispositio pœnalis loquens de testamento, locum habet & in codicillis. Ideo pœna imposita hæredi aperienti testamentum ante vindicatam necem testatoris à familia seruorum occisi, habet locum in aperiente codicillos factos condito testamento, licet testamentum non aperiat. *lege si quis in graui. §. si quis codicillos. ff. ad Syllanianum.* rationem assignat text. quia pertinent codicilli ad causam testamenti, quando fiunt condito testamento. nam perinde est ac si omnia scripta in codicillis, scripta essent in ipso testamento. *l. 2. §. 1. ff. de iure codicillorum.* ex quo text. videtur inferri, quod secus sit in codicillis ab intestato, quando materia pœnalis tractaretur. *quem tex. bene nota.* ¶ Circa secundam partem gloss. quæritur de duobus. Primo, quare materia legatorum fuerit diuisa in tres libros. Secundo, in quibus differant isti tres libr. Circa primum quæstionem gl. ponit duas rationes. Prima ratio est ad euitandam prolixitatem, quæ fieret, si sub vno titulo posuisset totam materiam legatorum, sed istam rationem prolixitatis reprobat glo. *in rub. infra de leg. 3.* quia prolixitas præsupponit identitatem materiæ, quasi in omnibus tribus libris tractetur de eadem materia, quid esset prolixum in eodem lib. Sed dicit gl. quod diuisio librorum præsupponit diuisionem & separationem materiæ: quia singuli libri singulas materias & separatas debent continere. Secunda ratio est, quia isti tres tituli differunt inter se, & quia

nent materias diuersas, Ideo tanquam diuersi, & differentes positi fuerunt sub diuersis titulis. In qua re aduertendum, quod Iason male refert istam gl. dum dicit Iaso. quod gl. format quæstionem. & pro solutione se remittit ad not. per eam *in rub. ff de leg. 3.* Nam gl. citra remissioné respondet expresse ad qu. ponédo duas rationes. Similiter dum Ias. dicit, quod in loco remissionis formatur diuersa quæstio, & postea Ias. declarat, dico, quod imo gl. expresse se declarat, quod ponatur materia legatorum in tribus libris propter diuersitatem ipsius materiæ. Ex qua declaratione gl. infertur ad illam † regulam, quod separato- 53
rum separata debet esse ratio. Nam quia istæ materiæ legatorum differunt inter se & separantur: ideo separatim tractantur sub diuersis & separatis titulis. *ad quam reg. solent allegari tex. plurimi. leg. fin. ff. de calum. lege Papinianus exuli. ff. de mino leg. si domus. ff. de serui. vrba. præd. leg. 1. §. Trebatius. ff. de aqua quoti & æsti. l. inter stipulantem. § sacram. ibi sed hæc dissimilia sunt. ff. de verb. oblig. l. 3. § si tutor. vbi Bal. ff. tud. sol. l. de bonis. 1. prin. ff. de Carb. edict. l. qui fundum. §. si fundum ibi propriam ac separatam conditionem habere. ff. pro empt. l. nam satis. §. 1 ff. quemad. ser. amit. l quid constitutū. ff. de test. mili. l. si marit. C. de don. inter vir. & vxo. l. neq; natales. C. de proba. c. 2. de transla. episc. cum simi. sed magis in terminis adduco text. in l. 1. §. 1. ff. de fonte, vbi quia diuersa sunt seruitutes ductus aquæ & haustus aquæ, ideo diuersa pro eis produntur interdicta. adidē tex. in l. 2. § Quint. C. de vet. iur. enucl. vbi quia Falcidia & Trebellianica sunt diuersæ, ideo ponūtur sub diuersis ti. & libris.*

¶ Infertur secundo ex ista declaratione gl. dum ponit differentiam inter istos tres libros de legat. † quod illa dicū- 54
tur separata, quæ continent diuersitatem factorum, licet circa idem in genere. Nam licet omnia dicantur legata in genere. tamen quia tractantur diuersimode, dicuntur diuersi tituli, & separati. quod est notandum pro ampliatione reg. de qua in l. 1. vbi Bart. & Bald. C. si vnus ex pluribus vbi quod separata dicuntur quæ continent diuersitatem factorum. *quem tex. ad hoc citat Rom. in cons 3.. in fin.* nam istud procedit, licet talia facta considerentur circa idem in genere. Aliam rationem quare materia lega-

torum fuerit diuisa in tres libros ponit Imol. *hic*, & sequitur Ias. quod facta fuit talis diuisio gratia commodioris vsus, & commodioris intelligentiæ. *argu. l. Caius §. fi. ff. de leg. 3. & quod in simili habetur per gl. & Doct. in rub ff. sol mat. Addite gl. in proœmio Instit. §. igitur. in ver. easdem vbi gl. quod diuisio librorum tria operatur, de quibus per eam ibi & Ias. hic in fine.* Similiter ex diuisione, aut distinctione quæstionum negotium fit magis clarum. *cap. super literis de rescrip.* vbi text. distinguit inter subreptionem, quæ committitur scienter, & malitiose, & subreptionem, quæ committitur per ignorantiam, aut simplicitatem, ex qua distinctione negotium clarius intelligitur. *quem tex. ad hoc citat Abb. in consi. 96. lib.* 1. Circa differentias istorum trium librorum de legatis, qualiter differant inter se, vnam differentiam ponit gl. *hic & rub. infra de leg.* 3. alteram ponit Bart. *in d. rubr. de leg* 3. tertiam ponit Alber. de Ros. *hic* post Odofr. Sed aduertite, quia ista videtur quæstio facti potius, quam iuris, & laboriosa potius quam vtilis, quia opus esset legere & discurrere, per singulas leges omnium trium librorum ad intelligendum, in quibus differant.

¶ Extra gl. Ias. *hic* format duas quæstiones. Prima quæstio est, quare Iurisconsultus in titulo legatorum prius tractauerit de legatis & fideicommissis particularibus quam de fideicommissis vniuersalibus, quæ sunt digniora.

55 Ex hac quæstione Iaso. duæ inferuntur conclusiones. Prima conclusio † est, quod vniuersalia dicuntur digniora particularibus. Probatur istud dictum, licet Ias. non dicat. nam illud dicitur dignius, quod est generalius & plura complectitur. *argu. gl. in can. in nouo. 25. distinct. quam gl. ad hoc citat, Decius in rubr. ff. si certum petatur.* sed vltra Decium, adduco tex *in §. nos igitur. in authent. de defensor. ciui.* vbi, quod præses prouinciæ, quia præest vniuersitati, & toti prouinciæ, non vni ciuitati tantum, dicitur maior, & dignior: nam dicitur iudex iudicum. & quanto quis præest melioribus, tanto maior ipse & honestior est. *& illum text ad hoc citat Abb. in consi. 21. lib. 1. Et de eo qui præest pluribus, & maioribus, quod dicatur dignior, tradit Bal. in consi. 387. Archid. lib. 1. per glos. in §. generaliter, in auth.*

ciu. ...

constu. quæ de dignit. Ideo amplitudo vnius principis dicitur maior dignitate inferioris: quia potestas principis est vniuersalior latius patens, & quod ratione vniuersalitatis dignius quid dicatur voluit Bald. *in consi. 352. Materia fundorum lib. 1.* Vbi, quod omnis concessio perpetuæ iurisdictionis dignitatem habet, & gradum excellentiæ superioris, cum præsit vniuersitati. Ex quib. abunde probari videtur conclusio fideicommissum vniuersale dignius esse particulari legato aut fideicõmisso. & quod titulus generalis debeat præcedere speciale tradit Dec. *in rubr. C. qui admitt.*

56 ¶ Secunda conclusio elicitur ex ratione Ias. ad quæstionem supra formatam, † quod illa sunt præferenda, circa quæ, aut in quibus maiore tractatu est opus. nam Ias. dicit, quod ideo titulus legatorum & fideicommissorum particularium præpositus est: quia Iurisconsultus erat plura dicturus de ipsis legatis, & fideicommissis particularibus. Sed ista ratio non videtur bona tanquam sumpta ex diuersis, aut separatis. Etenim non valet consequentia: sum dicturus plura de populo, quam de principe: ergo de populo prius dicendum est, & quare maior tractatus legatorum & fideicommissorum particularium ita poni non poterat post tractatum fideicommissorum vniuersalium, sicut ante: sed magis in terminis contra istam responsionem Iason. adduco tex. *in l. 1. ff. si cert. pet.* vbi Iurisconsultus præmittit titulum. ff. de rebus credi. aliјs titulis sequentibus: quia titulus de rebus creditis est generalis ad omnes contractus, in quibus sequimur fidem alienam. Et tamen tractatus circa ipsos contractus in specie, in quibus sequimur fidem alienam, est multo maior & amplior tractatu illo generali de rebus creditis. Ideo vltra Iasonem aliter responderi posset ad argumentum, quod ordo † non attenditur in istis titulis, an alius alio sit dignior, an prior. 57
gloss. in §. quibus in prima constitutione Codicis. Ias. in l. fin. C. qui admitti, & in l. si in secundo notabili. C. qui testamenta facere possunt. Secundo potest responderi, quod ordo scripturæ non attenditur in iјs, quæ sunt de se certa: puta si notorie dignior posteriore loco nominatur. *Decius in cap. auaritia. de prebendis & dignit.* Ideo cum materia fideicommisso-

missorum vniuersalium sit notorie dignior, non videtur curandum, quo ordine tractata sit. Tertio potest responderi, quod in istis situationibus titulorum non semper seruatur iste ordo, vt digniores præponantur: *vt patet in tit. de arbit.* qui proponitur tit. de iudicijs, & tamen iudicia videntur potiora, & digniora ratione maioris potestatis. Quarto potest responderi, quod potuit præponi materia fideicommissorum particularium, tanquam prius edita, & tractata, licet non æque digna, & sic quod in situatione habitus fuerit respectus ad prioritatem temporis natiuitatis, non ad dignitatem.

58 ¶ Inquantum Ias. *hic* circa dictam quæstionem † dicit, quod fideicommissarius habetur loco heredis, istud intelligitur, non vere, aut proprie, sed per viam fictionis. *l. filius.* §.1. *ff. quod cum eo. allegat. hic per Ias. ponderando verbum quodammodo, quod est nota impropriet atis. l. in suis. ff. de lib. & posth. not. Bart. & doct. in l. si is, qui pro emptore. ff. de vsucap. ad idem tex. in l. postulante.* §.1. *ff. ad Trebel.* Ideo in ista materia, an fideicommissarius habeatur loco heredis recurrendum est ad illam materiam, an dispositio loquens in casu vero habeat locum in casu ficto, quę materia latissima est, & nodosa. *E de ea habetur in d. l. si is, qui pro empto.* Tamen hic alienum sit de ea tractare. Illud tamen certum est, quod in materia pœnali fideicommissarius non venit appellatione heredis. *l. si ante, quam. cum l. seq. ff. ad* [illegible] *in l.1.* §. *si is qui quadraginta. ff. ad Trebellian.* Idem in materia correctiua, vel exorbitanti, in qua appellatione heredis non venit fidecommissarius. *Socin. in d. l. 1.* §. *de* [illegible] *circ. princ. ff. ad Trebell.* Idem in omni materia stricte intelligenda. *Socin. in rubr. ff. de vulg.* Idem in materia in qua verba debent intelligi proprie, & in forma specifica. Idem conditio dandi decem heredi, non potest impleri in persona fideicommissarij. *l. qui heredi.* §. *qui hereditatem. ff. de cond. & dem. Ias. in l. precibus. C. de impub.*

59 ¶ Sed istud, quod in materia stricta † appellatione heredis non venit fideicommissarius, videtur intelligendum, nisi alias actus redderetur inualidus, nam vt actus valeat dispositio loquens de herede, locum habet in fidei[commissario]

missario, qui vtiliter dicitur heres. *ita Ias. in l. centurio vers. ego vltra scribentes. ff. de vulgari.* sed hoc dictum latius potest comprobari, ex dictis supra *circa continuationem rubricæ*, quod verba impropriantur, vt actus sustineatur, & valeat. sed magis in terminis adduco text. *in l. filiofamilias. vbi Socinus in 1. not. ff. de condi. & demon.* Vbi, quod verba ficte intelliguntur, vt actus valeat. Ergo licet fideicommissum ficte dicatur heres, ob id non veniat appellatione heredis in materia stricta, istud tamen non procedit, quando alias actus non valeret.

§ Sed iuxta prædicta quæro de tali quæstione, ex qua materia ista planior fiet. Testator in testamento suo dotauit quandam capellam, & voluit, quod præsentatio rectoris pertineret ad heredem suum, & ad heredes heredis sui: deinde instituit filium heredem vniuersalem. mortuo testatore, filius heres fecit testamẽtum, in quo instituit filium suum heredem, cui substituit Gaium. Euenit casus substitutionis in persona Gaij, quia filius grauatus decessit sine liberis. nunc oritur controuersia inter heredem legitimum heredis grauati, & Gaium substitutum, ad quem pertineat præsentatio rectoris ad dictam capellam. Istam quæstionem format Guido Papæ *q. 507.* & ibi determinat in fauorem Gaij fideicommissarij, mouetur Guido Papæ, primo per tex *in l. qui liberis. §. hæc verba. ff. de vulg.* vbi quãdo testator vocat heredem ad substitutionem filij, intelligitur de eo, qui est heres iudicio ipsius testatoris. Et ideo substitutus à testatore præfertur heredi legitimo. Sed ille textus posset retorqueri contra Gui. Papæ. quia ille Gaius non fuit vocatus à primo testatore, sed ab ipso herede grauato, & sic non dicitur heres ex iudicio testatoris, de cuius dispositione agitur. Tamen ille textus optime videtur probare intentionem Papæ. quia in casu Papæ non vocauit testator ad præsentationem capellæ solum heredem ipsius testatoris: sed heredem heredis. Ideo videndum est, quis dicatur heres heredis, & proculdubio vocatus ab herede per fideicommissum, per quod succeditur testatori. *l. cohæredi. §. cum filia. ff. de vulg.* ille autem heres legitimus, non dicitur heres filij testatoris, sed heres nepotis graua-

60 grauati. Et sic † verba primi testatoris non conueniun illi heredi legitimo nepotis testatoris: ergo nec dispo sitio *l. si quis seruum ff. si quis caut. l. cum hic status. §. si sponsa ff. de don. int. vir. & vx. l. 4. § toties. ff. de dam. inf. l. 1. § loquitur ff. de aqua quo. & aest l. si vero. §. de viro. ff. sol. mat. l. ita aut in prin. ff. de admi. tutor. l. si seruum. §. non dixit prator. ff. de acq. hered. c. in nostra, de iniur. c. pen. de conces. praeben. lib. 6.* Secundo mouetur Guido Papae, per textum *in leg. in conuentionibus. ff. de ver. sign.* vbi quae possunt transire ad haeredem, possunt etiam transferri in legatarium: ergo multo fortius in fideicommissarium vniuersalem. qui magis dicitur haeres, quam legatarius: cum teneatur fideicommissarius ad onera restituta haereditate *l. 1. § si vbi gl. & doct. ff. ad Trebel. 2. C eo titul.* Sed ille tex. *d. lege. in conuentionibus.* non videtur facere ad propositum: quia non quaeritur hic an ius praesentandi, aut ius patronatus, possit transire ad fideicommissarium, aut ad legatarium: sed an appellatione haeredis veniat fideicommissarius, & sic an relicto iure patronatus haeredi, & haeredi ipsius haeredis veniat substitutus, aut fideicommissarius ipsius haeredi haeredis. De illo autem an ius praesentandi possit transire in fideicommissarium, inferius dicetur separatim, & quod hic quaeratur, an possit transire in fideicommissarium: puto, quia vbi non posset transire in fideicommissarium: quia extraneus, etiam non posset transire in heredem directum extraneum, & sic ille text. *in l. in conuentionibus*, male allegatur ad propositum huius q.

61 ¶ Tertio mouetur Gui. Papae. † quia ius patronatus ecclesiae est cessibile, & vendibile. *Inno. in cap. ex literis. de iure patr. ergo est transmissibile. glos. in clem. 2. in gloss. 1. in 6. de iure patron.* Sed istud non procedit ita simpliciter, & generaliter, quod ius patronatus ecclesiae sit cessibile. quia solum cedi potest simul cum vniuersitate, quando donatur aliqua vniuersitas, puta vnum territorium, aut vnum castrum: *vt habetur in d. c. ex litteris. Et tradit Bald. in conf. 32. Quidam nobilis habebat. lib. 1. Alex. in l. si patronus. in prin. ff. ad Trebellia.* ¶ Sed aduertendum. quia puto, quod

62 Guido Papae male loquatur, dū vult, † quod ius patronatus ecclesiae

ecclesiæ transeat in fideicommissarium: nam contrarium tenent Bartol. Paul. de Castr. & Alex. *in l. quia perinde. ff. ad Trebelli. quam legem legit Alex. simul. cum l. quamuis. §. 1. Et idem Alexan. in l. si patroni. in fin. prin. ff. eo. t. Curt. Sen. in cons. 76. versicu. poterunt quoque. Soc. in l. centurio. versic. tertio consideratur vtilitas. ff. de vulga. Ias. in l. pro herede. Papinianus ff. de acquirenda hæredita.* In qua re aduertendum est, dum Alexan. *in dicta l. quia perinde.* respondet ad argumentum in contrarium adductum, quod ius patronatus ecclesiæ transit ad hæredes extraneos: ergo videtur, quod etiam veniat in fideicommissarium. Alexander respondet, quod illud procedit, quando aliquid transit ad hæredes extraneos, tanquam hæredes, & pro portionibus hæreditariis: secus quando transit ad hæredes extraneos, quia sunt hæredes, non tamen tanquam hæredes, & pro portionibus hæreditariis, prout in iure patronatus, quod transit ad hæredes extraneos æqualiter, non pro portionibus hereditariis. Ideo quilibet hæredum æqualiter præsentat; aut ius præsentandi habet. *Ita vult Alex. in d. l. quia perinde.* Nam istud, † quod ius patronatus transeat ad hæredes extraneos, non ita simpliciter & generaliter videtur intelligendum, sed demum deficientibus hæredibus sanguinis seu coniunctionis: quia ius patronatus transit ad posteros iure sanguinis. *c. filiis ac nepotibus. c. considerandum. & c. si plures heredes. 6. q. 7. c. 2. de iurepatr. clem. 2. eod. tit. & ita declarat Gemin. in cons. 32.* 63

¶ Ex præmissis duo inferuntur. Primum, quod decisio Guid. Papæ *in d. q. 507.* de iure constare non potest. Secundum est, quia habetur declaratio ad illud dictum, quod ius patronatus ecclesiæ transit ad hæredes extraneos. ¶ Iuxta istam rubricam quærit Crotus post Alex. *in leg. 1. infra eodem.* an † verbum, *lego*, adiectum vniuersitati bonorum importet institutionem, ita quod is cui legatur hereditas, dicatur heres institutus, aut simplex legatarius? Effectus est magnus: quia legatarius non accipit bona propria auctoritate, sed de manu hæredis. *lege non est dubium. C. de legat.* secus in hærede directo nullo alio existente in possessione bonorum; *vt habetur in l. fi. C. de edicto* 64

dicto diui Adrian. tollend. Rursus heres directus consequitur hereditatem sine detractione, sed legatarius patitur detractionem falcidiæ, imo trebellianicæ, quando est legatarius vniuersalis, qui æquiparatur fideicommissario vniuersali. *glos & Alexand. in l. mulier. § fin. ff. de leg.* magnus autem effectus est, an detrahatur trebellianica, an falcidia. quia in trebellianicam imputantur fructus percepti iudicio testatoris, nisi in liberis primi gradus. *l. iubemus. C. ad Trebellian.* secus in Falcid. *argum. l. in quartam. & l. in ratione. ff ad leg. Falcid. Istam diuersitatem inter Trebellianicam, & Falcidiam, ponit Corn. in cons. 53. lib. 3.* Alius etiam est effectus, quia Falcidiam perdit heres, ob inuentarium omissum, secus in Trebellianica: *vt per Moder. in rubr. & in l. Marcellus. in prin. ff. ad Treb.* Alius effectus: quia si legatarius vniuersalis non dicitur heres, nullo herede instituto testamentum corruit. *l. proxime. ff. de ijs quæ in testamento delentur.* secus, si legatarius dicitur heres. Et hoc quando appareret voluisse disponentem testari alias valeret: vt codicillus. *Baldus in l. supra de testam. & supra latius dictum est.* In qua quæstione concludit Crotus communem opinionem esse, quod verbum, *lego*, adiectum vniuersitati bonorum non importat institutionem. *allegat Bartolus & Doctores in l. ... rio. supra de vulgari. Imola & Alexander in l. 1. infra ...* Pro qua opinione adducuntur iura, primo textus *in l. ... ex filio. in princip. ff. de vulgari.* sed ille textus non videtur probare: quia, quod verbum, *lego*, ibi non importet institutionem, non est, quia non sit aptum institutionem importare, sed quia legata fuerat dimidia pars hereditatis nepoti impuberi, cum in suam tutelam veniret & sic ex die aut ex tempore pubertatis; sed hereditas ex die non datur. *l. hereditas ex die. ff. de heredibus instituendis.* Secundo ideo *ibi* importat fideicommissum quia alias sequeretur, quod heres scriptus fuisset institutus vsque ad certum tempus contra textum, *in § ... instit. de heredibus instituendis.* Tertio, quia aliter ... fuerat institutus insolidum: ideo non poterat amplius desinere esse heres. Quarto, quia datus coheres, & ... da...

darum legatum. Nam relinquendo ab herede apparet, quod noluit eum, cui relinquitur esse heredem. Secundo, pro ista opinione adducitur textus *in l. verbi. legis. ff. de verbo. signific.* vbi ponuntur tanquam diuersa institutio, & legata, seu ius instituendi & legandi, & quod coangustata est potestas & significatio verbi legandi. Sed ille textus videtur posse retorqueri. Nam *ibi* dicitur, quod illa verba legis duodecim tabularum: *vti quis legasset, suae rei ita ius esto*, latissimam habent potestatem, & comprehendunt ius instituendi & legandi. Itaque si permissa potestate legandi, censetur data potestas instituendi: ergo patet, quod verbum, *lego*, ad institutionem etiam pertinet.

Nec obstat, quod *ibi* videantur poni, vt diuersa, institutio, & legatum. & quod illa potestas legandi fuit coarctata: quia fateor, quod fuit angustata potestas legandi, vt non possit quis æque libere legare, ac antiquitus per legem duodecim tabularum, cum minuantur legata per legem Falcidiam. Sed non dicit ille textus, quod sit coarctata significatio verbi legandi, quominus importare possit institutionem: ergo quod non mutatur, cur stare prohibetur. *l. sancimus. C. de testamentis. l. præcipimus. in fine. C. de appellationibus.* & quod illa coangustatio referatur ad potestatem relinquendi expresse declarat textus *instit. de lege Falcidia. in principio. & glossa in dict. l. verbis legis. & ita respondet Alexander in dict. l. 1. infra eodem licet non ita declaret.* Tertio, pro ista opinione adducitur tex. *in l. mulier. §. fin. ff. ad Treb.* qui text. prima fronte fortiter videtur stringere. Nam *ibi* dicitur, quod vbi legatur portio hereditatis, quæ legari potest, ait text. non est locus Trebelliano, id est, cessant effectus Trebelliani, qui consistunt in cogendo heredem, vt adeat in detractione quartæ. in transitu iurium actiue & passiue: ergo tale legatum portionis hereditatis non habet vim institutionis: quia si vim haberet institutionis, locus esset Trebelliano & detractioni quartæ Trebellianicæ: Similiter legatarius cogi posset ad eundũ si esset hæres, de transitu iuriũ nihil hic dico, quia dicetur in *l. 1. infr. eod.* Sed ille tex. nihil facit. quia *ibi*

portio

portio hereditatis fuit relicta ab herede. & fuit heres in solidum institutus: vt ponit glos. & necessario præsupponitur. Ideo cum oporteat legatarium accipere portionem hereditatis: non mirum si verbum, *lego*, institutionem non importat. quia vbi importaret de stricta significatione, effectus tamen capiendi de manu alterius repugnat significationi verbi. Ex quibus apparet, quod illa tria iura adducta pro communi nihil omnino probant.

¶ Contrariam opinionem quod verbum, *lego*, adiectum vniuersitati bonorum importet institutionē, tenent multi doct. relati per Crotum *hic.* Inter alios allegat Abb. *in* *Raynaldus. de testa.* Sed certe Abb. *ibi super gl. in ver. legau* tenet contrarium, quod verbum, *lego*, adiectum vniuersitati non importet institutionem proprie, sed improprie. Et licet Abb. *in d. c. Raynaldus in tertio nota,* simpliciter ducat illum text. quod verbum, *lego*, importet institutionem: tamen se remittit ad dicenda per eum super glo. prædicta. Rursus allegat Crotus Alex. *in d. l. 1. inf. eod.* vbi A mouetur per text. *in d ca. Raynaldus.* vbi legatum fa vni ex patruis & eius filijs de medietate certorum bo rum, & reliquorum bonorum paternorum, trahit institutionem. Sed ad illum text. † respondet Crotus quod *ibi* verbum, *lego*, non fuit appositum vniuersitati bonorum, sed solum ad bona paterna. ergo cum non comprehendantur omnia bona testatoris, sed solum bona paterna ad eum peruenta, dicitur dispositio particularis vniuersalis. *l. cogi. §. sed si miles. vers. & quamuis. ff. ad Treb. no. Bart. in l. cum filius. §. Lucio Titio. ff. de leg. 2. addo A in cons. 154. Periculosum. versic. ex præmissis apparet. Socin l. 1. in prin. vers. præterea si pater relinqueret. ff. de vulga.* consequenter vult Crotus. quod ex quo illa dispositio e particularis institutio, non potest importari per verbum gauit, quod autem ibi inducatur institutio, illud lio, *vt Crotus dicit.* Sed ista impugnatio Croti nulla videtur procedere. nam cum tex. dicat illum patruum isse heredem: ergo necessario præsupponitur eum institutum in vniuersum. Nec obstat quod solum fiat de bonis paternis: quia præsupponitur, quod filius

tor non haberet alia bona quam paterna, & qui vult dicere aliqua bona habuisse, tenetur probare. *gl. in l. cum de leg. ff. de proba. de qua sæpius memini consulendo* & tex. *ibi.* præsupponit, quod ille patruus in solidum haberet bona omnia testatoris: max me ponderando dictionem *reliqua*. Rursus vult Crotus impugnare inductionem illius text. per diuinationem diuinando quod testator *ibi.* haberet alia bona. Aduertendum est etiam ad intellectum nouum Croti *hic* ad d. c. Raynald. de testa. ad probandum, quomodo verbum, *lego*, ibi importet institutionem, præsupponendo quod non sit adiectum vniuersitati bonorum. nam dicit Crotus, quod *ibi* colligitur institutio propter duo simul iuncta, licet vnumquodque per se non sufficeret. Primo enim concurrit ipsum legatum: Secundo, impositio pœnæ *de qua ibi.* pro hoc in simili adducit not. per Bart. & Doct. *in leg. centurio. ff. de vulg.* vbi licet filij positi in conditione non dicantur vocati: tamen quando concurrit aliud quia expresse grauantur, censentur vocati. *quod dictum latius sequi soleo consulendo.* Et sic ex duobus simul iunctis inducitur vocatio filiorum, quæ ex vno non inducitur. Ad idem Adducit tex. *in l. Titia Seio. §. Seia libertis ff. de lega 2.* vbi quod ex duobus simul iunctis inducitur substitutio reciproca inter duos vocatos, id est, quando fit substitutio in omnibus bonis, & vltimo morienti, quæ tamen substitutio reciproca non inducitur ex vno illorum tantum. *de quo late habetur in l. heredes mei. §. cum ita ff ad Trebellianum. & in l. pen. C. de impub. & aliis sub.* Sed aduerte quia iste nouus intellectus Croti, hic nullo modo potest procedere. nam Crotus fatetur, quod ex solo legato aut ex sola impositione pœnæ non inducitur institutio: sed quod iudicatur ex ambobus simul iunctis. sed istud fieri non potest. † quia 65
vbi sunt duo imperfecta, quorum vnumquodque per se operari non potest in genere suo, id de quo agitur, ipsa ambo simul iuncta non operantur: *l. spadonem. §. qui iura multa. ff. de excusat. tut. l. 1. cum gloss. C. qui numero tutel. Bald. in l. si quis ex argentariis. § 1. ff. de edendo Ias. in repetitio. l. admonendi. ff. de iureiur. & in l. quæ dotis. ff. solut. matrimo. & alibi sæpe.* Nec obstant adducta in contrarium. quia in illis cau-

66 fatur effectus de necessitate facti Nam filij positi † in conditione grauari non possunt, nisi tacite censeantur vocati. *l. ab eo. C. de fid. icom.* Ideo mirum non est, si ex illis duobus simul iunctis inducitur vocatio filiorum: quia paria videntur verbis, aut facto vocare. *l. Paulus respondet non tantum verbis. ff. rem ratam haberi* & fortiora verbis sunt facta. *l. si tamen. §. ei qui. ff. de adil. edict.* Similiter quando concurrunt illa duo, quod fiat substitutio post mortem plurium in tota hereditate, & vltimo morienti, necessario inducitur substitutio fideicommissaria reciproca inter ipsos heredes, post quorum mortem fit substitutio. quia nisi inuicem dicantur grauari, impossibile est, quod vltimo moriens restituat hereditatem totam substituto. Itaque quod inducatur illud fideicommissum reciprocum non est ex coniunctione duorum simpliciter, sed quia factum coniunctum est tale, quod ex necessario inducitur fideicommissum reciprocum. sed in casu d. c. Raynaldus, illa duo simul iuncta, id est, legatum & impositio poenae necessario non inducunt institutionem. quia potest stare legatum, & poena priuationis ipsius legati absque eo, quod legatarius dicatur institutus. Praeterea Crotus in isto suo intellectu vult vnum absurdissimum. nam dicit, quod verbum, *lego*, ibi erat adiectum rei particulari, & vult, quod propter poenam illud legatum trahatur ad institutionem, & sic vult, quod poena trahatur ad id quod relictū non est, & quod priuatio excedat habitum Secundo vult Crotus aliud absurdissimum, quod priuatio inducat habitum, & quod ex poena priuationis relicti inducatur ampliatio relicti: quod est impossibile: cum duo contraria simul stare non possunt eodem tempore. *l. vbi repugnantia. ff. de reg. iuris.* Tertio contra istum intellectum Croti facit

67 regula iuris, † quod inducta ad vnum effectum non debent contrarium effectum operari. *l. legata inutiliter. ff de lega.* 1. Ideo ipsemet Crotus istum intellectum postea reprobat per l. hereditas ad Statium. supra de heredib. insti. vbi ex impositione oneris, vel poena non inducitur institutio. Et profecto miror de Croto hic, quomodo institutionem colligere potuerit ex factis tam diuersis, Ideo Crotus

tus dubitans de isto suo intellectu nouo, confugit ad alium intellectum, & dicit, quod in d. c. Raynaldus. verbum *lego*, necessario importat institutionem. quia textus dicit testamentum valere: ergo necessario præsupponitur institutio. & si dicatur, lego verbum, non fuit adiectum vniuersitati bonorum, sed rei particulari: respondet Crotus, quod imo dicitur adiectum vniuersitati bonorum iuris interpretatione: quia cum nullus alius fuerit institutus heres, institutio illa particularis trahitur ad se vniuersalem *l. 1. §. si ex fundo. ff. de heredib instituendis.*

¶ Ex isto intellectu Croti habetur vna magna ampliatio ad dictam l. 1. §. si ex fundo. ff. de here. instit. vt procedat non solum, quando quis instituitur in aliqua re particulari, sed etiam quando alicui legatur aliqua res particularis, vt tunc dicatur heres in totum, & sic quod legatum certæ rei importet institutionem nullo alio dato coherede. Sed certe † iste intellectus Croti videtur peior priore, 68
quod legatum certæ rei institutionem importet etiam nullo dato coherede: nam ex hoc sequeretur quod semper testamentum, in quo non esset heredis institutio, sed legata tantum, semper valeret vt testamentum. quia legata traherentur ad institutionem *contra textum in §. ante heredis institut. de legatis.* Et in terminis, quod verbum obliquum adiectum certæ rei non trahatur ad vniuersum etiam nullo alio dato coherede, voluit Angelus *in consil. 148. Dominus Quiricus. Alexander in l. humanitatis C. de impuber. in consi. 70. lib. 2. Socinus in consi. 117. lib. 4.* ¶ Infertur ex præmissis quod in casu d. c. Raynaldus, duorum alterum est necessarium, vel quod ibi verbum, *lego*, fuerit adiectum vniuersitati bonorum, vel quod stet improprie, *secundum glossam & Abbatem.* Sed melius, & tutius videtur, quod *ibi* adiectum fuerit verbum, *lego*, vniuersitati bonorum. Sed tamen tenendo communem, licet adiectum fuerit vniuersitati bonorum, oportet necessario dicere, quod stet improprie respectu institutionis. ¶ Tertio cōtra communem opinionem, † quod verbum, *lego*, adiectum vniuersitati importet institutionem adducitur per Alexan- 96
drum, & Crotum, textus *in §. disponat. in authent. de nupt.* vbi

disponat testator secundum quod dignum est, & erit lex. & referuntur verba legis l. duodecim tabularum. *Vti legassit quisque suae rei, ita ius esto.* ergo quibuscumque verbis disponat testatur etiam per verbum, *lego*, erit lex. *quem textum allegat Ange. secundum Alexan. & Crotum in consi.164. Dictus libellus sed Crotus allegat sub nu.160. Visis libellis. quod consilium inuenire non potui.* Sed ille textus non videtur probare: quia aut inducitur in illis verbis, *disponat testator. & erit lex*, & non probat: quia fateor quod dispositio testatoris erit lex iuxta modum, & formam ipsius dispositionis. Itaque si disponat instituendo, obseruabitur institutio instar legis: si vero disponat per viam legati, obseruabitur legatum, non secus atque lex. non autem vult ille text. quod si disponat testator per viam legati, quod seruetur dispositio per modum institutionis, vel econtra: alias sequeretur, quod titulus institutionis esset hodie sublatus, si ille text. ita generaliter intelligatur. Aut inducitur ille tex. in illis verbis, *uti quis legasset suae rei, ita ius esto.* & illa verba, *alio non facto*, non important quod verbum, *lego*, referatur ad institutionem, nisi istud suppleatur ex interpretatione Iurisconsultorum, de qua in d.l. verbis legis ff. de verborum signif. qui text. melius probat, *vt supra vidimus* ¶ Aliam responsionem ad illum tex. *in d.§. disponat.* tradit Crotus *hic*, quod *ibi* tex. refert ius antiquum, 12. tabular. quod tamen est correctum, non vt approbet ius correctum, sed ad ostendendum quanto fauore prosequi debeamus voluntates morientium. simile videmus in cap. nouit. iuncta glos. de iudic. vbi summus pontifex allegat constitutionem correctam, vt ostendat, quantum fauorem praestaret Imperator clericis. Sed ista responsio Croti ad illum textum non videtur procedere: quia responsio Croti, solum tollit potestatem disponendi, non autem tollit potestatem significationis verbi. nam lex antiqua 12. tabular. est correcta in hoc, quod non potest testator ita ex arbitrio disponere sicut olim. quia olim dispositio testatoris non patiebatur aliquam deminutionem circa detractionem Trebellianicae, & Falcidiae, sicut hodie: sed non reperitur correcta significatio verbi, *lego*, quominus

possit

possit importare institutionem, sicut olim. Correctio autem † restringitur ad terminos, in quibus fit, *l. sancimus. C. de testam. l. pracipimus. in fi. C. de appellat.* nec extenditur dispositio correctiua. imo solum comprehendit casum expresse dispositum. *gl. in clem. 1. in vers. eligatur. de elect. gl. in cle. licet canon de electio. lib. 6. gl. in fi in c. si pauper de prabend. lib. 6. Ioannes Andr. in c. si apostolica de prabend. lib. 6. Socin. in consil. 30. versi. quinimo non solum. lib. 1. habetur in auth. quas actiones. C. de sacrosanct. eccles.* & ita istam impugnationem tradit Crotus *hic statim in primo casu*, ex quo apparet ipsum Crotum incontinenti variasse, & sibi contrarium fuisse. 70

¶ Ex præmissis apparet, quanta constet dubietas in hoc passu, an verbum, *lego*, adiectum vniuersitati importet institutionem. Ideo pro declaratione Crotus *hic* distinguit quinque casus. Primus casus est, quando testator coram septem testibus legat Titio hæreditatem suam, & isto casu inducitur institutio per quinque fundamenta. Primo, quia in dubio verba testatoris capiuntur in sensu directo. *c. si pater. de testa. lib. 6.* Et si dicatur; ille text. loquitur in verbo dubio, quod potest se habere ad sensum directum & obliquum: sed hic sumus in verbo obliquo & claro, in quo non cadit dubietas: Respondet Crotus, quod hic sumus in dubio, non ratione verbi, aut eius significationis, sed propter voluntatem testatoris, qui adhibuit septem testes. nam ex numero testium, qui conuenit testamento, præsumitur quod voluerit testari. Et licet Crotus, aliter non probet eius fundamentum, illud probatur † ex not. 71 per Cyn. & Petrum, *in l. licet. C. de pact.* vbi quando dubitatur, an donatio sit inter viuos, vel causa mortis, istud arguitur ex numero testium. quia si adsunt quinque testes, præsumitur causa mortis, alias inter viuos. *sequitur Socin. in consi. 137. lib. 1. quod est repetitum in consi. 232. lib. 2. tradit idem Socin. in consi. 102. in fin. lib. 3. Decius in consi. 305. in fin. Corna. in consi. 124. lib. 4. Guido Papa, q. 510. Iason in l. qua dotis, num. 41. ff. soluto matrimonio.* Sed istud fundamentum Croti, non videtur tutum, & videtur contra dictum Bald. supra relatum *in l. 1. ff. de testam.* & Paul. de Castr. *in d. l. proxime. ff. de ijs, qua in testa. delent.* vbi licet quis adhibeat septem

prèm teſtes, & dicat ſe facere teſtamentum: tamen ſi deficiat inſtitutio, non erit teſtamentum, ſed codicillus. & ſic non ſufficit apparere de mente teſtatoris, ex numero ſeptem teſtium, quod voluerit teſtari. Imo in dicto Bald & Paul. de Caſtr. apparebat clariſſime de mente teſtatoris, quod volebat teſtari. quia appellauerat diſpoſitionem ſuam teſtamentum. Et tamen hoc non ſufficit niſi heredem inſtituat. Ideo coniectura non ſufficit, niſi verba inſtitutionem importent. Solutio: defendendo Crotum, dici poteſt, quod imo in d. Bald. & Paul. de Caſt. non conſtabat de mente: verba enim & poteſtas omnino repugnabant, quia nullus erat heres expreſſe inſtitutus, neq; æquipolleret: quia ſolum relicta erant legata particularia. Ideo ex modo procedendi omittendo inſtitutionem arguitur voluntas diſponentis, quod noluerit teſtari. hic autem factum eſt legatum per verba importantia vniuerſalitatem apta comprehendere inſtitutionem.

¶ Secundo, mouetur Crotus per textum *in l. 1. in fi. ff. de hered. inſtit.* vbi ſi teſtator dicit, Titio hereditatem meam
72 inducitur inſtitutio. ergo ſi apponatur † verbum, *lego*, vitiari non debet inſtitutio, *per regulam l. vnic. in prin. C de rei vxor. actio.* Sed iſtud fundamentum non videtur bonum: quia reg. d. l. vnic. procedit, quando aliquid non requiritur in aliquo actu expreſſe nec tacite, aut præſumptiue, ſed lex ipſa citra aliquam præſumptionem fingit illud factum. Ideo licet illud adhibeatur & inepte, actus propterea non vitiatur: quia contra fictionem iuris non poteſt admitti probatio per ineptam expreſſionem. *d. l. vnic. in prin. C. de rei vxo. actio. qui tex. ad hoc conſueuit allegari. Et tradit glo. in l ſi duo. in glo fin ff. de acquir. her. & in l. ſiue poſſidetis. C. de prob.* Sed hic requiritur verbum expreſſum, vel tacitum: ergo ſi inepte exprimatur, actus vitiatur. *l. expreſſa. ff. de reg. iur. clem. conſtitutionem. vbi gloſ. & Doct de elect.* Ideo licet iudex non teneatur exprimere cauſam in ſententia. *c. ſicut. de re iudic.* Tamen ſi cauſam exprimit eamque ineptam, vitiatur ſententia Inno. *in c. in præſentia. de renun. Dec. in rubr. C. vnde liberi, circa fin. in c. ad noſtram. in fi. de appella. & in conſ. 37.* Ratio eſt: quia licet in ſenten-

tia

tia non requiratur causa, expresse, seu causæ expressio; tamen requiritur præsumptiue. nam lex præsumit pro iudice quod iudicauerit non sine causa legitima, aut causa non cognita, licet noluerit eum grauare ad expressionem causæ, quæ præsumptio cessat in casu claro, quando causa inepta exprimitur: *Et istam declarationem ad hanc materiam Brocardicam, & male per alios declaratam sensit Decius in d.rub. C. unde liberi, circa fin. & in d. consi. 37.* In proposito nostro quando testator dicit, Titio hereditatem meam, valet institutio, & dicitur Titius institutus, quia præsumit lex, quod testator subaudierit verbum aptum ad instituendum, id est relinquo. † quod verbum adiectum 72 vniuersitati bonorum importat institutionem. *gl. & Doct. in l. his verbis. in prin ff. de hered instit.* sed quando testator exprimit verbum, *lego*, quod est magis obliquum, cessat præsumptio iuris: quia in claris cessant coniecturæ. *l. continuus. §. cum ita ff. de verb. obl. l. ille, aut ille. §. cum in verbis ff. de legat. 3.* Infideliter tamen refert Crotus *d. l. 1 in fine. ff. de heredib. instit.* quæ ad eum modum non loquitur.

¶ Tertio mouetur Crotus, quia verbum, *lego*, † videtur æ- 73 quipollere verbo, *relinquo*. § 1. *Instit. de legat.* Vbi, quod legatum dicitur, donatio quædam à defuncto relicta. Sed ille tex. non videtur hoc probare: quia non sequitur legatum est donatio à defuncto relicta: ergo verbum lego, tantum importat, quantum relinquo. Nam, *relinquo*, verbum est generale conueniens etiam hereditati, quando dicitur relicta hæreditas. *cap. Raynaldus. de testam.* ergo, *lego*, quod est verbum speciale, tantundem significat, quantum generale verbum, *relinquo*. Et in terminis, quod verbum lego, non sit ita amplum & latum, prout verbum relinquo. adduco Soci. *in consi. 33. in 2. quest. lib. 1.* vbi, † verbum, *relinquo*, dicitur verbum commune, aptum 74 importare heredis institutionem, *per text. in l. hac edictali. C. de secund. nupt. in §. 1. in authentic. de trien. & semis.* allegat etiam Bartolus *in authent. unde si parens. C. de inof. testam*, vbi si relinquitur aliquid filio, pro sua legitima, intelligitur iure institutionis. *Idem voluit Alex. in in consi 7. libr. 3. & in consil. 103. lib. 4. latius idem Alex. in l. human. tatis,*

C de impuberum & alijs substit. vbi dicit, quod ista est communis opinio. Idem dicit ipse Alexan in consil 50 circa finem lib. 8. Paul de Castr in consi. 323. Super primo puncto quo quaeritur, an testamentum. lib. 1 Corn. in consilio 298 lib. 1. Dec. in d. l. humanitatis. in secundo notabili. C. de impuber. quod saltem videtur procedere de aequitate canonica, per quam verbum, *relinquo*, relatum ad filium etiam in re particulari, importat institutionem, *cap. Raynutius. vbi Abb. de testa. Capra, in consilio 75. Alexand. in dict. consilio 17. lib. 3. & in dicto consilio 105. lib. 4.* & quod verbum, *relinquo*, dicatur verbum commune, tradit Corn. *in consil. 161. in princ. libr. 1. allegat Bald. & Imol. in l. his verbis. ff. de hered. instituend.* Et pondero, quod Corn. *in dict. cons. 161.* dicit, non esse expeditum, quod idem sit in verbo, *lego*, quod in verbo, *relinquo*. Idem quod verbum, *relinquo*, dicatur verbum commune, voluit Alexand. *in consi. 125. lib. 6.* Vbi propterea, quod relictum pro dote, intelligitur titulo institutionis, tanquam adiectum vniuersitati, cum dos dicatur quid vniuersale. Ideo istud argumentum Croti, non videtur bonum: quia arguit Crotus, de verbo communi ad verbum mere obliquum.

75 ¶ Quarto mouetur Crotus, quia † vbi constat, quod testator voluit testari, non refert, quibus verbis vtatur. *l. quoniam indignum C. de testament.* Idem tradit Socinus *in dicto consilio trigesimo tertio. lib. 1.* Vbi, quod heredis institutio non habet certam formulam verborum, merito potest fieri quibuscumque verbis hoc significantibus. *d. l. quoniam indignum. §. is ergo. Instit. de testam. milit. similis tex. in l. diuus. ff. eod. tit. quae iura prius allegauit. Salic. in l. si C. fam. ercifcun. Ad idem tex. in l. his verbis. in prin. ff. de her. instit.* Constat autem, quod testator voluit testari, ex quo adhibuit septem testes. Sed istud fundamentum non videtur tutum: quia non sequitur, testator adhibuit septem testes, ergo voluit testari, sicut non sequitur, in donatione sunt quinque testes, ergo est donatio causa mortis; nisi expresse actum sit, quod sit intra viuos. nam ex numero testium declaratur voluntas disponentis, quando illa est dubia: secus quando esset clara: quia in claris essent coniecturae, *l. continuus.*

tinuus.§.cum ita.ff.de verb.oblig.l.ille, aut ille.§.cum in verbis. ff.de leg.3. Sed vbi est verbum, *lego*, res videtur clara: quia illud est obliquum. Secundo licet, constet, quod quis voluerit testari, tamen oportet, quod verbis vtatur aptis ad institutionem. Nec obst.d.l. quoniam indignum.quia solum tollit formulam verborum iuris antiqui: quia de iure antiquo necessarium erat, quod verba apta ad institutionem proferrentur certo modo directe, non inflexe: puta Titius heres esto, sine aliqua inflexione, ita quod non satis erat dicere Titium heredem facio. similiter erat facienda institutio verbis directis, id est, præceptiuis, iubeo quod Titius sit heres, vel Titius heres esto; nec sufficiebant verba inflexa, id est, deprecatiua, aut execratiua, quæ directo non operantur, sed per medium voluntatis eius, qui rogatur aut monetur. non autem vult ille text. quod fieri possit institutio verbis obliquis, alias sequeretur, quod titulus institutionis esset sublatus. Sed tamen sustinendo Crotum, dici potest, quod imo dispositio testatoris dicatur clara, quod voluit instituere ex quo fecit mentionem de tota hereditate legando hereditatem. & tanto magis redditur clara, quia adhibuit solennitatem necessariam, ad ipsam institutionem. nam etiam verbum obliquum trahitur ad substitutionem directam, quando constat de intentione testatoris.*l.querebatur.vbi Bart.declarat. ff.de testa mili. Socin.in l.1. in prin. ver. & probatur ista conclusio ff.de vulg.*

¶ Quinto mouetur Crotus, per tex. *in d.l.verbis legis.ff.de verb sign.* qui text. melius videtur probare. in quo fundamento aduertendum ad contrarietatem Croti, dum in col. præced. respondit ad tex *in §.disponat.in authen.de nupt. allegatum per Ang in d.consil.quod inuenire non potui.* Ex quibus infertur circa hunc primum casum conclusionem in eo firmatam veram esse; licet fundamenta Croti, non omnia de iure procedant. Et confirmatur ista conclusio, vltra Crotum, quia vbi potest apparere de voluntate testatoris, quod voluit testari, non videtur curandum de verbis, quæ impropriantur vt satisfiat voluntati testatoris. *l. non aliter. ff. de leg.3.* Ideo verba precaria, & obliqua

videntur trahenda, ad institutionem directam, quando ita apparet de voluntate disponentis. *l. quærebatur. vbi Bart. & Baldus ff. de testam. mil.* Et hanc conclusionem, quod verbum *lego*, adiectum vniuersitati bonorum, importet institutionem, tenet Dec. *in rubr. C. de impuber* Galiaula, *in leg. Centurio ff. de vulga.*

76 ¶ Secundus casus † est, quãto verbum *lego* addijcitur quotæ hereditatis alio vniuersaliter instituto, seu quando alius in solidum expresse fuit institutus, aut simpliciter: quo casu perinde est, ac si in solidum esset institutus. *lege si defensorem §. 1 de interrog. actio.* Et isto casu, verbum *lego*, non importat institutionem, sed legatum. *d. l. mulier. §. fi ff. ad Trebellianum.* Et quod ibi alius esset heres institutus, probatur. quia pars hereditatis erat restituenda per senatusconsultum Trebell. ergo necessario præsupponitur

77 institutio heredis, † quia sine heredis institutione fideicommissum non valet. *instit. de fideic. here. §. 1. licet* Crotus *hic* satis obscure declaret. Secundo probatur, quod *ibi* alius erat heres institutus, quia *ibi* dicitur. quod talis legatarius partis hereditatis non detrahit Trebellianicam: ergo ipse non est heres, sed alius nam si ipse legatarius esset heres, detraheret Trebellianicam. *l. 1. §. deniq; ff. ad Trebellian. & dicitur in princip. d. § fin.* Sed hic dubitatur circa tex d. l. mulier. §. fin. an ille cui relicta erat pars hereditatis, diceretur fideicommissarius vniuersalis aut lega-

78 tarius. Effectus † non breuis resultat, quia in legatarium aut fideicommissarium vniuersalem transeunt iura actiue & passiue, *ex Trebell. leg. si quis seruum. §. fin. ff. de lega. 2 gloss & Doct. in l. mulier. §. fin ff ad Trebell. Paul. de Cast. in l. cum ex filio in fi prin. ff. de vulg. Alex. in l. 1. ff de lega. 1.* secus in legatarium particularem *l cum autem. ff. de lega. 2. & Dec. in locis proxime allegatis.* similiter legatarius aut fideicommissarius vniuersalis potest cogere heredem vt restituat hereditatem periculo ipsius fideicommissarij. Sed legatarius aut fideicommissarius particularis non. *lege. si quis omissa. ff. si quis omissa caus. testa.* Crotus *hic* dicit, quod est legatarius particularis, ex quo ibi dicitur. quod non est locus Trebelliano. nam si esset fideicommissarius,

ſtarius, vniuerſalis, Trebelliano locus eſſet. idem tradit ipſe Crotus, *in l.1.nu.19.infr eod.* vbi ſicut talis legatarius quartam non detrahit, ita nec iura hereditaria in eum paſſiue tranſire debent. Sed iſte intellectus non placet. nam ſi fuit relicta pars hereditatis, ergo ius vniuerſale: ideo heres inſtitutus in quota dicitur heres vniuerſalis. *vt expreſſe & in indiuiduo eſt text. in dicta leg. ſi quis ſeruum §.fin.ff.de legatis ſecundo Vbi Bartol*, vt mirandum ſit quomodo potuerit Crotus ita ſcriptum relinquere contra caſum *l.idem volunt gloſſ. & Doct in dicta l.mulier.§.final ff. ad Trebell. Ad idem text. in l ex Falcidia §.nunquam.ff. ad legem Falcidiam. not. Bart.in l. 1. verſiculo Secundo caſu infra eodem. Idem habetur in l.quoties. C. de heredibus inſtituendis.not. Aret.in capitulo in praeſentia.de probationibus Socin.in l placet. in ſecundo. notabili.ff de liberis. & poſthumis.* Nec obſtat, dum textus in *dicta l.mulier.§ finali.* dicit quod Trebelliano locus non eſt, quia textus ſeipſum declarat, ſcilicet reſpectu detractionis quartae Trebellianicae, quam non detrahit fideicommiſſarius etiam vniuerſalis, & etiam non eſt locus Trebelliano reſpectu alterius effectus ipſius Trebelliani, vt talis legatarius cogi poſſit, ad agnoſcendum legatum ipſum vniuerſale. Non obſtat, alia inductio Croti, quod ſicut talis legatarius quotae hereditatis non detrahit quartam, ita vt tranſire debent, in eum iura paſſiue: quia etiam fideicommiſſarius vniuerſalis grauatus alij reſtituere quartum non detrahit. *l.1.§ denique.ff. ad Trebell.* & tamen non ob id deſinit eſſe fideicommiſſarius vniuerſalis & quo minus tranſeant in eum iura actiue & paſſiue facta reſtitutione. *lege reſtituta.ff. ad Trebel.* Infertur † ex hoc ſecundo caſu, quod ſi teſtator non inſti- 79
tuit aliquem heredem vniuerſalem, ſed vni legat dimidiam partem hereditatis, & alij aliam dimidiam, ambo dicuntur heredes vniuerſales. nam iſto caſu tota, & vniuerſa hereditas relicta eſt per verbum *lego*, licet duabus perſonis. pro quo optime facit, quod ſcribit Bartol. *in lege. ſi quis ſeruum §. finali. ff de legat. 2.* Vbi ſi teſtator legat partem bonorum vni, & alium partem alij, perinde eſt, ac ſi omnia bona vni legaſſet. Ideo tunc appellatione bonorum,

66 fatur effectus de necessitate facti. Nam filij positi † in conditione grauari non possunt, nisi tacite censeantur vocati. *l. ab eo. C. de fid. icom.* Ideo mirum non est, si ex illis duobus simul iunctis inducitur vocatio filiorum: quia patra videntur verbis, aut facto vocare. *l. Paulus respondet non tantum verbis. ff. rem ratam haberi* & fortiora verbis sunt facta. *l. si tamen. §. ei qui. ff. de adil. edict* Similiter quando concurrunt illa duo, quod fiat substitutio post mortem plurium in tota hereditate, & vltimo morienti, necessario inducitur substitutio fideicommissaria reciproca inter ipsos heredes, post quorum mortem fit substitutio. quia nisi inuicem dicantur grauari, impossibile est, quod vltimo moriens restituat hereditatem totam substituto. Itaque quod inducatur illud fideicommissum reciprocum non est ex coniunctione duorum simpliciter, sed quia factum coniunctum est tale, quod ex necessario inducitur fideicommissum reciprocum. sed in casu d. c. Raynaldus, illa duo simul iuncta, id est, legatum & impositio pœnæ necessario non inducunt institutionem. quia potest stare legatum, & pœna priuationis ipsius legati absque eo, quod legatarius dicatur institutus. Præterea Crotus in isto suo intellectu vult vnum absurdissimum. nam dicit, quod verbum, *lego*, ibi erat adiectum rei particulari, & vult, quod propter pœnam illud legatum trahatur ad institutionem, & sic vult, quod pœna trahatur ad id quod relictū non est, & quod priuatio excedat habitum Secundo vult Crotus aliud absurdissimum, quod priuatio inducat habitum, & quod ex pœna priuationis relicti inducatur ampliatio relicti: quod est impossibile: cum duo contraria simul stare non possunt eodem tempore. *l. vbi repugnantia. ff. de reg. iuris.* Tertio contra istum intellectum Croti facit

67 regula iuris, † quod inducta ad vnum effectum non debent contrarium effectum operari. *l. legata inutiliter. ff. de lega. 1.* Ideo ipsemet Crotus istum intellectum postea reprobat per l. hereditas ad Statium. supra de heredib. insti. vbi ex impositione oneris, vel pœna non inducitur institutio. Et profecto miror de Croto hic, quomodo institutionem colligere potuerit ex factis tam diuersis, Ideo Crotus

tus dubitans de isto suo intellectu nouo, confugit ad alium intellectum, & dicit, quod in d. c. Raynaldus. verbum *lego*, necessario importat institutionem. quia textus dicit testamentum valere: ergo necessario præsupponitur institutio. & si dicatur, lego verbum, non fuit adiectum vniuersitati bonorum, sed rei particulari: respondet Crotus, quod imo dicitur adiectum vniuersitati bonorum iuris interpretatione: quia cum nullus alius fuerit institutus heres, institutio illa particularis trahit ad se vniuersalem *l. 1. §. si ex fundo. ff. de heredib instituendis.*

¶ Ex isto intellectu Croti habetur vna magna ampliatio ad dictam l. 1. §. si ex fundo. ff. de here. instit. vt procedat non solum, quando quis instituitur in aliqua re particulari, sed etiam quando alicui legatur aliqua res particularis, vt tunc dicatur heres in totum, & sic quod legatum certæ rei importet institutionem nullo alio dato coherede. Sed certe † iste intellectus Croti videtur peior priore, 68 quod legatum certæ rei institutionem importet etiam nullo dato coherede: nam ex hoc sequeretur quod semper testamentum, in quo non esset heredis institutio, sed legata tantum, semper valeret vt testamentum. quia legata traherentur ad institutionem *contra textum in §. ante heredis institut. de legatis.* Et in terminis, quod verbum obliquum adiectum certæ rei non trahatur ad vniuersum etiam nullo alio dato coherede, voluit Angelus *in consil. 248. Dominus Quiricus. Alexander in l. humanitatis C. de impuber. in consi. 70. lib. 2. Socinus in consi. 117. lib. 4.* ¶ Infertur ex præmissis quod in casu d. c. Raynaldus, duorum alterum est necessarium, vel quod ibi verbum, *lego*, fuerit adiectum vniuersitati bonorum, vel quod stet improprie, *secundum glossam & Abbatem.* Sed melius, & tutius videtur, quod *ibi* adiectum fuerit verbum, *lego*, vniuersitati bonorum. Sed tamen tenendo communem, licet adiectum fuerit vniuersitati bonorum, oportet necessario dicere, quod stet improprie respectu institutionis. ¶ Tertio cōtra communem opinionem, † quod verbum, *lego*, adiectum vni- 96 uersitati importet institutionem adducitur per Alexandrum, & Crotum, textus *in §. disponat. in authent. de nupt.* vbi

disponat testator secundum quod dignum est, & erit lex. & referuntur verba legis l. duodecim tabularum. *Vti legassit quisque sua rei, ita ius esto.* ergo quibuscumque verbis disponat testatur etiam per verbum, *lego*, erit lex. *quem textum allegat Ange. secundum Alexan. & Crotum in consi.* 164. *Dictus libellus sed Crotus allegat sub nu.* 160. *Visis libellis. quod consilium inuenire non potui.* Sed ille textus non videtur probare: quia aut inducitur in illis verbis, *disponat testator. & erit lex*, & non probat: quia fateor quod dispositio testatoris erit lex iuxta modum, & formam ipsius dispositionis. Itaque si disponat instituendo, obseruabitur institutio instar legis: si vero disponat per viam legati, obseruabitur legatum, non secus atque lex. non autem vult ille text. quod si disponat testator per viam legati, quod seruetur dispositio per modum institutionis, vel econtra: alias sequeretur, quod titulus institutionis esset hodie sublatus, si ille text. ita generaliter intelligatur. Aut inducitur ille tex. in illis verbis, *vti quis legasset sua rei, ita ius esto.* & illa verba, *alio non facto*, non important quod verbum, *lego*, referatur ad institutionem, nisi istud suppleatur ex interpretatione Iurisconsultorum, de qua in d.l. verbis legis ff. de verborum signif. qui text. melius probat, *vt supra vidimus.* ¶ Aliam responsionem ad illum tex. *in d.§. disponat.* tradit Crotus *hic*, quod *ibi* tex. refert ius antiquum, 12. tabulat. quod tamen est correctum, non vt approbet ius correctum, sed ad ostendendum quanto fauore prosequi debeamus voluntates morientium. simile videmus in cap. nouit. iuncta glos. de iudic. vbi summus pontifex allegat constitutionem correctam, vt ostendat, quantum fauorem præstaret Imperator clericis. Sed ista responsio Croti ad illum textum non videtur procedere: quia responsio Croti, solum tollit potestatem disponendi, non autem tollit potestatem significationis verbi. nam lex antiqua 12. tabular. est correcta in hoc, quod non potest testator ita ex arbitrio disponere sicut olim. quia olim dispositio testatoris non patiebatur aliquam deminutionem circa detractionem Trebellianicæ, & Falcidiæ, sicut hodie: sed non reperitur correcta significatio verbi, *lego*, quominus

possit

possit importare institutionem, sicut olim. Correctio autem † restringitur ad terminos, in quibus fit, *l. sancimus.* 70
C. de testam. l. præcipimus. in fi. C. de appellat. nec extenditur dispositio correctiua. imo solum comprehendit casum expresse dispositum. *gl. in clem. 1. in vers. eligatur. de elect. gl. in cle. licet canon de electio. lib. 6. gl. in fi in c. si pauper de prebend. lib. 6. Ioannes Andr. in c. si apostolica de præbend. lib. 6. Socin. in consil. 30. versi. quinimo non solum. lib. 1. habetur in auth. quas actiones. C. de sacrosanct. eccles.* & ita istam impugnationem tradit Crotus *hic statim in primo casu*, ex quo apparet ipsum Crotum incontinenti variasse, & sibi contrarium fuisse. ¶ Ex præmissis apparet, quanta constet dubietas in hoc passu, an verbum, *lego*, adiectum vniuersitati importet institutionem. Ideo pro declaratione Crotus *hic* distinguit quinque casus. Primus casus est, quando testator coram septem testibus legat Titio hæreditatem suam, & isto casu inducitur institutio per quinque fundamenta. Primo, quia in dubio verba testatoris capiuntur in sensu directo. *c. si pater. de testa. lib. 6.* Et si dicatur; ille text. loquitur in verbo dubio, quod potest se habere ad sensum directum & obliquum: sed hic sumus in verbo obliquo & claro, in quo non cadit dubietas: Respondet Crotus, quod hic sumus in dubio, non ratione verbi, aut eius significationis, sed propter voluntatem testatoris, qui adhibuit septem testes. nam ex numero testium, qui conuenit testamento, præsumitur quod voluerit testari. Et licet Crotus, aliter non probet eius fundamentum, illud probatur † ex not. 71
per Cyn. & Petrum, *in l. licet. C. de pact.* vbi quando dubitatur, an donatio sit inter viuos, vel causa mortis, istud arguitur ex numero testium. quia si adsunt quinque testes, præsumitur causa mortis, alias inter viuos. *sequitur Socin. in consi. 137. lib. 1. quod est repetitum in consi. 232. lib. 2. tradit idem Socin. in consi. 102. in fin. lib. 3. Decius in consi. 305. in fin. Corne. in consi. 124. lib. 4. Guido Papa, q. 510. Iason in l. quæ dotis', num. 41. ff. soluto matrimonio.* Sed istud fundamentum Croti, non videtur tutum, & videtur contra dictum Bald. supra relatum *in l. 1. ff. de testam.* & Paul. de Castr. *in d. l. proxime. ff. de ijs, quæ in testa. delent.* vbi licet quis adhibeat sep-

prēm testes, & dicat se facere testamentum: tamen si deficiat institutio, non erit testamentum, sed codicillus. & sic non sufficit apparere de mente testatoris, ex numero septem testium, quod voluerit testari. Imo in dicto Bald. & Paul. de Castr. apparebat clarissime de mente testatoris, quod volebat testari. quia appellauerat dispositionem suam testamentum. Et tamen hoc non sufficit nisi heredem instituat. Ideo coniectura non sufficit, nisi verba institutionem importent. Solutio: defendendo Crotum, dici potest, quod imo in d. Bald. & Paul. de Cast. non constabat de mente: verba enim & potestas omnino repugnabant, quia nullus erat heres expresse institutus, neq; aequipolleret: quia solum relicta erant legata particularia. Ideo ex modo procedendi omittendo institutionem arguitur voluntas disponentis, quod noluerit testari. hic autem factum est legatum per verba importantia vniuersalitatem apta comprehendere institutionem.

¶ Secundo, mouetur Crotus per textum *in l. 1. in fi. ff. de heredib. instit.* vbi si testator dicit, Titio hereditatem meam

72 inducitur institutio. ergo si apponatur † verbum, *lego*, vitiari non debet institutio, *per regulam l. vnic. in prin. C. de rei vxor. actio.* Sed istud fundamentum non videtur bonum: quia reg. d. l. vnic. procedit, quando aliquid non requiritur in aliquo actu expresse nec tacite, aut praesumptiue, sed lex ipsa citra aliquam praesumptionem fingit illud factum. Ideo licet illud adhibeatur & inepte, actus propterea non vitiatur: quia contra fictionem iuris non potest admitti probatio per ineptam expressionem. *d. l. vnic. in prin. C. de rei vxo. actio. qui tex. ad hoc consueuit allegari. Et tradit glo. in l. si duo. in glo. fin. ff. de acquir. her. & in l. siue possidetis. C. de prob.* Sed hic requiritur verbum expressum, vel tacitum: ergo si inepte exprimatur, actus vitiatur. *l. expressa. ff. de reg. iur. clem. constitutionem. vbi glos. & Doct. de elect.* Ideo licet iudex non teneatur exprimere causam in sententia. *c. sicut. de re iudic.* Tamen si causam exprimit eamque ineptam, vitiatur sententia Inno. *in c. in praesentia. de renun. Dec. in rubr. C. vnde liberi, circa fin. in c. ad nostram. in fi. de appella. & in consi. 37.* Ratio est: quia licet in senten-

tia

tia non requiratur causa, expresse, seu causæ expressio; tamen requiritur præsumptiue. nam lex præsumit pro iudice quod iudicauerit non sine causa legitima, aut causa non cognita, licet noluerit eum grauare ad expressionem causæ, quæ præsumptio cessat in casu claro, quando causa inepta exprimitur: *Et istam declarationem ad hanc materiam Brocardicam, & male per alios declaratam sensit Decius in d. rub. C. unde liberi, circa fin. & in d. consi. 37.* In proposito nostro quando testator dicit, Titio hereditatem meam, valet institutio, & dicitur Titius institutus, quia præsumit lex, quod testator subaudierit verbum aptum ad instituendum, id est relinquo, † quod verbum adiectum 72
vniuersitati bonorum importat institutionem. *gl. & Doct. in l. his verbis. in prin ff. de hered instit.* sed quando testator exprimit verbum, *lego*, quod est magis obliquum, cessat præsumptio iuris: quia in claris cessant coniecturæ. *l. continuus. §. cum ita ff. de verb. obl. l. ille, aut ille. §. cum in verbis ff. de legat. 3.* Infideliter tamen refert Crotus *d. l. 1 in fine. ff. de heredib. instit.* quæ ad eum modum non loquitur.

¶ Tertio mouetur Crotus, quia verbum, *lego*, † videtur æquipollere 73 verbo, *relinquo*. § 1. *Instit. de legat.* Vbi, quod legatum dicitur, donatio quædam à defuncto relicta. Sed ille tex. non videtur hoc probare: quia non sequitur legatum est donatio à defuncto relicta: ergo verbum lego, tantum importat, quantum relinquo. Nam, *relinquo*, verbum est generale conueniens etiam hereditati, quando dicitur relicta hæreditas. *cap. Raynaldus. de testam.* ergo, *lego*, quod est verbum speciale, tantundem significat, quantum generale verbum, *relinquo*. Et in terminis, quod verbum lego, non sit ita amplum & latum, prout verbum relinquo. adduco Soci. *in consi. 33. in 2. quest. lib. 1.* vbi, † verbum, *relinquo*, dicitur verbum commune, aptum 74 importare heredis institutionem, *per text. in l. hac edictali. C. de secund. nupt. in §. 1. in authentic. de trien. & semis.* allegat etiam Bartolus *in authent. unde si parens. C. de inof. testam.* vbi si relinquitur aliquid filio, pro sua legitima, intelligitur iure institutionis. *Idem voluit Alex. in in consi 17. libr. 3. & in consi. 105. lib. 4. latius idem Alex. in l. humanitatis,*

C de impuberum & alys substit. vbi dicit, quod ista est communis opinio. Idem dicit ipse Alexan in consil 50 *circa finem lib.* 8. *Paul de Castr in consi*.323. *Super primo puncto quo quaeritur, an testamentum. lib.* 1 *Corn. in consilio* 298 *lib*.1. *Dec. in d. l. humanitatis. in secundo notabili. C. de impuber.* quod saltem videtur procedere de aequitate canonica, per quam verbum, *relinquo*, relatum ad filium etiam in re particulari, importat institutionem, *cap. Raynutius. vbi Abb. de testa. Capra, in consilio* 75. *Alexand. in dict. consilio* 17. *lib*.3. *& in dicto consilio* 105. *lib* 4 & quod verbum, *relinquo*, dicatur verbum commune, tradit Corn. *in consil*.161. *in princ. libr*. 1. *allegat Bald. & Imol. in l. his verbis. ff. de hered, instituend.* Et pondero, quod Corn. *in dict. cons*.161. dicit, non esse expeditum, quod idem sit in verbo, *lego*, quod in verbo, *relinquo*. Idem quod verbum, *relinquo*, dicatur verbum commune, voluit Alexand. *in consi*. 125. *lib* 6. Vbi propterea, quod relictum pro dote, intelligitur titulo institutionis, tanquam adiectum vniuersitati, cum dos dicatur quid vniuersale. Ideo istud argumentum Croti, non videtur bonum: quia arguit Crotus, de verbo communi ad verbum mere obliquum.

75 ¶ Quarto mouetur Crotus, quia † vbi constat, quod testator voluit testari, non refert, quibus verbis vtatur. *l quoniam indignum C. de testament.* Idem tradit Socinus *in dicto consilio trigesimo tertio, lib*.1. Vbi, quod heredis institutio non habet certam formulam verborum, merito potest fieri quibuscumque verbis hoc significantibus. *d. l. quoniam indignum. §. is ergo. Instit. de testam. milit. similis tex. in l. diuus. ff. eod. tit. quae iura prius allegauit. Salic. in l. si C. fam. ercifcun. Ad idem tex. in l. his verbis. in prin. ff. de her. instit.* Constat autem, quod testator voluit testari, ex quo adhibuit septem testes. Sed istud fundamentum non videtur tutum: quia non sequitur, testator adhibuit septem testes, ergo voluit testari, sicut non sequitur, in donatione sunt quinque testes, ergo est donatio causa mortis; nisi expresse actum sit, quod sit intra viuos. nam ex numero testium declaratur voluntas disponentis, quando illa est dubia: secus quando esset clara: quia in claris essent coniecturae, *l continuus.*

tinuus.§.cum ita.ff.de verb.oblig.l.ille, aut ille.§.cum in verbis. *ff.de leg.* 3. Sed vbi eſt verbum, *lego*, res videtur clara: quia illud eſt obliquum. Secundo licet, conſtet, quod quis voluerit teſtati, tamen oportet, quod verbis vtatur aptis ad inſtitutionem. Nec obſt.d.l. quoniam indignum. quia ſolum tollit formulam verborum iuris antiqui: quia de iure antiquo neceſſarium erat, quod verba apta ad inſtitutionem proferrentur certo modo directe, non inflexe: puta Titius heres eſto, ſine aliqua inflexione, ita quod non ſatis erat dicere Titium heredem facio. ſimiliter erat facienda inſtitutio verbis directis, id eſt, præceptiuis, iubeo quod Titius ſit heres, vel Titius heres eſto; nec ſufficiebant verba inflexa, id eſt, deprecatiua, aut execratiua, quæ directo non operantur, ſed per medium voluntatis eius, qui rogatur aut monetur. non autem vult ille text. quod fieri poſſit inſtitutio verbis obliquis, alias ſequeretur, quod titulus inſtitutionis eſſet ſublatus. Sed tamen ſuſtinendo Crotum, dici poteſt, quod imo diſpoſitio teſtatoris dicatur clara, quod voluit inſtituere ex quo fecit mentionem de tota hereditate legando hereditatem. & tanto magis redditur clara, quia adhibuit ſolennitatem neceſſariam, ad ipſam inſtitutionem. nam etiam verbum obliquum trahitur ad ſubſtitutionem directam, quando conſtat de intentione teſtatoris. *l.querebatur. vbi Bart. declarat. ff.de teſta.mili. Socin.in l.*1*. in prin. ver. & probatur iſta concluſio ff.de vulg.*

¶ Quinto mouetur Crotus, per tex. *in d.l. verbis legis. ff.de verb ſign.* qui text. melius videtur probare. in quo fundamento aduertendum ad contrarietatem Croti, dum in col. præced. reſpondit ad tex *in §.diſponat. in authen.de nupt. allegatum per Ang in d.conſil. quod inuenire non potui.* Ex quibus infertur circa hunc primum caſum concluſionem in eo firmatam veram eſſe; licet fundamenta Croti, non omnia de iure procedant. Et confirmatur iſta concluſio, vltra Crotum, quia vbi poteſt apparere de voluntate teſtatoris, quod voluit teſtari, non videtur curandum de verbis, quæ impropriantur vt ſatisfiat voluntati teſtatoris. *l. non aliter. ff. de leg.* 3. Ideo verba precaria, & obliqua viden-

farius, vniuersalis, Trebelliano locus esset. idem tradit ipse Crotus, *in l.1.nu.19. infra eod.* vbi sicut talis legatarius quartam non detrahit, ita nec iura hereditaria in eum passiue transire debent. Sed iste intellectus non placet. nam si fuit relicta pars hereditatis, ergo ius vniuersale: ideo heres institutus in quota dicitur heres vniuersalis. *vt expresse & in indiuiduo est text. in dicta leg. si quis seruum §. fin. ff. de legatis secundo Vbi Bartol.* vt mirandum sit quomodo potuerit Crotus ita scriptum relinquere contra casum *l. idem volunt gloss. & Doct. in dicta l. mulier. §. final ff. ad Trebell. Ad idem text. in l ex Falcidia §. nunquam. ff. ad legem Falcidiam. not. Bart. in l. 1. versiculo Secundo casu infra eodem. Idem habetur in l. quoties. C. de heredibus instituendis. not. Aret. in capitulo in praesentia. de probationibus Socin. in l. placet. in secundo notabili. ff. de liberis. & posthumis.* Nec obstat, dum textus in *dicta l. mulier. § finali.* dicit quod Trebelliano locus non est, quia textus seipsum declarat, scilicet respectu detractionis quartae Trebellianicae, quam non detrahit fideicommissarius etiam vniuersalis, & etiam non est locus Trebelliano respectu alterius effectus ipsius Trebelliani, vt talis legatarius cogi possit, ad agnoscendum legatum ipsum vniuersale. Non obstat, alia inductio Croti, quod sicut talis legatarius quotae hereditatis non detrahit quartam, ita vt transire debent, in eum iura passiue: quia etiam fideicommissarius vniuersalis grauatus alij restituere quartum non detrahit. *l. 1. § denique. ff. ad Trebell.* & tamen non ob id desinit esse fideicommissarius vniuersalis & quo minus transeant in eum iura actiue & passiue facta restitutione. *lege restituta. ff. ad Trebel.* Infertur † ex hoc secundo casu, quod si testator non instituit aliquem heredem vniuersalem, sed vni legat dimidiam partem hereditatis, & alij aliam dimidiam, ambo dicuntur heredes vniuersales. nam isto casu tota, & vniuersa hereditas relicta est per verbum *lego*, licet duabus personis. pro quo optime facit, quod scribit Bartol. *in lege. si quis seruum §. finali. ff. de legat. 2.* Vbi si testator legat partem bonorum vni, & alium partem alij, perinde est, ac si omnia bona vni legasset. Ideo tunc appellatione bonorum, 79

norum, veniunt iura, & actiones: licet secus, vbi legatur pars tantum bonorum vni personæ. *refert & sequitur Socinus in consilio octuagesimosecundo libro quarto.* Quid autem si vni tantum legatur quota hæreditatis, an tale legatum trahi possit ad institutionem, dico infra post vltimum ca-
80 sum Croti. ¶ Tertius casus † Croti est, quando testator instituit aliquem heredem insolidum & pure, deinde legat partem hæreditatis alii sub conditione, tunc verbum *lego*, importat directam hæredis institutionem, & sic iste tertius casus differt a secundo casu Croti, in hoc quia in secundo casu pars hæreditatis legatur pure, sed in hoc tertio casu sub conditione. Ratio diuersitatis est *secundum Crotum*, quia vbi pars hæreditatis legatur sub conditione, illa adimitur hæredi vniuersali sub illa conditione: ergo sub contraria conditione censentur data. *l. aliquando. ff. de cond. & dem Bart. in l. patrefamilias. ff. de hered. instit.* ¶ Sed est aduertendum ad duo contra Crotum in ista ratione diuersitatis. Primo Crotus vult, quod vbi pars hæreditatis adimitur hæredi sub conditione, illa censeatur data ipsi hæredi sub contraria conditione. Sed istud non videtur verum, quod, deficiente conditione, censeatur data hæredi de nouo imo censetur non adeptam, quia vbi conditio deficit, perinde est ac si actus conditionis nunquam esset
81 factus, & quando † aliquid relinquitur sub conditione, non dicitur relictum condictione deficiente. *l. 1. in princip. ff de reg. Catonia.* Similiter quando deficit conditio contractus, perinde est ac si contractus nunquam esset celebratus *l. pecuniam. in vers. perinde est enim. vbi Pau de Cast. & doct. ff si cer. pe. l. necessario. ff de peri. & commo. rei. vend. Ias. in cons. 48 lib. 3.* Itaque si illud legatum conditionale de parte hæreditatis nunquam esset factum, clarum est quod hæres vniuersalis haberet illam partem ex suo titulo institutionis ergo idem conditione legati defecta. Solutio intelligi debet Crot quod legatum ademptum sub conditione, censetur datum sub contraria conditione, id est, quod ab ipso initio institutionis censetur datum heredi, sub illa conditione contraria: quia licet sit institutus pure, tamen in parte hæreditatis relicta alii sub conditione censetur institutus sub

tus sub contraria conditione. Sed tamen ex ista declaratione Croti, non infertur ad aliquam rationem diuersitatis inter secundum & tertium casum.

¶ Secundo est aduertendum: quia Crotus dum allegat d.l.cum ex filio ff.de vulg.ad probationem huius tertii casus necessario præsupponit, quod verbum *lego*, in portet institutionem, in persona heredis instituti, dum dicit quod legatum ademptum heredi sub conditione censetur illi datum sub contraria conditione. sed istud stare non potest. quia quod hæres habeat rem legatam, titulo institutionis illud est, quia eius institutio fuit vniuersalis, etiam quo ad legatum, & licet fuerit ademptum legatũ sub conditione: tamen ea deficiente institutio firma manet quo ad omnia. & sic verbum, *lego*, nullo modo referri potest ad personam hæredis, etiam conditione deficiente. Nec obstat d. l. aliquando. quia fateor, quod sub contraria conditione censetur datum, non tamen ex nouo titulo, ita quod mouetur titulus præcedens. quia esset absurdum, quod defectus conditionis importaret nouam dispositionem. Et quod istud sit verum, probatur. Pone quod alicui non sit datum legatum: sed quod testator nulla præcedente datione adimat legatum sub conditione: nunquid ea defecta inducatur datio: certe non. quia inducta ad tollendum, operarentur dationem, *l. cum tale. §. fin ff de conditionibus. & demonstrationibus. l. legata inutiliter. ff. de legatis* 1. Et sic non mediocriter æquiuocauit Crotus dum considerauit nouitatem tituli, Sensus autem illius. l. aliquando, est quod relictum quod erat purum efficitur conditionale: *secundum gloss. ibi*, non etiam quod omnino deficiet ille titulus, alias sequeretur vnum impossibile & absurdum, quod defectus conditionis in ademptione tolleret dationem iam factam. Si autem velis dicere, quod Crotus intelligit illum textum impleta conditione, vt tunc habeatur pars hæreditatis titulo institutionis: Dico quod ita intelligendo, Crotus esset sibi ipsi contrarius: quia in secundo casu voluit, quod vbi instituitur quis heres in solidum, & alij legatur pars hæreditatis, verbum *lego*, non importat institutionem: & tamen secundum talem intellectum

lectū n importaret nec dicant quod in isto tertio casu loquitur Crotus quando fit legatum sub conditione: quia absurdum esset, quod legatum conditionale fortius operaretur quam legatum purum. Ideo nescio videre quomodo Crotus velit inducere ex premissis illum textum, quod verbum *lego*, ibi importet institutionem. ¶ Praeterea secundo modo inducit Crotus dictam l. cum ex filio ad probandum, quod ibi verbum *lego*, importat institutionem: quia *ibi* dimidia hereditatis adimitur heredi instituto pure, & in solidum, & transferrur in alium sub conditione, cum venerit ad suam tutelam: ergo censetur translata cum iure hereditario, cum quo erat penes heredem in solidum institutum, cum fiat translatio cum sua qualitate. *leg. tertio. in princip. ff. de fundo instructo. leg. Gaio. in princip. vbi Bartolus. ff. de adimen. lega.* Et istam dicit Crotus esse nouam declarationem ad illum textum. Sed aduerte, quia ista secunda inductio, aut declaratio videtur peior priore. Etenim non valet consequentia; transfertur res iure hæreditario: ergo directo, & titulo institutionis. nam in fideicommissarium transfertur res iure hereditario, & tamen non iure directo. *institut. de fidei-commiss. hereditatib. per totum & ff. C. ad Treb.* Nec obstat

82 † fundamentum Croti, quod translatio censetur facta cū omnibus suis qualitatibus. quia illud verum quando fit translatio eodem iure, aut titulo quo erat apud alium. nam tunc censetur esse eodem iure, aut titulo, apud eum in quem fit translatio: secus quando fit diuerso iure aut diuerso titulo. *Ita in specie declarat Paulus. de Castro in consilio, 137. Primum testamentum, in tertio dubio. lib. 1.* sed in d.l. cum ex filio. fit translatio partis hereditaris in alium titulo legati, & sic titulo diuerso: ergo argui non potest, quod verbum *lego*, in d.l. importet institutionem. Confirmatur ista responsio ex alia regula & conclusione, quæ

83 habet, † quod translatio legati, de vno in alium non censetur facta, cum suo onere, aut cum sua qualitate, quando in ipsa translatione adicitur nouum aut speciale onus. *l. licet Imperator. versic. quid enim si aliam rem. ff. de leg. 1. vbi Ly & l. alumna. in princ. ff. de alimen. & cib. lega. Paulus de*

Castr.

Castr. in consil. 140 *Visa reformatione. & in cons.* 326 *de primo quæsito in secundo dubio. lib.* 1. Sed in dict. l. cum ex filio. in translatione illius partis hereditatis apponitur noua & specialis qualitas: quia facta est translatio per verbum lege, Prima autem datio per verbum *instituo*, ergo, &c. Ex quibus videtis quæ non raro conentur moderni subtiles agere contra communes intellectus, ad inania respicientes. Ideo concedo contra Crotum *hic* in hoc tertio casu tenendo intellectum communem ad textum in d. l. cum ex filio, quod ibi verbum lego, non importet institutionem.

¶ Circa quartum casum Croti *hic* puto, quod Crotus male loquatur. Nam vult Crotus duo in hoc quarto casu. Primum, quod in ca. Raynaldus. de testamen. legatum esset particulare sed contrarium supra ostendimus, quod imo verbum *lego*, ibi sit adiectum vniuersitati bonorum. quod patet: quia si imponitur pœna priuationis hereditatis: ergo necessario præsupponitur, quod hereditas esset relicta: cum priuatio præsupponat habitum: *leg. manumissiones ff. de iustit: & iure. l. decem. ff. de verborum obligatio. cum simil.* Secundo vult Crotus, quod ex actu priuationis hereditatis arguatur institutio, sed hoc non videtur de iure, cum etiam legatarius partis hæreditatis priuari possit, & idem in fideicommissario, *vt supra ostendimus circa intellectum dicti c. Raynaldus.* & ipsemet Crotus supra reprobat istum intellectum per leg. hæreditas ad Statium. ff. de heredib. inst. Nec obstat textus in *l. illud. § tractari. ff. de iure codicillorum.* quia ille textus retorquetur contra Crotum. Nam textus *ibi* dubitat, an ex illis verbis, Titium heredem esse volo, adiectis in codicillis, appareat de voluntate testatoris, quod voluerit testari, non codicillari & textus dicit, quod non: quia potest dici relicta a Titio hereditas per fideicōmissum. Et vult textus, quod tunc dicatur testator voluisse testari quando vlterius processit legando à Titio & ei substituendo: quia si intentio sua fuisset codicillari non reliquisset legata à Titio, sed ab herede legitimo. Similiter non substituisset ipsi Titio, sed heredi legitimo. Quantominus diceretur apparere de mente testatoris, quod voluerit instituere quando videtur ver-

tur verbo mere obliquo, id est verbo *lego*, adiecto bonis particularibus, licet pœnam imponat priuationis hæreditatis. Præterea & planius respondeo ad textum *in d. §. tractari.* Nam *ibi* colligitur mens disponentis, quod voluerit testari non codicillari ex duobus quæ necessario inferunt talem mentem testandi. nam qui codicillarut intendit, quod legata præstentur ab herede legitimo: sed ibi voluit præstari ab herede scripto. Secundo in d. §. tractari. datus est substitutus vulgaris, ex qua substitutione colligitur necessario animus testantis, quod noluit locum esse successioni legitimæ. Sed in casu Croti nihil proponitur ex quo testandi animus arguatur. Rursus quomodo potest testator pœnam priuationis hæreditatis imponere, si non hæreditatem, sed bona particularia reliquit? Ex præmissis igitur concludo contra Crotum circa contenta in hoc quarto casu in omnibus & per omnia: Id est quod ille quartus casus de iure non procedat. Secundo, quod intellectus Croti ad dictum capitulum Raynaldus. non est verus. Tertio quod text. *in d. lege. illud. §. tractari. ff. de iure codicillorum*, non probet id ad quod allegatur per Crotum.

¶ Quintus casus Crot. videtur elusorius, & de indubitabili. nam cui dubium quod verbum *lego*, in codicillis etiam adiectum vniuersitati bonorum non importat institutionem, cum idem sit, si testator expresse instituat hæredem in codicillis, ex quo hæreditas in codicillis directe dari non potest. *leg. 2. C. de iure codicillorum cum similibus*

¶ Sed restat alius casus non tactus per Crotum, quando in testamento habente sua solennia alicui legatur quota, aut certa pars hæreditatis, an in tali legatario habeat locum textus *in leg. prima. § si ex fundo. ff. de heredibus instituendis.* vt sit locus iure accrescendi alio herede non dato. Ego credo, quod Crotus habuerit hunc casum pro indubitato, quod verbum *lego*, non trahatur ad institutionem, maxime attenta opinione Bartoli & sequacium, quod non trahi ur ad institutionem, licet adiiciatur vniuersitati bonorum. sed ex alio videtur non trahi ad institutionem quia tunc trahitur quanto ita apparet de voluntate disponentis

non A

mentis, quod voluerit testari: ita quod is cui legat, habeat totam hereditatem. De qua voluntate non videtur posse apparere, quando non relinquitur tota hereditas, quia in eo quod non relinquitur, videtur habita ratio successionis ab intestato. pro hoc quod scribit Ripa *in l. Centurio numero centesimoquinquagesimosexto.ff.de vulgari.* vbi, quod substitutus in certa quota per verba communia non admittitur ad totum. quia ex quo solum fuit substitutus in parte, apparet quod noluit testator eum esse heredem, sed potius legatarium aut fideicommissarium. Si autem posset apparere de voluntate testatoris, quod voluerit talem legatarium in quota esse heredem: tunc insolidum esset heres pro parte tantum alio cohærede non dato *dicta l.1. § si ex fundo. ff de heredibus instituendis.* Sed dicet aliquis: quomodo poterit apparere, quod voluerit talem legatarium esse heredem non assignata ei tota hereditate? Respondeo, quod poterit apparere, si dixerit, quod voluit eius dispositionem valere in vim testamenti, & habeat solennia testamenti: *vt in l. quærebatur. ff. de testamento militis.* Nam quando constat de mente disponentis, verba impropriantur. *l. non aliter ff. de legat 3 l quoniam indignum. C. de testamentis. l. 2. C. communia de legatis l. Proculus. ff. de vsufructu. l. non dubium. C. de leg. l librorum. § quod tamen Cassius ff. de leg. 3.* Intellige tamen prædicta, vt supra num 54. ¶ Circa quæstionem Croti *hic* in qua dicit [illegible] in partibus Germaniæ, quando testator instituit duos propinquos in certis rebus, vxori autem legauit omnia bona sua mobilia & immobilia, ad quos pertineat ius patronatus, quod solum transit cum vniuersitate? *d.c ex literis de iur patr.* & concludit, quod spectat ad propinquos institutos in certis rebus: quia eorum institutio trahitur ad vniuersum, ex quo nullus alius reperitur heres vniuersaliter institutus, nec potest dici quod vxor fuerit instituta heres. quia verbum, *lego*, non fuit adiectum vniuersitati bonorum: sed solum bonis mobilibus, & immobilibus, & sic bonis particularibus. In hac quæstione aduertendum est ad plura. Et primo Crotus vult, quod si vxor fuisset instituta heres vniuersalis, iuspatronatus ad eam

pertineret, exclusis propinquis testatoris particulari
85 institutis,† quia iuspatronatus transit cum vniuersitate ad heredes extraneos. Sed istud dictum Croti ita simpliciter præsuppositum non est verum, quia iuspatronatus non transit ad heredes extraneos, quando deficiunt posteri illi de sanguine testatoris. *c. filiis. ac nepotibus. c. ...dum, & c. si plures heredes. 16. q. 7. c. 1. & 2. de iurepatron. ... eod. tit. Gemin. in consi. 32.* Ideo quando sunt plures ... cantur de iure ad iuspatronatus, non potest testator ... ex eis solum adiudicare ipsum ius patronatus. *Arch. in*
86 *præsens. in princi. 20. q. 3. Dec. in cons. 149.* Quod tamen ... cit Geminianus posteros per prius admitti ad ius patronatus, intelligo dummodo sint heredes patroni, quia ... liquid competat filijs, intelligitur dummodo ... heredes in his, quæ sunt transitoria ad heredes extraneos. *Bar. & Alex. in l. si tibi. §. si pactus. ff. de pact. & in l. Gallus ... ff. de liber. & posth. Deci. in d. cons. 149. Adde Bald. in ... Quaritur qui intelligantur. & in consi. 337. Imprimis ... dum est. in fin. lib. 1. Alex. in consi. 129 lib. 5.*

¶ Sed hic quæritur: tu dicis, quod in iurepatronatus filius non admittitur † nisi sit heres, licet fuerit quæsitum
87 pro se, & filijs, ex quo est transitorium ad heredes extraneos: quid si filius sit institutus in re certa aut non ... admittetur Bar. *in cons. 55. dominus Amatus.* dicit, ... sic per *tex. in l. & si ex modica ff de oper. lib.* Et idem in ... *cons. 60. Quæstio ista. Alex. in consi 128. lib. 3. consilio ... Curt. senior in consilio penul. Et in iurepatronatus ...*
88 *deric. de Senis. in consi. 225. Si opinio.* ¶ Quæro etiam ... maiorem declarationem; quando sunt plures filij ... qualiter instituti, an admittentur ad ius patronatus ... portionibus hereditarijs, aut æqualiter? Salic. *in l. ... bert. &c. C. de operis libertor.* vult quod vbi filius non ... titur nisi sit heres, admittatur pro portionibus hereditarijs. Idem videtur velle Bald. vbi puta in emphyteusi ... quam pater stipulatus est pro se, & filijs. *Sequitur ... in consilio 131, libro si. lib. 2. latius idem Corneus in consi... 3. vbi allegat Bald. in d. l. si tibi §. si pactus. ff. de pact. ... in l. Gallus. §. etiam. ff. de liber. & posthum.* Sed con...

videtur de iure veri[illegible]s, quo[illegible] imo veniant fil[illegible] [illegible]. *[illegible] vol[illegible] Bart. in l. vt iurisiurandi §. si liberi ff de oper[illegible] [illegible]. & in d consi. 55. Domin. [illegible] Amatus Imol. in c. potuit ex[illegible] [illegible]. Sequitur Corne. sibi contrarius in consi 219 versic. nec etiam obstat libr. 2. Addo Bartolum in consi. 60. Quæstio ista Alex. in conf. 8. lib. 3.* Eandem opinionem tenet idem Corneus *in conf. 263. lib. 1.* dummodo sit facta mentio etiam de filijs heredibus, non de heredibus tantum. quæ tamen distinctio Cornæi mihi non placet.

¶ Sed aduertendum circa istas duas quæstiones, & quidem circa primam, quod vbi aliquid competit filio vt hæredi, quod admittitur filius, licet sit hæres particularis, aut in re certa. nam quando † sumus in materia transitoria ad hæredes extraneos istud non vide[illegible] pr[illegible]cedere. quia [illegible]nc verbum, *heres*, intelligitur proprie pro hærede vniuersali, non pro hærede particulari, quia improprie dici[illegible]r heres, & habetur vt legatarius. *ita declarat Alex. in d. consi. 128 libr. 1.* Sed ius patronatus est transitorium ad hæredes extraneos, *vt supra dictum est*. ergo non videtur competere instituto in re certa. Solutio argumentum procederet, quando aliquid simpliciter & absolute est transitorium ad hæredes extraneos. Sed ius patronatus non videt[illegible] eiusmod[illegible], n[illegible] [illegible] [illegible] sanguinis *vt supra dictum est allegando G[illegible]anum in d. consi[illegible] 2.* 89

¶ Secundo est aduertend[illegible] circa [illegible] [illegible]. quia etiam in materia non transitoria ad h[illegible]des extraneos, prout est feudum, verbum, *heres*, vid[illegible] intelligendum de herede vniuersali, non particulari [illegible] per Alexandrum *sibi contrarium in l. quadam. §. nihil ff. de edendo* vbi loquitur in emphyteusi ecclesiastica quæ secundum [illegible]m non transit ad heredes extraneos. *Eandem tradit Alexander in consil 124. libr. 5. addo Baldum in consil 455. Primo considerandum lib 3 Anchar. in consi 319. Themate præsuppo[illegible]o. Eandem opinionem tenet Ia[illegible]n in consi. 157. lib. 4. vbi sequitur Alex. in d. consi. 124. & dicit Iason quod opinio Bartol. contraria in d. l. vt iurisiurandi. § si liberi. magis communiter damnatur.* Sed non videtur recedendum à prima opinione, quæ videtur communis. *Et quam tenet Dec. in consi. [illegible]8.*

circa finem. Addo Calderin. in consi.13. in tit. de locat. dum remittit ad Specul. *in tit. de loca.* §. *nunc aliqua.* ¶ Similiter aduertendum est circa secundam quæstionem dum dictum est, quod vbi aliquid acquiritur filijs vt heredibus, licet oporteat filios esse heredes: tamen veniunt æqualiter & pro portionibus hereditarijs. nam istud non videtur procedere in materia transitoria ad heredes simpliciter & absolute, & in hoc non est dubium. Sed dubium videtur in materia non transitoria ad heredes extraneos, vt in feudo. In qua opinione teneo opinionem Bartol. *in d.* §. *si liber.* *in d. consi.55. & 60.*

90 ¶ Secundo principaliter † colligitur ex dictis Croti in dicta quaestione, quod bona acquisita à testatore post testamentum veniunt institutione, per l. sancimus. C. de ... *vbi Paulus de Castr. reputat illum textum singul. ad hoc.* Qui text. optime probat, dum dicitur, quod testamentum non mutatur ex solo cursu temporis, licet testator superuixerit multo tempore: ergo trahitur ad omnia bona acquæsita post testamentum. quia alias non valeret testamentum, cum nemo decedat pro parte testatus, & pro

91 parte intestatus. *l. ius nostrum. ff. de reg. iur.* † Ampliatur ista conclusio vt procedat non solum in institutione, sed etiam in substitutione. *ita Bald. in consi.196. Super ... quaeritur. lib.4.* mouetur Bald. ratione. quia in dispositione vniuersali veniunt futura. *l. Lucius. ff. de fundo instru.*

92 ¶ Ampliatur † secunda ista conclusio, vt procedat non solum in institutione, & substitutione, sed etiam in legato vniuersali, in quo veniunt futura. ita probat text. in l. ... *pen. vbi glos. ff. de fundo. instruct.* qui textus loquitur quando legatur fundus vti instructus est, & sic cum omnibus ipsius fundi iuribus aut instrumentis. Et glos. *in d.* ... ad hoc citat Iason *in l. cum quid ff. si cert. petat.* vbi ... in legatis vniuersalibus inspicitur tempus mortis testatoris, in particularibus autem inspicitur tempus testamenti. Sed vltra Iasonem addo text. cum glos. *in l. qui ...* *ff. de vsufruct.* vbi quando legatur vsusfructus omnium bonorum, debetur etiam vsusfructus bonorum ... rum. Ad idem text. *in l. nam quod.* §. *fin. cum ...*

in sequentibus ff. ad Trebellianum. vbi, quod paria sunt, si quis grauetur restituere hereditatem vel peculium, pecuniam, patrimonium vel vniuersam rem suam, vel omnia bona sua: quia semper dicitur fideicommissum vniuersale. ergo sicut hæreditas comprehendit futura, ita etiam si alias vniuersaliter quis disponat de bonis suis. *qua ra ad hoc citat Bart. in l. si ita. ff. de auro, & argen. legato.* Sed contra dictam ampliationem videtur text. *in l. fi. §. 1. ff. de gat. 2.* vbi fideicommissum factum verbis vniuersalibus non comprehendit ius de futuro *quem textum ad hoc ci- Crotus hic. & in quæstione prædicta.* Ad illum textum respondet Socinus *in l. 1. in princi ff. de legat. 1.* quod ibi dictio vniuersalis, respicit res legatas aut concessas. quæ solutio videtur ridicula: quia doctores quando quærunt, legatum factum verbis vniuersalibus comprehendat ura, clare loquuntur, quando dictio vniuersalis respi- ipsas res. Ob id Crotus *in l. 1.* dicit, quod Socinus lour in hoc fine lege, & quod de opinione Socinus cudum non est. Ideo † vera solutio datur ad d. l. fin. §. 1. 95 d *ibi* dictio vniuersalis erat restricta ad tempus præs, *vt patet in verbo communes sunt. Et ita ibi declarat a in versic. communes Bart. in d. l. si ita. ff. de auro & argen. a Capra in consil. 45.*

Tertio principaliter aduertendum est circa dicta Cro-, hic in memorata quæstione, dum dicit, quod legatum ctum vxori de omnibus bonis mobilibus, & immobilis, non comprehendit futura: nam istud videtur conproxime dicta, cum factum sit legatum per verba vrsalia sine aliqua restrictione, aut limitatione ad tem- præsens. Considerabam si dici posset, quod tunc leum factum verbis vniuersalibus trahitur ad futura, ndo vniuersalitas respicit omnia bona: puta si relinntur omnia bona, vel hereditas, patrimonium, res pecunia. Secus vbi adijcitur vniuersalitas bonis parlaribus, prout in casu Croti, quando relinquuntur nia bona mobilia & immobilia. Sed tamen ista conratio videtur contra textum. *in d. l. penult. ff. de fundo uct.* vbi textus loquitur in legato fundi instructi, &

sic rei particularis. Et tamen veniunt instrumenta f[illegible] nisi dicas quod in d. l. penult. instrumenta fruntur ve[illegible]
96 per modum accessionis ad ipsum fundum. † nam d[illegible] sitio facta per verba præsentis temporis trahitur [illegible] tura, quæ accessorie veniunt. *l. Aurelius. § legatum final. §. fina. ff. de liberatione legata. Paulus de Castro in [illegible] mni infecti stipulatio § si is qui vicinas. in fine [illegible] tum. ff. de damno infecto. Curtius senior in con.* [illegible] *duco Rotam decisione* 872 *In ecclesia. in antiquu.* [illegible] is patronatus competens prælato in ecclesia. exte[illegible]ur ad capellanias postea fundatas in ipsa ecclesia tanquam accessorias. Ideo sicut præsentatio ecclesiæ pertinet ad [illegible]
95 tum. ita & præsentatio capellaniarum. ¶ Ex † [illegible] concluditur *secundum Crotum hic*, quod vbi dictio [illegible] salis adijcitur bonis particularibus, non ve[illegible] *quod etiam voluit Bar. in d l. si ita. ff. de auro & argen.* [illegible] hoc modo posse falsari quod dicit Socin. *in d* [illegible] *ff. de leg.* 1. quod vbi dictio vniuersalis respicit r[illegible] non veniunt futuræ, vt intellexerit Socinus qu[illegible] citur dictio vniuersalis rebus legatis in specie aut [illegible] lariter, non generaliter aut vniuersaliter. Sed tamen [illegible] uari Socin. non potest generaliter: quia voluit [illegible]
96 gentur res mobiles per omnia, veniant futuræ. [illegible] rum de iure non videtur. Istud † tamen non p[illegible] contractibus, in quibus dispositio vniuersalis non [illegible] tur ad futura. Ideo si quis donet omnia bona sua [illegible] niunt futura. *Bart. & Doct. in l stipulatio hoc modo* [illegible] *ff. de verb. oblig at. & in l fin. C. de pact.* Quod pr[illegible] fiat donatio ecclesiæ. *Panormitan. in consil* 102. *li*[illegible] diuersitatis inter contractus & vltimas voluntate[illegible] in contractibus strictior fit interpretatio, quam [illegible] voluntatibus. *cap. cum dilecti. in fin. de donatio* A[illegible] ratio diuersitatis reddi potest. quia si inter viuos [illegible] futura, actus non valeret: quia videtur dispo[illegible] bonos mores auferens liberam facultatem test[illegible] *pulatio hoc modo concepta.* secus in vltima volunta[illegible]
97 ad libitum potest reuocari. Ideo † valet [illegible] mortis de omnibus bonis præsentibus & [illegible]

seruatione, quia potest reuocari: *vt habetur per doctores. in d l. fin. C. de pact. Bald. in consi. 354. Ad euidentiam praemittendum est, quod primum testamentum lib. 5.* Ideo hereditas donari potest causa mortis. *Decius in l. licet. C. de pactis. quod tamen Decij dictum non firmo.* Tertia & planior ratio diuersitatis ostenditur. quia in contractibus agitur de maiori praeiudicio cum reuocari non possint. *l. sicut. C. de actionib. & obligationib.* Sed vltima voluntas potest ad libitum reuocari. *l. si quis in principio testamenti. ff. de lega. 3. toto tit. ff. de adimend. leg.*

¶ Quarto principaliter aduertendum circa dicta Croti *in hac quaestione*, quod sufficit quem esse heredem vniuersalem habitu, licet non actu. Et sic vult Crotus, quod licet heredi instituto in re certa nihil possit accrescere de tempore testamēti: quia alia bona sint distributa: satis tamen est, quod habitu possit accrescere. vult igitur quod actu non dicatur ita institutus heres vniuersalis. Sed considero contra Crotum, quod imo etiam actu dicitur heres vniuersalis. nam licet testator faciat multa legata, ex hoc tamen non fit, quo minus dicatur institutus heres vniuersalis. quia hereditas refertur ad intellectum iuris non ad corpora hereditaria. *l. hereditas ff. de pet. hered.* finge, quod testator solum habeat vnum fundum in hereditate, & instituat plures heredes vniuersales, ex hoc quod aliud non accrescat ipsis heredibus, non minus dicuntur esse heredes vniuersales.

¶ Quinto vult Crotus *in hac quaestione*, quod mulier cui testator relinquit bona mobilia, & immobilia, dicitur legataria non heres vniuersalis, quia verbum, *relinquo*, aut verbum, *lego*, fuit adiectum rebus particularibus, non vniuersitati bonorum: quia appellatione † bonorum mobilium, 98
& immobilium non veniunt nomina debitorum, iura aut actiones. *l. Casus in princ. ff. de leg. 2. l si mihi Meuia. § fi. ff. de lega. 3. Adde text. in l. quam Tuberonis. §. pen ff. de pecul. & in l. à diuo Pio. §. in venditione. vbi Iason in 4. notab. ff. de re iudic.* Incorporalia enim, prout sunt iura & actiones, non dicuntur proprie mobilia nec immobilia *Bald. in c. fi. de cognitio. feudi, in vsib. feud. Lappus allega. 91. in fi. Alex. in cons. 2.*

*lib.*1. Ampliatur præmissa conclusio, vt procedat non solum quando verbum *relinquo*, aut *lego*, adijcitur bonis mobilibus & immobilibus, vt importet relictum particulare: sed etiam si adijciatur verbum mere directum: vt quia instituatur quis in bonis mobilibus, & immobilibus, nam talis institutus habetur loco legatarij tanquam institutus in bonis particularibus, aut in re certa, non in parte aut quota hæreditatis. *Alex. in consi.* 45 *lib.* 1 Idem in substituto in bonis mobilibus & immobilibus: nam ... institutus in re certa. Ideo talis substitutio ... per verba communia non trahitur ad directam. *Bart. ... tertia quæstione principali: ff. de vulga. sequitur ... princ. ff. de vulgat. Ias. in d. l. à diuo Pio. § in venditione ... to notab. ff. de re iudic.* Et generaliter verum est, quod dispositio facta de bonis mobilibus, & immobilibus non ... tur facta de vniuerso. quia non comprehendit iura, & actiones. *Alex. in consi.* 10. *lib.* 1.

99 ¶ Vtilitas, † an dispositio facta de bonis mobilibus & immobilibus dicatur particularis vel vniuersalis ... plex colligitur. Prima habetur ex dictis C... *in ... quæstione:* quia verbum *relinquo*, aut verbum *lego*, ad... libus bonis non importat institutionem: Similiter verbum *substituo*, aut aliud verbum commune ad... nis mobilibus & immobilibus non importat substitutionem directam, vbi aliás importaret: sed legatum ...

100 aut fideicõmissum particulare. ¶ Secunda † vtilitas ... vbi donat quis, aut aliter alienat bona mobilia aut immobilia vel medietatẽ bonorum mobilium, & immobilium ... talib. bonis non detrahitur æs alienũ, vbi alias detrahitur. *l. subsignatum. § bona ff. de verb. signi. ita Alex. in consi. ... lib.* 1 *& clarius in consi.* 2 *lib.* 2. *Capra. in cons.* 131. ... quia æs alienum respicit vniuersum patrimonium, ... res certas aut particulares. *l. tractatum. ff de iudi. l. ... la grand. ff. de hæred. instit. l. fi. vbi Bart. ff de vsufruct. leg. ...*

101 *Alex. in d. consilio* 12. *lib.* 2. ¶ Tertia vtilitas, † nam ... tio omnium bonorum præsentium & futurorum non valet quia aufert liberam facultatem testandi, *l. ... modo concepta. ff de ver. oblig.* Et tamen valebit de ...

nium bonorum mobilium, & immobilium, [illegible] & futurorum; quia non dicitur facta de omnibus [illegible], cum non comprehendat iura, & actiones, *ita Ias. in d. l. a diuo.pio.§.in venditione.in 4.notab. & in d.l stipulatio hoc modo concepta. Guid.Papæ.q.291.Dec.in consi.237. Circa principium.* Præmissa conclusio, † quod dispositio facta de bonis [illegible] mobilibus & immobilibus non dicitur facta de vniuerso nec comprehendit iura & actiones, non procedit quanto solum esset facta dispositio de bonis mobilibus & immobilibus, ita quod necesse esset applicare iura & actiones aut bonis mobilibus aut immobilibus: puta in terminis.l. quotiens § si duo.ff. de here. in[illegible]it si testator instituit vnũ in bonis mobilibus, alterum in immobilibus, non dato coherede vniuersali. nam [illegible] institutio particularis trahitur ad vniuersum, & sic etiam ad iura & actiones. Sed [illegible] est videre quibus bonis æquiparentur iura & actiones. Dicendum est, quod applicabuntur bonis mobilibus [illegible] mobilibus, prout sunt res contentæ in ipsis iuribus. [illegible] actio competit ad rem mobilem iudicabitur vt res mobilis, si ad rem immobilem iudicabitur vt immobilis. Ideo institutus in bonis mobilibus habebit actiones competentes ad res mobiles: Institutus vero in bonis immobilibus consequetur actiones competentes ad res immobiles. ita Guliel. de Cuneo. *in l. [illegible] quæritur § [illegible] ff. de pecul.* sequitur Alex *in consi. 3.* [illegible].4 Vbi [illegible], quando statutum dicit: quod proximiores ex parte patris succedant in bonis immobilibus: proximiores autem ex parte matris in bonis mobilibus. Similiter lex aut statutum dicit, quod bona minoris non possint alienari sine certa solennitate, de nominibus autem debitorum nihil dicit, nunquid minor poterit cedere actiones sine vlla solennitate? Nam isto casu necesse est applicare iura, & actiones aut bonis mobilibus aut immobilibus. Dic, quod si actio competit ad rem immobilem, necessaria erit solennitas, alias secus. *ita gloss. & Doct. in l. 1. C. si aduersus transactionem. Bart. in l. potest. ff. de auctoritate tutorum. & in l. mouentium. ff. de verb. sign. Bal. in consi. 423. Andr. li. 3. Alex. in consi. 16. ante fi. li. 1. consi. 49. circa prin. li. 3.*

103 ¶ Sexto vult † Crotus in *in hac quaestione*, quod ad hoc vt dispositio dicatur vniuersalis seu facta de vniuerso, non sufficit, quod sit vniuersalis quo ad verba. sed oportet vt sit vniue salis quo ad rem, quia fiat dispositio de tali re, quae significet vniuersitatem: puta de peculio, patrimonio, hereditate, castro aut villa. *allegat Inno. in c. ex literis de iure patron.* Sed aduertendum, quia ista conclusio [illegible] intellecta in errorem adduceret. nam imo videtur sufficere, quod dispositio sit vniuersalis quo ad verba [illegible] exprimatur res, quae sola absque alia expressione verborum significet vniuersitatem. puta quando [illegible] omnibus bonis mobilibus & immobilibus, [illegible] & actionibus, praesentibus & futuris. [illegible] exprimitur res quae sola vniuersitatem significet. [illegible] men nemini dubium quod facta dicitur dispositio de vniuerso: *vt in terminis declarat Corn. in cons. 289. vers. [illegible] ratio suadet libro. 4.* Iam genus dicitur quod vniuersaliter comprehendens suas species siue alia expressione. [illegible] men expressio omnium specierum non impedit [illegible] nus ipsum vniuersum dicatur expressum. Itaque [illegible] Crotus necesse esse rem exprimi, quae sine alia expressione vniuersitatem significet, vt habita dicatur dispositio de vniuersitate bonorum: sane videtur intelligendum habito respectu ad expressionem bonorum [illegible] um. Secus si omnia bona singulariter, & in specie exprimantur, quae sub ipsa re continebantur. Itaque [illegible] sio ipsius rei simpliciter & absolute non videtur necessaria.

104 ¶ Successiue hic quaeritur † de definitione legati [illegible] nit tex. *in l. legatum. in princip. ff de leg. 1.* Et dum [illegible] rat in expositione illius verbi *delibratio*, melior [illegible] expositio vt capiatur verbum *deliberatio* pro distributione seu collatione, a quo verbo Galli vulgare, illud [illegible] tur mutuati *deliurer*, *il a deliure vne grand somme d'argent*. Sed aliqui libri habet *delibatio*, non *deliberatio*, & [illegible] melius. quia sit imie verbo *deliberatio*, [illegible] per legata tota haereditas exhausta fieret. [illegible] per [illegible] deliberatur aut expeditur hereditas, sed eius valor [illegible]

itur, Secundam definitionem ponit. tex. *in l. legatum est ff. de leg.* 2. quod legatum est donatio quædam testamento relicta. *quam eandem definitionem posuit Imperator in §. 1. Inst. de legatis.* Tertia definitio ponitur Instit. de leg. §. 1. quod est donatio quædam a defuncto relicta ab herede præstanda, super quibus descriptionibus non insisto.

¶ Iuxta quam definitionem quæritur, † an legatum aut fideicommissum dicatur proprie donatio. Vtilitas huius quæstionis multiplex proponitur. Prima si in aliqua dispositione fiat mentio de donatione simpliciter, an veniat legatum: puta in statuto requirente certam solennitatem in donatione, vel quod de donatione soluatur gabella. Secunda consecutiua præcedentis. nam si venit legatum, illa erit reuocabilis. secus si intelligatur de donatione solum inter viuos, quæ dicitur irreuocabilis. 105

¶ Tertia vtilitas si appellatione donationis venit legatum, illa non vitiabitur propter absentiā donatarij † quia in vltima voluntate acquiritur absenti. *l. cum pater §. surda ff de leg.* 2, Secus, si solum veniat donatio inter viuos, quæ absenti facta non valet, non interueniente nuncio, vel epistola, *l. absenti. ff de don. leg consensu. ff. de actio. & obligat.* vel nisi interueniat traditio. *l nec ambigi. C. de don.* Quod procedit etiam in donatione causa mort. quæ absenti fieri non potest. *l inter mortu ff de don. caus mort. gloss. in l. illud C de sacros. eccl, & in l. 1. C. de don. caus. mort. Rom. in consilio,* 171. *Pro decisione & in consilio.* 513. Ratio diuersitatis inter vltimam voluntatem, & contractum est. quia vltima voluntas habet vim legis, & fortius agit, §. *disponat. in authen. de nupt.* ideo in vltima voluntate absenti acquiritur. 106

† Sicut etiam ex dispositione legis acquiritur absenti commoda enim quæ acquiruntur ex dispositione legis, non requirunt partis præsentiam. *Angelus in consilio* 81. *versicul. tertio. ex natura dispositionis. Anchar. in consilio nonagesimoseptimo.* Contractus autem non habet vim legis, non est mirum si ex contractu absenti non quæritur. 107

¶ In hac quæstione † datur conclusio, quod appellatione donationis proprie & stricte non venit legatum, aut fideicommissum. Probatur ista conclusio primo per tex. in 108

l. 1. in

l.1.in prin.ff.de don. Vbi, quod hæc proprie donatio appellatur, quanto dat quis ea mente vt statim velit accipientis fieri, nec vllo casu ad se reuerti: & propter nullam aliam causam facit, quam vt liberalitatem, & munificentiam exerceat. Sed legatum non est eiusmodi, quia non datur vt statim fiant legatarij, sed demum testatore mortuo, cum fiat heres præstet legatum ibi, *vt probatur ex verbis definitionis, ab herede præstanda*. Rursus non fit legatum ex causa mere liberalitatis, ita, quod non moueatur testator ad legandum ob aliam causam, quam liberalitatis. Imo causa potissima legandi est cogitatio mortis, qua cessante, cessaret & legatum. Et donat testator quæ iam non possit. ¶ Secundo, quod legatū non dicatur donatio propriè
109 probatur. † nam appellatione donationis non venit donatio causa mortis. l. filiusfamilias § pen. ff. de donat. vbi filius cui permittitur donare, non poterit donare causa mortis, nisi in specie id dicatur. Et quod per illum text. dicit Bal. *in c.1. vers. quid si vasallo de probi. alie feud. per Fred. in c.1. de feud.* Vbi si dominus directus concedit vasallo potestatem donandi feudum, non venit donatio causa mortis, nisi in specie dictum sit. *Sequitur Soc. in cons.* 19. *lib.* 1. Sic etiam quanto filius donat causa mortis, non sufficit, quod pater consentiat vt filius donet, sed oportet præstari consensum in specie, vt donet causa mortis. *Rom. in consi.* 514. *& per Guido Papa q.* 223. *Socin in l.* 1. *§ fuit quæsitum. vers. & tamen videmus, quod per generalem. ff. ad Trebellianum* Et quod appellatione donationis nō veniat donatio causa mortis, patet ex diuersitate titulorum. nam materia donationis causa moris tractatur separatim a titulo de donationibus, ergo arguitur diuersam esset donationem simpliciter, & donationem causa mortis. ex quo ponuntur in titulis separatis. Et *ita arguit. Corn. in consilio.* 107. *lib.* 4. Idem quod donatio causa mortis non veniat appellatione donationis tradit Decius *in lege si tibi pecuniam. in prin. notabili. ff. si certa. petat.* Si appellatione donationis non venit donatio causa mortis, multo magis venit legatum, quod nomen propium donationis non habet, sicut donatio causa mortis.

¶ Tertio

¶ Tertio, quod appellatione donationis legatum proprie non veniat, probatur legatum † in effectu donatio dicitur 110
causa mortis. *l. illud. in princ. ff. de donat. causa mort. leg.* 1. §. 1. *ff si quid in fraud. patro. l. fin. C. de dona. caus. mort.* in quibus iuribus dicitur, quod legatum æquiparatur donationi causa mort. non tamen intelligo, quod æquiparentur per omnia, cum sint multę differentię: vt *habetur in leg 2 ff. de leg.* 1. Sed æquiparantur quoad reuocationem, & respectu effectus collati post mortem, & respectu potestatis substituendi: *vt habetur in l. vt heredibus. ff. de leg.* 2. sed donatio causa mortis, non venit appellatione donationis proprie & simpliciter, ergo nec legatum.

¶ Quarto, quod legatum non dicatur donatio proprie, adduco quod scribit Angel. *in consi.* 383. *Statuto Pistoriensi. in fi.* Vbi, † quod etiam donatio inter viuos quæ fit ob cau- 111
sam mortis, non dicitur donatio proprie: quia proprie donatio dicitur, quæ fit ob causam solius liberalitatis. Ideo licet fiat donatio inter viuos & irreuocabilis, tamen cum non fiat ob solam liberalitatem sed propter causam mortis, non dicitur donatio proprie. Ideo statutum loquens de donatione simpliciter, non habebit locum in tali donatione inter viuos quæ fit ob causam mortis. *secundum Angel.* Sed dubium videtur istud dictum Angel. quia, eo attento, sequeretur, quod nulla quodammodo donatio dici posset inter viuos proprie. nam ad exercendum liberalitatem semper mouetur quis ex aliqua causa: puta, vel propter coniunctionem sanguinis, vel rationis, vel ratione agnationis, vel propter affectionem in donatarium. Ideo semper dici posset sola liberalitas non fuit in causa donandi: ergo non dicitur donatio proprie, quod absurdum videtur. Ideo dummodo donatio fiat inter viuos simpliciter sine aliquo modo aut onere, & irreuocabiliter, nihil obstant causæ ex quibus mouetur donans ad ita donandum. Pro hoc contra Angel. adduco, † quod scribit Oldr. d *in cons.* 5. *Titius.* vbi quanto 112
quis donat sponte ex certa scientia pure, libere, simpliciter, & inter viuos, non dicitur donatio ob causam, licet dicat se donare ob grata seruitia, & ex causa remunerationis:

nerationis: quia non tractamus de causa impulsiua, id est ex qua causa motus quis aut impulsus fuerit ad donandum simpliciter & inter viuos, modo ita donauerit. *quod Oldradi dictum sequitur Alexander in consilio. 14. lib. 1. Socin. in consi. 53. libr. 1.* Eodem modo satis est, quod donet quis simpliciter & inter viuos, licet ad ita donandum impellatur cogitatione mortis. Nam satis est, quod contineat donatio meram liberalitatem, & quod sit irreuocabilis etiam ante mortem. Rursus contra Ang. addo quod scribit Corn. *in consi 45 libro quarto.* Vbi, quod nomine causa apposita in donatione facit, quod desinat donatio ob causam: sed oportet, quod sit talis causa, quæ faciat cessare liberalitatem, per tex. *in l. fin. in princ. C. de* [illegible] *dotium.* vbi si extraneus dat mulieri pecuniam vt [illegible] to pro dote, vel dat dotem marito pro muliere, licet [illegible] datio ob causam dotis, non tamen desinit esse propria donatio. Et istud renementi: quia ornamento & commo[illegible] futurum est in vsu iudiciorum.

113 ¶ Quinto, † quod legatum non dicatur donatio propria probatur ex diuersitate titulorum in quibus tra[illegible] materiæ donationum & legatorum. nam data idem [illegible] non diuersis tractatibus ponerentur *argu. l. si idem C. de Codicillis. & quod scribit Corn. in d. consil. 107. lib 4. Et quod ex diuersitate titulorum arguatur diuersitas effectus, [illegible] dit Oldrad. in consilio. 210. Regularis Vbi quod crimina [illegible] sis & sortilegij dicuntur diuersa: quia ponuntur in titulis diuersis & separatis. Idem tradit Abb. in conf. 57 versi. [illegible] principaliter. libro primo. Iason in consilio 171. libro. 4 Vbi [illegible] & Iason. ita arguunt diuersitatem effectus a diuersitate titulorum. pro hoc tex in leg. 1. § 1. ff de sorte. & in leg. 2. §. [illegible] C de vet. iure enucl.* ¶ Sed in contrarium quod appellatione donationis venire debeat legatum proprie & stricte, ar[illegible]

114 itur sic In definitionibus verba † proprie accipiuntur vt not. in l. 1. ff. de testa. Vbi definitio testamenti non [illegible] petit codicillis. & tamen largo modo dicuntur testamentum. *gloss. in leg. 2. C. communia de legat. not. in sist de te[illegible] princip.* Sed in definitione legati dicitur, quod legatum donatio, ergo videtur intelligenda verba definitionis [illegible]

prie, ita quod sit donatio proprie & stricte. Ad illud argumentum respondeo multis modis Primo, quod illud praecedit in verbis definitionis simplicitei prolatis: non diceretur legatum est donatio. sed hic non profertur verbum donatio simpliciter, sed cum illa distinctione, quaedam, ut qu si dicat, legatum non est proprie & simpliciter donatio: sed donatio *quaedam* quae dicta nota videtur impropriètatis, sicut dicitur in dictione quodā in do. *d. l. in fals. ff. de liber. & posth. & ita respondet Iacob. de Nigris hic. nu 22. in fin num* Nam de proprie non dicitur, quod non est tale simpliciter, sed secundū quid. *Bartolus in l. maritus. §. legis Iulia. ff. de adult. Bald in l. acceptinum. §. patronum ff. de in ius. voc. & in si non speciali C. de testam. Alex in cons. 1 8 li. 2.*

¶ Secundo respondeo † quod omnis bona definitio debet constare ex genere & differentiis. *Bart. & doct. in l. 1. ff. de testa & in l. 1 in princ ff. de acquir. poss. Ias. in l. 1. in princ. ff de vulg.* Ideo verbum *donatio*, in definitione legati ponitur tanquam genus, & sic tanquam donatio in genere, non tanquam donatio in specie, prout est donatio inter vivos simplex & irreuocabilis, quae fit ex sola liberalitate, & quae sola proprie & stricte donatio dicitur *ut supra dictum est*. 116

¶ Tertio respondeo, quod [illegible] procedit in eo, quod definitur. Vnde si testam[illegible] proprie [illegible] stamentum accipitur. Similiter [illegible] legatum, proprie legatum accipitur [illegible] non [illegible] verbis, quae incidenter in definitione [illegible] quia † verba impropriantur vt deseruiant intentioni. *cap. intelligentia. de verbor. sign. c constitutus de religio. dom. b can. autem. 22. q. 2.* pro quo bonus textus *Instit. de act. in princ in verbo debetur* nam in definitione actionis etiam actio realis includitur *vt probatur ex distinctione, quam ibi facit Imperator in § dum post definitionem actionis dicit duo esse actionum genera, realium & personalium.* Et tamen verbum *debetur*, actionibus realibus proprie non conuenit quia actio realis non praesupponit obligationem. *vt dicetur in d. §. 1.* ergo necesse est dicere, quod verbum debetur, in definitione actionis accipiatur large & improprie. 117

Et ita

Et ita illum textum ad hoc ponderat Decius in rubric. extra probat. versic. prædicta saluatio. Sed ille textus nihil videtur probare tenendo opinionem multorum, quod in illo textu solum diffiniatur actio personalis, non realis. *Idem, quod verba definitionis possint capi improprie, no. Crottus [illegible] infra eodem. per duo iura de quibus per eum ibi.* ¶ Secundo principaliter, quod appellatione donationis veniat [illegible] tum, aut fideicommissum, probari videtur in l. [illegible] sororem. in princip. & in l. cum pater. § donationis [illegible] gat. secundo, in quibus iuribus testator fecit mentionem de donatione; & tamen dicitur *ibi*, quod valet dispositio in vim fideicommissi. Solutio ideo verbum, *donare*, in dictis iuribus resoluitur in fideicommissum: quia donatio valere non poterat in vim fideicommissi propter absentiam donatarij: quia donatio requirit præsentiam partis, nec absenti conferri potest. *l. absenti ff. de dona.* [illegible]
118 *sensu ff. de act. & oblig.* Nec obstat † quod in dictis iuribus testator donauerit per epistolam, quæ semper loquitur: ideo perinde habetur ac si præsenti facta esset donatio [illegible] receptio epistolæ, in qua continetur donatio, vim habet acceptationis. *Bar. in l. cum tabernam § idem quæsitum ff. de pig. Aret. in cons. 51. Videtur dicendum inprin.* [illegible] *64. insi. lib. 3.* Quia respondetur argumentum procedere [illegible] epistola missa esset ad donatarium in vita testatoris [illegible] quod donatarius epistolam & donationem in ea contentam acceptare potuisset: sed vetuit testator epistolam [illegible] periri ante eius mortem, consequenter donatio acceptari non potuit. Itaque cum in vim donationis valere non [illegible] tuerit, non est mirum, si verbum dono, prolatum [illegible] ma volũtate resoluitur in fideicommissum, quia alias donatio non valeret. Ita vt valeat dispositio, verbum, [illegible] impropriatur, & accipitur pro fideicommisso. nam [illegible] ratur improprietatio verborum, vt actus valeat. *l. si [illegible] prin. ff. locati. l. si stipulatus. ff. de vsur. l. insulam. ff. de præ[illegible] verbis. & supra sæpe dictum est.* Et ita dicta [illegible] les ad sororem. & l. cum pater § donationis ff. de leg. [illegible] clarant Cor. *in cons. 254. lib. 3.* Sed aduertere contra [illegible] nam præsupponit, quod si epistola fuisset transmissa [illegible]

donatatium, valuisset donatio. Sed istud non videtur verum. quia olim necessaria erat stipulatio in donatione. *l. si quis argentum. §. sin autem. C. de donat. gl. in l. nec ambigi. eo. tit.* Stipulatio autem requirit præsentiam partium. nec sufficit epistola. *l. 1. in princip. ff. de verb. oblig.* Ideo declaratio Cornæi, non videtur procedere inspecto iure Digestorum. Non omitto quod dicit Alber. *in d. l. cum pater. §. donationis.* vbi voluit donationem causa mortis absenti fieri posse in testamento, per illum text. sed errat Alb. Imo ille tex. probat oppositum. quia si fieri posset absenti non valeret in vim fideicommissi, sed donationis.

¶ Ex dictis † iuribus, id est, ex dict. l. miles ad sororem. & ex d. l. cum pater. §. donationis. ff. de legat. 2. eliciuntur duæ regulæ. Prima est, quod non refert seu non inspicitur cum quo quis loquatur: sed cuius contemplatione loquatur. nam *ibi* testator directo locutus non fuit cum persona grauata, ad quam spectat onus fideicommissi, sed ad honoratum relatus est sermo. Et tamen quia effectus grauaminis conferebatur in personam grauati, inducitur fideicommissum in fauorem illius, cuius contemplatione verba fiebant. facit text. *in l. filiofamilias. & in l. Titio. §. si Titio. ff. de condit. & demonstratio.* vbi si quid relinquitur pro cibarijs seruorum, licet verba dirigantur ad seruos, ad dominum tamen relictum pertinet, & pro eo dominus agit: quia censetur factum contemplatione domini. *quæ duo iura ad hoc citat Calderi. in consi. 14. in tit. de testam. Ad idem text. in l sed si plures. §. in arrogato. ff. de vulg. in si quidem. §. fi. ff. quod metus caus. in l. seruo legato. §. si testa. ff. de leg. 2. l. 1. §. nunc de effectu. & l. si quis reum. §. 1. ff. de liberatione legata. in l. si cui, la. 1. §. si Titio. vbi Iason in secundo ff. de leg. 1.* 119

Secunda regula † colligitur ex dictis iuribus, id est, ex l. miles ad sororem. & d. l. cum pater. §. donationis. ff. de 2. quod verba impropriantur vt actus valeat. nam *ibi* verbum *donatio*, accipitur pro fideicommisso: quia alias donatio valere non potest. Et tamen fideicommissum donatio proprie dici non potest, *vt supra dictum est.* Super qua regula multa quidem & plurima dici possent: sed 120

tempus alienum sit, vt de istis dicamus ad præsens. *& n[illegible] admittatur impropriatio verborum vt actus valeat dictum[illegible] sup. num. 3. & n. 38.*
121 ¶ Tertio colligitur ex dicta l. miles. † quod per epist[illegible] improprie quis loqui dicitur, ponderando verbum, *a[illegible]* & ita ponderat Iason *in l. 1. in princ. ff. de verbor. obli[illegible] bus.* sed contra facit textus *in dicta l. cum pater. §* [illegible] *nis.* vbi simpliciter dicit, *loquatur*, & tamen [illegible] per litteras ad æditūum. ¶ Vidimus quod app[illegible]latio donationis non venit legatum aut fideicommissum pr[illegible]
122 prie. Sed quid † si testator in testamento dicat, *dona[illegible] dum Titio*, qui sit præsens & acceptet, an erit donat[illegible] ter viuos, aut legatum? Ista quæstio formatur pe[illegible] tum *hic* post Ioannem Fabrum *in §. 1. Institut. de leg[illegible]* bi Ioannes Faber tenet, quod ista donatio valet [illegible] legati. nec obstat verbum, *dono*: quia illud intell[illegible] bet secundum subiectam materiam, *dicta l. si vno [illegible] ff locati. l. insulam. ff. de præscriptis verbis.* Sed cum ve[illegible] *dono*, proferatur in vltima voluntate, videtur inte[illegible] dum secundum naturam ipsius vltimæ voluntati[illegible] vt sit actus reuocabilis, & sic in vim legati, non in [illegible] nationis, quæ est irreuocabilis. Contrarium te[illegible] tus *hic post Angelum in d. §. 1. instit. de legatis.* per o[illegible]
123 damenta. Primo, † etiam in testamento contra[illegible] ri potest. *glos. & doctor. in l. hæredes palam. §. fin ff. [illegible] ment. pro quo allegatur textus in l. 1. §. assignare. ff. de [illegible] libert. & in l. ex sententia. ff. de testamenta. tutel. tra[illegible] in l. 3. in princip. in quinto notab. ff. de lib. & posthum [illegible] cum antiquitas in secundo notab. C. de testam.* Sed d[illegible] non videntur probare: quia nos loquimur, an in te[illegible] to possit fieri contractus proprie vltro citroque [illegible] torius. *l. Labeo. 2. §. contractum. ff. de verbor. significa[illegible]* dictis iuribus assignatio liberti, & illa ascriptio t[illegible] testamento non est vltro citroque obligatoria, c[illegible] sit testator actum reuocare. nam illa assignatio [illegible] citur legatum iuris patronatus. Similiter, prou[illegible] ris respectu patris est actus vltimæ voluntatis: qui[illegible] te testatore tutor quis esse non potest. *pro hoc [illegible]*

bis legis.ff.de verbor. signif. vbi verbum lego, ad tutelas perti... . Secundum ex alio istud fundamentum non videtur bonum. quia fateor, quod donatio, & contractus in testamento fieri potest. nam si fieri non posset, fatua esset quæstio an talis dispositio valeat in vim donationis proprie: quia esset disputare super impossibili. Sed non sequitur: testator donare potest in testamento: ergo ita disponendo donauit. nam cum testetur, verbum, *dono*, videtur impropriandum, vt intelligatur secundum naturam testamenti, idest, vt actus donationis sit reuocabilis. † quia 124 impropriantur verba, vt intelligantur secundum naturam actus. *l. si tibi pecuniam. ff. si cert. pet. l. in lege. & l. si vno. in prin. locat. not. in l. sed & si possessori. §. sed si rerum. ff. de iureiuran. ...adit Roman in consi. 509. ad idem textus in d. l. si stipulatus. ...e vsur. & in l. eas causas. ff. de conditio. & demonstra.* Quod procedit etiam in materia stricti iuris: puta in sententia, ...qua verba improprientur, vt intelligatur sententia secundum naturam iudicij & actionis intentatæ *Bald. in l. fi. ...mm. diuidun. argum. gl. in l. & puto ff. famil. ercis. sequitur ...n. in consil. 241. versic. quarto, quia lib. 2.* Addo Paul. de ...astr. *in consi. 376. Licet iudex. lib. 1.* Vbi, si vniuersitas intenderit petitorium respectu pascui, dicendo illud pertinere ipsam vniuersitatem: si iudex pronunciat vsum pascui vniuersitatem pertinere, intelligitur pronunciasse respectu proprietatis, secundum naturam iudicij intentati, sic sententia conformis libello. Nec obstat d. l. 1 §. assignare. quia assignatio liberti ita fieri potest & æque proprie per viam legati, ac per actum inter viuos. nam verbum *...gno*, non repugnat legato sicut verbum dono.

Secundo mouetur † Crotus quia verba prolata à testa- 125 ...e, in dubio debent intelligi simpliciter, non secundum ...d. *l. hoc legatum. ff. de lega. 3.* sed legatum non est dona... simpliciter & absolute: imo in effectu dicitur donatio ...a mortis. *d. l. illud. in prin. ff. de donat. causa mortis. & d. ... ff. si quid in fran. patr. & supra latius est dictum.* Sed ad ...l potest responderi, quod imo intelliguntur verba ... secundum quid, quando in eo quod venit secundum ...d, est eadem vel maior ratio. *l. si quis seruos ff. de leg. 3.*

& declarat Paul. de Castr. in l. serui electione. §. 1. infr. eod. Sed eadem, imo maior videtur ratio intelligendi dispositionem testatoris in vim legati, quam in vim donationis, ne testator fiat obligatus. Secundo respondeo, quod licet legatum proprie & simpliciter non dicatur donatio, tamen improprie intelligatur verbum, *dono*, vt intelligatur secundum subiectam materiam & naturam vltimæ voluntatis, *vt supra dictum est. pro quo bonus tex. in l. Imperator ff. de in diem addict. qui tex. allegatur, quod lex debet intelligi secundum materiam tituli, sub qua posita est, & quod verba debeant impropriari, vt intelligantur secundum subiectam materiam Rota decis. 868. Factum tale est. Testator. vers. & hanc opin. in antiquis. Alex. in cons. 5. Puto de iure. libr. 4. Dec. in consil. 388.* Imo potius toleratur quod dispositio nihil operatur, quam vt non intelligantur verba secundum subiectam materiam. *l. si legati serui. ff. de leg. 1.* vbi si legatarius serui stipuletur ab herede seruum legatum fugitiuum non esse, illa stipulatio intelligitur secundum subiectam materiam, nec amplius tenetur heres ob eam stipulationem, quam si interposita non fuisset. quia solum tenetur heres præstare seruum qualis legatus est. Amplius etiam verba vniuersalia restringuntur vt intelligantur secundum subiectam materiam, seu secundum naturam subiectæ materiæ *gl. in c. 1. in ver. ab omnibus. de constit. gl. in c. dilecto. in verbo vim de sen. excom. lib. 6. Geminia. in cons. 29. circa fi. Dec. in l. 1. C. quis admit.* Ideo vt fit mentio de cautione sufficienti, intelligatur cum fideiussore, propter verbum sufficienti. *l. si mandato Titij. §. fi. cum ibi no. ff. mand.* Tamen istud fallit in materia, in qua non esset necessaria cautio cum fideiussoribus quia intelligitur sine fideiussoribus, propter rationem subiectæ materiæ. *Ant. de Butr. in c. fi. de restitutio. spolia. Sequitur Alex. in consi. 35. versic. circa tertiam. libro 4.* si verba vniuersalia, quorum vis amplissima est, vt omnia comprehendant. *l. Iulianus. ff. de legat. 3. l. à procuratore. C. mandati* restringuntur tamen ratione subiectæ materiæ, quod dicemus in simplici verbo dono? ¶ Tertio mouetur Cr... quia verba in dubio intelligi debent, vt comprehendant donationem irreuocabilem quam reuocabilem. *l. ...*

ff. de donat. causa mort. ergo in dubio testator dubius censebitur donare irreuocabiliter, non legare: quia legatum reuocatur ad arbitrium. l. quod si iterum. ff. de adimen. lega. Addo gl. Insti. de donatio. §. 1. in vers. si quid humanitus, ubi quod donatio non præsumitur causa mortis, nisi exprimatur. & sic in dubio iudicatur donatio inter viuos. Idem tradit Baldus in consil. 107. Anno Domini. lib. 2. Sed respondetur ad istud fundamentum, quod non videtur procedere in materia reuocabili, prout est vltima voluntas, quia voluntas † hominis declaratur secundum subiectam materiam: vt supra dictum est. Rursus declaratur animus, & voluntas disponentis ex qualitate & modo procedendi. Ideo quando princeps mandat aliquem citari, arguitur quod intendit vti potestate ordinaria, non absoluta & de plenitudine potestatis. Roman. in consil. 369. Similiter an partes litigauerint coram aliquo tanquam coram arbitro aut arbitratore, cognoscitur ex modo procedendi. Bart. in l. societatem. §. arbitrorum. ff pro socio. Alexander in consi. 55. lib. 5. & dixi supra num. 27. Eadem ratione ex modo procedendi, & testandi argui videtur voluntas testatoris, quod voluerit legare, non donare irreuocabiliter. ¶ Quarto, mouetur Crotus † per tex. in l. si auia. C. de iure deliberan. vbi Bald. in secundo notab. Vbi ex testamento aditur hereditas, & aditio facta ex testamento reuocari non potest. Sed respondeo duobus modis. Primo, quod etiam in casu isto, si appareret de vera, & simplici donatione, illa reuocari non posset. Sed de hoc non quæritur, sed illud quæritur, an dicatur facta donatio vel factum legatum. Secundo respondeo, quod in casu d. l. si auia, aditio necessario inducitur ex illo actu, qui fieri non potest citra ius, & nomen heredis. l pro herede. §. Papinianus ait ff. de acquir. hered. sed in casu nostro non ita necessario inducitur donatio irreuocabilis, cum possit valere ad vim legati.

126

127

¶ Quinto adducit Crotus tex. in l. ex sententia ff. de testa. tutela. & in l. vxori. §. 1. de falsis. quæ iura nihil faciunt. Quia illa adscriptio notarij adscribentis se tutorem in testamento non inducit actum inter viuos irreuocabilem

Tt 3 respe-

respectu ipsius testatoris, quominus testator possit reuocare talem adscriptionem, & quominus reuocato testamento censeatur reuocata talis adscriptio, licet adscriptio illa præiudicet ipsi adscribenti, vt excusari a tutela non possit. Simile videmus in eo, qui consentit legato rei, in qua ius habet. nam præiudicat talis consensus ipsi consentienti ita, vt reuocare non possit. *l. sicut. §. venditionis. ff. quibus modis pignus vel hypotheca soluatur. cap. 1. in princip. de prohibit. alienatio. feud. per Federic. tradit Iason in l. cum proponas. 1. C. de pact. in consi. 13. in prin. in consi. 57. & in consil. 89. In sexto dubio. lib. 1.* Et tamen nemo dixerit per talem consensum tertij fieri legatum irreuocabile respectu ipsius testatoris. & sic ex tali consensu non inducitur actus inter viuos respectu testatoris. Secundo, respondeo ad illa iura, posito & non concesso per talem adscriptionem notarij induceretur actus irreuocabilis etiam respectu testatoris. (quod ipsum tamen minime conceditur) adhuc nihil facerent. quia respectu adscribentis non potest dici actus vltimæ voluntatis, cum adscribens testamentum non faciat, neque codicillos. sed nos loquimur in testatore faciente actum vltimæ voluntatis. Ex dictis tamen iuribus *in dict. l. ex sententia. ff. de testamen. tutel. & in d. l. vxori. §. 1. ff. de falsis.* colligitur notabilis ampliatio ad regulam, quod consensus semel præstitus reuocari non potest, vt procedat etiam si præstetur consensus in actu sui natura reuocabili, prout in testamento. nam adhuc consentiens irreuocabiliter sibi præiudicat quo ad se, licet
128 non respectu ipsius testatoris. Si tamen testator † reuocet legata aut illa repudientur, consensus non præiudicat. quia, sublato principali, corruit accessorium. *ita probat in terminis text. in d. l. sicut. §. venditionis ff. quib. mod. pignus vel hypotheca soluatur. in l. 4. §. fin. in l. si debitor. § quæritur. eo tit. & in l. debitum. C. de remis. pign.*

129 ¶ Sexto, arguit Crotus, † quando verba testatoris possunt inducere duplicem dispositionem, quarum vna sit plenior altera, in dubio comprehendunt dispositionem pleniorem. *c. si pater. de testam. lib. 6. vbi substitutio in dubio iudicatur directa. quia illa est plenior obliqua. Ad idem adducitur*

te-

tex. in l. si ita scriptum. la 2. & in l. si Titius voluit allegare l. si te solum. §. 1 ff. de heredib. inst. sed donatio est plenior legato: quia donatio non reuocatur, secus in legato. Sed ad tex. in d. c. si pater respondeo, † quod ideo substitutio in dubio iudicatur directa, non quia plenior aut plenius prouideat: sed quia fauorabilior pupillo, vt testatus decedat, & per eam grauamen non inducitur. Substitutio autem obliqua aut fideicommissaria dicitur odiosa: quia continet onus. l. coheredi. §. cum filia. ff. de vulg. no. in l. ex tribus. C. de inoffi. testam. & in l. precibus. C. de impuber. Ideo tanquam odiosa substitutio fideicommissaria in dubio induci non debet; quia testator in dubio censetur minus grauare heredem quam sit possibile. l. vnum ex familia § si rem de leg. 2. Et in fideicommisso quod in dubio induci non debeat, tradit Dec. in cons. 336. in fi. & in consi. 465. Socinus consi. 113. versi. vnde ex præmissis. lib. 1. vbi Socinus quod in dubio fit interpretatio pro herede contra fideicommissarium. per tex. in l. apud Iulianum. §. Seio ff de lega. 1 & in l. Titia cum testamento §. qui innita. ff. de lega. 2. Non obstat tex. in d. l. si ita scriptum. & in d. l si te solum § 1. ff. de heredib. insti. nam ideo in d. iuribus præualet institutio plenior, quia nisi præualeret, poterat deficere testamentum deficiente conditione institutionis. Ideo præualet institutio pura, ne testator decedat intestatus. Et quod ista ratio sit vera ad dicta iura, probatur: Quia si in conditionali institutione datus esset substitutus casu quo deficeret conditio, præualeret vltima institutio conditionalis cessante metu, ne decedat testator intestatus: vt per glos. in d. l. si te solum. & in l. si quis ita scripserit. in glos. 2. ff. de heredib. inst. Probatur etiam ista ratio, quia dictæ l. si te solum. & l. si ita scriptum. non procedunt in legatis, si quod pure legatum sit, legetur sub conditione. nam legatum vltimum præualet, modo non incontinenti ita legetur. l. non ad ea. ff. de conditionib. & demon. tradit gl. in d. l si te solum. § 1. ratio diuersitatis inter institutionem & legata est: quia in legatis cessat ratio, ne corruat testamentum, & decedat testatis intestatus.

Septimo argumentatur Crotus † illud verbum, dono, in 101

genere prolatum in testamento, est æquiuocum: nam potest referri ad donationem inter viuos, & ad legatum: ergo in dubio debet interpretari contra testatorem proferentem. *l. veteribus. ff. de pact. l. Labeo. ff. de contrahend. empt.*
132 Sed retorqueo fundamentum contra Crotum. † Quia verba debent interpretari contra eum qui se fundat in verbis, & qui ex eis vult vtilitatem percipere. *Albericus de Rosate in dict. l. veteribus. per dictam l. & per l. si in emptione. ff. de contrahenda emption. & l. cum quæritur. ff. de rebus dubijs. Sequitur Ias. in consilio trigesimonono, lib. 1. Addo Imolam in consil. 21. in princip.* Sed legatarius est ille, qui se fundat in verbis, & ex eis commodum vult percipere: ergo contra eum fieri debet interpretatio. Ad idem adduco Calca. *in consil. 17. & in consil. 25.* vbi quod verba quitationis dubia debent interpretari in fauorem quitantis, contra eum cui fit quitatio, & sic qui vtilitatem percipit ex quitatione: quia verba debent intelligi secundum intentionem loquentis. *l. nepos Proculo ff. de verbor. signif. l. in ambiguo. ff. de reb. dub.* Nisi dicas aliud esse in contractibus, aliud in testamento: quia in testamento soli testatori potest imputari cur apertius locutus non sit, cum dependeat dispositio ab eo solum, & solus ipse loquatur: secus in contractu, in quo ambo contrahentes loquuntur. & quod verba testatoris interpretentur contra eum: adduco textum. *in l. plane. la. 1. §. 1. vbi Paulus de Castro. ff. de legatis 1.* Vbi, quod non statur dispositioni testatoris mandantis legatum speciei multiplicari: quia talis multiplicatio est impossibilis. Nec obstat, quod multiplicatio fieri possit in æstimatione: quia imputatur testatori, cur non expresserit de æstimatione. Secundo respondeo, quod regula dicta l. veteribus. quod verba debent interpretari contra eum, qui ea protulit, aut pactum apposuit, non procedit, quando qualitas aut natura actus aliud suaderet. *glos. in l. in lege. in gloss. fi. in fi per illum textum. ff. locati.* Sed qualitas actus, id est, vltimæ voluntatis in qua fit donatio, suadet vt fiat interpretatio pro testatore, & quod intelligantur verba de donatione reuocabili secundum naturam ipsius vltimæ voluntatis.

¶ Octa-

¶ Octauo mouetur † Crotus per textum *in l.* [illegible] *§. pen. ff. de donatio.* vbi mandatum de donando restringitur ad donationem inter viuos, nec habet locum in donatione causa mortis. Sed respondetur ad illum textum, quod procedit in actibus inter viuos, in quibus præsumitur quis sentire de donatione inter viuos, non causa mortis. Secus in testamento, aut alia vltima voluntate: quia tunc intelliguntur verba secundum subiectam materiam, & secundum naturam ipsius vltimæ voluntatis, *vt supra sæpe est dictum.* ¶ Ex præmissis confutata apparent omnia fundamenta Croti in hac quæstione, vt de facili inclinari quis possit in opinio. contrariam. Placet tamen in iudicando, & consulendo Croti sententia secundum modificationes tamen infra scriptas. Pro qua adduco Imolam *in d. l. miles ad sororem. ff. de legat.* 2. vbi quod verbum *dono*, ideo resoluitur in fideicommissum, quia valere non poterat in vim donationis, propter absentiam donatarij. vult ergo Imo. quod vbi valere posset in vim donationis, non resoluatur in fideicommissum aut legatum. *Sequitur Corna. in d. consi.* 254. *lib.* 3. Probatur ista conclusio efficaci fundamento. quia *vt supra dictum est*, † appellatione donati- 134
onis, proprie venit donatio inter viuos pura & simplex, & illa sola vere & proprie dicitur donatio, *d. l.* 1. *in prin. & d. l. filiusfamilias. ff. de donatio.* ergo de illa intelligi debent verba testatoris. quia etiam in dispositione testatoris verba proprie debent intelligi. l. non aliter. ff. de leg. 3. vbi quod non receditur à proprietate verborum testatoris, nisi aliter constet de eius voluntate. Nam † vbi constat de volun- 135
tate testatoris, non curamus de proprietate verborum. *leg. Proculus. ff. de vsufr. leg. non dubium. C. de lega. leg. quoniam indignum. C. de testa. lege.* 2. *C. commu. de lega.* Sed voluntas testatoris probatur ex verbis secundum eorum proprietatem: quia in coniecturando voluntatem disponentis non est recedendum à proprietate verborum *d. leg. non aliter. leg.* 1. *§. si is qui nauem. ff. de exercitor. l. Labeo. §. idem Tubero ff. de suppellect. lega. ad nostram.* 3. *de iureiur.* Ideo videmus, quod substitutio facta verbis directis non trahitur ad fideicommissum: quia natura & proprietas ver-

borum repugnat. *l. verbis ciuilibus. ff. de vulg.* Alibi scribit Paul. de Castr. *in consilio.* 185. *Suprascriptus egregius dominus consultor. libro* 2. quod proprio significatui verborum testatoris standum est, si aliter de sua intentione non constat ex aliis verbis per eum prolatis vel aliter: *d. lege, non aliter. ff. de legat. tertio.* etiam si re vera alia fuerit eius intentio. *l. si alij ff. de vsufruct. lega.* Subdit Pau. de Castr. quod arguere voluntatem testatoris contra proprietatem verborum, est potius dicere, quod testator aliter disponere debuit quam fecerit, quam id quod fecerit, infringant.

¶ Amplius scribit idem Paul. de Castr. *in consilio* 321. *Visis & ponderatis lib.* 1. quod voluntas testatoris debet intelligi secundum proprietatem verborum etiam contra piam causam quia proprietas verborum communis est, tam piæ causæ, quam non piæ. *d. l non aliter. & l. qui concubinam. in princip. ff. de lega.* 3. Ideo dicit Baldus *in l. si cum dotem. §. si pater. ff. solu. matri.* quod verba testamenti caute sunt respicienda. Alibi scribit *idem Bald. in consi.* 122. *Verba testamenti. in fi. li.* 1. quod ponderanda sunt verba testamentorum, quæ pondus in se magnum habent ad cognoscendum quid est. *quæ Bal. dicta refert. Ias. in l. si ancilla. in secundo*
336 *notab. ff. de leg.* 1. Ideo dicendum † est, quod denominatio istius dispositionis fiat secundum proprietatem verborum *quod ipsum voluit Curt. senior in cons.* 53. *in prin.* Et talis iudicari debet actus, qualis à partibus denominatur, quando effectus non repugnat verbis *l. ad probationem.* 1. *C. de proba. l. sancimus. C. de fideiuss. Bal. in rub. C. de iure emphy & in l.* 2. *C. commoda. tradit. Soc. in cons.* 167. *post prin. li.* 2.

¶ Tenendo hanc opin. Crotii ita comprobatam restat, vt respondeamus ad ea, quæ in contrarium adducuntur, vi-
337 delicet, † quod verbum *dono*, prolatum in vltima voluntate, videtur intelligendum secundum subiectam materiam & secundum naturam ipsius vltimæ voluntatis in donatione impropria, & reuocabili & sic in vim legati: quia iura quæ adducuntur ad hoc, procedunt & loquuntur quanto secundum propriam significationem intelligi non possunt: nam tunc trahuntur ad impropriam necessario secundum subiectam materiam: vt paret in leg. si vno in prin-

la prin. ff. locat. vbi locator donauerat pensionem ... debitam propter sterilitatem. nam intelligi non potest donatio proprie cum teneretur locator ad remittendam propter sterilitatem: ideo accipitur donatio pro remissione aut transactione. Idem probatur in l. insulam ff. de præscrip. verbis. nam ibi verbum *vendidi*, ideo impropriatur & exponitur pro *tradidi*: quia proprie stare non potest in vim venditionis sine aliquo pretio. Similiter in l. si olei. C. locat. verbum locasti. ideo impropriatur & exponitur i. vsum, aut ad vsum concessisti: quia pro locatione proprie stare non potest nulla interueniente mercede. *vt ibi decla. in glo.* Similiter in l. si tam angusti. ff. de seru. verbum via, impropriatur & exponitur pro itinere quia actus valere non poterat in vim concessionis viæ Similiter in c. cum sit tutus. de relig. do. verbum pensio, sæpius repetitum exponitur pro censu: quia vt pensio proprie stare non potest, cum agatur ibi de contractu censuali in quo non cadit pensio sed census. Et idem inuenietur in aliis iuribus in quibus impropriantur verba, quod illud fit, quia in propria significatione capi non possunt, Et pro hac solutione adduco text. *in l. quibus diebus.* § 1 *ff de condi. & demon.* vbi, si dominus seruo, cui libertatem dedit, legatur quod ipsi seruo debebat, valet legatum & exponitur verbum debet, improprie, i. naturaliter tantum: quia ciuiliter teneri dominus non poterat & hoc quia intelligendo de debito proprie & ciuiliter, *iuxta l. is cui.* §. *Flauius Hermes. ff. de solutionib.* legatum verificari non potest, sed nullum redditur. *& notat Socinus ibidem in quarto notabili.* Ad idem quod scribit Socinus *in dicta l. quibus diebus* §. *primo, post Cumanum*, & Paulum de Castro *ibidem.* Vbi licet appellatione impensæ non veniat pretium rei, *vt in textu dicitur*, tamen istud non procedit, quando nulla esset facta impensa. nam tunc impropriatur verbum impensa, & intelligitur de pretio rei, vt legatum verificetur. Ex quibus apparet impropriationem verborum tunc admitti quando ... in proprio significatu accipi verba non possunt: ... est quando verba proprie accipi possunt: quia tunc ... proprie intelligi non debent, sed verbum, *dono* in ... de quo agitur,

gitur, proprie intelligi poteſt, & valebit diſpoſitio: ergo ad improprium ſignificatum trahi non debet, licet materia ſubiecta aut natura act⁹ aliud ſuadere videatur. Sed magis in terminis pro hac ſolutione, quod propter ſubiectam materiam verba non improprientur, quando alias actus valere poteſt, adduco tex. *in l. 1. C. ſi plures vna ſententia fuerint condemnati. iuncta l. & puto. §. 1. vbi glo. ff. fami. erciſcun.* nam in dicta l. 1. ſi plures in ſolidum obligati, ſimpliciter condemnantur, non in ſolidum, intelliguntur condemnati vtiliter, non in ſolidum, ſecundum proprietatem verborum de qua *in l. reos. §. cum in tabulis. ff. de duobus reis* non autem intelliguntur verba ſententiæ ſecundum ſubiectam materiam & ſecundum naturam obligationis. & tamen hoc modo ſententia redditur iniuſta: ſed toleratur iniuſtitia ſententiæ potius, quam improprientur verba, dummodo ſententia valeat, licet materia ſubiecta ſuaderet quemlibet in ſolidum cenſeri condemnatum iuxta formam obligationis. Secus eſt vbi proprie intelligendo verba ſententiæ, illa nihil valeret: *vt in d. l. & puto §. 1. vbi gl. ff. familiæ erciſcun. & ita arguit Socinus in l. ſi mihi, & tibi. §. 1. circa finem. ff. de legatis primo.* Nec obſtat textus *in dict. l. ſi legati ſerui. ff. de leg. primo.* vbi, quod potius toleratur vt ne verba operentur, quam vt non intelligantur ſecundum ſubiectam materiam: quia ille textus hoc non probat. nam habet duplicem intellectum. Secundum primum illa cautio fuit interpoſita per errorem, cum teneretur heres cauere, nimirum ſi redditur nulla propter errorem. Secundus intellectus eſt, quod *ibi* intelligatur ſtipulatio ſecundum naturam actus, ſcilicet legati, vt præſtetur legatus ſeruus qualis erat tamen non redditur cautio inutilis, imo valida reſpectu perſonæ ipſius heredis, ſi eius culpa factus ſit ſeruus fugitiuus. Aliter etiam declarat illum tex. Iaſ. *ibi* quod illa ſtipulatio ſeruum fugitiuum non eſſe venit acceſſorie ad obligationem heredis: Ideo tanquam acceſſoria non poteſt plus operari, quam ipſa principalis obligatio facit, licet Iaſ. non dicat. Quia fideiuſſor non poteſt amplius teneri, quam principalis: cum amplius eſſe non poſſit in acceſſorio, quam in principali re. §. *fideiuſſo-*

fideiussores Insti. de fideius Sed attenta ratione Ias. sequeretur, quod vbi stipulatur quis de euictione pro re donata vel legata, non valeret stipulatio *contra. l. Aristo ff. de dona.l.pacisci.ff.de pact.l.2. C.de euictio.* ideo Albe. de Rosate *in d.l.si legati serui.* sequitur intellectum gl. & Dy. quod illa stipulatio interposita fuit per errorem. ¶ Non obst. aliud fundamentum factum cōtra Crotum, † quod ex modo procedendi arguitur intentio disponentis, ob id quod in dubio iudicari debeat legatum, non donatio simplex, cum fiat in testamento, quod est reuocabile. Nam respondeo retorquendo fundamentū: quia legatum non consueuit fieri prǽsenti, & acceptanti, cum præsentia & acceptatio legatarij non sit necessaria *d.l.cum pater.§.surdo.ff.de lega.2.* Ideo adhibendo præsentia & acceptationem partis arguitur, quod voluerit donare, non legare. Confirmatur ista responsio. † nam facto non minus declaratur voluntas disponentis atq; verbis *l.de quib.vbi Ias. in quarto notab. ff.de legib.l.fi ff.de diuer.l. Paulus respondet non tantum verbis. ff rem rat.habe.* Imo fortiora sunt facta verbis ad declarandum voluntatem disponentis *l.si tamen §.ei qui ff.de adil.edict.c.dilecti.2. vbi Mod.de appel.* Ergo adhibendo præsentiam & acceptationem partis, dicendum est, quod voluerit donare, non legare. ¶ Secundo respondeo ad argumentū, quod in legato præsentia & acceptatio non erat necessaria, sed tantum in donatione. † Ergo præsentia & acceptatio censetur adhibita ob causam necessariam potius quam voluntariam *l.fi.C.de alim.pup.præstan. l.fideicommissa.§.si rem.ff.de lega.3.l.rem legatam.ff.de adim.leg.gl in l.sed si vir ff de don.inter vir & vxor.Bar.in l.2 ff.de condi. & demon in l.cum seruus & in l.triticum.ff.de ver.obl.Tradit Ab.in cons. 116.in fi.li.2.Pau.de Cast.in cons.133. Iste Martinus. & in cons. 410. Viso, & examinato puncto suprascripto ac etiam visa sententia. li. 2. Roma.in cons. 247. Primo dici potest. versi. est igitur videndum.* & quod scribit *Bal. in consi.351. Ioan. & Frederi lib.5.* vbi quod compromissum simpliciter factum præsumitur factum virtute statuti cogentis ad compromittendum: Similiter Dec. *in consi 8 ver. non obstat successiue* dicit, quod potestas eligens assessorem videtur eligere prout a sta-

Line-end margin numbers: 138 (at "quod ex mo-"), 139 (at "volun-"), 140 (at "acce-").

ut à statuto tenebatur, quicquid dixerit Ias. in *consilio. 12. libr.1.* vbi, quod compromissum non censetur factum ex necessitate statuti. Sed magis in terminis adduco Bald. *in consil.35. Pater filio; lib.2. & in consi.113. lib.5.* vbi, quod testator in dubio censetur prouidere in casu magis necessario: *per no. in lege Gall.us. §. videndum. ff. de liber. & posthu.* Itaque dicendum est, quod adhibita fuerit præsentia, & acceptatio donatarij ex causa necessaria, & sic vt fieret donatio non ex causa voluntaria, id est legati, in quo talis præ-
141 sentia & acceptatio necessaria non erat. ¶ Tertio respondeo, † quod in testamento nihil præsumi debet dictum aut factum sine causa & sine mysterio alicuius efficaciæ aut operationis *leg. si quando. in princ. ff. de legat. 1.* Imo verba testatoris impropriantur quando alias nihil operarentur. *d. lege quibus diebus. §. dominus. vbi Bartolus & alij ff. de condi. & demon* Ideo ne illa adhibitio præsentiæ & acceptationis donatarij superfluo dicatur facta, dicendū est, quod voluerit testator donare, nōn legare, & sic fit impropriatio, vt fugiatur superfluitas: quanto magis verbum *dono*, intelligendum erit proprie, ne illud factum præsentiæ & acceptationis reddatur superfluum, quod vnicum fundamentum videtur efficacissimum. Ex quib. apparet late, & efficacissime comprobatam opinio. Croti, licet per alia me..ia. Ista tamen opinio videtur temperanda, nisi ex præcedentibus aut sequentibus aliter appareret de voluntate testatoris, quod voluerit legare non donare. puta si in aliqua parte testamenti fecerit mentionem de legato aut relicto facto tali: nam tunc verbum *dono*, videtur accipiendum pro lego aut relinquo. *l. si seruus plurium. §. fin. infra. eod. &* quod scribit Bar. *in l. Centurio. versicul. vel quid si præcedentib. ff de vulga.* vbi quod verbum commune positum directo in aliqua parte testamenti, etiam in alia parte censetur directo positum. Secundo voluntas testatoris posset colligi ex verbis prolatis extra testamentum ante vel post, si dixerit, quod volebat legare aut relinquere Titio, *per ea quæ scribit Iason. in consi. 64. libr. 1.* Tertio videtur declaranda voluntas testatoris ex qualitate personarum legatarij & notarij. si

sunt personæ vafræ & callidæ de quibus posset dubitari, quod curauerint apponi verbum dono, pro lego, cum illa præsentia & acceptatione. Quarto ex quantitate relictæ na'æ, quam verisimiliter non donasset testator ante eius mortem. Quinto, si testator superuixit testamento possidendo semper talia donata. nam ex actu possessionis subsecutæ arguitur eius voluntas, quod non intenderit donare *l. minime & l. si de interpretatione ff. de legib. l. sed Iulianus. §. proinde ff. ad Macedonianum.*

¶ Sed alia connectitur † quæstio, quid, si testator promiscue, aut mixtim leget & donat fundum Titio præsenti & acceptanti, an erit donatio vel legatum: Crotus dicit posse attentari, quod sit donatio inter viuos & irreuocabilis, per text *in lege non solum. § si ff. de vsucapion.* vbi quando in dispositione ponuntur duo verba diuersæ naturæ, tunc verbum importans contractum efficaciorem præualet, & trahit ad se verbum importans contractum minoris efficaciæ, & sic denominatur contractus à verbo efficaciori. *quem text. ad hoc citat Roma in consilio. 509. versicul. tertio probatur. post Bartol. in lege. si quis ante. ff. de acquir. possess. Ad idem allegat text. in l. si testalum. §. 1 & in d. l. si ita scriptum. la secund. ff. de heredib. instituen.* Sed verbum dono, est efficacius verbo lego: ergo &c Sed tex. in d. l. non solum § si. non videtur facere. Nam *ibi* ideo præualet conductio, quia precarium adhibitum fuit, non vt rogans possideat, sed vt ei tanquam conductori retinere liceat *vt expresse dicit text.* & sic vnum fiebat propter alterum: ideo illud attenditur cuius contemplatione fit. *l. si ita fuero stipulatus, & l. sequen. ff. de nouat.* Secundo respondeo retorquendo illum textum: nam *ibi* præualet conductio, quia per eam possessio non transfertur, seu conductor non possidet, sed solum detinet. *l. non solum. §. quod vulgo. ff. de vsucapion.* sed per precarium transfertur possessio naturalis in rogantem *l. & habet. §. eumque ff. de precar ita declarat Bartolus in l. si quis ante ff. de acquirenda possessione.* & sic præualet, quod est minus & *notat idem Bartolus in l. interdum ff. eodem titulo, de acquirenda possessione. Alexander in consi. 121. 46 libro quinto.* Tertio contra Crotum in hac quæstione arguo

arguo sic verbum dono, videtur generale, & æquiuocum, seu dubium aptum comprehendere multas species donationum, *gloßa in instit. de donatio. in princip. & supra dictum est: legatum* autem dicitur vna species donatio-
143 nis. *d.l.legatum.ff.de lega.2.* Et sic nos sumus † in illa difficultate, quando copula ponitur inter genus & speciem, an species deroget generi, & restringatur genus per speciem. *de qua materia habetur per Dy. in regu. generi de reg. iur. lib.6. & per Bar. in l.quæsitum. §.penulti. ff. de fundo instructo. Ita in copula posita inter genus. & speciem, dicit Barto. in l. si is qui ducenta.§.vtrum.ff.de reb.dub.Soci.in consi.223.lib.2.* Videndum est igitur, quando testator dicit lego, & dono, an verbum dono, restringatur per verbum lego, vel econtra. Et ad hunc modum reducendo difficultatē nihil obstant inducta per Crot. videlicet tex. *in d.leg. non solum.§.fin.ff.de vsuc.* quia verba de *quibus ibi*, erant specialia, non etiam posita erat copula inter genus, & speciem. Sed tamen considerandum, quia necessario videtur dicendum, quod verbum dono, capiatur in specie, alias sequeretur absurdum, quod testator voluerit sentire de pluribus donationibus aut speciebus donationum. Et tunc verba intelliguntur in genere, quando sunt verba generalia, plura bona aut plures res comprehendentia: & constat de voluntate disponentis, quod de pluribus rebus voluit disponere. Secus in verbo generali quod ad res non refertur, sed ad modos significandi. Nam si in genere capiatur, dispositio redditur incerta, & obscura: quia genus parit obscuritatem. *lege in tradendis. ff. commun. prædior. lege. ita fidei. ff. de iure fisci.* quæ incertitudo non consideratur in eo genere quod bonorum aut rerum pluralitatem comprehendit: imo tunc dispositio dicitur certa ad omnia pertinens, quæ continentur sub genere. Ideo quando testator dicit, dono, si quæritur de rebus donatis, donatio dicitur certa, si de specie donationis capiendo verbum dono
144 in genere, donatio erit incerta, an sit inter viuos aut causa mortis vel alia. Facit etiam, quia verba † in dubio debent intelligi in specie non in genere. *leg. hoc legatum. vbi Bar. ff. de legat.3. Bar. in l.1. in fin. prin. ff. de eden. Curti. Senior in consi.*

...f.4.. Dicendum est igitur necessario, quod testator intellexerit de donatione in specie. Et quærimus de qua specie donationis intellexerit. Et hoc modo considerandu procedit argumentum, aut fundamentum Croti, quod in dubio videtur intelligendum illud verbum de donatione inter viuos irreuocabili. Et quod illud verbum tanquam plenius & efficacius vincat verbum lego, multo debilius, & sic iudicetur donatio inter viuos. Sed vltra Crotum confirmo istud dictum ex illa communi doctorum conclusione, quod vbi contractus † pluribus modis iudicari 145 potest, in dubio fit denominatio ab eo, de quo magis participat Bart. *in l. Aristo. ff. de donationib. per tex. in c. ad quæstiones. de rerum permutatione.* vbi quando fit permutatio, licet ex altera parte detur aliqua pecunia propter maiorem valorem eius partis, tamen dicitur permutatio, quando res quia excedit pecuniam : secus si pecunia excederet rem : quia tunc diceretur venditio. *tradunt Alex. & doctores in l. 1. in prin. ff. si cer. pet.* Sed quando testator legat & donat alicui præsenti, & acceptanti, actus magis participat de donatione inter viuos, quam de legato. Patet, quia duo concurrunt in donatione inter viuos. Primo donatio, secundo, præsentia & acceptatio donatarij. Ideo verbum dono, vallatum præsentia & acceptatione donatarij debet plus posse quam simplex verbum lego *argument. authent. itaque. C. commu. de successio.* ¶ Secundo confirmatur istud dictum. nam † denominatio actus sumitur ex 146 accidentibus, & circumstantijs. Accidentia enim & circumstantiæ maxime conferunt ad cognoscendum quod quid est: *secundum Aristotelem primo de anima. quem refert Baldus in rubrica. ff. de rerum diuision. Socinus in consil. 6. ...r. 1.* ergo illa adhibitio præsentiæ, & acceptationis donatarij arguit quod testator voluerit donare, non tantum legare. Tertio confirmatur. † Nam quando hinc inde 147 concurrunt qualitates, quod actus possit iudicari secundum vnam qualitatem vel aliam, denominatio debet fieri secundum illam qualitatem, quæ est fortior. *Aretinus in consil. 55. ante finem versic. Secundo respondemus, facit textus in l. cum quæritur. ff. de statu hominum.* sed fortior est

qualitas donationis, quam legati: ergo, &c. ¶ Quarto in
148 dubio † censetur, quis actum facere eo modo, quo efficacius potest. Ideo in dubio censetur quis pronunciare, vt arbiter, non vt arbitrator. quia sententia arbitri dicitur efficacior. *Alexander in l. si seruus. §. si numerus. ff. de legat. 1.* Sed efficacior est actus donationis, quam legati: ergo,
149 &c. ¶ Quinto: quando † dubitatur de nomine actus, denominatio fit à potentiori. Ideo in nobilitate filij an dicatur nobilis vel non, inspicitur persona patris non matris. quia pater dicitur causa formalis, mater autem materialis, seu mater dicitur materia in quam forma agit:
150 sed forma † dicitur potentior materia *Ita Bald. in l. fina. Cod. de seruis fugitiu. sequitur Iason in l. prima. in princip. super gloss. 1. ff. de verborum obligatio.* Modo donatio est potentior legato: ergo vbi concurrunt circa idem verbum dono, & verbum lego, prævalere debet verbum dono, tanquam potentius. ¶ Sexto adduco quod scribit Geminia. *in capit. si duo. per illum textum. de offic. delegat. libr. 6.*
151 Vbi † quando permiscentur duo, quorum vnum est potentius, etiam si minus potens excedat in numero, quod potentius est. *sequitur Iason in consil. 74. libro 3.* Itaque dicendum videtur in ista mixtura verbi dono, & lego, quod verbum dono, tanquam potentius trahat ad se naturam verbi lego, minus potentis. Stringo fortius argumentum: quia hic verbum dono, quod est potentius, excedit verbum lego, in numero, id est in alia qualitate. quia adhibita est præsentia & acceptio donatarij. ¶ Septimo,
152 quando † in casu mixto est aliqua qualitas præponderans, illa attenditur. *l. cum queritur ff. de statu hominum. Angel. in consil. 342. Dec. in consil. 352.* sed verbum dono, præponderat verbo lego: ergo, &c.

¶ Ex præmissis infertur, quod siue donet simpliciter testator alicui præsenti & acceptanti, siue leget & donet alicui etiam præsenti & acceptanti, valet dispositio vt donatio inter viuos & irreuocabilis: licet fiat in testa-
153 mento, aut in alia vltima voluntate. Sed idem † videtur si fiat donatio eiusmodi absenti, quando notarius stipulatur & acceptat pro absente: quia stipulatio & acceptatio notarij

notarij validat donationem factam absenti. Bar... in l. 1. ... rem pupil. sal. fore. Bartol. in l. per diuersas. quaestion ... mandat. cum simil. vt per Alexand. in l. stipulatio ista. §. ... ler. ff. de verborum obligatio. Deci. in consi. 293. Nam notarius dicitur seruus publicus. §. cum autem instit. de adoptio ... l. 2. ff. rem pupilli saluam fore. cap. fin. de fide instrumentor. ideo tanquam persona publica cuilibet potest stipulari & acquirere. Sed tamen in isto secundo casu, quando testator legat & donat alicui praesenti & acceptanti, tutius ...tarem, quod dicatur legatum, non donatio: quia vbi in ...spositione concurrunt duo verba inuicem non repugnantia quorum vnum inest alteri seu inesse potest, tunc ...licatur vt vnus actus tantum, & vnus resoluitur in alterum puta si fiat commissio alicui prout arbitratus fuerit & voluerit, licet ista verba videantur diuersae naturae: quia verbum arbitratus, significet arbitrium boni viri, & verbum voluerit, liberam voluntatem tamen ex quo vnum inest alteri, quia in arbitrio inest voluntas, nec repetitur arbitrium sine voluntate: ideo resoluuntur illa verba si arbitratus fuerit & voluerit, idest, si voluntarie arbitratus fuerit. Bartol. in extrauagan. ad reprimendum. in verbo, videbitur. ante finem versicul. sed quid si apponuntur. Modo, in legato, inest donatio: ergo illa verba lego & dono, ex... ...ni debent idest legando dono. ita istam declarationem ... limitationem ad d. l. non solum. §. fin. tradit Natta in re... ...tio. clem. sape. in princip. de verborum significatio. Et per ...am limitationem ita contra Crotum tenet Iacob. de Nigris ...c, numero. 24. & ex hac limitatione apparet responsio ad omnia contraria in quibus vnum non inest alteri, nec ...nt similis naturae. ¶ Caueant tamen † notarij & alij 154 ...diores testatoribus assistentes, ne omisso verbo lego, ...ter voluntatem testatoris & eo ignorante virtutem verborum, scribant testatorem donare alicui praesenti & acceptanti: cum intentio testatoris non esset, vt donaret irreuocabiliter: sed solum legaret aut donaret causa mortis. Et qui talibus vafriciis aut cautelis vtuntur, ad gehennam aedificant. Proinde diligenter interrogandus est testator de voluntate sua an donare intēdat omnino, & irreuo-

cabiliter, aut legare tantum, vel donare causa mortis, & reuocabiliter.

155 ¶ Sed quid † si testator promittit soluere legatum legatario præsenti & acceptanti, an poterit legatum reuocari non obstante tali promissione acceptata. Pau. de Castro *in consil.* 185. *Super primo puncto in quo maior est vis. libro primo* tenet *quod sic allegat Bart. in l. legatum est circa fin. ff. de lega. 2. sequitur Boeri. in decis. Burdeg. q.* 204.

156 ¶ Præmissa conclusio, † quod vbi testator donat simpliciter, vel legat & donat alicui præsenti & acceptanti, dicitur donatio inter viuos, non legatum aut donatio causa mortis, non procedit, quando vt inter viuos valere non potest. puta si excedit quingentos aureos. *l. sancimus. C. de donat.* nam tunc iudicabitur vt donatio causa mortis, vel vt legatum, ad hoc vt valeat. Ita Crotus hic per regulam generalem: quia non præsumitur testator elegisse viam ad impugnandum iudicium suum *l. 3. ff. de testam. milit.*

¶ Secundo magis in specie mouetur per tex. *in l. apud Celsum. §. 1. ff. de except. dol.* vbi donatio facta ab infirmo ad commodum vxoris, valet vt donatio causa mortis, licet de morte non sit facta mentio. quia valere non potuit vt donatio inter viuos. *toto titul. ff. & C. de dona. inter virum & vxorem. & sic limitatur text. in dicta l. Seia. §. fina. ff. de dona. causa mortis* ¶ Tertio, mouetur Crotus auctoritate adducendo Paul. de Cast. *in consil. 75. Notandum est, quod præfatum statutum. libro secundo. secundum impressionem nouissimam.* Socinus *consilio* 130. *libro primo.* vbi si quis donet causa mortis omnia bona præsentia & futura cum iuramento & pacto de non reuocando, licet illud pactum de non reuocando faciat eam valere vt inter viuos, maxime cum iuramento. *l. vbi ita donatur. ff. de donat. caus. mortis.* tamen quia valere non potest vt inter viuos, cum auferat liberam facultatem testandi. *l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de verbor. obligat. & not. in l. final. C. de pactis.* valebit vt donatio causa mortis. *Addo vltra Crotum, quod idem tenet Socinus in consilio 137. libr. 1. Idem tenet decisio Neapolit. decis.* 338. Addo etiam Bal. *in consil.* 108. *Domina Ioanna. lib.* 3. vbi, quod donatio adulti quæ valere non potest, vt dona

donatio inter viuos ob non seruatam formam statuti in contractibus minorum, valet vt donatio causa mortis, in qua solennitas statuti non requiritur. Ad idem adducit Cornæum *in consi. 259. lib. 4.* vbi, quod donatio iudicatur inter viuos, vel causa mortis, prout melius valere potest, quia si interpretando causa mortis non valeret, interpretabitur vt inter viuos, & econtra. Idem econtra † quod vbi 157 donatio secundum verba esset causa mortis. tamen si vt causa mortis valere non potest, vt quia coram testium numero non legitimo facta, iudicatur vt donatio inter viuos, quando vt inter viuos valere potest. *Petrus & Cynus. in l. licet inter priuatos. C. de pactis. Alex. in dict. l stipulatio hoc modo concepta ff. de verbor. obligat. & in l. qua dotis, vbi Iason. in septima limitatione. ff. soluto matrim. Socinus in dict. consil. 17. lib. 1. Corne. in consi. 124. & in d. consi. 259. versic. aduertendum tamen est. lib. 4.* Fortius dico, † quod vbi fieret 158 donatio causa mortis alicui absenti in testamento, licet vt donatio valere non possit propter absentiam: valebit tamen vt fideicommissum, si adsit numerus testium legitimus ad fideicommissum. *l. si donatio. C. de donation. vbi, donatio quæ non valebat, si testamento confirmata sit, debetur vt fideicommissum. not Bart. in l. 1. in fi. ff de dona. caus. mortis. Roma. in consil. 17. Pro decisione Corne. in consil. 254. lib. 3. Dec. in consil. 148. & in consil. 196.* Sed quid, si fiat donatio causa mortis extra testamentum absenti, an valebit in vim fideicommissi, vt heres legitimus, aut testamentarius dicatur grauatus de restituendo donatario bona donata causa mortis? puto quod sic. nam eadem videtur ratio ac si fieret in testamento. & pro hoc videtur text. *in d. l. miles ad sororem. & in d l. cum pater §. donationis. ff. de lega. 2.* In quibus iuribus nihil dicitur de testamento facto. Imo in d. §. donationis expresse dicitur, quod mater donatrix decessit ab intestato relictis pluribus filijs hæredibus: Et tamen donatio ibi valet in vim fideicommissi. Idem tradit Roma. *in consi. 513.* vbi non apparet de aliquo testamento, & tamen valet donatio causa mortis in vim fideicommissi, cum iure donationis valere non posset propter absentiam donatarij. Præmissa tamen cóclusio, † quod donatio 159

159 quæ valere non potest vt inter viuos, valet vt causa mort[...]
& econtra, non videtur procedere, quando constaret de
mente disponētis limitata ad vnā speciem donationis in
ter viuos vel causa mortis: quia tūc si non valet donatio v[...]
agitur, non valet vt valere potest. *l. nō codicillum. C. de testa.*
& supra dictum est. ¶ Dictum est supra, quod legatum dica-
tur donatio, tamē appellatione donationis proprie & stri-
160 cte non venit legatum. Sed quid, si † fiat legatum adiecta
clausula, quod reuocari non possit, an tunc erit donatio
proprie, & sic donatio inter viuos. Istam q. format Crotus
hic. In qua arguit pro & contra, nec videtur firmare. Primo
igitur arguit, quod sit donatio inter viuos: *per tex. in l. v[bi]*
ita donatur. ff. de dona. cau. mortis. per quem tex ita dicit consu-
luisse Roma. in cons. 293. vbi etiā Roma. considerat, quod donatio
potest fieri in testam. gl & doct. in l. heredes palā §. fi. ff. de testam.
& supr. abunde dictū est. Secundo considerat, quod per tale
donationē non aufertur libera facultas testādi, sed solum
restringitur in re legata: *per tex. in l. cū ita legatur. ff de con[d.]*
& demon. Vbi libertas matrimony licet in totum tolli non poss[it]
restringi tamen potest. Addo vltra Crotum quod idē tenet Rom.
& Alex. in l. stipulatio hoc modo concepta, ff. de verb. obl. Ale[x.]
in cons. 83. vers. nec etiam prædictis obstat. li. 2. Socin. in cons[...]
vers. ad idem lib. 3. dum allegat Bal. in l. Sancimus. C. de testam.
Idem tenet Dec. in consi. 293. Sed contra istud dictū Rom. ar-
161 guit Crotus per reg. l. cum precario. vbi † quod non valet
pactum contra substantiam actus. ideo cum legatū sit re-
uocabile ad arbitrium, non debet valere clausula, quod re-
uocari non possit. Nec obstat secundum Crotū. tex. alleg.
per Roman. *in d. l. vbi ita donatur. ff de donat. caus. mort.* v[bi]
valet pactum contra substātiam donationis causa mortis
& facit illam valere in vim donationis inter viuos: qu[ia]
responde, *dicit Crotus*, vt per Bar. *in d. l. vbi ita donatur.* Bar.
vult, quod pactum contra substantiā actus non valet *d. l.*
cum precario. Sed istud non procedit, quando ex tali pacto
actus possit transire in aliū actum, seu in nomen alterius
actus, & natura aut significatio verborū pateretur talem
transitum: puta de donatione causa mortis in donationem
inter viuos. Nam verborum significatio istud patitur: qui[a]
pote[...]

potest intelligi quod propter mortē, aut mortis causam donare voluerim inter viuos, ita ꝙ mortis cogitatio fuerit causa impulsiua ita donandi: secus vbi significatio verborū talem transitū non patitur quia tunc pactum vitiatur, & non vitiat actū. Et sic vult Bar quod si donatio causa mortis non posset transire in aliud nomen contractus secundū significationē verborū, pactum de non reuocādo adiectū donationi causa mortis vitiaretur, non etiā vitiaret ipsam donationem. Sed significatio verbi lego, nō patitur transitum de legato in donationem inter viuos, cum ista sint penitus diuersa, legare, & donare inter viuos: ergo videtur talem clausulā donationis legato appositā non valere. Sed *hic* aduertendum contra Crotum. nam imo videtur, quod verbū lego, patiatur istum transitum in donationem inter viuos. quia † legatum dicitur donatio, & æquiparatur donationi causa mortis. *l. si C. de dona. caus. mort. l. illud in principio. ff. eod tit. l.* 1. § 1 *ff si quid in fraud patroni.* ¶ Secundo cōsidero, quod aliud videtur dicere, an possit relinqui legatū cum clausula de non reuocando: aliud cum clausula, & si contingat me reuocare legatum, ex nunc illud dono. quia quando testator expresse donat in casum reuocationis, nō agitur de transitu habendo de vno actu in aliū non nominatum, sed de faciendo aliū actum expresse prouisum per dispositionem. ¶ Tertio considero † contra Crotū posito, ꝙ legatum non dicatur proprie donatio, *vt supr. visum est.* tamē dicitur donatio large & improprie. *d. l. legatū. ff de leg.* 2. sed vt actus valeat, verba improprientur. *d l. si vno. in princip ff. locati. l. insulā. ff. de prascr. verb. l. dam. infect. quidam in princip. ff. de dam. infect & suprà latius dictum est, n.* 3. ergo vt illa clausula, quod reuocari legatū non possit, valeat & nō vitietur, dicendū est, quod legatū accipiatur pro donatione. Et hoc notandū est valde pro declaratione doctri. Bar. *in d. l. vbi ita donatur ff. de don. caus. mor.* vt ꝓcedat etiā, quāvnus actus pō transire in nomen alterius actus, saltē large & improprie. Quod tamen sane est intelligendū, quando fieret legatū præsenti & acceptāti, vel absenti notario, tamen ꝓ eo stipulante: quia alias clarū est, quod legatū non valeret in vim donationis, qa etiā si expresse fieret donatio

162 (margin, beside "viuos. quia † legatum")
163 (margin, beside "dispositionem. ¶ Tertio")

illa tamen non valeret propter absentiam. *d. l. absenti ff. de donationibus gl. in d l.1. C. de donation causa mortis*. Et si dicatur: tu vis, quod improprietur verbum lego, & capiatur pro dono, vt clausula valeat de non reuocando, non etiam vitietur, sed hoc modo vt sustineatur illa clausula, vitiatur legatum. Respondeo, quod imo non vitiatur actus legandi ex quo valet in vim donationis: & sic non modo non irritatur actus, imo fit fortior & efficacior. Nec obstat quod non valet vt legatum: quia istud fit propter voluntatem disponentis conseruandam, quæ dirigitur ad a-
164 ctum irreuocabilem donationis. Et vbi † constat de voluntate testatoris, non curamus de proprietate verborum. *l. Proculus. ff. de vsufruct. l. non dubium. C de legat. quæ duo iura ad hoc citat Alexander in consi 52. lib. 4 Ad idem textum. l. quoniam indignum. C. de testament. & in l. 2. C. commu de lega. quæ duo iura ad hoc citat Iason in l. Lucius. ff. de vulgar. & pup.* ¶ Quarto considero vltra Crotum, quod contra Romanum *in d. consi 295.* videtur tenere idem Romanus *in consi. 171.* Paulus de Cast. *in l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de verbor. oblig. & in consi. 420. Viso, & examinato dicto casu. in fe undo dubio lib. 2.* Alexander *in consi 156. lib. 7.* Curtius iunior *in consi. 56.* in quibus locis volunt memorati patres, quod si testator donet res legatas in casum quo contingat legatũ reuocari, non valet donatio, sed maneat legatum reuocabile secundum naturam suam; quia talis donatio in casum mutationis aut reuocationis legati videtur auferre liberam facultatem testandi. nam metu donationis factæ, si contingat testamentum mutari, abstinebit testator ab a-
165 lio testamento. † quia condendo aliud testamentum, legata in priori testamento censentur reuocata: non autem repetita in secundo testamento, nisi expresse dicatur *l. si iure. ff. de leg. 3. l. nisi. §. item si ipse. ff. si cui plus quam per legem Falcidiam. Paul. de Cast. in dict. consi. 420. in secundo dubio lib. 2.* Et si dicatur, quare abstinebit testator à secundo testamento metu donationis, si omnino fiat legatum irreuocabile, etiam non mutato testamento? Respondeo, quod licet fiat irreuocabile quo ad testatorẽ: tamen fieri potest nullum, seu quasi caducum, si legatarius, præmoriatur testatori

statori. quia legatum non transmittitur ad heredes mortuo legatario ante testatorem *l. vnic. §. pro secundo. C. de cadu. tollen.* Rursus testator dum viuit, percipit commoda legatorum: & tamen si mutaret testamẽtum, aut reuocaret legatum, & illud transiret in donationem, statim perciperet donatarius commodum donationis. Quid tenendum † in ista difficultate, distinguendi sunt tres casus. 100
Primus casus est, quando testator donat alicui præsenti & acceptanti cum clausula, quod reuocari non possit, & iste casus est sine dubio, cum fieri possit donatio in testamento. Secundus casus est, quando testator simpliciter donat alicui præsenti & acceptanti sine clausula, quod reuocari non possit. & iste secundus casus plus habet dubitationis: tamen supra conclusum est, quod valeat donatio inter viuos cum quinque tamen modificationibus. Vnam tamen dubitationem mouet non mediocrem videlicet de textu *in l. 3. in principio ff de liber. lega.* vbi, si testator dederit chirographum debitori suo, talis donatio vim habet fideicommissi; est verum quod Bartol. *in l. legatum est. ff. de legatis. 2.* intelligit illum textum, quando traditur chirographum expressa causa legati, & sic ex causa legati non simpliciter. Aliter etiam respondet Bartolus *in d. l. 3.* quod *ibi* fuit datum chirographum expressa causa mortis, & sic vult Bartolus, quod sit donatio causa mortis, vim fideicommissi habens. Tertius casus est, quando legatur alicui præsenti & acceptanti cum pacto, quod reuocari non possit, & valet legatum in vim donationis, propter clausulam de non reuocando, & transit legatum in donationem inter viuos: quia isto casu non dicitur auferri libera facultas testandi, nam postquam donatio perfecta est, nihil est quod deterreat donantem à testando, non magis atque si donasset inter viuos & extra testamentum. *& ita procedat quod dicunt Roma. & Alex. in d. l. stipulatio hoc modo concepta. & idem Roma in d. consi. 292. Albe. de Rosa. in rub. C. de dona. quem refert & sequitur Ias. in l. quotiens. versi. limitat tamen. C. de rei vendic. addo Abbatem in consi 95. in prin. li. 2.* Quartus casus est, quando fit donatio in defectum, aut in pœnam mutationis testamenti vel legati casu quo contingat

tingat mutari teſtamentum aut legatum reuocari, & non valeat: quia tunc videtur tolli per indirectum libera facultas teſtandi. *& ita procedant quæ ſcribit Roman. in dict. conſilio.171. Paulus de Caſtro in d. leg. ſtipulatio hoc modo concepta. Alex. in dict. conſilio 156. lib. 7. Curtius iunior in dict. conſilio. 56. quam diſtinctionem ſentit Iaſon. in conſilio. 269. lib. 4.* Et ſi dicatur: iſta diſtinctio videtur verbalis potius quam realis: nam quando fit legatum cum clauſula, quod reuocari non poſſit, etiam tollitur facultas teſtandi quo ad legata irreuocabiliter: Reſpondeo, quod facultas teſtandi hic conſideratur reſpectu bonorum, quæ ſunt in dominio teſtatoris, ſed legata irreuocabiliter non ſunt amplius in dominio, quia cedunt in cauſam donationis, alias ſequeretur, quod in teſtamento donare quis non poſſet irreuocabiliter. Secus quando non fit legatum ſimpliciter irreuocabile, ſed ſolum fit donatio in caſum quo contingat reuocari. quia dominium remanet penes teſtatorem, nec illud amitti poteſt in pœnam reuocationis legati aut mutationis teſtamenti. Sed iterum opponitur, ſi legatum fieri poteſt cum clauſula, quod reuocari non poſſit, vt ſtatim ſit donatio, quare non debet valere cum illa cauſula, quod ſi contingat illud reuocari, vim habeat donationis. quia quod pure legari poteſt, id etiam ſub conditione legari poteſt, niſi ſit turpis aut impoſſibilis. *tot. titu. ff. de conditionibus, & demonſtratio & de conditio. inſtit.* Reſpondetur quod imo iſta conditio eſt turpis & impoſſibilis de iure: quia per eam tollitur libera facultas teſtandi. Sed tertio opponitur, quod imo non videtur iſta conditio turpis, nec aufert facultatem teſtandi: imo poterit teſtari reſpectu aliorum bonorum, licet legata tranſeant in donationem. nam etiam ſi non teſtatus aliter eſſet, & valuiſſent. Reſpondeo quod valuiſſent ex voluntate ipſius teſtatoris non reuocantis, quando non vult reuocare: ſed quando non reuocat metu donationis valerent contra voluntatem.

167 ¶ Quæritetiam † Crotus *hic* ſi teſtator tradit rem legatam legatario, an poſſit legatum iam traditum reuocari? in qua quæſtione refert opiniones contrarias, nec determinat.

minat. In hac quæstione vna fuit opinio. Bal. *in l. 2. ... ficu. Sed iuxta prædicta quæro. C. de iure dotium.* vbi, quod talis pręstatio legati in vita testatoris, habet tacitam relationem ad legatum, in quo mors testatoris requiritur: vnde potius videtur testator præuenire in præstatione legati præcedentis, quam inter viuos donare. Idem tradit *Baldus in l. 1. C. si quis omissa caus. testa.* vbi quod traditio rei legatæ facta in vita testatoris, assumit naturam donationis causa mortis, & consequenter potest reuocari: *per l. Lucius. la 1. ff. de lega. 2.* Idem in effectu voluit Baldus *in l. filia legatorum. in princip. C. de lega.* vbi legatum dotis factum filiæ, si præstatur in vita patris, non confertur: quia talis præstatio venit ad executionem, aut implementum legati, & sumit naturam ipsius legati. Certe si diceretur data dos inter viuos non ex causa legati, esset locus collationi si talis præstatio in vita testatoris retinet naturam legati: ergo non fit irreuocabile. Altera fuit opinio Bart. *in leg. legatum est ff. de lega. 2.* vbi Bartolus distinguit, quod aut fit præstatio legati in vita testatoris ex causa ipsius legati expresse, & tunc retineat naturam legati, & possit reuocari. *l. cum quis decedens §. 1 ff de lega. 3. l. 3. in princip. ff. de liberatio. legata.* Aut fit præstatio legati in vita testatoris simpliciter non expressa causa, & tunc transit legatum in donationem inter viuos, nec potest reuocari *per glo. in d. l. legatum. dum allegat dictam l. Lucius. ff. de lega. 2. & istam doctrinam Bartolus. sequitur Iason. in leg. filia C. de collationi.* In quo tamen aduerte: quia Iason. pro eadem opinione allegat Baldum in locis *supra allegatis*, in quibus Baldus tenet totum contrarium, & sic infidelis est Iason recitator, quod ipsum & aliis in locis nonnunquam admittit. *Addo quod doctrinam Bar. in d l. legatum. ff. de legat. 2. sequitur Pau. de Castro. in conf. 393. Substitutio. li. 1.* Et vbi traditur legatum in vita testatoris, licet non transeat in donationem: quia expressa sit causa legati, non requiritur additio hereditaria ad eius validitatem, cum nullus sit heres qui reuocet. *Iason. in l. eam quam versicul. vltra Bartolus. adde sextum casum. C. de fideicommis.* & licet heres legitimus posset euincere: tamen assumit naturam donationis causa mortis, in qua additio

ditio non requiritur: *ut ibi per Iasonem post Bald. in dict. l. 1. C. si quis omissa causa testa.* ¶ Sed aduertendum circa istam doctrinam Barto. dum distinguit, an traditio legati fiat simpliciter, aut expressa causa legati. nam videtur quod traditio simpliciter facta per se nihil operetur, nisi intelligatur facta ex causa legati præcedentis. Etenim traditio simplex & nuda à causa nihil operatur. *leg. nunquam nuda. ff. de acqui. rer. domi.* ergo nisi dicamus factam censeri traditionem ex causa legati, remanebit traditio nuda & nullius effectus: quia per eam non transfertur dominium, nisi præcedat causa habilis ad transferendum: consequenter reuocari poterit talis traditio. *l. nunquam nuda. ff. de acqu. rer. dom.* Secundo considero contra Bartol. quod si velimus dicere traditionem rei legatæ simpliciter factam, in dubio censeri factam ex causa legati: ergo poterit præstatio aut traditio reuocari. ¶ Sed subtilius videtur considerandum pro defensione doctri. Bar. quod vbi traditur res legata ex causa ipsius legati expresse, clare videtur apparere de mente tradentis, quod noluit recedere à causa legati, & sic retinet traditio naturam legati. Sed vbi traditur res legata simpliciter: quia talis traditio repugnat naturę legati, quæ est vt mors testatoris expectetur, non censetur facta secundum naturam ipsius legati, sed potius animo donandi inter viuos. nam sicut donatio causa mortis transfertur in donationem inter viuos propter pactum de non reuocando contrarium & repugnans ipsi donationi causa mortis *d. l. vbi ita donatur. ff. de don. cau. mor.* Ita videtur, quod propter factum traditionis legati in vita testatoris simpliciter factæ, & quod factum aperte repugnat naturæ legati, transferatur legatum in donationem inter viuos, cuius naturæ traditio illa conuenit. Quia † facto non minus voluntas hominis declaratur, quam verbis. *l. de quibus. vbi Iaf. in 4. not. ff. de legib. l. si. ff. de diuor. l. gerit. ff. de acqui. hered. l. Paulus respondet non tantum verb. ff. rem rat. habe. l. reprehendenda. C. de insti. & substit. c. cum super. de offi. deleg. c. ex ore. de iis, quæ fiunt à ma. par. ca.* Imo fortius est factũ ad declarãdum voluntatẽ, quam verba. *l. si tamen §. ei qui. ff. de ædil. edict. c. dilecti, 2. de appel. facit tex. in*

tex in l.2 in fi. C. commu. de leg. vbi, quod leg[illegible] a sunt, non verbis. Ideo filiatio fortius probatur ex facto & ex tractatu, quando quis tractatur vt filius, quam ex verbali nominatione. *Bal. in l. non ignorat. C. qui accus. non pos. Dec. in consi. 54.* Itaq; ex facto isto traditionis rei legatæ, quod legati naturæ minime conuenit, non obscure arguitur voluntas testatoris, quod voluerit rem legatam irreuocabiliter donare. Et hoc modo considerando non obstat. d. lex nunquam nuda. quia procedit quanto nulla præcedit causa habilis ad transferendum dominium, *vt ibi dicitur.* sed hic ante traditionem præcedit causa legati habilis ad translationem dominij mortuo testatore. Et vbi fit traditio in vita testatoris, præsum[illegible] lex quod voluerit testator transferre legatum in donationem, ex quo facit actum contrarium naturæ legati. Et ista nota, quia subtilissima, nec alibi ita declarata.

¶ Præmissa doctrina Bar. quod vbi † testator simpliciter tradit rem legatam, transit legatum in donationem inter viuos, nec potest reuocari: limitatur vt non procedat, quando ex tali transitu testamentum fieret nullum: nam tunc traditio censetur facta ex causa ipsius legati, & retinet naturam eiusdem legati: puta pater in testamento reliquit aliquid filiæ pro dotibus titulo institutionis: deinde viuens filiam dotauit tradendo legatum in vita, si legatum dotis transeat in donationem inter viuos, filia reperitur præterita: quia instituta in sola dote data inter viuos, *gloss. in leg. 3. §. sed vtrum. ff. de minor. vbi glossa quod non sufficit filiam habere dotem inter viuos, nisi fuerit in aliquo instituta*: ergo vt testamentum sustineatur dicendum est, quod traditio dotis relictæ in testamento censeatur facta ex causa ipsius relicti, non etiam ex causa donationis. *Ita declarat & limitat Paulus. de Castr. in dicto consilio 391. Substitutio. libro primo.* Sed contrarium tenet idem Paulus de Castro *in consilio octuagesimosexto. Dubitatio. versicul. Secundo autem dicto libro primo.* Vbi, quod viuente patre filia habet vt inter viuos, sed patre mortuo ex titulo particularis institutionis. Assignat rationem: quia aliâs sequeretur absurdum, quod liberalitas patris præuenientis 169

cabiliter, aut legare tantum, vel donare causa mortis, & reuocabiliter.

155 ¶ Sed quid † si testator promittit soluere legatum legatario præsenti & acceptanti, an poterit legatum reuocari non obstante tali promissione acceptata. Pau. de Castro *in consil.* 185. *Super primo puncto in quo maior est vis. libro primo* tenet *quod sic allegat Bart. in l. legatum est circa fin. ff. de lega.* 2. *sequitur Boeri. in decis. Burdeg. q.* 204.

156 ¶ Præmissa conclusio, † quod vbi testator donat simpliciter, vel legat & donat alicui præsenti & acceptanti, dicitur donatio inter viuos, non legatum aut donatio causa mortis, non procedit, quando vt inter viuos valere non potest. puta si excedit quingentos aureos. *l. sancimus. C. de donat.* nam tunc iudicabitur vt donatio causa mortis, vel vt legatum, ad hoc vt valeat. Ita Crotus hic per regulam generalem: quia non præsumitur testator elegisse viam ad impugnandum iudicium suum *l. 3. ff. de testam. milit.*

¶ Secundo magis in specie mouetur per tex. *in l. apud Celsum.* §. 1. *ff. de except. dol.* vbi donatio facta ab infirmo ad commodum vxoris, valet vt donatio causa mortis, licet de morte non sit facta mentio. quia valere non potuit vt donatio inter viuos. *toto titul. ff. & C. de dona. inter virum & vxorem. & sic limitatur text. in dicta l. Seia. §. fina. ff. de dona. causa mortis* ¶ Tertio, mouetur Crotus auctoritate addu[cendo] Paul. de Cast. *in consil.* 75. *Notandum est, quod præ[fa]tum statutum. libro secunde. secundum impressionem nouissimam.* Socinus *consilio* 130. *libro primo.* vbi si quis donat causa mortis omnia bona præsentia & futura cum iuramento & pacto de non reuocando, licet illud pactum de non reuocando faciat eam valere vt inter viuos, maxime cum iuramento. *l. vbi ita donatur. ff. de donat. caus. mort.* tamen quia valere non potest vt inter viuos, cum auferat liberam facultatem testandi. *l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de verbor. obligat. & not. in l. final. C. de pactis.* valebit vt donatio causa mortis. *Addo vltra Crotum, quod idem tenet Socinus in consilio* 137. *libr.* 1. *Idem tenet decisio Neapolit. decis.* 338. Addo etiam Bal. *in consil.* 108. *Domina Ioanna lib.* 3. vbi, quod donatio adulti quæ valere non potest, vt dona

donatio inter viuos ob non seruatam formam statuti in contractibus minorum, valet vt donatio causa mortis, in qua solennitas statuti non requiritur. Ad idem adduco Cornæum *in consi. 259. lib. 4.* vbi, quod donatio iudicatur inter viuos, vel causa mortis, prout melius valere potest: quia si interpretando causa mortis non valeret, interpretabitur vt inter viuos, & econtra. Idem econtra † quod vbi 157
donatio secundum verba esset causa mortis. tamen si vt causa mortis valere non potest, vt quia coram testium numero non legitimo facta, iudicatur vt donatio inter viuos, quando vt inter viuos valere potest. *Petrus & Cynus. in l. licet inter priuatos. C. de pactis. Alex. in dict. l. stipulatio hoc modo concepta ff. de verbor. obligat. & in l. qua dotis, vbi Iason. septima limitatione. ff. soluto matrim. Socinus in dict. consil. 137. lib. 1. Corna in consi. 124. & in d. consi. 259. versic. aduertendum tamen est. lib. 4.* Fortius dico, † quod vbi fieret 158
donatio causa mortis alicui absenti in testamento, licet vt donatio valere non possit propter absentiam: valebit tamen vt fideicommissum, si adsit numerus testium legitimus ad fideicommissum. *l. si donatio. C. de donation. vbi, donatio quæ non valebat, si testamento confirmata sit, debetur vt fideicommissum. not. Bart. in l. 1. in fi. ff de dona. caus. mortis. Roma. in consil. 171 Pro decisione. Corne. in consil. 254. lib. Dec. in consil. 148. & in consil. 196.* Sed quid, si fiat donatio causa mortis extra testamentum absenti, an valebit in vim fideicommissi, vt heres legitimus, aut testamentarius dicatur grauatus de restituendo donatario bona donata causa mortis? puto quod sic. nam eadem videtur ratio ac si fieret in testamento. & pro hoc videtur text. *in d. l. miles ad sororem. & in d l. cum pater §. donationis. ff. de lega. 2.* in quibus iuribus nihil dicitur de testamento facto. Imo in d. §. donationis expresse dicitur, quod mater donatrix decessit ab intestato relictis pluribus filijs hæredibus: Et tamen donatio ibi valet in vim fideicommissi. Idem tradit Roma. *in cons. 513.* vbi non apparet de aliquo testamento, & tamen valet donatio causa mortis in vim fideicommissi, cum iure donationis valere non posset propter absentiam donatarij. Præmissa tamen cõclusio, † quod donatio 159

159 quæ valere non poteſt vt inter viuos, valet vt cauſa mortis & econtra, non videtur procedere, quando conſtaret de mente diſponētis limitata ad vnā ſpeciem donationis inter viuos vel cauſa mortis: quia tūc ſi non valet donatio vt agitur, non valet vt valere poteſt. *l. nō codicillum. C. de testa. & ſupra dictum eſt.* ¶ Dictum eſt ſupra, quod legatum dicatur donatio, tamē appellatione donationis proprie & ſtri-
160 cte non venit legatum. Sed quid, ſi † fiat legatum adiecta clauſula, quod reuocari non poſſit, an tunc erit donatio proprie, & ſic donatio inter viuos. Iſtam q. format Crotus *hic.* In qua arguit pro & contra, nec videtur firmare. Primo igitur arguit, quod ſit donatio inter viuos: *per tex. in l. vbi ita donatur. ff. de dona. cau. mortis. per quem tex ita dicit conſuluiſſe Roma. in conſ. 293. vbi etiā Roma. conſiderat, quod donatio poteſt fieri in teſtam. gl & doct. in l. heredes palā §. fi. ff. de teſtam. & ſupr. abunde dictū eſt.* Secundo conſiderat, quod per talē donationē non aufertur libera facultas teſtādi, ſed ſolum reſtringitur in re legata: *per tex. in l. cū ita legatur. ff de cond. & demon. Vbi libertas matrimony licet in totum tolli non poſſit, reſtringi tamen poteſt. Addo vltra Crotum quod idē tenet Rom. & Alex. in l. ſtipulatio hoc modo concepta, ff. de verb. obl. Alex. in conſ. 83. verſ. nec etiam prædictis obſtat. li. 2. Socin. in conſ. ... verſ. ad idem lib. 3. dum allegat Bal. in l. Sancimus. C. de teſt. ... Idem tenet Dec. in conſi. 293.* Sed contra iſtud dictū Roma. ar-
161 guit Crotus per reg. l. cum precario. vbi † quod non valet pactum contra ſubſtantiam actus. ideo cum legatū ſit reuocabile ad arbitrium, non debet valere clauſula, quod reuocari non poſſit. Nec obſtat ſecundum Crotū. text. allegatus per Roman. *in d. l. vbi ita donatur. ff de donat. cauſ. mort.* vbi valet pactum contra ſubſtātiam donationis cauſa mortis & facit illam valere in vim donationis inter viuos: quia reſponde, *dicit Crotus,* vt per Bar. *in d. l. vbi ita donatur.* Bal. vult, quod pactum contra ſubſtantiā actus non valet *d. l. cum precario.* Sed iſtud non procedit, quando ex tali pacto actus poſſit tranſire in aliū actum, ſeu in nomen alterius actus, & natura aut ſignificatio verborū pateretur talem tranſitum: puta de donatione cauſa mortis in donationem inter viuos. Nam verborum ſignificatio iſtud patitur: quia poteſt

potest intelligi quod propter mortē, aut mortis causam donare voluerim inter viuos, ita ꝙ mortis cogitatio fuerit causa impulsiua ita donandi. secus vbi significatio verbi nō talem transitū non patitur quia tunc pactum vitiatur, & non vitiat actū. Et sic vult Bar quod si donatio causa mortis non posset transire in aliud nomen contractus secundū significationē verborū, pactum de non reuocādo adiectū donationi causa mortis vitiaretur, non etiā vitiaret ipsam donationem. Sed significatio verbi lego, nō patitur transitum de legato in donationem inter viuos, cum ista sint penitus diuersa, legare, & donare inter viuos: ergo videtur talem clausulā donationis legato apposi. ā non valere. Sed *hic* aduertendum contra Crotum. nam imo videtur, quod verbū lego, patiatur istum transitum in donationem inter viuos. quia † legatum dicitur donatio, & æquiparatur do- 162
nationi causa mortis. *l fi. C. de dona. cauſ. mort. l. illud in principio. ff. eod tit. l. 1. § 1 ff ſi quid in fraud patroni.* ¶ Secundo cōsidero, quod aliud videtur dicere, an possit relinqui legatū cum clausula de non reuocando: aliud cum clausula, & si contingat me reuocare legatum, ex nunc illud dono. quia quando testator expresse donat in casum reuocationis, nō agitur de transitu habendo de vno actu in aliū non nominatum, sed de faciendo aliū actum expresse prouisum per dispositionem. ¶ Tertio considero † contra Crotū posito, 163
ꝙ legatum non dicatur proprie donatio, *vt ſupr. viſum eſt.* tamē dicitur donatio large & improprie. *d. l. legatū. ff de leg. 2.* sed vt actus valeat, verba impropriātur. *d l. ſi vno. in princip ff. locati. l. inſulā. ff. de praſcr. verb. l. dam. infect. quidam in princip. ff. de dam. infect & ſuprà latius dictum eſt, n. 3.* ergo vt illa clausula, quod reuocati legatū non possit, valeat & nō vitietur, dicendū est, quod legatū accipiatur pro donatione. Et hoc notandū est valde pro declaratione doctri. Bar. *in d. l. vbi ita donatur ff. de don. cauſ. mor.* vt ꝓcedat etiā, quāuis vnus actus pō transire in nomen alterius actus, saltē large & improprie. Quod tamen sane est intelligendū, quando fieret legatū præsenti & acceptāti, vel absenti notario, tamen ꝓ eo stipulante: quia alias clarū est, quod legatū non valeret in vim donationis, qa etiā si expresse fieret donatio

illa tamen non valeret propter absentiam. *d. l. absenti ff. de donationibus gl. in d l. 1. C. de donation causa mortis.* Et si dicatur: tu vis, quod improprietur verbum lego, & capiatur pro dono, vt clausula valeat de non reuocando, non etiam vitietur, sed hoc modo vt sustineatur illa clausula, vitiatur legatum. Respondeo, quod imo non vitiatur actus legandi ex quo valet in vim donationis: & sic non modo non irritatur actus, imo fit fortior & efficacior. Nec obstat quod non valet vt legatum: quia istud fit propter voluntatem disponentis conseruandam, quæ dirigitur ad a-
164 ctum irreuocabilem donationis. Et vbi † constat de voluntate testatoris, non curamus de proprietate verborum. *l. Proculus. ff. de vsufruct. l. non dubium. C de legat. quæ duo iura ad hoc citat Alexander in consi 52. lib. 4 Ad idem textum l. quoniam indignum. C. de testament. & in l. 2. C. commu de lega. quæ duo iura ad hoc citat Iason in l. Lucius. ff. de vulgar. & pup.* ¶ Quarto considero vltra Crotum, quod contra Romanum *in d. cons. 295.* videtur tenere idem Romanus *in consi 171.* Paulus de Cast. *in l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de verbor. oblig. & in cons. 420. Viso, & examinato dicto casu. in secundo dubio. lib. 2.* Alexander *in consi 156. lib. 7.* Curtius iunior *in cons. 56.* in quibus locis volunt memorati patres, quod si testator donet res legatas in casum quo contingat legata reuocari, non valet donatio, sed maneat legatum reuocabile secundum naturam suam; quia talis donatio in casum mutationis aut reuocationis legati videtur auferre liberam facultatem testandi. nam metu donationis factæ, si contingat testamentum mutari, abstinebit testator ab a-
165 lio testamento. † quia condendo aliud testamentum, legata in priori testamento censentur reuocata: non autem repetita in secundo testamento, nisi expresse dicatur. l. si *iure. ff. de leg. 3. l. nisi. §. item si ipse. ff. si cui plus quam per legem Falcidiam. Paul. de Cast. in dict. consi. 420. in secundo dubio lib. 2.* Et si dicatur, quare abstinebit testator à secundo testamento metu donationis, si omnino fiat legatum irreuocabile, etiam non mutato testamento? Respondeo, quod licet fiat irreuocabile quo ad testatorē: tamen fieri potest nullum, seu quasi caducum, si legatarius præmoriatur testatori

natori. quia legatum non transmittitur ad heredes mortuo legatario ante testatorem *l. vnic. §. pro secundo. C. de cad. ducis tollen.* Rursus testator dum viuit, percipit commoda legatorum: & tamen si mutaret testamētum, aut reuocaret legatum, & illud transiret in donationem, statim perciperet donatarius commodum donationis. Quid tenendum † in ista difficultate, distinguendi sunt tres casus. 66
Primus casus est, quando testator donat alicui præsenti & acceptanti cum clausula, quod reuocari non possit, & iste casus est sine dubio, cum fieri possit donatio in testamento. Secundus casus est, quanto testator simpliciter donat alicui præsenti & acceptanti sine clausula, quod reuocari non possit. & iste secundus casus plus habet dubitationis: tamen supra conclusum est, quod valeat donatio inter viuos cum quinque tamen modificationibus. Vnam tamen dubitationem mouet non mediocrem videlicet de textu *in l. 3. in principio ff. de liber. lega.* vbi, si testator dederit chirographum debitori suo, talis donatio vim habet fideicommissi; est verum quod Bartol. *in l. legatum est. ff. de legatis.* 2. intelligit illum textum, quando traditur chirographum expressa causa legati, & sic ex causa legati non simpliciter. Aliter etiam respondet Bartolus *in d. l. 3.* quod *ibi* fuit datum chirographum expressa causa mortis, & sic vult Bartolus, quod sit donatio causa mortis, vim fideicommissi habens. Tertius casus est, quando legatur alicui præsenti & acceptanti cum pacto, quod reuocari non possit, & valet legatum in vim donationis, propter clausulam de non reuocando, & transit legatum in donationem inter viuos: quia isto casu non dicitur auferri libera facultas testandi. nam postquam donatio perfecta est, nihil est quod deterreat donantem à testando, non magis atque si donasset inter viuos & extra testamentum. *& ita procedat quod dicunt Roma. & Alex. in d. l. stipulatio hoc modo concepta. & idem Roma. in d. consi. 292. Albe. de Rosa. in rub. C. de dona. quem refert & sequitur Ias. in l. quotiens. versi. limitat tamen. C. de rei vendic. addo Abbatem in consi. 95. in prin. li. 2.* Quartus casus est, quando fit donatio in defectum, aut in pœnam mutationis testamenti vel legati casu quo contingat

tingat mutari testamentum aut legatum reuocari, & non valeat: quia tunc videtur tolli per indirectum libera facultas testandi. *& ita procedant quæ scribit Roman. in dict. consilio.171. Paulus de Castro in d.leg. stipulatio hoc modo concepta. Alex. in dict. consilio 156.lib. 7. Curtius iunior in dict. consilio. 56.quam distinctionem sentit Iason.in consilio.269.lib. 4.* Et si dicatur: ista distinctio videtur verbalis potius quam realis: nam quando fit legatum cum clausula, quod reuocari non possit, etiam tollitur facultas testandi quo ad legata irreuocabiliter: Respondeo, quod facultas testandi hic consideratur respectu bonorum, quæ sunt in dominio testatoris, sed legata irreuocabiliter non sunt amplius in dominio, quia cedunt in causam donationis, alias sequeretur, quod in testamento donare quis non posset irreuocabiliter. Secus quando non fit legatum simpliciter irreuocabile, sed solum fit donatio in casum quo contingat reuocari. quia dominium remanet penes testatorem, nec illud amitti potest in pœnam reuocationis legati aut mutationis testamenti. Sed iterum opponitur, si legatum fieri potest cum clausula, quod reuocari non possit, vt statim sit donatio, quare non debet valere cum illa clausula, quod si contingat illud reuocari, vim habeat donationis. quia quod pure legari potest, id etiam sub conditione legari potest, nisi sit turpis aut impossibilis. *tot. titu. ff. de conditionibus, & demonstratio & de conditio. instit.* Respondetur quod imo ista conditio est turpis & impossibilis de iure: quia per eam tollitur libera facultas testandi. Sed tertio opponitur, quod imo non videtur ista conditio turpis, nec aufert facultatem testandi: imo poterit testari respectu aliorum bonorum, licet legata transeant in donationem. nam etiam si non testatus aliter esset, & valuissent. Respondeo quod valuissent ex voluntate ipsius testatoris non reuocantis, quando non vult reuocare: sed quando non reuocat metu donationis valerent contra voluntatem.

167 ¶ Quæritetiam † Crotus *hic* si testator tradit rem legatam legatario, an possit legatum iam traditum reuocari? in qua quæstione refert opiniones contrarias, nec determinat

minat. In hac quæstione vna fuit opinio. Bal. *in l. [illegible] §. n. Sed iuxta prædicta quæro. C. de iure dotium.* vbi, quod talis prę̨statio legati in vita testatoris, habet tacitam relationem ad legatum, in quo mors testatoris requiritur: vnde potius videtur testator præuenire in præstatione legati præcedentis, quam inter viuos donare. Idem tradit *Baldus in l 1. C. si quis omissa caus. testa.* vbi quod traditio rei legatæ facta in vita testatoris, assumit naturam donationis causa mortis, & consequenter potest reuocari: *per l. Lucius. la 1. ff. de lega. 2.* Idem in effectu voluit Baldus *in l. filia legatorum. in princip. C. de lega.* vbi legatum dotis factum filiæ, si præstatur in vita patris, non confertur: quia talis præstatio venit ad executionem, aut implementum legati, & sumit naturam ipsius legati. Certe si diceretur data dos inter viuos non ex causa legati, esset locus collationi si talis præstatio in vita testatoris retinet naturam legati: ergo non fit irreuocabile. Altera fuit opinio Bart. *in leg. legatum est ff. de lega. 2.* vbi Bartolus distinguit, quod aut fit præstatio legati in vita testatoris ex causa ipsius legati expresse, & tunc retineat naturam legati, & possit reuocari. *l. cum quis decedens §. 1 ff. de lega. 3. l. 3. in princip. ff. de liberatio. legata.* Aut fit præstatio legati in vita testatoris simpliciter non expressa causa, & tunc transit legatum in donationem inter viuos, nec potest reuocari *per glo. in d. l. legatum. dum allegat dictam l. Lucius. ff. de lega. 2. & istam doctrinam Bartolus. sequitur Iason. in leg. filia C. de collationi.* In quo tamen aduerte: quia Iason. pro eadem opinione allegat Baldum in locis *supra allegatis*, in quibus Baldus tenet totum contrarium, & sic infidelis est Iason recitator, quod ipsum & aliis in locis nonnunquam admittit. *Addo quod doctrinam Bar. in d l. legatum. ff. de legat. 2. sequitur Pau. de Castro. in cons. 393. Substitutio. li. 1.* Et vbi traditur legatum in vita testatoris, licet non transeat in donationem: quia expressa fit causa legati, non requiritur additio hereditaria ad eius validitatem, cum nullus sit heres qui reuocet. *Iason. in l. eam quam versicul. vltra Bartolus. adde sextum casum. C. de fidei-commiss.* & licet heres legitimus posset euincere: tamen assumit naturam donationis causa mortis, in qua additio,

tex in l. 1. in fi. C. commu. de leg. ubi, quod leges rebus imposita sunt, non verbis. Ideo filiatio fortius probatur ex facto & ex tractatu, quando quis tractatur vt filius, quam ex verbali nominatione. *Bal. in l. non ignorat. C. qui accus. non pos. Dec. in consi.* 54. Itaq; ex facto isto traditionis rei legatæ, quod legati naturæ minime conuenit, non obscure arguitur voluntas testatoris, quod voluerit rem legatam irreuocabiliter donare. Et hoc modo considerando non obstat. d. lex nunquam nuda. quia procedit quanto nulla præcedit causa habilis ad transferendum dominium, *vt ibi dicitur.* sed hic ante traditionem præcedit causa legati habilis ad translationem dominij mortuo testatore. Et vbi fit traditio in vita testatoris, præsumit lex quod voluerit testator transferre legatum in donationem, ex quo facit actum contrarium naturæ legati. Et ista nota, quia subtilissima, nec alibi ita declarata.

¶ Præmissa doctrina Bar. quod vbi † testator simplicister tradit rem legatam, transit legatum in donationem inter viuos, nec potest reuocari: limitatur vt non procedat, quando ex tali transitu testamentum fieret nullum: nam tunc traditio censetur facta ex causa ipsius legati, & retinet naturam eiusdem legati: puta pater in testamento reliquit aliquid filiæ pro dotibus titulo institutionis: deinde viuens filiam dotauit tradendo legatum in vita, si legatum dotis transeat in donationem inter viuos, filia reperitur præterita: quia instituta in sola dote data inter viuos, *gloss. in leg. 3. §. sed vtrum. ff. de minor. vbi glossa quod non sufficit filiam habere dotem inter viuos, nisi fuerit in aliquo instituta*: ergo vt testamentum sustineatur dicendum est, quod traditio dotis relictæ in testamento censeatur facta ex causa ipsius relicti, non etiam ex causa donationis. *Ita declarat & limitat Paulus. de Castr. in dicto consilio 393. Substitutio. libro primo.* Sed contrarium tenet idem Paulus de Castro *in consilio octuagesimosexto. Dubitatio. versicul. Secundo autem dicto libro primo* Vbi, quod viuente patre filia habet vt inter viuos, sed patre mortuo ex titulo particularis institutionis. Assignat rationem: quia alias sequeretur absurdum, quod liberalitas patris præ- 169

uenientis

uenientis solutionem aut præstationem legati, patri ipsi noceret, si testamentum eius infirmaretur, non enim præuenit vt testamentum infirmaret, sed vt celerius exequeretur: ideo hoc ipsi testatori prodesse debet. *argu. leg sed addes. §. si quis. ibi. sed vt sibi in causa conductionis prospiceret. ff. locari.* Secunda ratio assignatur per Paul. *in dicto consilio*
170 *octuagesimosexto.* Quia, mortuo testatore † mutatur causa possessionis rei traditæ nam viuo testatore possidebatur ex donatione inter viuos: quia ex titulo legati possideri non poterat, sed mortuo testatore incepit possideri ex titulo institutionis aut legati. *argum leg. seruus alienus. §. qui fideicommissam ff. de heredibus instituen. lege penultima. ff. de collat. bonor. l. fundo ff. ad leg. Falcid* Tertiam rationem assignat Paul. quia licet legatum aut institutio mutet conditionem quando præstatur in vita testatoris, quia transit in donationem tamen fauore testamenti, vt illud sustineatur, remanet titulus institutionis. Sed istud, quod dicit Paul. videtur impossibile, quod donatio inter viuos transeat in legatum, cum sint diuersæ & contrariæ naturæ *iuxta doctrinam Bar. in d. l. vbi ita donatur ff. de donatione causa mort.* Ex quibus rationibus Paul. de Castro. *in d. consi. 86.* aperta resultat contrarietas eiusdem Paul. circa dicta per eum *in d. consi. 393 lib.* 1. vbi declarat doctr. Barto. *in d. l. legatum est.* non procedere quando per transitum legati in donationem inter viuos resultaret nullitas testamenti. Et vult Paul. quod tunc censeatur traditum legatum dotis ex causa legati & testamenti, non ex causa donationis inter viuos, & consequenter, quod tale legatum possit reuocari, Sed *in d. conf.* 86. voluit, quod durante vita testatoris censeatur filia habere legatum sibi traditum ex donatione inter viuos, sed mortuo patre mutetur causa possidendi, & incipiat habere ex titulo institutionis, quod tamen videtur impossibile, *vt sup. est dictum.*

¶ Secundo considero, quod Paul. de Cast. male videtur
171 loqui *in d. consi.* 393, dum dicit, † quod filia instituta in sola dote dicitur præterita. per gl. *in d. l.* 3 § *sed vtrum in fin. in ver. patrimonium. ff de inno.* nam illa gl. dicit totum contrarium, quod imo institui potest filia in sola dote, licet ad

[illegible] consulat, quod fiat [illegible] animo [illegible] puta in duodecim [illegible] bus. *Et quod [illegible] in sola dote, [illegible] Alex. in consil. 177. lib. 2. [illegible] consi. li. 1.* quod [illegible] licet pater dotem [illegible] Quibus contemplatione patris. *Alex. in consilio 179. lib. [illegible]* [illegible] videtur, quod [illegible] Bar. *in d. l. legatum [illegible] de lega. 2.* quod si tradit [illegible] dos legata filiæ simpliciter, quod [illegible] petetur traditio donationem, nec ob id [illegible] filia præ[illegible]ta.

§ Limitatur † secundo doct. Bart. *in d. l. legatum est*, ut non procedat quatenus translatio tituli legati aut [illegible]tionis in titulum donationis inter vivos, esset allatura damnum filiæ in dote instituta. nam licet soluatur dos filiæ in vita patris, non tamen [illegible]tur effectus tituli institutionis ad commodum ipsius filiæ: puta pater instituit filiam in centum pro dotibus, filium autem [illegible] instituit: filius repudiat, filia vult succedere in totum iure accrescendi, *iuxta l. 1. §. si ex fundo. ff. de hered. instit.* opponitur contra eam, quod non potest: quia ex quo dos in qua fuit instituta, fuit soluta in vita patris, illa institutio conuersa est in donationem inter vivos. Certe talis solutio facta [illegible] ad commodum ipsius filiæ, non debet retorqueri in [illegible] a iure accrescendi. *Ita [illegible] de [illegible] consi. [illegible] Dubitatio. lib. 1.* 172

§ Ex præmissis ita declaratis infertur † [illegible] seu limitationem unius regulæ iuris, quæ habet, quod legatum aut donatio simpliciter facta, non censetur facta animo compensandi cum debito voluntario præcedenti, *[illegible]ditorem. ff. de leg. 2. l. unic. §. pro secundo. C. de rei uxo. actio. [illegible] Doct. in auth. præterea. C. unde vir. & uxor.* Nam istud [illegible] procedit in testatore donante aut simpliciter tradente rem legatam: quia censetur tradidisse animo compensandi cum ipso legato. ideo mortuo testatore legatum amplius peti non poterit. *de quo est tex. in d. lege. Lu[illegible] de leg. 2. ubi Paul. de Cast. Tradit Corn. in cons. 230. [illegible] libr. 4.* Et si dicatur legatum præcedens, cum sit [illegible] voluntatem, quare [illegible] rei legatæ dicitur fa-cta ani- 173

facta animo compensandi,& cur diuersum in præstatione rei legatę,quam in alio debito voluntario? Respondet quod ratio diuersitatis est: quia legatum ante eius executionem & ante mortem testatoris, non potest dici debitum,cum possit reuocari. Ideo quando fit solutio aut præstatio rei legatæ, illa videtur facta in executionem ipsius legati, nec tunc tractatur de compensatione facienda cum nullum præcederet debitum in quod fieret compensatio.

174 ¶ Nouissimo loco tractat Crotus *in hac rub.* quomodo discernatur legatum † à fideicommisso,& econtra. & licet Crotus non dicat,ista qō videtur conuenire rubricæ potius quam textui l. 1. hoc eod. tit. Paul. de Cast. & Doct. de ea tractant.nam in rub. dicitur de leg. & fideicom. 1. ergo legata & fideicommissa videntur diuersa: ponderando copulam, Et, cuius natura est vt ponatur inter diuersa, *gl. in rub. ff. de iuris & facti ignor qua etiam diuersitas arguitur ex diuersitate nominum, lege si idem. C. de codici.* Paul. de Cast. *in d. lege* 1. fatetur quod ista differentia seu diuersitas nominum inter legata & fideicommissa videtur verbalis, quantum ad visum & modum loquendi potius, quam substantialis, quoad effectum iuris quia quoad effectum iuris nulla videtur inter ea differentia, cum sint inuicem exæquata ad omnia, nec plus iuris est in vno quam in altero, vt *dicitur in d. l. 1. & in l. 2. C. commun. de legat. & declarat Paul. in dict. l.* 1. Et tamen Paul non obstante ista exæquatione declarat differentiam aut diuersitatem verbalem istorum nominum legatorum & fideicommissorum, vt legatum dicatur quando verba diriguntur ad legatarium aut honoratum: puta lego Titio fundum, vel volo, quod Titius habeat fundum. fideicommissum autem dicitur, quando verba diriguntur ad grauatum: puta, grauo heredem, quod det Titio fundum, vel volo, rogo, mando, opto, vt tu heres des Titio fundum. Alex autem *in d. l.* 1. dicit, quod cognitio illius differentię nominum inter legata & fideicommissa non displicet verbalis: imo vtilis [illegible]. Primo propter iure [illegible] antiquum, in quibus [illegible] legatorum & fideicommissorum, [illegible]
q[illegible]

[illegible] propter [illegible] [illegible] *hac verba* [illegible] *ad* [illegible] *in quantum* [illegible]

[illegible] quod [illegible] [illegible] 175

[illegible] contra [illegible] in legato. [illegible] *d. l.* 1. [illegible] quod [illegible] *Marcellus* [illegible] *in authentica* [illegible] *in l. transigere. C. de transactionibus.* Quod [illegible] procedere, quando fit æquiparatio [illegible] regulæ, seu generaliter aut [illegible], vel saltem in casu de [illegible] disponens super [illegible] per le[illegible] antiquam, censetur disponere etiam super alio. [illegible] æquiparatio non fieret per viam regulæ, & genera[illegible] disponens super [illegible]

spondetur. Iason in l 2. ff. de iureiurando. & in authen. nouissima. C. de inofficio. testam. sed legata, & fideicommissa æquiparantur per viam regulæ vniuersaliter quo ad omnia *l. 1. infra eod.* ergo videtur quod statutum loquens in vno procedat & in alio. Secundo hodie legata & fideicommissa sunt facta synonima, & nomen vnius conuenit alteri. *l. 2 C. communia. de legat.* ergo videtur quod etiam in statutis appellatione vnius veniet alterum. *Et ita in terminis statuti dicit Paulus de Castr. in dict. l. 2. versi... Tertio & vltimo.* Idem in materia renunciationis, vt si quis renunciet legata censeatur renunciare fideicommisso, & econtra *Bald. in consi. 46. Verba institutionis. ante finem. & in cons. ... 47. etiam ante finem libr. 2.* Ideo ista vtilitas considerata per Alexand. non videtur de iure procedere. Proinde Crotus *hic* tenet, quod iure isto digestorum non sit aliqua differentia inter legata & fideicommissa, sicut nec de iure codicis. *d. l. 2. C. commun. de lega.* ob id quod ex illis verbis quibus inducitur fideicommissum, inducitur & legatum per text. *in l. generali. §. 1. ff. de vsufruct. legat.* vbi textus appellat legatum quod relictum fuit per verbum volo. Et

176 tamen † verbum, volo, est aptum ad fideicommissum sicut verbum rogo. *§. fin. instit. de singulis rebus per fideicommiss. relict. addo textum in l. & eo modo. infra eodem.* Ad idem allegat Crotus text. *in l. vxorem § 1. ff. de vsufruct. legat.* vbi testator reliquerat domum cum horto applicito liberis omnibus per verbum volo. Et tamen textus illud relictum legatum appellat. Et si dicatur: in dictis iuribus legatum accipitur pro fideicommisso: Quia † legati appellatione fideicommissum continetur. *l. & fideicommissum ff. de leg. 3* respondet Crotus, quod illud procedit capiendo verbum legatum in genere, sed capiendo in specie aliud est legatum, aliud fideicommissum. *l. si idem. C. de codicillis.* sed verba in dubio debent intelligi in specie. *Bartol. us in l. hoc legatum ff. de legatis 3 per illum textum. ... idem Bart. in l 1. in fin. princip. ff de edendo. ... in consil. 40.* Sed considera contra Crotum. nam si verbum volo ... importat fideicommissum de sui natura *d. l. ... ff. de leg. ... §. fin. Instit. de singulis rebus per fideicom. ...*

177

[illegible] *vestem* [illegible] *d.* [illegible] *de* [illegible] nominatim legatum, quod relictum [illegible] verbum volo [illegible] dicere [illegible] tum [illegible] in [illegible] aut fideicommissum. Et quod † verbum volo [illegible] ac in specie importet fideicommissum, arguitur. Quia illud verbum est explicatiuum voluntatis & [illegible] dicas, volo hanc rem [illegible] hanc rem [illegible] sed verba [illegible] [illegible] testatoris significant & importent fideicommissum. [illegible] *etiam hoc modo.* & *l.* & *eo modo. ff. de leg.* [illegible] secundo, quod verba [illegible] importatoria fideicommissum [illegible] legatum, adducit Crotus text. *in* [illegible] *de usufruct. legat.* [illegible] ex verbo [illegible] non [illegible] legatum [illegible] quia [illegible] ad [illegible] ergo si [illegible] ad heredem, [illegible] textus, quod legata diceretur [illegible] ibi vsus † fuerat verbo puto, apto ad fideicommissum. *d. l. etiam hoc modo. de leg.* 1. *vbi loquitur* [illegible] *verbo credo, quod idem sonat.* Sed ad illum textum respondeo [illegible] Primo quod [illegible] verbo legata, negat ue [illegible] ad [illegible] qui praetendebat legatum [illegible] verba directa ad [illegible] E[illegible] verba ad eam relata [illegible] toria. sed ex hoc non sequitur, quod [illegible] ad heredem, & disponerent, quod illa dispositio [illegible]. Secundo respondeo, quod ibi verbu legata [illegible] capitur tanquam genus pro relicta, ex quo [illegible] stricte importari nõ potest per illa verba. ¶ [illegible] quod non sit differentia inter legata, & fideicom [illegible] deducendi, & circa verba quib. quid [illegible] sed quod verba apta ad fideicõmissum adaptentur ad legatum & econtra, [illegible] Crotus text. *in d. l.* & [illegible] *ff. de leg.* [illegible] vbi quod legati appellatione fideicommissum [illegible] ergo verba legati conueniunt fideicommisso, sicut & verba fideicommissi conueniunt legato [illegible] Sed [illegible] ad illum [illegible] [illegible]

[illegible]

gatum consideratur in genere, non in specie, pro[illegible] dicen[illegible] nitur a fideicommisso.

¶ Quarto, quod nulla sit differentia inter legata, & fideicommissa non solum quoad effectum iuris, sed [illegible] in ipso deducendi modo, arguit Crotus, quia si aliqua [illegible] ret differentia, Iurisconsultus *in l. 1. infr. eod.* d[illegible] rat inuicem legata, & fideicommissa, non ita [illegible] & absolute adæquasset: sed vsus esset dictione [illegible] cit Imperator *instit. de donat.* § 1. dum dicit, q[illegible] nes causa mortis legatis fere connumerantur, propter aliquas inter ea differentias. Sed respondeo ad illud argumentum, quod Iurisconsultus simpliciter adæquauit legata, & fideicommissa quoad effectum iuris, postquam sunt in esse deducta, non in modo deducendi ad [illegible]

180 quia † differentia circa modum deducendi in esse [illegible] detur considerabilis, postquam effectualiter non diffe[illegible] runt. nam de modo non curamus, dummodo habeamus effectum. *l. 3. C. de instit. & sub. & sub condit. facta.* [illegible] conueniunt in effectu, dicuntur simpliciter conuenire *[illegible] a. § [illegible] ff. de verb. obl. l. Deo nobis. C. de epis. &* [illegible] *[illegible] ad hoc [illegible] Iac. [illegible] utr. inter consil. Freder. de Sen[illegible]* 276. *Titius.* Et sic verum semper est, quod per omnia [illegible] quata sunt legata fideicommissis, ex quo conueniunt in effectu, licet circa modum videantur differre. Adde [illegible] tum meliorem *in § fi. instit. de iure person.* vbi [illegible] uorum conditione nulla est differentia: & tamen [illegible] numerat multas differentias, & respondetur [illegible] quod [illegible] differentiæ non habentur in consideratione, ex q[illegible] nes sunt serui, nec vnus in substantia est plus seruus quam alter, licet sit differentia quoad actus & accidentia, quia aliqui habeant militiam, aliqui non, aliqui sint [illegible] alij veterani, alij ordinarij, aliqui vicarij. *Idem [illegible] in l. fin. § q[illegible] ff. de publican. Ias. in l. 3 § ex con[illegible] acquirend. poss.* Et sic ea quæ conueniunt in substantia & in effectu, simpliciter dicuntur conuenire, licet differant in accidentibus aut in modo. [illegible] legata & fideicommissa adæquata [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible] Nec obstat [illegible] *de leg.* [illegible] differentiae, propter quas [illegible] causa mortis & legata: quia illae [illegible] consistunt circa substantiam & effectum, sed circa modum deducendi [illegible], [illegible] circa accidentia [illegible] [illegible]. ¶ Quinto, quod non sit differentia inter legata & fideicommissa etiam circa verba, quibus in esse deducuntur, adducit Cynus [illegible] *ff. de leg.* [illegible], quod restitutum fideicommissum, appellatur legatum. [illegible] ille text. nihil facit: quia loquitur [illegible], quando legatarius [illegible] gravatus restituere fideicommissum, & [illegible] appellatur legatum [illegible] legatarii gravati: & quod loquitur in legatario gravato, probatur: quia loquitur [illegible] de augmento accidente [illegible] per alluvionem [illegible] restitutionis fideicommissi, nam si loqueretur de legato alicui [illegible] ab herede, [illegible] quae [illegible] ab illa accessio deberetur legatario, [illegible] [illegible] testatori & illa hereditate. [illegible] [illegible] text. loquitur de legato restituendo fideicommissario, in [illegible] antecedens oportet praesupponere, quod legatarius [illegible] gravatus ad restitutionem legati, & [illegible] intelligendo [illegible] intelligi [illegible] est, ille text. [illegible] Cyn.

¶ Sexto Cyn. [illegible] *ff. de legat.* 3 [illegible] per fideicommissum [illegible] appellat [illegible] non [illegible] apparet [illegible] verbum legata, capitur in genere [illegible], [illegible] in specie loquendo semper [illegible] fuerit Iurisconsultis [illegible] fideicommissum. ¶ Praeterea aliud videtur, quod fideicommissum legatum possit appellari, aliud an [illegible] in esse per illa verba, quibus legatum [illegible], nam legatum dicitur donatio causa mortis: & tamen circa [illegible] [illegible] aliter [illegible] [illegible], & aliter [illegible]. ¶ Tertio [illegible] respondeo, quod differentia inter legata & fideicommissa fuit sublata etiam quoad nomen ideo [illegible] [illegible] synonima: *secundum Paul. de Cast.* [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quod sint adaequata, etiam

circa modum deducendi in esse effectualiter: tamen non restat, quin verbaliter aut nominaliter diuersa sit deductio in esse. Ideo dicit Paulus quod ista differentia videtur potius verbalis. Pro dicto Paul. de Castr. quod legatum & fideicommissum dicantur synonima: adduco Bald. *in cons.* 46. *Verba institutionis, ante finem, in cons. seq. etiam ante fin. in lib.* 1. vbi propterea quod renunciatio facta de hæreditate exceptis legatis, includit fideicommissum, vt etiam fideicommissum censeatur reseruatum. & similiter renuntians legato dicitur renuntiare fideicommisso, si aliter de mente non constet. quia ista dicuntur synonima. Ex quibus vides quod Crot. totus in hoc fuit, vt ostenderet hanc differentiam legatorum & fideicommissorum circa modum deducendi in esse omnino inutilem fore, & quod nulla omnino sit differentia, inter ea etiam quo ad modum deducendi. & hoc fecit Crot. videns varietates Doctorum circa istam differentiam quo ad modum deducendi in esse, sed vides confutata Croti argumenta. Præterea si idem esset modus deducendi in esse in vtrisque, quare Iurisconsulti in locis tam multis dicerent, reliquit per fideicommissum, vel legauit: nam ista diuersitas verborum arguit quod non sint eadem. *d. l. si idem. C. de codicillis.*

142 ¶ Sed dicet aliquis † quorsum attinet tractare an differant legata & fideicommissa, quo ad modum deducendi in esse, si vbi sunt in esse, deducta nihil differunt, sed per omnia adæquantur, in tantū quod virtute talis adæquationis statutum aut lex noua loquens in vno, locum habere in altero: *vt sup. est dictum*? Dico, quod vtilitas considerari potest circa inuestigationem eiusmodi, si statutum loqueretur de legatis aut fideicommissis taxatiue: puta de legatis tantum, vel de fideicommissis tantum: quia tunc statutum loquens in vno ex æquiparatis, non trahitur ad alterum. *Bald. post Guliel de Cune. & Cynum, in auth. ... ationes. C. de sacrosanct. eccles. sequitur Alexand. in ... 17 lib.* 7. Sed ista vtilitas videtur periculosa & contra textum *in authen. in successione. in verb sola. iuncta glos. ibi, C. de su... legiti.* vbi adoptiui includuntur non obstante taxatiue, quia æquiparantur naturalibus, nisi dicas quod illa taxatiua

[illegible] non [illegible] ad [illegible] aliquampiam, [illegible] clusionem, ut includat etiam feminas & [illegible] l. [illegible] non debet operari [illegible] effectu at exclusionem [illegible] *in l. pe. ff de cap.* ¶ Secunda [illegible] ultima posita per dictum Alexand. videtur considerabilis. Nam quando [illegible] de iure [illegible] disponente super legatis: non [illegible] notitia ipsius iuris antiqui valet, nisi sciatur in quo differant legata à fideicommissis circa modum deducendi in effectu. ¶ Itaque videndum est, † quando dicatur legari & 11 quando fideicommitti. In hac difficultate tres feruntur opiniones, una [illegible] quam reprobat Alexan. tanquam de re [illegible] alia [illegible] Paul. de Cast. quod legatum dicatur quando verba diriguntur ad legatarium [illegible] honoratum: puta Titio lego fundum, vel volo quod Titius habeat fundum, & fideicommissum autem dicitur, quando verba diriguntur ad grauatum, puta grauo heredem ad dandum Titio fundum, vel volo quod heres det Titio fundum *pro Paul. [illegible] Alexand. allegat text. in §. pen. & fin. instit. de singul. reb. per fideicom. relict. & instit. de fideicomm. hered. [illegible]* Sed contra Paul. de Cast. arguit. Alex. *in dicta l. prima [illegible]* Primo de regula illa generali, quod non attenditur ad quem verba referuntur, sed ad quem dirigatur effectus *[illegible] ad [illegible] in [illegible] cum pater [illegible] ff de leg. 2* Ideo, cum [illegible] effectu [illegible] dirigatur [illegible] modum honorati, videtur quod semper dicatur legatum, non fideicommissum. Sed ad illud argumentum respondetur, quod procedit respectu ipsius effectus, [illegible] ut sciatur cui acquiratur commodum, seu ad quem pertineat effectus dispositionis, sed non respectu denominationis actus: quæ denominatio fit a proprietate verborum, quando [illegible] non repugnat verbis, *ut supra diximus [illegible] text. in l. non aliter ff de leg. 3.* Secundo contra Paul. de Cast. adducit Alex. tex *in l. Titia cum testamento. § 1 ff de leg.* [illegible] ubi verba non precaria diriguntur ad honoratum, & tamen dicitur fideicommissum. Nam [illegible] testator voluit quod filius & filia heredes scripti acciperent a [illegible] prædia cum suis impositionibus, quod verbum impositionibus [illegible] *in l. [illegible] § 1. ff. de fundo instructo.* [illegible]

quod vtrique competit integrum prædium [illegible] relictum tenetur fideicommissarius soluere partem [illegible] dari: & sic tex. appellat fideicommissarium honoratum, ad quem verba directa fuerunt. Stringo fortius [illegible] tra Alex. nam *ibi* data erat facultas honorato capiendi relictum propria authoritate, ob id non poterat [illegible] grauatus coheres de aliquid præstando, & tamen [illegible] fideicommissarius nuncupatur. Sed respondeo ad illum tex. quod *ibi* testator vsus fuit verbo volo, quod [illegible] misso aptius conuenit, *vt sup. dictum est per l. & eo modo ff. de leg.1 § fi. Inst. de singu. reb per fideicom. relict.* ideo [illegible] natura ipsius verbi non persona ad quam refertur, fideicommissum appellatur. pro hoc quod scribit Dec *in l. quotiens idē sermo. ff. de reg. iur.* vbi † quod verba debent intelligi potius secundum naturam actus, quam secundum qualitatem personæ facientis *& dicit hoc colligi ex [illegible] Anton. de Butr. in cap. si pro debilitate. vbi Barb. de o[illegible]*
11 + Similiter denominatio actus fit secundum naturam ipsius actus, quia cui conuenit natura actus, conuenit & eius species. Ideo quia de natura emptionis est, quod perfecto contractu periculum rei transeat ad emptorem, [illegible] pactum quod periculum pertineat ad accipientem [illegible] citur contractus emptionis habita denominatione [illegible] natura ipsius actus. *Baldus in l. cum dotem per illum [illegible] C. de iure dotium.* Soc. autem *hic* dicit se dupliciter respondere ad illum text. & tamen vnicam tantum [illegible] nem [illegible] dare, quod in d. l. Titia cum [illegible] fideicommissum capitur largo modo pro legato. l. [illegible] [illegible] leg.3. qui tex. non videtur [illegible] dicit, quod appellatione legati continetur fideicommissum & donatio causa mortis. ratio: quia [illegible] legis, valde est generalis *l. verbū legis ff. de ver. signif.* [illegible] [illegible] tex. quod appellatione fideicommissi [illegible] [illegible] n proprie nec improprie [illegible] [illegible] [illegible] ad illum tex. [illegible] *in* [illegible] [illegible] *vers.* [illegible] [illegible] Tertio contra Paul. de Castro [illegible] [illegible] verbis [illegible] [illegible]

[illegible] § 1. ff. [illegible] fideicommiss. [illegible] 9. sed certe tamen dicit ipse Paulus dum soluit [illegible] esse differentiam legatorum & fideicommissorum [illegible] quo ad nomen & quod [illegible] sunt per [illegible] sed quod [illegible] videtur verbalis, [illegible] licet [illegible] aequiuocatio sub alterius [illegible] stat quoniam [illegible], & quamuis [illegible] verbalis [illegible] quod [illegible] non est ex proprietate verbi, sed propter [illegible]. ¶ Quare [illegible] Alexander in hac verbali differentia inter legata, & fideicommissa tandem [illegible] tur opinionem Pauli de Castro, quod dicatur legata quando disponitur [illegible] heredem, fideicommissa autem quando disponitur [illegible] & pro opinione Pauli adducit Alex. text. in [illegible] per fideicommissum [illegible] verba [illegible] libertatis referantur ad seruum [illegible] ad heredem [illegible] seruo immediate libertas relinquitur, [illegible] rogat. [illegible] libertas [illegible] ad heredem [illegible] libertas per fideicommissum [illegible] libertas, quando [illegible] rogatur [illegible] non dicetur [illegible] libertas, sed legata aut directa. ¶ Sed aduertendum circa illum text. quia non videtur probare quod ex sola ratione aut directione verborum [illegible] inter legatum & fideicommissum, sed consideratio effectu, quia [illegible] relictum de manu alterius, [illegible] vero a [illegible], cum legatum & [illegible] regulariter capiatur de manu heredis. *dict. leg. [illegible] testamento* §. 1 *ff. de legat.* 2. *l.* [illegible] *C. de legat.* [illegible] per legatum dicetur fideicommissum, licet [illegible] verba ad legatarium [illegible] heredem [illegible] [illegible] *dict. lege.* [illegible] legatur [illegible] ad [illegible]

 legatum

gatum de manu heredis Vel aliter respondeo ad illum tex.
quod loquitur in legato libertatis, quod etiam hodie dif-
fert à fideicommisso libertatis: *vt infra. videbimus.* prop[illegible]
ius patronatus sed in aliis casib. in quibus cessat differen-
tia inter legata & fideicommissa, non videtur attendend[illegible]
ad quem verba referantur, & sic ista differentia con[illegible]
ta per Alex. videtur particularis quoad vnum eff[illegible]
sciatur, an legatarius possit capere rem legata[illegible]
heredis, sed vbi factum heredis necessarium [illegible]
do tunc dignoscatur legatum à fideicommisso, hoc o-
pus, hic labor est. ¶ Secundo pro opinione Paul. de
Castro adducit Alex. quod in simili dicitur, ad [illegible]endum
185 an verba † substitutionis dicantur directa vel obliqua
nam inspicitur persona ad quam referuntur. quia si re-
feruntur ad honoratum, vt possit capere a seipso non de
manu alterius, dicuntur directa: si autem refe[illegible]
ad grauatum, de cuius manu oporteat accipere, dicun-
tur obliqua. *leg. eam quam. cum gloss. in verbo dire[illegible]*
fideic. Bar. post gl. in l. 2. in prin. C. commun. de lega. ple[illegible]
Bar. in l. [illegible] urio. in vlti. quæstio. ff. de vulg. addo. Bar. [illegible]
tia cum testamento. §. Lu[illegible] ius. ff. de lega. 2. bonus tex. in [illegible]
[illegible] i. de singu. reb. per fideicom. relict. Sed istud funda[illegible]
Alex. non placet. quia *vt supra dictum est*, sequeretur, quod
vbi legatum præstandum est ab herede, legatum [illegible]
posset, sed tantum fideicommissum. & tamen [illegible]
tura est, quod præstetur ab herede: *vt patet ex eius d[illegible]*
ne d. §. 1. insti. de lega. 2 sequeretur quod vbi [illegible]
ba ad legatarium, capi posset legatum [illegible]
te & a seipso: quia alias ista directio [illegible]
rium nihil operatur. *vt supra proxime [illegible]* ¶ Ex pr[illegible]
missis vides opinionem Paul. de Castro. com[illegible]
per Alex. in tuto non esse Eandem Pau. opinionem [illegible]
bat Cumanus per tex. *in l. si ita scriptum fuerit. [illegible]*
maxum. ff. testamen. vbi verba diriguntur [illegible]
dem, & grauatur heres de præstando relict[illegible]
men appellatur legatum *[illegible] probatur in lege [illegible]*
prin. ff. de vsufru. lega. sed ad ista iura Cuma. [illegible]
[illegible] latissima compr[illegible]

[illegible]

[illegible] institutionem [illegible] fideicommissi. *l. verbis legis. ff. de verb. signi.* non est [illegible] quod [illegible] est legatum appellatur, quia in legato utique [illegible] continentur, capiendo verbum lego, in genere [illegible] significatione, [illegible] Paul. adducit [illegible] §. [illegible] *de legat.* vbi referuntur quatuor modi legandi, quibus antiquitas vtebatur. & tamen in [illegible] modis verba [illegible] ad heredem, videlicet, per damnationem & [illegible] modum. sed ad illud quod dictum [illegible] modo, respondeo, quod verba [illegible] in [illegible] priores referuntur ad [illegible] vt ipse percipiat, ad heredem autem diriguntur [illegible] quandoque [illegible] aut legatarium [illegible] legatum [illegible] percipere, [illegible] duo [illegible] legatum capiendi legatum [illegible] authoritate [illegible] heredive [illegible] [illegible] autem [illegible] tex. [illegible] appellat legatum quod [illegible] damnationem sed potest [illegible] quod dicatur legatum secundum latam eius significationem. *de qua in d. l. verbis legis ff. de verb. signif.* [illegible] *large videtur* [illegible] Sed contra doctrinam & [illegible] Paul. de Cast. [illegible] glo. [illegible] C [illegible] *in lege* vbi glo. [illegible] quod 16
verba directa legati dicuntur [illegible] ad heredem grauatum : obliqua autem [illegible] diriguntur ad honoratum. per l. miles ad [illegible] & l. cum pater. § donationis. ff. de lega. 2. vbi [illegible] fideicommissum, quia verba non sunt directa ad heredem [illegible] heres institutus non esset. Paulus tamen de Castro [illegible] intelligit glo. quod verba directa dicuntur [illegible] ad [illegible] quando sunt præceptiua vt iubeo, [illegible] gl. ¶ Ex præmissis infertur opinio Paul. de Castri vndique impugnata. Ideo secunda fuit opinio [illegible] circa [illegible] legatorum, & fideicommissorum [illegible] tradit aliam doctrinam dicens, quod [illegible] ad heredem sunt deprecatiua, & erit fideicommissum [illegible] sunt præceptiua vel imperatiua, vt *mando* [illegible] vbi vero referuntur verba ad honoratum

ratum, dicatur legatum, siue verba sint præceptiua siue deprecatiua. ex quo fidei heredis nihil committitur. quæ
187 doctrina † videtur probari in l. etiam hoc modo. & in l. & hoc modo. ī. eo. & in §. final. institu. de singu. reb. per fideicommis. relict. in quibus legibus ponuntur verba inductiua fideicommissi, quæ ipsa omnia sunt deprecatiua cupio, opto, exigo, desidero, volo, credo, scio. Probatur etiam in [illegible] ver. iubeo. iuncta gl. C. commu. de leg. in l. damnas [illegible] in prin. ff. de vsufru. lega. insti. de lega. §. 1 in verbo [illegible] modo. vbi inter modos legandi, ponitur modus præceptiuus relatus ad heredem grauatum. Idem probatur in §. sed & tale. Institu. eo. tit. & Insti. de fideic heredit. in prin. [illegible] bi, quod fideicommissa committebantur fidei heredis [illegible] testator præcipiebat: ergo quando testator præcipiebat non erat fideicommissum sed legatum. quæ iura ad [illegible] Soc. hic.

¶ Sed contra Cumanum tenet Alexand. in d. l. 1. [illegible]
188 vbi contra Cumanum adducit † tex. cum glo. in l. peto. in prin. ff. de lega. 2. & in § fi. insti. de singu. reb. per. fideicom. relict. vbi verbum peto, inducit fideicommissum: & tamen verbum peto, dicitur præceptiuum aut imperatiuum [illegible] dum gl. magnam in d. l. peto. in prin. Sed Soci. hic dicit, quod imo verbum peto, dicitur deprecatiuum: per tex. in d. § fi. insti. de singu. reb. per fideicom. relict. vbi, quod fideicommissum inducitur ex illis verbis, peto, volo, rogo, &c. & quod tantum significat vnum ex illis verbis, quantum omnia simul congesta. Sed verb. rogo, opto, dicitur deprecatiuum: ergo etiam verbum peto. Sed ista inductio Soci. non videtur obstare. quia non sequitur: tantum significant singula illa verba quantum omnia simul collecta: ergo verbum peto, dicitur deprecatiuum. quia verum est, quod singula illa verba per se possunt significare aut importare fideicommissum, & tamen non omnia sunt deprecatiua: & si verba deprecatiua possunt importare fideicommissum, a fortiori [illegible] q[illegible] d[illegible] præstare aut efficere possint verba præceptiua, & sic bene fateor, quod singula illa verba sunt eiusdem potentiæ quo ad effectum fideicommissi [illegible] sed per hoc non infertur quod omnia sint deprecatiua. Nam sec-

[illegible] quod [illegible] [illegible] in [illegible] non [illegible] contra [illegible] ad [illegible] verba & [illegible] ad [illegible] per quam [illegible] quod verbum [illegible] non videtur induci fideicommissum [illegible] refertur ad [illegible] d. l. generali. Ideo [illegible] respondet So[illegible] ad dictam l. peto, quod [illegible] verba [illegible] videantur relata ad [illegible] quoad [illegible]. Tamen [illegible] & [illegible] ad [illegible], & [illegible] quod [illegible] heredi [illegible] respondendo [illegible] quereretur, quod semper [illegible] tem. quia verba [illegible] semper referuntur ad heredem, qui [illegible] d. l. si seruus legatus § [illegible] dictam Cumen. [illegible] d. l. peto, allegatus [illegible] quod [illegible] verbum peto [illegible] vsu loquendi [illegible] a principe [illegible] illud [illegible] peto, [illegible] nec obstat [illegible] d. l. generali, quia [illegible] verba [illegible] ad [illegible] heredem [illegible].

§ Secun.

¶ Secundo contra Cumanum adducit Alexand. tex. in d. l. *Titia cum testamento.§.1.ff.de lega* 2. vbi verba erant dispositiua non precaria, & (quod amplius est) relata ad honoratum: & tamen inducitur fideicommissum. Ad illum tex. respondet Socinus. *hic* duobus modis. Primo quod fideicommissum capitur *ibi* large & improprie : quia proprie dicitur legatum , sed quia à proprietate verborum in dubio non est recedendum , ideo Socinus dat aliam solutionem, quod *ibi* verba in effectu diriguntur directa ad grauatum, quia testator voluit, quod filia instituta acciperet legatum à seipsa: sed ipsa erat heres, ergo quod acciperet ab herede, & sic per viam obliquam. Non possum non admodum mirari quomodo potuerit tantus vir dicere contra verba tex. expressa, si enim voluit testator, quod acciperet filia legatum à seipsa: ergo non ab alio, & via obliqua, sed directa. Nec obstat, quod ipsa filia erat heres: quia dico, quod erat heres pro parte tantũ, & pro parte legatũ non valet. Sed quæstio est respectu portionis coheredis in qua filia heres non dicitur, sed mere legataria respectu fundi legati pro parte cohæredis, & tamen accipit filia legatum a seipsa non de manu cohæredis etiam pro parte ipsius cohæredis, & tamen illud dicitur fideicommissum. Prӕterea Soc. facit istam consequentiam, filia potest fideicommissum accipere à seipsa: ergo grauatur deferri sibi ipsi, & in effectu verba referuntur ad heredem grauatum nam istud est impossibile, quod heres censeatur grauatus, aut quod grauati possit erga seipsum: quia hoc modo idem esset creditor & debitor sui ipsius *con. nolegat. l. reus ff de fideiuss.* Ideo text in *d. l. Titia §. 1* fortiter vrgere videtur contra Cuma. dum voluit, quod vbi verba diriguntur, ad honoratum, nunquam dicatur fideicommissum, licet verba precaria sint, ex quo fidei heredis nihil committitur. & sic, quod vbi verba diriguntur ad honoratum, nulla differentia sit an verba sint præceptiua an deprecatiua sed differentia inter verba præceptiua, & deprecatiua in quantum diriguntur verba ad grauatum, quem etiam Cuman. dicit sequitur [illegible] in l. [illegible] Quid [illegible] in [illegible]

[illegible] puro considerandos [illegible] casus. [illegible] est, quando verba precativa [illegible] ad gravatum [illegible] [illegible] fideicommissum quia heredi non [illegible] quod verba vt aliquis [illegible] rogatur. & [illegible] commissum & ille [illegible] extra [illegible] hi rationem.

§ Secundus casus est quando verba precativa diriguntur ad honoratum & isto casu secundum Cum. Soc. & [illegible] videtur legatum, non fideicommissum: quia fidei heredis [illegible] committitur. Sed mihi videtur quod sit fideicommissum: quia licet expresse testator non committat fidei heredis, vt relictum [illegible] honorato, tacite tamen & virtualiter committit & [illegible] hoc casu precariis verbis, ita verbis precariis [illegible] commissum heredi legatum, vt praestet, ne [illegible] tacitum gravamen [illegible] expresso, relicto, quod [illegible] *[illegible] l. cum quid ff. si cer. peta. l. qui ad certum ff. [illegible]* & ita in hoc secundo casu teneo contra Cuman. Soc. & [illegible] Ripam, 179
quod vbi verba sunt rogativa inducatur fideicommissum ad quemcunque illa dirigantur, sive ad gravatum sive ad honoratum. Et iste secundus casus vltra rationem praedictam [illegible] l. Titia cum testamento §. 1. ff. de leg. 2. [illegible] dictum ad honoratum, quod [illegible] *dictum est*, & appellatur fideicommissum, [illegible] *infra. eod. post Alexand. ibi* teneat, quod [illegible] precarium sed de Iaso. curandum non est: quia [illegible] [illegible]um, quod imo verbum *volo*, dicatur precativum [illegible] [illegible] Iason *in lege quoniam in [illegible]um. C de test. pro qu[illegible] [illegible] tex in argu. in l. quid [illegible] liberus ff. de serui. verba. [illegible]* Idem videtur probari in d. l. peto in princ. eo. titul. tenendo, quod verbum *ero*, dicatur deprecativum, quod verum videtur [illegible] verbum *mando*, dicitur deprecativum, 180
non praeceptivum *lege 2. in princip. [illegible] Iason. in primo not. C [illegible] de leg. Alex. in d. l. 1. versicu. [illegible] videtur [illegible]* [illegible] deprecativum verbum, *peto*, [illegible] dixerit, gloss. *in d. lege [illegible]ro*, & Alexand. *in d.* [illegible] a [illegible]
electiono-

eleemosynæ, sed non mandabit diuiti [illegible] & [illegible] verbum, *mando*, magis sonat in præceptum [illegible] bum *peto*, & si *mando* verbum, præcep[illegible] multo minus verbum *peto*, *de quo etiam* [illegible] *mus*.

¶ Tertius casus est, quando fit relictum [illegible] uis, & isto casu dicitur leg[illegible] non fide[illegible] cet dirigantur verba ad gr[illegible] hil committitur: imo illi p[illegible] se iubetur, [illegible] Nam fideicommissum [illegible], quando circa [illegible] testator de herede c[illegible] ei eius mandat [illegible] *Et [illegible] tertius casus pro[illegible] videtur in d l 2. in* [illegible] [illegible] *gl. C. commun. de leg. in l. damnas ff.* [illegible] *aliis iuribus adductis per Socin. hic &* [illegible] *nent Socinus, Cuman. & Ripa hic.* Sed contrarium [illegible] Paulus de Castro, & Alexander *in d.l. 1. infra ead.* [illegible] lunt induci fideicommissum, [illegible] verba etiam [illegible] ptiua dirigantur a[illegible], Sed male [illegible] re. Nam qui præcipit, non simpliciter [illegible] alter[illegible] [illegible] & [illegible] præcipiens creditori, [illegible] [illegible] entum [illegible] [illegible] ne possit [illegible] e recedere, & [illegible] tanda: quia non ita a[illegible] declarata. [illegible] erit in quæstione, *quam hic tractat Iac. N[illegible]*

101 *seq.* an appellatione [illegible] h[illegible] legandi extendatur ad [illegible] tutum, quod [illegible] habens filios non possit [illegible] xori legare, an possit vxori [illegible] in [illegible] *lib.* 1. tenet non fieri extensionem ad [illegible] *tiones de quibus per* [illegible]

¶ Contrarium tenet *Nep.* [illegible] notabile [illegible] verbum, [illegible]

[illegible]

[illegible] in materia [illegible] [illegible] illud [illegible] non videtur [illegible] quia [illegible] sed si [illegible] [illegible] quia [illegible] de [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] voluntati [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ex parte [illegible] [illegible] ex parte prohibetur. [illegible] [illegible] [illegible] excludente [illegible] propter [illegible] [illegible]. Nam [illegible] dicatur [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] principaliter in [illegible] [illegible], ut [illegible] consueuerunt, [illegible] [illegible] [illegible], quæ nihil admittunt, [illegible] [illegible] [illegible] videntur. Tamen quia ipsis [illegible] est [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] statutum, [illegible] *[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] lib. 1 in cons. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]. in cons. [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] lib. 2. Dec. [illegible] si quis [illegible] [illegible]. in 3 [illegible] ff. si cert. pet. & [illegible] Dec.*

¶ Sed [illegible] placet † opinio [illegible] quia [illegible] statutum [illegible] ad [illegible], [illegible] [illegible], quod [illegible] prohibens [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] gando posset [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] nam legata [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]. Proinde ne sequatur [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in materia odiosa, correctoria, [illegible] [illegible]. Idem statutum prohibens ne de nocte cum [illegible], [illegible] [illegible] fortius censetur prohibere sine lumine. [illegible] [illegible] [illegible] bladum extra comitatum [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] cum bobus. quia alias [illegible] statutum [illegible] [illegible] *Bal. in cons. 56, [illegible] [illegible] lib. 4. [illegible] Alex. in cons. 110 [illegible] [illegible], [illegible] [illegible].* 2. lat. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] statutum excludens matrem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. *Et quod [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible]* 179

tione vitandæ absurditatis, tradit Ias.in authen. quas actiones. versic. quinto, & ultimo fallit. C. de sacrosanc. eccle.

¶ Secundo contra Cor. facit: quia nisi trahatur statutum ad institutionem, de facili fiet elusorium. Nam moriti videntes se non posse legare, instituēt aut vniuersaliter, aut particulariter: sed ne statutum fiat elusorium fieri debet extensio, etiam in pœnalibus. *l. §. pecuniam ff. de calum. c. si ciuitas. de sen. excom. lib. 6. cum simil. de quibus supra nume.* 30. Impositus est finis huic rubricæ in studio magnifico Ferrariæ sub festum sanctæ Luciæ. 1548.

REPETITIONIS RVBRICÆ De lega. primo, Authore Aymone Crauetta.

FINIS.

INDEX

INDEX RERVM, VERBORVM ET SENTENTIARVM SINGVLARIVM in Symphon. [illegible] Tractat. de Antiquitate Temporum; Quaestion. super Statuto Ferrariensi de Indemnitatibus mulierum & Repetit. Rubric. de Legat. primo.

A.

[illegible]

Anti-

Con-

Ex

Diſpoſi-

E.

Ho[illegible]

Iudi-

Mo

 alias

Præscri-

[illegible]

Q.

tyrum

[illegible]

F I N I S.

 ten-

Ver-

F I N I S.